KỊCH HÁT VIỆT NAM CHỌN LỌC

CHÈO

★★

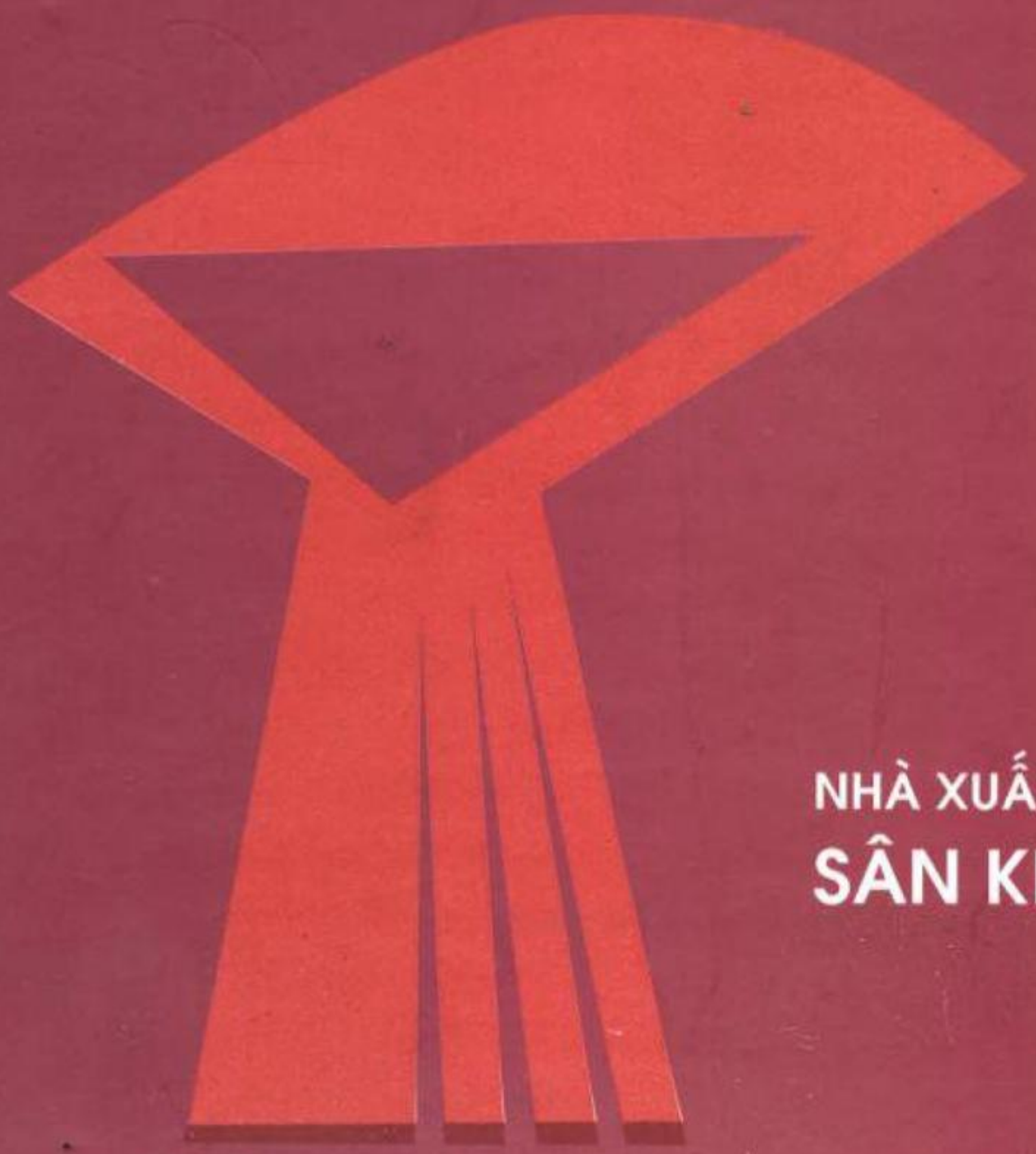

NHÀ XUẤT BẢN
SÂN KHẤU

KỊCH HÁT VIỆT NAM
CHỌN LỌC
CHÈO

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU
HÀ NỘI - 2002

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Chúng ta đều biết, Cách mạng Tháng Tám vĩ đại năm 1945 lịch sử đã mở ra một kỷ nguyên mới rực rỡ cho vận mệnh Tổ quốc, đồng thời cũng tạo nên những tiền đề tốt đẹp nhất cho sự phát triển của sự nghiệp văn hoá nghệ thuật dân tộc, trong đó có nghệ thuật sân khấu.

Riêng với bộ môn kịch hát – *kịch hát truyền thống - kịch hát dân tộc,* có thể nói Cách mạng Tháng Tám đã đánh dấu một bước ngoặt, như một vận hội có tính quyết định. Hơn nửa thế kỷ trôi qua, kể từ mùa thu 1945 ấy, nhưng ký ức nhiều người, nhất là những người yêu mến, quan tâm đến nghệ thuật sân khấu hẳn vẫn còn giữ hình ảnh những *phường, gánh* Tuồng, Chèo lang bạt, trôi nổi nay đây mai đó dọc những làng quê hiu hắt như đang lịm dần trong bóng tối dầy đặc của một xã hội thối nát, dưới ách nô dịch của chế độ thực dân nửa phong kiến suy tàn. Và trong ký ức nhiều người hẳn vẫn chưa phai mờ những gương mặt *đào, kép* cải lương nhợt nhạt, thê thảm ... Những kiếp sống vẽ mặt bôi hề, sống hôm nay không biết có ngày mai, luôn ám ảnh bởi mặc cảm bị ruồng rẫy, khinh miệt là *con đòi, con hát, xướng ca vô loài* ... Những nghệ sĩ tâm huyết của nghệ thuật dân tộc chỉ thực sự tìm lại được quyền làm người, quyền làm nghệ thuật, quyền của một *công dân - nghệ sĩ* hữu ích khi được ánh sáng của một cuộc Cách mạng vĩ đại giành quyền sống cho những tầng lớp cần lao soi rọi tới.

Chính từ trong lòng của chế độ mới, dù còn rất non trẻ, bề bộn trăm công nghìn việc, giữa bao nhiêu thử thách sống còn, được sự quan tâm hết lòng của Đảng, của Dân mà nghệ thuật sân khấu kịch hát dân tộc đã hồi sinh và tìm thấy những chân trời rộng lớn đi tới, để đạt đến những thành tựu quí giá như ngày hôm nay.

Về phần mình, hơn nửa thế kỷ qua, nghệ thuật sân khấu nói chung, và nghệ thuật kịch hát truyền thống nói riêng, dù rất kiêm tốn, nhưng bằng tất cả ý thức về sứ mệnh của nghệ thuật trong tiến trình phát triển lịch sử, phát triển văn hoá dân tộc, cũng đã cống hiến không chỉ tài năng lao động nghệ thuật, mà cả mồ hôi, nước mắt, cả xương máu nữa, để góp phần bồi dưỡng thế giới nội tâm từ thế hệ này đến thế hệ khác những con người mới của Cách mạng, những quần chúng lao động bình thường tay cày tay súng cảm nhận được tầm cao cả của lý tưởng, vẻ đẹp của nghệ thuật, có được lòng căm thù giặc sâu sắc, lòng yêu Tổ quốc nồng nàn, giàu ý chí kiên cường dũng cảm trong cuộc sống đấu tranh giải phóng và bảo vệ đất nước cũng như trong lao động xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Tổ quốc và Nhân dân đã đánh giá và ghi nhận những thành quả cống hiến này của nghệ thuật sân khấu.

Từ điển bách khoa Việt Nam mục từ **Kịch hát dân tộc** viết : *Khái niệm xuất hiện ở Việt Nam từ sau Cách mạng Tháng Tám 1945, chỉ chung hai loại kịch hát truyền thống là Chèo và Tuồng cùng tất cả các loại kịch hát*

khác ra đời đầu thế kỷ XX theo phương pháp sáng tạo nghệ thuật Chèo và Tuồng như các nghệ thuật : Cải lương, ca kịch Huế, ca kịch bài chòi, ca kịch Nghệ Tĩnh v.v... Kịch hát dân tộc chiếm trên 80% đơn vị hoạt động sân khấu ; là bộ phận chủ yếu làm nên bề dầy của nền nghệ thuật sân khấu Việt Nam. (**Từ điển bách khoa Việt Nam** – NXB Từ điển bách khoa – Hà Nội 2002. Tr 560).

Điều này một lần nữa khẳng định : chỉ trong mối quan tâm thực sự toàn diện với văn hoá nghệ thuật dân tộc, tiếp nhận bản sắc dân tộc sâu đậm từ truyền thống lịch sử của một Nhà nước Cách mạng, kịch hát Việt Nam mới có được những bước phát triển rực rỡ như ngày hôm nay. Chỉ với quan điểm đúng đắn về vấn đề tiếp nối truyền thống, kế thừa di sản văn hoá truyền thống, trên cơ sở đó sáng tạo một nền nghệ thuật mới của Cách mạng theo chủ nghĩa Mác-Lênin, chúng ta mới đạt được những thành tựu như đã có. Dĩ nhiên, tiến trình của bất cứ một lĩnh vực hoạt động sáng tạo nào, nhất là trong nghệ thuật, không bao giờ là một tiến trình dễ dàng. Đó là sự đóng góp của nhiều thế hệ, trải qua nhiều tìm tòi, tranh luận, nhiều vấp váp, thử nghiệm, dần đạt đến độ chuẩn mực, nhuần nhuyễn, hài hoà, ổn định, tránh phạm phải điều đáng tiếc mà Chủ tịch Hồ Chí Minh đã có lần nhắc nhở là : *chớ gieo vừng ra ngô*, điều mà có lẽ mỗi một nhà hoạt động sân khấu luôn luôn tự nhủ với bản thân mình. Nhưng chúng ta đều biết, đây là một quá trình lâu dài, và được thể hiện

trong từng giai đoạn phát triển, từng tác giả cũng như tác phẩm, không phải ngay một lúc đã hoàn mỹ.

Sau hơn nửa thế kỷ lao động không ngừng, đem hết tâm sức cũng như trí tuệ suy nghĩ, tìm kiếm, sáng tạo, các thế hệ tác giả chúng ta đã có hàng trăm tác phẩm kịch hát ở đủ mọi chủng loại khác nhau, từ Tuồng, Chèo, Cải lương đến ca kịch Bài chòi, ca kịch Huế, ca kịch Nghệ Tĩnh ... làm phong phú thêm rất nhiều kho tàng văn học kịch Việt Nam hiện đại.

Cùng với bộ tuyển tập *Kịch nói Việt Nam chọn lọc*, *Nhà xuất bản Sân khấu* xin được trân trọng giới thiệu cùng những nhà hoạt động sân khấu, những nhà nghiên cứu, lý luận phê bình và độc giả rộng rãi bộ tuyển tập *Kịch hát Việt Nam chọn lọc*. Chúng tôi cũng xin nói thêm rằng, do đất nước trải nhiều năm chiến tranh, công tác tư liệu gần như là không được lưu ý đầy đủ, cùng nhiều khó khăn khách quan cũng như chủ quan, nên mặc dù đã hết sức cố gắng, song chắc chắn bộ tuyển tập này không tránh khỏi còn những khiếm khuyết đáng tiếc. Nhà xuất bản rất mong các tác giả cũng như bạn đọc lượng thứ.

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU

TRẦN BẢNG

TÌNH RỪNG

NHÂN VẬT

Tùng:	Đội trưởng lâm nghiệp
Nhạn:	Kỹ sư lâm nghiệp
Hoa Nẻng:	Cô gái trồng rừng
Trâm:	Cô gái trồng rừng
Mạnh:	Thợ khai thác
Trọng:	Tổ trưởng tổ khai thác
Ông Kế:	Bố nuôi Tùng
Người cha:	Bố Hoa Nẻng
Bà mẹ:	Mẹ Tùng

Một số cô gái trồng rừng

Một số thợ khai thác

Dàn đế rừng

MỞ ĐẦU

Đoàn người Dao gùi nặng trên vai với những con ngựa thồ gầy còm nối tiếp nhau leo núi. Họ đi đi mãi bước chân nặng nề mệt nhọc.

Bài hát của những người du cư:

Kiếp kiếp đời đời,
Người Dao ta kiếp kiếp đời đời
Như chim vô định đỗ rồi lại bay
Người Dao đi mãi đi hoài
Giang sơn chỉ một cái gùi trên lưng.
Lửa theo chân đốt trụi cây rừng...

(Một ông già tách ra khỏi đoàn người đứng lại. Một chú thiếu niên vai đeo gùi theo sau).

Ông già : - Tùng con. Thế là tới nơi đã định
Dưới chân núi là lán ở của các anh cán bộ Cụ Hồ.
Con hãy tới đó như lời anh cán bộ dặn ta.

Tùng à! Như con biết đấy!

Tao không phải là bố đẻ của con

Bố đẻ của con một người thợ Sơn Tràng

Vì đói nghèo phải bỏ quê lên làm ăn ở nơi ma thiêng nước độc.

Cơn lũ rừng quái ác

Đã bắt nó phải lìa đời.

Cha chết đi, mẹ con ở dưới xuôi

Nghe nói nó đã mang thai trong bụng.

Thương con đói, ta mang về nuôi nấng.

Ngày mẹ con lên ta đợi ta mong.

Nhưng rồi một năm, hai năm.

Ta vẫn cùng con lang thang.

Đi mãi đi hoài cùng bà con, những người Dao tội nghiệp

(Dừng một lát nói tiếp)

Sử xuân:

Tùng con ơi, thuở ấy con như con chim non còn chiêm chiếp

Nay con đã lớn khôn, lông cánh đủ rồi.

Đã đến lúc con phải cất cánh bay thôi.

Bay đi! Xa mau chúng ta, những con người đang bị núi rừng đầy đọa...

Tùng : *(Quay lại nhìn ông già ngập ngừng)*

Nhưng... còn bố? Bố ở một mình tuổi già lấy ai giúp đỡ?

Ông già : - Đừng lo gì cho ta...

Nếu con còn nhớ đến công ta dạy dỗ,

Thì phải đi, đi và học lấy điều hay mà về giúp đỡ người Dao.

(Cầm cái rìu ở trong gùi ra đưa cho chú thiếu niên)

Nói sử:

Cái rìu này của cha con thuở trước

Con hãy mang đi để nhớ lấy nghề cha

Thôi con đi đi.

Rừng nổi giông bão.

MÙA HÈ

1 - Ánh sáng tưng bừng. Dàn đế rừng gồm những cô gái sắc phục nhiều dân tộc, vòng hoa nhiều màu sắc trên đầu, ra múa hát.

Dàn đế rừng:

Hát luyện năm cung:

Nắng hạ lâu rồi
Nước lũ cây trôi
Núi rừng nổi giận
Thác reo động trời.

Này bạn rừng ơi! Nhớ chăng chàng
Cảnh xa đàn trong lúc tha phương.
Anh ra đi buổi ấy tuổi mới như măng trên ngàn
Thoắt đã bao năm dòng
Chàng quên hay nhớ.
Buổi chia tay chiều giông

Tùng trang phục bộ đội, vai vác một con hoẵng bị trói ra.

Tùng : *Nói sử:*

Quên sao được buổi chiều giông bão
Từ biệt cha nuôi lòng ảo não đau thương.
Đời công binh phá lối mở đường
Tôi chập chững đi bắt đầu từ buổi ấy
Nay giải ngũ lại trở về rừng núi
Với nghề xưa quen gọi Sơn Tràng.

Dàn đế : *Hát tiếp:*

Này bạn rừng ơi nhớ chăng chàng
Xuân sang hè gốc cội nảy chồi non
Mừng con yêu trở lại, cây cỏ cũng hân hoan đón mừng.
Anh đi khắp nẻo đường
Tìm em tìm mẹ
Có tin mừng rồi chăng?

Tùng : *(Nói)* Rừng hè vẫn tươi rói như xưa
Có biết đâu cuộc đời ta trôi nổi.
Mẹ với em vẫn chưa tìm ra manh mối
Mà cha nuôi thì đã qua đời

Nay một mình trở lại chiếc nôi

Đã nuôi dưỡng chú bé Tùng thuở trước

Buông tay súng tôi lại xin trở về núi rừng quen thuộc.

Để góp phần xây dựng Tổ quốc thân thương

Hát "Tiếng đàn"

Gió núi trăng ngàn

Nay tôi trở về gió núi trăng ngàn

Như con chim vỗ cánh theo đàn thung dung.

Để chăm lo vun trồng

Như các bạn bốn phương

Chỉ mong sao cây rừng

Góp phần xây dựng non sông.

(Dàn đế di động vẫy chào người con của núi rừng vào. Tùng xốc con hoẵng lên vai định đi thì một cô gái người Dao xuất hiện. Chợt thấy Tùng cô sửng sốt lùi lại).

Hoa Nẻng : - A Lúi!

Tùng : - Chào cô! Cô cho tôi hỏi thăm đường.

Hoa Nẻng : - Anh đi săn thú, không đọc bằng cấm ở cửa rừng à. Săn bắn trái phép là tội nặng đấy. Anh phải mang con hoẵng này về Đội với tôi để Đội giải quyết.

Tùng : - Về Đội nào?

Hoa Nẻng : - Đội lâm nghiệp.

Tùng : - Thế cô là thợ rừng à?

Hoa Nẻng : - Công nhân lâm nghiệp. Không nói với anh nữa. Mau theo tôi về Đội.

Tùng : - Nhưng tôi có săn bắn đâu. Tôi bắt đấy.

Hoa Nẻng : *(Cười)* - Con hoẵng phải đâu là con dao để rơi trong rừng mà anh bảo là bắt được.

Tùng : - Tôi bắt thật đấy mà. Cô xem tôi có mang súng đâu.

Hoa Nẻng : *(Nhìn Tùng rồi lại ngắm con hoẵng)* - Ô nhỉ, con hoẵng không bị bắn không bị đâm. Anh bắt sống nó thật à? Ô! Đôi mắt nó nhìn như đôi mắt trẻ thơ. Thương quá!

Tùng : - Tên cô là gì?

Hoa Nẻng : - Hoa Nẻng. Anh hỏi tên tôi làm gì. Bắt

thú rừng cũng là phạm tội. Anh hãy theo tôi về Đội.

Tùng : *Đọc thơ:*

Tháng năm hoa Nẻng nở bông tròn.

Đồi gianh xanh biếc hoa Nẻng trắng.

Đâu đâu cũng nở hoa đẹp lắm

Đoá đẹp khác nào ánh mặt trời.

Hoa Nẻng : *(Nói một mình)*

Cái anh này nói tiếng Dao hay quá, lại thuộc cả thơ của người Dao. *(Nhìn Tùng)* Anh là người Dao à?

Tùng : - Tôi được người Dao nuôi dạy từ tấm bé. *(Cúi xuống con hoẵng)*. Hay tôi thả nó ra nhá.

Hoa Nẻng : - Ồ, hay anh thả nó ra.

(Tùng cởi buộc, Hoa Nẻng vội ngăn).

Không được. Là người Dao thì săn thú rừng anh cũng phải phạt. Thả nó ra thì về tới Đội lấy gì làm chứng. Thôi, đi theo tôi kẻo muộn rồi.

Tùng : - Gớm, cô công nhân lâm nghiệp này hắc quá.

Hoa Nẻng : - Anh nói "hắc" nghĩa là thế nào.

Tùng : - Tôi nói hắc là cô vừa xinh đẹp lại vừa dễ tính.

Hoa Nẻng : *(Mỉm cười)* - Nào ta đi đi.

(Hoa Nẻng đưa Tùng đi, khi lội suối, khi leo núi. âm nhạc nhắc lại không khí mở đầu, tới mỏm núi cao, Tùng đứng lại).

Hoa Nẻng : - Những mái nhà xinh xắn

Cách xa hẳn chuồng trâu

Đó là bản người Dao

Từ nay không di chuyển

Ngoài kia là khu rừng thể nghiệm

Còn trong này là Đội em tu bổ, khai thác, trồng ươm.

Hát sử:

Kìa là khu rừng em vừa tu bổ.

Đường dọc ngang sạch sẽ như lau

Có mấy gốc lê nho nhỏ trên cao

Em giữ lại để mùa xuân khoe sắc
Khu rừng kia Đội em đang khai thác.
Bông gạo tháng sáu sắp nở hoa
Phủ trắng cành cây mọi mái nhà.
Khắp cả một vùng như bạc dát.

(Nói một mình)

Chết chửa. Anh ta là người lạ mà mình nói quá nhiều.

Tùng : - Ông cụ cô có làm "công nhân lâm nghiệp không".

Hoa Nẻng : - Không. Ông cụ làm hợp tác. Bây giờ bà con bản làng trồng cây lúa cơ.

(Một mình) - Ô, mình lại nói nhiều rồi. Biết có phải là người đứng đắn không? Chết rồi, mình quên chưa hỏi giấy.

Tùng : - Sắp tới Đội chưa cô.

Hoa Nẻng : - Anh phải cho tôi xem giấy tờ trước đã.

Tùng : - Tới Đội tôi sẽ trình giấy tờ.

Hoa Nẻng : - Không được đâu. Anh không đưa thì tôi không dẫn anh về Đội được đâu.

Tùng : - Tôi có muốn về Đội cô đâu. Cô bắt tôi đi đấy chứ.

Hoa Nẻng : *(Bối rối)* - Cái anh này hay nhỉ. Bảo lại không nghe.

Tùng : - Hay là... Cô thả tôi ra.

Hoa Nẻng : - Không được đâu. Các anh ấy phê bình tôi chết.

Làm thế nào bây giờ. Anh... ngoan cố lắm.

(Nhạn, Trâm và một số cô thợ rừng ra, cười nói).

Hoa Nẻng : - Các chị ơi, có anh chàng đi săn, em hỏi giấy anh ta không chịu đưa xem có tức không cơ chứ.

Trâm : - Anh chàng nào vậy. Gớm nhỉ.

Cô thợ rừng 1 : - Trông dáng người và chiếc rìu dắt ở ba-lô kia thì không phải là người đi săn đâu. Lính mới tổ khai thác đấy.

Trâm : - Thế thì phải đe ngay từ giờ đi thì vừa. Lại cả đây, các cậu. Đừng để anh chàng tháo chạy nhá.

(Các cô thợ rừng vây quanh Tùng).

Trâm : - Chào anh. Anh có biết chúng tôi là ai không.

Tùng : - Nếu tôi không nhầm thì tên cô là Trâm... Trâm voi.

Trâm : - Biết nhau thế thì được. Nếu gọi đúng tên một người nữa bọn này sẽ tha. Ai đây nào? Thử nói tên ra.

Tùng : *(Trù trừ)* - Thỏ non.

Cô thợ rừng 2 : - Không phải rồi. *(Chị em cười)* - Đây là chị Nhạn. "Thỏ non" là cái Hoa Nẻng nó vừa hỏi giấy anh đấy.

Tùng : - Cô Nhạn, cô kỹ sư trồng rừng. Sao ở lâm trường người ta nói với tôi về cô khác hẳn kia?

Nhạn : - Cô kỹ sư ương ngạnh, bám vấn đề rất dai.

Tùng : - Nhưng đứng trước mặt tôi lại là cô gái hiền lành, thuỳ mị...

Trâm : - Mà lại chúa hay mơ mộng nữa đấy.

Nhạn : - Còn anh, nếu tôi đoán không nhầm, thì

anh là người đến thay đồng chí đội trưởng của chúng tôi vừa đi công tác khác.

Tùng : - Sao cô biết.

Nhạn : - Quan tâm tìm hiểu những người mình sẽ cộng tác như vậy tất nhiên là thủ trưởng. Nếu đúng thì anh là một thủ trưởng tốt đấy.

Tùng : - Đúng là tôi về đây làm đội trưởng.

(Chị em xôn xao).

Một cô : - Trời ơi, anh là đội trưởng thật à? Anh tha lỗi cho chúng em nhá. Chúng em cứ tưởng anh là...

Tùng : - Việc làm đầu tiên của đội trưởng mới là tuyên dương tinh thần cảnh giác của Hoa Nẻng và toàn thể các cô thợ rừng. *(Nhìn Hoa Nẻng)*. Ấy chết, các cô công nhân lâm nghiệp, đúng không Hoa Nẻng.

Trâm : - Là đội trưởng thì chúng em cũng không tha anh ngay đâu. Chiều hôm nay bữa ăn đầu tiên anh phải dự liên hoan với tổ

trồng rừng chúng em đã. Đồng ý không các cậu.

Tùng : - Còn con hoẵng...

Hoa Nẻng : - Anh ấy bắt nó bằng tay không đấy.

Tùng : - Của núi rừng vô tận đã ban cho, tôi xin tặng lại tổ các cô.

(Chị em hoan nghênh. Tùng vác con hoẵng lên vai).

Cô Nhạn sao lại nhìn tôi cười như thế.

Nhạn : - Với chiếc rìu và con hoẵng trên vai lại thêm lời nói vừa rồi trông anh y hệt một người thợ rừng cổ sơ.

Tùng : - Cổ sơ tất nhiên là lạc hậu phải không?

Hoa Nẻng : - Lạc hậu thì chưa dám quy kết, nhưng lời anh nói vừa rồi là không đúng đâu anh đội trưởng ạ!

Rừng đâu phải là kho vô tận
Lưỡi rìu cùng ngọn lửa đốt rẫy làm nương.
Đã tàn phá rừng không chút xót thương
Kiệt quệ rồi, rừng đang đòi ta nợ trả.

Anh đã thấy cô em ương ngạnh rồi đấy chứ?

Nhưng thôi chuyện ấy hãy để sau

Chúng ta hãy đón anh về lán nghỉ.

(Chị em reo lên hưởng ứng).

Tùng : - Nào ta đi. Kìa cô Hoa Nẻng. cô phải giải tôi đến tận ban chỉ huy Đội chứ.

Hoa Nẻng : -A Lúi. Em chịu thôi.

(Tất cả vào).

2 - Rừng.

Trọng và một số thợ khai thác rừng vào. Bài ca của thợ khai thác.

Hề song đào:

Vẫy thời vùng

Tít mây xanh cánh én vẫy vùng

Sườn non dốc núi thợ rừng ta làm Vua

Cánh chim bay mỏi vật vờ.

Tay ta đẵn gỗ chẳng bao giờ chịu ngơi.

Cây cao gỗ cứng đủ loài.

Ào ào đổ gục cúi lạy các ngài em xin thua.

Ta mới xả chúng ra làm ba bốn khúc để chống lò...

Trọng : - Bây giờ tớ ra lệnh cho các cậu đi về ngủ.

Thợ rừng 1 : - Hoan hô.

Thợ rừng 2 : - Theo điều lệnh, buổi nay tổ ta đi trồng rừng.

Trọng : - Ngủ.

Thợ trồng rừng 1 : - Còn giờ học tập nghiệp vụ chiều nay?

Trọng : - Học tập. Cậu nào đấy. Định leo lên kỹ sư hở?

Này! Đội có một ba kỹ sư cũng là quá thừa rồi. Đặt lý thuyết xuống làm ăn gì được với cô ta. Mà cô ta cũng đang xin về xuôi rồi. Các cậu hãy theo cung cách làm ăn của tớ đây.

Ngâm: Bốn cút dân doanh nóc mỗi ngày

Gỗ rừng ngả xuống kẻ hàng giây

Bằng khen, tiền thưởng quơ tay hốt.

Hay!

(Mạnh chạy vào làm động tác ngã xuống hố, ngồi khóc).

Trọng : - Làm sao thế Mạnh?

Mạnh : - Ngã xuống hố. Vẹo cả xương hông rồi đây.

Trọng : - Làm gì có cái hố nào.

Mạnh : - Quáng gà đấy hả. Trước mắt cậu có cái hố, đấy nhá.

Trọng : *(Dò chân)* - Không. Tao chẳng thấy hố nào cả.

Nhạn : *(Nắn đất rồi cười xoà)* - Thật à. Thế thì cậu chưa đi tới hố đây thôi. Này tớ dặn:

(Ví rầu):

Thắng lợi ai ơi chớ vác mặt cả cười
Có ngày ngã hố *(mới lại)* ối ông trời con đau.

(Nhạn ra).

Trọng : - Xin chào cô kỹ sư! Các cậu trông kìa.

Cách cú: - Cô kỹ sư trong bộ cánh đi rừng
Dáng người xinh xắn

Nước da rám nắng

Khăn chít đỏm dáng

Bao dao đeo cạnh

Buông dây đỏ thắm

Ai nhận ra rằng

Cô gái Hà Nội lên đây!

Nhạn : - Tôi không phải ở Hà Nội lên đâu. Tôi vừa ở khu rừng Khau Mân về đây đấy.

Trọng : - Thì ra cô lại đi kiểm tra khu rừng tôi vừa khai thác.

Nhạn : - Đúng! Và lại phát hiện ra việc anh làm bôi bác.

Hơn thế, đây là tội ác đối với cây rừng.

Để tiện lao gỗ xuống đường

Anh đã mở những lối đi sai quy phạm

Biết bao cây non đang độ lớn

Anh đã phạt bừa chẳng chút tiếc thương.

Trọng : - Cô phải biết cho rằng

Ông đội trưởng mới đang gào chúng tôi...

Gỗ! Gỗ!

(Trâm ra)

Trâm : - Trời ơi! Nhanh lên! Mọi người đang chờ các anh để phân kế hoạch đưa cây lên đồi.

Trọng : - Hôm nay chúng tôi nghỉ.

Trâm : - Sao lại nghỉ? Theo điều lệnh của lâm trường ngày mưa toàn đội tập trung vào việc trồng rừng.

Trọng : *(Ví rầu)*

Cớ sao mặt ủ mày chau

Xem ra như oán như giận chi nhau, ơi hỡi cô nàng

Hề sư cụ

Trồng cây chẳng được đi cùng

Chung quy là tại ông đội trưởng.

Ông ấy thúc

Ông ấy giục

Ông ấy bó

Ông ấy buộc

Chúng tôi phải đi phá rừng cái buổi chiều nay.

Hẹn nhau rồi sẽ có ngày.

(Trọng và thợ rừng đi vào).

Nhạn : - Ông đội trưởng.

Trâm : - Anh Tùng là người con của núi rừng. Lại tham gia chiến đấu hơn hai chục năm. Anh ấy tốt, vững vàng, ngay thẳng. Thế thì sai trái của Trọng, anh ấy chẳng để yên đâu!

Nhạn : - Không! Anh Tùng đang và sẽ ủng hộ Trọng. Vì cách làm ăn của Trọng còn phần nào phù hợp với ý anh. Anh Tùng tốt.

Nhưng chưa thật sự hiểu về rừng!

Trâm : - Nhạn đừng nghĩ vậy về anh Tùng.

Nhạn : - Không phải chỉ Trâm

Mà còn nhiều người trong Đội

Sẽ đứng về phía anh phản đối lại mình.

Cho nên mình buồn, nhớ lại cảnh gia đình

Mẹ sống ở dưới xuôi một mình hiu quạnh
Năm bốn nhăm cha mình bất hạnh
Đã thác trong cơn lũ kinh hoàng
Người anh trai theo cha lên chốn rừng hoang
Cho đến nay vẫn biệt tăm không tin tức.

Trâm : *(Thở dài im lặng)*

Nhạn : - Ra đời giữa những ngày đau thương mất mát
Tình yêu thương mẹ chút cả cho mình
Thấy mình buồn, chân mẹ chẳng bước nhanh
Thấy mình vui mẹ luôn cười trong khoé mắt
Cho nên hôm nay ngồi đây mà mình biết
Mẹ ở nhà buồn lắm Trâm ơi!

Trâm : - Nhạn nhất định rời bỏ chị em mà đi nơi khác hay sao?

Nhạn : - Đi đâu? Về Hà Nội ư? Không! Ở đây thiên nhiên đã trở thành mẹ hiền thứ hai của mình.

Những lúc như lúc này buồn bực

Mình chỉ muốn vào rừng,

Đi thật sâu, lên tận đầu nguồn

Với thiên nhiên tìm nguồn an ủi.

Hát lới lơ:

Quên sao những phút

Một mình ngồi với nỗi lòng riêng

Rừng đầu nguồn lặng lẽ uy nghiêm

Bóng cây toả mát

Suối chảy bên mình

Róc rách reo vui

Nói: - Mình không đi đâu cả

Mình sẽ ở lại với anh Tùng.

Anh ấy sẽ ủng hộ chúng ta trong sự nghiệp trồng rừng.

Chắc lúc này chúng nó đang cười nói râm ran

Đưa các chú thông non lên núi.

Trâm : - Vì mấy ông khai thác không chịu đi, chị em kéo nhau về cả rồi.

Nhạn : - Sao lại về. Hôm nay thời tiết tốt. Có bao nhiêu người cũng đi! Trâm hãy gọi chị em ra vườn ươm, mình sẽ ra sau!

Trâm : - Chúng nó đi mỗi đứa một nơi, biết đâu mà gọi bây giờ?!

(Mạnh ra)

A! May quá, người yêu rất thân mến của mình kia rồi.

(Mạnh đi qua cố làm ra vẻ không thấy Trâm và Nhạn).

Trâm : - Anh Mạnh! Anh cũng theo bọn họ không đi trồng rừng à.

Mạnh : - Tất nhiên!

Trâm : - Thực không?

Mạnh : - Thực.

Trâm : - Em không nghe rõ, anh nói lại đi nào *(Nhấn mạnh)* - Thực không.

Mạnh : - Thực... Là anh sẽ đi trồng rừng.

Trâm : - Anh còn nhớ những lời em nói với anh không.

Mạnh : - Anh còn thuộc lòng. Đây nhé:

Hắn chỉ biết chặt cây mà không hiểu gì về rừng cả.

Gỗ, gỗ. Gỗ cần để chống Mỹ. Đúng thôi!

Nhưng hết rừng rồi thì lấy đâu ra gỗ.

Trồng rừng là xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Yêu nước là vừa chống Mỹ vừa trồng rừng. Có rừng khí hậu mới điều hoà. Có rừng mới có sộng ngòi nước nôi cày cấy. Rừng đầu nguồn mà bị phá hoại sẽ gây ra lũ lụt kinh hồn. Rừng lại che chở ta chống ngoại xâm. Thế mà nay rừng bị phá hoại nhiều nên kiệt quệ. Ở khắp hoàn cầu rừng đều như thế. Nếu không kịp thời trồng rừng bảo vệ rừng, thì đồng bằng phì nhiêu kia biến thành sa mạc. Loài người sẽ tiêu vong...

Trâm : - Ới giời ơi, anh giỏi, anh thông minh quá. Bây giờ thì anh giúp em một việc nhá.

Mạnh : *(Phấn khởi)* - Tất nhiên.

Trâm : - Anh đi gọi hộ bọn tổ em ra cả vườn ươm, em chờ ở đó.

Mạnh : - Sẵn sàng. *(Mạnh vui vẻ đi vào).*

Nhạn : *(Cười)* - Cậu làm khổ anh ấy thế.

(Trâm vào theo, Tùng ra).

Tùng : - Cô Nhạn! Xin báo với cô một tin là: Số gỗ ta lo anh Trọng đã nhận lời giải quyết. Thật là một tay dao cừ khôi.

Nhạn : - Anh phải biết phân biệt tay dao cừ khôi với tay dao đao phủ.

Tùng : - Cô khắc nghiệt quá đấy! Cậu ta còn làm ăn ẩu phạt bừa bãi cây non, nhưng chúng ta cũng phải giáo dục dần dần.

Nhạn : - Tôi biết. Hiện nay anh đang cần những tay dao như thế để vượt mức kế hoạch khai thác mà. Còn việc trồng rừng cứ để dận thôi anh nhỉ.

Tùng : - Chắc cô bực tôi về chuyện tổ Trọng nghỉ trồng rừng sáng nay lắm phải không.

Nhạn : - Quen rồi nên cũng chẳng bực đâu anh ạ.

Tùng : - Cô ạ.

Vốn là chiến sĩ công binh

Tôi đã bắc biết bao nhịp cầu cho quân mình ra phía trước.

Gỗ với tôi là máu là xương

Là thất bại là thành công

Trong những ngày chống Mỹ.

Còn chiếc rìu này cũ kỹ

Của cha tôi xưa một thợ Sơn Tràng

Đã có lần phải tím ruột bầm gan

Ngả những cây sến cây lim cho bọn Nhật.

Giờ đây yếu sức.

Trở lại nghề cha.

Tôi muốn rừng cùng ta rửa mối hận xưa.

Bằng gỗ quý hiến dâng Tổ quốc.

Nhạn : - Nguyện vọng thiêng liêng, tôi không nghĩ khác

Nhưng có điều làm anh chửa nghĩ ra.

Anh yêu rừng theo kiểu người xưa

Coi thiên nhiên như là vô tận.

(Cười) - Chết thật.

Em lại hoá ra ương ngạnh mất rồi.

Giữa lúc cần nghe ở anh những lời

Thốt ra từ tấm lòng trung thực.

Tùng : - Cô cứ nói đi.

Nhạn : - Em chỉ còn người mẹ hiền.

Sống ở miền xuôi đơn độc.

Em đã xin chuyển công tác.

Về gần nhà để chăm sóc người thân.

Tùng : - Tôi đã biết.

Nhạn : - Vậy ý kiến của anh.

(Nhìn Tùng, Nhạn hồi hộp chờ đợi. Tùng nghĩ tới bản thân mình, xúc động).

Tùng : - Tôi chỉ mong được như cô.

Có người mẹ, trời ơi, sung sướng

Tôi xin ủng hộ điều cô mong muốn.

Nhạn : - Nghĩa là anh đồng ý để tôi về.

Tùng : - Như cô mong muốn.

Nhạn : *(Bàng hoàng)* - Thật ư. Nếu vậy... Cảm ơn anh. Em thật sung sướng.

(Nhạn cười to làm vui nhưng là vui gạo, đượm đắng cay. Rồi không nén được nỗi đau khổ gục xuống. Tùng thoạt đầu hoang mang không hiểu. Cuối cùng nghĩ ra, mỉm cười đi vào. Nhạn một mình).

Nhạn : - Thế là đã rõ ràng

Ở đây không cần tôi nữa

Vì chút tình riêng bé nhỏ

Người chiến sĩ nào muốn lui lại tuyến sau.

Tôi muốn được nhận những lời nói đau

Hơn hai tiếng ngọt ngào "đồng ý".

(Vỉa): - Nghe tiếng quốc gọi hè, ra rả. cô đơn.

Ve kêu lanh lảnh giục cơn buồn.

Hát thu rồi: - Cây rừng đang lặng chờ cơn gió lốc

Ta khác chi cây rừng

Tấm lòng con nay bối rối vô cùng

Con muốn gần mẹ thân thương

Nhưng còn cái nghiệp cây rừng,

Bao ước muốn ấp ủ trong lòng bấy nay

Phải đâu một chốc xa rời

(Nói) - Nhưng đã không cần thì ta còn ở đây làm chi nữa.

(Run rẩy xé vụn lá đơn. Trâm vào).

Trâm : - Sao thế Nhạn. *(Nhặt các mảnh giấy ghép lại đọc giật mình).*

Sao thế này. Nhạn đã đồng ý với chị em Nhạn đã viết đơn xin ở lại sao lại xé đi.

Nhạn : - Ở đây không cần đến tôi nữa.

Trâm : - Ai không cần.

Nhạn : - Anh đội trưởng Đội này.

Trâm : - Nhạn sẽ không đi đâu cả.

(Mạnh gánh gánh bầu đi ra, hát bông phèng, bị Trâm ngắt lời, giật mình).

Trâm : - Thôi đi ông. Hát mới hỏng.

Nhạn : - Hát đi anh. Sao Trâm không để anh ấy hát.

Trâm : - Thì hát đi.

Mạnh : - Hát nhá.

Hát duyên tình:

Sao thân tôi cứ phải sớm trưa đi bưng bầu

Em ơi cớ làm sao anh cứ phải đi bưng bầu

Phải chưng vì bà Nguyệt đã quyết xe vào với bạn trồng cây.

Âu cũng là phận đẹp duyên may.

Vì tình nên đỡ chân tay

Cho da lươn em đỡ dám mày ngài em đỡ cau

Em có thương thì sắm cho anh năm bảy chiếc gậy vầu

Để anh leo núi khỏi trượt nhào xuống khe.

Rồi lại tiếc anh đứng ngẩn tò te.

Nhạn cười, hát nhại lại câu "Em ơi cớ làm sao..." rồi đau đớn chạy vào.

Trâm : - Anh mà còn hát bài này là tôi cắt đứt đấy.

Trâm vào theo.

Mạnh : - Thế này là thế nào. Ngày hôm nay ai cũng nóng đầu cả. Thôi phải rồi.

Vỉa: - Chung quy là tại cái mùa hè.

Tâm can đa nhiệt nên mới nặng nề miệng môi

Hát sắp chợt:

Thu sang dịu mát khí trời

Tình tôi ắt sẽ yên vui muôn phần.

MÙA THU

1 - Dàn đế rừng mùa thu gồm năm ba cô thiếu nữ ngồi trên những phiến đá.

Từng cô một nói thơ

1 - Thau cát nở hoa mùa thu tới

2 - Cây no màu đứng lại để ra bông

3 - Chồi biếc nhú mầm trong hạt mẩy.

4 - Lúa xanh đứng lại để làm đòng

Cùng hát đào liễu:

Thơ thẩn trong rừng

Em đi đâu ới cô nàng ơi thơ thẩn trong rừng

Cô còn ấp ủ trong lòng điều chi

Hay chăng chim én báo thu về,

Hoa Nẻng ra

Hoa Nẻng : *Nói thơ*

Bụng em mơ tưởng gì

Mà nào em có biết

Thấy trời xanh xanh biếc

Nước mắt như muốn trào

Nghe tiếng lá lao xao

Em bồi hồi trong dạ

Dàn đế: Hát sắp.

Hay chăng ong bướm rủ rê

Mật nào đã khiến em mê mẩn lòng.

Hoa Nẻng : - Kìa kìa,

Vỉa sắp dựng:

Có đàn bướm bay

Bên dòng suối chảy

Cá ơi đừng quẫy.

Lá hỡi đừng lay!

Hát: Kẻo bướm lam bướm vàng bay mất

Bay về rừng xanh

Kìa nó đang chập chờn nó bay, nó lượn, nó đậu trên hòn đá cuội xinh xinh.

Hoa Nẻng rón rén đến bắt bướm. Đàn bướm thấy động cất cánh bay tán loạn như cuốn cả Hoa Nẻng theo, Hoa Nẻng cười ròn rã. Nhạn ra, Hoa Nẻng chạy lại ôm lấy Nhạn.

Nhạn : - Ô... Hoa Nẻng làm sao mà...

Hoa Nẻng : - Không! Em có làm sao đâu!

(Bỗng ngẩn người)

Ừ.... gần đây em cứ làm sao ấy thật.

Có buổi em đi tu bổ

Chặt suốt ngày mà chẳng thấy mỏi tay

Có buổi em ngả mình trên bãi cỏ

Chẳng nghĩ chi, chỉ ngửa mặt trông trời.

Có lúc nghe chim cườm gại ổ

Lòng bỗng dưng muốn khóc lạ lùng thay!

(Nhìn đăm đăm Nhạn bỗng reo lên):

Ô kìa đôi mắt anh Tùng... Chị có đôi mắt giống hệt anh Tùng.

Nhạn : - Hoa Nẻng tưởng tượng ra đấy thôi?

Hoa Nẻng : - Thật mà! Giống lắm cơ... Giống nhau như hai anh em ấy...

Nhạn : - Hoa Nẻng yêu anh Tùng phải không?

Hoa Nẻng : - Không, không phải đâu. Chị yêu ai không.

Nhạn : - Người yêu của mình là một anh chàng lái máy bay. Nghe tin tuần trước anh ấy đã hạ một giặc lái Mỹ.

Hoa Nẻng : - Không phải rồi. Sao có lần chị bảo người yêu là một chiến sĩ tên lửa cơ mà. Chị chưa yêu ai đâu. Chị hay mơ tưởng lắm.

Nhạn : - Không có mơ tưởng thì làm nghề trồng rừng sao được. Mình thường mơ...

Sử: - Một ngày kia thông lớn thành rừng
Phủ xanh kín dải đồi trước mặt
Mình khi ấy mái đầu điểm bạc

Đứng lặng nghe thông với gió chuyện trò.
Nhìn đàn ong xao xuyến nhặt phấn hoa
Lòng nhẹ nhõm vui việc làm tuổi trẻ.

Hoa Nẻng : - Chị hay mơ tưởng lắm.

Cô người Dao : *(Ra gọi)* - Hoa Nẻng! Đêm qua bản làng họp có quyết định rời đi nơi khác.

Hoa Nẻng : - Sao? Chị nói sao?

Cô người Dao : - Bản làng sắp đi tìm nương mới. Hoa Nẻng về bản với mình đi.

Hoa Nẻng : - Chị Nhạn!

Nhạn : - Có chuyện gì đấy Hoa Nẻng!

Hoa Nẻng.: - Không! Em không đi đâu cả. Em phải đi tìm anh Tùng đây. *(Hoa Nẻng chạy vào).*

Nhạn : - Hoa Nẻng!

(Chị em tổ trồng rừng chạy ra, cầm mấy cây giống).

Cô thợ rừng 1 : - Chị Nhạn ơi. thông mã vĩ trổ mầm rồi. Rất đều, rất đẹp nhá!

2 - Có một luống thật là kỳ lạ
Như Phù Đổng vươn mình. cây bỗng lớn phổng lên.

3 - Này ới chị ơi,

Mầm xanh tơ nõn mịn màng

Mắt trông lòng những rộn ràng mến thương.

Nhạn : - Nếu giảng bài kỹ thuật cuối cùng

Mình phải dặn điều này quan trọng.

Sử: - Ươm hạt giống là ươm cuộc sống

Mầm nhú lên như đứa trẻ lọt lòng

Nó đòi ta chăm bẵm yêu thương

Với bàn tay mẹ hiền thành thục.

Nói:

Mừng ngày nảy sinh của hạt

Các bạn ơi, hãy ra cả vườn ươm

Về sự trưởng thành của các chú thông non

Hôm nay mình sẽ nói những lời hay nhất.

Chị em hoan nghênh cùng Nhạn kéo nhau vào.

2 - Rừng. Trọng và Mạnh ra.

Trọng, Mạnh : *Hát hề mồi:*

Nhất tổ mình

Quý ba này lại nhất tổ mình...

Trọng : - Nhất quá đi chứ không nhất tổ mình còn nhất tổ nào nữa. Nhưng mà này. Ông đội trưởng Tùng chưa chắc đã ưa kiểu cách làm ăn của chúng mình đâu! Cho nên anh dặn chú mày phải nhớ như chôn trong đầu.

Trước mặt ông đội trưởng thì phải tỏ ra khiêm tốn. Có thế thì mới hòng nuốt trôi tiền thưởng. Nếu để ông ấy ngờ thì thực nguy to.

Mạnh : - Ối giời ông anh thật là:

Vỉa: - Khôn khổn khồn khôn

Khôn khôn như phượng như rồng

Làm thì bố láo, báo cáo thì như con sáo mượn lông công nó bịp đời.

Hát huê tình:

Ăn chơi ăn chơi, tiền thưởng lĩnh về mặc sức ăn chơi.

Mỗi lần đạp về mẹ đĩ, lại giắt vài ba trăm.

Chạy theo lợi nhuận rõ ràng

Ước mơ tủ đứng mong làm nhà xây.

Trọng bọm là cái... Ông này đây.

Trọng : - Chú mày xỏ tao.

Nhan ra.

Nhạn : - Anh Mạnh! Việc Trâm nhờ đi gọi chị em anh đã đi chưa?

Mạnh : - Ấy chết chưa!

Mạnh vào.

Trọng : - Cô Nhạn! Tôi xin có lời chúc mừng cô.

Nhạn : - Hôm nay tôi mới được nghe anh nói một câu thật lòng.

Trọng : - Thật tình mà nói việc trên giải quyết cho cô về là chí phải. Vì rằng:

Vỉa hồi tiếu:

Ai đem cây cúc bông vàng

Từ trong chậu cảnh lên rừng mà ươm

Để cho cây cúc héo hon

Để cho cỏ dại nó làm tội hoa

Thương tình lim nọ xót xa

Hỡi ôi vì đâu nụ héo mà hoa kia sầu

Lạc chi tới chốn rừng sâu

Sao không vào chậu men màu khoe tươi

Nay cô nàng về là phải quá cô nàng ơi.

Nhạn : - Anh nhầm rồi! Tôi không phải là cây cảnh. Anh cũng không phải là cây lim. Nói ví von cho thực tình thì anh chỉ là cây gỗ tạp.

Trọng : - Tạp à. Lim hay tạp thì rồi cô khắc rõ.

Nếu có dịp cô trở về chốn cũ.

Xin mời cô đến lán tôi mà đếm bằng khen.

Cờ thi đua có lẽ phải giăng ra thềm.

Lúc đó Trọng này như thế nào cô khắc rõ.

Nhạn : - Anh biến thành kiêu binh rồi đấy.

Trọng : *(Vỉ rầu)*

Nhưng này cô kỹ sư ơi!

Có người lại ví chúng tôi

Với chim ưng nọ tung trời tung bay.

Nhạn : - Là chim ưng hay chim hộc thì không biết nhưng cứ giữ cái thói huênh hoang như vậy thì có ngày người ta sẽ vặt trụi cánh anh đi.

Trọng : - Hoan hô lời tiên tri của nhà trí thức

Nhưng dù sao thì cũng xin chúc mừng cô!

Mỗi người một ngả đi vào.

3 - Rừng

Hoa Nẻng ra. Nhạn, Trâm và Tùng lần lượt ra đứng lặng theo dõi cuộc trò chuyện giữa hai cha con.

Hoa Nẻng : - Một mình.

Tìm anh chân đã mỏi

Mà chẳng thấy anh đâu.

Nỗi lòng em lo âu

Biết cùng ai chia sẻ

Em tin rằng anh có thể

Giải quyết mọi chuyện êm lành

Vì bản làng em tin anh

Anh là người Dao Cách mạng

Hát sa lệch chênh:

Anh như hơi ấm mặt trời
Em như thau cát trên đồi nở hoa
Mặt trời vừa khuất non xa
Hoa thương họa nhớ ngẩn ngơ nỗi lòng
Biết chăng em đợi em mong.

Người cha ra.

Cha : - Hoa Nẻng.

Hoa Nẻng : - Cha.

Cha : - Hôm qua bản nhà họp hợp tác
Bàn chuyện làm ăn tính đã cùng đường.
Mình chịu khó chịu thương nhưng cây lúa nó chẳng thương
Đành phải quyết rời làng đi nơi khác.

Hoa Nẻng.: - Rời làng đi nơi khác.

Cha : *Sử :* Thương con, chẳng để bận lòng khi công tác
Những buổi đi về chạ mẹ vẫn giấu con
Đến nay, chẳng còn đường giải quyết nào hơn.
Con hãy về đi, đi theo cha theo mẹ.

Hoa Nẻng : - Đi theo cha theo mẹ.

Bỏ vườn ươm. bè bạn. người thương.

Ối các chị ơi... Cứu em, các chị. *(Hoa Nẻng chạy lại ôm lấy Nhạn).*

Người cha : - Thế con đã quên cả bản làng cha mẹ rồi sao?

Hoa Nẻng : - Không đâu.

Con thương cha. thương mẹ

Con yêu quý bản làng như ruột thịt mình thôi.

Nhưng cha ơi. mẹ ơi

Nơi đây con đã hiểu lẽ làm người

Đã biết Đảng biết Đoàn như cha như mẹ

Biết yêu những búp mầm non như yêu con trẻ.

Con không thể nào lang thang mãi đó đây.

Không thể nào ngọn lửa cầm tay

Lại đi đốt cây rừng. làm nương làm rẫy.

Hoa Nẻng : *Hát quá giang:*

Con không quay lại cuộc đời.

Như chim vô định đâu rồi lại bay

Không không.

Tối tăm không trở lại nữa, đói nghèo rồi qua

Thương con đã, thương cho trót

Mẹ cha ơi.

Đời con như thông đã lên đồi

Nắng mưa chẳng ngại bão trời chẳng lay

Con xin có một lạy này

Cha : - Biết nói gì với con bây giờ nhỉ.

Số kiếp người Dao nó đã thế này

Thôi thì đành, con ở lại đây

Cha mẹ già rồi phải theo dân theo bản.

Hoa Nẻng : - Cha mẹ cũng không đi đâu cả.

(Tùng tiến lại)

Cha : - Kìa anh Tùng!

Tùng : - Nhìn ông con lại nhớ đến người cha.

Người cha : - Các già trong bản đã tính hết nước rồi.

Tùng : - Con đã cùng người Dao đi mãi đi hoài
Đói rét lầm than cuộc đời trôi nổi
Con đường đó không phải đường ta đi tới.
Mấy tháng về đây việc làm túi bụi
Sống trong rừng mà chẳng thấy rừng đâu.
Nhựa chảy phí hoài chẳng biết xót đau.
Sự đến thế này mới tường mới tỏ
Ruộng đồng có thể một tay chúng con giúp đỡ.
Hợp tác có thể bỏ công giúp lại lâm trường
Việc hàng năm khai thác trồng rừng.
Cũng đỡ bản ta một phần lương thực.

Cha : - Lão nói bây giờ ngại dân bản chẳng nghe.

Tùng : - Con sẽ cùng ông về ngay trên bản
Con sẽ trình bày lẽ thiệt lẽ hay.
Đi thôi ông...

Người cha : *(Với Hoa Nẻng)* - Thôi con cứ ở lại với chị em.

(Tùng cùng cha mẹ Hoa Nẻng vào).

Hoa Nẻng : *Hát sắp:*

Anh Tùng giải quyết giúp em.

Tin rằng việc sẽ ấm êm mọi bề.

Nói: - Anh ấy hiểu người Dao

Anh ấy quý người Dao

Anh ấy nói lời như ong làm mật.

Anh ấy nói lời như dao chặt vào cây.

Hát: - Sao em sung sướng thế này.

Vườn ươm bè bạn từ nay chẳng rời.

Trời ơi, em sung sướng nhất đời.

Nhạn : - Mình thua Hoa Nẻng, mình ngượng với Hoa Nẻng lắm.

Hoa Nẻng : - A Lúi, chị vừa nói gì, em không hiểu.

Nhạn : - Mình hơn Hoa Nẻng cái chữ

Mình thua Hoa Nẻng ở tấm lòng

Hoa Nẻng mới thực sự yêu rừng.

Hoa Nẻng mới thực mến bầu mến bạn.

Mình còn là cô thợ rừng láng tráng

Thích soi gương làm duyên làm dáng với rừng xanh

Nhưng nay trên đã quyết thì phải hành

Muốn ở lại cũng làm sao được.

Hoa Nẻng : - Sao lại không được hả chị.

Thấy cách mạng cần thì phải xung phong

Dẫu gặp khó khăn phấn đấu đến cùng

Chứ không đợi ai vật nài mời mọc.

Nhạn : *(Giật mình, lặng đi rồi phá lên cười)*

Trâm ơi, Hoa Nẻng của chúng mình lại còn là một nhà chính trị. *(Ôm lấy Hoa Nẻng).*

Hoa Nẻng nói lời như ong làm mật

Hoa Nẻng nói lời như dao chặt vào cây.

Mình sẽ lấy Hoa Nẻng làm thầy

Giải quyết việc mình cho thật tốt.

Trâm : - Nhạn! *(Ba chị em ôm nhau)*

MÙA ĐÔNG

1 - Dàn đế rừng:

Ngâm:

- Tháng chạp núi rừng sương giá buốt.

Hoa chè vẫn trắng giữa trời đông

Hoa nở gió lùa cơn lạnh ngắt

Gió về Đông Bắc thấm hoa rừng.

(Các cô thợ rừng ra đứng chụm lại nhau để chống rét).

Cùng hát sa lệch

Gió mùa đông Bắc thổi qua

Chim muông ẩn náu đợi chờ xuân sang

Chúng em là gái Sơn Tràng

Như hoa chè nở giữa rừng ngày đông.

Lạnh trời hoa vẫn ngát hương.

Tiếng đế:

Chào các cô gái trồng rừng nổi tiếng gần xa. Các cô trồng rừng theo tổ nào thế?

Các cô thợ rừng : - Tổ anh Trọng.

Tiếng đế:

Tổ anh Trọng à, xin nhắn với tướng ấy rằng đừng có giữ lấy cờ bằng cách phạt

ẩu phạt bừa, mùa này là chúng tôi không chịu đâu đấy nhé.

Các cô thợ rừng : - Chúc các anh mùa này đạt giải thi đua nhé.

Trâm : - Thôi! Thôi! Chị em chúng mình phải lên rừng ngay kẻo muộn. Còn tốp đi sau phải có người hướng dẫn, kẻo lạc rừng lại suốt buổi tìm nhau. Hoa Nẻng đâu. Sao dạo này cứ như người mất hồn ấy thế?

Ngồi xuống đây? Ngồi đợi lâu thì phải đi gọi chúng nó nghe chưa.

Thôi đi đi các cậu.

Trâm với chị em vào.

Hoa Nẻng : *(Một mình ngâm)*

Cây mẫu đơn rừng hoa đỏ chói
Giữa đường qua lối lại chẳng ai nhìn.
Sao đậu một mình trên ngọn trúc
Không đi tìm bạn hỡi chim quyên
Hay cũng như ta chim đợi bạn
Xuống đây với chị ngỏ niềm riêng.

Tùng ra.

Tùng : - Hoa Nẻng. Sao dạo này Hoa Nẻng cứ hay lánh mặt tôi.

Hoa Nẻng : - Không đâu, không đâu.

Tùng : - Hôm qua tôi gặp ông nhà. Hỏi chuyện bản làng thấy vui trong dạ.

Nào lúa ngoài đồng đang chín rộ.

Nào mương phải đào đắp đã gần xong

Mùa này lại lập tổ Sơn Tràng

Thu nhập buổi đầu xem cũng khá

Hát đào liễu:

Nay đã chuyển mình

Em có hay chăng bản làng ta nay đã chuyển mình

Mẹ cha yên vui ở lại gia đình ấm êm

Thế mà sao em như giấu nỗi buồn riêng

Hay lòng em bấy lâu có chuyện lo phiền

Với anh em tổ bạn hay với chị em trong nhà

Mà em sinh vớ vẩn âu lo

Nói: - Hôm nọ đến thăm lớp văn hoá lại chẳng thấy Hoa Nẻng đâu.

Hoa Nẻng : - Em dốt lắm chẳng học được đâu.

Từng : - Tôi biết Hoa Nẻng thông minh lắm.

Hoa Nẻng : - Hoa Nẻng xấu. Họa Nẻng dốt chẳng làm được cái gì đâu.

Hoa Nẻng chạy vào, Nhạn ra.

Kìa cô Nhạn. Tôi đang đi tìm cô về Đội kiểm tra của lâm trường

Nhạn : - Hỡi anh đội trưởng chỉ biết lo nhiều ,về gỗ

Hạnh phúc tới nơi sao anh vẫn cần người nhắc nhở.

Anh có biết không? Hoa Nẻng đã yêu anh.

Chuyện ấy tôi chẳng dám khi nào tưởng tới. Chúng ta đi thôi kẻo muộn.

Tùng, Nhạn vào.

2. Giờ nghỉ của tổ khai thác Trọng. Có mặt các cô làm vệ sinh rừng.

Trọng : *(Tay chống nạnh kiêu ngạo nói):*

Thôi nghỉ giải lao đi các cậu ơi.

Thế nào, các cô nàng.

Vỉ rầu:

Các cô dọn vệ sinh rừng

Chạy theo chúng tớ xem chừng hết hơi.

Trâm : - Hết hơi! Các anh vẫn chứng nào tật ấy.

Để lợi mình chặt bậy cây non

Thì chúng tôi nghỉ hẳn việc đang làm

Để trên xuống kiểm tra cho minh xác.

Trọng : - Đã bao lần trên xuống kiểm tra

Trọng này có ngại gì đâu?

Mạnh hớt hải chạy ra

Mạnh : - Thôi chết! Thôi chết!

Có đoàn kỹ thuật

Đến kiểm tra "kỹ thọt", chết quên, kỹ thuật tổ mình.

Cô thợ rừng : - Ăn nói đến hay. Kỹ thuật chẳng kiểm tra kỹ thuật thì kiểm tra gì.

Mạnh : - Ấy, chết là ở chỗ ấy đấy. Nếu kỹ thuật mà lại đi kiểm tra món thịt cày thì cánh này đâu có sợ.

Trọng : - Chắc lại mấy mặt quen thuộc vẫn thường đi lại tổ mình.

Mạnh : *Đếm gối:*

Nếu là được thế
Thì đã chẳng lo
Tôi đã lò mò
Đi dò từng mặt
Những người quen thuộc
Chẳng thấy một ai
Có lẽ các ngài
Cũng đang xuống dốc.

Trọng : - Thế thì phụ trách kỹ thuật trong đoàn là ai.

Mạnh : *Vỉ rầu:*

Nói ra chỉ tổ thêm sầu
Đó là cô kỹ thuật hắc sì dầu đội ta.

Trọng : *(Giật mình)*

Cô kỹ sư Nhạn. Trên đã có giấy gọi về.
Sao cô ta còn nhũng nhẵng chưa đi.
Ở chỉ tổ quẩn chân người khác!
Các chú mày cứ để mình anh cư xử.
Anh làm gì các chú làm theo, nghe chưa.

Tùng và Nhạn đi ra.

Trọng : - Xin cúi chào cô kỹ sư quý mến.

Nhạn : *(Không để ý tới vẻ đùa cợt của Trọng).*
Kiểm tra thế này là đã đủ, đề nghị đồng chí đội trưởng ngừng ngay công việc tổ này để kiểm điểm lại quy trình, quy phạm.

Trọng : - Rõ!... Thì ra nhà trí thức
Định đến đây vặt trụi cánh chim ưng
Không nổi đâu! Đồng chí hãy kiểm tra luôn
Xem chúng tôi có đẵn cây nào không giấu búa.

Nhạn : - Các anh không phạm vào điều đó
Nhưng để thoáng tay dao

Thuận cho cây đổ, tiện đường gỗ lao.

Các anh đã phạt bừa bãi, phạt cả những cây non quý.

Trọng : - Chúng tôi chỉ phạt những cây không kinh tế.

Nhạn : *(Nhặt ngay một cành cây lên hỏi mấy thợ khai thác).*

Các anh có biết là cây gì đây không?

Mấy người lúng túng, không biết trả lời sao. Một người nói bừa "đây là loại cây cút méo". Các cô thợ rừng cười ồ.

Trâm : - Loại cây ấy, hôm qua tôi đã chỉ cho một đồng chí bên tổ ấy biết là cây gì. Biết thì nói đi.

Mạnh : *(Gãi tai đứng dậy).* - Tôi *(Mọi người cùng cười).* Đây là cây gỗ trò, trò có năm ba bẩy thứ: Trò vẩy, trò chỉ, trò nâu, trò nhời. Đây là trò nâu chứ không phải trò nhời, còn cây này là cây gỗ mỡ, anh mỡ cũng là bố con họ hàng với anh vàng tâm, anh vàng tâm lại ngồi cùng mâm với anh kháo thối; chả là vàng tâm kháo thối giỏi

gù đều là bốn anh đứng đầu để đóng đồ gia dụng...

Nhạn : - Đúng. Những cây gỗ non các anh vừa mới chặt. Chỉ ba bốn năm sau có thể cho ta gỗ chống lò. Còn các gốc vừa đẵn kia, các anh làm không đúng kỹ thuật đã đề ra thì tạo điều kiện cho chúng tái sinh sao được. Các anh định phá rừng ư.

Trọng : - Phá rừng. *(Cười giễu cợt, rồi lên mặt nghiêm chỉnh).*

Cô kỹ sư xinh đẹp ơi, cô nên nhớ rằng:

Nói đếm:

Công nghiệp đang gào gỗ gỗ.

Giao thông cần mà trụ mỏ cũng cần

Không đáp ứng được nhu cầu là cản trở bước hành quân...

Cho nên bằng bất cứ giá nào phải đạt chỉ tiêu kế hoạch.

Đó là nhiệt tình cách mạng... là... tinh thần giai cấp.

Mà theo ý tôi thì... Cô rất lơ là!

Nhạn : - Nếu anh nghĩ đến người công nhân làm việc dưới hầm lò, đến chiến sĩ tiền phương thì anh đã chẳng làm ăn dối trá!

Lời lẽ của anh là đạo đức giả.

Việc làm của anh là vụ lợi cá nhân

Nói tóm lại anh là dối trá... dối trá!

Trọng : *(Cười gằn)*

Người ta đã đuổi cô đi rồi cô còn ở lại đây làm gì nữa?

Anh Tùng! Anh hãy mời cô ấy đi nơi khác.

Nhạn : - Tôi không đi đâu cả.

Đời tôi nay là của núi rừng!

Vỉa Huế:

Cha tôi xưa cũng đã từng

Lên đây làm thợ, chai tay đẵn gỗ trong rừng mưu sinh.

Trong cơn nước lũ bỏ mình

Băng theo bè gỗ cùng con trai nhỏ

Tôi gọi bằng anh mới bấy tuổi đời.

Nói: - Cũng năm ấy ở miền xuôi
Mẹ tôi sinh tôi giữa dòng nước lụt
Lấy thúng làm nôi, áo tơi làm bọc
Với mê nón rách trên đầu che nắng che mưa.
Khi lớn lên mẹ nuôi cho ăn học.
Không ngẫu nhiên tôi chọn nghề rừng

Vỉa xếp:

Ôi, những cơn thác lũ kinh hoàng
Đã cướp mất nửa gia đình của tôi,
Những người thân thiết trên đời
Nên tôi mong hiến cả đời tôi cho núi rừng.

Hát thiếp bỏ cho chàng:

Chẳng nỡ xa rời rừng núi thân thương
Chớ có nên mơ màng. Nhạn này đi cho rảnh mắt.
Để các người tự do phá rừng
Rừng là của báu thiên nhiên
Đừng coi là chỗ kiếm tiền buôn danh

Còn tôi một dạ đinh ninh

Núi non là bạn rừng xanh là nhà

Tôi giữ lời nguyền xưa.

Chị em thợ rừng xúc động chạy lại, Nhạn cùng hát tiếp trổ dồn:

Chúng tôi một dạ đinh ninh

Cây non là bạn rừng xanh là nhà

Chúng tôi giữ lời nguyền xưa

Trọng : - Nếu vậy thì để các cô mình thay chúng anh đẵn gỗ.

(Với anh em trong tổ) - Anh em hãy giao trả lại công việc cho anh Tùng.

Cởi dao ném xuống bãi cỏ rồi đưa mắt ra lệnh cho anh em trong tổ làm theo. Im lặng.

Sao các cậu còn dùng dằng?

Tùng : - Không ai theo anh đâu, anh Trọng ạ.

Cô Nhạn nói rất đúng về anh

Đã đến lúc anh cần nghỉ việc để kiểm điểm lại công việc của mình!

Trọng : *(Cúi đầu đi vào)* - Được được.

Mạnh : *(Chạy theo gọi)* - Anh Trọng.

Mọi người cùng cười.

Tùng : - Đừng cười. Đau lắm, anh ấy đau lắm rồi

Con người ta cũng như rừng

Nếu thiếu phần bảo dưỡng rồi cũng có ngày kiệt quệ mà thôi.

Trọng bấy lâu chỉ biết chặt cây hoài

Kiến thức về rừng không hề học hỏi

Việc tu dưỡng bản thân lại hàng ngày trễ nải.

Sự đến thế này có lạ gì đâu.

Phải thấy ở đây bài học thương đau

Về núi rừng về con người mà ta phụ trách

Thôi anh em về cả đi, tối hôm nay tôi sẽ kéo anh Trọng đến cùng họp với anh em.

Các thợ rừng đi vào.

Tùng : - Cô Nhạn! Tôi thành thực cảm ơn cô.

Nhạn : - Không, chính em mới là người có lỗi

Đối với anh trước đây còn có những suy nghĩ sai lầm.

Cho anh là người cán bộ cũ nhiệt tình
nhưng nghèo kiến thức.
Nên đã trở thành bất lực
Khi bước vào xây dựng chủ nghĩa xã hội
ngày nay.

Tùng : - Cô nghĩ không hẳn là sai.

Nhạn : - Không! Chính nhiệt tình và tấm lòng
chân thực
Đã giúp các anh chuyển mình vượt lên
phía trước
Dù thời đại có bay bằng phản lực siêu
âm.
Các anh vẫn là những tay lái vững vàng
Với sức của anh em tin là có thể
Đã nhìn thấy rồi thì chẳng quả nào ngoài
tầm với tay anh.

Tùng : - Hôm nay tôi mới thấy đúng là cô hay mơ
mộng.

Nhạn : - Hai mươi lăm tuổi đầu đâu còn là tuổi
mơ mộng.

Tùng : - Cô hai mươi lăm tuổi?

Nhạn : - Vâng! Sao hả anh?

Tùng : - Phải chăng người anh của cô đã mất tích

Và mẹ sinh cô giữa năm nước lụt.

Nhạn : - Vâng! Nhưng thôi nghĩ chi đến chuyện xưa tối tăm. Báo với anh tin vui. Sang xuân mẹ em sẽ lên chơi.

Tùng : - Mẹ cô lên à?

Nhạn : - Vâng! Mẹ em, một bà mẹ tuyệt vời. Tính rất vui rồi anh sẽ gặp. Thôi em về nhé.

Nhạn vào.

Tùng : *(Một mình)* - Phải chăng Nhạn lại là em mình.

Từ nét mặt con người đến cảnh nhà xưa sinh sống

Hai cảnh đời sao quá giống nhau

Ngày gặp gỡ sắp đến mong sao

Lại là mẹ mình thì ôi! Sung sướng

Hát đường trường vị thuỷ:

Con tìm mẹ bao năm trời đằng đẵng

Chỉ gặp mẹ em trong những giấc mộng đi về

Biết đâu hạnh ngộ tới kỳ

Mẹ con anh em sum họp vui gì vui hơn.

MÙA XUÂN

1 - Dàn đế rừng:

Hát cách:

Rừng xuân óng ánh nắng vàng

Lối mòn hoa phủ đường chăng tơ hồng.

Bước chân lữ khách ngập ngừng.

Thoắt đi thoắt lại đứng dừng nhìn cây.

Ở đâu người mới tới đây?

Bà mẹ : *Nói:*

Tôi là mẹ em Nhạn.

Lên đây để thăm con

Nhác trông lên thấy miếu sơn thần

Tôi chợt nghĩ tới nơi chồng con tôi xưa bỏ mình trong cơn nước lũ.

Sử:

Nhớ tới người xưa cảnh cũ

Xót cảnh chồng lại nhớ thương con!

Dàn đế rừng hát sử bằng:

Tiếng hò xưa đau thương da diết

Đã biến đi theo kiếp sơn tràng

Rừng ngày nay quang quẻ khang trang

Nơi sâu thẳm cũng rộn ràng ca hát.

Bà mẹ và dàn đế vào

2 - Rừng

Trọng ra. Mạnh theo sau thổi kèn đám ma: "Tò te tò te tí tò".

Trọng : *(Bịt tai)* - Cậu làm cái trò gì thế.

Mạnh : - Tôi đưa ma đây.

Vỉ dầu:

Tôi đưa ma cái mùa đông ảm đạm khô cằn

Tôi hân hoan tống khứ cái thằng dối trá

Nó dủng dẳng dùng dằng báo hại anh đây!

Trọng : - Sao cậu cứ bám tớ như bám con đỉa đói ấy thế.

Mạnh : - Thần yêu thương đây.

Trọng : *(Cười)* - Thần yêu thương sao mà gớm ghiếc thế?

Mạnh : - Thần yêu thương...

Có khi như Hoa Nẻng

Mắt đong đưa ơi hỡi là tình

Có khi lại khoác áo chiến binh

Miệng thét xung phong tay cầm B41

Nhưng có lúc nói năng giễu cợt

Như tớ bám anh đây da diết không rời.

Trọng : - Cậu muốn cái gì.

Mạnh : - Tớ muốn ở cậu một chiếc mầm tí tị!

Vỉa: Thấy chưa, xuân đã về rồi.

Hoa cười toe toét, chồi nhoi thẹn thò.

Hát: "Ấy, ấy làm chi"

Ấy bởi vì đâu đào không hé nụ

Nhú lên đi đừng cam tâm héo hắt.

Mầm non kia bé tí tì, ti tí tẹo tèo teo.

Trọng : - Đúng mình cũng đang mong muốn đổi mới cuộc đời. Anh Tùng lại giao cho mình làm tổ trưởng.

Mạnh : - Nhận chứ?

Trọng : - Không. Tớ sẽ rời bỏ nơi này đi bất cứ đâu, làm bất cứ một việc gì khác.

Mạnh phá lên cười.

Trọng : - Cười gì?

Mạnh nắn đầu Trọng rồi bẻ quặt làm Trọng đau kêu oai oái.

Mạnh : - Chiếc mầm hàng mã

Từ thằng đối trá

Trong người cậu nó chồi nên

Cậu phải bám lấy mảnh đất lành hiền.

Mà cố nhen lên một chiếc mầm chân thật.

Kìa cô Nhạn, người bấy lâu lánh mặt!

Đừng chạy trốn, mạnh dạn gặp Nhạn đi

Đừng tự ái làm chi, dầu chỉ tí tì ti

Hãy cho tớ một chiếc mầm tẽo tẹo.

Nhạn ra.

Nhạn : - Anh Trọng. Xin lỗi anh! Nếu đến nay anh còn thấy điều chi tôi không phải.

Mạnh : *(Núp sau Trọng nhắc)*

Lỗi cả tại tôi. Nói đi.

Trọng im lặng, lấy chân đẩy Mạnh ra xa mình.

Nhạn : - Tôi rất mừng khi được tin anh đã nhìn ra lẽ phải.

Trọng : - Cảm ơn. *(Mạnh lộ vẻ mừng).*

Nhạn : - Tôi nghe nói anh Tùng đã lại giao anh phụ trách tổ, mà anh thì còn đang dùng dằng suy tính.

Trọng : - Tôi nhận, tôi nhận mà.

Mạnh : *(Mừng rỡ, ôm lấy Trọng quay mấy vòng)*

A ha, nhận rồi, thế là...

Hát sắp chợt:

Mầm non đã nhú lên rồi
Ta ôm ta bế lên đồi mừng xuân

Trọng và Mạnh vào, Nhạn nhìn theo cười.

Tùng ra.

Tùng : - Cô Nhạn. Hôm nay là tết trồng cây, mở đầu cho kế hoạch năm năm trồng rừng trên quy mô lớn. Cô nhìn tôi có còn là anh thợ rừng cổ sơ nữa không.

Nhạn : *(Mỉm cười)* - Anh tiến bộ lắm rồi.

Đây là quyển sách anh cần hôm nay em mới lấy về được.

Báo với anh một tin vui. Anh Trọng đã nhận lời trở lại với tay dao.

Tùng : - Thế thì hay quá.

Nhạn : - Với anh Trọng anh đã dành nhiều thời gian giúp đỡ. Nhưng riêng với một người thì anh đối xử còn dở vô cùng.

Tùng : - Hoa Nẻng ư.

Nhạn : - Em biết lắm chứ.

Anh yêu Hoa Nẻng

Hoa Nẻng yêu anh

Và cả hai đều cố dập mối tình

Cố lánh nhau trong suốt mùa lạnh giá

Nay xuân về hoa rừng đua nở.

Sao tình riêng chẳng trổ cánh hoa đầu

Một mối tình đẹp đẽ biết bao
Em chẳng hiểu vì sao anh cưỡng lại
Trộm ý anh, em đã mời cô ấy tới.
Em nói là anh đang đợi đang chờ.
Anh phải sửa ngay khuyết điểm vừa qua
Hoa Nẻng đến anh không được làm cô ấy buồn đấy nhé.

Nhạn vào.

Tùng : *(Một mình).*

Ta cưỡng lại làm sao được
Tình cảm bấy lâu vẫn nén trong lòng.

Ngâm sổng:

Sao trái tim ta bỗng thấy rộn ràng
Phải chăng từ buổi ban đầu đã chớm nở niềm thương
Hay bởi ta yêu núi rừng bấy lâu xa cách
Mà gặp em như nước nguồn gặp khúc suối trong.

Hoa Nẻng ra, lặng đến gần Tùng đứng lại.

Tùng : - Hoa Nẻng.

Hoa Nẻng : - Anh... gọi gì em?

Tùng : - Anh muốn nói với Hoa Nẻng một câu chuyện.

Hoa Nẻng : - Vâng... Anh nói chuyện đi!

Tùng : - Hoa Nẻng có nhớ buổi đầu chúng ta gặp nhau.

Hoa Nẻng : *(Mắt sáng lên)* - A Lúi! Anh vác con hoẵng nhỏ trên vai, đứng sững trên hòn đá làm em giật mình.

Tùng : - Hoa Nẻng lại tưởng anh là người đi săn bị lạc.

Hoa Nẻng : - Rồi anh đem bài thơ Dao ra đọc.

Tùng : - Rồi Hoa Nẻng đi trước dẫn đường. Tiếng hát Hoa Nẻng trong như dòng nước suối.

Hát tình thư hạ vị:

Nhớ buổi ban đầu
Dắt tay em qua cầu
Bóng hình em in trên dòng nước suối
Nắng hè rung rinh
Buổi đầu tiên lòng vẫn nhớ đinh ninh.

Hoa Nẻng : *(Tiếp)* - Nhưng từ ấy em như con thuyền gặp bến

Xao xuyến lòng riêng những lúc canh khuya

Ngày lại thêm khăng khít lúc đi về

Sao hờ hững để lòng em băn khoăn thao thức.

Tùng : *(Tiếp)*- Hãy cất cao lời ca giọng hát

Cho thêm ngát những bông hoa rừng

Cho cây ta trồng nở búp chồi non

Cho dòng suối không bao giờ cạn

Hoa Nẻng cảm động sung sướng nhìn Tùng, rồi bỗng nhiên bỏ chạy, Tùng vào. Lặng đi một lát.

3 - Rừng.

Hoa Nẻng và bà mẹ ra.

Hoa Nẻng : - Bà mẹ đến thăm ai ở đây đấy ạ?

Bà mẹ : - Tôi là mẹ em Nhạn.

Hoa Nẻng : - Thế thì vui quá, chúng con đang mong.

Bà hãy nghỉ chân một lát đã.

Chân cháu thì đi rừng không biết mỏi.

Nhà chúng cháu ở bên kia suối. Còn nhà lá cả thôi, nhưng anh đội trưởng bảo sang năm trên sẽ cho xây toàn nhà mới. Anh đội trưởng bảo ai lập gia đình cũng có nhà riêng, nhà nào cũng có cây mận, cây đào để đến mùa xuân hoa nở đồi thấp hoa nở đồi cao.

Bà mẹ : *(Lây nỗi vui của cô gái)*

Anh đội trưởng tốt lắm phải không cô?

Hoa Nẻng : - Vâng tốt lắm, giỏi lắm, nói nhiều cái hay chúng cháu chẳng nhớ hết đâu!

Bà mẹ : - Tên cô là gì nhỉ?

Hoa Nẻng : - Cháu là... Hoa Nẻng... cái tên xấu lắm phải không bà?

Bà mẹ : - Không, tên cô hay đấy chứ, cô lại xinh, ăn nói có duyên.

Hoa Nẻng : - A[úi! Cháu không có duyên đâu...

Bà trông có đẹp không.

Nói vần:

Quanh đây là khu rừng chúng con phụ trách

Cây sến, cây lim đến tuổi trưởng thành

Có cả kim giao, gỗ quý vô ngần

Chúng con là lính canh kho tàng Tổ quốc

Còn những quả đồi kia tưởng như đồi trọc

Nhưng lại gần sẽ thấy những cây thông.

Sử:

Cây thông non do tay chị Nhạn ươm trồng

Trong nắng xuân mơ rừng xanh bát ngát

Vườn ươm mùa này vui như tết

Những chú thông non chuẩn bị lên đồi.

Tíu tít ra vào những cô gái vui tươi

Chị Nhạn là người chỉ huy nơi đó

Ai kia như chị Nhạn... Đúng rồi! Chị Nhạn ơi! Mẹ đây này.

Nhạn và chị em trồng rừng ra

Nhạn : - Mẹ!

Bà mẹ : - Con!

Nhạn : *(Nhìn gánh đồ lủng củng nhiều thứ cười giòn giã)*

Trời! Sao mẹ mang nhiều thứ thế
Nào là gạo nếp nào là gạo tẻ.
Lại cả lạc, cả đỗ xanh đỗ đen!

Bà mẹ : - Thì gọi là cây nhà lá vườn làm quà cho chị em.

Nhạn : - Dễ đủ cả sản phẩm của hợp tác xã nhà đấy chắc! *(Đứng thẳng người trước mẹ).*
Mẹ thấy con gái của mẹ thế nào?

Bà Hiền : - Thoạt nhìn tao chẳng nhận ra mày được nữa! Trông đen đi.

Nhạn : - Nhưng béo và chắc hơn nhiều phải không mẹ?

Bà mẹ : - Còn điều mẹ mừng là thấy con rất vui khác hẳn trong những bức thư năm trước con gửi về.

Nhạn : - Không có gì cả đâu. Con viết như vậy để mẹ phải lên thăm con đấy thôi mà.

Trâm : - Báo để mẹ thêm mừng nữa là chị Nhạn đã được bầu làm "Bà chúa rừng" mùa xuân này.

Chiến : - Và lát nữa sẽ có đám rước tưng bừng khai mạc tết trồng cây. Mời mẹ dự với chúng con nhé.

Hoa Nẻng : *(Chạy lại ôm lấy Nhạn)* - Chị được bầu làm chúa rừng mà giờ em mới biết. Trời ơi, mừng quá, vui quá.

Đám rước ra.

Trọng : *(Với mọi người)*

Đám rước đã có mô hình cây mã vĩ

Đã có con dao năng suất lâm trường

Để tưởng nhớ đến truyền thống nghề rừng.

Tôi đề nghị mang chiếc rìu này nữa

Chiếc rìu của một thợ rừng xưa nghèo khổ

Còn mang dấu trên chỗ tay cầm

Những cây lim, cây đinh, cây sến, cây tán, cây trâm

Toàn hàng gỗ quý mà rìu đã ngả.

Tôi đề nghị mang theo chiếc rìu này nữa.

Mọi người hoan hô tán thành.

Bà mẹ : - Chiếc rìu của ai thế con.

Nhạn : - Của cha anh Tùng xưa cũng là thợ Sơn Tràng. Mẹ làm sao thế.

Nhạn chạy lại chỗ Trọng.

Nhạn : - Anh, mẹ mới lên mẹ em muốn xem chiếc rìu.

Nhạn đưa chiếc rìu. Bà mẹ bàng hoàng.

Bà mẹ : - Hai mươi nhăm năm qua
Sóng xô bão nổi
Bao nhiêu thay đổi
Mà rìu còn đây.

Hát trần tình:

Bão nổi sóng xô
Đã bao năm cuộc đời tôi bão nổi sóng xô
Dấu xưa vật cũ bây giờ còn đây
Chiếc rìu này giờ ở tay ai
Ôi! Ông ơi hương hồn ông có biết nỗi này hay chăng.

Tùng ra theo dõi, rồi xúc động nhận ra mẹ.

Tùng : - Mẹ!

Bà mẹ : - Tùng! Có phải Tùng không con.

Tùng : - Mẹ.

Bà mẹ : - Thật là giống cha con như đúc.
Sao lại có tin là con bị cơn lũ cuốn đi cùng cha con.

Tùng : - Sau khi cha chết đi, con được một người Dao đem về nuôi dạy.

Bà mẹ : - Có phải ông cụ đứng kia là...

Nhạn : - Không đâu. Nhưng con gái ông cụ là người yêu anh con đấy. Hoa Nẻng đâu.

Bà mẹ : *(Với Hoa Nẻng)* - Mẹ thật không ngờ lại là con.

Nhạn : *(Lại với Tùng)* - Em mơ có người anh từ thuở nhỏ

Gần đây lại nghĩ giá được là anh

Có ngờ đâu nay mơ ước đã thành

Nghề cha xưa anh em cùng nối gót.

Chỏ rừng ta ngày thêm tươi tốt

Cho non sông đất nước thêm xanh.

Bài đồng ca vãn trò:

Bốn mùa: Xuân hạ thu đông

Buồn vui hờn giận theo dòng nổi trôi

Cỏ cây sưởi ấm tình người

Ngày vui đoàn tụ thắm tươi tình rừng

1973

HÀ VĂN CẦU

TÔ HIẾN THÀNH

NHÂN VẬT

- **Tô Hiến Thành**
- **Sai Ất**
- **Trần Trung Tá**
- **Hề Nhép**
- **Sư cụ**
- **Xã Móm**
- **Long Xưởng**
- **Nội sai**
- **Vua Anh Tông**
- **Vua Cao Tông**
- **Tả Kim Ngô**
- **Hữu Kim Ngô**
- **Các cung nữ múa**
- Lã Thị
- Đỗ Quyên
- Chiêu Linh
- Chiêu Thiên
- Từ Thị
- Ông Đỗ
- Quan văn I
- Quan văn II
- Quan võ I
- Quan võ II
- Phường Rùa
- Phường Lân
- Lính hầu

MÀN MỘT

- Đồi cây.

- Trung Tá tập múa gươm.

- Hiến Thành từ trong đi ra lặng lẽ đứng xem.

- Nhạc mùa xuân và tiếng chim hót ríu ran.

Bài hát múa kiếm:

Gió đưa tên thần
Sáng như ánh nắng
Trong vườn hoa trắng
Reo vui như đàn ong

Hiến Thành : *(Chờ cho Trung Tá bái tổ, mới động người)* - Khá lắm!

Trung Tá : - Trình thầy, trời sương lạnh thế này, thầy ra hơi sớm ạ!

Hiến Thành : *(Cười hiền từ)*

Chớ bảo ta đi sớm

Có người còn sớm hơn

Bây giờ đã là giữa giờ Mão rồi, nghỉ thôi!

Trung Tá : - Dạ, trình lạy thầy,

Cha mẹ con chỉ mong con học việc khâu giày

Để khôn lớn được mỗi ngày hai lần đỏ lửa.

Ơn thầy thương nuôi cho ăn ở

Lại cho học hành, con đâu dám không chăm.

Hiến Thành : - Ừ, chăm là phải, chăm là đúng. Trông đường kiếm của con, thầy rất mừng. Nhất là thế "Én bay rừng trúc". Nhưng mà thầy hỏi con: con học võ nghệ để làm gì?

Trung Tá : - Dạ, để giúp nước ạ!

Hiến Thành : - Đúng, nhưng mới đúng có một nửa thôi! Con có biết rõ những cung điện, nơi cây cối um tùm kia không?

Trung Tá : - Dạ, con có học tên những lâu đài điện đó, con xin đọc để thầy nghe.

Diên Phúc, Thiên An lại Tập Hiền

Nghênh Xuân, Tuyên Đức với Càn Nguyên

Thuý Hoa, Long Thụy cùng Long Đức

Thiên Khánh, Trường Xuân và Phụng Thiên.

Hiến Thành : - Chưa hết! Năm ngoái, Nhà vàng đã xây cung Lệ Thiên và điện Long Khánh, năm nay, bà Chiêu Linh lại chiều con là Long Xưởng đòi xây thêm cơ ngơi. Kia sẽ là điện Thuỵ Quang cùng gác Anh Vân, đó là đình Thưởng Hoa và gác Diên Phú, chỗ kia nữa, Thền Nghi Phượng và cửa Thanh Hoà... Con thấy thế nào? Trước tình hình này, rồi con sẽ làm gì đây?

Trung Tá : - Con sẽ theo thầy xông pha trận mạc

Quét sạch quân thù, dẹp nịnh, trừ gian

Vì có lũ nội thần sớm luận, tối bàn

Chuyên bợ đỡ để Tự Hoàng buông thả...

Hiến Thành : - Con nhìn kỹ xem.

Lập xuân rồi, sông núi đẹp như tranh

Mà trăm họ thì siêng năng cày cuốc

Nhưng đấng quân vương thì hiền lành nhu nhược.

Để bà Chiêu Linh thao túng. lộng hành.

Khi Nhà vàng về cõi u minh

Bà Chiêu Linh sẽ xoay nghiêng sông núi

Ông Long Xương thì bạo tàn, u tối

Trăm họ lầm than thì đất nước sẽ ra sao?

Nhìn núi sông gan ruột thắt đau

Mà tuổi tác cứ đuổi thầy về cõi thọ.

Gánh sông núi đang chờ tay con đó (+)

Ngoài kiếm cung con cần học binh thư.

Trung Tá : *(Nhận sách quỳ xuống)* - Ân sư ơi.

Ân sư tỏ nẻo đưa đường

Ra quân đoạt giáo. sa trường tranh tiên

Mắt sáng lòng son. nối bước thánh hiền

Công đầu giữ nước ghi trên sử vàng.

Con cháu nhà Nam gắng sức tự cường.

(+) Tất cả những câu có dấu (+) là do đạo diễn bổ sung hoặc sửa lại.

Hiến Thành : - *(Nghe tiếng trống)* - Chắc là Nhà vàng ngự ra xem xây cung điện cho thái tử. Thầy trò ta mau xuống cung nghênh!

(Cùng đi khuất. Một số phụ nữ gánh gạch)

Hát múa tập thể:

Một viên gạch hồng

Hai viên gạch hồng

Gái không chồng chịu kiếp long đong

Sưu cùng thuế luôn năm đè nặng.

Xót cuộc đời hai sương một nắng

Nói chẳng còn hơi.

Thấu cảnh này chàng, hỡi ông trời ơi!

(Cùng ngừng lại, chào) - Chào cụ Xã Móm ạ!

Xã Móm : *(Nói phì cả bọt)* - Phải!

Phu phen gì phớn phở, phất phơ

Mà phí phạm... phập phù không phải phép!

Phụ nữ A : - Ông Xã chỉ quen bắt đàn bà đi gánh gạch...

Xã Móm : - Này này... Một trăm viên gạch là năm quan, ông bổ vào điền ba quan, ông bổ vào đinh bốn quan, sáu tiền, hai mươi kẽm... nhưng gặp người bướng thì ông tránh, gặp thằng liều thì ông kiêng mà gặp kỳ lý quan viên thì ông lại sợ...

Phụ nữ B : - Ông sợ thì ông thôi à?

Xã Móm : - Ông không thôi! Ông cứ thẳng tay bổ cả cho gái goá với đàn bà.

Thế là ngày tháng lân la

Lạy đức Di đà... Một trăm thợ cái!

Mọi người : - Thế là chị em ta thân cô, thế cô, ông Xã Móm bắt nạt...

Xã Móm : - Không phải! Thế là ông quý gái goá, ông mới cho đi gánh gạch hầu Vua.

Phụ nữ A : - Chị em ơi! Em hát một câu gái goá cho ông Xã nhà em nghe nhé!

Mọi người : - Hát đi!

Phụ nữ A : *(Hát)* - Thân em như ngọn rau cần

Em quyết lấy ông Xã Móm qua lần thì thôi.

Mai kia ông Xã chầu trời

Thì em sẽ lấy xanh nồi, mâm thau.

(Nói) - Chị em ơi, chị em thấy em đứng với ông Xã có đẹp đôi không?

Mọi người : - Đẹp lắm!

Xã Móm : *(Kéo mí mắt lên để nhìn cho rõ)* - Ơ... thế bằng lòng lấy anh thật đấy à?

Phụ nữ A : - Thật!

Xã Móm : - Mê thật à?

Phụ nữ A : - Mê!

Mê anh mê cả xanh nồi

Anh sớm chầu trời, em tạ lễ đức Quan âm!

Xã Móm : - E hèm! Nói đùa!

Phụ nữ A : - Không đùa! Em nhất quyết lấy anh!

Phụ nữ B : - Em cũng quyết lấy anh!

Xã Móm : - Ờ hờ... Ngày hôm nay là ngày hôm gì, cái tháng này là cái tháng gì mà tôi không được biết...

Hai con mắt liếc, lại hai con mắt dòm

Mươi mười hai con mắt hấp hom

Chắc thầy Xã đẹp trai lắm hả?

Phụ nữ B : - Bảo thầy đẹp thì em nịnh, bảo thầy xấu thì Quỷ Vô thường nó lại kiện em, nhà ải, nhà ai, sửa lễ cúng kem, cứ mời thầy đến là hung thần chạy tiệt.

Xã Móm : - Thế thì sao lại mê ông?

Phụ nữ B : - Chị ấy lấy ông để lấy mâm, lấy nồi.

Còn như em liều mình làm bạn với ông,

Để không còn ai bắt nạt mà em không mất gì!

Xã Móm : - Ơ hớ!... Không mất gì mà còn được nữa chứ!

Phụ nữ A : - Anh ơi! Như em bây giờ: không quan, không quyền, không tiền, không thế.

Anh cố lên một tí là em có phận nhờ.

Thân con chim đứng ở đầu bờ

Sưu cao, thuế nặng, biết nhờ cậy ai?

Sáng ngày ăn nửa củ khoai

Gánh mười gánh gạch, biết ngày mai thế nào?

Tất cả : - Anh Xã của tôi! *(Xúm vào lột áo Xã Móm).*

Đám rước : - Ba bước một quỳ
Bẩy bước một lậy
Trống rung đàn gẩy
Phát lộc, ban tài
Trên trời có ông Sao Mai.
Dưới đất có ông Xốm, có tài tham ăn!

(Chiêu Linh, Long Xưởng và tuỳ tùng ra)

Nội sai : - Quỳ cả xuống! Các ngươi không biết sao?
Người áo tía là ông hoàng Long Xưởng
Sẽ lên nối ngôi trị nước thay Vua cha
Còn người áo vàng là đức lệnh bà.
Sinh ra hoàng tử, sau này thành Quốc mẫu.

Long Xưởng : - Hề! Bát! *(Hề Nhép xúc thức ăn bón cho Long Xưởng)*

Hề Nhép : - Đức ngài được cái tướng ăn đứng!
Chân chéo khoeo như mèo rình chuột
Há to mồm, tắc lẻm như cá trê.

Mọi người : - Quốc mẫu muôn tuổi!

Chiêu Linh : - Ta miễn lễ!

Ngày hôm nay, tiết sinh nhật ông hoàng

Ta phát lộc, phát tiền cho con dân ta lấy phúc.

Nào, ai làm đầu mục ở đây nào?

Xã Móm : - Dạ, con ạ!

Chiêu Linh : - Kìa, mải việc vua, việc nước đến nỗi không có cả quần áo mà vận như thế này sao? Thị nữ,

Lấy chiếc áo màu lam cửu phẩm

Ta ban cho đầu mục siêng năng nào!

Long Xưởng : - Hề! Chuối! *(Hề bón chuối cho Long Xưởng)...*

Chiêu Linh : - Ta nói cho con dân ta biết:

Đức Vua cha tuổi tác đã già

Sắp truyền ngôi báu cho ông hoàng Long Xưởng.

Ai? - Ai dám chí tâm nghịch thượng

Ta sẽ cho ba họ: ngựa xé, voi giày!

Nào, ông thái tử có truyền dạy gì trăm dân không? *(Nhắc khẽ)* Cứ thế mà nói!

Long Xưởng : - Ờ... Dân xây cung Vĩnh An cho ta ở, ta cám ơn! Ừ, ừ, sau này ta làm Vua, khi tuyển mỹ nhân

Ta sẽ nhớ đến dân các làng có công gánh gạch!

Chiêu Linh : - Thôi, ta đi phát lộc cho các hiệp thợ!

Long Xưởng : - Hề! Đĩa! *(Đám rước đưa họ đi khuất.. Từ Thị và thị nữ ra)*

Từ Thị : - Này, các em,

Chị vào cung đã được chín năm

Nay mới được về thăm cha mẹ

Chị vẫn nhớ cành sung, cành khế

Toả bóng tròn trên bèo cái, bờ ao.

(Hát) - Ta đến đây lòng dạ xôn xao

Tưởng như mới buổi sớm nào đánh ô

Xa nhìn rừng trúc nhấp nhô

Mà chân khó bước xuống bờ sông con

Ngắm trong con mắt tưởng mòn...

(Long Xưởng và hề Nhép ra)

Long Xưởng : - Nhép! Trên đời mày thích nhất cái gì? (+)

Hề Nhép : - Thích nhất ngài rồi đến em!(+)

Long Xưởng : - Sau này, tao lên làm Vua mày có thích không?(+)

Hề Nhép : - Chưa làm Vua em cũng đã thích.(+)

Long Xưởng : - Tao làm Vua, tao sẽ cho mày làm hề ngự!(+)

Này, Nhép! Người ở đâu mà thơm thế?

Cả một vùng ngan ngát hương thơm

Như lạc vào bến Thần Châu tiên cảnh!

Ta hỏi: Ai đó?

Hề Nhép : - Dạ, đó là thứ phi Từ Thị ạ!

Long Xưởng : - Ta hỏi: Thứ phi là cái gì?

Hề Nhép : - Dạ, thứ phi là vợ bé yêu của Vua.

Long Xưởng : - Còn là gì nữa?

Hề Nhép : - Dạ, là mẹ của công chúa thứ 22 Quỳnh Ngọc ạ!

Long Xưởng : - Ngu ơi là ngu! Ta nói: từ bé đến giờ, thứ phi là gì?

Hề Nhép : - Ngày xưa, thứ phi là cô gái hái hoa ở đất Nghi Tàm.

Long Xưởng : - Thôi, ta chỉ nói đến đấy thôi! Cô gái hái hoa! Hoa là thế nào? Gái là thế nào? Ngu ạ: Làm hoa cho người hái, làm gái cho người chòng!

Cho ta một đĩa để ta ra ta chòng nào!

Hề Nhép : - Dạ, thứ phi là vợ bé yêu của đức Kim thượng đấy ạ!

Long Xưởng : - Thế nay mai, ông ấy chết đi, ta lên làm Vua, ông ấy không nhường cho ta sao? Đi!

(Ngăn Từ Thị lại):

Nàng ơi,

Đoá hồng nhung trên nếp khăn nàng

Làm cho ta đêm nằm mơ mẩn quá!

Nàng có thể cho ta xem tí có được không?

Thị nữ : - Ông chưa nhận ra sao? Vương phi Từ Thị đó!

Long Xưởng : - Nhà ngươi cũng chưa nhận ra ta sao?

Hầu, bắt lấy cho ta!

Hề Nhép : - Ối giời ôi! Vâng lệnh ngài, con mới tương cho nó hai quả thôi sơn.

Thế là: Tay nó liền áp sát má con

Còn bụng con lại đè lên gối nó ạ!

Ngài để con trị cho nó trận nữa. Ối giời ôi, bây giờ nó lại đứng cái thế bướm bay rừng chuối, con không dám vào(+).

Long Xưởng : - Các ngươi, gươm giáo tuốt trần, theo ta!...

(Vồ nhầm phải Sai Át)

Sai Át : - Thế ra con ếch đực vồ hoa

Lại vớ phải con kỳ đà Sai Át!

Long Xưởng : - Này, Sai Át này!... *(Đánh)*

Sai Át : - Thái tử không nhận ra chú sao?

Sai Át này là hề ngự trong cung

Hoàng thái tử phải gọi ta bằng chú.

(Bị lôi đi Hiến Thành và Trung Tá đến)

Hiến Thành : - Con đưa kiếm cho thầy rồi đuổi theo chúng!

Dùng sức hai tay đánh tan bọn ác

Cứu Thứ phi và hề Sai Át cho mau!

Nhớ không được đổ máu! Không được phạm vào ngọc thể ông hoàng!

Trung Tá : - Dạ! *(Đi)*

(Anh Tông đến)

Hiến Thành : *(Quỳ xuống, cản đường)* - Xin lệnh Nhà vàng dừng bước.

Ở ngoài kia, đang có sự chẳng lành!

Anh Tông : - Sao?

Hiến Thành : - Nếu Nhà vàng cứ đi, sẽ gặp chuyện phiền lòng.

Để hạ thần ra tay gỡ rối đã!

Cấm vệ quân đâu?

Cấm vệ : - Dạ!

Hiến Thành : - Các con vâng lệnh ta truyền:

Hộ xa giá vào gốc cây bóng mát.

Bất cứ ai làm điều tà tất.

Các con không được tiếc máu xương, hộ vệ lấy Vua ta!

(Hiến Thành đi, Chiêu Linh đến)

Chiêu Linh : - Bệ hạ ơi.

Thần thiếp trộm nhờ phúc trạch.

Được tựa kề nơi gác tía. lầu vàng

Sinh hạ được hoàng nhi, nối dõi tông đường.

Khiến cho sáu viện, ba cung ghen ghét

Đặt bày chuyện phao vu, oan nghiệt

Để hại con tôi, giành lấy ngôi chí tôn!

Anh Tông : - Hậu hãy đứng lên! Chuyện gì đã chứ?

Chiêu Linh : - Bệ hạ ơi.

Thiếp tôi nay tuổi đã xế chiều

Đâu có được như người ta, thanh tơ, nhỏ chỉ

Sợ những lúc trăng tà, người ta thỏ thẻ

Bệ hạ quá say lại xuống lệnh hại con tôi.

Anh Tông : - Lại chuyện Long Xưởng! Biết ngay mà.

Thái tử sẽ là người nắm trong tay vận nước.

Chỉ một tiếng cười vô duyên là thiên hạ cũng xôn xao.

Kìa, ông Thái uý! Chuyện gì thế?

Hiến Thành : - Dạ. lệnh hoàng tử phạm tội bất kính ạ!

Anh Tông : - Sao? Con ta không giữ mình là bậc ấu quân.

Đắm đuối buông tuồng rượu chè cờ bạc chăng?

Hiến Thành : - Dạ. còn hơn thế nữa!

Anh Tông : - Vậy là việc gì? Con ta đã làm việc gì?

Hiến Thành : - Dạ. hoàng tử đã ép nài lệnh bà Từ Thị.

Đã đánh chú hề lại can tội giết người!

Anh Tông : - Con ta giết ai?

Hiến Thành : *(Chỉ tay)* - Lệnh bà Thứ phi đã đến. chắc bệ hạ sẽ được nghe...

Từ Thị : *(Ùa vào, quỳ xuống)* - Bệ hạ!

Anh Tông : - Có chuyện gì mà xô bồ khăn áo thế này?

Từ Thị : - Thần thiếp không biết nói thế nào cho phải... xin bệ hạ hãy hỏi chú hề Sai Át đã vào kia.

(Trung Tá dẫn Sai Át và Long Xưởng vào)

Sai Át : - Nhà vàng ơi.

Cứ tưởng hề tôi mất chỗ đội khăn

Ai ngờ lại được vào chầu bệ hạ

Vì đức ông Long Xưởng làm điều càn rỡ

Trêu ghẹo Thứ phi, giết chết Nội quan và hai thị nữ theo hầu!

Hề tôi cũng bị đánh: cái răng bên Đông ngảnh sang bên Tây rồi đây này!

Anh Tông : - Thế này thì quá thể! Hỏi đế sư xem bấy lâu nay, đế sư dạy Đông cung học cái gì?

Sai Át : - Dạ, hề nội cung Sai Át tôi xin nói:

Nếu lệnh Đông cung mà chữ bỏ ngoài tai

Thì chính bởi cha mẹ sinh con mà ông trời sinh tính.

Đúng là tại trời đấy! Cho nên nhà hề tôi mới có câu hát rằng:

Tôi trách ông trời ăn ở bất công

Người dăm ba chục vợ đẹp - rõ đẹp, quá đẹp - để người không vợ nào.

Đêm nằm chiêm bảo, chiêm bao

Cũng liều vơ cấu. vơ cào, sinh chuyện loạn luân

Hề nói có thánh quân, lại có trời cao soi xét... cho nên tôi lại trách:

Tôi trách ông trời ăn ở bất nhân

Sinh ra thánh chúa, thánh quân cũng mập mờ

Tội học trò lại trách hỏi đế sư...

Hiến Thành : *(Quỳ xuống)* - Dạ.

Đấng quốc vương phải thẳng ngay, nói làm đúng phép.

Để muôn dân hôm sớm cậy trông

Xin đưa việc này ra triều nghị công đồng

Xét tội về bên nào sẽ định.

Chiêu Linh : - Không được! Đây là việc trong nội cung, xin giao cho Phủ doãn xét tra.

Thứ phi : - Quan Thái uý ơi, Phủ doãn là em họ bà Chiêu Linh hoàng hậu...

Hiến Thành : - Dạ, muôn tâu.

Việc phải đem ra bàn thì xin chớ giấu

Sử quan không ghi thì miệng thế cũng ghi.

Xin giao việc này cho Ngự sử tham tri
Cùng Tứ phủ công đồng nghị xét.

Anh Tông : - Không cần! Nó là con ta thì ta sẽ xét.
Để khỏi phiền trăm quan, vì rút dây lại sợ động rừng.

Từ Thị : - Bệ hạ ơi,
Hoàng tử vốn quyền uy nghiêng nước
Mà tính nết ngang tàng, quen lấy máu làm vui!

Chiêu Linh : - Bệ hạ ơi,
Hãy thương lấy con,
Hãy cứu lấy con,
Nhớ những khi lên hoa, lên đậu, một mình
Thiếp tôi ở chốn lầu son võ vàng
Một: Người không thương
Hai: Người cũng chẳng thương
Thì giết thiếp tôi trước để chốn lầu vàng cho mắt biếc, môi son,

Hiến Thành : - Việc đã rõ rồi, xin bệ hạ xuống lệnh cho!

Chiêu Linh : - Ông Thái uý,

Ông đừng cậy ông đánh giặc nhiều công

Mà định hùn tay truất ngôi hoàng tử.

Này, sau này con ta lên ngôi cửu ngũ.

Ông không có cánh mà lên giời, không có móng mà xuống đất được đâu!

Hiến Thành : - Trình lệnh bà, chưa lên ngôi, đã tính chuyện trả thù.

Thì lòng dạ u mê, tâm tư không sáng.

(Quỳ xuống) - Muôn tâu:

Đây là cuốn Hình thư, hạ thần khâm mạng

Soạn từng chữ, từng câu và Bệ hạ đã phê son

Đó là khuôn phép của nước non

Xin xuống lệnh thi hành cho nghiêm chính pháp!

Anh Tông : *(Kéo áo Hiến Thành)*

Phép nước thì thế đấy, nhưng... ờ, ờ, để ta thi hành dần dần...

Chiêu Linh : *(Xô đến)* - Bệ hạ ơi!

Anh Tông : - Hậu lui ra! Thị nữ, đánh!

Thị nữ : *(Nọc Long Xưởng ra, đánh)*

Roi bằng cành huệ

Roi bằng cành lan

Roi nhẹ như sương

Roi mềm như lụa

Roi bay như múa

Đánh để mà thương

Thương càng thêm thương

Đánh, đánh, đánh, đánh!

Anh Tông : Ông Thái uý! Hình pháp ra oai như thế cũng là vừa.

Giận mà thương nên giơ cao đánh sẽ...

Hiến Thành : - Dạ, muôn tâu, khu xử thế nào là do Bệ hạ; thần không dám lạm bàn...

Anh Tông : Ừ, tre non uốn dần, người dại dạy dần...

Hiến Thành : - Nhưng Bệ hạ đã tính cách dạy dần chưa?

Anh Tông : Xin ông Thái uý bàn hộ xem...

Hiến Thành : - Dạ, muôn tâu.

Hoàng tử sinh ra nơi lầu vàng, gác tía

Chưa biết thế nào là nỗi khổ của muôn dân.

Vậy xin giáng xuống làm Bảo quốc Vương.

Cho ra ở ngoại thành làm ăn, gần dân, sửa nết!

Anh Tông : Phải, phải! Đúng thế!

Nội thị, mang bút giấy ra đây!

(Viết lệnh)

Từ hôm nay, ra ở hẳn ngoại thành

Học cách làm ăn, tu thân, sửa nết.

Chiêu Linh : Bệ hạ ơi, hoàng tử mất chức Đông cung sao?

Anh Tông : Gây ra tội ác, không mất đầu là phúc rồi!

(Tất cả đi theo Vua, trừ Chiêu Linh)

Chiêu Linh : - Con tôi!... Bệ hạ!...

Thì ra kẻ ngăn trở con ta lại chính là lão già kiểm hiệu Thái uý này,

Nếu lão còn thì con ta sẽ mất ngôi tôn
Ta phải ra tay: tính đòn đánh trước
Được thì làm Vua mà thua thì làm giặc
Keo đấu này ta quyết không lui!
Nhất định phải thắng!

Nội sai, nội sai đâu?

Nội sai : - Dạ!

Chiêu Linh : - Tam cung, lục viện
Mất vía vì ta
Phen này dập liễu, vùi hoa
Trăm quan tan nát cửa nhà mới xong
Đường đường cửa tía lầu son
Hãy còn hơi thở, ta còn trăm phương
Miệng đời sẽ kể làm gương.

Hạ màn

MÀN HAI

Cảnh phụ

- Đường đi.

- Đỗ Quyên tiễn Trung Tá.

Trung Tá : - Em ơi,
Đây đã đến dặm hoè, bến trúc
Em hãy trở về canh cửi, tầm tang.

Đỗ Quyên : - Không! Em không muốn về,
Em muốn làm sợi chỉ óng vàng
Làm ống trúc lăn theo chân ngựa.

Trung Tá : - Em phải về thôi, chắc giờ này, thầy mẹ đang mong.

Đỗ Quyên : - Người mong nhất là em.
Mong từ lúc bụi bay ngõ trúc.
Gió thu vàng lay nhẹ mành thưa.
Chợt lắng tiếng chim gọi nắng bên chùa.
Em muốn nhỏ giọt lệ làm mưa, ngăn chân ngựa chiến.

Thế mà đi với anh mới được nửa dặm đường, anh đã bắt em quay về.

Trung Tá : - Em có biết chuyện gì trong cung cấm không?

Đức Anh Tông gần đất xa trời.

Muốn phế ông Long Xưởng để lập người con nhỏ.

Đỗ Quyên : - Lập ông Long Trát mới lên hai tuổi ấy sao?

Trung Tá : - Đúng! Bà Chiêu Linh làm dữ.

Và trăm quan cũng bàn tán xôn xao.

Sẽ có cướp ngôi đấy!

Đỗ Quyên : - Thế mà:

Trong kinh, ngoài trấn vẫn như thường

Chợ vẫn họp và phố phường càng đông đúc

Ngoài văn miếu, các thầy khoá, thầy đồ vẫn học

Trong các nhà, con gái vẫn quay tơ.

Trung Tá : - Em ơi, bên ngoài thì thế, nhưng bên trong thì cực kỳ nguy hiểm.

Quân của bà Chiêu Linh đã mai phục quanh thành

Đợi Thiên tử tắt hơi sẽ kéo vào cung cấm
Anh đã xin thầy chỉ huy quân áo gấm
Nhưng thầy giao cho anh phải vào trấn thủ phía Nam.

(Vỉa) - Em ơi, anh phải lên đường.

Đỗ Quyên : - Tiễn anh đi...
Người trở về trăm nhớ ngàn thương.
Miếng trầu quế phong phong, mở mở
Quệt vôi nồng gợi nhớ gợi thương
Vắng anh, vắng cả sân trường
Cung tên biếng sửa, giáo vàng quên lau.

Trung Tá : - Tiễn chiến binh, đừng mau nước mắt
Dải lụa đào hãy thắt ngang lưng
Cầm ngang ngọn giáo
Mắt ngó về đông
Gió lay không chuyển
Gân cốt không chùng
Ngày ngày gắng tập đao cung
Rồi trên lưng ngựa, ta cùng sánh đôi!

Đèn mờ, chuyển cảnh

Cảnh chính

- Nhà Tô Hiến Thành

Mở màn, Lã Thị khâu quần áo.

Lã Thị : - Mắt nhìn mưa vườn quít

Mà lòng trăm mối lo

Đêm nằm nghe văng vẳng tiếng gọi đò

Dân chạy loạn về Nông, Kỳ, Giang, Tế.

Giá gạo bỗng cao, giá nhà bỗng rẻ

Sắp đánh nhau rồi, ông lão lại đi đâu?

Vợ chồng già, càng thấy thương nhau.

Trái hồng chín, chờ lâu, rụng cuống

Gió bấc về, một manh áo mỏng

Tuổi cao rồi, liệu có khỏi ho không?

(Vừa hát) - Sao chẳng thấy:

Việc đời muôn vẻ, ai dại khôn

Long đong khó nhọc, mất lại còn.

Hao mòn,

Thân tôi như cây bấc

Cháy lụi từng đêm hao mòn.

Phòng lạnh mành thưa

Thềm lan nghe tiếng chuông chùa

Xin trời hãy thương cảnh lụy.

(Hiến Thành dẫn Chiêu Thiên về)

Hiến Thành : - Kìa, bà...

Lã Thị : - Ông đã về, tôi lo quá...

Hiến Thành : - Bà hãy ra bái yết lệnh bà

Xưng tên tuổi đúng như phép nước!

Lã Thị : *(Quỳ xuống)* - Khải lệnh bà,

Tôi, Lã Thị, nội nhân quan Thái uý

Xin bái chúc lệnh bà phúc lộc gồm hai.

Chiêu Thiên : - Xin bà hãy đứng lên,

Thánh thượng qua đời, lòng người ly tán

Việc lễ nghi nên giản tiện đỡ phiền.

Hiến Thành : - Bà đưa lệnh bà vào thay đổi áo xiêm

Và sắp chỗ để Tự hoàng nằm ngủ.

Lã Thị : - Xin lệnh bà và Ngài ngự vào nhà trong ạ!

(Dẫn Chiêu Thiên vào rồi ra)

Hiến Thành : - Con ta đi đâu?

Lã Thị : - Con ta đi hầu săn chim sâm cầm ở Tây Hồ theo lệnh đòi của đức ông Long Xưởng.

Hiến Thành : - Sao bà lại cho con đi?

Lã Thị : - Ông Long Xưởng ép nài đâu dám chối từ.

Con không muốn cũng phải nể lời mà nhận.

Có sao không, ông?

Hiến Thành : - Nhà vàng mới băng hà, còn đang nằm đó, mà ông Long Xưởng vẫn cứ nhởn nhơ. Kéo bè bạn đi săn, sợ muôn dân dị nghị.

Lã Thị : - Kìa ông, ông lạnh rồi đấy để tôi đi pha trà nóng.

Hiến Thành : - Thôi, thôi! Tôi còn nhiều việc lắm!

Lã Thị : - Tôi trông ông:

(Nói sử) - Tôi thấy ông mặt mày hốc hác

Râu tóc bạc phơ mà lòng dạ xót xa.

Gánh non sông trĩu nặng vai già

Mà rau cháo lại bữa lưng, bữa vực.

Sao ông về muộn thế?

Hiến Thành : - Bà ơi, tôi phải vào chầu để nhận tờ di chiếu

Và triệu ba trăm nhà sư làm lễ cầu siêu.

Sáng ngày mai văn võ tiến triều.

Mời Quốc mẫu ẵm ấu hoàng lên ngôi thiên tử.

Lã Thị : - Sao triều đình các ông không tôn ông Long Xưởng làm Vua.

Ông ấy quý con mình, vẫn hay lui tới.

Hiến Thành : - Quả là bà thực thà, nông nổi.

Ông Long Xưởng có bốn điều không thể làm vua

Một là không chịu học hành, đầu óc tối tăm

Hai là ham việc ăn chơi, không thương trăm họ

Ba là thích việc giết người, chém đầu, bổ rọ

Bốn là không chịu nghe trăm quan bàn việc triều đình.

Long Xưởng : - Vua sáng dân nhờ, Vua tối dân chịu

Ông có sống mãi mà làm Thái uý được đâu.

Không tôn ông Long Xưởng thì tôn ai?

Chẳng lẽ tôn ông hoàng em tuổi mới lên hai

Rồi trăm lá dâu lại đổ đầu tằm, mình ông khó nhọc.

Hiến Thành : - Đành phải khó nhọc!

(Vị Thuỷ) - Đâu quản điều cơ cực

Nếu Vua ta càn rông, họa loạn gần

Lòng điên đảo, bỏ tông thân

Người bạch diện, kẻ thần dân coi là nhục.

Đỗ Quyên : *(Chạy vào)* - Trình thầy, bà Chiêu Linh ngự đến đây ạ!

Hiến Thành : - Bà Chiêu Linh đến chắc có chuyện chẳng lành!

Thôi bà ở đây, cung nghinh Thái hậu và giấu, đừng nói là tôi đã về!

(Chiêu Linh vào)

Chiêu Linh : - Nào, xem nào!

Không ngờ nhà quan Thái uý

Mà bốn bề trống trải, đơn sơ thế này.

Lã Thị : Trình lệnh bà giá lâm!

Chiêu Linh : - Em chẳng dám, giữa chị em ta thì

Chẳng qua là số trời cho thứ bậc khác nhau

Chứ quên sao được tình em với chị

Mới ngày nào, chia nhau múi khế

Mà hôm nay đều đã nên bà

Đành phận em ở chốn cung vì chẳng dám bước ra.

Mà sao chị cũng chẳng vào với em cho thắm tình bầu bạn...

Lã Thị : - Dạ, trình lệnh bà,

Nội cung cấm thâm nghiêm, hào sâu cổng kín

Thần thiếp đâu dám tự ý vào ra.

Chiêu Linh : - Chị cứ vào! Nội quan có hỏi, chị cứ nói

chị là chị cüa em! Vợ ông quan đầu triều vào thăm vợ Vua thì đứa nào dám hỗn láo? Lôi thôi, em vặn cổ đằng trước ra đằng sau ấy chứ!

Lã Thị : *(Bưng ghế)* - Xin lệnh bà ngự tạm!

Chiêu Linh : - Thôi, chị để em đứng, vừa xem chị làm lại vừa ngắm cơ ngơi!

Chết thật! Chết thật! Nội sai!

Nội sai : - Dạ!

Chiêu Linh : - Cả nước có một ông quan lớn đầu triều
Mà các ông để cửa nhà thanh bạch
Phải lệnh cho công tào xẻ cây, đóng gạch.
Xây lại phủ trọng thần, dăm chục lạng vàng có đáng là bao.

Lã Thị : - Khải lệnh bà, ăn hết nhiều chứ ở hết bao nhiêu đâu!

Chiêu Linh : - Đấy! Chị lại cứ gọi em là lệnh bà!
Từ ngày đội ơn mưa móc, ăn mày lộc Nhà vàng, em cứ thèm được gặp các chị và được các chị gọi là cô út như ngày nào,

bảy tám chị em mình còn đánh ô ăn quan
ở xóm Trại Cau.
Mấy chục năm rồi chẳng giáp mặt nhau
Em dám hỏi: thằng cu út lớn bằng nào rồi
chị nhỉ?

Lã Thị : *(Vui dần lên)* - Tám lần sinh mới được mụn con trai.
Thật vất vả về đường sinh nở ạ.

Chiêu Linh : - Bây giờ cháu làm gì?

Lã Thị : - Thôi thì con nối nghiệp cha
Dùi mài kinh sử nếp nhà đã quen.

Chiêu Linh : - Thế là chị sướng hơn em rồi! *(Sụt sịt khóc)*

Lã Thị : - Khải lệnh bà, làm cho lệnh bà chạnh lòng, tội tôi thật đáng chết!

Chiêu Linh : - Không! Chị không có lỗi gì... Em nói trộm vía Nhà vàng:
Vốn là ông Vua thương dân hết mực
Nhưng phải một điều là con vương, con vãi quá nhiều.

Đến bây giờ cõi thọ phiêu diêu

Mà ngôi cửu ngũ vẫn chưa định được.

Chỉ vì cả nghe vợ mọn cho nên con đen đầu thì bỏ, con đỏ đầu thì thương.

Đứa khôn lớn hẳn hoi thì đuổi cổ ra đường.

Để đưa đứa chưa rời vú mẹ lên ngôi hoàng đế.

Thành thử con em không nối được nghiệp cha như con chị!

Lã Thị : - Dạ, người xưa có nói:

Trong một nhà thì vợ cái, con cột.

Dẫu hèn sang thì cũng phải có trước, có sau.

Chiêu Linh : - Chị nói đúng ý em quá.

Giá chị sinh ra làm phận đàn ông.

Thì con em có phen nhờ cậy.

Lã Thị : - Dạ, không dám thế ạ.

Chiêu Linh : - Thôi thì thế này chị ạ! Chỗ chị em ta, nói gần nói xa, chẳng qua nói thật, hôm nay em muốn thưa với chị một điều...(+)

Lã Thị : - Dạ, lệnh bà cứ dạy...

Chiêu Linh : - Lệnh Nhà vàng vừa lên cõi thọ.

Mà ông hoàng nhà em bị truất ra ở mãi ngoại thành.

Bà hãy nói với ông Thái uý dùm:

Dù Vua mới là em hay Vua mới là anh.

Thì cũng giọt máu đào họ Lý.

Vả lại Vua em mới lên hai, còn nằm trong lòng mẹ.

Tài cán, khôn ngoan gì mà phù tá cho cam?

Lã Thị : - Khải lệnh bà: Việc đó đã có di chiếu của Vua ta.

Chiêu Linh : - Chao ôi!

Tờ chiếu thư là tờ giấy không hồn.

Quan nhiếp chính mới là người gỡ rối.

Phải không nào?

Vả ông Thái uý là bậc trung thần cao tuổi

Đi thờ Vua trẻ con thì những việc ông làm, ai sẽ biết cho.

Chi cho bằng: Lập lại ông hoàng anh thì phúc lộc đều to.

Chuyện phú quý có khó gì mà chẳng được.

Lã Thị : - Dạ, chồng tôi đã cấm không cho bàn việc triều đình.

Chiêu Linh : - Bà chị xoàng quá,

Thời buổi này thiếu gì bà mệnh phụ

Khéo xếp đặt giang sơn qua đức ông chồng.

Có khó gì đâu?

Sau bữa cơm ngon, nhắm tốt, rượu nồng.

Con hát đẹp, khéo nỉ non sẽ đắt.

Một nụ cười tươi, kèm đôi hàng nước mắt.

Thì trăm lệnh ông cũng không bằng nửa góc cồng bà!

Lã Thị : - Dạ, em đâu dám thế!

Một người lính : *(Chạy vào)* - Trình bà: Bảo quốc vương Long Xưởng bắt công tử nhà ta giam vào điếm Hậu mã rồi ạ!

Lã Thị : - Sa... ao?

Chiêu Linh : - Chết thật! Ông hoàng nhà tôi tính tình hung hãn.

Vắng Nội sai là chẳng chịu nghe ai.

Lã Thị : *(Cuống cuồng)* - Trời ơi! Trăm lạy lệnh bà.

Một lời lệnh bà là khuôn là phép.

Xin lệnh bà xuống ơn nói đỡ một câu.

Chiêu Linh : - Nội sai đâu?

Ngươi mau về lựa ý, lựa lời

Tâu với ngài ngự nhẹ tay roi vọt nhá!

Lã Thi : - Bà ơi...

Chiêu Linh : - Em hiểu rồi.

Công tử đối với chị cũng như hoàng tử đối với em.

Nhà con hiếm thì mẹ nào chẳng quý.

Thôi thì thế này,

Chị giúp em rồi, em giúp chị

Cái nợ đồng lần có trả, có vay!

Chị cứ nghĩ kỹ đi, có gì, chiều nay, cho em biết!

Lã Thị : - Bà ơi...

Một người lính (vào) - Trình bà,

Tôi, lính thừa sai trong quân cấm vệ

Được lệnh chạy thư mang đến hầu bà.

Lã Thị : - Trời ơi, con tôi! *(Ngất đi)*

Đỗ Quyên : - Bà ơi, tỉnh lại!

Hiến Thành : - Có chuyện gì vậy *(Nhặt thư, đọc)*

Lệnh truyền cho Thái uý,

Phải nộp di thư và nộp cả hoàng nhi.

Đến giờ Thân chẳng có tin gì.

Thì ra cửa Đông, nhận xác con về chôn cất!

Chà! Bà Chiêu Linh định dồn ta vào thế bí.

Lã Thị : - Ôi! Con tôi!

Ta ngồi đây mà hồn ở tận đâu?

Ta còn sống hay ta đã chết?

Thương con nước mắt chảy dài

Miếng cơm ai nấu, áo ngoài ai đưa?

Đang chờ.

Xót con nơi hình ngục, lưỡi kiếm đang chờ

Mưa gió đêm lạnh, bơ phờ tóc mai

Đêm đêm thở ngắn than dài

Con hời hỡi con!

Ông ơi,

Thôi, đành bỏ điều phúc đức.

Để cứu con qua bước oan khiên.

Hiến Thành : - Ta phải nộp di chiếu và hoàng nhi cho bà Chiêu Linh ư?

Không! Tội ác lên ngôi thì muôn dân chết hết.

Còn chút hơi tàn ta cũng quyết không theo.

Lã Thị : - Còn thằng út nhà ta thì ông tính thế nào?

Hiến Thành : - Việc đó tính sau...

Lã Thị : - Không! Việc đó phải lo trước.

Nếu ông Long Xưởng không lên ngôi cửu ngũ

Thì con ta thành cái xác không hồn

Suốt đời tôi lam lũ héo hon

Chỉ được một chút cuống rau, cấn sữa.

Hiến Thành : - Lạ cho bà! Chỉ lo việc nhà, quên lo nợ nước.

Lã Thị : - Chuông cầu siêu sắp điểm rồi, ông còn đợi gì nữa?

Vua lên hai mới chập chững biết đi

Bữa ăn ngủ còn phải nhờ nhũ mẫu

Tài cán giỏi giang gì mà che, mà giấu?

Và lại nộp em cho anh thì có hại gì nào?

Chẳng lẽ ông Lợng Xưởng đang tay giết em sao?

Ông mang nộp đi!

Hiến Thành : - Bà chưa hiểu ông Long Xưởng...

Coi mạng người như cỏ rác.

Khi giết người thì không kể anh em.

Tôi không thể nộp Vua được.

Lã Thị : - Ông không nộp thì tôi sẽ nộp.

Tôi chẳng cần phúc đức

Tôi phải cứu con tôi.

Chiêu Thiên : *(Ra)*

Tôi lạy ông cáo minh

Tôi lạy bà nhân đức
Hãy rón tay làm phúc
Xin tha con tôi để đức về sau.
Ơn móc mưa tôi đội để trên đầu.
Tôi lạy bà nhân đức
Tôi lạy ông cao minh.

Hiến Thành : - Xỉn lệnh bà cứ yên tâm.
Tôi sinh ra vốn trọng điều ngay thẳng
Thà chịu thiệt mình, không làm chuyện bất nhân.

Lã Thị : - Muôn lạng vàng không đổi được mạng con.
Tuỳ ông đó tính sao cho phải.

Chiêu Thiên : - Ông Thái uý
Ông hoàng-anh đã ham muốn ngôi tôn
Thì cứ để ông ta cầm quyền trị nước.

Hiến Thành : - Nhưng còn Thái tử?

Chiêu Thiên : - Tôi sẽ đưa con tôi về quê cấy lúa, chăn tằm
Tránh nạn lớn nổi da nấu thịt.

Lã Thị : - Không! Nếu vậy thì con ta vẫn chết.
Chuông cầu siêu rồi! Con... on... tô... ôi!

Hiến Thành : - Đỗ Quyên đâu? Đem bút giấy ra đây!

Con ơi, đây là bức thư xin tạm hoãn binh.
Con đem đến lầu Bát giác đưa tận tay bà Chiêu Linh.
Con nói là: Đúng giờ Ngọ, thầy sẽ đến...
(Thắp hương) - Con ơi,
Nếu không may, cha đến chẳng kịp thời.
Hoặc kẻ ác cố tình gây rối
Hãy thương cha đức tài chưa tới
Phù hộ trăm dân mau được yên lành.
Tiếng cầu siêu: Nam mô quan Thế âm bồ tát!
Nam mô Đại thế chí bồ tát!
Dập đầu trăm lạy
Phật tổ chứng minh
Thương lấy chúng sinh
Sống, hồn trăm tội
Chết, hồn u tối
Không biết đường về
Hỡi hồn u mê.
Về nghe Phật pháp...

màn

MÀN BA

Cảnh phụ: Đường đi.

- Hầu cõng hề Nhép ra vật ngửa giữa sân khấu.

Hề Nhép : - Ối giời ôi! Chúng mày định mưu vật chết ông phải không?(+)
Mày không biết ông là ai à?

Hầu : - Dạ, ông là hề Nhép
Cái miệng bép bép
Cái bụng lép kẹp
Cái môi khép khép
Xách dép cho ông Vua con
Ra vào nấp nấp, nom nom
Mượn oai con cọp hú hồn con dê.

Hề Nhép : - Láo! Ông xách dép bao giờ?
Sáng ngày mai, khi ông Long Xưởng lên ngôi.

Ông sẽ chính thức làm quan hề ngoại ngạch.

Thì ra nuông chiều bọn bay thì

Bọn bay ngông nghênh như con lợn hạch.

Phải đánh đòn cho chừa nhóc nhách nghe không?

Hầu : - Xin ông tha cho!

Hề Nhép : - Trông quần áo ông ăn mặc thế này mà không biết ông làm gì à?

Hầu : - Trông quần áo thì

Nửa dài nửa ngắn

Nửa đỏ, nửa đen.

Như con đom đóm lập loè không át nổi ánh đèn

Như một nét mực đen không làm lên đêm tối.

Hề Nhép : - Mày dốt lắm! Ông nói nhỏ cho mà nghe này:

Nửa này là hề áo ngắn.

Chuyên hầu quan viên nho lại, thừa sai.

Còn nửa này là hề áo dài
Kiểu áo tấc vào hầu ông Long Xưởng chứ chơi à?

Hầu : - Sao ông không may hẳn cả cái áo lại mới may có một nửa?

Hề Nhép : - Quá dốt! Vì hôm nay, ông mới tấp tểnh làm quan.
Phải đi mượn áo khăn mặc cho bảnh choẹ
Nhưng gặp phải cái anh kẹt xỉ
Nó sợ mình không được làm quan rồi cứ cố mặc chầy.
Nó chỉ cho mượn có một nửa áo bên này
Bao giờ trả, nó mới cho mượn nửa bên kia mặc nốt!

Hầu : - Thế thì chưa chắc ông đã được làm quan.

Hề Nhép : - Chắc chứ!
Bà Chiêu Linh hôm nay cúng giỗ
Mời trăm quan ăn cỗ rồi ký giấy đổi ngôi.
Này này... thằng kia! Đội cái gì trên đầu ấy?

Sai Át : *(Bước ra)* - Thằng ông đây đội lễ, thằng ấy hỏi làm gì?

Hề Nhép : - Lễ gì mà bé thế?

Sai Át : - Lễ bé là của quan to, còn lễ to là do quan bé.

Vì quan to thì không cần dựa quyền dựa thế.

Còn quan bé thì lấy lễ thay đầu.

Có biết tại sao phải lấy lễ thay đầu không?

Hề Nhép : - Không!

Sai Át : - Làm cái nghề gì mà ngu thế? Nghe người ta nói mặt cứ thuỗn ra như cái lưỡi cày. Thế này này:

Muốn leo cao thì cái đầu phải trơn như cái gáo múc dầu.

Mà không muốn luồn, muốn cúi thì phải lấy lễ thay dầu mà chui.

Rõ ngớ ngẩn!

Hề Nhép : - Đừng có khinh ông! Nghe ông xưng danh đây này:

Bản triều vương tử chi theo đuôi

Xách điếu tôn ông... chính hiệu

Cầm đèn đi trước kiệu

Hề Nhép chính là... tao!

Sai Át : - Hề Nhép à? Quái, thằng ấy khai man thế nào ấy chứ thằng ông đây là trưởng nam hề trong cung Vua mà bói mãi trong gia phả họ hề, không thấy tên thằng ấy.

Hề Nhép : - Nghe xưng tên lại đây này:

Ta con ông hề, cháu ông hề.

Cá đảnh, cây còn, chửa hả hê

Năm ngoái, ngày xưa...

Sai Át : - Họ họ! Cái tên gì mà lại Cá đảnh cây còn?...

Hề Nhép : - Thế mà cũng gọi là trưởng nam hề! Cá đảnh cây con là đánh cả con cầy! Con chó! Hiểu chưa?

Sai Át : - À, thế bố thằng ấy tên là Cá đảnh cây còn à? Ừ, thế thì ta quen. Bố có khỏe không, cháu?

Hề Nhép : - Ông biết bố tôi à?

Sai Át : - Ta chơi với bố thằng bố cháu!

Hề Nhép : - Ối giời ôi, thế thì may rồi! Ông ơi, nhất thân, nhì quen, ông giúp cháu một chân hề trong cung Vua với.

Sai Át : - Cái mặt này không làm hề được đâu!

Hề Nhép : - Làm cháu hề vậy?(+)

Sai Át : - Cũng không được!(+)

Hề Nhép : - Làm chắt hề vậy!(+)

Sai Át : - Càng không được!(+)

Hề Nhép : - Thế thì làm mõ cho hề có được không?

Sai Át : - Mày tưởng làm mõ cho hề mà dễ à? Vì:

Hề đây cũng là một thứ văn chương

Đào sâu, chôn chặt những phường hám lợi, hiếu danh.

Hề vui là thuốc bổ, thuốc lành.

Dạy người thế thái nhân tình có trước, có sau

Hề không ưa cái bọn trơn đầu

Đội trên, đạp dưới, buông câu kiếm mồi

Làm hề đâu có phải chuyện chơi!

Hề Nhép : - Ông đội lễ đi đâu đấy, ông?

Sai Át : - Ông kiếm lọ mắm tôm cùng dăm ba quả ớt.

Đi góp giỗ Vua cha.

Hề Nhép : - Góp giỗ bằng ớt à?

Sai Át : - Vì các quan triều quen miếng ngọt, miếng ngon. Ông góp thêm phần cay đắng để quan còn nhớ lâu. Rồi mời quan xơi mắm để quan ngắm về sau...

Thôi, đi thôi! *(Gặp phường Tứ Linh ra)* - Các bác ở đâu ta?

Rùa : - Chúng tôi ở phường Cây Quéo.

Hề Nhép : - Tôi lại ở phường Đẽo Chày.

Sai Át : - Ta cùng vào, dẻo miệng, dẻo tay.

Cho đám giỗ thêm phần hồ hởi! *(Cùng đi).*

Cảnh chính

Nhà Long Xưởng ở ngoại thành

Chiêu Linh : *(Ra)* - Muốn ăn sét, phải đào giun

Muốn bắt con chuột cống phải hun hang ngầm!

(Nói) - Này, các con! Muốn đánh chuột thì các con dùng cái gì?

Đế : - Dạ, dùng rơm đốt ạ!

Chiêu Linh : - Thế mà bà đây:

Thù sâu lão Thái uý Hiến Thành.

Bà lừa lão ta vào bẫy để cho tan tành thịt xương đấy các con!

Lão như cây thông già vách đá mờ sương

Gió rừng .không chuyển, mưa ngàn không lay

Phen này chắc phải tan thây!

Nội sai : *(Vào)* - Quốc mẫu muôn tuổi:

Chiêu Linh : - Lão già có nhận lời đến ăn giỗ không?

Nội sai : - Dạ, có ạ!

Chiêu Linh : - Chẳng có lẽ lão ta lại khờ khờ, dại dại.

Vào hang beo bắt cọp tay không

Hay lão ta có phép thần thông

Biết chắp cánh vượt qua tên đạn?

Nội sai : - Dạ, không phải thế ạ! Lão ta nói rằng:

Dù lão ta đến hay không đến

Thì triều đình cũng ký giấy thay Vua

Nên lão đến để khuyên bà cố gắng ôn hoà

Đừng làm đổ máu muôn dân tội nghiệp.

Chiêu Linh : - Ừ, thế thì biết điều! Ông Nội sai! Đã gọi phường rối, phường trò chưa?

Nội sai : - Dạ, có phường rối Tứ Linh: đủ long, ly, quy, phượng.

Có phường trò nhào lộn, đi khoeo.

Lại có cả Nhà tơ và một phường Chèo

Đủ đào kép nổi danh tứ chiếng.

Chiêu Linh : - Khá lắm! Phải thật vui thì các quan mới yên tâm đến dự. Các ông Tả, Hữu Kim Ngô đến chưa?

Tả Kim Ngô : - Tâu Quốc mẫu!

Hữu Kim Ngô : - Tâu Quốc mẫu!

Chiêu Linh : - Ông Tả Kim Ngô có bao nhiêu tay chân?

Tả Kim Ngô : - Dạ, năm trăm gia nô ạ!

Chiêu Linh : - Còn ông Hữu Kim Ngô?

Hữu Kim Ngô : - Dạ, cũng năm trăm ạ!

Chiêu Linh : - Không cần nhiều đến thế vì dễ lộ lắm!

Mỗi ông chọn cho ta một trăm tinh thông võ nghệ

Cho vào đây, còn bao nhiêu ra chẹn các chòi canh

Cung nỏ sẵn sàng đánh đuổi Cấm binh

Nội bất xuất và ngoại kia bất nhập!

Tả Kim Ngô : - Ba quân! Sẵn sàng!

Chiêu Linh : - Khá đấy!

Nhưng không được dùng đồ binh khí

Cứ tay không mà đánh giúp ta

Ai lập được công to, được hưởng lộc nghìn nhà

Ai công nhỏ cũng làm quan một huyện.

Nhưng phải cố mà bắt sống. nếu không bắt sống được thì cho đánh trọng thương! Bằng không đánh được trọng thương thì cho dùng dao nhà bếp trong kia... Mỗi bàn tay, một lạng! Mỗi bàn chân cũng một lạng!

Nội sai : - Tâu Quốc mẫu, các quan đã đến ạ!

Chiêu Linh : - Cho họ vào!

Nội sai : - Quốc mẫu truyền: Mời vào!

Chiêu Linh : - Thị nữ! Sửa soạn ban rượu ngon!

Thị nữ : - Tay tiên rót chén rượu đào

Dâng lên bệ ngự, uống vào thêm say

Ngẫm trăm năm có được mấy ngày?

Các quan : - Dạ, chúng tôi là quan viên các bộ.

Nhân ngày giỗ Tiên vương, có lễ đến hầu!

Chiêu Linh : - Lạ cho các ngươi, có biết đây là đâu không?

Đến đây là đến chầu chứ không phải đến hầu!

Quan văn 1 : - Trình lệnh bà!

Nội sai : *(Nhắc khẽ)* - Quốc mẫu!

Quan văn 1 : - Lệnh bà!

Nội sai : *(Nhắc to)* - Quốc mẫu!

Quan văn 1 : *(Nói to)* - Trình lệnh bà,

Chúng tôi ăn lộc nước

Chỉ vào chầu khi Thiên tử ngự triều thôi.

Chiêu Linh : - Nhà ngươi không biết hôm nay là ngày giỗ ai à?

Không cần chầu phải không?

Quan văn 1 : - Trình lệnh bà,

Đã mấy năm rồi, lẫn lộn kỷ cương

Không còn biết thế nào là khôn, thế nào là dại

Ngẫm xưa nay cái cơ thành bại

Là do nhà dột từ nóc, nước đục từ nguồn

Chốn thâm nghiêm mà nghiêng ngả luôn luôn

Thì cái loạn bắt đầu từ trong tường vách...

Chiêu Linh : - À... Lúc này thì ông phân biệt lệnh bà,
Quốc mẫu với lại chầu, hầu.
Giờ ông lại bài bác cả chuyện triều đình,
chính sự...
Quân bay!
Lôi ông ấy ra ngoài bãi dứa
Để ông ấy luận bàn chữ nghĩa với giun!

(Lính đưa quan văn 1 đi, một lát đem đầu vào dâng)

Chiêu Linh : - Còn các ông, các ông chầu hay các ông hầu?

Quan ba phải : - Dạ, chúng tôi vào chầu hương hồn Tiên đế.
Và hưởng chút lộc trời Quốc mẫu ban cho ạ!

Chiêu Linh : - Ừ, nói thế còn tạm nghe được! Ta nói cho các ông biết:
Thuận lòng ta thì ao rượu, rừng nem.
Mà trái ý ta thị núi xương, sông máu!
Này các ông.

Mụ già này ở trong cung cấm
Lõm bõm nghe lũ cung nữ luận bàn
Rằng quân Chiêm thành đã tiến đánh Nghệ An
Và người phương Bắc đang cướp ngoài biên ải...
Chuyện đó có không? Các ông cứ ngồi yên vị mà tâu!

Quan rát : - Dạ, việc đó có ạ!

Chiêu Linh : - Vậy triều đình ta có đánh dẹp gì không?

Quan võ : - Dạ. Tô Thái uý đã cử ông quan trẻ tuổi Trần Trung Tá.
Mang quân vào Đường trong đánh dẹp Chiêm thành.

Chiêu Linh : - Này, các ngươi còn nhớ chứ:
Lúc Tiên đế còn, thiên hạ thái hoà
Dân no ấm, biên cương yên ổn
Nay vì có Vua trẻ con, lại có đại thần phạm vào cung khổn.
Để luôn năm mất mùa, giặc giã, hỏi vì sao?

Vì sao nào? Có phải là cái điềm:

Rồng vào bể cạn. tôm khinh rẻ

Hổ xuống đồng bằng. chó lấn ngôi không?

Quan ba phải : - Dạ, chúng tôi là bề dưới.

Bề trên dạy làm sao thì cũng xin vâng ạ!

Chiêu Linh : - Các ông có đọc kinh sách đấy chứ?

Long phi tại thiên thì trị mà long phi tại điền thì loạn! Tức là:

Không để rồng bay lên trời mà bắt rồng xuống ruộng.

Tôi tớ nhà rồng không xấu hổ hay sao?

Chi cho bằng:

Lập lại ngôi tôn cho vận nước dài lâu

Cho trăm họ yên vui no ấm.

(Vẫy quạt, thị nữ mang vàng ra chia cho các quan)

Nay ta ban lộc cho các quan cực phẩm

Để bàn việc tôn quân, ai thuận thì ký vào kia!

(Hề Nhép dẫn Long Xưởng đến)

Hề Nhép : - Dinh, dinh dinh dinh, cắc cắc cắc, tùng, bong! Họ! Trình ngài ngự:

Đây đã đến Nhà thờ, đám giỗ

Mời ngài chùi chân, ngồi lên sập sơn son ạ!

Long Xưởng : - Ơ hề Nhép! Giỗ ai thế?

Hề Nhép : - Giỗ bố cũng không biết! Chỉ biết chén thôi!

Long Xưởng : - Khi ta tỉnh, ta không còn biết ai là bố

Giờ ta say, ta giỗ bố lại giỗ cả cha.

Bố ta ơi,

Gió giăng đích thực bố già

Rượu nồng dê béo là cha ông trời!

Chiêu Linh : - Lại say rồi! Ngồi xuống đó!

Long Xưởng : - Không ngồi!

Hề Nhép : - Ông ngồi xuống không có mang tiếng là sắp làm Vua vẫn còn mất dạy! *(Sai Át đội lễ đến)*

Chiêu Linh : - Nhà hề Sai Át vào đây làm gì?

Sai Át : - Dạ,

Lúc Tiên đế còn thì nhà hề tôi quẩn quanh bên sập.

Nay Tiên đế quy rồi, nhà hề tôi nhớ giỗ, tôi đến lạy thờ.

Cầu cho người yên giấc ngàn thu

Không sầu việc nước, không lo việc nhà

Đừng cho vịt bắt nạt gà

Cho chó ngồi bàn độc, cho mèo già ăn hiếp ông voi.

Việc đời rắc rối lắm, ới người ôi!

Hu, hu, hu!

Hề Nhép : - Ông Sai Át khóc hay hơn hát đấy!

Sai Át : - Nhép! Mày làm gì mà nhảy cẫng lên như người giấu khoai nướng thế?

Ông buồn cười vì chưng con ếch cũng học bay

Người tỉnh sùi sụt để người say sặc cười

Ông khóc vì thằng hề Nhép? Ngông cuồng tai điếc, mắt đui.

Theo ba thằng lơ láo, thầy dùi kiếm ăn.

Để ông đây mắt ba toè loé cho hề Nhép đấy nhăn răng.

Chiêu Linh : - Thôi, chú hề có tưởng nhớ đến Tiên vương thì vào ký tên đi! Ai ký trước thì thực ấp một nghìn mẫu, thực hộ một nghìn nhà cơ đấy.

Sai Át : - Hề tôi không có con cái, lấy thực ấp lại phải coi, lấy thực hộ lại phải dậy. bận bịu lắm, không đi ngao du được.

Chiêu Linh : - Vậy nhà hề cần gì nào?

Sai Át : - Tôi cần một góc cái cung Trường lạc, để đầu hôm xao xác, tôi ghé mắt trông sang.

Chiêu Linh : - Thế thì thấy hết chuyện cung cấm của ta rồi còn gì!

Sai Át : - Vậy thì ba ngày một cỗ chay, bảy ngày một cỗ yến, lúc đi lúc đến, mỗi lúc một bình đầy...

Chiêu Linh : - Thế thì có mà hết kho!

Sai Át : - Thế thì:

Cho hề tôi ba vạn cái mo

Để mỗi ngày tôi đeo một cái

Bởi Vua khôn, hề dại

Quen ăn tàn, phá hại

Hùa theo phường ô lại

Chuyên buôn tước, bán quan

Cho vợ ra hàng lọng buôn tàn bán lại cho quan to.

Nước bọt suông cũng nổi cơ đồ.

Nội sai : - Tâu Quốc mẫu, lão Thái phó đã đến ạ!

Chiêu Linh : - Lão ta đến, có quân hộ vệ không?

Nội sai : - Tâu Quốc mẫu, chỉ có đứa con gái đội quả lễ thôi ạ!

Chiêu Linh : - Chỉ có đứa con gái đội lễ! Hay là lão già có quỷ kế chi đây?

Phải giãn bớt quân ra nghe ngóng xem sao đã!

(Hiến Thành và Đỗ Quyên vào)

Ông Thái phó cũng đến ăn giỗ đấy à?

Hiến Thành : - Trình lệnh bà, lẽ cần đến thì tôi phải đến.

Có xá gì muôn khó, ngàn nguy.

Chiêu Linh : - Ông Thái phó nói khó, nói nguy nghe mà tội nghiệp.

Đám giỗ đông vui thế này thì có gì mà khó, mà nguy.

Hiến Thành : - Trình lệnh bà.

Giỗ Tiên vương cúng ở ngoại thành

Để Thái miếu lạnh tanh hương khói, là cái điềm chẳng lành rồi!

Chiêu Linh : - Ờ, trưởng nam ở đâu thì ông vải ở đó, có gì mà chẳng lành...?

Hiến Thành : - Tôi biết chứ:

Bà vẫn nuôi cái mộng đế vương

Mượn ngày giỗ để cướp ngôi Thiên tử.

Bên trong thì không đếm xỉa gì đến trăm dân lam lũ.

Bên ngoài thì không biết lo cái nạn ngoại xâm.

Ép trăm quan mắt nhắm miệng câm.

Tôn kẻ ác lên cầm quyền trị nước.

Chiêu Linh : - Đúng như thế đấy! Ông có chịu ký không?

Hiến Thành : - Ký à? Ta cần nói với các ông:

Tiên vương xưa thấy ta và các ông thẳng ngay một dạ.

Mới vời vào phó thác hoàng nhi

Mỗi việc ta làm sử sách đều ghi

Mỗi lời ta nói trăm dân đều biết.

Nội sai : - Trình trăm quan.

Việc chí tôn là việc trong cung khuyết

Việc riêng của hoàng gia, ta cần biết tuỳ thời.

Tiên vương xưa cả giận quá lời

Nay Quốc mẫu bình tâm nghĩ lại.

Xưa, không ký là một thời. Nay ông ký lại là một thời. Quốc mẫu đã tính kỹ rồi, các ông còn lọ gì nữa?

Chiêu Linh : - Phải, ta đã tính kỹ rồi, ai không ký thì cho ta biết...

Hiến Thành : - Tôi, Thái phó Tô Hiến Thành

Không chấp nhận bậc đế vương tàn ác.

Chiêu Linh : *(Đưa bút cho ông ba phải)* - Ông ký trước đi vậy.

Hiến Thành : - Ông Ngự khố thư gia Lưu Vũ Xứng đấy à?

Không việc gì phải che mặt.

Ông có nhớ cái ngày đi trừ giặc Lợi ở trại Bồ Đình.

Ông làm sai quân luật để thua quân mất đất.

Hai ngàn con em lộ thiên trường hy sinh để mình ông trốn thoát.

Hai ngàn nhà chịu tang để cho ông hưởng lộc hôm nay sao?

Quan ba phải : - Tôi nghĩ rằng:

Ông nào làm Vua thì cũng dòng họ Lý

Mà ông nào làm Vua thì tôi vẫn là tôi.

Chẳng được gì, cũng chẳng mất gì!

Mà nghĩ cho kỹ, thấy bà Thái hậu nói cũng phải.

Quả hơn hoa mà hoa hơn nụ

Cây sum suê hơn hạt mới nẩy mầm.

Hiến Thành : - Vậy là tôi nói trái chăng?

Quan ba phải : - Không! Ông nói cũng không sai.

Dân mất máu xương, nước mới yên hàn

Chẳng có lẽ làm ông Vua lại bỏ qua chuyện đó.

Hiến Thành : - Ông đã nghĩ như thế mà còn ký là ông sai rồi!

Quan ba phải : - Sai thì chẳng ký làm gì!

Hiến Thành : - Nào những người lính già trong Tả.

Hữu Kim Ngô!

Các ngươi còn nhớ

Ngày trước theo ta

Tướng hùng, quân hổ

Áo mỏng trăng tà.

Cơn sốt chuyển giường, vẫn muối rang, cơm nắm.

Tình nhà nợ nước, nặng lòng ta.

Trừng mắt nhìn thù, cầm ngang ngọn giáo.

Nay theo bạo chúa, quên cả sơn hà

Vì nước vì dân lời hứa ấy,

Trời gần chứng chiếu có đâu xa.

Chiêu Linh : - Này ông Hiến Thành,

Ta với ông không thể đội trời chung

Nhất định phải một còn, một mất

Ông có về cõi đất.

Thì chớ có buồn vì đi ăn giỗ tay không nhá!

(Quăng chén xuống đất)

(Tả, Hữu Kim Ngô bị quân phường Chèo, phường Rối đánh tan. Nội quan vung gươm xông tới, nhưng bị một mũi tên bắn trúng cánh tay).

Trung Tá : - Trình thầy:

Việc biên thuỳ vừa mới tạm yên

Nhận được thư thầy, con dẫn quân về gấp

Gặp mấy đám cháy ngoài thành, quân binh liền dập tắt.

Và xua tan bọn mai phục quanh thành.

Hiến Thành : - Đó, các ông thấy không?

Người ta cứ rêu rao Vua trẻ tướng già

Để nước láng giềng khinh nhờn dòm ngó

Vì trong nước còn những phường khốn đó

Nên có bệnh bên trong mới sợ gió bên ngoài.

Ông Long Xưởng,

Ông nên biết thân an phận

Đừng bày trò phế lập mà khổ thân
Người lính kia so với bậc đại thần
Danh phận, tài năng có khác như lòng trung không khác.
Nếu ông cố tình bước qua sông Tô Lịch,
Thì kẻ phạm vào người ông không phải chúng tôi.
Mà là các cấm binh gươm sắc, giáo dài.
Máu chảy ba gang thì nước yên muộn dặm đó!
Trình bà,
Đấng Ấu vương có lệnh mời bà và ông hoàng Long Xưởng(+)
Theo ngay đám phi tần vào ăn giỗ Tiên vương(+)
Cả triều đình văn võ bá quan(+)
Cùng nội ngoại tông thân đang chờ trong đó(+)
Nào, xin mời!(+)

Đèn mờ, chuyển cảnh

MÀN BỐN

Chùa Diên Hựu

Chiêu Thiên : - Tháng ngày thấm thoát
Việc triều đình nay đã tạm yên
Hai lần phá Tống, bình Chiêm
Nhờ Thái phó điều binh khiển tướng
Mà Vua em nay đã trưởng thành.
Ngẫm lời Thái hậu Chiêu Linh
Giữ cho yên việc triều đình khó thay
Nhìn Vua trẻ mỗi ngày một lớn
Lòng mẹ nào chẳng bợn âu lo
Non sông như một con đò
Nhờ tay người lái, sóng xô quản gì
Nhớ câu giấy rách, giữ lề
Đây đã tới chùa Diên Hựu

Tôi phải vào thắp một tuần nhang

Cầu cho đất nước vững âu vàng

Bờ cõi Bắc Nam vui thịnh trị.

Chiêu Linh : *(Ra)* - A di đà Phật!

Chiêu Thiên : - A di đà Phật! Ngày rằm, bà lên chùa tụng kinh Dược sư ạ?

Chiêu Linh : - Chị mừng em Phúc Lộc gồm hai

Ngày tháng thanh nhàn, quanh năm mạnh khoẻ.

Còn như chị:

Chồng chết, con hư, cửa nhà quạnh quẽ

Gửi nốt đời tàn vào câu kệ, tiếng kinh

Nên hai chữ từ bi chị đã học làm lòng...

Em ơi, chị nghe nói:

Lão Hiến Thành sắp về cõi đất

Muốn đưa Trần Trung Tá lên thay.

Em phải đề phòng kẻo sẽ có ngày

Họ Đỗ nhà em thành ma chết đói.

Em ơi,

Dẫu sao thì người nhà vẫn hơn kẻ lạ

Phải nhớ câu chị ngã em nâng

Đừng như chị ngày xưa thui thủi cô đơn

Rồi thấp cơ thua chí lão già quỷ quái.

Thôi, để thư thả rồi chị sang em bàn kỹ.

(Chiêu Thiên bỏ đi, Vua trẻ Cao Tông vào).

Cao Tông : - Dạ, đứa con côi xin bái chúc mẹ già

Xin dâng chữ: thọ tăng thêm thọ.

Chiêu Linh : - A, ông Vua em cẩn thận quá.

Vẫn không quên hiếu hạnh với mẹ già.

Cao Tông : - Vì mẹ già tính toán sâu xa.

Thương xuống Vua con còn hơn mẹ đẻ.

Chiêu Linh : - Vua em chớ nên nói thế, mang tiếng mẹ già

Dẫu sao thì cả nước chỉ có một ông Vua.

Luật đã định:

Dẫu mẹ đẻ hay mẹ già cũng phải thờ Vua đúng phép.

Vì số ông Long Xưởng có Sát, Phá, Liêm,

Tham, lại gặp phường Không, Kiếp.

Số chẳng ra gì, nên mẹ phải nhờ con...

Cao Tông : - Xin mẹ già yên tâm...

Con sẽ suốt đời sớm hỏi, tối thăm

Để mẹ hưởng tuổi già yên ổn.

Chiêu Linh : - Xin đội ơn Vua trẻ!

Ngày hôm qua, mẹ mở hội Vu Lan, có buổi tụng kinh

Trông mỏi mắt mà chẳng thấy Nhà vàng ngự tới.

Cao Tông : - Xin mẹ già tha tội.

Con phải nghe giảng bài bên điện Càn Nguyên.

Chiêu Linh : - Vua đã lớn rồi mà bà Thái hậu bên ấy còn vén tóc bắt tay như đồ con trẻ ấy à?

Tiếc quá:

Tối hôm qua, giá Nhà vàng đến hội Vu Lan

Thì đã gặp một người nghiêng thành, nghiêng nước.

Cao Tông : - Chà! Ai thế?

Chiêu Linh : - Trời ơi, mắt bồ câu, mình phượng, lưng ong.

Má phấn, môi son, mũi rồng, mày liễu.

Cao Tông : - Nhưng mà ông Thái phó nói là con còn bé!

Chiêu Linh : - Bé gì nữa? Ngày xưa Tiên vương bằng tuổi ông bây giờ đã kén tới hai Hoàng hậu với sáu bà phi rồi! Ông Thái phó dẫu sao cũng chỉ là bày tôi, quyền gì mà bắt bẻ nhà Vua. Vả lại:

Dưới trần gian bất cứ thứ gì

Vua đã thích thì trăm quan phải vun vào mới phải chứ.

Cao Tông : - Người con gái ấy ở đâu?

Chiêu Linh : - Ở ngay trong chùa này thôi

Đó là ni sư tên gọi Diệu Thanh.

Tướng ngồi, tướng đứng, tướng đi, đều rất là tôn quý.

Người ấy đi tu thì phí

Ông phải mau tay kẻo xuân xanh mấy chốc mà qụa.

Ông cứ đi vào Giải Vũ bên kia, thế nào Diệu Thanh cũng đi qua. Ông vừa ý thì gọi mà không vừa ý thì thôi. Ai dám nói gì nào?

(Đi vào)

Cao Tông : - Con đi mẹ ạ!

Quan em : *(Ra)* - Chị.

Mạch đất nhà ta đến thời mạt vận

Thì chị cho em về, em chẳng dám làm quan.

Chiêu Linh : - Sao thế?

Mấy mươi năm hầu hạ Nhà vàng

Chẳng có lẽ lại chán quan, chán chức.

Quan em : - Em có chán đâu? Nhưng mà:

Lão Tô Hiến Thành sắp xếp lại quan triều

Loại bỏ bớt những người bất tài, vô thuật.

Chiêu Linh : - Loại ai thì loại, chứ chẳng lẽ lại không cho em được một chân tứ phẩm hay sao?

Quan em : - Em không có công đánh giặc

Văn chương chữ nghĩa lại tầm thường.

Được xét loại tứ phẩm triều đình đã phúc

Chiêu Linh : - Dẫu sao thì ông ta cũng phải nể mặt chị là vợ cả Tiên vương mà cho em một chân lục phẩm chứ!

Quan em : - Em cũng chỉ mong có thế! Nhưng đằng này!

Sách đọc chưa thông, chữ nghĩa lại lờ mờ

Nói chẳng ai nghe thì có mà lục... chạn

Chị ơi, giá ông Long Xưởng làm Vua thì em nghiễm nhiên làm Quốc trượng.

Làm cậu ông Vua thì giời cũng phải nể em.

Thế này chị ạ! Pháp sư Đại Trí đã dặn rồi:

Phải yểm bùa cho ông Vua em hoá dại, hoá điên

Để tôn ông Long Xưởng lên ngôi mới yên mọi việc.

Chiêu Linh : - Ừ, thế thì em làm ngay đi! Thẻ Nội sai đây!

Quan em : - Chị! *(Chạy đi)*

Chiêu Linh : - Này con ơi,

Mật ngọt chết ruồi

Mồi ngon chết cá

Bà cho mẹ con bay cơ nghiệp tan tành

Dây bầu rụng hết lá xanh

Để cho lá úa trên cành héo hon!

(Đi khuất. Hiến Thành và sư cụ ra)

Hiến Thành : - Quốc sư xem mạch của tôi liệu có sao không?

Sư cụ : - Ba bộ đều hoà hoãn

Song chí hơi trầm và vô lực mà thôi!

Hiến Thành : - Trình quốc sư, bệnh có cơ chữa được không?

Sư cụ : - Cũng còn nhờ vào hồng phúc của non sông, tôi biết làm thế nào khác được. Quan Thái phó gánh vác việc nước chắc cũng hiểu:

Bệnh là do gió, mưa, nóng, lạnh bên ngoài

Hoặc là do buồn, giận, thương, lo bên trong tác hại.

Hiến Thành : - Trình quốc sư.

Nóng lạnh thì ai tránh khỏi.

Và làm người thì ai chẳng giận, chẳng lo.

Sư cụ : - Đúng! Ai cũng phải chịu những căn nguyên sinh bệnh giống nhau. nhưng nếu người nào khí huyết đầy đủ, ăn uống đúng mực thì cái hại bên trong hay cái hại bên ngoài cũng không làm gì được.

Hiến Thành : - À, thế thì tôi hiểu... Thầy lang với quan triều có nhiều chỗ giống nhau...

Dân có ấm no thì nước mới mạnh giầu

Dù thù trong giặc ngoài cũng không đáng sợ...

Sư cụ : - Vậy cái khác nhau giữa người làm quan và người làm thuốc là ở chỗ nào.

Hiến Thành : - Một vị thuốc dùng sai, chỉ chết một mạng người.

Còn ngôi Vua đặt sai thì chết luôn trăm họ.

Muốn khỏi sai thì thầy lang đổi vị

Còn kẻ đại thần thì khó đổi ngôi Vua

Vì luật đời đặt tự xa xưa

Ngôi cửu ngũ phải cha truyền, con nối.

Giá như thời xưa thì:

Kẻ tù trưởng phải là người tài giỏi
Được dân bầu lên để giữ ngôi tôn
Lo cái lo, mừng cái mừng, sợ cái sợ của dân.
Cùng trăm họ chung lưng đấu cật!

Sư cụ : - Kìa, quan Thái phó lại xúc động rồi!
Chắc trong triều đình có chuyện gì quan trọng.

Hiến Thành : - Quốc sư ơi, người đã xuất gia nên không để ý đó thôi.
Chứ chim sắp chết hót câu lảnh lót
Người sắp về già nói những câu thành thực khôn ngoan.
Không giấu gì quốc lão,
Mấy năm liền mải lo đánh dẹp
Lại lo cho trăm dân no đủ yên vui
Nên tôi sao nhãng việc khuyên Vua rèn giũa đức tài.
Bà Chiêu Thiên thì nhi nữ thường tình nuông con buông thả.

Còn ông đế sư thì hiền lành nhu nhược quá.

Để Vua trẻ sớm hôm lêu lổng chơi bời

Để bà Chiêu Linh bày những trò mật ngọt chết ruồi.

Vua trẻ mà hư thì trăm họ cậy nhờ ai?

Chao ôi! Gánh nặng, vai già, tôi không lo sao được?

Chiêu Thiên : *(Ra)* - A di đà Phật! Bạch quốc sư!

Sư cụ : - Mô Phật! Xin chào Quốc mẫu!

Hiến Thành : - Quốc mẫu ngự lãm!

(Quỳ xuống) - Dạ, thần là Tô Hiến Thành.

Xin bái chúc lệnh bà vạn phúc!

Chiêu Thiên : - Ấy chết! Ông Thái phó hãy đứng lên!

Ông gắng gượng mà ăn cơm, uống thuốc

Để trăm họ, muôn nhà trông cậy ở ông.

Hiến Thành : - Dạ, chắc thần không qua được.

Vì sinh có hạn mà chết chẳng có kỳ

Nên thần muốn dâng lên đôi lời tâm huyết.

Chiêu Thiên : - Ông cứ nói...

Hiến Thành : - Ba mươi năm nay, bốn lần thắng giặc
Đều cậy nhờ sức lực của muôn dân
Lại nhờ công của các bậc trung thần
Xin Quốc mẫu chăm lo vun cây từ gốc ạ!

Chiêu Thiên : - Được, ta sẽ nhớ! Ta hỏi ông:
Ta cử Tán Đường sang hầu hạ thuốc men
Liệu ông có vui lòng không đấy?

Hiến Thành : - Dạ, ông Tán Đường không phút nào phụ lòng lệnh bà...

Chiêu Thiên : - Ta muốn hỏi ông một điều: Nếu vạn nhất có chuyện không may cho đất nước thì ai sẽ là người thay ông?

Hiến Thành : - Gián nghị đại phu Trần Trung Tá có thể thay thần...

Chiêu Thiền : - Ơ hay! Sao lại Trần Trung Tá? Cậu Quận, con trai ông thì sao?

Hiến Thành : - Dạ, con trai thần chỉ có thể là cha hiền, chồng tốt. Chỉ có thể làm ông đồ dạy học trẻ thơ

Còn Trung Tá là người trải can qua

Yêu lính thương dân lại có tài kinh bang tế thế.

Chiêu Thiên : - Kể thế thì lạ thật!

Tán Đường đến nhà ông ngày đêm hầu hạ

Mà ông không hề nói đến cớ làm sao?

Hiến Thành : - Dạ, vì Quốc mẫu hỏi người cầm quyền cho nên thần cử Trung Tá, nếu hỏi người hầu hạ thì không Tán Đường còn ai vào chân ấy được.

Chiêu Thiên : - Ông Thái phó,

Ông nặng về lý mà nhẹ về tình

Sao gọi được là lý lẽ phân minh, nghĩa tình đầy đủ.

Tán Đường hầu ông như kẻ ăn, người ở

Mà ông không nghĩ đến chuyện đến công.

Hiến Thành : - Đội ơn Quốc mẫu nói rõ chỗ sai lầm của thần nhưng nhà thần nghèo không có bạc vàng gì.

Chỉ có tấm áo vóc Vạn Hoa. Tiên đế ban cho năm đầu Đại định.

Thần sẽ sai mang tặng lại Tán Đường.

Chiêu Thiên : - Cho ông ta một chức quan gì ở triều đình có hơn không?

Hiến Thành : - Dạ, không được! Không thể được!

Vì người làm quan phải xứng đức, xứng tài

Đâu có phải chỗ mạnh ai, nấy giữ

Nguyện xin Người thương muôn dân đó

Kén người thẳng ngay giúp nước, yên dân.

Chiêu Thiên : - Ông Thái phó quả là một bậc trung thần(+).

(Vào)

Tiểu Nhép : - Dạ, trình lạy thầy, đồ châm cứu con đã sắp xong, kim đã ghếch cả lên mép đĩa rồi ạ.

Sư cụ : - Xin mời ông Thái phó vào nhà tổ.

(Đi vào, Trung Tá ra)

Hiến Thành : - Tại sao bây giờ con mới đến trình công việc?

Trung Tá : - Dạ. trình thầy.

Bà Chiêu Linh lại đuổi dân phường Tàng Kiếm

Để mở rộng đài Chiêu Vũ, Nghênh Phong

Lại bắt ông thừa lại bộ Công

Phải vào lấy đá ở miền Hoan Diễn.

Hiến Thành : - Ai giữ việc thay ông ta?

Trung Tá : - Dạ. em thứ sáu bà Chiêu Linh ạ!

Hiến Thành : - Đó lại là điềm chẳng lành rồi! Con phải cắt đặt người tuần phòng chung quanh thành cấm. Con đi ngay đi!

Trung Tá : - Dạ! *(Cùng đi. Sân khấu vắng, Tiểu Nhép ra)*

Tiểu Nhép : - Anh em ơi! Kiếm câu hát ra quét chùa nhá!

Tôi bước vào. tôi mới niệm nam vô

Nhìn ra năm. sáu. bảy cô. cô nào cũng đẹp

Làm cho Tiểu Nhép cũng phải toét miệng cười tình.

Nam vô cái bụng to kềnh

Cái mắt nhấp nháy, hai chúng mình vồ nhau.

Sai Át : - Ơ, nhầm to rồi!

Tiểu Nhép : - Kìa, cụ hề ngự Sai Át, có mắm chua không?

Sai Át : - Ơ, cái nhà anh này, vào chùa, ai lại đem mắm chua?

Tiểu Nhép : - Cụ không nhìn ra chất hề Nhép này à?

Sai Át : - À, Nhép đấy hở? Sao lại bỏ đi tu thế này?

Tiểu Nhép : - Bẩm cụ, ngày ông Long Xưởng mất cái chân Vua bếp.

Sai Át : - Vua nước chứ sao lại Vua bếp.

Tiểu Nhép : - Bếp với nước đi với nhau.

Ông Long Xưởng lặn đi rồi, con không nơi nương tựa.

Thế là con bỏ của chạy lấy người.

Con trở về quê quyết chí làm trai.

Ngồi xó bếp ngày hai lần quấy cám.

Sai Át : - Sao lại quấy cám?

Tiểu Nhép : - Chả là bu con nuôi lợn nái đẻ mà.

Sai Át : - Rồi sao nữa?

Tiểu Nhép : - Con định ngày một, ngày hai rồi con lấy vợ

Nhưng suốt ngày đêm bu con cứ dỗ

Thôi chịu khó đi tu

Kiếm cho mẹ ít oản khô.

Sai Át : - Oản khô để làm gì?

Tiểu Nhép : - U con âm mưu đánh đổ cái lọ nước cáy để ấp ủ lấy chĩnh tương.

Vì sau nhà có ao rau muống.

Này, cụ này: Đi tu thế mà sướng.

Không phải lính, phải phu mà no đủ tháng ngày.

Hề già các cụ dại nên ăn thẳng, nói ngay

Chứ hề trẻ chúng con thính mũi, mỏng tai

Khi cần là co chân chạy trước.

Nên vụ việc nào cũng dây phần, chén tốt

Chuyện Vua quan phó mặc các cụ già

Không bàn, không nghĩ, không lo

Tha hồ ăn no, tán láo!

Đi, cụ ơi! Đi vào chùa trong, cụ ạ!

(Gặp Cao Tông đuổi theo Diệu Thanh)

Tiểu Nhép : - A di đà Phật!

Diệu Thanh : - Xin Bệ hạ xuống ơn!

Cao Tông : - Ta sẽ xuống ơn cho!

(Diệu Thanh cắn vào tay Vua, bỏ chạy. Cao Tông đuổi theo. Hiến Thành và sư cụ ra)

Hiến Thành : - Đội ơn quốc sư ban phúc

Tôi xin về lo việc thuốc men!

(Tiểu Nhép chạy ra)

Tiểu Nhép : - Ối giời ơi! Ối thầy ơi, ông ơi! Rồng chầu, hổ phục! Chính mắt con trông thấy rồng chầu, hổ phục!

Sư cụ : - A di đà Phật! Đó là điềm lành!(+)

Hiến Thành : - Phúc lớn của non sông đất nước(+)

Tiểu Nhép : - Ôi giời ơi! Rồng chầu, hổ phục dưới chân núi giả sơn.

Ngay bên gốc mẫu đơn

Tay con rồng vừa cấu, vừa cào, vừa xé, vừa ôm

Con sợ quá, chỉ dám nhìn nửa mắt!

Sư cụ : - Chuyện gì?

Tiểu Nhép : - Chuyện rồng chầu, hổ phục! A di đà Phật!

Chuyện hổ phục rồng chầu.

Sư cụ : - Nhưng rồng nào? Hổ nào?

Tiểu Nhép : - Dạ, rồng chầu là Vua trẻ, hổ phục là thím tiểu Diệu Thanh mới cạo trọc hôm nọ ạ!

Sư cụ : - Sao?

Tiểu Nhép : - Dạ, tiểu Diệu Thanh cắn vào tay Hoàng đế

Rồi lao mình xuống giếng, bơi ngửa, mò tôm ạ!

Sư cụ : - A di đà Phật!

Chốn này là chốn từ bi

Người lánh đời vui câu kinh, tiếng kệ

Sao oan trái buộc vào người xuất thế

Trầm luân thắt mãi kẻ tu hành...

Hiến Thành : - Thế là: Bệ hạ trẻ người đã học thói ông Hoàng anh.

Làm những chuyện phi luân, thất đức.

(Thấy Chiêu Thiên) - Trình Quốc mẫu

Tiểu Diệu Thanh đã vào đây ăn mày lộc Phật

Mà Nhà vàng còn nỡ bôi nhơ

Xin Quốc mẫu xuống lệnh xử cho.

Cao Tông : *(Ra)* - Vua đây!

Hiến Thành : - Bệ hạ ơi! Lão thần xin hỏi:

Vua không có dân thì Vua ở với ai

Mà Bệ hạ cứ làm điều thất đức.

Cao Tông : - Ta cũng hỏi ông già.

Dưới gầm trời, đất nước thuộc về ai?

Cả trăm họ, trăm quan, chùa chiền, đền miếu.

Cả ông nữa!

Áo mũ kia cùng ngựa xe tráp điếu.

Ai ban cho ông mà ông lại kể công.

Có đáng gì đâu một chút má hồng

Vua đã thích thì trăm quan vun vào mới phải

Ông đã không giúp Vua mà còn chống lại

Bắt bẻ nhà Vua: phải, trái, nên, chăng.

Chiêu Thiên : - Vua con,

Con uống nước phải nhớ công người đào giếng

Miếng ngọt bùi là phải nhờ trăm họ công phu.

Ông Thái phó Hiến Thành đức lớn, công to

Con phải thờ ông như thờ cha mẹ.

Cao Tông : - Cả nước này chỉ có một ông Vua

Mà mẹ đẻ lắm điều hơn mẹ già cởi mở.

Không ai được dạy ta điều ăn, nết ở.

Cửa lãnh cung đã mở sẵn rồi kia.

(Chiêu Thiên tát con, Trung Tá vào)

Trung Tá : - Dạ,

Quân đi tuần chung quanh thành cấm

Bắt được kẻ gian yểm bùa trước điện

Càn Nguyên

Lại xét thấy thẻ nội sai của cung cấm

Lệ Thiên

Rõ ràng bà Chiêu Linh là người chủ xướng.

Hiến Thành : - Con hãy giam tất cả lại đợi Quốc mẫu và Nhà vàng xét xử.

Chiêu Thiên : - Đó, ông Vua trẻ đã thấy chưa?

Mẹ cả thương con là như thế đấy!

(Vái Trung Tá)

Trung Tá, cảm ơn ông đã cứu mệnh con ta!

(Với Cao Tông) - Con hãy vào tạ tội cùng quốc lão đại thần.

Để tỏ lòng ăn năn sửa lỗi.

Cao Tông: - Đứa con côi này xin quốc lão thứ lỗi!

Hiến Thành : - Không dám, không dám! Bệ hạ...

Phúc lớn nước nhà khiến Nhà vàng tỉnh ngộ

Thần có ra đi cũng bớt được lo âu.

Chỉ nguyện xin dặn Nhà vàng và cũng dặn lại đời sau.

Người chí lớn phải lấy dân làm gốc.

(Chết)

Trung Tá, Đỗ Quyên : - Thầy ơi!

Lã Thị : - Ông!

Chiêu Thiên : - Nội quan!

Lệnh cho Triều đình làm lễ quốc tang.

Và Tông thất bớt ăn ba ngày để trọn đời tưởng nhớ!

Cả nước tụng kinh : - Dập đầu trăm lạy

Phật tổ anh linh

Đón lấy chúng sinh

Về nơi cực lạc

Nam mô Quan thế âm bồ tát!

Nam mô Đại thế chí bồ tát!

Hết

HÀN THẾ DU

ĐÔI BẠN QUÊ HƯƠNG

NHÂN VẬT

1- Dương :	Thương binh phục viên 30 tuổi
2- Lưu :	Phó chủ nhiệm, bạn thân Dương 30 tuổi
3- Châu :	Vợ hứa hôn của Dương 23 tuổi
4- Tâm :	Bạn Châu
5- Tính :	Ở trại chăn nuôi HTX
5- Bà Đợi :	Mẹ Dương 62 tuổi
7- Ông Cần :	Chủ nhiệm HTX, bố Châu 60 tuổi
8- Bà Bốn Ước :	Xã viên, gái goá 50 tuổi
9- Ông Ba Ao :	Xã viên kiêm thợ nề 50 tuổi
10- Ông Chắm :	Đội trưởng đội cá 45 tuổi
11 - Chú Kính :	Kế toán trưởng mới 25 tuổi
12 - Thuỷ :	Vợ Lưu
13 - Chị Mai :	Phó bí thư huyện 35 tuổi
14 - Anh giao thông	

HỒI I

CẢNH I

Cảnh ngoài đồng - Thời gian: Chiều hè

(Ông Ba Ao, bà Bốn Ước cùng gánh bèo ra dừng chân ở bờ mương...)

Ông Ba Ao : *(Ngâm Kiều hề)*

Đồng làng ta có một chỗ lội

Có đền ông cuội cao vòi vòi

Anh nào đến đó xắn quần lên

Chỗ thì đến háng chỗ thì đến gối!

Bà Bốn Ước : - Ở... Chỗ lội thì đây rồi! Còn đền ông cuội ở đâu?

Ông Ba Ao : - Ở... ở trụ sở ban quản trị ấy thôi!

Bà Bốn Ước : - Rõ ông! Nói thế mà không sợ vơi nồi cơm à?

Ông Ba Ao : - Hì! Nói vụng với bà chứ nói với ai mà vơi với chả đầy. Có mỗi cái cầu qua chỗ lội này mà dự trù đã hai năm nay cũng chưa xây cho. Thế thì không phải là cuội?

Bà Bốn Ước : - Có mà đến Tết! Thôi xắn quần lên!

Ông Ba Ao : - Thì bà cúi xắn quần trước đi.

(Hai cô Tâm, Tính ra tới cũng xắn quần. Bên trong hát đế điệu xuôi ngược...)

Có thấu cho chăng?

Quản trị, quản vì có thấu cho chăng

Đàn bà con gái lội mương gánh bèo

Gian nan vất vả trăm chiều

Không bằng cái cảnh bưng bèo qua mương

Bà Bốn Ước : - Này cô Tâm ơi! Cô là đại biểu phụ nữ

Lại ở ban chấp hành thanh niên

Hôm nào ra đồng cũng phải xắn quần lên. Sao không đến với quản trị cho chị em đỡ lấm

Tâm : - Úi chao! Khi tác phong gia trưởng

Còn ngự trị trên hợp tác ta

Thì phụ nữ tốt lắm cũng chỉ là một bông hoa

Để cắm vào bình cho cấp trên khỏi trách.

Tính : - Cấp trên càng đề ra chống tham ô móc ngoặc

Thì lại càng hàn kín như bưng

Anh nào cũng khư khư giữ lấy nồi cơm

Tế nhị lắm có trời mà biết được

Ông Ba Ao : - Thôi! Xắn quần lên! Lội!

(Mọi người cùng xắn quần đi khuất. Dương ra)

Dương : *(Nói)* - Ánh chiều tà trời tây ửng đỏ

Đồng kẻ ô bờ thửa bờ vùng

Rặng thông reo rủ rỉ niềm thương

Bạch đàn vẫy lá như vuốt ve chào đón

(Dượng dừng lại ngắm phong cảnh rồi phấn khởi xuống ruộng cầm một hòn đất đưa lên ngắm nghía rồi nói sử)

Từ hòn đất đi lên ôi quê hương năm tấn

Chắc bà con đã tốn công chăm bẵm tháng ngày

Nhưng đất ơi! Đừng đứng lại đây
Phải tiến mãi tiến lên mãi mãi

(Nói thơ tiếp):

Vừa ra viện tôi đã qua thăm Đồng Hải
Rồi lại về Vũ Thắng, Định Công
Để trao trả gia đình những kỷ vật thân thương
Của mấy anh bạn nay không còn nữa
Trước tôi vui vì đối với bạn, tôi đã lo tròn nhiệm vụ
Sau lại mừng vì đã học được lắm điều hay
Của những hợp tác đàn anh về trồng trọt chăn nuôi
Để về áp dụng ở quê hương bản quán

Đế : - Thế mới đúng là tinh thần liên tục tiến công lạc quan cách mạng.

Dương : *(Phấn chấn nói tiếp):*

Tuyệt hơn nữa là anh bạn thân từ ngày còn để chỏm
Hiện đang làm phó chủ nhiệm Hợp tác xã quê tôi.

Chẳng còn lo phải cô độc lẻ loi.

Như con chim lạc giữa hương đồng cỏ nội!

(Chợt nhìn lên nói):

Ơ này... ai như cậu Lưu đang đi tới!

Phải rồi... đúng là của khỉ không sai!

Gọi to: Lưu!

Lưu : *(Giật mình khựng lại rồi reo to):*

Dương : *(Cùng ôm chầm lấy nhau, đụng đến tay áo cụt của Dương xúc động):* Bị bao giờ thế?

Dương : 30-4 khi tiến vào Sài Gòn.

Lưu : - Phục viên đấy chứ? Hay chuyển ngành?

Dương : - Phục viên! Như lời đã hứa với cậu lúc ra đi.

Lưu : *(Hơi tái mặt, rút khăn lau mồ hôi nói tuế toá)*

Tuyệt quá! Ôi! Còn gì sung sướng bằng!

Cậu đã lo tròn nghĩa vụ ngoài tiền tuyến

Mình cũng lo tròn nhiệm vụ ở hậu phương

Cậu đã để lại một tay ở chiến trường

Thì mình cũng mòn gót chân lo sản xuất.

Dương : - Ừ! Nhớ ngày còn thơ ấu, hồi còn chống Pháp

Hai chúng mình đã làm giao liên cho bộ đội diệt bốt phá đồn

Đã từng phải nhịn đói rúc hầm

Nhường nhịn nhau từng củ khoai giọt nước.

Lưu : - Nay lại được cùng nhau chung sức

Để xây dựng quê hương

Mình tin rằng phong trào xã tiến bộ mau hơn

Mà tình bạn cũng càng thêm gắn bó

Ôi Dương! Mình rất mong đợi ngày này...

Mà Châu cũng vậy... Châu vẫn kiên trì đợi cậu

(Nói tới đây Lưu bỗng thẫn thờ)

Cậu về thật đúng lúc...

Dương : - Kìa... Cậu sao thế...

Lưu : - À... mình nghĩ đến vợ mình... cô ấy vừa bỏ mình cách đây ba tháng... Thủy ấy mà...

Dương : - Tội chưa! Thì ra cậu đã xây dựng với Thủy

(Dương cũng bần thần, nghĩ ngợi)

Lưu : - Thôi nhé! Mình vội lên lớp học... tối nay có đồng chí Trung ương về huấn thị... chủ nhật này mình về anh em sẽ nói chuyện nhiều hơn...

(Bắt tay vội vã đi...)

Dương : *(Nhìn theo bâng khuâng)*

(Bên trong tiếng ngâm văng vẳng):

Anh ơi! Em đợi anh về

Đời có dài lê thê

Anh ơi em vẫn đợi...

(Tiếng ngâm tắt, Dương nói một mình)

Châu với mình tuy đã hứa hôn

Nhưng khi nhập ngũ. tình nguyện vào Nam

Mình đã nhiều lần khuyên Châu đừng đợi

Nhưng lần nào viết thư Châu cũng đều nhắc lại

Câu thơ kia, đã tự sửa theo ý mình khi ở Tây Nguyên, trước tình hình ác liệt của chiến tranh

Mình không gửi thư nữa để Châu khỏi đợi

Ôi! Thực là một toan tính chủ quan, tệ hại!

Nhưng lạ sao Châu không lấy Lưu mà vẫn chờ mình

Khi ra đi, mình đã biết rõ là đối với Châu, Lưu cũng nặng tình

Thế mà sao? Đấy là một câu hỏi mình chưa tìm ra đáp số.

(Dương vào. Bà Ước và ông Ao lại ra)

Bà Bốn Ước : - Này ông Ba ạ! Lớp này thì ở đền ông Cuội có chuyện lôi thôi to đấy ông ạ!

Ông Ba Ao : - Ờ! Tiến lên sản xuất lớn thì ở đền ông Cuội còn là lắm chuyện xiêu liêu. Cứ ngẫm như chuyện cái cầu này là ra tất. À... lúc đầu thì phá cầu tre làm cậu gạch cho xe ba gác. sau lại vì cái chuyện cơ giới hoá mà phải làm cầu cốt sắt xi-măng. cứ nhũng nhẫng nhùng nhằng như cái đàn cò cử!

Bà Bốn Ước : - Rõ thật! Ông nói gà bà nói vịt...
Tôi nói lôi thôi to là nói về chuyện con Châu kia

Ông Ba Ao : - À! Con trâu ấy à
(Hát sắp chợt): Trâu đen ta bán
Rước trâu đỏ về cho nó sực kê

Bà Bốn Ước : - Rõ khổ! Chuyện con Châu cơ mà. ai nói chuyện trâu bò... chú Dương chú ấy về rồi... vừa gặp ông Lưu ở đây xong ông không để ý à? Phen này thì có anh sứt mũi...

Ông Ba Ao : - Úi dà! Vắng giăng thì đã có sao
Vắng giàn thiên lý thì đã có hoa đào
Chuyện ấy thì có gì mà lôi thôi hả bà, hai

cái dư luận cô Châu sắp lấy ông phó chủ nhiệm cũng chẳng khác gì cái dư luận bà sắp nhận lời tôi ấy chứ gì... bà thì cũng cuội nốt!

Bà Bốn Ước : *(Vặn tay ông Ba Ao):*

Ai nhận lời gì với ông hả hả?

Ông Ba Ao : - Ái! Ái! Ấy là người ta bảo là khi nào tiến lên sản xuất lớn thì tôi với bà cũng phải lớn lên!

Rằng thì là cái khoản ruộng phần trăm nằm cạnh bờ nhau ta nhập béng làm một làm chung để cho bả cũng lớn lên một tý, tôi cũng to ra một tẹo nghe chửa!

Nhận lời là nhận lời thề ấy chứ ai bảo nhận lời thế kia mà chưa chi đã giẫy nảy lên? Đã thế khi nào phải bỏ xóm lẻ dọn nhà về xã lớn đừng có hòng gọi tôi đến xây hộ cái chốn phòng khuê? !... gái goá!

Bà Bốn Ước : - Chả xây hộ thì cũng đừng hòng mà: "ừ thì nhận"... kìa con Châu nó đã ở trại lợn về kia, cứ đứng đấy mà hỏi nó xem nó sẽ bảo thế nào?!

(Chạy biến đi)

Ông Ba Ao : - Ấy đợi tý bảo cái này đã nào.

(Lật đật xách thúng chạy theo)

Châu : *(Ra làm động tác lội qua mương sang bờ bên này rồi đứng lại phủi áo quần, đầu tóc)*

Tiếng bà Ước nói vọng lại:

Châu ơi! Dương nó về rồi! Vừa đi qua đây đấy!

Châu : *(Sững sờ)*

Đùa hay thật đấy dì Bốn ơi! Nhưng mà có lẽ thật rồi... sáng nay có con chim khách...

(Vỉa):

Rạng ngày nghe con chim khách nó thánh thót ở cành xoan

Ới chim ơi! Khách nào đến vậy? Hẳn người thương trở về...

(Hát tò vò):

Từ buổi anh ra đi

Đã 9 năm rồi mà 6 năm biền biệt

Phương nào ai biết mờ mịt tin thư
Nỉ non ân tình, nay đón mai đưa
Dẫu là gan sắt rồi ra cũng mềm
Anh về... gỡ mối cho em!

(Thờ thẫn nói một mình):

Nhưng còn chuyện rắc rối giữa mình với anh Lưu?

Trời! Chuyện này thì sống để dạ chết mang đi, mình sẽ không để lộ cho một người nào khác.

(Toan đi thì anh giao thông ra)

Anh giao thông : - ... A cô Châu đây rồi... cô có thư của chị Mai. Đưa thư: Chị ấy dặn là cô phải xúc tiến công việc điều tra ngay. Ít hôm nữa chị ấy sẽ về giúp đỡ...

(Anh giao thông ngắm Châu một lát rồi hỉ hả quay đi)

Châu : *(Nói một mình):*

Thư gì đây? Tin lành hay là tin dữ
A... *(Mừng rỡ)* - Thì ra chị Mai dặn giao nhiệm vụ

Cho đồng chí Dương kèm theo cả lý lịch hồ sơ

(Đọc):

Phải giao ngay chớ có trù trừ

Kẻo lại nảy sinh nhiều thắc mắc

(Nói tiếp):

Phải rồi! Tối nay tôi sẽ sang giao ngay công tác.

Còn việc anh Lưu, em cũng phải bàn trước với anh

Để giữ sao cho trọn nghĩa vẹn tình

Ôi! Nghĩ đến lúc phải nói là lòng em hồi hộp

(Hát "30 tết trổ I, II"):

Em bảo rằng lòng em như tấm gương trong suốt

Ôi cũng là sự dối mình, thẹn lắm anh ơi!

Anh đi từ thuở em mới đôi mươi

Giờ em đã qua thì con gái

Nếu tấm gương xưa vì vương chút bụi

Mà luống cuống em thôi cũng tuỳ anh.

(Vào)

CẢNH II

Trước sân nhà bà Đợi. Hai mẹ con ngồi trên thềm. Bà ngồi cầm nắm cói xanh đỏ đan làn. Dương yên lặng nhìn mẹ một lát.

Dương : *(Nói):*

Mẹ ơi! Con vừa về tới nhà thì bà con xóm mạc đã ùa vào mừng mẹ, mừng con chẳng lúc nào ngơi

Nên mẹ con ta chưa kịp đôi hồi

Giờ vắng vẻ, mẹ cho con thưa chuyện.

Bà mẹ : *(Hát sử truyện)*

Chắc là chuyện mười năm chinh chiến

Hãy khoan khoan vì dài lắm con ơi

Mẹ đang lo khách đến chơi còn thiếu một người

Quan trọng nhất mà sao vắng bóng

Dương : - Cô Châu ấy ư mẹ?

Bà mẹ : - Trước kia nó thực ân cần đằm thắm
Mà mấy tháng nay sao hờ hững hững hờ
Chỉ cách một bức rào chứ nào phải đâu xa
Mà chẳng chịu tới nhà thăm hỏi

Dương : - Con nghe nói là cô ta vẫn đợi
Hay có chuyện gì mẹ hãy nói con nghe
Con đi xa vừa mới trở về
Nào đã biết chuyện chi mà trách.

Bà mẹ : *(Nói)*
Mẹ e rằng nó đã sinh lòng khác
Nhất là bây giờ con lại mất một tay
Kìa có tiếng động rào! Nó đến hay ai?
Mà sao vẫn im hơi lặng tiếng?

Tiếng ngâm dàn đế :
Cô gái nhà ai ghé cửa song
Muốn sang chào đón bỗng dừng chân
Mọi hôm thường vẫn nhanh như sóc
Sao đến đêm nay lại ngập ngừng..

(Bà ra hiệu cho Dương ngồi im rồi nhẹ nhàng ra cổng)

Bà mẹ : - Châu đấy ư? Vào đây cháu... Dương nó về rồi đấy...

(Châu ấp úng mấy tiếng dạ... cháu... rồi bẽn lẽn bước vào. Bà Đợi quan sát tỏ ý mừng rồi đánh tiếng lảng đi)

Dương : - Châu đấy ư? Chậm thế... Ngồi đây.

Châu : *(Điềm tĩnh sẽ hất mái tóc mới gội ra sau)*

Anh! À... em bận họp chi đoàn... mới lại... sang với anh lúc nhà vắng khách thì vẫn hơn!

Dương : - Trời! Thoắt cái đã 9 năm, anh trông Châu có gầy đi chút ít.

Châu : - Còn anh thì như lại béo ra...

Dương : - Nhưng lại bỏ lại một bàn tay ở chiến trường xa.

Châu : *(Nắm tay áo cụt của Dương thở dài):*

Thôi thế cũng được rồi anh ạ!

Dương : Châu nói "cũng được rồi" là thế nào nhỉ?

Châu : Là được ở mức phải chăng thôi chứ chưa thực tuyệt vời.

Dương : Nghĩa là sẽ không có điều gì xảy ra với Châu ư?

Châu : Có chứ! Lẽ nào anh mất một cánh tay mà lại không có điều gì xảy ra cho được. Dáng người cũng xấu đi một chút, lao động cũng kém hơn. Đó là sự thực. Nói là em không nghĩ tới thì chả hoá mình tự dối mình sao?

Dương : - Thú thực là tôi chưa thực hiểu rõ ý Châu...

Châu : - Thì cả trước đây nữa anh cũng đã hiểu được tấm lòng của em đâu nên anh mới quyết định cắt đứt thư từ để em tin là anh đã hy sinh mà đi lấy chồng... Nghĩ như vậy thực cũng đơn giản như anh nghĩ rằng bây giờ anh là thương binh thì em có giữ lời hứa với anh cũng chỉ vì tình thuỷ chung phong kiến.

Dương : - Thế thì chắc hẳn là một sự hy sinh...

Châu : - Không đâu! Đó là một nhu cầu... Em rất cần có anh và phải là anh... em rất thích mối tình thủy chung giữa Gien ni và Mác...

Dương : - Gien ni?

Châu : - Gien ni đã lấy việc giúp đỡ chồng làm nên một cái gì cống hiến cho nhân loại làm mục đích. Hình ảnh Gien ni đã nhập vào em... Cho nên em vẫn đợi... thế mà anh...

(Đứng dậy hát "Bẻ khoá")

Em trách anh nỡ lòng chẳng nghĩ đến tình người nhớ thương không biết đã bao đêm ôm gối khóc thầm mà suốt sáu năm qua thư từ chẳng có một dòng *(Đi vòng ra phía sân).*

Dương : *(Theo chân Châu, nói):*

Anh xin nhận lời khiển trách và đã tự thấy mình suy nghĩ giản đơn.

Châu : - Nhưng điều quan trọng nhất bây giờ là xa cách 9 năm

Anh có tha thiết nữa không hay đã có nơi có chốn?

Dương : - Có tha thiết nữa không ư? *(Cười)*

Dù tôi có thề cũng không xua tan được mọi điều nghi vấn. Thôi đây anh sẽ đưa em xem quyển nhật ký.

(Đi vào nhà để lấy quyển nhật ký trong ba lô).

Châu đứng tựa gốc cây bỗng nhớ lại cảnh Lưu tỏ tình với Châu cách đây mấy tháng. Phía trong sân khấu ánh sáng tắt.

(Lưu hiện ra).

Lưu : - Châu ạ! Sáu, bẩy năm trời không tăm tích.

Nếu chả may mà

Dương nó đã nằm lại trong Nam thì... Châu có thể nhận lời xây dựng với anh được hay chăng?

Em hãy vui lòng cho biết?

Châu : *(Bàng hoàng xúc động)*

Ôi việc chưa đến, chưa nên nói trước

Giấy báo tử chưa về đừng nên vội vã thế anh!

Đã từng có những đám cưới linh đình

Do cha mẹ chồng tổ chức cho con dâu mình tái giá

Thì... giữa đêm liên hoan hai họ người cũ trở về...

Ôi mắc cỡ quá đi thôi!

Lưu : - Không anh không vội! Nhưng được chăng thì em hãy nhận lời

Ôi! Một lời hứa sao Châu cũng tiếc?

Trước và sau khi đã lập gia đình anh vẫn yêu em... yêu tha thiết

(Ngừng một lát)

Chỉ vì em đã hẹn với Dương

Mà thân anh đã phải qua một cảnh đoạn trường

Với Thuỷ, anh chỉ có lòng thương thôi em ạ

Em hứa với anh đi...

(Sán tới gần cầm tay Châu)

Châu : *(Như mê đi gục đầu vào vai Lưu)*

Vâng... em biết...

Nếu chả may mà anh Dương không trở về...

Thì... *(Có tiếng động ảo ảnh tan đi. Châu khoa tay như để xua đuổi rồi buông tiếng thở dài)*

Dương : *(Dừng lại)*

Kìa! Sao Châu lại thở dài?

Châu : - À... Em đang nghĩ đến một chuyện... hơi buồn!

Dương : - Đây! Những trang nhật ký này là huyết mạch của anh...

Em mang về đọc rồi sẽ... cùng nhau quyết định...

Châu : - Sao không quyết định ngay từ giờ?

Dương : - Chớ nên vội! Chúng mình tuy trước đây đã cùng nhau ước hẹn, nhưng xa cách đã 10 năm cũng cần tìm hiểu... à... cũng cần

kiểm nghiệm lại xem... như vậy là để nhường quyền cân nhắc cho em. Như vậy là để sau chúng ta khỏi hối...

Châu : - Chúng ta...?

Dương : - Chứ sao?

Châu : *(Cười hồn nhiên)*

Anh thực cẩn thận như một nhà ngoại giao...

Dương : - Nhưng đừng vội cho anh là lấm cấm... vì Châu ạ

(Nói một cách nghiêm chỉnh, như nói kế)

Trong tình vợ chồng. sợ nhất là ăn ở với nhau chỉ vì lòng thương hại.

Vì nghĩa với nhau chứ không phải vì tình

Châu : - Được! Anh muốn vậy em cũng xin chiều anh

Giờ thì em xin sang chuyện khác

Dương : - Chuyện gì vậy?

Châu : - Em muốn mời anh tham gia công tác

Dương : - Nhân danh gì mà lại mời anh?

Châu : - Vì Uỷ ban, em được giao công tác xã hội thương binh

Về đoàn thể em ở ban tổ chức

Dương : - Nhưng anh chưa có giấy giới thiệu sinh hoạt

Châu : - Đủ rồi! Em vừa nhận được đầy đủ chiều nay

Không những thế huyện còn ngỏ ý muốn anh ra đảm nhiệm bí thư khoa này

Để thay đồng chí Thao già yếu được nghỉ ngơi an dưỡng.

Cải tiến lại quản lý, huyện cần một tay lái vững.

Dương : - Huyện nghĩ vậy e rằng quá sớm

Anh mới về, làm gì đã gây được tín nhiệm với quần chúng, đảng viên.

Châu : - Nhưng dù sao anh cũng phải có thời gian tu dưỡng.

Việc gấp lắm rồi! Anh phải ra ngay mà cứu bạn

Cứu lấy anh Lưu vì anh ấy đang là đối

tượng thẩm tra về móc ngoặc. lợi dụng tham ô

Em đã được coi cả một tập hồ sơ dầy cộm!

Dương : - Đến thế kia ư? Chủ trương thế nào?

Xin đồng chí tổ chức hãy chỉ cho phương hướng bao che hay "trị bệnh cứu người?"

Châu : - Tất nhiên là trị bệnh cứu người?

Dương : - Như vậy là khó lắm đấy Châu ơi

Mà lại dễ mất bầu mất bạn

Châu : *(Bình tĩnh, tế nhị)*

Trước em cũng nghĩ như anh, nhưng nghe chị Mai tâm sự em lại rất chi là tin tưởng. Chị ấy đã đúc kết kinh nghiệm cuộc đời công tác của chị ấy trong hai câu này:

(Đọc) "Bao che cho bạn thì trước ân sau oán

Trị bệnh cứu người thì trước giận sau thương"

(Ngâm tiếp với thái độ vừa nói chung vừa liên hệ riêng về tình nghĩa ở đời)

Ở đời giữ trọn thuỷ chung

Phải đâu là chuyện dễ dàng anh ơi

Đâu chỉ biết chia bùi sẻ ngọt

Còn đắng cay ngoảnh mặt làm ngơ

Dương : *(Cầm tay Châu nói)*

Thôi! Mình hiểu ý Châu rồi

Nhưng cũng phải có thời gian suy nghĩ

Châu : - Vâng! Đêm đã khuya em cũng phải về để anh đi nghỉ!

(Dương tiễn Châu ra cổng khi trở vào thì mẹ đã đứng bên thềm)

Dương : - Vì sao hả mẹ?

Mẹ : *(Rơm rớm nước mắt nói)*

Con đi đã 9, 10 năm, giờ nên thương mẹ

Mẹ đợi mãi rồi, con đừng để mẹ phải đợi nữa con ơi.

Dương : - Mẹ nói vậy là thế nào?

Bà mẹ : - Con mà ra nhận việc công thì mẹ sẽ phải đợi suốt đời

Đợi bữa ăn, đợi đêm khuya về mở cửa

Đợi con đi họp xa lần lần bữa bữa

Cứ chiều chiều ra ngõ ngóng trông

Mẹ biết tính con rồi, việc gì con cũng xung phong

Như con ngựa hễ ra roi là tế!

Huống chi người ta đang nào là cải tiến quản lý

Nào là sắp đặt lại giang sơn

Nào là thuỷ lợi, lấn biển, khai hoang

Việc bể bộn cứ những nghe mà phát sợ!

Thôi! Còn nửa sức phải để lo việc nhà con ạ

Hay con làm việc gì thì làm, chớ có làm việc xã

Gian khổ đằng gian, ngay khổ đằng ngay

(Hát)

Thương binh rũ áo ai cười

Xã ta chẳng thiếu chi người tài hoa

Dương : - Con thương mẹ heo hút nên mới xin về nhà

Không ra làm việc xã thì làm cán bộ Trung ương ư mẹ?

Bà mẹ : - Ừ! Thà cứ lên tít tận Trung ương ấy còn hơn

Nhưng ra làm việc xã lúc này thì đánh chết tao cũng không đồng ý

Bởi khi con đi vắng, Lưu nó tận tình săn sóc mẹ

Từ bát cơm manh áo, đến cuộn chỉ, cái xoong

Lại chuẩn bị cho cả một khung nhà gỗ xoan

Để cho mẹ xây nhà cưới nàng dâu mới

Đã đành là có chính sách với gia đình bộ đội

Nhưng nếu không tốt với con thì có được vậy chăng

Đã ra làm việc nước việc dân

Thì ai mà không khuyết điểm?!

Mấy năm trước, nhờ nó mà Hợp tác xã ta trở nên tiền tiến

Thế mà bây giờ mắc tiếng tham ô

Tình thế này mà con lại nhô ra

Thì sẽ lúng túng như gà mắc tóc

Chẳng được cái gì mà còn mang tiếng bạc

Với anh em đã ăn ở tốt với mình.

(Hát sa lệch)

Thôi thôi mẹ hãy xin con

Sống nhờ đất tổ chết chôn quê nhà

Tỉnh huyện ở tít đằng xa

Anh em sớm tối vào ra nên gần

Đừng nên chuốc vạ vào thân

(Dương tần ngần, bà lại nhấn thêm giọng năn nỉ)

Đấy! Mẹ chỉ ngửa tay xin con điều ấy

Thôi, con nghĩ thế nào thì nghĩ *(Vào)*

Dương : *(Đứng lại một mình nói, rồi ngâm)*

Nhớ những lúc xung phong vào đồn giặc

Bãi bom mìn chẳng được bước chân

Thế mà chỉ một lời xin của mẹ

Làm cho ta bỗng thấy nhủn lòng

Khi trở về ta đã thề trước Đảng
Trong công cuộc hoà bình xây dựng
Nguyện giữ vững tinh thần liên tục tấn công
Thế mà: Mới vấp váp đã toan chạy trốn
Liệu có còn giữ vẹn thuỷ chung?

(Nói)

Không! Châu sẽ khinh ta... tình yêu sẽ biến thành tình thương đáng ngại. Nhưng thuyết phục mẹ già có lẽ phải nhờ em. Chưa công tác đã thấy cần em giúp đỡ. Ôi tình yêu! Phải chăng là sự "cần có nhau" là ẩn số của tình yêu?

(Tiến ra phía Châu vừa đi khỏi mà bóng dáng Châu và hương bồ kết còn thoang thoảng quyện với ánh trăng).

Chuyển cảnh

CẢNH III

Không gian: Trước sân hợp tác

Thời gian: Sau cảnh 2 một tháng

Tâm : *(Kéo Tính ra sân khấu nói)*

Này! Con chủ bài của bà Mai có lẽ bị thua mất rồi!

Tính : - Nhảm!

Tâm : *(Chỉ ra phía xa hát sử bằng)*

Kìa đôi bạn sánh vai dạo gót

Chốn đồng quê anh trước em sau

Xem ý đôi bên ý hợp tâm đầu

Tranh với đấu làm chi cho mệt?!

Tính : *(Nói)*

Ừ! Nếu muốn biết rõ là anh ấy đã bị mua chưa, mình xin hiến kế.

Tâm : - Kế gì?

Tính : *(Ghé vào tai Tâm nói thầm rồi cùng vào)*

Ông Ba Ao : *(Ở phía trong kho hợp tác ra gọi)* - Này bà Bốn ơi, ới Bốn!

Bà Bốn Ước : *(Ở phía trong chạy ra)* - Cái gì?

Ông Ba Ao : - Này xi-măng Hải Phòng đây bà ạ... trát bể, xảm sân thì có mà... mà búa bổ!

Bà Bốn Ước : *(Đon đả)* - Ấy! Nếu vậy thì em phải xin ông Lưu phân phối cho bốn bì. Ông chọn giúp em bì nào không vón cục ấy nhé.

Ông Ba Ao : - Gớm tham thế... hai bì thôi chứ bốn bì có họa là là...

Bà Bốn Ước : - ... Hứ! Hai bì thì mới chỉ đủ lát cái hũm nhà em, còn đâu để xây bể!

Ông Ba Ao : - Hí, hí! Gái goá mà tham thế đấy! Thôi thế bà vào ông chủ nhiệm mà xin phiếu xuất kho để tôi về nhà nhập khẩu cái đã.

(Cùng vào)

(Lưu và Dương cùng ra thái độ Lưu rất hỉ hả)

Lưu : - Hay lắm! Cậu về mới được hơn một

tháng mà mình dẫn cậu đi khắp xóm khắp thôn. Giới thiệu thành tích chiến đấu với toàn dân. Nên đã tạo mọi điều kiện để bổ sung cậu vào cấp uỷ. Nay cậu được phân công bí thư, thế là mình đã trọn nghĩa vẹn tình. Chỉ mong sao cậu cũng nghĩ đến mình mà dẹp bớt cho những thói đành hanh cùng với bệnh suy luận bới bèo ra bọ. Này! Ở cái làng này ấy à! Mình thách đứa nào hại được tớ. Tham ô không, móc ngoặc không mà hủ hoá cũng không. Thế mà Huyện ủy, Ủy ban đã mấy tay cử cán bộ về nằm. Khổ quá! Chỉ đỏ mắt lên về mấy gian nhà ngói *(Lưu đang to tiếng thì bà Bốn Ước khúm núm ra).*

Bà Bốn Ước : - Báo cáo với anh em đã đăng ký từ lâu và anh đã duyệt cho em mấy bao xi-măng để em xây nhà tắm, hố tiêu. Thế mà nay chẳng hiểu! Báo cáo chủ nhiệm lại bảo phải chờ Đại hội.

Lưu : *(Trợn mắt)* - Sao? Chờ Đại hội? Chờ Đại

hội thì xi-măng sẽ vón cục, gỗ sẽ thành tổ mối. Đã quyết định rồi nay lại ngả nghiêng. Thôi tiện có đồng chí bí thư đây, bà cứ vào mời ông cụ ra đây hội ý lại xem chứ làm ăn thế thì khác nào giơ tay chịu trói.

Dương : *(Nói riêng)*

Bên bạn, bên vợ thực là khó nói. Cậu ấy lại định buộc chết cho mình đây!

(Đến ngồi nghỉ bên vỉa sân hợp tác)

Lưu : *(Vẻ giận dữ)* - Kìa bác Cần, việc quản trị đã quyết rồi sao bác lại mau quên đến thế.

Ông Cần : - Thì tối qua thanh niên họ kiến nghị phải dành vật tư cho việc xây cầu. Qua ý truyền đạt của con Châu tôi cũng thấy cần phải trưng cầu Đại hội. Thế sao? Anh không đồng ý ư?

Lưu : *(Lạnh lùng)*

Việc đã bàn kỹ rồi

Ông Cần : - Rõ khổ! Bàn rồi nhưng anh em người ta kiến nghị thì bàn lại đã sao.

Lưu : - Họ thì biết cái gì mà cũng lên mặt! Thế tôi hỏi ông Hợp tác xã mình ngành nghề thì ít. Thu nhập bằng tiền chẳng được là bao, nay lại dốc tiền của ra xây cầu sẽ ảnh hưởng đến đời sống dân kêu ai chịu?

Ông Cần : - Thì họp lại để cùng nhau nghiên cứu cho đạt lý thấu tình rồi sẽ liệu sau.

Lưu : - Liệu sau là liệu thế nào. Tôi thì thấy kiến nghị của thanh niên là vô lý.

Bà Bốn Ước : - Em cũng thấy kiến nghị của thanh niên là vô lý.

Tâm - Tính : *(Cùng xô ra nói chênh)*

Này bà Bốn ơi!

Tâm : - Cháu thấy bà lần nào đi qua chỗ lội. Bà cũng hướng vào đền ông Cuội mà kêu.

Tính : - Ý là ý dân chứ thanh niên đâu dám nói liều mà bà lại dám bảo là vô lý?

Tâm : - Bà đã hứa với chúng cháu là bà theo Đảng theo Đoàn đến cùng cơ mà, sao bây giờ bà lại nói thế?

Tính : - Bà vẫn thường nói là lợi ích của cá nhân

phải phục tùng lợi ích của tập thể cơ mà, sao bây giờ bà lại nói thế?

Bà Bốn Ước : *(Nghe các cô hỏi dồn thì lúng túng, ngượng ngùng xoa tay cười hì hì, nói phân bua với mọi người):*

Nói có bác với hai anh

Em là em... muốn cả hai

Chung riêng đều vẹn cả

Anh Dương mới về chắc còn chưa rõ

Gia đình em cũng là gia đình bộ đội cả thôi

Cái cảnh tình mẹ goá con côi

Đồng chí bí thư cũng nên chiếu cố! Hì, hì!

Bà toan nói nữa nhưng ông Cần sốt ruột cắt ngang)

Ông Cần : - Như vậy thì bây giờ thế nào anh?

Lưu : - Như vậy rõ ràng là đầu tư cho phong trào y tế vệ sinh nâng cao đời sống cho xã viên là hợp tình hợp lý hơn, nhưng đồng chí Dương là bí thư nếu có ý khác thì cũng xin cho biết.

Dương : - Ý kiến mình ấy?

(Đứng thẳng lên nhìn qua tất cả mọi người có mặt chậm rãi nói):

Điều thanh niên kiến nghị thật đúng với tinh thần Vũ Thắng

Trước phải lo đồng ruộng khang trang sau mới đến xóm thôn.

Vậy thì việc xây cầu tôi thấy cần hơn là lo việc giếng khơi nhà tắm bác Cần ạ!

Có điều mà con rất mến yêu Vũ Thắng ấy là nhà cán bộ không hơn mà có khi còn kém nhà dân

Cậu Lưu ạ, mình thấy cậu nên theo ý bác Cần

Họp bàn rồi sau sẽ quyết.

Lưu : *(Đã tái mặt đi, cho là bạn nói cạnh mình vì ngôi nhà mới xây, vùng vằng)*

Không họp, không bàn gì hết, bây giờ anh đã làm bí thư, công việc điều hành tôi sẽ nhường tất cho anh giải quyết *(Toan đi).*

(Bình tĩnh)

Dương : - Ấy khoan anh bạn! Hỏi ý kiến bí thư thì bí thư thì phải đáp, còn công việc điều hành là quyền quản trị của các ông

Nếu dám chịu trách nhiệm trước nhân dân?

Thì cậu cứ làm theo nghị quyết

Lưu : *(Đã nguôi giận, nói rất tự tin)*

Được! Tôi chịu trách nhiệm! *(Với bà Bốn Ước)* - Bà cứ về đi, mai ra đây tôi giải quyết!

(Tâm, Tính ra níu áo, ông Cần thở dài).

Dương và ông Cần : *(Hát điệu: Thánh trị vì)*

(Vỉa)

Anh Dương ơi! Chớ có nên vì tình cả nể
mà phụ lòng bọn trẻ cậy mong

(Hát)

Vẫn chẳng thoát vòng
Vì tình nể nả nhập nhằng chủ trương
Anh bây giờ biết phải nêu gương

Ý kiến xác thực rõ ràng như đã nói hôm xưa

Anh bây giờ trách nhiệm bí thư

Khởi đầu công việc anh đã nể nả lũng lờ sao nên

Một việc đã mất lòng tin trăm công nghìn việc sẽ nhìn vào ai?

(Hờn giận bỏ đi. Ông Cần ngơ ngác nhìn mọi người thấy Lưu vẫn ưỡn ngực vẻ khinh thường bọn nhóc, còn Dương với vẻ trầm ngâm, ông lại thở dài)

Dương : *(Ôn tồn)*

Này Lưu ạ! Đến thế này thì ở cương vị bí thư mình thấy cần phải trưng cầu chi bộ nếu được đa số ủng hộ ắt thanh niên cũng phải vui lòng.

Lưu : *(Mát mẻ)*

Mở rộng dân chủ? Tốt thôi! Nhưng công việc sẽ rối bòng bong. Đi đến quyết nghị thì xi-măng sẽ trở về kiếp đá.

(Đến vỗ vai Dương, giọng kẻ cả)

Nhưng thôi! Chỗ anh em thân mình thực tình nói cho cậu rõ

Về chiến đấu thì cậu hơn nhưng về sản xuất thì thua tớ đứt rồi

Hợp tác xã này 3 năm nhất huyện ấy nhờ ai?

Cứ cái sách của cậu ấy thì giỏi lắm cũng đậu yên một khoá.

(Thấy Dương yên lặng lại giễu cợt, độc địa hơn)

Nhưng thôi bây giờ cậu đã ngồi chiếu trên xin cứ việc mà chỉ trỏ!

Mình là anh phó xin tuân thủ chấp hành để chờ thực tế chứng minh. Chứ bây giờ thảo luận với phê bình thực khó. Thôi bắt tay... Xin chào!

(Đến rìa sân khấu đứng lại ngâm nga)

Khi đã bị mái xuỳ còn vô tư đâu nữa
ngẫm xưa nay thiên hạ thiếu chi người

(Cười ha hả lảo đảo vào như anh say rượu)

Dương : *(Đứng lặng đi một lúc, rút khăn lau mồ hôi nói)*

Thế mới biết dù là bạn đã từng nằm gai nếm mật

Nếu chẳng chung cách nhìn cũng khó giữ được tình thân?

Cái gì đã làm cho anh chàng hợm hĩnh kiêu căng

Vì huyện nuông chiều hay sinh hoạt Đảng thiếu tinh thần dân chủ. Nay vì quá say sưa vì thành tích mà không biết mình đang dẫm chân tại chỗ. Phải rà vào nguyên tắc thôi chứ nể nả không xong *(Bỗng thấy vết thương đau nhói, đứng ôm cánh tay lảo đảo).*

Tâm - Tính : *(Cùng xô ra đỡ)*

Chết anh sao thế? Anh giận chúng em lắm phải không?

Dương : - Không! Mình rất cám ơn các bạn.

Tâm : - Nhưng mà... hai anh mâu thuẫn?

Dương : - Không sao! Ông bác sĩ có khi bị chửi vì lưỡi dao mổ làm bệnh nhân đau đớn. Nhưng khỏi bệnh rồi lại đổ oán làm ơn.

Tính : - Còn vở kịch "Cái cầu bên đền ông Cuội" có diễn được không? Anh cho biết để chúng em còn học!

Dương : *(Vỗ đùi thích thú)*

Ồ tuyệt quá! Vở kịch ấy đưa ra lúc này thì tuyệt.

Tâm : - Hay! Anh Lưu không duyệt mà anh lại duyệt thế là chúng em đã thắng keo đầu.

Dương : - Thế "Đấu tranh thì tránh đâu".

Tâm : - Chúng em tránh vào nhà anh được chứ? Thú thực là: Chúng em mê... tín anh rồi đó.

Dương : - Nghe kể chuyện mà đã mê thì chắc đã thấy rõ tầm quan trọng của công tác thông tin văn hoá. Thế bây giờ các cô còn đòi giải tán tổ văn nghệ nữa không?

Hai cô : *(Đồng thanh)* - Không.

Dương : - Thế thì các cô hãy ghi nhớ trong lòng. Chiến sĩ văn hoá là những người gieo hạt giống.

(Nói sử xuân)

Ta gieo khắp nơi nơi những mầm xanh hạt giống

Những hạt giống mang về từ Vũ Thắng, Định Công

Với nhiệt tình chăm bón gắng công ắt mai sẽ hái hoa thơm cùng quả ngọt

(Tiếng trống đế rộ lên như khi sắp bắt vào điệu múa hái dâu chăn tằm trong Vân dại. Hai cô cũng hào hứng hoa tay múa theo điệu trống, trước gương mặt rạng rỡ của Dương và lời hát đế nhè nhẹ bên trong âm vang của những tối diễn Chèo sôi động ở nông thôn).

Lời hát đế : - Ta đi gieo hạt, hạt giống lành trên mảnh đất quê hương.

(Ngay lúc đó, Châu cắp nón đeo túi xách ra, dừng lại, ngỡ ngàng nhìn cảnh Dương và hai cô quấn quít Dương trông thấy vội lảng đi và hai cô cũng trêu bạn rúc rích cười chạy theo và còn quay lại vẫy tay Châu một cách tinh nghịch).

Châu : - Của quỷ! Làm gì thế kia.

(Phán đoán) - Phải rồi!

Ở đây vừa diễn ra một pha gay cấn giữa tình bạn tình người

Bên mầm xanh còn những đám cỏ hôi

Phải lo dọn để cuộc đời thêm thắm!

Em biết là anh cùng các bạn đang lo gieo hạt giống

Còn em thì chị Mai lại giao cho việc dọn cỏ hôi

Em lên báo cáo với chị đây! Báo cáo với chị những chuyện đáng thương của một con người

Mà đã có lúc làm cho em phải mềm gan nhụt chí

Anh Dương ơi!

(Nói sử): - Em đã "Tìm hiểu lại". Trong những trang nhật ký

Chỉ đợi ngày "Cùng quyết định" việc riêng tư

Thế nhưng... một tháng rồi mà vẫn còn chưa

Hay nhện đã vương tơ cành khác?!

(Gục đầu dừng một lát rồi tự nhiên trấn tĩnh lòng mình)

... Không không! Đó là một tấm lòng gang sắt

Em tin anh... và đợi ngày nối lại tình xưa...

(Bài hát đế tiễn chân)

Đã từng thử lửa thử than

Lẽ đâu lẫn lộn than vàng mà lo!

(Vào hẳn)

CẢNH IV

(Thời gian diễn cảnh này sau cảnh trên chừng một tuần. Không gian vẫn là ở quanh sân kho của Hợp tác xã nhưng lúc này Đảng bộ đang họp đại hội nên không khí tưng bừng chăng đèn, kết hoa, cờ biểu rực rỡ. Khởi đầu thì cái dư âm nhạc múa ở cảnh trên mới ở dạng phác thảo, tuỳ hứng còn vang lại rồi dần dần rõ nét vì tổ văn nghệ đã dựng xong và đến đây duyệt lại lần cuối để phục vụ đại hội. Bốn cô mặc phục trang lộng lẫy ra múa điệu múa sản xuất với nội dung gieo hạt giống, làm cỏ hoang, rồi hái lượm một mùa hoa thơm cỏ ngọt như đã gợi ý ở cảnh trên. Chừng năm phút thì các cô đứng lại làm nền cho dàn đế. Sau đó hai người hoá trang làm chú tiểu và thầy phù thuỷ, một người xóc bàn toán, một người lưng dắt cần câu, tay gõ trống ra)

(Hát bài sai):

Đi học nuôi cá thành tài

Về nuôi gốc ốc gỗ *(ới a)* nực cười làm sao hôm nay mới được bàn giao

Chú tiểu : - Bàn giao thì cũng xưng danh chứ bác Chắm

Phù thủy : - Ừ nhỉ! Thế để tôi tiên xưng trước nhé.

(Làm điệu bộ hống hách nói)

Phi vương phi bá

Quyền nghiêng thiên hạ là tôi

Tôi chưa ký thì dẫn đến bà trời

Đến quĩ đến kho là người ta không xuất!

Chú tiểu : - Thế là kế toán trưởng rồi!

Phù thủy : - Chưa phải! Mới đúng có một nửa!

Chú tiểu : - Sao vậy?

Phù thủy : - Ấy chả là tôi đi học nghề nuôi cá nước ngọt

Mà lại phải về lần tràng hạt đóng gông.

Chú tiểu : - Tràng hạt đóng gông là cái gì?

Phù thủy : - Là cái bàn toán kia kìa. Anh thử giơ cao lên cho bà con xem có phải là tràng hạt đóng gông không nào...

Chú tiểu : - Đúng rồi!

Phù thủy : - Ấy thế cho nên nay tôi chẳng tanh mùi cá mà lại dính hơi đồng.

Chỉ vì ông Hợp chưa có hồ nuôi cá!

Chú tiểu : - Phân công trái ngành trái nghề sao thầy lại nhận?

Phù thủy : - Ấy chả là vì ông kế toán cũ bị kỷ luật tham ô. Bà con thấy Chắm tôi vốn là đứa thật thà.

Nên buộc chốt tôi vào giãy ra chẳng được

May có chú tiểu Kính đấy con bà bà Bốn Ước

Vừa tốt nghiệp ở trường kinh tế kế hoạch trở về

Tôi mừng rơn, xin trở lại đúng ngành nghề

Nên hôm nay mới bàn giao công tác.

Chú tiểu : - Thôi xưng danh rồi bàn giao đi.

Phù thủy : - Khoan! Hôm nay liên hoan với bà con cô bác

Chú ra về với bộ áo thầy tiểu Kính Tâm

Là có ý xin thưa trước với bà con

Dù ai ve vãn khéo như Thị Mầu

Dù ai có quát nạt như ông quan

Để chi vô nguyên tắc cũng xin rằng:

Mô Phật!

Còn như tôi vốn con nhà sông nước

Mà lại phải đi lần tràng hạt đóng gông

Nghĩ đến những con số mà lạnh lẽo hơi đồng

Nên Chắm tôi phải tự tiêu xưng: Bồ thuỷ!

Đế : - Phù thủy!

Cãi: - Bồ thủy! Hợp tác định làm ăn lớn

Sắp đắp đập Ngòi Hấn khoanh hàng chục héc ta để nuôi cá thì có mà hồ thủy ấy chứ bồ mà thôi à?

Chú tiểu : - Mô Phật! Xin thầy bàn giao đi ạ!

Phù thủy : - Ừ bàn giao nhé! Này chú có biết làm kế toán trưởng thì bận như thế nào không?

Chú tiểu : - Bận như con mọn ấy!

Phù thủy : - Không! Chưa đủ! Bây giờ tiến sản xuất lớn, bận nhiều hơn.

Chú tiểu : - Bận ra sao?

Phù thủy : - Bây giờ ấy à?

Làm kế toán trưởng thì bận như ông Tần Thủy hoàng đế

Phê chuẩn hàng ngày hàng gánh hoá đơn

Nay lại phải nắm những 23 tài khoản ở ngân hàng

Về lao động phải nhớ đủ 2000 định mức đã sợ chưa nào?

Chú tiểu : - Chả sợ! Cháu đã đi thực tập ở Vũ Thắng, Định Công rồi! Làm việc khoa học, tính toán phân minh

Chế độ chính sách quy định rõ ràng lại có máy tính nhanh gấp trăm lần cái tràng hạt đóng gông này thì sợ gì cơ chứ!

Phù thủy : - Gớm chưa! Mới đi học về có khác... nhưng này đã sắm bồ chưa?

Chú tiểu : - Sắm bồ là gì?

Phù thủy : - Làm gì à? Sắm bồ mà nghe chửi!

Chú tiểu : - Ô hay! Làm kế toán là bộ óc biết tính toán sao cho con số nở hoa, cho dân mình thêm ấm thêm no

Thầy nói thế chả hoá kẻ cắp?!

Phù thủy : - Anh không biết chứ!

Làm kế toán mà không biết đường lui tới
Càng lập nghiêm thì càng lắm người kêu
Nào là chửi mình là máy móc quan liêu
Nào là rủa mình là tổ sư keo kiệt.

Chú tiểu : - Ơ lạc hậu rồi thầy đi ơi
Cải tiến quản lý rồi thì kế toán trưởng chỉ ngồi tổng hợp, chứ đâu có làm việc trực tiếp với xã viên, giải quyết công việc có thể lo cho rõ ràng đâu có được tuỳ tiện, độc đoán quan liêu mà sắm bồ nghe chửi.

Phù thủy : - Hì! Tưởng ma cũ bắt nạt ma mới, ai ngờ nó lại cao tay hơn nó nạt lại mình. Này thôi dọa chú chẳng nổi thì tôi động viên vài câu cho phấn khởi vậy nhé.

Chú tiểu : - Vâng, cháu mới về nhận công tác đang cần được động viên.

Phù thủy : - Chú có biết không? Làm kế toán trưởng thì trên vì nể, dưới hàm ơn, mình cứ đi vắng đâu là lắm kẻ sầu thương, ối cô chờ đợi mong mòn con mắt. Ấy biết vì sao?

Chú tiểu : - Úi giời đi! Chỉ vì chữ ký xuất kho chứ ai nào tương tư gì thầy! Mà thầy khoe mẽ nhỉ?

Phù thủy : - Đùa một tý cho vui mà lị!

Chú tiểu : - Này thầy bồ đi

Thầy là thầy đứng trên giác độ của nền sản xuất nhỏ. Nên hạt giống thầy gieo đã lạc hậu quá đi rồi. Thầy biết không?

Tiến lên sản xuất lớn thì tổ chức phải nghiêm minh quy chế phải rạch ròi công tác, học tập, họp hành đều phải đúng giờ, khuýp việc thế mà thầy lại tuỳ tiện bỏ đi biền biệt để đến nỗi các bà ấy phải tương tư thì có về trại cá thì cũng đáng ném xuống hồ.

Phù thủy : - Thế thì no nước mất.

Chú tiểu : - Còn có về với vợ xua gà thì bà xã cũng đạp ra bắt khuôn vào kế hoạch.

Phù thủy : - Thế thì sẽ hoá ao tù, hồ tù.

Chú tiểu : *(Bẹo má phù thuỷ).*

Phù thủy : - Ái ái đau!

Chú tiểu : - Nói cho thầy biết hôm nay thầy nói sai tôi chỉ bẹo má thôi, chứ lại giữ thói tuỳ tiện làm việc chây lười, đi họp không đúng giờ là tôi cứ thẳng thừng cắt điểm.

Phù thủy : *(Cười xoà)*

Thôi nói vui xong rồi ta nói chuyện làm ăn đứng đắn nhé. Này chú Kính! Chú nên nhớ rằng: Thói tuỳ tiện cá nhân tối ư là nguy hiểm!

Chú tiểu : - Đúng! Giờ thì tinh thần làm chủ tập thể phải được đề cao.

Phù thủy : - Phải triệt tiêu những thói hư tật xấu làm cản trở phong trào.

Chú tiểu : - Đúng. Để tiếp nhận những mầm xanh Vũ Thắng.

Phù thủy : - Việc hàng đầu là: toàn xã ta sẽ dốc sức tôn cao khu đồng trũng kết hợp với việc khai sông, khai thác phù sa để cải tạo

cánh đồng chiêm thành ruộng hai mùa với một hệ thống ao hồ, thả cá.

Chú tiểu : - Đấy là cái gốc, cái nền để tiếp thu tất cả những năng suất điển hình về trồng trọt chăn nuôi. Chủ trương táo bạo thì phải thông suốt ra ngoài và trí dũng như bà con Vũ Thắng.

Phù thủy : - Trước hết hãy đầu tư cho đồng ruộng. Đồng ruộng khang trang rồi nhà cửa sẽ khang trang.

Chú tiểu : - Muốn vậy, Đảng viên, cán bộ phải đi trước làm gương thì dân sẽ theo sau hết lòng tin tưởng.

Dàn đế : - Hoan hô!

Phù thủy : - Nào anh em! Hãy khua chiêng gõ trống mời chị em ra múa chạy đàn. Để tiễn tà ma còn ám ảnh bà con, đuổi lạc hậu về nơi cực lạc *(Chiêng trống, múa chạy đàn cải biên theo nội dung sản xuất khi trống dứt thì đoàn cán bộ dự Đại hội kéo ra trong đó có ông Cần, Châu, Dương, Lưu và chị Mai phó bí thư* Huyện uỷ, *nét mặt*

mỗi người có phản ứng khác nhau đối với tiết mục biểu diễn vừa xem).

Lưu : *(Vẻ giận dữ cố nén).*

Thế nào? Nhất định là đồng chí bí thư định cho những trò nhảm nhí này ra mắt Đai hôi?

Dương : - À... xin chị Mai cho ý kiến.

Mai : *(Tươi vui rạng rỡ)*

Tôi ấy ư? Tôi thì thấy tốt lắm! Rất tốt. Có chê chăng là họ còn dè dặt chứ thực tế còn lắm cái tệ hại hơn nhiều.

Ông Cần : - Xin đồng chí cho ví dụ!

Mai : - Ví dụ như: Thầy phù thuỷ có nói đến những con số ma... những con số ấy cụ thể là gì? Hay là những câu ca: mỗi người làm việc bằng hai, bằng ba thì chính tai tôi đã được nghe mấy bà hát khi tôi đi qua Đồng Hạc! Vì sao vậy? Các đồng chí nên nhớ rằng đồng chí chủ nhiệm Vũ Thắng được thưởng cả mô tô kia, nhưng các đồng chí ở đây rất tự hào là ở địa phương mình không có những câu ca ấy.

Ông Cần : *(Phản ứng)* - Đồng chí đã vào nhà tôi rồi, đồng chí biết đấy... Tôi là tôi không động lòng vì những câu hát ấy đâu!

Mai : - Vâng tôi biết! Vậy thì câu hát ấy để cho ai nghe?

Dương : - Mời các đồng chí vào ta tiếp tục trao đổi *(Cùng vào khuất... một số các cô diễn viên ra nghe ngóng rồi ra hiệu cho nhau tỏ ý mừng. Họ cũng chạy ùa đi hết. Sân khấu tĩnh đi một lát thì bà Bốn Ước bưng một giỏ ủ bình nước chè xanh đến phục vụ đại hội, theo sau là ông Ba Ao, nhưng ông này vờ vĩnh làm như tình cờ đi đến).*

Bà Bốn Ước : - Kìa ông Ba Ao! Đi đâu mà múa lên như thế?

Ông Ba Ao : - Ấy bà! Bà gánh nước chè xanh ra phục vụ đại hội đấy à? Tôi vừa xem duyệt văn công, nên cái tay muốn múa - À! Hay là tôi với bà cũng thi đua với họ, kiếm một tiết mục gì ra góp vui đi.

Bà Bốn Ước : - Ông cứ thử xưng danh đã xem nào?

Ông Ba Ao : - Thử nhé!

Như tôi đây tên gọi Ba Ao! Nhà ở xóm Đông goá vợ đã lâu! Ừ... ừ.

Bà Bốn Ước : - Khoan! Các cụ đặt tên như vậy là do sự tích gì nhỉ?

Ông Ba Ao : - À! Chả là lúc sinh tôi đẻ khó ông cụ phải đi luồn cầu ao đúng ba lần nên mới gọi là Ba Ao hai đời vợ còn chưa đứng số.

À này! Thế sao bà lại là bà Bốn Ước nhỉ?

Bà Bốn Ước : - À em tên là Bốn Ước vì cả đời em, em chỉ ước có bốn điều thôi, bốn điều thì Đảng đã cho rồi, chỉ còn một điều nữa thì...

Ông Ba Ao : - Hí! Ba Ao, Bốn Ước tên với tuổi liền nhau.

Gớm! Thế bốn ước là ước những gì...

Bà Bốn Ước : - Một ước có ruộng có trâu.

Ông Ba Ao : - Hí! Xong rồi!

Bà Bốn Ước : - Hai ước nhà ngói với hàng cau tứ thời.

Ông Ba Ao : - Xong!

Bà Bốn Ước : - Ba ước sân gạch giếng thơi

Ông Ba Ao : - Vừa mới!

Bà Bốn Ước : - Còn một điều nữa thì hôm nay... em phải ngỏ lời với ông...

Ông Ba Ao : - Thì ngỏ đi! Xong ngay!

Bà Bốn Ước : - Này ông ạ! Tôi với ông ấy, con trai có, con gái có nhờ ơn Đảng và Chính phủ chúng nó đều là cán bộ nọ cán bộ kia; ông thì một đứa vừa đi học ở Liên Xô về, còn tôi một đứa đang ở Cộng hoà dân chủ Đức...

Ông Ba Ao : - Ư,.. tôi với bà thực môn đăng hộ đối quá chứ còn gì?

Bà Bốn Ước : - Ấy! Cái ngày ấy vì thằng anh nó thắc mắc với ông Lưu về chiếc xe đạp fa-vô-dít mà suýt nữa bị ông ấy trù không duyệt cho đấy, may nhờ con Châu nó xin hộ mới thôi... ông xem cái nước đời nó thế...

Ông Ba Ao : - Thế dễ tôi không à? Ông ấy làm cái nhà bốn gian đẹp như thế... tôi phải lấy công giá Nhà nước để tạ ơn... người khác thì đừng hòng...

Bà Bốn Ước : - Thú thực... bụng ông thế nào tôi biết. Cùng cảnh goá bụa với nhau...

Ông Ba Ao : - Ư! Nó khổ lắm cơ bà ạ! Nhưng chả biết làm thế nào?

Bà Bốn Ước : - Ư! Lắm lúc cũng muốn nhắm mắt bước qua.

Nhưng mà khó bước quá, chị em ngấm nguýt, con cháu cười cho...

Ông Ba Ao : - Xà! Bây giờ văn minh tiến bộ ai cười chuyện đó.

Tôi có xem trong họa báo Liên Xô có những ông bà già cùng đi an dưỡng... cùng thông cảm cảnh cô đơn rồi về ở với nhau đấy...!

Bà Bốn Ước : - Nhưng ở cái làng này thì bác Ước, ông Ao

Thì làm sao thế được!

Ông Ba Ao : - Hì!

Bà Bốn Ước : - Cho nên xin ông tha cho làm phúc

Điều ước thứ tư là... từ nay ông đừng đến nhà tôi!

Ông Ba Ao : *(Ngã bổ chửng)*

Thế nào? Bà nhắc lại xem!

Bà Bốn Ước : - Những chuyện ỡm ờ từ nay cắt đứt! Nghe thủng chưa?

Ông Ba Ao : - Úi trời ơi là trời! Đấy có tiếng sét đấy...

Nhưng lời nói của bà còn búa bổ hơn tiếng sét bên tai... *(Mếu máo)* Úi giời... thì ra bà úp úp mở mở để câu móc bóc lột tôi... hi hi...

Ai lại xây xây cất cho bà suốt hai tháng ốm cả người mà chỉ lấy một đồng xu không nào gọi là có, lại còn nay cân đường mai hộp sữa, tuồn giấu cho từ con cá, mớ rau, hu hu... à này còn cái hũm bà có nhờ tôi lát nốt không nữa đấy?

Bà Bốn Ước : - Thôi...

Ông Ba Ao : - Hu hu... thế là hết thật rồi... đồ đế quốc phong kiến bóc lột ở đâu ấy... giữ mà làm mả tổ à hi hi.

Bà Bốn Ước : - Này này! Mai tôi cầm tiền sang giả! Cứ

chối đây đẩy bây giờ lại còn... phong kiến với chả bóc lột... Thôi dứt khoát thế, ông về đi không mưa xuống lại ướt áo!

Ông Ba Ao : *(Tỉnh khô)*

Ướt thì mặc bố tôi! Giông ở ngoài trời cũng không bằng bão sôi trong bụng. Tôi đi làm cho người ta thịt gà, cơm tám, công nhật bảy đồng chè ấm rượu têm. Còn bà thì giỏi lắm cũng thí cho vài trăm, chả bõ dính mép, thưa xin biếu tất... *(Lại giở trò)* - Hu hu! Đây chả thèm vớt vát! Đã dại rồi thì dại nốt cho xong... hu hu.

(Trống đế minh họa cơn mưa giông)

Hu hu nước mưa cũng chẳng làm nước mắt tôi đang chảy ròng ròng.

(Bống Lưu ở trong hội trường lảo đảo bước ra, mặt bừng bừng lửa giận, làm động tác múa minh họa cơn giông đang xảy ra trong lòng mình trước con mắt ngạc nhiên sững sờ của ông Ba Ao và bà Bốn Ước. Lưu quay mấy vòng rồi đi thẳng, Châu ló ra đón bà Bốn Ước bưng giỏ nước vào, để mặc ông Ba Ao ngồi một mình).

Ông Ba Ao : *(Bỗng vùng đứng lên cười ha hả)*

A ha! Cây cổ thụ cũng bị bão sắp đổ đến nơi rồi...

Ông bạn cố tri! Bạn cố tri mà cũng đá nhau búa bổ, có riêng gì Ba Ao này vừa bị cho một cú nốc ao! Ha ha... *(Chạy ra sân ngã bạch một cái)* - Ơ kìa chú Cóc! Chú Cóc thấy trời mưa ra đuổi mối. Mối cánh bay đuổi nhau chấp chới giao hoan... có ngờ đâu lại sa vào miệng cóc ... *(Chỉ vào con cóc ngâm)* Nàng cóc đi! Nàng cóc đi!

Anh bén duyên nàng có thế thôi

Nòng nọc đứt đuôi từ đây nhé

Nghìn vàng khôn chuộc giấy bôi vôi!

Hết hồi một

HỒI II

CẢNH V

GỠ MỐI

(Thời gian diễn cảnh này vào lúc trăng thượng huyền cách cảnh trước khoảng ba giờ. Về không gian thì là chiếc sân nhà Dương và khu vườn sau nhà ông Cần, hai nhà chỉ cách nhau một bờ rào và chung giếng. Sân khấu trống chỉ có một vành giếng làm trang trí ở góc bên phải. Khi mở màn thì sân khấu yên lặng nhạc dạo ngâm thơ nhè nhẹ).

Châu : *(Từ phía bên phải ra tay cầm chiếc gầu đan bằng mây đi chậm trong tiếng ngâm của dàn đế):*

Mưa tạnh trăng non rọi gốc bồng

Đợi ai bên giếng ngóng cùng trông

Chợt nghe tiếng dép qua sân vắng

Vội thả gàu mây múc ánh trăng.

Dương : *(Từ phía bên trái ra, bên trong ngâm tiếp):*

Qua ngõ toan vào an ủi bạn

Thấy người thờ thẫn mái hiên soi

Chợt tiếng hét lên "thằng phản bạn"

Vội vã rời chân chẳng tiện vào

(Dương đi chậm rãi mệt mỏi bên tai như còn văng vẳng lời nguyền rủa của bạn, bỗng chợt trông thấy Châu ngồi rửa mặt bên kia giếng).

Dương : - Kìa Châu! Em còn thức đó ư?

Châu : - Vâng! Nóng quá em ra đây rửa mặt.

Anh ghé chân vào đây, em dội cho nào!

Dương : *(Yên lặng rửa chân)*

Châu : *(Vỉ dầu)*

Đêm qua ra đứng bờ rào

Thấy anh đánh vật với gầu mà thương.

Dương : - Mai kia sửa dóng bắc giàn.

Để anh kín nước chẳng cần hai tay.

Châu : *(Sững sờ)*

Thì ra... anh định chuẩn bị một cuộc sống
độc thân... không cần em giúp đỡ nữa ư?
Thảo nào!

Dương : - Thảo nào gì cơ?

Châu : - Thảo nào mà... đã hẹn nhau cùng quyết
định.
Tính đến nay đã chẵn tháng rồi
Mà xem như vẫn xa vời
Chín năm chờ đợi hoá hoài ư anh.

Dương : - Hay! Sao Châu lại nói thế!

(Cười ngâm)

Chín năm ở chiến trường xa
Chàng trai mà hoá thầy tu giữa rừng
Nay được trở về khát mong tổ ấm
Cô đơn hoài cực lắm Châu ơi!

Châu : *(Ngâm đáp)*

Dễ em chẳng có tình người
Lâng lâng nỡ để phí hoài tuổi xuân

Khác gì đâu lòng sung lòng vả

Hay anh còn mắc mớ điều chi

(Cầm tay Dương tha thiết nói)

Anh nói thật đi! Em không chịu nổi nữa rồi!

Dương : - Thực tình thì anh vẫn yêu Châu tha thiết.

Nhưng còn e... em đã nhận lời... với anh Lưu chỉ cách mấy tháng trước đây thôi sau khi Thuỷ đã đưa đơn xin ly dị và bỏ nhà lên ở với bố mẹ đẻ ở Điền Nhi phải thế không?

Châu : *(Mỉm cười chủ động không chút bối rối)*

Trời! Một điều mà em đã định sống để dạ chết mang đi... nhưng anh đã hỏi thì em xin nói!

Vâng... ngày ấy trong lúc người trở về đông như hội. Mà anh thì vẫn chẳng thấy tăm hơi

Cho nên em. Em đã có nhận lời... trong giây phút lòng riêng bối rối.

(Ngâm)

Ai trăm khôn chẳng hề một dại

Chút nể nang mà hại trăm đời

Em thề có bóng trăng khuya

Thủy chung em vẫn trọn bề thuỷ chung.

Dương : - Không! Anh rất thông cảm với Châu và cũng định không bao giờ nhắc lại nhưng... có một lá thư vừa gửi tới. Thuỷ buộc cho em là gái cướp chồng.

Châu : *(Choáng váng)*

Trời ơi! Đến thế kia ư?

(Hát trần tình)

Em nay là gái cướp chồng

Người ghen chẳng ngại, ngại lòng người nghi

Phen này lấy rổ mà che...

Dương : - Tệ hơn thế nữa là... kỳ này chị Mai đã gợi ý không đưa Châu vào cấp uỷ... mà anh thì cũng đang lâm vào thế bí vô cùng không những anh Lưu mà cả một số đồng

chí nghĩ rằng chẳng qua chỉ là chuyện tranh giành địa vị, thành ra cuộc đấu tranh nội bộ tiến hành vì thiện chí. Để anh em đồng chí đoàn kết nhau hơn lại hoá ra một cuộc tranh vợ cướp chồng làm cho tình hình thêm nghiêm trọng, thế mới biết sai một ly đi một dặm anh em mình biết tính sao đây, biết tính sao cho toàn thắng keo này?

Châu : - Giá đôi bạn không bất hoà thì hay biết mấy.

Dương : - Nhưng việc đã vậy lẽ nào chịu vậy. Thôi! Có lẽ việc này anh phải nhờ Châu như đã giúp anh thuyết phục mẹ hôm nào, chỉ một buổi đã dẹp được hết lo âu của mẹ Châu: Ôi! Mẹ đang mơ cháu bế em chỉ hứa về làm dâu hiền của mẹ là xong nhưng nay thì... một cổ đôi tròng. Ý muốn của anh thực khó mà thực hiện.

Dương : - Anh mắc kẹt rồi nên chưa tiện đến còn em phải em có cái thế của em và cái dáng của bà Bình, tài ngoại giao ắt giỏi hơn

anh... anh thì cũng nhiệt tình nhưng lại ít thông minh tế nhị. Thôi! Châu nhận lời giúp anh đi nhé!

Châu : *(Mỉm cười)*

Lại nhận lời? Nhận vội vàng rồi tội để cho ai.

Dương : *(Nhiệt tình sôi nổi)*

Sứ mệnh này tuyệt lắm đấy Châu đi

Sứ mệnh hàn gắn những vết thương, vết rạn trong tình bạn, tình người. Bó kết anh em, đồng bào, đồng chí một sứ mệnh vô cùng tế nhị nên phải nhờ đến người tri kỷ đấy thôi.

Châu : - Anh nói vậy thì em đành phải nhận lời nhưng có điều này em cần nói chuyện... là... xin anh đừng có ghen!

Dương : - Ghen?

Châu : - Em đi "công cán" chuyến này có lẽ là phải đi với anh Lưu và phải ở cách đêm *(Dừng một lát)* Thôi em đi đây, đừng có ghen đấy nhé.

(Châu nhẹ nhàng đi)

(Dương nhìn theo dừng lại một lúc, ngâm)

Đục trong lạ ở lòng người

Đục trong đâu ở rạng ngày tối đêm.

Tiếng dàn đế : *(Nói)*

Vừa đúng lúc cửa phên sịch mở

Mẹ vẫn thường quên ngủ chờ con

(Ngâm) - Đầu nhà đã sẵn cau non

Vách tường đã sẵn dầu thơm đợi ngày

(Đèn tắt chuyển cảnh

CẢNH VI

Trong nhà bà Lưu. Bài trí chỉ cần một cái bàn và vài cái ghế đơn giản.

Lưu : *(Đang gục đầu xuống bàn, nhạc dạo buồn, bỗng ngẩng lên nói)*

Thế là đã rõ, trước đây cả bí thư và chủ nhiệm đối với ta như bến với thuyền các đội trưởng cũng hết lòng tin, thanh niên, phụ nữ cũng nghe theo răm rắp thế mà... đùng một cái bỗng nhiên mọi người ngoảnh mặt thật đúng như câu: Tin bạn mất bò *(Ngâm sổng)*

Tình ta đối bạn như bát nước đầy
Cha già mẹ héo chăm chút vì ai
Xoan thắm tre già trồng đợi bạn
Về xây tổ ấm đẹp duyên ai?

Nào có ngờ đâu vừa dắt lên ngôi

Đã quên tình bạn cũ, vì sắn bìm xô cho giậu đổ

Ôi dại rồi còn biết nói sao đây?

Người mẹ : *(Ra nghe tỏ ý thương hại).*

Làm sao thế anh Lưu... bị kiểm thảo vì chuyện sắm xe hay chuyện xây nhà?

Lưu : - Cả hai!

Người mẹ : - Đứa nào nói!

Lưu : - Chuyện nội bộ, bà hỏi làm gì?

Mẹ : - Anh chả nói tôi cũng biết! Lại hai con ranh "Tâm với Tính" chứ gì?

Lưu : *(Bực mình)*

Không những chỉ Tâm với Tính vì cả làng, cả huyện người ta ca dao

Mẹ : - Thế là có hai đôi câu đố anh đem về nhà treo tất thực là đẹp mặt cho tôi! Nhưng mà lạ cho thói đời: xoan tre nhà mình trồng, gạch ngói nhà mình mua, tiền thợ giữa năm bán đàn gà, cuối năm con lợn, vài ba luống cà chua sớm như kiến tha

mồi đeo đẳng mười năm, chứ mình đi ăn cắp của ai mà nay ông xã nhòm mai ông huyện ngó, kiểm tra ông này tỷ tê bà nọ, hết xét hoá đơn lại vào lục sổ, đã không có gì sao còn cứ nói dai hả ông chính quyền, ông chi bộ, bà phụ nữ, ông thanh niên làm sao thế hả?

(Bà cụ nói với cái giọng người chửi mất gà nhưng bây giờ kìm lại, không đanh đá như trước. Kể một hồi bà mệt quá ngồi thở rồi hạ giọng)

Nhưng mà này! Anh thử nghĩ lại xem anh ăn ở với dân như thế nào mà để người khinh, kẻ ghét. Anh xử sự sao, mà tốt như anh Dương hoá ra thù?

Làm sao lúc mới về thì anh em rượu rắn cơm gà mà bây giờ lại hoá ra đối địch? Làm sao?

Lưu : - Thôi thôi! Việc gì đến bà mà bà thắc mắc.

Mẹ : - Việc gì đến tôi ư? Anh nói thế mà nghe được à? Người ta sống về tình làng nghĩa xóm con được dân thương thì cha mẹ

cũng mát lòng tiếng khen làm rạng rỡ tông môn. Lời chì bấc làm mẹ cha rát mặt xem như bà Đợi người lành như hòn đất nhưng bởi dân làng người ta quí cái công lao, cái nết của anh Dương nên đối với bà ta thì trên kính dưới nhường. Còn tao thì ai trông thấy cũng e e nép nép. Nó mới ở miền Nam về mà trẻ già quấn quít mày thì mọc rễ ra mà người ta bằng mặt chẳng bằng lòng. Cả đến vợ, mày cũng như ngậm phải bồ hòn. Hỏi sao vậy, làm sao như vậy?

Lưu : - Khổ lắm! Tôi lậy bà để cho tôi yên.

Mẹ : - Được rồi! Mày muốn tao để cho mày yên thì mai tao lên tỉnh ở với con mẹ gái.

Đời nay mẹ chẳng ở với con trai cũng chẳng ai cười

Nhưng đã nói thì phải nói hết lời mày mà cứ tít mắt lên thì vợ nào nó không lộn tiết cứ ngồi với các em thì chuyện dứt ra không hết mà ngồi với vợ cả ngày không nói một câu.

Này tao bảo thật nó lành hiền chứ phải tay tao thì đừng hòng mà nạt nộ!

Lưu : *(Bực mình quay đi)*

Mẹ : *(Cười mát mẻ)*

Thôi! Bây giờ Châu đã về Hiệp phố ta cũng liệu về ta tắm ao ta... công của nó đối với mày rất to đừng có bỏ vợ mà ôm cái bóng. *(Ngoắt cái quạt vào. Lưu buồn bực ngồi phịch xuống ghế, bỗng có tiếng vỗ tay).*

Lưu : - Ai đó? Tiếng đáp: Em đây...

Lưu : *(Ngạc nhiên)*

Châu ư? Sao lại đến vào giờ này... (Ra mở cổng rồi cùng vào)

Châu : *(Nhìn quanh rồi hỏi)*

Có ai ở nhà không anh?

Lưu : *(Thử cân não Châu)*

Không! Một mình một bóng.

Châu : *(Không chút bối rối hướng vào phía trong)*

- Con chào bà ạ! Tiếng đáp: Không dám! Chị sang chơi.

Lưu : - Khá thông minh đấy! *(Giọng bỡn cợt)* - Dạ! Đêm hôm khuya khoắt thế này, cô sang thăm hẳn có việc gì quan trọng.

Châu : *(Nghiêm chỉnh)*

Vâng! Em sang đây chính vì tình đôi bạn.

Lưu : - À! Thì ra cô là đặc phái viên của đồng chí bí thư.

Xin mời cô ngồi... nhưng xin nói trước là đồng chí Dương với tôi bây giờ nếu không là kẻ tử thù thì cũng là anh bạn xấu chơi đáng ghét.

Châu : - Đến thế kia ư? Nhưng với em thì xin cũng đừng giận cá chém thớt mà hãy coi em như một người bạn thiệt ở đời.

Lưu : - À tất nhiên là như thế! Bởi vì Châu cũng đã nhận lời. Châu cũng chưa quên đấy chứ?

Châu : - Vâng... em thì vẫn đinh ninh trong dạ nhưng giờ thì tình thế khác rồi thì tình cảm cũng phải khác xưa.

Lưu : - Khác sao nhỉ?

Châu : - Anh có thuộc Kiều không nhỉ? "Chàng dù nghĩ đến tình ta, đem duyên cầm sắt đổi ra cầm kỳ" được chứ.

Lưu : - Hay tuyệt! Rất đồng ý... *(Bắt tay Châu thân thiết).*

Châu : - Vâng anh nên nghe em mà nên hoà hợp với Thuỷ.

Lưu : - Khó lắm! Cô ấy đã đưa đơn li dị. Toà đã hoà giải rồi mà vẫn cứ khăng khăng.

Châu : - Không sao! *(Hát)*

Cuộc đời như một con sông. Qua cơn sóng lũ nước dòng lại êm. Lạ gì lúc nổi cơn ghen. Đùng đùng lửa bốc dễ ghìm được sao? Nếu mà lượng xét cho nhau. Giận nhau rồi lại thương nhau gấp mười lo gì chuyện ấy anh ơi!

Lưu : - Không lo nhưng cũng ngán cho tình đời.

Châu : - Tình đời thì cũng vậy có chế ngự được lòng mình mới giữ được thuỷ chung. Cũng như người kỹ sư chế ngự dòng sông.

Lưu : - Châu nói như một nhà thi sĩ.

Châu : - Mà con người tận trung với nước, tận hiếu với dân theo em nghĩ cũng là người biết tự kiềm chế mình, biết tự xét mình nghiêm túc.

Lưu : *(Cười)* - Bây giờ thì Châu lại chuyển sang nhà đạo đức.

Châu : - Nhưng đấy chính là những điều anh đã nói với chúng em.

Lưu : - Tôi nói?

Châu : - Vâng... trong một ngày học tập của thanh niên có câu này mà em nhớ mãi: Anh nào mà lơ mơ với vợ bộ đội! Mà vợ bộ đội mà phản bội chồng. Thì đúng là kẻ bất lương. Thực đáng đem xử bắn.

Lưu : - À có có!

Châu : - Thế mà rồi... anh với em cũng khuyết điểm

Dù rằng chỉ phạm một ly nhưng sai một ly đi một dặm hậu quả thực ghê gớm vô cùng...

Lưu : *(Sửng sốt)* - Sao?

Châu : - Thì bây giờ không những anh mà cả em nữa cũng chưa thực thoải mái với anh Dương còn Thuỷ thì... đây! Anh đọc thư này sẽ rõ.

(Lưu soi vào ngọn đèn đọc thư tay bỗng run lên).

Lưu : - Thuỷ doạ sẽ đâm đầu xuống sông tự tử hoặc cầm dao đâm chết cả đôi chỉ còn chờ việc lộ rõ đấy thôi hãy cứu lấy người sắp sa vào tội ác...

(Buông lá thư xuống)

Ôi! Ý đồ thực gớm ghê cay độc!

Châu : - Vì máu Hoạn Thư đã bốc lên rồi! Anh hãy thư tâm nghĩ lại mà coi Thuỷ vốn hiền lành đâu phải người dữ tợn anh không nhớ! Hồi ấy... em với Thuỷ quý hai anh vì tấm gương đôi bạn.

Đôi bạn cùng nuôi ước mơ xây dựng tương lai

Đôi bạn đã từng làm giao liên khi chưa bước vào đời. Rồi lại gắn bó với nhau

trong trại chăn nuôi hợp tác thế mà nay... hy vọng, ước mơ bỗng như chiếc lâu đài đổ sụp vì đâu?

Hay chỉ bởi tầm nhìn chỉ khác một ly?

Lưu : - Ừ... có lẽ chỉ khác nhau về cách nghĩ, cách làm thôi chứ mâu thuẫn cũng chẳng lớn lao gì đúng là sai một ly đi một dặm.

Châu : - Còn về những câu ca thì cũng chỉ vì một ly sai phạm việc tham ô thì em dám khẳng định là không nhưng nếu anh không có thế có quyền thì lúc này anh mua đâu được gạch ngói xi măng và nề mộc đều chỉ phải trả theo giá nội?

Em nghe bà con nói. Bốn gian nhà này có giá mười nghìn. Mà Thuỷ bảo em rằng chỉ hết có năm. Bao nhiêu dư luận cũng phát sinh từ đấy còn việc riêng thì: Không có lửa thì sao có khói. Bởi thân nhau mà xui nên nỗi Thuỷ ngờ. Nhưng sợ chồng nên chẳng tiện nói ra. Ôm uất hận về nhà xin ly dị. Sự tình là như thế. Nếu

nghiêm minh tự xét lỗi mình. Thì cả em với anh đều phải chịu trung trách nhiệm.

Lưu : *(Thở dài)* - Đúng vậy!

Châu : - Cho nên em đã định sẽ cùng đi với anh đến tìm Thuỷ nói rõ ngọn ngành em tin chắc sẽ mọi bề êm thấm.

Lưu : - Châu đi với tôi e bà con dư luận...

Châu : - Không lo! Kéo được Thuỷ về thì dư luận sẽ tiêu tan.

Lưu : - Được! Nếu vậy thì mình phải sang gặp cậu Dương.

Châu : - Và mai kia sẽ lên đường anh nhé! *(Cùng chia tay).*

CẢNH VII

Trước nhà khách trạm giống Điền Nhi, một buổi trưa mùa đông nắng ấm, nên có vài cái cây trang trí như cây táo Thiện Phiến, cây xoài miền Nam...

Thủy : *(Tay cầm cành lá ra vỉa Huế)*

Ngày ngày tôi đưa khách tham quan
Nhân viên tạm xếp đồng lương tính ngày

(Nói)

Ấy là nhờ cha tôi. Thương con cơ nhỡ gặp cảnh hôm nay *(Vỉa)*

Nên coi tôi như cái cây lúa lụi, cố công chữa chạy để đợi ngày hồi sinh.

(Nói)

Rồi thì tôi cũng vui vì công việc học hành.
Và cảm thương một bậc đàn anh mà nay

không còn nữa. Ấy là bác sĩ nông học Lương Đình Của. Người cha sinh của trạm giống Điền Nhi. Bác cũng là cha sinh của giống dưa lê. Và nhiều giống khác do bác đã dày công thử nghiệm. Nhưng buồn thay! Có một giống cần cải tạo thì bác sĩ lại chưa nghĩ đến.

Đế : - Giống gì vậy?

Đáp : - Ấy là giống người mắt tít, mắt đa tình mà lại bạc như vôi!

Đế : - Trồng người Đảng phải lo toan

Cô trách bác Của là nhầm cô ơi.

Thủy : - Vâng đúng thế. Cho nên nghe tin ở quê nhà

Ông bí thư mới này tốt hơn ông bầu nọ. Nên tôi đã đem hết sự tình riêng bày tỏ với anh. Để mong sao anh cũng lượng tình. Gỡ cho mối tơ duyên rắc rối. Thế mà sao anh nỡ để em phải mòn mắt đợi. Để mặc cho giống bạc nẩy mầm rồi đâm hoa kết trái đi hỡi anh Dương!

(Vỉa:)

Tôi như cái con chuồn chuồn mắc phải
nhện vương ngày xưa thì ắt sa vào miệng
nhện, ngày nay nhờ có luật hôn nhân
tiên tiến
Cho nên tôi mới vùng vùng vẫy vẫy để
thoát thân con chuồn chuồn

(Hát dậm chân. Chỉ vào cái mạng nhện trên cây)

Con nhện kia béo nục béo mầm. Mày ôm
con chuồn lớn mà mắt vẫn mơ màng con
chuồn con. Mày còn muốn bao nhiêu cho
nó con mắt lại no lòng? Cho no mắt với no
lòng. Sập sè tím đỏ xanh vàng lượn
quanh! Bởi quá yêu nhau sắc xịnh giòn
xinh. Kìa nhan sắc xinh giòn xinh.
Nhưng còn một bên mẹ mốc một bên
(Chung tình) thằng bé *(Đành cứ tình tang*
sang bên với tình).

Ấy lăng xăng ngõ ngoài

(Rút dao găm ra hát tiếp trổ dồn)

Thách con Châu dám bước lên ngôi. Lưỡi dao lá trúc chị mài sẵn đây! Cười ré lên, đứng nép vào gốc cây táo.

Tiếng dàn đế : - Cô Thuỷ ơi! Cô có khách đây này!

Tiếng Thủy : - Khách nào đấy?

Tiếng đế : - Khách nhà quê lên thăm ông cụ, ông vắng nhà thì cô tiếp hộ cho ông.

(Châu và Lưu ra chạm trán với Thuỷ)

(Thuỷ đưa tay lên vuốt tóc nói riêng) - Ôi chao! Đã thấy sôi máu lên rồi đây... nhưng mình có nhiệm vụ đưa khách đi tham quan cơ mà.... *(Cố kiên trì bước ra)*

Châu : - Chào chị Thuỷ.

Thủy : - Tôi không dám! Chào đồng chí phó chủ nhiệm, chào đồng chí bí thư thanh niên... à... chắc các đồng chí đến đây xin giống tốt phải không? Thưa, hiện nay có giống dưa lê sắp chín, quả nó tròn trĩnh như gái đương thì chứ không xù xì như dưa gang dưa bở...

Châu : *(Ngơ ngác)*

Trời ơi! Làm sao thế chị Lưu em đến vì việc riêng của chị cơ mà.

Lưu : *(Nói riêng)*

Lại sắp nổi máu Hoạn thư lên rồi!

Thủy : - Về việc riêng à... về việc riêng thì đứng đây không tiện, phòng khách đây nhiều kẻ đến người đi... xin mời ra vườn táo ngoài kia... nào xin mời... *(Cùng đi một vòng, bỗng nhiên Thuỷ cúi xuống nhặt cành táo xông vào đánh Châu)*

(Vỉa) - Ới cái con cô lô cô lốc kia ơi!

Chồng cô vì nhiệm vụ phải đi xa

Sao cô chẳng bóp bụng lại muốn vợ chồng người

(Hát sắp đuổi)

Đến nay đũa đã so đôi

Còn thèm chi nữa mà vẫn chẳng rời chồng tao?

Châu : - Kìa chị Thuỷ... chị Thuỷ *(Chạy quanh cây táo)*

Lưu : *(Bưng miệng cười)*

Tôi đã bảo mà, cứ chủ quan mãi đi.

Thủy : *(Bỗng quay lại thộp ngực Lưu)*

Lưu : - Ấy ấy làm gì thế?

Thủy : - Còn anh, anh đến đây hỏi có việc gì. Việc lành hay việc dữ. Việc lành thì tôi đã cho tờ cho chữ hợp pháp rồi cứ việc liên hoan. Còn việc dữ thì chắc là anh muốn lấy nhà lại giữ cả con. Thì đành chết tôi cũng không chịu lép. Anh Lưu! Anh thực là người tàn ác. Anh đã bắt người mẹ sinh con phải đứt ruột rời con.

Lưu : - Đúng là cô mắc bệnh tâm thần hết khôn lại dồn đến dại. Thực đáng nên ái ngại vì quá ghen nên nỗi quá hèn...

Châu : *(Xua tay ra hiệu can)*

Thủy : *(Cười gằn)* - Anh nói lại đi! Tôi hèn ư?

Lưu : *(Nói chữa)*

Tôi bảo rằng vì quá ghen nên nỗi hoá... phiền!

Thủy : - Nói chữa như vậy cũng là khéo lắm và cũng biết nể cái mặt tôi rồi.

(Vỉa) - Nhưng mà anh ơi anh thử nghĩ lại mà xem anh đối với tôi như vậy là đã bình quyền hay chưa?

(Hát) - Có cửa có nhà ấy bởi nhờ ai
Thế mà chẳng nghĩ đến người giúp công nhọc nhằn
Bây giờ anh phải trả con
Của nả cũng phải công bằng chia đôi
Nếu chẳng được thế thì thôi
Tôi ảnh sẽ cứ suốt đời nằm không.

Lưu : *(Cố nén giận, ngọt nhạt)*
Thôi nhé! Bây giờ thì tôi không giữ nhà giữ con mà xin nhường cô tất cả.

Thủy : *(Ngơ ngác)*
Rồi sao nữa... hai người định dắt nhau đi khu kinh tế mới ư?

Lưu : - Không đi đâu cả... rồi tôi đón cô về, vợ chồng lại đoàn tụ như xưa...

Thủy : - Vợ chồng lại đoàn tụ như xưa... thế còn... Tâm, Tính, Châu, Mơ?

Lưu : - Không còn gì nữa hết, hết sạch, hết ráo, hết tiệt.

Thủy : - Sao nhà bị mất trộm à?

Lưu : - Hết sạch là hết sạch cả mùi nước hoa lẫn cáu ghét bám vào mình, sau khi đã được xát xà phòng cẩn thận nghe chửa!

Thủy : *(Nghe ra)* - Thế ra việc kiểm điểm nội bộ làm cho anh tỉnh ngộ thật ư? Tôi nghi lắm.

Lưu : - Cả mẹ nữa cũng bênh cô chằm chặp và dọa là sẽ lên ở với con gái làm cho tôi cũng phải suy nghĩ lại về thái độ của mình đối với vợ con.

Thủy : - Trời! Mẹ cũng thương em vất vả thế này ư?

Thế là mẹ cũng biết cho con rồi!

(Sụt sịt khóc)

Lưu : - Còn thằng cu thì nhớ mẹ nên quấy vòi, hễ động đến là gào lên đòi đi với mẹ.

Thủy : - Trời ơi con tôi!

Lưu : - Thôi tỉnh rồi, anh xin nhận khuyết điểm với em, cũng như anh đã nhận trước chi bộ, trước nhân dân.

Thủy : - Anh tỉnh thật hay là tỉnh khô đấy anh Lưu?

Lưu : - Tỉnh thật.

Thủy : - Tỉnh thật sao anh không đi một mình xuống đón em mà phải đi với con Châu.

Châu : *(Chạy ra)* - Thế này chị ạ... chả là chi uỷ cử em đi... anh Dương cử em đi.

Thủy : - Lý do?

Châu : - Nhà em muốn thanh toán triệt để những vấn đề mà chị nói trong bức thư chị gửi cho anh ấy...

Thủy : - Nhà em ư? Thế đã cưới chưa?

Châu : - Đợi chị về.

Thủy : - Được! Chị sẽ về nếu chị hỏi câu này mà em nói thật... chị hỏi nhé: có lúc nào em yêu anh Lưu không?

Châu : - Có... có những lúc em rất xúc động nhưng cứ nghĩ đến chị em lại phải kìm...

linh tính của người phụ nữ đã làm cho em cảm thấy rùng mình khi đọc cái câu: "Kẽo cà kẽo kẹt lấy tranh chồng chị chị khoét mắt ra".

Thủy : - Được đấy! Đã lần nào anh Lưu... tỏ tình với cô chưa.

Châu : - Không làm sao được hả chị?

Thủy : - Thế có thì có thế nào hả em?

Châu : - Thế này.

Lúc chị đưa đơn ly dị thì anh Lưu có ngỏ lời muốn xây dựng với em...

Thủy : - Thế em có nhận lời không?

Châu : - Có đấy chị ạ... nhưng nhận rồi thì em sợ toát mồ hôi về nhà phát ốm... chị thông cảm cho hoàn cảnh của em...

Thủy : - Ha ha! Thôi thế đủ rồi... Tôi chỉ cần chứng minh là điều nghi ngờ của tôi không phải là thói ghen tuông vô lý. Nhất là tôi không phải là đứa hèn... Tôi cần mọi người hãy thành thật với tôi chứ "mượn màu son phấn đánh lừa con đen"

là không được! Cô đã nói thật... tôi rất tin cô... và xin gửi cô món quà này.

(Lấy con dao găm đã tra vào bao ra đưa cho Châu)

Con dao này nó vẫn kẽo cà kẽo kẹt bên lưng tôi định khoét mắt cô đấy tôi xin tặng cô làm kỷ niệm cô có dám nhận không nào...

Châu : *(Cười đón dao)*

Vâng... em xin nhận làm bài học cảnh giác.

Thủy : *(Ôm Châu vào lòng)*

Chị xin lỗi và cám ơn em

(Hai chị em ôm nhau thắm thiết, Lưu bưng miệng cười, bên trong dàn đế hát)

Chị em ta hãy coi chừng

Đất thiêng rừng cấm xin đừng nhởn nhơ

(Cùng dắt tay nhau vào)

Chuyển cảnh

CẢNH VIII

ĐOẠN I

(Tiếng nói của dàn đế dẫn trò)

Trong khi có đôi người đi vắng
Thì ở nhà đất đã chuyển mình theo Vũ Thắng, Định Công
Từng đoàn người rầm rập tiến ra công trường
Để tôn cao cả một vùng chiêm trũng
Khi những hạt giống tốt đã nảy mầm trong tư tưởng
Thì cả nghìn người lao động hăng say
Như những cánh chim hồng, chim hạc tung bay, bay cao, bay xa tới những chân trời rạng rỡ

(Diễu hành và múa theo nội dung dàn đế nói. Khi đoàn diễu hành và người múa qua dàn đế nói tiếp)

Lúc giải lao có những người làm công tác thông tin văn hoá cũng về lo phục vụ công trường...

(Đoàn diễu hành và diễn viên múa ra ngồi cả phía sau sân khấu, một số sắm vai người đi rước, một người tay cầm lá khoai, một người tay đánh trống khẩu hoá trang hình nhái rước thầy đồ cóc ra ngồi trên bục giữa sân khấu trống mõ rộn ràng một vài khổ nhịp rồi trâu đen và trâu đỏ gầm ghè nhau, trâu đen đi lùi trâu đỏ chững chạc lẩn tới rồi cùng quy phục xuống nghe thầy tập huấn).

Thầy đồ cóc : *(Nói giọng văn sách)*

Trâu đen ăn cỏ, trâu đỏ ăn gà

Vì một lời ca phải ra tập huấn i a

(Dàn đế nhắc lại lời thầy với tiếng i a kéo dài)

Thầy đồ cóc : - Giải quyết lấn cấn, trong bài ca nầy hãy nghe cậu trời, trích ngay kinh sách.

(Nói)

Này các con hãy nghe thầy giảng nhé!

Thầy xem trong mục, công nông liên minh

Thi công với nông là nghĩa với tình

Thế mà sao lại có lời ca mai mỉa

Nay xét cho kỹ là lỗi cả hai

Bên muốn chiều người, để dôi thêm việc.

Bên làm việc mệt muốn kều chết tươi vài bận quen rồi không nhìn thấy máy xịt

Nay muốn đoàn kết thì cả hai anh phải nhớ đinh ninh tinh thần làm chủ

Rõ ràng chế độ, đừng nên úp mở ông thầy ăn một, bà cốt ăn hai thì dẫu ăn voi chẳng ai thắc mắc.

Trâu đen : - Hay! Thưa thầy! Thầy giảng sách như thế là chúng con thông rồi nghé ọ.

Trâu đỏ : - Hì hì! Thấy giảng con nghe hay còn thòm thèm xin thầy giảng nữa ạ!

Thầy đồ cóc : - Thôi thầy dạy thế cũng vừa hết chữ.

Mới lại ta còn bận lên trời để bảo nó làm mưa. Bây giờ dân Nam làm chủ cả trời đất bao la trời mà để hạn là cậu đây sẽ nghiến răng khiển trách. Thôi thầy về...

(Tất cả đều rước tiễn thầy đồ cóc ra về trong tiếng trống khấu boong boong. Sân khấu lặng đi một lát).

ĐOẠN II

Bà Đợi : *(Dìu con từ phía trái ra, đỡ xuống nằm trên bục chỗ thầy đồ cóc ngồi ban nãy, rồi lấy chăn đắp cho Dương càu nhàu).*

Đã bảo không được ra gió mà...

Dương : *(Giọng mệt mỏi)*

Mẹ ơi! Ở ngoài kia đang làm gì mà trống phách reo vui vậy mẹ?

Bà Đợi : - À chắc là đám văn nghệ đến phục vụ công trường

Thôi! Con có thương mẹ thì đừng nên ra gió nhỡ cảm lại thì khổ thân con.

Dương : - Chả biết bây giờ ai chỉ huy công trường...

Bà Đợi : - Đã có ông Cần, con đừng nóng ruột.

Khổ chưa! Chỉ vì quá ham vác đất mà bị cảm lạnh rồi lên cơn sốt mê man. Thế mà

con Châu đi vắng đã mấy hôm mà sao bây giờ chưa về mới lạ. Thực là nhố nhăng nhăng nhố, thực chả hiểu thế nào!

Châu : *(Ra)* - Mẹ... anh Dương có sao không mẹ...

Bà Đợi : *(Xua tay kéo Châu ra ngoài)* - Nó vừa chợp mắt... để yên cho nó ngủ. Thế nào? Con đi có được việc gì không?

Châu : - Kết quả lắm mẹ ạ, chị Thuỷ đã về với chồng.

Bà Đợi : - Khổ! Ta ngỡ là việc sẽ rối bòng bong nên ở nhà cứ lo ngay ngáy. Thôi! Liệu mà quyết định với nhau ngày cưới đừng để mẹ phải đợi hoài, đợi mãi nghe con. Đây, tao giao cho mày việc cơm cháo thuốc thang để tao lên trạm xá.

Châu : - Vâng mẹ cứ đi! *(Bà Đợi vào, Châu đến ngồi bên Dương thấy Dương đã ngủ thiếp đi cầm quạt quạt nhè nhẹ)*

(Vỉa)

Chắc anh nghe báo tin mừng

Chẳng tan cơn bệnh cũng dừng cơn đau

(Hát)

Mai kia hoa dắt mái đầu

Bằng chùm hoa thắm em đã nối nhịp cầu sông Ngân

Gió mưa đã bao lần

Hoa vẫn đượm tình xuân

Có qua cơn sóng dồn

Mới tỏ mặt tri âm

Dương : *(Đang mơ màng bỗng ú ớ rồi thét lên)*

Xung phong!

Châu : *(Giật mình đến bên săn sóc)*

Trời ơi trán nóng như lửa đốt.

Anh Dương, anh Dương! *(Lay gọi nhưng Dương không đáp, lại giơ tay lên bắt chuồn chuồn, Châu sợ quá cuống quýt nhưng không biết gọi ai đành ngồi xuống gục đầu vào vai Dương khóc)*

(Nói vãn)

Anh ơi! Còn chưa lành hẳn vết thương mà sao đã vội nắng sương dãi dầu. Chớ

vội lìa nhau dễ trầu bỏ héo buồng cau bỏ già anh ơi là anh ơi.

Đồng ca : - Nước mắt ai thấm qua da thịt khiến người mơ tỉnh giấc mơ màng.

Dương : *(Nhổm dậy thấy Châu, sững sờ một lát)* Ôi Châu! Anh vừa qua một giấc mơ khủng khiếp.

Châu : - Thế mà anh làm cho em sợ hết hồn.

Dương : - Em đi đường có mệt lắm không?

Châu : - Việc kết quả nên quên cả mệt nhưng hay hơn hết là chị Thuỷ đã trở về.

Dương : - Thế còn Lưu?

Châu : - Lúc mới lên đường thì nét mặt vẫn ủ ê giờ xem ra đã phởn phơ tươi tỉnh.

Dương : *(Cầm tay Châu thân thiết)* Em Châu... em đã cởi cho anh được mối lo canh cánh. Vậy thì... hôm nay... Chúng ta có thể cùng nhau quyết định được rồi...

Châu : - Anh cho ý kiến trước.

Dương : - Ngày khánh thành con đập cũng là ngày hạnh phúc lứa đôi.

Châu : *(Quay mặt đi xúc động)* - Tuỳ anh!

(Tâm, Tính ra dừng lại nhìn thấy vội vã quay trở lui rặng lên đánh tiếng. Châu vội đứng dậy ra đón)

Tâm : - A con Châu đã về!

Tính : *(Hát)*

Trước gọi là con

Giờ thưa rằng chị

Cùng họ nhà bí

Nay chung một giàn

Ắt lắm quả ngon

Đập đã liền chân

Đang cơi rộng mặt

Bao giờ băng cắt

Làm lễ khánh thành

Thì bí cũng ra hoa...

Châu : - Của quỷ! *(Vào)*

Tâm : - Báo cáo với anh Dương, anh chị em làm hăng lắm nhưng kế hoạch điều khiển đang lúng túng to đấy anh ạ.

Dương : - Thế bác Cần?

Tâm : - Bác Cần thì cứ lăn vào đào đất.

Nhưng lại thiếu kế hoạch điều công thực lãng phí vô cùng. Giá được anh Lưu chỉ huy thì tuyệt quá.

Dương : - Khi kiểm điểm, các cô phê bình anh ấy như búa bổ về thái độ anh Lưu đối với vợ mình tưởng các cô đã ghét bỏ rồi sao bây giờ còn nhắc nhở đến anh.

Tâm : - Không dám!

Tính : - Anh mà cũng nói thế ư?

Chính vì yêu thương mà phải thẳng thắn phê bình một sự giúp đỡ phân minh theo đúng tinh thần mà anh bồi dưỡng.

Tâm : - Anh bảo chúng em "ghét bỏ" là không đúng.

Chúng em chỉ muốn anh Lưu cùng đứng vững với anh đối bạn, đối mình phải dứt khoát phân minh.

Cách xử sự của anh Dương là chúng em phải học.

Tính : - Có vậy thì bạn mới nên bạn hiền bạn tốt.

Đứng bên nhau như đũa ngọc bằng đôi

(Cùng hát sắp)

Ngọc kia chẳng rũa chẳng mài

Cũng thành vô dụng cũng hoài ngọc đi!

Tâm : - Chúng em chào anh ạ.

Tính : - Chúng em chào chị ạ. (Cùng cười chạy đi)

Châu : - Lũ quỷ cái! *(Bưng bát nước thuốc đến chỗ Dương thì Lưu ra).*

Lưu : *(Đến bắt tay Dương thân thiết)*

Chuyện xảy ra thế nào chắc Châu đã nói. Mình chỉ xin thành thật cảm ơn Dương đã giúp mình nhận rõ sai lầm về tình bạn, tình yêu chân chính. Chỉ suýt nữa là thằng tôi tự mãn. Đã bôi đen tình bạn của chúng ta. Hôm nay nhìn cậu nằm đây không biết sao nước mắt muốn trào ra... giá biết lo trước cho dân thì đâu đến nỗi.

Dương : *(Vùng dậy ôm chầm lấy Lưu, lặng đi một lát không nói)*

Châu : - Mừng hai anh cơn bệnh đã qua. Em thực thấy chân trời rộng mở. Ơn này... có tiếng gì ầm ầm rộn rã? Chắc là huyện đưa máy về ủi giúp ta.

Dương : - Phải rồi... Đúng như kế hoạch đã đề ra. Huyện hỗ trợ việc tôn nền như Vũ Thắng.

Châu : - Các anh ơi!

Giữa mùa đông lạnh lẽo tiếng máy cày vang động mới nghe thôi đã thấy ấm trong lòng.

Ông Cần : *(Tất bật ra)*

À... anh Lưu đây rồi! Anh phải thay tôi lãnh đạo công trường... tôi mệt lắm rồi không thể kham nổi nữa!

(Ngồi thở, Châu lặng lẽ bưng bát nước đến, ông cầm uống một hơi rồi thở phào)

Tôi chẳng ngại gì nắng mưa vất vả. Sức tôi còn vật đổ con trâu. Nhưng ít cái chữ trong đầu nên kham không nổi việc điều

hành hợp tác. Xin các anh hãy tha cho làm phúc.

Lưu : - Nhưng bác ơi! Nhân dân sẽ cử bầu bác thì sao?

Ông Cần : - Không không! Kỳ này nhất định sẽ đề bạt anh Lưu việc ấy, anh Dương phải đứng ra vận động người ta bầu tôi vì thấy tôi hiền lành cẩn thận chứ đâu phải vì tài? Chỉ cần anh Lưu dám nhận những điều sai thì lo gì không thắng, thôi tôi về đây.

(Vào, Châu đưa bố vào theo).

Dương : - Đến bây giờ thì việc ấy mình xin bảo đảm cậu sẽ được tín nhiệm 100%.

Lưu : - Rất cám ơn.

Dương : - Cậu nên cám ơn Châu vì sứ giả yêu thương. *(Châu trở lại).*

Lưu : - Rất cám ơn bạn Châu.

Châu : - Không! Em xin dành danh dự ấy dâng Bác, Bác đã dạy chúng ta, phải nghiêm chỉnh xem xét lỗi mình *(Châu cười rạng rỡ. Thì đèn tắt, tiếng mõ lại nổi lên chuyển sang đoạn văn trò).*

(Mở đầu bằng đám rước quanh hồ, dẫn đầu bằng người hoá trang trâu đen, trâu đỏ và thầy đồ cóc như ở đoạn trên với cờ biểu ngữ cổ động về trồng trọt và chăn nuôi, trong đó có hai khẩu hiệu chính là)

Tiến lên sản xuất lớn, phân công lại lao động phát triển ngành nghề.

Áp dụng từng bước kinh nghiệm của Định Công, Vũ Thắng *(Đám rước dừng lại rồi tản ra thì một em trai, một em gái chăng ra dải băng đỏ thắm, ra gọi loa)*

Hôm nay khánh thành hồ nuôi cá để mở đường cho hợp tác xã tiến mạnh, tiến nhanh xin mời đồng chí phó bí thư huyện uỷ lên cắt băng khánh thành thả cá.

Mai : *(Tiến tới trước băng khánh thành, cười bảo ông Cần, bà Đợi)*

Chả biết tại sao trông thấy dây băng đỏ cháu tưởng như trẻ chăng giấy đón ngõ nhà trai sang đón dâu nhà gái.

Bà Đợi : *(Cười)*

Ơn chị đấy! Nhờ chị tác thành cho. Lát nữa thế nào cũng mời chị về ăn cơm với em một miếng giầu cau tươi!

Mai : - Vâng ạ! *(Ông Cần kéo bà Đợi lùi lại).*

Ông Cần : - Này! Hay là tôi với bà về lo giầu nước đi.

Bà Đợi : - Ư! Nước phải đậm, giầu phải mặn vôi để mừng cho nghĩa bạn tình người xem đã mỗi ngày một khá!

(Hai cụ vào. Một em trao cho chị Mai cái kéo).

Chị Mai : *(Dừng lại)*

Thưa toàn thể bà con mừng, con đã noi gương

Vũ Thắng tập trung sức mình để làm cho đồng ruộng khang trang chúng ta sẽ gặp nhiều trở ngại, khó khăn huyện rất ủng hộ, chi bộ đã quyết tâm bà con có ý kiến gì xin tự do phát biểu.

Tiếng nói đơn 1 : - Dễ một phần không dân cũng chịu.

Khó trăm phần dân liệu cũng xong!

Tiếng nói đơn 2 : - Đảng viên đi trước làng nước theo sau.

Bó kết cùng nhau bể Đông tát cạn

Thầy đồ cóc: *(Đẩy lên cao cầm cẳng lá khoai ra hiệu cho dàn đồng ca)*

Dàn đồng ca : *(Xướng lại)*

Dễ một phần không dân cũng chịu i a

Khó trăm phần dân liệu cũng xong

Đảng viên đi trước làng nước đi sau

Bó kết cùng nhau bể Đông tát cạn!

(Thầy đồ cóc ngả đầu chào. Chị Mai cười cầm kéo tiến lên cắt băng tượng trưng)

Chị Mai : - Các em hãy cuốn lại để đem cuốn vào chú rể cô dâu.

Ông Ba Ao : *(Kéo bà Bốn Ước ra rỉ tai)*

Này! Tôi với bà về lo giầu nước giúp đi, Hì! Bây giờ tôi với bà cũng đổi duyên cầm bát ra duyên cầm kỳ nghe chửa?

Bà Bốn Ước : - Úi dào! Muốn kỳ cọ thì sát lưng vào thành bể ấy tôi chả phải tội! *(Ngẩy đi).*

Ông Ba Ao : *(Buồn bã).*

Hí! Đúng là sai một ly đi một dặm... đến bây giờ xin kỳ cọ mà cũng không xong! Hí... *(Vào nốt)*

(Ba cô gái làm động tác bơi thuyền tiến ở phía sau ra, kế đó là Lưu, Dương, Châu. Một số tay bưng những lườn sơn làm động tác thả cá, khi con thuyền "ước lệ" của Lưu, Dương, Châu tiến ra giữa sân khấu thì dừng lại. Tất cả diễn biến trên đều khuôn trong bài hát đò đưa làm nền):

Bài hát đò đưa : - Từ hòn đất đi lên

Ta dám quyết này ai ơi từ hòn đất đi lên

Thực hiện ý Đảng trang nghiêm vững vàng

Ta sắp đặt lại giang sơn đất nước Lạc Hồng

Hãy nhớ câu:

Bầu ơi thương lấy bí cùng!

(Hai em đến cuốn băng đỏ vào Dương, Châu)

Hạ màn

Viết lại lần thứ 3

Xong ngày 6 tháng 3 năm 1978

CÔ GÁI
LÀNG CHÈO

NHÂN VẬT

- **Cô Đào:** Sau là chị Đào
- **Tân:** Người yêu của cô Đào
- **Lý:** Con gái chị Đào
- **Ông Hỉ:** Anh chị Đào
- **Cường:** Xã đội trưởng
- **Chánh Bất:** Địa chủ cường hào
- **"Chuộc":** Sau là anh Bồi
- **Cúc:** Sau là chị bán rượu
- **Xô-muya:** Sĩ quan Pháp mặc áo dân sự
- **Đích, Tỉnh:** Và một số lính nguỵ, lính Gamo
- **Ông trùm và dân làng**
- **Một số nam nữ du kích**
- **Trương tuần và hai tuần đinh**

MÀN MỞ ĐẦU

Cảnh làng chèo có cây đa, sân đình, giếng nước. Lý trạc 25 tuổi, vừa đi biểu diễn ở nước ngoài về thăm làng. Chị cùng với mấy bạn trai, gái trong các bộ quần áo hợp thời trang, đẹp mắt. Dân làng trong đó có một số diễn viên trong đội Chèo ra đón.

Tiếng hát chào mừng của dàn đồng ca:

Tiếng trống chèo rung lên từ ngàn năm.

Theo suốt chiều dài lịch sử thăng trầm.

Quyện lại với bóng đa, sân đình, giếng nước.

Tiếng hát chèo lay động vừng trăng.

Vui buồn theo cảnh tình người trong cuộc.

Tiếng hát chèo mang hình ảnh đã quen.

Mang âm thanh đã thuộc,

Tiếng hát quê hương.

Lý : - Tiếng hát quê hương,

Đã dẫn tôi đi khắp mọi nẻo đường.

Với danh hiệu diễn viên - nghệ sĩ.

Đâu có tâm hồn. đấy còn yêu quý.

Bè bạn năm châu hoan hỉ dưới ánh đèn.

Dân tộc mình từng cung bậc nâng lên.

Theo tầm cao tiếng hát.

Mọi chước quỷ mưu ma thấy đều tan tác.

Tiếng trống chèo rung lên.

Hội tụ về sức mạnh lòng tin.

(Với ông già) - Thưa bác đây là tập ảnh của Đại hội liên hoan thanh niên thế giới tặng đoàn đại biểu Việt Nam. Cháu xin tặng lại quê hương làm kỷ niệm.

Ông già : *(Chỉ tập ảnh)*

Đây là Thị Màu, còn đây Thị Kính,

Chiếc trống, chiếc thanh la cũng vào ảnh cả đây này.

Tà áo dài như múa như bay,

Cùng tiếng gõ, tiếng nhạc đây rộn rã.

Hình ảnh nay tuy quen mà vẫn lạ.

Bè bạn nâng niu, ta gắng sức giữ gìn,

Mở mắt nhìn tám hướng, bốn phương.

Hỡi làng Chèo thức dậy!

Lý : - Hình ảnh này, âm thanh ấy,

Ai đã nghe, ai đã thấy!

Giọt nước mắt nào đã chảy,

Giọt máu nào đã rơi!

Kiếp cũ đời xưa, ôi cũng một kiếp người!

(Xúc động, oà khóc) - Mẹ ơi!

Mọi người xúm lại như dò hỏi

Ông già : - Lời ca kể chuyện mừng vui,

Một con người, một cuộc đời vì sao

Tơ lòng hay nỗi xót đau,

Ruột tằm hỏi có khác nào xác ve.

Với khán giả

Thưa quý vị khán giả.

Đây là chuyện Cô gái làng Chèo.

Qua mấy chục năm đã xa,

Mà vẫn gần ngay trước mắt chúng ta.

MÀN I

Cảnh đầu xóm vắng, phơ phất một khóm lau bên chiếc cầu tre bắc qua ngòi.

Tân : *(Dắt Đào qua cầu tre, hát)*

Anh đưa em về nhà anh.

Đôi ta đã diễn vợ chồng hàng trăm lần như thật.

Mà hôm nay mới thật vợ chồng.

Đưa em về nhà anh,

Một mái nhà tranh, xào xạc cành lau đầu xóm vắng!

Đào : - Em về nhà chồng,

Không pháo đỏ rượu hồng, không có trầu cau mời họ mạc.

Khăn gói gió đưa cái nghèo xơ xác.

Theo em về cùng anh.

Tân : - Anh say em, em say anh vì tiếng hát,
Như bao trai tài gái sắc đã yêu nhau.
Duyên nợ buộc vào, ai cưỡng lại được đâu.
Không có người phù rể phù dâu,
Đôi ta vịn vào nhau qua chiếc cầu tre lắt lẻo.

Trương tuần cầm tay thước và mấy tuần đinh ra.

Trương Tuần : - A, bắt được vợ chồng nó, đây rồi!
Không cheo, không cưới, theo nhau à? Tuần đâu, theo lệnh của ông chánh, tống cổ kép Tân đi bán xới cho tao. Còn con vợ nó bắt về hầu ông chánh.

Tân : - Ông không được bắt người vô cớ.

Trương Tuần : *(Giơ tờ văn tự ra)* - Có đây.

Tân : *(Xem văn tự)* - Ôi, thiếu một suất sưu, gần hết cả ruộng vườn rồi, nay còn phải trả nữa ư?

Trương Tuần : *(Bố chết, con phải trả thay).* - Mấy năm trước, sở dĩ người ta chưa đòi vì con Đào còn nhỏ, nên ông chánh phải chờ.

Chờ ba năm, chờ năm năm, cứ qua sân qua ngõ, nhòm con bé nhỏ, ngó đứa trẻ ranh. Đến bây giờ thì:

(Hát) - Ngực nó đã đơm hai trái lựu.

Tóc nó đã quyện mây xanh.

Mắt nó đã liếc dọc liếc ngang.

Nó đã biết lấy chồng.

Thì ông chánh phải phỗng tay trên thôi chứ.

Đào : *(Níu lấy Tân)* - Nhất định là họ bắt em rồi. Làm thế nào bây giờ hở anh? Đã đến nước này, anh chạy trốn đi kẻo chánh Bất nó đe nó giết!

Tân : - Nó đe nó giết.

Ta cùng sống hoặc ta cùng chết với nhau.

Đào : - Còn bố mẹ già, công nợ khất mãi sao?

Tân : *(Im lặng một lát)* - Còn bố mẹ già, công nợ khất mãi sao!

Em đã là cô dâu

Anh đã là chú rể

Vì đâu mà như thế?

Trời đất ơi!

Em mười tám, anh đôi mươi

Mỗi đêm diễn, anh đóng chồng, em đóng vợ.

Đôi ta cùng chờ đợi có một ngày.

Lý : - Khăn lụa hồng lau nước mắt từ nay.

Châu Long trốn Lưu Bình,

Suý Vân bỏ Kim Nham,

Thị Kính xa Thiện Sĩ!

Thôi đành vậy, tình chia nghĩa sẻ,

Duyên lỡ làng hẳn phận cũng dở dang.

Tân : *(Hát vãn)* - Vì đâu phận trái duyên ngang?

Lý : *(Tiếp)* Lời ca tiếng hát vẫn mang tủi sầu.

Trương Tuần : - Hừ, éo le thật!

Hừ, oái oăm quá!

Con người không phải là gỗ đá,

Mà đặt chỗ này thì nó nằm ở chỗ này,

Để chỗ kia thì nó nằm ở chỗ kia,

Bởi vì nó còn có con mắt, mà mắt lại có tia.

Nó còn có tấm lòng, mà lòng lại có tơ nên nó mới sinh ra sự vấn vương, vương vấn.

Ông chánh Bất làng này đã thích cái gì thì trước sau cũng cứ phải là xin khấn.

Thích ai thì sớm muộn cũng cứ phải kính dâng.

Nghe tôi, chị thì kính dâng cái tấm thân ngà ngọc, cái tiếng hát cá dưới nước phải buồn, chim trên trời phải khóc.

Còn anh thì kính biếu một người nhân ngãi, một ả nhân tình rất đẹp rất xinh.

Thế là mọi sự sẽ êm.

Để Trương tuần được ngồi yên trên cái chõng tre rung rinh mà cầm chén rượu.

Nhìn hai người

Nghĩ thương người mắc nạn

Tôi đứng quay mặt đi cho anh chị than thở đôi lời.

Đào : - Chỉ còn khoảnh khắc nữa, chúng ta phải xa nhau.

Trời đất ơi, có ngờ đâu, có ngờ đâu,

Biết nhau để khổ cho nhau từ giờ!

Tân : - Anh đi sống vật sống vờ.

Đào : - Em về sống ngẩn sống ngơ một đời.

(Hát) - Tình đây nghĩa đấy đôi nơi

Hoa xuân dập vùi

Sắc nát hương phai

Hỡi ai, lòng thấu cho ai!

Đào ngả vào tay Tân

Trương tuần đứng ngủ gật ở bên cạnh.

Trương Tuần : *(Giật mình dụi mắt)* - Á á, ô ố! Thế này à,

Thế này à! Tao vừa chợp mắt mà chúng mày đã giở trò "này i với này a".

Chúng mày diễn phù thuỷ cô đồng, diễu cợt cả quỷ ma.

Diễn thày bói, nhạo cả thần cả thánh.

Diễn mẹ Đốp, châm chọc trương tuần, lý

trưởng, *(Quát)* - Tuần! Tống cổ kép Tân đi. bắt thị Đào về cho ông chánh. *(Tân buông Đào, lẩn đi. Tuần lôi Đào đi khuất).*

Trương Tuần : *(Nhìn theo, cười)* - Hí hí, con bé trông rất có duyên, mà có duyên thì có phận. Thế mà còn vùng và vùng vằng làm mình làm mẩy. Từ nay trở đi, khi ra khi vào nhà ông chánh sẽ được nấp nom cái cảnh "thiếp hỡi chàng ơi" hí hí...

Chuộc : *(Đeo vịt ếch, ra nhìn trương tuần, bĩu môi cười chế nhạo)*- Hí hí. Hì hì...

Trương Tuần : - Thằng "chẫu chuộc", mày cười cái gì?

Chuộc : *(Hát)* - Cười cái trò chướng tai gai mắt.
Chê cái thói vừa đạp vừa xoa.

Trương Tuần : *(Xem vịt ếch)* - Đùa chứ, kiếm được gì, lươn hay ếch? Cúng tớ mấy con.

Chuộc : - Lươn thì anh được ăn luôn rồi chứ!

Trương Tuần : - Đâu nào?

Chuộc : - Ông chánh bắt anh nằm sấp xuống sân đãi anh hàng chục "lươn" hôm nọ thôi.

Trương Tuần : *(Xoa mông)* - Ừ nhỉ. Thế thì cho tớ mấy con ếch vậy.

Chuộc : - Ếch thì phải bán đôi, chứ bán ba là nó đánh nhau lộn tùng bậy lên, bố ai can được.

Trương Tuần : - Thật không?

Chuộc : - Mai kia cứ vào nhà ông chánh mà xem, không đúng như thế, cứ nọc thằng Chuộc này ra mà lột da nhồi trấu.

(Giơ ra một đôi ếch đã buộc dây) - Tôi chọn sẵn cho anh một đôi đây.

Trương Tuần : *(Xem ếch)* - Một đôi sao lại con to con nhỏ?

Chuộc : - Chọn như thế là có ý của người ta chứ. Con to là con đực, ếch cụ. Con nhỏ là con cái, ếch cốm hoa. Anh nên xách vào biếu ngay ông chánh. Này, những người có quyền có thế, sẵn sâm nhung quế phụ, ích dương tráng khí nên họ rất tham. Tham uống tham ăn và vơ quàng cả "gai sắc" nữa.

Trương Tuần : - Vơ quàng cái gì?

Chuộc : - Đã bảo là "gai sắc".

Trương Tuần : - Hiểu rồi, hiểu rồi!

Chuộc : - Cho nên ta biếu đôi ếch này xem lão ấy có biết ta chơi xỏ lão ấy không?

Trương Tuần : - Ừ, cứ thử xem. Nhưng mà này, thế nào lão ta cũng hỏi *(Nhại giọng chánh Bất)* thiếu gì thứ biếu, sao lại biếu thế này?

Chuộc : *(Giọng đầy tớ)* - Dạ, con biếu đôi ếch này không phải để làm thức nhắm, mà cốt để ông nuôi chơi thôi ạ.

Trương Tuần : - Nuôi chơi thì nuôi ở đâu?

Chuộc : - Dạ, không úp cối đá; không dạy nồi chân; không nhốt ở trong hang, mà thả ngay ở gầm giời, à gầm giường thôi ạ?

Trương Tuần : - Gầm giường ai?

Chuộc : - Dạ, biếu ông thì nuôi ở gầm giường ông ạ. Dạ, ông không phải cho nó nuốt cao nhung, cao hổ. Không cần bồi bổ cháo trứng, cháo gà, cứ đêm mưa rào là nó nhẩy ra "thiếp hỡi chàng ơi" Hí hí...

Màn

MÀN II

Nhà chánh Bất. Trên xà nhà treo một bức đại tự "Nhất lý chi trưởng". Dưới kê một sập gụ.

Bất : *(Ngồi trên sập vừa nghêu ngao hát ả đào, vừa tập đánh trống chầu nhưng đánh không đúng chỗ.)*

Hồng hồng. Tuyết tuyết

Mới ngày nào chưa biết cái chi.

Mười lăm năm thấm thoắt có xa gì.

Ngoảnh mặt lại đã tới kỳ tơ liễu.

Ngã "nhãng" *(Quên)*, gì nữa nhỉ?

Quân "kia"... cái gì nhỉ?

(Gọi) - Cúc đâu. đã thấy "chẫu chuộc" vào chưa?

Tiếng Cúc : - Dạ, chưa ạ!

Bất : - Khổ, tao đang quên đây, đang quên đây!

Cúc : *(Ra)* - Thưa, ông quên bà cả con hay sao mà...

Bất : - Ừ, quên, người thì quên, nhưng ngày giờ thì phải nhớ.

Cúc : - Dạ, bà con đi hội chùa Hương đến ngày kia mới về cơ ạ.

Bất : - Ừ, dịp may hiếm có, phải làm vụng trộm cho nhanh. Mày ra tìm "chẫu chuộc" vào ngay cho tao hỏi.

Cúc : - Ông hỏi gì, liệu con nhắn có được không?

Bất : - Quên văn, quên thơ, chứ có quên khăn ở ruộng, quên khố ở đồng đâu mà nhắn.

Cúc : - Mà cái anh "chẫu chuộc" thì suốt ngày tha thẩn. Biết anh ấy chui rúc ở bờ bụi nào mà tìm ạ.

Bất : - Khổ, ngã cái gì, quân cái gì! Khao vong đến nơi rồi, tao đang tập đánh trống chầu mà tự nhiên quên tịt mất.

Cúc : - Sao ông không hỏi con?

Bất : - Ơ, hỏi mày! Hỏi văn hỏi thơ, chứ có phải giã cua tra mắm đâu mà hỏi mày!

Cúc : - Vâng, văn thơ hát xướng, bài nào con không nhớ.

Bất : - Cửu phẩm văn giai như tao còn không nhớ: cái thứ con sen thằng ở như mày, mày bảo mầy nhớ. *(Dứ roi châu)* Muốn ăn roi hử?

Cúc : *(Sợ)* - Dạ, con nhớ thật mà. Nếu nói sai, con xin nằm sấp trên sập này cho ông đánh.

Bất : - Nằm sấp chịu đòn. Câu này, mày nói ra chứ tao không ép buộc. Nhớ nhá. Không nói được, đừng có trách tao.

Cúc : - Vâng, còn khi con đọc ra được thì ông nói sao nào?

Bất : - Thì mày muốn đòi gì tao cũng chịu.

Cúc : - Câu này cũng tự ông nói ra, chứ con không mặc cả nhé.

Bất : - Nào, quân cái gì, ngã cái gì?

Cúc : - Không nên hỏi xiên ngang, chữ nọ xọ chữ kia

Ông để con hát từ trên xuống dưới

Hồng hồng, Tuyết tuyết[1]

(Bất vơ lấy trống chầu nhưng tay cứ lúng túng giơ lên hạ xuống, chưa biết đánh vào chỗ nào là đúng.)

Bỏ mất khổ bằng rồi! *(Hát tiếp)*

Mới ngày nào chưa biết cái chi chi

(Giục) - Khổ đuổi, đánh tom tom tom. Thế! *(Hát tiếp)*

Mười lăm năm. *(Bất nện ba tiếng không đâu)* - Khổ, đấm vào miệng nhau thế thì hát làm sao được. Biết thì thưa thốt, không biết thì dựa cột mà nghe. Đã không biết còn ra vẻ ta đây, cầm chầu cầm trịch. Không bõ thiên hạ người ta cười cho ấy. *(Hát tiếp).*

Mười lăm năm thấm thoắt có xa gì

Ngoảnh mặt lại *(Giục)* khổ xuyên, tom chát tom!

Hát tiếp đã tới kỳ tơ liễu *(Giục)* - Tom tom tom!

---

(1) Bài ca trù của Nguyễn Công Trứ

(Bất đánh theo) - Thế có phải là đài các không nào. Không dạy thì còn bốp cha bốp chốp.

Bất : - Con này thế mà giỏi. Tiếp nữa đi!

Cúc : - Thôi con hãy dạy ông đến đấy thôi. Ông cứ ôn đi đã. Học tham không được đâu.

Bất : - A, con này ranh thật. Quân cái gì, ngã cái gì,

Đến cái chỗ tao cần hỏi thì mày đánh bài lờ.

(Chỉ vào sập gụ) - Nằm sấp xuống đây, nằm xuống!

Cúc : *(Vờ mếu máo)* - Dạ, hai câu này khó lắm, con chỉ nhớ chữ được chữ chăng. Con đọc sai thì ông nắn cho con.

Bất : - Nắn à! Tao thiếu gì chỗ nắn mà phải nắn mày.

Cúc : - Dạ, nắn là nắn chữ nắn nghĩa cơ ạ.

Bất : - Ừ, thế thì đọc đi.

Cúc : - Ngã lãng du thời quân thượng thiếu

Bất : *(Bấm đốt ngón tay, nhẩm từng chữ)* -

"Ngã nhãng chơi bời dân bị thiến". Sao nữa?

Cúc : - Quân kim hứa giá ngã thành ông

Bất : - "Dân kia ngứa quá đã hành ông!"

Hừ, nửa nôm nửa tự thế này, khó nhớ bỏ mẹ.

Ngã nhãng chơi bời dân bị thiến: Tổng lý chơi bời bắt dân phải nộp thuế, nộp sưu, đau quá hoạn phải không? Dân kia ngứa quá đã gì? Hừ, đã hành ông à! Láo!

Láo toét! Mày nhớ nhầm phải không?

Cúc : - Ông nhầm thì có. Nhầm chữ nên nhầm cả nghĩa rồi.

Ngã lãng du thời, quân thượng thiếu cơ mà

Bất : - Nghĩa là gì?

Cúc : - Bố con giảng cho con rằng: Cô Hồng cô Tuyết ơi, ta đang tuổi chơi bời thì các cô còn nhỏ.

Bất : - Có nhẽ thế mới phải.

Cúc : - Quân kim hứa giá, ngã thành ông.

Nghĩa là đến nay các cô đến tuổi lấy chồng thì tiếc thay ta đã già rồi. Cho nên mới "cười cười nói nói sượng sùng. Mà bạch phát với hồng nhan chừng ái ngại". Trông ông già đầu bạc mà còn cười cười cợt cợt với con gái trẻ măng thì dơ lắm ạ.

Bất : - Hừ, cái lão đồ nho nào đặt cái bài hát này cứ như là để nói xóc tao ấy nhỉ.

Cúc : - Vậy mà ông định mời hàng tổng hàng huyện đến khao vọng, rồi lại đưa cô hai ra hát, ra khoe thì quá bằng trát trấu bôi tro vào mặt.

Bất : - Mặc tao. Cả tổng cả huyện này, chẳng anh nào có vợ vừa đẹp vừa hát hay như cô hai nhà tao. Tao phải khoe cho họ chết thèm chết khát! Phải khoe cho xứng với cái bằng "Cửu phẩm văn giai" của tao chứ.

Cúc : - Ấy, ông không nhắc đến thì suýt nữa con quên.

Con đã giảng chữ giảng nghĩa cho ông đủ rồi.

Bây giờ con phải đòi nợ ông như ông đã hứa.

Bất : - Ờ, mày đòi thứ gì nào?

Cúc : - Một đôi hoa tai vàng ạ.

Bất : - Một đôi hoa tai vàng! Ơ, có mà sạt nghiệp tao.

Cúc : - Một bộ dây xà tích vậy.

Bất : - Xà tích cũng đắt chẳng kém hoa tai.

Cúc : - Một chiếc áo đồng lầm và một cái quần lĩnh tía.

Bất : - Cũng phải hơn chục thùng thóc chứ ít tiền à.

Cúc : - Một đôi guốc xà-goòng kêu cong cóc cong cóc vậy.

Bất : - Cũng vẫn còn hơi đắt.

Cúc : - Gì ông cũng chê đắt. Vậy con chỉ xin mỗi một thứ rẻ nhất thôi. Rẻ hơn giẻ rách ạ.

Bất : - Ừ, thế thì được. Thứ gì nào?

Cúc : - Con chỉ xin ông mỗi cái bằng Cửu phẩm văn "dai" thôi ạ.

Bất : - Bằng sắc của vua ban cho tao để tao thờ, mà mày dám coi như giẻ rách à! Giẻ rách thì mày đòi làm gì?

Cúc : *(Hát)* - Cho con trâu đực tám răng,
Mùa đông tháng giá nó nằm, nó nhai
Cái bằng nhanh nhách văn "dai".

(Vào khuất).

Bất : *(Gọi với theo)* - Cô hai chắc đã trang điểm xong rồi. Con mời cô lên tập múa hát đi.

Đào : *(Ra, vẻ buồn rười rượi hát)*
Tay bưng khay nước trà thang,
Bước đi một bước, hai hàng lệ rơi.

(Nghẹn lời, không hát được.)

Bất : - Kìa em, em hát nhầm rồi, chỉ có ta đây chứ có ai đâu mà thẹn. Trước đây, tiếng hát của em, cái duyên dáng của em, cái tươi tắn của em là của chung thiên hạ.
Từ nay trở đi, tài sắc của em là của riêng ta.
Ta muốn cho ai nghe mới được nghe;

muốn cho ai xem mới được xem. Đứa nào nghe trộm xem trộm, ông chọc thủng tai, mù mắt. Thằng kép Tân, ta đã đuổi đi bán xới rồi. Nào, chỉ có một mình ta với em thôi, em hãy chiều ta, hát cho ta nghe thật hay, thật ngọt nào!

Đào : *(Hát)* - Tay bưng bát muối đĩa gừng
Gừng cay muối mặn xin đừng quên nhau.

(Thảm thiết)

Anh đi đâu, anh ở đâu?
Để em nuốt tủi ngậm sầu anh ơi!

Cúc : *(Hốt hoảng ra)* - Úi giời ơi, ông ơi, ông vào mà xem, ông vào mà xem!

Bất : *(Gắt)* - Xem cái gì?

Cúc : *(Hát)* - Bà đang xé áo xé quần.
Đập mâm đập bát ầm ầm, sợ ghê,
Phá tủ phá hòm tan nát ra kia.
Eo ơi, eo ơi, hú hú!

Bất : - Nhưng bà về từ lúc nào?

Cúc : - Con mải thái rau, con không biết.

Bất : - Khổ, cứ tưởng ngày kia bà ấy mới về cơ.

Không ngờ bà ấy đánh lừa tao để bắt quả tang tao đang vụng trộm.

Cúc : - Chắc là bà nổi máu ghen. Tay cứ nhăm nhăm con dao bầu sáng loáng.

Bất : *(Với Đào)* - Ối giời ơi, chạy đi thôi không thì chết ráo cả bây giờ.

Cúc : *(Túm lấy Bất)* - Ông định chạy đi đâu? Con đã giằng được con dao rồi. Khi nghe thấy ở trên này cô Đào hát "Tay bưng khay nước trà thang" thì mắt bà trợn ngược lên, tay bấm vào thành giường, mồm méo xệch đi như miệng con ốc nhồi ấy.

Bất : - Bà ấy khóc hay bà ấy cười?

Cúc : - Bà cứ hút gió hút hơi, khóc không thành tiếng.

Bất : - Mày kể hết rồi chứ?

Cúc : - Rồi khi nghe thấy ông nói: "Em là của riêng ta. Đứa nào nom trộm ông chọc cho mù mắt" thì lập tức bà đứng dậy, leo lên chiếc ghế hái chè, cởi dây lưng ra buộc vào cành mít. Rồi... rồi... con không túm lấy chân bà, thì bà đã chui đầu vào cái thòng lọng đó rồi. Ghê quá!

Bất : - Hừ, mày lại làm hại tao rồi! Thế trước khi tự vẫn, bà ấy có trăng trối gì không?

Cúc : - Bà bảo: Nếu ông ấy không đuổi con Đào đi, tao không chết hôm nay được thì tao sẽ chết vào giữa ngày khao vọng cho mà xem. Ối giời ơi, con nghĩ cùng một nhà mà hai cảnh hai bên: Một bên là đám khao, một bên là đám tang thì sẽ rối tung, rối xoè lên mất. Bên phải thì treo đèn lồng tua đỏ tua xanh; bên trái đốt nến thất tinh trện mặt ván. Bên treo câu đối sa-tanh, thêu cành hồng con bướm; bên buộc lá phướn cành tre. Bên cô đầu đàn hát ngân nga; bên phường kèn ò í e thổi bài Lâm khốc. Bên cỗ giò nem ninh mọc: bên thịt lợn thái rối đổ ra mâm. Rồi rồi, con phải ngồi ở giữa sân, quay sang bên phải gắp một miếng cỗ khao; quay sang trái, gắp một gắp cỗ tang. Rồi không biết con nên cười hay nên mếu. *(Đập tay xuống đất)* Hử ông?

Bất : - Khổ, mày làm ông rối ruột thế này thì ông cũng chết mất thôi.

Cúc : - Ông chết, bà chết thì con ở với ai? *(Giọng ráo hoảnh, với Đào)* - À phải rồi, em ở với cô hai, cô hai nhỉ.

Đào : - Cám ơn em có lòng thương chị. Nhưng chị bây giờ thì sống cũng như đã chết rồi. Không có hồn mà chỉ có xác thôi.

Cúc : *(Với Bất)* - Ông nghĩ thế nào thì nghĩ, chứ cứ để cái cảnh "Một chum hai gáo, một gạo hai niêu" thì không yên ổn được đâu.

Bất : - Ta sẽ sai thằng "Chẫu chuộc" mua đất làm nhà để cô con ở riêng ra. *(Với Đào)* - Rồi năm thỉnh ba thoảng, lựa ngày bà ấy đi ăn giỗ hay sang quê ngoại, ta sẽ lỉnh ra với em ngoài xóm trại, em hát cho ta nghe. Ừ, không dám hát to thì hát thầm, ru thầm ta ngoài xó vườn ấy vậy.

Cúc : *(Kêu đỗi ối lên)* - Ối giời ơi, có chạy đi không chết cả nút bây giờ *(Hát).*

Bà xổ khăn xõa tóc
Đôi mắt trợn trừng
Tay cầm nhăm nhẵm con dao.

(Bất sợ chết khiếp, núp vào sau lưng Cúc, Đào nhìn Bất với vẻ vừa căm giận vừa khinh bỉ.)

Màn

MÀN III

Cảnh nhà bà Đào, nhà tranh vách nứa. Ở một góc vườn xóm trại

Mở màn, bà Đào ngồi trên chõng tre, đầu quấn một dây mơ vì đang ốm

Bà Đào : *(Vỉa)* - Cảnh nghèo giật gấu vá vai
Hôm nay đã vậy ngày mai thế nào?
(Hát) - Tôi là Nguyễn Thị Đào.
Tình duyên ngang trái, ra vào ngẩn ngơ.
Bóng ai thường hiện trong mơ,
Đến bao giờ, biết bao giờ gặp nhau.
Hỏi chi thêm trạnh lòng nhau.
Ối chồng đâu, ối chồng đâu, ối chồng!

(Bất ra, đứng ở một góc sân khấu)

(Chỉ tay) - Chồng tôi đó.

Ông chánh Bất nhà giàu nhất xã.

Tôi đã nói rồi: Đành cam ở goá.

Vẫn còn hơn làm con ở, nàng hầu.

Bất : - Thì nào tôi có ruồng rẫy bà đâu.

Chỉ tại cảnh chồng chung vợ chạ.

Bà Đào : - Sao quên được trận đòn ghen tàn tệ,

Rồi đuổi đi khi dạ chửa bụng mang.

Bất : - Vì bà chẳng đã dan díu với kép Tân.

Bà bị đuổi, tôi chẳng bênh bà được.

Con Lý bây giờ đã lớn,

Mẹ cả đã chết rồi.

Xin bà thứ lỗi cho tôi, về với tôi cho phải đạo.

Tình hình đang nhộn nhạo.

Quân Pháp đã chiếm Hà Nội, Hải Phòng.

Du kích đang rào làng kháng chiến.

Nếu không rút vào tề cho sớm.

Thì rồi sẽ không có đất mà chui.

Mẹ con bà muốn yên thì phải theo tôi.

Muốn khổ thì ở lại.

Bà Đào : - Thôi, ông đừng lải nhải.

Châm chích vào cơn giận cơn đau.

Thà là không thấy mặt nhau,

Kiếp này đã vậy, kiếp sau vẫn là.

(Xua đuổi)

Con cáo già nhòm ngó nhà ta.

Xua ngay ra.

Nó giương con mắt ác,

Nó giơ đôi móng sắc,

Giọng lưỡi ngọt ngào đảo điên.

Chớ có cả tin

(Bất đi khuất. Bà Đào lảo đảo vì mệt mỏi).

Ông Hỉ : *(Từ trong nhà, vội ra đỡ bà Đào)* - Cộ lại nói quẩn rồi. Hãy ngồi xuống đây cho đỡ mệt.

Cường dẫn Tân vào.

Tân : *(Nhẹ giọng)* - Chào ông cả.

Ông Hỉ : - Không dám. Ông ở đâu ta?

Tân : - Cháu là thầy lang đến thăm người ốm.

Ông Hỉ : *(Ngờ ngợ)* - Nghe tiếng nói quen quen. Hình như anh kép Tân có phải?

Cường : - Vâng, anh kép Tân đã về

Tân : - Chính là kép Tân của ông hề đây ạ! Giơ gói thuốc nam ngầm nói với ông Hỉ cho phép mình được hỏi han người ốm. Ông Hỉ gật đầu và cứ ngẩn ra ngắm nhìn Tân.

(Cường ý tứ kéo ông Hỉ ra ngoài).

Tân : *(Giọng bùi ngùi)*

Chị Đào, nghe tin chị ốm,
Vì thiếu ăn, lại suy nghĩ quá nhiều.
Gói thuốc nam, giá đáng bao nhiêu.
Gọi là của ít lòng nhiều thăm chị.

Bà Đào : *(Vẫn tưởng là chánh Bất)*

Không hỏi han chi cả,
Đừng đến đây ngon ngọt rủ rê.

Tân : - Chị Đào, tôi là Tân đây cơ mà!

Chị có nhận ra tôi không, hỡi chị?

Bà Đào : *(Ngẩng nhìn)* - Là Tân à, cậu Tân, anh Tân.

A, chàng Thiện Sĩ đây rồi!

Lại đây, lại đây với Thị Kính tôi.

Múa "Vu quy" hát "Duyên phận phải chiều" cho đỡ nhớ.

Lại đây, chàng Thiện Sĩ.

Cứ lại đây, tôi không cắt râu đâu mà sợ.

Múa hát với nhau một tí thôi mà,

Trên chiếu chèo, duyên số đôi ta,

Coi hư là thật để mà thương nhau.

Cứ nắm lấy tay Tân, múa hát khiến Tân phải miễn cưỡng chiều theo.

Đôi ta duyên phận chẳng thuận chiều.

Cái dây tơ hồng khó se vì mắc mối: cái sợi chỉ diều đứt tung.

Để cho ai muối dạ xót lòng.

Chăn đơn gối chiếc mơ màng ngày đêm

Nước mắt tuôn thấm ướt vai áo mềm.

Ông Hỉ : *(Lại ra)* - Anh Tân, đang lúc nước sôi lửa bỏng thế này, anh về một mình, đi qua vùng địch chiếm, anh không sợ à?

Tân : - Nhận nhiệm vụ của cấp trên giao cho thì khó mấy cũng phải về. Mà đã về thì không sợ.

Chẫu Chuộc : *(Lăng vảng ở bên ngoài nghe ngóng giờ mới bắt chuyện)* - Sợ cóc gì cơ chứ. Việt Minh vừa phục kích ở đường 5: đột nhập sân bay Hải Phòng: lấy thóc của địa chủ phát cho dân. *(Với Tân)* - Thế có phải do anh chỉ huy cả không? *(Nắn thắt lưng Tân)* - Hà hà, cái gì cạnh đây? Súng lục à! Đúng là cán bộ cấp trên rồi. Oách nhỉ!

Tân : - Anh "Chẫu chuộc" giờ tôi mới nhận ra anh.

Anh vẫn bắt rắn lấy mật bán cho chánh Bất chứ?

Chuộc : - Nghề nào nghiệp nấy. Chẫu chuộc vẫn là Chẫu chuộc thôi *(Liến thoắng)*

Chuộc rúc bụi rậm,

Chuộc lẩn bãi khoai,

Đôi cẳng chuộc dài,

Vừa nhoài vừa nhẩy,

Đôi mắt thây lẩy,

Nháo nhác nhâng nhâng.

Nhâng nhâng nháo nháo.

(Với Tân) - Còn anh thì sao? Tiểu đoàn hay đại đội?

Tân : - Trước sau tôi vẫn là người làng Chèo thôi.

Tôi lại trở về quê công tác và bàn với bà con ta lập lại gánh Chèo.

Chuộc : - Lập lại gánh Chèo à! Thế thì xin cho "Chẫu chuộc" giữ một chân.

Ông Hỉ : - Chú thích chân gì. gánh hòm hay kéo phông?

Chuộc : - Chân đánh trống *(Phi trống chèo bằng mồm rất giòn rồi vỗ vào vịt ếch, với Tân)* - Có nhắm đây rồi. Mời anh lại đằng em đánh chén. rồi em hát cho mà nghe *(Hát).*

"Cái văn tôi chầu bà chúa con cua.

Tám chân. hai mắt. một mai hai còng.

Tân : - Này. nhắm rượu với thịt ếch thì xoàng quá.

Phải thịt hổ mang. có thì tôi mới đến.

Chuộc : - Thịt hổ mang à? Đáo để đáo để thật. Tìm đâu ra cái của nợ ấy.

Ông Hỉ : - Hổ mang. mai gầm chúi ở đâu, anh biết thừa đi rồi chứ.

Chuộc : *(Nghĩ ra)* - Ờ, có có. Tôi vẫn còn thả lỏng một con to phải biết.

Ông Hỉ : - Thả lỏng thế, không sợ nó cắn à?

Chuộc : - Vặn răng đi là tịt cắn. Anh Tân nhá, chiều nay lại đằng em, em rán thịt hổ mang, anh em ta đánh chén *(Tân gật đầu, Chuộc ra khuất).*

Cường : *(Nhìn theo Chuộc rồi quay lại với Tân)* - Anh nhận lời đến chơi với Chẫu chuộc à? Cậu ấy thường vẫn đi lại nhà chánh Bất.

Tân : - Xin đồng chí xã đội trưởng cứ yên tâm. Có chén chú chén anh, rượu vào lời ra mới biết tim đỏ tim đen nhau thế nào chứ.

Cường : - Vậy anh cứ ở đây, tôi phải bàn trước với anh em du kích. *(Kéo ông Hỉ cùng đi khuất).*

Bà Đào : *(Với Tân)*

Anh đi mười mấy năm bằn bặt
Có khi nào anh nghĩ đến bà con làng xóm chúng tôi không?

Tân : - Ngày hội năm Thìn diễn tích Quan Âm.
Rồi từ đó Tiểu Kính Tâm không đứng trên chiếu chèo làng Khuốc.
Vì sao giữa tuổi thanh xuân đầy mộng ước
Tôi đành ngẩn ngơ trong câu hát tiếng đàn?
Phải bỏ làng đi "tứ chiếng" lang thang?
Khi đóng hề theo, khi làm hề gậy,
Tìm trò diễn đưa lên sân khấu,
Để vạch mặt bọn cường hào, quan lại xấu xa.
Mười mấy năm đi rộng nhìn xa.
Đường cứu nước, cứu nhà nay đã gặp.
Nay tôi về đây, bà con mình còn đủ mặt.
Nhưng, chị Đào ơi, còn con Lý của chúng ta.

Mười sáu tuổi tròn. hẳn nó đẹp như hoa.

Hát chèo rất hay và thông minh hơn mẹ?

Bà Đào : - Nửa đời người ngậm sầu nuốt khổ.

Đêm ngắn ngày dài. bồng bế nó trên tay.

Mẹ chẳng rời con. con không rời mẹ một giây.

Đầu xóm vắng một cây liền một quả.

Tưởng những mong công đền. nghĩa trả.

Gái đôi mươi như quả chín cây,

Muốn ngọt thơm gió thoảng hương bay.

Hay sầu héo chim vầy quạ rỉa.

Lâu nay. đêm nào cũng thế,

Nó bỏ nhà không biết đi đâu?

Không gái trai đàn đúm với nhau.

Sao phải đi đêm về hôm lén lút?

Tân : - Anh Cường cho tôi biết, cháu đã vào du kích.

Ngày nào nó chẳng tập quân sự với anh em.

Ai cũng khen con bé thông minh.

Diễn được cả Thị Màu, Thị Kính. Suý Vân.

Vai nào nó cũng nhập tâm từ bé.

Bà Đào : - Trời ơi, có lẽ nào như thế!

Tôi đã thề không dạy nó.

Nó học ai mà thuộc tự bao giờ?

Lại Thị Kính, lại Suý Vân, tôi thật không ngờ

Đời tôi thế, đời con lại thế!

Lý : *(Múa hát từ xa, tới)* - Chị em ơi, lại đây tôi hát xuôi hát ngược cho mà xem.

Chiếc trống cơm ai khéo vỗ nên bông.

Các cô du kích xách gậy tầm vông ra chiến hào.

Con chuột nó vật con mèo.

Con giun cái dế đã trèo lên cây.

Ông bụt kia bẻ cổ thằng Tây,

Chú gà xua con cáo, con cầy chạy re.

Con cào cào đá đổ chiếc xe,

Mấy con săn sắt nhảy lên đè con hổ mang.

Bà Đào : *(Vơ lấy chiếc roi ra đánh con)*

Tôi thật không ngờ.

Con tôi đã hỏng đã hư thế này.

Dạy con từ bấy đến nay,

Bỗng dưng tuột khỏi vòng tay mẹ rồi.

Ai cho hát, ai cho múa,

Sao son phấn, sao diêm dúa.

Thêm ngứa mắt người.

Làm lộn ruột tao.

Lý : *(Chạy vòng quanh, rồi ôm lấy mẹ)*

Mẹ ơi, sao mẹ lại buồn khi thấy con múa hát.

Con không làm rơi rổ bát,

Không làm đổ nồi cơm,

Không đụng vào đống rạ đống rơm.

Bà Đào : - Nhưng con động vào lòng dạ mẹ *(Buông chiếc roi)*

Con ơi, mười mấy năm day dứt,

Hỏi có lúc nào nguôi

Có ngờ đâu nước mắt mẹ đầy vơi.

Cũng chỉ bởi sắc tài, con ạ.

Số phận mẹ buồn lây sang cây lúa,

Và tủi cho luống cải, luống cà.

Cay đắng cho người bằn bặt nơi xa.

Mẹ chỉ sống, con ơi, thân một nửa.

Mẹ bước có một chân mỗi lần qua ngưỡng cửa.

Làm một tay qua mỗi vụ mỗi mùa.

Ngủ một mình nửa tỉnh nửa mơ.

Ăn một miếng nửa bùi nửa chát.

Tân : - Chị ơi, mừng nay bà con làng Chèo ta sum họp,

Thời thế đổi thay, số phận cũng đổi thay,

Đốm than hồng vùi trong tro lạnh bấy nay,

Gió đã thổi bùng lên thành ngọn lửa.

Sức mạnh triệu người như triều dâng thác đổ.

Phá ngục tù, mở cửa phòng giam,

Những kiếp người nô lệ lầm than.

Đã vùng dậy hát vang bài ca chiến thắng.

Chúng ta đã chịu nhiều cay đắng.

Gặp lại nhau, lẽ nào chẳng mừng vui.

Chị hãy đứng lên góp sức cùng tôi.

Lập lại đội Chèo chung lời ca tiếng hát.

Lý : *(Với Tân)* - Bác ơi, không hiểu sao mỗi khi nghe cụ trùm rung trống.

Mẹ cháu đang ăn cũng bỏ bát đũa, đi nằm.

Đang ngủ thì cuộn chiếu gấp chăn.

Đang cười thì khóc.

Và không buồn soi gương chải tóc. Vì sao?

Bà Đào : - Thà rằng không gặp mặt nhau.

Nhớ thương nén lại, buồn đau nguôi dần.

(Hát)

Có hay chăng nỗi xa mong mà gần lại tủi,

Những năm tháng sớm chờ chiều đợi.

Dò la thăm hỏi.

Chim vắng bóng, cá biệt tăm.

Tân : *(Tiếp)* - Xa quê hương, nơi mây ngàn gió núi,

Vẫn tưởng đến chiếu chèo trong đêm hội.

Ta vẫn trông nhau qua câu hỏi một lớp trò.

Lòng sao thấy trạnh niềm xa nỗi nhớ.

Đi về lối ngõ,

Gợi tình xưa nghĩa cũ biết có còn?

Bà Đào : *(Tiếp)*

Bao năm xa cách.

Bắc Nam đôi nơi.

Đã dở dang rồi.

Cũng đành mà thôi,

Đành thôi khuất mặt cách lời,

Ngậm sầu nuốt tủi một đời cho qua!

Dắt Lý vào, Tân nhìn theo, lắc đầu thất vọng.

Màn

MÀN PHỤ

Giặc Pháp đang đánh chiếm đồng bằng Bắc Bộ
Tiếng đại bác từ xa vọng lại.

Bất : *(Lẻn ra nghe ngóng)*

Quân Pháp đã đánh lên Việt Bắc,
Súng thần công đại bác nổ liên hồi.
Chỉ nay mai họ kéo đến đây thôi,
Du kích Việt Minh chạy đằng trời cho thoát.
Năm sáu năm trời giấu mặt,
Cáo phải đội lốt cừu,
Ta cũng có chân trong hội Việt Nam cứu quốc như ai.
Mặc áo cộc nâu, bỏ dép bỏ giày.
Đi quyên gạo, quyên tiền, đắp đê phòng lụt.
Sắm vũ khí áo quần cho du kích,
Đóng ghế đóng bàn mở lớp học bình dân.

Công phiếu kháng chiến, người ta góp mười phần,

Ta cũng góp năm ba phần cho phải phép.

Việt Minh chẳng ưa ta, ta biết.

Ta khéo lấy lòng để họ khỏi ghét ta.

Mấy năm trời cứ thấp thỏm vào ra,

Họ muốn trị ta nhưng không có cớ gì mà trị được.

Ta tính kỹ rồi: ở cùng phải ở cho đúng thời, mà đi cũng phải đi cho đúng lúc.

Sấm đã dậy trong những tràng đại bác,

Trời sắp nổi cơn dông,

Hổ mang, hổ lửa, mai gầm,

Ngóc đầu dậy cựa mình lột xác.

Chuộc : *(Ra, trông trước trông sau, vờ vĩnh vồ ếch)*

Con chẫu chuộc nhảy ngược,

Con ếch ộp nhảy xuôi.

Ngược xuôi, xuôi ngược,

Xuôi ngược, ngược xuôi,

Bất : *(E hèm một tiếng, với Chuộc)* - Chú hai, kiếm được gì, lươn hay ếch?

Chuộc : *(Tiếng to tiếng nhỏ)* - Chẳng kiếm được gì. À, được cả lươn lẫn ếch.

Bất : *(Vờ xem vịt ếch)* - Nhiều không?

Chuộc : - Quân Pháp thua to rồi! Ha ha, ếch chui vào xiếc!

Bất : *(Hốt hoảng)* - Thua được thế nào?

Chuộc : - Quân Pháp nhảy lên Việt Bắc, họ nện cho om đòn.

Vâng, ếch thì phải om: Lươn thì phải rần rồi mới nấu.

Bất : - Chà!

Chuộc : - Họ rần cho quân Pháp nhừ xác ở Cao Bằng, Bắc Cạn, Lạng Sơn.

Đông Khê, Thất Khê bị đánh tan.

Hai quan, năm Tây bị bắt sống.

Bất : - Hừ, cay thật!

Chuộc : - Vâng, vừa chua vừa cay, cay nhức óc.

(Hát)

Ếch om tôi biếu quan thầy.

Lươn rần tôi mời quan tớ.

Tớ thầy một lũ,

Đều ngu như chó.

Đút đầu vào rọ,

Tra vỏ vào tròng,

Sứt đầu mẻ trán có hay.

Bất : - Chú lấy tin này ở đâu?

Chuộc : - Tôi moi được ở kép Tân.

Bất : - Kép Tân đã về à! Hắn có đả động gì đến ta không?

Cứ tưởng...

Chuộc : - Tưởng, tưởng! Có tật hay giật mình. Ông cướp vợ người ta, vu oan giá họa cho người ta. Cái thù ấy thì ai quên được. Cơ sự đã đến nước này mà ông còn luẩn quẩn ở đây. Không chuồn nhanh thì chết ráo.

Bất : - Ta đã tính rồi, nhưng ta còn muốn kéo mẹ con, con Lý cùng đi. Con bé hát rất hay. Thế nào chả có lúc cần đến nó.

Chuộc : - Kép Tân đã về, đời nào bà ấy còn chịu đi đâu nữa.

Bất : - Ờ... còn chú? Cả làng này chỉ có chú biết đường ăn ở. Ta đi yên phận ta, nhưng còn chú thì sao?

Chuộc : - Chẫu chuộc là chẫu chuộc chứ còn sao.

Bất : - Ừ, ta đi chú ở lại làng. Khi ta nhắn thì chú vào với ta nhé. Liệu có được không?

Chuộc : - Tôi làm nghề bắt rắn, đi theo ông thì sinh sống bằng gì?

Bất : - Làm bồi cho ta, ta nghiện món riêu lươn mọc ếch. Chỉ có chú nấu mới vừa miệng ta thôi.

Chuộc : *(Suy nghĩ rất lung).* Chẫu chuộc... làm bồi... riêu lươn mọc ếch... Hơ hơ, hớ hớ!

Cười to rồi vội ngậm miệng lại.

Nói vậy biết vậy ông ơi,

Hở ra, du kích cho xơi "kẹo đồng".

Màn

MÀN IV

Cảnh làng kháng chiến. Nam nữ du kích trong đó có Cường, Lý, Chuộc, vừa đào hào đắp luỹ vừa hát.

Ơ hò, bà con xóm làng này[1]

Ơ hò, nào đi mà đắp làng này,

Ơ hò hò khoan!

Đất này ta xây nên thành,

Tre này ta che kín làng.

Cuốc này ta đào thêm hầm thêm hố,

Đánh giặc thì ta đây có bắp cày,

Hì hà hì hục, lục cục lào cào.

Mấy du kích : *(Với Cường)* - Hoạt cảnh chèo của xã đội trưởng viết hay lắm! Chúng em rất mê.

Cường : - Ờ, hay thế nào, mê thế nào nào?

---

[1] Bài "Rao làng đánh Tây" nhạc của Trần Hoàn.

Nam du kích : *(Trêu mấy cô)* - Đắp làng cho chắc em ơi!

Ngày mai chiến thắng, thì tôi với nàng.

Á a a à a a...

Cường : - Tán tỉnh như vậy, hơi nhàm. Nhưng cũng tạm cho là được. Các vai khác, lớp khác anh em đã diễn được chưa?

Chuộc : *(Nhảy ra)* - Được rồi, được rồi, có gì mà không được.

Cường : - Nhưng vai bắt ếch tôi đã viết xong đâu.

Chuộc : - Không xong cũng phải xong. Bịa ra mà diễn chứ.

(Hát) - Ô này con ếch nằm ở trong hang.

Tóm mồi hoa tía, hoa vàng nhử ếch nhảy ra.

Bắt ếch lột da,

Ta bưng bát nhị.

Ò í e ó e í ò...

Ờ, tôi nói về cái sự yêu đương của nhà ếch nhá!

Ếch đực lưng thon,

Ếch cái thì bụng nở.

Ếch cất tiếng gọi đôi gọi lứa.

Đang nắng ói gặp mưa rào,

Hỏi có ếch nào chẳng cất tiếng kêu,

(Nghêu ngao)

Mồm nhai miếng thịt ếch xào,

Tai nghe súng nổ, bổ nhào chạy ra,

Sẵn sàng ngọn giáo búp đa,

Tây đi ta lại câu ếch lột da, bưng nhị diễn chèo.

Lại hát câu "Duyên phận phải chiều".

Cúc : *(Cắp thúng đi qua)* - Phải chiều!

Chuộc : - Hình như cậu phải lòng tớ?

Cúc : - Rõ mới dơ!

Chuộc : - Hễ tớ vác cần câu đi là cậu lại cắp thúng rượu về

Này, đằng ấy qua lại vùng tề

Có tin gì cho đằng này biết với?

Cúc : - Ấy a, mấy khi được đằng ấy hỏi,

Nên đằng này biết thì phải nói chứ sao.

Ấy a, một đằng thì du kích đắp luỹ đào hào,

Bên nguỵ, bên tề thì đưa ông Bất về làm quận trưởng.

Cường : *(Gạt Chuộc ra)* - Chánh Bất về làm quận trưởng à?

Nó núp gấu quần Tây, định làm vương làm tướng.

Nhưng làng này thì không phải của nó nữa rồi.

Cúc : - Ấy a, nghe đâu ông quận trưởng đánh hơi,

Hướng mũi về bà vợ lẽ.

Cái làng này, họ sẽ quét lại càn đi không còn chiếc bát mẻ.

Cường : - Có giỏi nó cứ về đây.

Du kích sẽ vặn cổ ngay. *(Túm lấy Chuộc)*

- Vặn như thế này này. Chết chửa?

Chuộc : - Ấy, ấy, vai xã đội đã giao cho ai đâu. Tự nhiên sao anh lại nhảy vào vặn vẹo.

Cường : - Ừ nhỉ, nhầm thật à. Nhưng tớ diễn như thế có được không?

Du kích : - Hay hơn thật ấy chứ lại.

Cường : - Thế thì tôi chép vai này vào nhá.

Cúc : *(Kéo Chuộc ra, thầm thì)* - Này, ông Bất nhờ tôi nói với anh rằng ông ấy đang thèm món riêu lươn, mọc ếch của anh làm đấy.

Chuộc : - Lão ấy dặn thế à. Riêu lươn, mọc ếch. Có ngay thôi, nhưng để tớ còn phải hỏi anh Tân xem sao đã chứ!

Cường : - Có anh bắt ếch rồi, thêm một vai cô bán rượu vào nữa càng hay *(Với Chuộc)* Hai anh chị vừa tí táu tí mẻ thế nào *(Chuộc bấm Cúc đừng nói)*. Có nên thêm lớp này vào nữa không, anh "Chẫu chuộc"?

Chuộc : - Ấy chớ! Rượu vào lời ra, rồi lại bị xã đội vặn cho như ban nãy. Giờ hãy còn sái cổ đây này. *(Với Cường)* Vai của chúng em thế là xong. Báo cáo xã đội, chúng em về sớm ạ. *(Lôi Cúc chuồn nhanh).*

Cường : - Vai phụ thế là tạm được. Khó nhất là vai liên lạc và đồng chí bí thư.

Mấy anh : - Vai bí thư thì ngoài đồng chí Tân ra không ai diễn nổi.

Cường : - Đúng. Còn vai liên lạc thì mấy cô, ai diễn được nào? *(Mấy cô đọ nhau nhưng không cô nào dám nhận).*

Lý : - Cháu xin diễn có được không?

Cường : - Nhưng mẹ cháu có cho cháu diễn đâu cơ chứ?

Lý : - Cháu thuộc hết lời rồi. Không cho cháu diễn thật thì cháu diễn ngầm. Mình diễn mình xem cũng được.

Mấy cô : - Không nhớ trận đòn hôm nọ à?

Lý : - Sợ đòn, nhưng hát múa thì không bỏ. *(Với Cường)* Nhá, chú nhá, cháu diễn vai liên lạc cho chú xem nhá. *(Hát).*

Trong đêm khuya khoắt,

Lúc chạy vòng khi lội tắt qua dòng mương,

Có ngại gì trời tối đêm mù sương,

Chuyển giao tin tức trên đường kháng chiến gian lao.

Lý đang diễn thì bà Đào, đeo khăn gói ra cùng ông Hỉ và Tân. Lý sợ mẹ, ngừng lại.

Du kích : *(Xúm quanh bà Đào, vồn vã)* - Bác ơi, bác đã ra!

Chúng cháu đang bí chưa biết diễn vai liên lạc thế nào. Được bác ra thì còn gì bằng nữa.

Bà Đào : - Chào các anh các chị. Có chuyện gì vui vẻ mà bác Tân, bác Hỉ ra tận ruộng tìm tôi. Lại bắt đem cả áo quần son phấn nữa!

Ông Hỉ : - Cô không nhớ hôm nay là ngày gì à?

Bà Đào : - Ngày kia mới là ngày giỗ ông, bác ạ.

Ông Hỉ : - Có có nhớ trước khi mất, ông cho gọi con cháu đến trăng trối thế nào không?

Bà Đào : - Cụ chẳng trăng trối gì mà chỉ bắt cháu con ngồi vòng tròn giữa sân, diễn lớp trò Trương Viên và Thị Phương tái ngộ.

Ông Hỉ : - Trăng trối như thế mới sâu sắc chứ. Hôm ấy, cô diễn Thị Phương, anh Tân diễn Trương Viên, còn vai Trương mẫu cụ cứ đòi cụ đóng.

Du kích : - Đàn ông thì diễn vai đàn bà sao được ạ?

Ông Hỉ : - Ngày trước, diễn viên nữ có ít nên diễn viên nam phải diễn thay.

Du kích : - Bác chuyên đóng hề, bác có diễn được vai nữ không?

Ông Hỉ : - Có chứ. *(Với mọi người.) Sắp đến ngày giỗ cụ, xã* đang dựng lại đội chèo. Tôi muốn diễn lại lớp trò đó cho anh em xem và để con cháu tỏ lòng thương nhớ cụ. *(Với bà Đào).* Vậy cô có diễn được không nào?

Bà Đào : *(Đắn đo một lát)* - Thật tình em chả còn lòng dạ nào mà hát, mà ca. Nhưng bác đã nói đến việc đền ơn trả nghĩa mẹ cha, thì em xin vâng lời bác.

Du kích vỗ tay reo lên. Cường rung trống giòn giã Dàn đế hát bài Văn xô.

"Binh lửa ầm ầm
Gió bay nhà bạt, cát lầm cửa thưa".

Bà Đào mở khăn gói lấy mấy tấm khăn màu cho ông Hỉ, Tân và cho mình phục trang thành Trương

mẫu, Trương Viên và Thị Phương. Ba nhân vật vào trò diễn.

Ông Hỉ : - Khoan đã! Hình như bụng đã đói mà tay đã mỏi

Đêm hôm qua thức suốt để canh phòng mà trong bụng không có một hạt cơm.

Cho xin ngụm nước uống thì mới cất giọng lên được chứ *(Đỡ chiếc bi-đông từ tay một du kích, nốc một hơi)* Mát quá! Nào vào trò diễn nhá. Bắt đầu từ chỗ địch loa.

Cường : - Loa, loa, loa!... Báo cùng dân thôn quận Võ Lăng. Quan Thái tể đã ra xem hội![*]

Dàn đế : - Quan thái tể đã ra xem hội, bà con ơi!

Trương mẫu : *(Với Thị Phương)* - Quan đã đến hội làng. Mẹ con ta thử đến đó xem sao?

Thị Phương : - Mẹ ơi, có ai hỏi mẹ cứ nói mẹ con ta là người hát rong mẹ nhé! *(Hai mẹ con che mặt đi về phía hội làng).*

---

[*] Lớp trò này trích trong vở Viên ngọc lưu ly, nguyên là vở Trương Viên do Lộng Chương viết lại.

Dàn đế : - Dân chúng Võ Lăng vui mừng hớn hở chúc quan Thái Tể bình an!

Trương Viên : - Xin cảm tạ dân làng và bà con thân thuộc *(Tần ngần một giây).*

Đây là tư dinh của nhạc gia ta ngày trước.

Giặc tràn về phá phách chẳng còn chi.

Than ôi!

Trông thấy cảnh càng chạnh niềm thương nhớ,

Gốc lão mai hoa nở trắng ngần.

Nay anh đã về, vườn cũ rêu phong,

Hoa lẻ bóng, còn em thời vắng bóng.

Thị Phương :*(Hát trần tình)*

Quê người chồng tôi ở đất Võ Lăng,

Vua sai dẹp giặc băng chừng dặm khơi,

Một cơn binh lửa bời bời,

Tránh nanh vuốt giặc vào nơi lâm tuyền.

Một mình nuôi mẹ truân chuyên,

Đành thân phận bạc một niềm thảo ngay.

Trương Viên chàng hỡi có hay,

Mẹ già về đó thiếp nay mù loà.

Trương Viên : - Tiếng hát ai nghe thôi tình sự,

Trời đất ơi, tôi tỉnh hay mê.

Có phải mẹ tôi đây và đây nữa hiền thê?

Trương mẫu : *(Đỡ Trương Viên đứng lên, nhìn tận mặt, lặng đi)*

Đúng là con trai tôi đây rồi!

Trương Viên con, gặp mặt con, mẹ mừng mừng tủi tủi.

Mười tám năm ròng bao nỗi nhớ thương.

(Quay sang con dâu) - Chồng con đây, con hỡi Xuân Phương. Con dâu mẹ trăm đường khổ cực.

Thị Phương : - Trương Viên chàng ơi, mười tám năm xa cách.

Nay gặp chàng thì hai mắt không còn.

Trương Viên : *(Giật mình)* - Trời ơi! Sự thể ra sao,

Mà đến nỗi mù loà tăm tối?

Trương mẫu : *(Với Trương Viên)*

Con ơi, con dâu mẹ hết lòng hiếu nghĩa,

Mười tám năm nuôi mẹ gian truân.

Giữa rừng sâu đã khoét mắt dâng thần,

Để làm thuốc chữa lành bệnh mẹ.

Trương Viên : - Trời ơi! *(Quỳ xuống trước măt! Xuân Phương)*

Ơn hiền thê ví bằng trời bể,

Một lạy này xin để tạ ơn.

Thị Phương : - Trương Viên chàng ơi!

Ngọc lưu ly chia tay ngày trước,

Đạo phu thê nguyện ước chẳng rơi...

Trương Viên : - Mười tám năm xa cách đôi nơi,

Nay sum họp, xin hợp đôi ngọc quý.

(Xuân Phương lấy ngọc trong túi gấm ra và đỡ lấy viên ngọc của chồng. Hai viên ngọc vừa sóng đôi thì hào quang loé sáng. Hai viên ngọc biến mất).

Thị Phương : *(Ôm chầm lấy chồng)* - Chao ôi!... Mắt tôi... mắt tôi sáng lại rồi ư! *(Với chồng)* Trương Viên chàng! *(Với mẹ)* Mẹ ơi!

Trương mẫu : *(Bàng hoàng ôm chầm lấy con)* - Trời ơi, mắt con tôi sáng lại được thật ư!

Đồng ca : - Tiết trinh như ngọc lưu ly.

Nghìn năm gương sáng chẳng hề mờ phai.

Ông Hỉ mệt quá lả đi.

Bà Đào : *(Lay gọi)* - Ôi, anh tôi, anh tôi làm sao thế này? Anh ơi! Anh ơi!

Ông Hỉ gắng gượng nhổm dậy nhìn mọi người rồi lại gục xuống.

Bà Đào : - Có lẽ anh tôi bị lả. Từ chiều hôm qua đến giờ chưa ăn uống gì, thế mà cứ say diễn mãi!

Mấy người chạy đi một lát rồi trở lại, tay bưng bát thức ăn. Họ xúm lại mời:

- Có cháo đây, mời bác húp vội đi một miếng.

- May quá, nhà cháu còn bát ngô bung. Mời bác.

- Cơm độn khoai vừa xới ở nồi ra. Bác ăn đi cho nóng.

Ông Hỉ : *(Nhìn mọi người)* - Ơ, làm sao nhỉ! Ờ... tôi

say diễn quá à? *(Cười gượng)* - Từ khi gánh Chèo tan, nay mới có dịp mở miếng trò ra. Lại quá thương cảm về vai Trương mẫu.

Tân : - Các cụ nói "Sinh ư nghệ tử ư nghệ" quả không sai.

Ông Hỉ : - Ờ sống vì nghề, chết cũng vì nghề thì có đúng không nào? Nhưng lão hề này còn sống lâu... để lên sân khấu. *(Với bà Đào)* - Cô bằng lòng như thế chứ?

Bà Đào : - Thì bác hãy ăn một miếng cơm đi đã.

Ông Hỉ : *(Gạt tay bà Đào ra)* - Tôi đói lả nên rất thèm rất khát.

Nhưng tôi thèm là thèm câu hát.

Tôi khát là khát tiếng ca.

Cô có rót vào miệng tôi cháo cá, cháo gà,

Cũng không bằng rót vào tai tôi câu ca tiếng hát.

Bọn cường hào phá gánh Chèo của ta tan nát.

Cách mạng về lại tập hợp chúng ta.

Sao cô còn chưa chịu tham gia?

Bà Đào : - Đời em phấn nhạt son mờ,

Muốn hồng nào biết có tô nên hồng.

Ông Hỉ : - Đây không phải là số phận riêng, mà là sự nghiệp chung.

Trên chiến khu đã lập đội văn công.

Anh Tân về dựng lại đội Chèo của xã.

Cô phải tham gia và truyền nghề cho cháu.

Bà Đào : - Nghe bác nói, lòng em đau đáu

Nhưng bác chưa hiểu thấu lòng em.

(Hát) - Tôi xin trao lại anh em,

Màu xanh khăn vấn, màu sen áo dài.

Và đây lược dắt trâm cài.

Phấn son còn đượm hương nhài hương cau.

Cho tròn nghĩa trước tình sau *(Vào khuất)*

Một du kích vào báo cáo

- Báo cáo xã đội: Giặc đang kéo quân đi

càn quét do tên Bất chỉ đường. Chẩu chuộc đã chạy vào đồn theo giặc.

Tiếng kẻng báo động rất gấp.

Cường : - Các tiểu đội triển khai đội hình theo kế hoạch!

Còn các tổ đánh mìn...

Ông Hỉ : *(Cướp lời)* - Tôi, xin phụ trách một tổ ở cổng Đông. Chà, thằng Bất chỉ đường à! Tao sẽ chạm trán với mày, quân khốn kiếp!

Màn

MÀN V

Cảnh bốt giặc trên quốc lộ. Tại phòng làm việc của Bất, quận trưởng nguỵ quyền, trông ra một lô cốt. Mở màn, Xô-muya giơ tay chúc mừng Bất.

Xô-muya : - Thưa ông quận trưởng, trong trận càn quét vừa qua, chúng ta bắt được một du kích già và cũng là một lão hề chèo nổi tiếng. Xin chúc mừng chiến tích đầu tiên của chúng ta.

Bất : - Phải thí mạng gần hai chục tên lính để đổi lấy một lão già. Ôi! Thật là hú vía!

Xô-muya : - Ông hãy xem đây. *(Giơ những đĩa hát đã đặt sẵn trên bàn)* Trong bộ đĩa hát dân ca, tài liệu sưu tầm của tôi trong nhiều năm ở Việt Nam đã có đủ loại: Hát Xoan ghẹo Vĩnh Yên - Phú Thọ; hát si lượn Lạng Sơn; hát Quan họ Bắc Ninh;

hò sông Hương, hát tuồng Quảng Ngãi - Quảng Nam, hát cải lương Nam Bộ. Chỉ còn thiếu giọng hát chèo của đồng bằng Bắc Bộ. Cho nên những diễn viên chèo, đối với tôi là tài liệu sống, quý vô cùng. Viện bảo tàng nghệ thuật phương Đông, các hãng quay phim, thu đĩa đang cần mua những vở chèo chữ Nôm, những con rối nước sơn son và những giọng hát chèo nổi tiếng. Vì vậy, tôi phải đích thân về làm việc ở đây và coi ông như một người cộng sự.

Bất : - Xin cảm ơn ngài, nhưng tôi lại không sành về văn nghệ.

Xô-muya : - Ông khiêm tốn quá. Ông là người làng Chèo, có vợ là diễn viên chèo, có con gái biết hát chèo. Hơn ai hết, chỉ có ông mới có thể giúp tôi hoàn chỉnh được công trình nghiên cứu có một không hai này.

Bất : *(Từ ngạc nhiên đến thán phục)* - Thưa ngài Xô-muya, quý danh của ngài chúng tôi đã nghe từ lâu. Nay mới có vinh dự được làm việc với ngài.

Xô-muya : - Bắt được ông hề, anh ruột của bà Đào, chúng ta hy vọng sẽ kéo được bà Đào về với chúng ta, kể cả cô con gái tài sắc tuyệt vời của ông nữa.

Bất : - Tôi đang ép lão hề viết thư gọi bà Đào và con Lý vào trong này ạ.

Xô-muya : - Được vậy, tôi sẽ đưa cô Lý đi học, đào tạo thành một ca sĩ nổi danh và sẽ bổ sung vào đội "Quân thứ hành chính lưu động" gọi tắt là GAMO mà Việt Minh thường chế nhạo là đội "Gà mờ". Nhiệm vụ của GAMO ông biết chứ?

Bất : - Vâng, thông tri của quan tỉnh trưởng đã chỉ rõ, sau khi các binh đoàn cơ động càn quét, đốt phá chém giết khiến dân chúng hoang mang sợ sệt, thì đội GAMO được phái đến, dùng hát ca đàn nhạc để phủ dụ, vỗ về dân chúng lập tề, quy thuận chính phủ quốc gia. Nhưng thưa ngài, công việc không dễ dàng như mong muốn của chúng ta.

Xô-muya : - Đúng, ông nói rất đúng. Hiện nay quân

đội Pháp đang bị sa vào thiên la địa võng. Người Pháp có thể không thắng trong cuộc chiến tranh này. Nhưng riêng tôi, vẫn kiên trì thử nghiệm các thủ đoạn đầu độc tư tưởng con người bằng văn hoá đồi truỵ, bằng phim ảnh khiêu dâm, bằng âm nhạc màu vàng nhằm làm cho con người suy yếu về thể xác, dao động về tinh thần rồi ý thức đấu tranh sẽ rã rời suy sụp.

Công trình nghiên cứu của tôi không những cần cho trước mắt mà còn có tác dụng lâu dài. Trên trái đất này còn chủ nghĩa đế quốc, còn chiến tranh xâm lược, thì công trình nghiên cứu của tôi vẫn còn nguyên giá trị của nó. *(Lắp đĩa vào máy hát)* Xin mời ông nghe mấy bài hát để chúc mừng tình thân hữu của chúng ta.

Bất : - Quả thật tôi chưa thấy một người ngoại quốc nào đến Việt Nam lại thông thạo được như ngài: Sõi tiếng Việt Nạm: đọc được cả chữ Hán, chữ Nôm; am tường phong tục Việt Nam; sành các món ăn Việt Nam và...

Xô-muya: - Và còn muốn làm con rể người Việt Nam nữa. Ông có thể làm mối cho tôi một cô vợ xứ quê không?

Bất : - Được ngài tin cậy, chúng tôi xin hết lòng, thưa ngài Xô-muya kính mến.

Xô-muya : - Ồ, Xô-muya, Xô-muya! Ông có biết Xô-muya tiếng Pháp là gì không? Xô-muya là mắm tôm. Tôi sang Việt Nam thường la cà ở hàng quán, thích thịt chó mắm tôm, bún thang mắm tôm, đậu phụ chấm mắm tôm, nghĩa là tất cả các món ăn có mắm tôm tôi đều thích cả. Vì vậy người Việt Nam kêu tôi là Tây mắm tôm, lão Tây mắm tôm, thằng Tây mắm tôm và gọi luôn là Xô-muya cho đúng nghĩa.

Bất : - Bồi, đem rượu và thức nhắm ra đây!

Xô-muya : - Đúng, nghe ca nhạc thì phải có rượu, có nhắm mới vui.

Thi tửu là thú ở đời, ví như hoa với nguyệt.

Chuộc : *(Cúc ra. Chị mặc váy, bụng õng, trông*

như có chửa) - Bẩm quan, theo lời quan dặn, con đã sắp sẵn rồi đây ạ.

Bất : - Quan Tây gọi rượu chứ có gọi gái đâu!

Chuộc : - Vâng, rượu, rượu hảo hạng đây chứ ạ.

Bất : - Thế đậu phụ chấm với gái à?

Xô-muya : *(Hóm hỉnh, nhẹ tay ấn vào bụng Cúc)* - Anh bồi thông minh lắm. Anh mời lão Tây mắm tôm này uống rượu lậu đựng bằng bong bóng trâu có phải không?

Chuộc : - Vâng, chỉ có đối với ngài, con mới dám bày ra như thế này ạ.

Xô-muya : - Tôi đã được nghe bọn Tây nói về nghệ thuật bán rượu và uống rượu độc đáo nhất thế giới này của nông dân Việt Nam. Nay tôi mới được thưởng thức. *(Với Bất)* - Nào xin mời ông.

Chị Cúc : *(Moi cái cuống bong bóng trâu ở dưới bụng áo ra; Xô-muya đỡ lấy định uống)* - Ông Tây phải trả tiền trước, rồi mới được uống.

Xô-muya : - Phong tục Việt Nam đâu có cái lệ ấy?

Chị Cúc : - Người quen thì thế nào cũng được. Nhưng đối với lính tráng các ông thì phải trả tiền trước, không thì uống xong, các ông sẽ quịt.

Bất : - Nhưng đây là ta thết quan Tây. Nhà chị biết chứ *(Với Xô-muya)* Mời ngài cứ tự nhiên cho *(Với Chuộc)* Bồi, đem cốc ra đây.

Xô-muya : - Ồ, uống bằng cốc thì mất thú. Rượu đựng trong bóng trâu thì phải hút, phải bú mới ngon, *(Với Cúc)* - Chị hai nhỉ. Nhưng hút thế này thì trả tiền chị thế nào cho phải?

Chị Cúc : - Mỗi ực là một chén

Sáu ực là một chai.

Mười hai ực là một lít.

Xô-muya : - Nhất thế giới! *(Hút rượu. Cúc đặt tay lên bụng ấn một cái cho Xô-muya ực một ngụm và đếm: Một ực, hai ực, ba ực... Nhón một miếng đậu giơ lên)* Tây mắm tôm chấm mắm tôm. Nhất thế giới! *(Quay máy cho hát bài Quan họ)*

"Chàng buông vạt áo em ra
Để em đi chợ kẻo đà chợ trưa
Chợ trưa rau đã héo đi
Lấy chi nuôi mẹ, lấy gì nuôi con".

(Lượn quanh ngắm Cúc hát) "Lấy chi nuôi mẹ, lấy gì nuôi con!" Chửa quanh năm thế này thì đẻ bao nhiêu con cho xuể?

Cúc : *(Cợt nhả)* - Quan Tây cứ cắm mặt vào bụng em như vậy, thì thế nào em cũng đẻ ra một thằng mắt xanh, mũi nhòm mồm, mặt đỏ phừng phừng như mặt giặc ạ.

Xô-muya : - Nhất thế giới!

Bất : - Chị kia không được hỗn!

Cúc : - Biết quan Tây hay cợt nhả, em cũng cợt nhả lại một tí thôi. Đâu dám quá lời với các quan ạ!

Bất : *(Với Chuộc)* - Dẹp ngay, dẹp ngay đi! *(Chuộc nháy mắt lôi Cúc ra khuất).*

Xô-muya : *(Gọi)* - Trung sĩ Đích! *(Đích vào)* - Anh đưa lão hề vào đây. *(Với Bất)* - Tôi biết

ông rất ngại gặp lão hề. Xin ông tạm lánh ra ngoài để tôi nói chuyện với lão *(Bất ra khuất. Đích dẫn ông Hỉ vào)* - Xin kính chào một nghệ sĩ chèo nổi tiếng. Rất hân hạnh được tiếp chuyện ông.

Ông Hỉ : *(Đưa cho Xô-muya tờ giấy)* - Các ông bắt tôi viết thư cho em gái tôi và cháu tôi. Đây, thư đây.

Xô-muya : *(Rối rít)* - Cảm ơn, cảm ơn. Ông biết điều lắm. *(Xem giấy... đọc)*

Cu Tây, cu tẩy, cu tầy,

Tớ bảo câu này, ấm ớ làm chi.

Ai dại mà chạy vào tề,

Làm phu cho Nguỵ, làm hề cho Tây.

Ô, lạy chúa! *(Với ông Hỉ)* - Ta không bàn quân sự, nói chính trị với nhau. Mà chỉ trao đổi về văn hoá Á, Âu. Xin ông diễn thử một lớp hề cho tôi thưởng thức tài hài hước của ông. Được chứ?

Ông Hỉ : - Có thi thì thử, chứ sao phải thử.

Xô-muya : - Rất tốt. Tôi diễn kịch, ông diễn chèo. Ông muốn thì diễn trò gì nào?

Ông Hỉ : - Trò gậy. *(Chuộc đưa ra một cái gậy).*

Xô-muya : *(Chỉ cái gậy)* - Mời ông.

Ông Hỉ : - Tiền chủ hậu khách. Giời thì ông diễn trước đi.

Xô-muya cầm gậy định diễn.

Chuộc : - Bẩm quan, xin quan cho lính tráng chúng em vào xem có được không?

Xô-muya : - Được lắm, được lắm! Cần phải có người xem để đánh giá ai hơn ai kém.

Một số lính nguỵ vào ngồi xem, trong đó có Tỉnh và Đích.

Xô-muya : *(Dùng chiếc gậy làm cái "can" diễn vai một người đàn ông khoác tay người yêu đi dạo mát, hát.)*

Lá vàng rơi, lá vàng rơi,
Mùa thu về rồi đó,
Anh dắt em đi chơi,
Quanh bờ hồ hóng gió.
Cúc vàng đang nở rộ
Cành liễu dài đung đưa.

Trong vắt nước hồ thu,

In trời xanh bát ngát.

Đám lính : *(Bình luận)*

- Ngoáy chiếc can điệu thật!

- Ờ, đặc là Tây, Tây đặc.

- Tây đặc, thì có Tây lỏng không?

- Có, có chứ. Hãy cứ xem đi đã!

Xô-muya : *(Với ông Hỉ)* - Tôi đã dùng chiếc gậy diễn một lớp ca kịch. Xin mời ông xem tiếp một lớp kịch nói. *(Với Đích)* Trung sĩ Đích, anh đứng dậy đóng vai tên đầy tớ, tôi đóng vai lão hà tiện, hài kịch của Mô-li-e[1] *(Đích đứng dậy, nhập vai. Lão hà tiện giơ gậy quất).*

Cút khỏi đây ngay tức khắc, không cãi gì hết.

Kìa, xéo cho mau khỏi nhà tao. Tổ sư thằng ăn cắp, quân đáng treo cổ.

Đầy tớ : *(Nói riêng)* - Chưa thấy ai độc địa như lão

---

(1) Trích một lớp trong vở "Lão hà tiện", hài kịch của Mô-li-e.

già chết tiệt này và tôi nghĩ, nếu không sai, đúng là lão ta có ma quỷ trong người.

Đám lính : *(Với nhau)* - Đúng, đúng là ma quỷ!

Lão hà tiện : - Mày lẩm bẩm gì hả?

Đầy tớ : - Tại sao ông đuổi tôi?

Lão hà tiện : - Thằng đáng chết treo, mày lại dám hỏi vặn tao. Bước mau không thì tao đập chết mày!

Đám lính : *(Với Xô-muya)* - Bẩm quan, quan đã diễn cho chúng con xem, chúng con xin nhận xét thế này ạ. Trò trước quan dùng gậy làm can: trò này quan lại dùng can làm gậy. Vậy là gậy vẫn hoàn gậy thôi, có phải không ông hề?

Ông Hỉ : - Miễn phẩm bình. Để lão diễn cho coi. *(Cầm gậy: với đám lính)* - Nhờ anh em khổ trống để hề tôi ra trò nhá!

Chuộc phi trống bằng mồm; Tỉnh đánh beng beng và mõ cũng bằng mồm. Ông Hỉ hát sắp xen nồi niêu

Rồng múa phượng bay,

Gió động hoa lay,
Hãy xem chiếc gậy trong tay hề đồng,
Tung hoành Nam Bắc Tây Đông,
Khi là chiếc cuốc vun trồng ngô khoai.
Cuốc góc phát bờ cho thoả sức trai.
Khi làm đòn gánh theo thày trẩy kinh,
Lủng lẳng đôi hòm, chân bước nhẹ thênh.
Lạc vào rừng rậm một mình đêm khuya.
Làm đuốc soi đường, lội suối qua khe.
Những khi gặp cảnh sơn khê hữu tình,
Làm bút đề thơ, chấm mực vẽ tranh.
Đến khi gặp giặc, lại biến thành dáo bút đa,
Tiêu diệt quân thù, gìn giữ nước non ta.

(Dùng gậy đâm Xô-muya. Đích xông ra ngăn ông Hỉ lại).

Đám lính : *(Vỗ tay)* - Hay tuyệt, hay tuyệt! Hề chèo muôn năm, muôn năm.

Chuộc ý tứ ra hiệu cho đám lính không nên làm bẽ mặt Xô-muya.

Xô-muya : - Trung sĩ Đích! Anh lôi lão hề ra trói vào cái cọc hành hình trên nóc lô cốt kia cho nó hát thi, diễn thi với cái đói, cái khát và với tất cả sự ương bướng ngang ngạnh của nó.

Đích đang dẫn ông Hỉ đi thì bà Đào tay xách bị cói xông vào, chạy thẳng đến chỗ ông Hỉ.

Bà Đào : - Trời đất ơi! Anh tôi, anh tôi còn sống! Em cứ tưởng không còn được gặp anh.

Ông Hỉ : *(Ngạc nhiên)* - Ai bảo cô mà cô dám vào đây?

Bà Đào : - Em đi chợ gặp cô Cúc. Cô ấy nói: mấy hôm nay họ giam cùm anh, không cho anh ăn uống gì cả, và họ sắp đem ra ngoài chợ bắn anh. Thương anh quá, em vội mua mấy tấm bánh giò vào tiếp tế cho anh.

Ông Hỉ : - Khổ, tôi chẳng thiết gì ăn uống cả! Cô về đi, về ngay lập tức!

Xô-muya : *(Cười đắc ý)* - Ông già ngây thơ quá. Vào thì dễ chứ về thì khó. Trừ phi du kích đốt cháy cả cái đồn này.

Bất : *(Hớt hải, ra)* - Đâu dì hai, dì hai của tôi đâu? Dì hai đây thật rồi! Dì thứ lỗi cho tôi, về đoàn tụ với tôi là phải.

Xô-muya : - Ông quận đã thấy chưa, sự tính toán của chúng ta rất đúng. *(Ngắm bà Đào)* - Ô, bà Nguyễn Thị Đào lần đầu tôi gặp.

Trông bối rối như Thị Kính xa chồng

Nhìn hoảng hốt như Thị Phương gặp hổ.

Ngắm vẫn còn xuân như Thị Mầu lên chùa nhỉ.

Ồ, đây là chuyện tương phùng tương ngộ.

Tôi không nên có mặt ở đây.

Xin lỗi!

Cúi chào bà Đào rồi lui vào trong.

Bất : *(Với bà Đào)* - Dì hai, xin dì rõ cho tôi. Vì bác Hỉ là người cương trực,

Tôi không dám giấy lời giáp mặt.

Dì đã vào đây, dì khuyên bác ấy đi.

Phải biết nhún nhường không nên ương ngạnh quá.

Bà Đào : - Thác vinh hơn sống nhục,
Chắc anh tôi đã cân nhắc kỹ càng.
Dù vào tội ra tù, dù thịt nát xương tan.
Thì anh hỡi, cũng vì quê vì quán.

Ông Hỉ : - Anh em mình suốt đời đã ca thương đàn oán.
Than khóc mãi kiếp người đau.
Đã cầm súng đứng lên thì quản ngại gì đâu
Sống với làng với nước, chết cũng vì làng vì nước.

Bất : - Bà đến với tôi là giúp tôi thăng quan tiến chức,
Bà vào đây là mang phúc mang lộc cho tôi
Ông Xô-muya đã hứa rồi,
Sẽ đưa vợ chồng ta sang Pháp.
Để thu giọng chèo của bà vào đĩa hát,
Và sẽ bán được khối tiền.
Con Lý sẽ được làm diễn viên "xi-na-ma" nữa đấy.

Bà Đào : - Ông muốn sao nên vậy,
Chỉ cần ông tha bác Hỉ ra.
Tha ngay trước mắt tôi, cho tôi trông thấy.

Bất : - Thả bác Hỉ ra cho bà trông thấy! Được, nhưng còn bà thì sao?

Bà Đào : - Tôi xin tù tội thay cho anh tôi.
Nếu phải chết, tôi xin sẵn sàng chịu chết.

Bất : - Không, không thể trống đánh xuôi, kèn thổi ngược.
Không thể làm trái ý quan Tây.
Tôi có thể xin tha tội chết cho anh bà, nhưng bà phải ở đây, ông Hỉ cũng phải ở đây.
Tha hồ cho anh em bà múa hát.

Bà Đào : - Ông nói vậy mà không biết nhục.
Ông đã làm tay sai cho giặc, còn định bán đứng anh em tôi nữa hay sao.
Nói để ông hay:
Tôi với anh tôi, sống cùng sống, chết thì cùng chết!

Bất : - Bà phải biết rằng tôi vừa được thăng quan tiến chức.

Làm việc với quan Tây,

Có đủ quân quyền trừng trị thẳng tay.

Bà không thể xua đuổi, tôi như khi còn ở nhà đậu nhá.

Ông Hỉ : *(Rất bình tĩnh)*

Kẻ thù thường đe doạ.

Ta không cần cãi vã tốn hơi.

Ta phục ở vệ đường, đợi chúng đến nơi.

Dùng giáo mác trả lời quân giặc.

Kẻ địch nói ngon nói ngọt.

Dụ dỗ ta hưởng lạc cầu an,

Ta trừng mắt và ta phanh ngực,

Há sợ chi nòng súng giặc đen ngòm.

(Với bà Đào)

Em ơi, khi em vào đây, anh tưởng em dại dột,

Đến phút này, anh mới thật hiểu em.

Vì quá thương anh, em dấn thân vào chốn hang hùm.

Là em coi thường sống chết.

Dù sao, anh vẫn còn hối tiếc.

Giá em tôi biết suy xét nông sâu.

Thì em ơi, đến nỗi nào đâu,

Anh có chết, còn em còn cháu Lý,

Còn anh Tân và bao đồng chí.

Làng Chèo ta dù có thiếu anh.

Ngày giỗ anh, em sắp lưng cơm, bát canh.

Rung tiếng trống Chèo, gọi hồn anh về tụ hội.

Thì em ơi, dù xa cách ngàn trùng, anh đi nhanh bước vội,

Nhắm ánh đèn về với anh em,

Đóng hề cho xóm làng xem,

Sân đình náo nức rộ lên tiếng cười.

Bà Đào : Ới anh ơi, chẳng lẽ anh em giọt máu chia đôi.

Mà nửa còn nửa mất,

Mà đôi ngả chia ly sống thác.

Mà đôi đường xa cách âm dương.

Trời ơi, sự biến khôn lường,

Hỏi xem có thể còn phương kế nào?

Rút một con dao phay trong bị cói, liều một phen sống mái với Bất, hát tiếp.

Súng đọ súng, dao đọ dao,

Muốn thì muốn, sao thì sao.

Mặc dù cho tội tù bắn giết,

Liều chết với mày, quân bán nước hại dân!

Bất : *(Kêu)* - Ôi, lính đâu, chúng mày đâu, cứu tao với!

Đích : *(Xông ra ngăn bà Đào lại).*

Bất : *(Cáu)* - Trói lão hề và con mụ này lại đem bắn, bắn!

Xô-muya : *(Ra)* - Ô! Ông quận nóng nảy quá. Không nên bắn họ. Ông cứ giao họ lại cho tôi.

Bất : - Để nó sống nó sẽ làm loạn cái đồn này lên ngay.

Ông có chịu nhục thay tôi được không?

Xô-muya : - Được lắm, được lắm chứ.

Chuộc : *(Ra từ nãy đứng nghe, giờ mới nói).* - Thưa ngài Xô-muya, đối với hai người này, có bắn cũng không nên bắn ở đây, có để cũng không nên để ở đây.

Xô-muya : - Vậy anh tính thế nào?

Chuộc : - Con nghĩ giam ở đâu, giữ ở đâu nhưng họ vẫn ở trong tay ngài là được.

Xô-muya : - Đúng, anh bồi thông minh lắm! *(Gọi)* Hạ sĩ Tỉnh, tôi cử hạ sĩ giải hai người này về xéc-tơ và giao cho phòng nhì coi giữ.

Tỉnh : - Xin tuân lệnh ngài và xin ngài cử trung sĩ Đích cùng đi với con ạ.

Xô-muya : - Trung sĩ Đích lái xe và cả ta cũng phải đi với các anh nữa chứ.

Họ giải ông Hỉ và bà Đào đi khuất

Đám lính GAMO ô hợp thổi kèn đồng, đánh não bạt inh ỏi, múa hát điên loạn nhảm nhí kéo vào.

Anh chồng cao lêu đêu,

Vêu vêu vêu

Cô vợ lùn tìn tịt,

Vịt vịt vịt,

Dắt tay nhau đi bêu,

Rêu rêu rêu,

Cù nhau cười khìn khịt.

Một tên Gamo : *(Với Bất)* - Thưa ngài quận trưởng: Lính GAMO đệ tử của các ngài múa may như vậy đó. Ngài thấy thế nào?

Bất : *(Khen lấy được)* - Khá, khá lắm!

Tên khác : - Sản phẩm của các ngài mà các ngài cũng chê à? Ngài có biết không, khi chúng tôi biểu diễn, dân chúng người quay mặt đi, người cúi mặt xuống. Mắt họ gườm gườm, môi họ bĩu ra. Nếu không có súng ống mang theo, thì họ đã vùng lên đấm vào mặt những thằng điên, con đĩ.

Bên ngoài, còi báo động, súng nổ loạn xạ. Tiếng xe ô tô rít phanh; tiếng chân chạy hoảng hốt.

Lính : *(Ra vội)* - Bẩm quan, xe ô tô của ta bị phục kích!

Bất : - Xe nào?

Lính : *(Chỉ ra ngoài)* - Bẩm quan thế này đây ạ:

Tỉnh : (Cõng Xô-muya vào) - Tôi bị què. Thằng Đích chết. Ngài Xô-muya bị trọng thương.

Bất : - Còn ông Hỉ và bà Đào đâu? (Tỉnh lắc đầu. Xô-muya thều thào vào tai Bất mấy tiếng rồi vật ra chết. Bất gườm gườm nhìn Tỉnh, túm ngực áo Tỉnh). Mày, chính mày giết ông Xô-muya. Quân khốn nạn!

Tát Tỉnh mấy cái. Tỉnh bỏ chạy. Bất rút súng bắn theo nhưng không kịp.

Màn

MÀN VI

Tại nhà bà Đào

Ông trùm : *(Bồn chồn mong đợi)*

Anh Tân, anh Cường dẫn nhau đi phục kích

Liệu có cứu được bác Hỉ và chị Đào không?

Mỗi tiếng súng xa làm lão lại giật mình.

Phút im ắng, lão càng sốt ruột,

Nếu trận phục kích này không lọt.

Thì việc đưa người lên chiến khu biết xoay xoả thế nào?

Chuộc : *(Vào, với ông già)* - Bố ơi, bác Hỉ và chị Đào đã về chưa. Anh em ta đã về chưa?

Ông trùm : *(Ngạc nhiên)* - Kìa anh "Chẫu chuộc", à

anh Thông! Tưởng anh vẫn phải ở lì trên bốt, chứ sao lại về đây?

Chuộc : - Thấy chúng nó đưa bà Đào đi là con phải chuồn ngay. Không thì bị lộ. Liệu thằng Tỉnh có hoàn thành nhiệm vụ. *(Sốt ruột)* Quái sao lâu thế? *(Tiếng mìn và tiếng súng rộ lên).* Hầy mà, hầy mà! Thằng địch bị trúng kế của ta rồi! Bố ạ, con tính chỉ lát nữa là anh em ta kéo về thôi.

Ông trùm : - Ừ, nhưng liệu có an toàn hay sứt mẻ?

Nghĩ thương chị Đào, anh Tân thế,
Tình riêng lỡ dở,
Mái đầu hai thứ tóc rồi.
Nếu việc cứu người không lọt, không xuôi,
Thì tất cả, ôi thôi, còn gì nữa!
(Ngâm) - Người xưa còn đấy,
Cảnh cũ còn đây,
Những tưởng đã quên mà vẫn nghe, vẫn thấy
Tiếng hát chèo khơi dậy nỗi niềm đau.

Cường, Tân, ông Hỉ và mấy du kích dìu bà Đào vào. Bà Đào bị thương vào đầu. Vết thương đã được băng bó, máu thấm ướt vải băng.

Bà Đào : *(Giơ tay, kêu)* - Cụ trùm ơi, bà con làng xóm ơi! Vĩnh biệt! *(Với Tân)* Anh Tân ơi, chắc anh còn nhớ: Thị Kính xa Thiện Sĩ, Suý Vân bỏ Kim Nham, Châu Long trốn Lưu Bình. Kiếp cũ đời xưa tài hoa bạc phận.

Nhưng anh ơi, riêng em, em lại thấy vợ chồng Thị Phương mười lăm năm lận đận,

Lại gặp nhau cùng đôi ngọc lưu ly,

Đôi mắt người vợ mù sáng lại, đẹp hơn xưa.

Tân : - Còn hai ta đôi ngả cách chia,

Nay lại được gặp nhau, cuộc đời đổi khác.

Ông Hỉ : - Anh em ta về sum họp cùng xóm làng, cô bác.

Tân : - Chị Đào ơi, nỗi mừng này có át nổi cơn đau

Bà Đào : - Không, không cứu chữa được đâu.

Đã đến lúc âm dương đôi ngả.

Vĩnh biệt cụ trùm, vĩnh biệt anh em trong gánh chèo của xã.

(Ôm Lý vào lòng)

Con theo bác lên chiến khu thay mẹ,

Bao điệu chèo, bao khuôn múa, mẹ đã truyền lại cho con.

Dù cách chia, lòng mẹ vẫn tin,

Tiếng hát chèo không bao giờ tắt.

Lý : - Mẹ xuôi tay nhắm mắt,

Bà Đào : - Tiếng hát chèo từ hơi mẹ đến giọng con.

Lý : - Mẹ mãi mãi vẫn còn,

Con tiếp giọng nối hơi của mẹ.

Ông trùm và Chuộc mang bộ gõ ra,

Giây phút thăng hoa rạng rỡ trên khuôn mặt người nghệ sĩ.

Dàn đế hát : - Tiếng hát chèo rung lên từ ngàn năm,

Theo suốt chiều dài lịch sử thăng trầm.

Tiếng hát chèo mang hình ảnh đã quen,

Mang âm thanh đã thuộc

Tiếng hát quê hương.

Màn hạ

AN VIẾT ĐÀM

NHỮNG NGƯỜI NÓI THẬT

NHÂN VẬT

- **Ông Hội:** Quyền chủ tịch huyện
- **Toàn:** Kỹ sư nông nghiệp
- **Ông Việt:** Chủ tịch huyện
- **Hoà:** Chủ nhiệm HTX
- **Tòng:** Phó văn phòng UBND huyện
- **Hùng:** Con trai ông Hội
- **Sang:** Kỹ sư nông nghiệp
- **Luỹ:** Lái xe UBND huyện
- **Lan:** Con gái mụ Phay
- **Mụ Phay:** Quầy trưởng thực phẩm
- **Minh Nguyệt:** Con gái ông Hội
- **Thuận:** Đội trưởng sản xuất
- **Xảo:** Lưu manh

- Người hát xẩm
- Nhiếp ảnh Tân Long
- Thư ký UBND huyện
- Bà điếc
- Cán bộ cửa hàng lương thực
- Lái xe
- Ông cào cuốc
- Ông câm
- Xã viên 1
- Xã viên 2
- Công an 1
- Công an 2

CẢNH MỘT

(Cổng chào lối vào địa điểm làm lễ đặt cây tỏi của huyện Phú Cường. Tiếng trống ếch từ xa vọng lại... rồi một đoàn thiếu nhi đeo trống ếch vác những củ tỏi tượng trưng tiến ra. Đoàn thiếu nhi xếp hàng dài trước cổng chào.

Tòng, đầu chải mượt cổ đeo một xâu tỏi mặc lễ phục sang trọng bước ra cúi chào khán giả).

Tòng : - Thưa quý vị!

Tỏi là loại cây trồng vô cùng quý giá ở nước ta. Nó là thứ gia vị đặc biệt không thể thiếu trong bữa ăn hàng ngày. Xào rau muống, xào thịt bò không có tỏi: vứt! Nước mắm chấm thịt vịt, một lọ dấm ngâm ớt không có tỏi: cũng vứt! Tỏi còn dùng làm thuốc chữa bệnh cảm cúm rất có hiệu nghiệm. Chỉ cần một nhánh tỏi nhỏ cũng có thể chấm dứt được bệnh hắt hơi xổ mũi.

Tỏi còn là thứ hàng xuất khẩu rất quý. Tỏi của ta đã đi khắp năm châu, bốn biển và đang mang về cho đất nước nhiều thiết bị công nghiệp hiện đại. Với lợi ích và ý nghĩa trọng đại của cây tỏi như vậy cho nên đồng chí Hội quyền chủ tịch huyện Phú Cường chúng tôi đã có sáng kiến phát động một đợt thi đua toàn huyện ra quân trồng tỏi coi như một chuyển biến mới về phương pháp sản xuất. Với khẩu hiệu "Tỏi hoá toàn huyện" và hôm nay trên sân vận động của huyện, đồng chí chủ tịch sẽ tự tay xới đất đặt cây tỏi đầu tiên trước mặt đông đảo các vị quan khách. Lễ khai mạc bắt đầu bằng bài hát "Hành khúc trồng tỏi" cùng với tiếng trống ếch râm ran.

Bài hát này do một anh thợ cắt tóc nhạc công trong đội Chèo nghiệp dư sáng tác.

(Tòng quay lại với đội thiếu nhi và hô rất to "Nghiêm"! Các em dâng, kẻ ngồi người đứng, đều trồng cây chuối nghe tiếng hô, giật mình láo nháo đứng vào hàng ngũ).

Tòng : - Các em chú ý! Hành khúc trồng tỏi bắt đầu.

(Các em vừa đánh trống vừa hát)

Bài hát trồng tỏi

Cả làng trồng tỏi, cả nước trồng tỏi

Đi đến đâu cũng thấy tỏi, tỏi, tỏi!

Tỏi là giống cây quý, tỏi là thứ gia vị thơm ngon

Tôi vượt qua đại dương

Tỏi có mặt khắp nơi trên thế giới...

(Một em tinh nghịch hắt hơi rồi cất tiếng hát lạc lõng)

"Tỏi làm ta hắt hơi, sổ mũi"

Tòng : - Ngừng lại! Em kia! Hắt hơi cái gì.

Một em : - Dạ tại vì chúng cháu ngửi thấy mùi tỏi ạ...

Tòng : - Đừng nói bậy! Tỏi ở đâu mà ngửi hả? Tỏi ở đâu?

Một em : - Dạ... Tỏi đeo ở cổ bác đấy ạ.

Tòng : *(Nhìn xuống vòng tỏi đeo cổ hơi ngượng).*

À... cái thằng này giỏi thật, mũi thính thật. Đây là những củ tỏi... Làm quà tặng cho các đại biểu. Nhưng các em phải tập ngửi cho quen đi chứ. Nếu có buồn hắt hơi thì cũng phải cố mà nhịn nghe chưa?

Tất cả : - Chúng cháu nghe ra rồi ạ! *(Lại hắt xì hơi).*

(Giữa lúc đó có tiếng còi ô tô của chủ tịch Hội đi đến... các em giạt ra hai bên... Bỗng xe tắt máy không nổ nữa...)

Luỹ : *(Bước xuống)* - Lại chết mẹ nó rồi! Đẩy họ anh với các em ơi.

Các em : *(Thích chí reo lên, chạy ra đẩy xe).*

(Hội bước vào. Tòng ra đón xun xoe, nịnh nọt).

Hội : - Thế nào đồng chí Tòng? Tình hình chuẩn bị đến đâu rồi? Ổn chứ?

Tòng : - Báo cáo chủ tịch... nhất định là phải ổn chứ ạ...

Em cứ tính sơ sơ cho thủ trưởng nghe

Cờ hoa biểu ngữ em cho cắm trên 100 chiếc

Dọc hai bên lối, vào lễ đài là hai đội thiếu nhi trống ếch

Một dàn nhạc tổng hợp vừa cổ vừa kim

Vừa kèn đồng, vừa nhị sáo bát âm

Tổng cộng độ hơn ba chục

Còn bài hát trồng tỏi của tay Cờ sáng tác

Lại rất hay, rất đạt nội dung

Các em vừa tập luyện xong

Đợi thủ trưởng đến nghe, thủ trưởng duyệt ạ

Hội : *(Vui vẻ)* - Thôi đang bận rất nhiều công việc để lúc khác.

Tòng : - Báo cáo thủ trưởng! Có khi 9 giờ mới khai mạc được.

Mà trưa nay thì tình hình khách khứa đến là gay.

Hội : - Cứ phải lo cho chu đáo... không lại mang tiếng cả huyện.

Tòng : - Nhưng bày vẽ ra sợ lại khó thanh toán

(Hát) Còn bao nhiêu là cái khoản chứng

từ *(Rút ở trong túi ra một đống chứng từ)* của các lần huyện ta tiếp khách, em đã phải bịa ra lắm cách: nào là cấp cho nhà trẻ, cho mẫu giáo, cho văn hoá xã hội, thương binh, bao nhiêu đám ma đám chay, đám cưới hiếu hỉ linh đình em đã phải phịa thêm vào cái khoản bóng chuyền bóng đá...

Hội : - Thôi... Lúc này là lúc tôi cần anh phải phát huy sáng kiến.

Đứa nào không thanh toán bảo đến gặp tôi

Rế lại định trèo lên chốc nồi

Sống phải có kỷ cương, không thể để quá trớn như thế được.

Tòng : - Dạ! Đúng quá! Cái bọn tài vụ không trị đi thì nó chẳng coi ai ra cái gì nữa.

Hội : - Thế còn bài diễn văn, anh đã chuẩn bị cho tôi chưa?

Tòng : - Dạ... xong rồi đây ạ... em phải thức trắng cả đêm hôm qua.

Hôm nay mắt cứ cay xè như phải hơi hành, hơi tỏi.

Dạ để em đọc cho thủ trưởng thông qua ạ.

Tòng : *(Đọc)* - Kính thưa các vị đại biểu thường trực Ủy ban

Kính thưa các đại biểu các sở, các ban, các ngành, các cấp, các đơn vị ngang ban, ngang ngành, ngang hàng...

Hội : - Sao mà lắm ngang thế?

Tòng : - Dạ. Thế nó mới không sót... dạ... để sót Kính thưa là phiền lắm... dễ mất cảm tình... *(Đọc tiếp)* Kính thưa các vị đại diện chấp hành Đảng uỷ và thường trực Ủy ban các xã.

Kính thưa các đại diện, các phòng, các ban ngành, các công ty, xí nghiệp, bệnh viện, trường học...

Kính thưa...

Hội : - Thôi thôi! Thưa gửi gì mà dài dòng văn tự... mình còn nói năng gì nữa.

Tòng : - Dạ phải thế chứ ạ, tiếng chào cao hơn mâm cỗ.

(Bà Phay quầy trưởng thịt mặc áo bờ lu, tay cầm con dao bầu, tay xách xâu thịt đến nghe Tòng đọc diễn văn... bỗng xen vào).

Bà Phay : - Dạ đúng đấy ạ! Tiếng chào còn cao hơn mâm cỗ, nó cốt ở cái chỗ kính thưa. Với lại sau này nặng đũa, nặng phong bì chứ nói năng thì nó cũng ào ào đại khái - dở hay ai người ta để ý mà lo... có phải không đồng chí Tòng nhỉ... Em là con bán thịt em ăn nói lỗ mỗ thế... mong ông chủ tịch bỏ quá đi cho ạ...

Tòng : *(Liếc Phay).*

Hội : - Thế nào? Cửa hàng chị Phay đóng góp vào ngày lễ trồng tỏi của huyện có chu đáo không đấy?

Phay : - Dạ thưa ông! Ông cứ yên tâm!

Cứ có lệnh của ông... là... bao giờ em cũng phải chu đáo chứ ạ.

Các loại thịt em pha đâu vào đó

Chỉ việc bắc bếp là xong.

Hội : - Ừ được. cũng phải cho nó chu đáo.

Phay : - Dạ em có chu đáo đến mấy cũng không trả được cái ơn ông đã thu xếp cho cháu Lan nhà em.

Hội : - À... Cháu Lan bên công ty Thương nghiệp đã nhận... đang tiến hành thủ tục. Chị chẳng phải lo cháu đi xa nữa.

Phay : - Ôi! Thế thì quý hoá quá! Em ơn ông suốt đời... ông biết đấy nhà em thiệt phận, em ở vậy nuôi con, có mỗi mình cháu Lan là gái.

Tòng : - Báo cáo thủ trưởng! Chị Phay đang có ý định để cô Lan tìm hiểu cậu Hùng nhà ta đấy ạ.

Hội : - Chuyện ấy thì tuỳ chúng nó... chúng nó lớn cả rồi... với lại thằng Hùng nhà tôi tính nết nó lăng quăng lắm, biết thế nào mà nói trước.

Phay : - Vâng! Đúng là như vậy... chỉ mong ông thương cháu là được...

(Có tiếng loa từ sân bóng vọng vào)

A lô! Sắp đến giờ khai mạc. Mời bà con ổn định trật tự. Đi đầu là đội thiếu nhi trống ếch cùng dàn kèn. dàn bát âm tiến vào lễ đài chuẩn bị đón chào các đại biểu.

Cử nhạc!

Tòng : - Em xin phép thủ trưởng em phải ra trước xem sao, các đại biểu đã đến.

Hội : *(Gọi lại)* - Này! Bữa ăn trưa nay phải nhớ chạy lấy mấy két bia.

Tòng : - Nhưng cửa hàng ăn hết cả.

Hội : - Cầm thư của tôi lên công ty Tỉnh lấy.

Tòng : - Nhưng xe lại bận đưa thủ trưởng ra khai mạc.

Hội : - Lệnh lấy xe của công ty Thương nghiệp.

Tòng : - Rõ! Có thế chứ! Có thế mới là thủ trưởng chứ *(Đi nhanh ra).*

Hội : - Đồng chí Luỹ! Xe đã chữa xong chưa?

Luỹ : - Thủ trưởng đợi em một lát, nó vẫn chưa chịu nổ ạ... *(Hội bực dọc ra ngồi một chỗ xem lại bài diễn văn).*

Phay : - Chú Luỹ! Xe chú mắc bệnh gì đấy?

Luỹ : - Suy nhược toàn thân... nhưng mà này... cái xe của em tuy thế nó vẫn nể, vẫn sợ chị Phay lắm đấy.

Phay : - Nó sợ tôi cái gì?

Luỹ : - Nó sợ là sợ cái con dao bầu kia của chị. Còn nó nể là nể cái xâu thịt tay chị cầm kia!

Phay : - Chú nói thế nào? Chẳng lẽ cái xe của chú cũng biết ăn thịt à?

Luỹ : - Ăn quá đi ấy chứ! Chị không nhớ cái hôm xe ông giám đốc Sở bị lăn đùng trước cửa hàng chị. Hôm ấy mà không có mấy cân thịt của chị tống vào mồm mấy thằng thợ máy thì cái xe có nổ được khối. Thôi chị đưa xâu thịt và con dao đây cho em, em cho nó ăn là nó sẽ nổ ngay thôi.

(Giữa lúc đó Hùng ăn mặc diêm dúa đi vào).

Hùng : - Kìa anh Luỹ! Xe lại sao thế này?

Luỹ : - Dở chứng chứ còn sao nữa?

Hùng : - Sao không vứt mẹ nó vào sọt rác. Cổ hủ,

lạc hậu quá rồi *(Trông thấy ông Hội)* Chào bố!

Con đã bảo với bố nhiều lần là ông chủ tịch huyện bây giờ không thể đi cái xe vét đĩa như thế này được.

Hội : - Hùng! Mày nói năng kiểu gì thế?

Hùng : - Đấy con biết ngay mà. Chưa kịp mở miệng là cụ bô đã sắp sửa cho một bài. Đấy cô xem! Bố cháu là chủ tịch huyện rồi mà ăn mặc như thế kia... Quê lắm rồi cụ ơi, đấy...

(Bài hát của Hùng)

Tấm áo này cụ bô hãy mặc vào cho đúng mốt đúng thời trang.

Nhân hôm nay cụ phải ăn mặc cho đàng hoàng

Người ta trông vào như một ông thủ tướng

Chủ tịch huyện này nào có kém chi đâu

Chủ tịch này còn bước mãi lên cao.

Hội : - Mày im đi! Về đây không được nói năng bậy bạ *(Đi vào)*.

Phay : - Cậu Hùng lại làm cụ giận rồi. Chà! Cậu dạo này sang quá.

Con gái ở cái phố huyện này lại chết mê chết mệt mất thôi...

Hùng : - Hừ! Con gái ở cái phố huyện này ấy ư? Tất cả cứ cho vào dấm bếp... Trừ em Lan xinh đẹp của mẹ Phay thôi.

Phay : - Cậu quá khen! Chứ em nó... sao lọt được vào mắt cậu.

Hùng : - Nói thật với cô nhé. Cháu là cháu đã mê tít em Lan rồi đó.

Nhất dáng, nhì da, thứ ba là mốt.

Cả ba cái đó Thuý Lan đều có thể cho điểm 10.

Phay : - Hị hì... cậu nói quá lời

Nhưng... liệu có sánh được với trai thành phố.

Hùng : - Chỉ sợ người đẹp không hạ cố đến thôi.

Nhưng mà cô Phay này! Cháu nghe nói em Lan đã có chốn có nơi rồi cơ mà.

Phay : - Cậu nói ý là... cậu Toàn phải không?

Đó là chuyện xửa chuyện xưa

Chuyện trẻ con ấy mà... thú thực với cậu là cậu Toàn cũng có ý định nhưng em nó có yêu cậu Toàn bao giờ đâu? Với lại có quyền ở tôi nữa chứ

Con cái sao dám vượt quyền cha mẹ.

Hùng : - Cô nói thế thì cháu cũng biết thế. Chứ thời buổi hiện đại này thì... ái tình nó chợt đến chợt đi... ai mà tính trước được. Nhưng dù sao thì thủ tục đầu tiên cháu cũng xin ra mắt có bằng một chiếc khăn quàng xoa Pháp và gửi tặng em Lan chiếc áo mút Hồng Kông *(Lấy tặng vật trong túi đưa cho Phay).*

Luỹ : - Thế còn tôi?

Người có mặt hôm nay chứng kiến cho cảnh hai người đổi trao hàng hoá?

Hùng : - Tất nhiên là phải có... anh hãy hút với

em điếu ba số. Mời anh! *(Rút thuốc mời Luỹ).*

Phay : *(Sung sướng)* - Chiếc khăn đẹp quá! Xoa Pháp chính cống đây.

Lại còn cái áo mút Hồng Kông đẹp cực này

Quà của cậu Hùng cái gì cũng sang, cũng quý

(Quàng khăn múa nhẩy lố bịch) (hát)

Cũng sang cũng quý cũng đẹp tuyệt vời, cậu Hùng khéo tay chọn áo, áo đẹp cho người xinh lại càng xinh.

Cậu đã cho tôi một chiếc khăn quàng xoa Pháp, tôi ao ước từ lâu. Cậu đã có lòng quý mến mẹ con tôi, tôi đâu dám đơn sai.

(Giữa lúc đó Tòng tay cầm tờ báo hốt hoảng chạy vào).

Tòng : - Hỏng rồi! Hỏng hết rồi!

Thế này thì tỏi thật mất rồi.

Mọi người : - Cái gì mà hỏng? Cái gì mà tỏi?

Tòng : *(Đưa tờ báo)* - Chỉ tại cái bài báo chết tiệt này đây

Thế này là nước đã đổ xuống sông xuống biển

Ối giời ơi! Công lao của tôi giờ trở thành công cốc.

(Hùng giật tờ báo trong tay Tòng).

Hùng : *(Đọc)* - Số phận cây tỏi ở huyện P.C

Huyện P.C, P.C là Phú Cường rồi còn quái gì?

Hội : - Thà nó cứ nói toẹt ra là Phú Cường có phải hơn không... P.C với chả P.C.

Luỹ : *(Giật tờ báo)* - Cậu Hùng đưa tôi đọc xem thằng cha này nó viết cái gì... à để tôi xem cái tên nó đã... tác giả bài báo là Nguyễn Thế Toàn.

Hội : - Thế Toàn nào nhỉ?

Luỹ : - Xin đọc nhé *(Theo kiểu tế văn)*

Hành với tỏi là hai chị em cùng cha khác mẹ

Cùng lớn lên và cùng xinh đẹp như nhau

Đến tuổi lấy chồng hành được bố yêu

Nên hành đã lấy chồng trước tỏi

Đám cưới hành tưng bừng phấn khởi

Lễ đón dâu được cả huyện ăn mừng

Nhưng chỉ được ít hôm... hành chẳng hợp duyên

Nên hành đã thân tàn lá úa.

Đất chẳng hợp hành tuyệt đường sinh nở

Hành héo khô, hành trách bố ép duyên

Hành chết rồi vẫn còn tỏi là em

Bố lại định ép duyên lần nữa... ò í e...

Hội : - Thôi! Toàn giọng xỏ xiên! Láo toét!

Luỹ : - Đây mới là ý chính của bài báo

Tình hình sản xuất ở huyện P.C vẫn diễn ra như sau:

Quản lý vẫn theo cơ chế cũ, phương hướng sản xuất tuỳ tiện.

Hành chính bao cấp quan liêu. Bảo thủ trì trệ

Năng suất ngày một đi xuống, nhiều mặt giảm sút nghiêm trọng.

Hội : - Nói láo! Thế mà huyện này vẫn được tỉnh công nhận là tiên tiến.

Luỹ : - Thì đây bài báo đã giải thích:

Tư tưởng thành tích... nói dối cấp trên

Báo cáo huyên thuyên - phịa thêm năng suất

Tác giả yêu cầu từ nay phải đi vào quy hoạch

Phải đi vào cơ chế làm ăn

Phải ký hợp đồng kinh tế với nông dân

Phải mở rộng quyền cho nông dân làm chủ.

Hội : - Thôi đi! *(Bực tức đi lại).*

Phay : - Thôi thế là ông chủ tịch đã nuôi ong tay áo...

Đã vạch áo cho người xem lưng.

Tòng : - Thế là gậy ông lại đập lưng ông

Kiểu này không khéo một số đại biểu họ đọc được bài báo này họ lại bỏ mà về thì còn gì là hội nghị

Thế có tai hại không cơ chứ.

Hội : - Thế này thì nó bôi gio trát trấu vào mặt tôi rồi còn gì.

Hùng : - Bố phải cho thu hồi ngay bài báo và phải có kỷ luật nghiêm khắc đối với thằng Toàn.

Phay : - Ông cứ lên xe ra khai mạc

Tỏi cứ phải trồng và bữa trưa cứ phải ba, bốn chục mâm

Ông cứ yên tâm.

Một bài báo, chứ 10 bài báo cũng chẳng làm gì ông được *(Giơ dao)* Chú Luỹ cho xe nổ máy!

Luỹ : - Báo cáo thủ trưởng xe nó vẫn chưa chịu nổ ạ.

Hội : *(Quát)* - Thôi dẹp. Dẹp hết! Dẹp...

Đồng chí Tòng! Gọi cậu Toàn đến đây cho tôi!

Tòng : - Dạ! *(Ngã ngồi xuống).*

Đèn tắt

CẢNH HAI

(Tại công viên Toàn buồn bã đi ra, anh ngồi xuống ghế đá).

Toàn : - Tôi là Toàn kỹ sư, phó phòng nông nghiệp. Được về đây công tác đã hai năm, kể từ lúc đồng chí Việt chủ tịch đi học, ông Hội phó chủ tịch lên thay tình hình sản xuất ở đây, phương hướng cứ lung tung nên đang có nhiều bê bối. Tôi đã nói mãi, đâu có lọt vào tai ông Hội. Cực chẳng đã phải viết một bài nhờ dư luận đấu tranh. Tôi có ngờ đâu chuyện tỏi, chuyện hành lại đang gây tai vạ cho mình lớn lao đến thế. Chuyện chung, chuyện riêng biết bao điều suy nghĩ, chả lẽ mặc cho con thuyền thả sức lững lờ trôi.

(Lan xuất hiện ăn mặc lộng lẫy, trông thấy Toàn,

cô nấp sau gốc cây ném Toàn. Toàn giật mình quay lại, nhận ra Lan, Lan cười vui bỏ chạy, Toàn đuổi theo bắt được Lan).

Lan : - Anh Toàn! Anh đang nghĩ gì vậy? Anh buồn ư?

Toàn : - Đúng! Anh rất buồn Lan ạ.

Lan : - Anh buồn vì bài báo hay buồn vì em.

Toàn : - Anh cũng không hiểu nữa, anh có linh cảm như những ngày gần đây có thể anh sẽ để mất anh và có khi mất cả em.

Lan : - Anh nói gì em không hiểu?

Toàn : - Em không hiểu ư? Anh sợ rồi đây vì thúc ép vì một sự yếu mềm, anh không giữ được lòng trung thực với niềm tin.

Rồi cả trong tình yêu đối với em.

Anh cũng cảm thấy có nhiều rạn nứt

Lan : - Anh nói thế có nghĩa là trong tình yêu em sẽ là người không chung thuỷ.

Toàn : - Cái đó thì tuỳ em suy nghĩ.

Lan : - Anh Toàn ạ! Anh hãy hiểu cho em

Chắc anh đã biết chuyện mẹ em

Đang ép em phải xây dựng với anh Hùng. con ông chủ tịch.

Toàn : - Lan nói sao? Với Hùng ư? *(Lặng)* và... chắc là Lan cũng đồng ý.

Lan : - Đó là ý của mẹ em... mà ông Hội thì lại đã xin cho em về công ty Thương nghiệp. em không phải đi xa nữa.

Toàn : *(Đau xót)* - Thì ra thế! Tôi hiểu... mọi việc sẽ được diễn ra đúng với cái quy luật tất yếu của nó.

Còn Lan chắc bây giờ thì chưa đồng ý nhưng sau này cũng sẽ xuôi thôi.

Lan : - Anh Toàn! Anh không nên hiểu em như vậy.

Toàn : - Lan! Anh yêu em... chính vì yêu em nên anh muốn nói thật lòng, sở dĩ anh nghĩ như vậy là vì... anh thấy em đã thay đổi khác xưa nhiều quá.

Lan : - Còn anh... chẳng lẽ anh không có sự thay đổi gì sao?

Toàn : - Có chứ! Trong cuộc sống rất cần có sự

thay đổi nhưng theo anh, dẫu thay đổi thế nào thì tình yêu và lòng tin vào con người cũng đừng để mất đi.

Lan ơi *(Hát)*

Em không còn là cô gái nghèo khoai sắn thuở xưa

Mấy thời gian đã trút những cơn mưa

Em đứng đây trong sắc mầu mới lạ

Em như xa như gần trong nỗi nhớ

Em đang đi trong dông gió cuộc đời

Em đâu còn là một cô gái trong nỗi ước mong xưa

Lan : - Anh không thích như vậy sao?

Toàn : - Thích chứ... nhưng anh không muốn những quyến rũ đó làm vẩn đục tâm hồn.

Lan : *(Hát)* - Em biết anh mang tâm hồn cao thượng

Nhưng anh ơi anh hãy vì cuộc sống

Anh đang say bao mơ ước tương lai

Hạnh phúc tình yêu giờ đã sắp xa rồi

Anh nói thương, anh nói yêu

Nhưng anh có biết rằng, anh đang mất người yêu

(Nói) - Anh cứ việc giữ lấy cái cao thượng của anh còn em... em chỉ là 1 cô gái bình thường... một con chim chọn tìm nơi tổ ấm.

Toàn : - Chọn tìm tổ ấm... anh hiểu

Thế thì cái tổ ấm em đang tìm đó, ấm quá còn gì. Con ông chủ tịch huyện, lại biết ăn chơi, giàu có, kiếm được nhiều tiền thu xếp cho em vào chỗ ấm êm.

Còn anh... anh chỉ là thằng kỹ sư quèn.

Quanh quẩn tháng ngày với đất bùn, đồng ruộng.

Lan : - Thôi thì anh muốn hiểu em thế nào cũng được.

Nhưng anh cũng nên lo cho cuộc sống riêng mình

Thẳng thắn như anh chỉ chuốc thêm tai hoạ.

(Nguyệt mặc quần áo thể thao cùng kỹ sư Sang đi tới).

Nguyệt : - Xin chào hai bạn.

Lan : - Kìa Nguyệt! Nguyệt về bao giờ thế? Về phép hay về công tác đấy?

Nguyệt : - Cả phép, cả công tác... mình về kết hợp khánh thành bể bơi thành phố.

Lan : - Nguyệt khoẻ quá! Vận động viên bơi lội có khác.

Nguyệt : - Còn Lan cũng ngày càng trẻ đẹp hẳn lên Chắc anh Toàn không phản đối nhận xét này của Nguyệt.

Toàn : - Phản đối thế nào được khi sự thật đã rõ ràng.

Nguyệt : - À anh Toàn ơi! Em nhiệt liệt hoan nghênh anh đấy.

Toàn : - Về chuyện gì?

Nguyệt : - Về bài báo của anh ấy mà... anh biết không *(Hát)*

Cả Ủy ban xôn xao bàn tán về bài báo của anh. Hay lắm... Mới lắm... lại dí dỏm... nghệ thuật.

Toàn : - Bố em thì khác.

Nguyệt : *(Hát tiếp)* - Bố em thì kịch liệt phản đối
Còn em thì nhiệt liệt hoan nghênh
Chắc anh Sang cũng phải đồng tình
Là bè bạn với nhau lẽ nào không ủng hộ,
phải không anh Sang?

Sang : *(Miễn cưỡng)* - À... tôi... lẽ tất nhiên.

Nguyệt : - Anh Sang thì lúc nào cũng ậm ừ... thận trọng... dè dặt
Cứ như là sắp làm lãnh đạo cỡ bự đến nơi *(Cười)*
Thôi em xin lỗi anh Toàn, em phải kéo Lan đi với em có chút việc... Anh Toàn chịu khó đợi ở đây một lát chúng em sẽ quay lại ngay thôi.

Sang : - Nguyệt... để anh cùng đưa em đi.

Nguyệt : - Không được, anh phải ở đây và giữ hộ em cái túi này.
Chúng em rủ nhau đi nói chuyện riêng, anh đi theo sao được *(Cười vui vẻ kéo Lan đi).*

Sang : *(Hơi ngượng quay lại nhìn Toàn giây lát)*

- Toàn ạ!

Chắc cậu đã biết chuyện xảy ra chung quanh bài báo.

Toàn : - Mình đã biết... và cũng đã dự đoán được việc xảy ra.

Sang : - Đã dự đoán... thế mà cậu vẫn làm

Cậu muốn biến mình thành con thiêu thân chắc.

Toàn : - Cậu hiểu như vậy à?

Làm một con thiêu thân để mong làm sáng tỏ một chân lý có ích thì thiết tưởng cũng là đáng chứ sao.

Sang : - Cậu điên rồi à? Bao nhiêu lần tranh luận ở Hội nghị, biết bao nhiêu chương trình, đề án của cậu nêu ra nhưng rút cục có ai nghe cậu.

Đối với lãnh đạo họ chưa nghe mình, mình phải nghe họ.

Họ nắm cái dạ dày, thậm chí cả sinh mạng mình

Họ có quyền, dại gì mà chống lại họ, mà chống có được đâu.

Toàn : - Hừ... thì ra thế... Sang mình nói thật nhé

Mình hơi thất vọng về cậu đấy

Chính cậu đang lừa dối cấp trên, lừa dối cả chính bản thân mình nữa.

Sang : - Cũng có thể như vậy nhưng thời thế bây giờ nó khác.

Cái đến tất rồi nó sẽ đến. Cũng như con thuyền trước sau cũng cập bến.

Khi nó mắc cạn ai muốn nhanh thì xin mời nhẩy xuống mà đun. Vạ gì mà mình chịu lấm chân, nhọc sức.

Toàn : - Ai cũng nghĩ như cậu thì chả có con thuyền nào cập bến được đâu. Chúng mình là cơ quan tham mưu cho lãnh đạo. Chả lẽ đành nhắm mắt làm ngơ trước việc chỉ đạo sản xuất một cách tuỳ tiện. bất chấp cả kế hoạch, quy hoạch như vậy sao? Đi tham quan về năm ngoái đã bắt

ép hàng chục hợp tác xã trồng dưa hấu, dưa lê, dưa thối đổ đi, năm nay lại tuỳ tiện bắt cả Huyện hàng loạt ra quân trồng tỏi. Tỏi thì tốt thôi nhưng trồng ở đâu cho phù hợp... mà quy hoạch xuất khẩu ở huyện này chủ yếu là lạc, đay thì lại không được chỉ đạo tập trung. Vật tư thì phân phối bất chấp cả hợp đồng. Họ kêu ca thì lại bị lên án là chống lại Huyện.

Sang : - Thực tế là như vậy đấy, nhưng không phải lúc nào mình nói ra họ cũng chấp nhận. Toàn ạ! Tình bạn mình khuyên cậu, để tránh những hậu quả đáng tiếc cậu nên viết một bài cải chính lại bài kia.

Toàn : - Cậu bảo sao? Viết bài cải chính ư? Cảm ơn lòng tốt của cậu - mình sẽ không bao giờ làm như vậy.

(Hội xuất hiện đột ngột, ông cầm câu đi câu cá ngày chủ nhật).

Hội : - Sao? Hai ông kỹ sư trẻ. Có chuyện gì mà gay gắt thế?

Sang : - À... Cháu đang khuyên đồng chí phó phòng viết bài cải chính.

Hội : - Và ông phó phòng chắc là đang kiên quyết giữ vững quan điểm lập trường.

Toàn : - Vâng! Đúng là như vậy. Vì cháu tin rằng đó là sự thật ạ.

Hội : - Sự thật! Sự thật!

Bêu xấu cả một Huyện mình đang công tác, đó là sự thật? Đả kích cán bộ lãnh đạo, đề xuất những chuyện viển vông để lừa gạt quần chúng đấu tranh với lãnh đạo đó là có ý thức tổ chức kỷ luật sao?

Toàn : - Không! Cháu không bêu xấu ai, không lừa gạt ai, cũng không viển vông xa thực tế. Chúng ta đang xây dựng cấp huyện... Việc phát biểu tranh luận trên báo chí đó là chuyện hết sức bình thường.

Hội : - Thôi đủ rồi! Cậu không bêu xấu mà lại dám phản đối trồng tỏi.

Toàn : - Cháu không phản đối cây tỏi, cháu phản đối việc chỉ đạo sản xuất tuỳ tiện bạ cây

nào trồng cây ấy bất chấp cả quy hoạch đã điều tra.

Hội : - Thôi đi... anh còn nguỵ biện anh còn dám nói là Huyện đang lừa dối cấp trên, chứng cớ đâu, anh Sang, anh có công nhận điều đó không?

Sang : - Không! Anh Toàn nói là không có căn cứ.

Toàn : - Tôi có đủ số liệu để chứng minh vụ vừa qua Huyện ta năng suất 28 tạ. Chứ không phải 33 tạ. Hợp tác xã họ nói dối Huyện vì chính Huyện không muốn nghe sự thật.

Hội : - A... thế này thì tôi không còn hiểu ra làm sao cả. Tôi làm việc phải căn cứ vào cơ sở.

Bây giờ anh bảo cơ sở nói dối... thì còn biết căn cứ vào đâu. Ông Toàn ạ... thế là ông giỏi hơn tôi rồi đấy. Ông có thể chiếm cái ghế chủ tịch huyện thay tôi được rồi đấy.

Toàn : - Thưa đồng chí chủ tịch, sao đồng chí lại nói với tôi những điều như vậy. Thật chả nên cương vị bề trên.

Hội : - A... anh còn định thách thức tôi đấy phải không? Được rồi... sáng mai... mời anh lên văn phòng tôi sẽ nói chuyện kỹ. Thường vụ đã bàn và sẽ có thái độ với anh.

Toàn : - Vâng! Cháu xin được báo cáo trực tiếp với thường vụ xin được giữ quan điểm của mình, còn xử lý thế nào đó là quyền của bác... Xin chào bác *(Đi)*.

Hội : - Chỉ được cái ngựa non háu đá, trứng lại đòi khôn hơn vịt. Thằng Hội này nó đã chịu thua ai *(Quay lại Sang)* - À anh Sang này.

Sang : - Dạ! *(Dạ to)*.

Hội : - Đối với anh thì lại khác. Tôi coi anh là một trí thức... rất là xã hội chủ nghĩa chân chính, hiểu chưa?

Sang : - Dạ!

Hội : - Rồi đây anh có thể là con cái trong nhà
Em Nguyệt nhà tôi cũng là đứa con gái nết na
Nếu hợp duyên số với nhau thì cũng là điều tốt đẹp.

Sang : - Dạ! Dạ!

Hội : - Anh là một kỹ sư giúp tôi trong khâu nông nghiệp. Anh là người có giáo dục chứ không ngỗ ngược như cái thằng Toàn. Tôi sẽ giao cho anh cái chức phó phòng. Thay chức nó anh phải làm thế nào cho xứng đáng.

Sang : - Ôi sung sướng quá, con chưa nói mà bác đã hiểu lòng con cặn kẽ.
(Hát) - Tấm lòng bác thật như biển rộng bao la.
Bác vừa là người lãnh đạo cao nhất ở huyện nhà
Bác còn là người cha đức độ
Mà Nguyệt chính là niềm kiêu hãnh của con

Bác đã thương tình, con đâu dám quên ơn.

Hội : - Thôi được rồi... bây giờ tôi giao trách nhiệm cho anh, ngày mai Nguyệt lên trường anh phải thay tôi đi... lấy vé ô tô cho nó về Hà Nội... anh làm được chứ?

Sang : *(Sung sướng)* - Tưởng gì chứ việc ấy thì con làm được ngay... Dạ bác bắt con lao vào ô tô cũng xong ngay... thôi xin phép bác con đi *(Chạy ra vừa chạy vừa gọi to)* Nguyệt ơi! Nguyệt...

Hội : *(Nhìn theo cười)* - Thằng cha này chỉ được cái máu mê gái. Chả biết con Nguyệt nhà này nó có ưng không

(Thở dài) - Mọi hôm tấm lòng mình thanh thản

Sao hôm nay cứ như đeo bị đá trong lòng

Mình lăn lộn đêm ngày chẳng tiếc sức tiếc công

Mong cho mọi mặt đi lên nhưng lại cứ có người ngăn sông cản ngõ

Chả lẽ mình lại chịu thua nó

Mà thẳng tay thì chưa nỡ đành lòng

Thôi thì *(Ngâm)*

Hoá thân vào lão ngư ông

Thiên nhiên kỳ thú, bụi hồng chẳng vương.

(Ông tìm đến một góc ngồi câu cá)

(Tòng và Phay đi ra hai người liếc nhau tình tứ).

Phay : - Đừng có lợi dụng như thế.

Tòng : *(Túm lấy Phay)* - Phay ơi! Phay!

Phay : - Đã bảo không được lợi dụng, cái đồ dê còm.

Tòng : - Ha ha! Lời khen mới khéo làm sao

Phay nó lại bảo tôi là dê còm, có khi mà đúng.

Phay : *(Hát)* - Thôi thôi đừng có mà õm ờ...

Lợn thì cứ bắt, thịt thì cứ bốc, rượu thì cứ nốc, tiền thì cứ quẹt

Này đây nói thẳng cho mà biết

Lần này mà không sòng phẳng với gái này thì đừng hòng có thịt mà ăn, không có tiền thì cứ bã lợn mà ăn.

Tòng : - Phay ơi! Sao hôm nay Phay nóng tính thế

Phay không nên mạt sát Tòng như thế

Lúc nào Tòng cũng là chiến hữu của Phay cơ mà.

Phay : - Hừ! Chiến hữu...

Phải rồi! *(Hát)* - Chiến hữu đớp... chiến hữu bốc... chiến hữu thịt...

Sao những lúc lợn còi, lợn ốm, thiếu cám, thiếu rau

Sao không thấy mặt chiến hữu đâu nào

Những lúc bị khám nhà khám cửa, chiến hữu lại chuồn đâu nhanh thế.

Tòng : *(Hát)* - Thôi thôi, Phay ơi! Thà rằng Phay cứ chửi thẳng vào mặt anh

Tiên sư cái thằng Tòng, thằng Tòng xỏ lá... còn hơn là Phay rỉa róc anh như thế.

Có phải Tòng muốn ăn thịt của... Phay đâu.

(Nói) - Đây là lệnh của Huyện... của chủ tịch huyện.

Hội : *(Đi ra)* - Sao cái gì mà ầm ỹ lên thế? Các người không coi kỷ cương của cái Huyện này ra sao nữa à?

Chủ tịch huyện đây, các người đừng vội vắng chúa nhà gà đã vọc niêu tôm...

Phay : - Dạ! Thưa ông chủ tịch... có chuyện gì đâu ạ

Quả là chúng em không biết có ông ngồi câu ở đây... mong ông bỏ quá đi cho.

Tòng : - Dạ báo cáo thủ trưởng... chính là nó ở vấn đề cái con... cái con...

Hội : - Cái con gì... mà sao anh cứ ấp úng mãi...

Tòng : - Dạ cái con... cái con lợn ạ... lợn mừng đám cưới con ông Công trên tỉnh ngày mai ạ.

Hội : *(Nói nhỏ)* - Sao anh lại cứ hốc cái mồm lên thế.

Phải nói là con lợn Tổng kết văn hoá Huyện hiểu chưa.

Tòng : - Dạ vâng con lợn Tổng kết hội diễn... em nhớ rồi ạ... Con lợn ấy định bắt ở chỗ bà Phay nhưng bà ấy bảo hai con trước Huyện vẫn chưa thanh toán ạ.

Phay : - Kìa anh Tòng... thưa ông chủ tịch... ấy là em chỉ nói vui thôi ạ. Chứ có lệnh của ông thì bao nhiêu chả có. Tiền nong... thì hì hì... Huyện đã giúp em nhiều, chứ em đã giúp Huyện được bao nhiêu.

Hội : - Anh Tòng! Đưa tôi ký lệnh... đến nhà riêng cái Hằng tài vụ lấy tiền thanh toán *(Tòng đưa cho Hội ký).*

Phay : - Thôi xin phép ông... em về còn chuẩn bị cân lợn ạ... chào ông.

Tòng : - Chuyện con lợn mừng đám cưới ngày mai
Em chỉ sợ có kẻ độc mồm, độc miệng
Nó lại bảo thầy trò mình mua chuộc, hối lộ để tạo ô, giữ ghế.

Hội : - Đừng nghĩ như vậy... đây là vấn đề tình cảm

Cả đời các anh mới lo cưới vợ cho con

Ta giúp đỡ cấp trên là để cấp trên lo công tác cho tròn, cũng là lợi cho dân cho Đảng. Mà có khi nên đem đến sớm, đừng để các anh ấy biết nó khó nghĩ ra.

Tòng : - Vâng em xin đi ngay ạ, ơ kìa... cá đã cắn câu... thủ trưởng ra giật nhanh lên!

Hội : *(Lao vào cầm cần câu giật. Cá quẫy trên mặt nước rồi biến mất cả hai đều tiếc ngơ tiếc ngẩn)* - Thôi thế là mất tong con cá... con cá to quá.

Tòng : - Dễ đến ngót chục ký chứ chả chơi, em trông rõ đúng là cái đuôi cá chép.

Hội : *(Bực tức)* - Cũng chỉ tại các người, các người cứ ám tôi, cho nên tôi xúi quẩy. Thôi về! Về! Hôm nay toàn những chuyện xúi quẩy.

(Tòng giật lùi trước cần câu của ông Hội, hai người vào khuất).

(Sân khấu vắng một lát, có tiếng Sang gọi Nguyệt từ xa, rồi Nguyệt chạy ra. Sang đuổi theo kịp, ngây ngất trước sắc đẹp của Nguyệt).

Sang : *(Quỳ xuống chân Nguyệt)* - Nguyệt ơi! Nguyệt ơi!...

Bố đã nói với anh rồi, bố tán thành cho chúng mình yêu nhau Nguyệt ạ. Nguyệt hãy trả lời anh... một tiếng thôi... anh van Nguyệt... anh yêu em...

Nguyệt : - Anh Sang, đừng... anh vẫn thường tỏ tình với các cô gái như vậy sao?

Sang : - Không! Không! Anh chưa hề tỏ tình với ai... đây là lần đầu tiên trái tim anh... trái tim anh nó cứ lồng lộn lên, không sao giữ nổi.

Nguyệt : - Ấy chết thế thì anh phải lấy cái dây cua roa mà thắt ngay nó lại!

Sang : - Anh nói thật đấy!

Nguyệt : - Em chả tin... học ở nước ngoài 5 năm mà anh không tỏ tình với ai... anh nói dối...

Sang : - Thật mà... nói thế nào để em tin được nhỉ... anh chưa hề yêu ai thật mà. Giờ đây anh chỉ biết có em, anh thương em, nhớ em không thể nào chịu được. Cứ mỗi

lần chờ gặp em là anh hồi hộp tưởng như không thở được nữa.

Nguyệt : - Thế thì có phen anh phải vào bệnh viện thở bằng bình ô xy mất *(Cười vang).*

Sang : *(Hát)* - Nguyệt ơi! Anh yêu em bằng cả tấm lòng

Cái số anh nó đang rực rỡ cái vận hồng

Đã được đi Tây lại sắp lên chức phó phòng

Là con một nên đủ đầy mọi thứ

Anh sẽ dâng cho em tất cả

Chỉ cầu xin một lời: em nói yêu anh

Nguyệt ơi em như một vị thiên thần

Yêu anh đi... nếu không thì... anh sẽ chết...

Nguyệt : *(Hát)* - Ôi! Anh Sang! Đừng chết... em không muốn anh chết mà em muốn có ngay một con bìm bịp.

Sang : - Bìm bịp à? Để làm gì?

Nguyệt : *(Hát)* - Để làm thuốc chữa bệnh tâm thần.

Sang : - Cho ai?

Nguyệt : *(Hát)* - Cho... em và chữa cả cho... anh.

Sang : - Chuyện quan trọng quyết định cả cuộc đời mà sao em cứ đùa như vậy. Đừng tàn nhẫn thế Nguyệt ơi!

Nguyệt : - Bây giờ thì không đùa nữa, em nói nghiêm chỉnh đây này *(Đùa)* Anh Sang... anh có y...ê...u e...m kh...ông?

Sang : - Y...êu! L...ắm ch...ứ

Nguyệt : - Nếu em ch...ết anh có ch...ết theo em không?

Sang : - A... anh ch...ết... ngay.

Nguyệt : - Theo lệnh của em anh hãy quay mặt đi! Nhắm mắt lại! Cấm không được ti hí nhìn trộm đấy nhé.

(Sang làm theo. Nguyệt thay quần áo mặc bộ đồ tắm chạy ra) - Anh Sang!

Sang : *(Quay lại sững người)*

- Ôi thiên thần của anh *(Sang lao vào định ôm lấy Nguyệt, nhưng Nguyệt đã vứt bộ quần áo vào tay Sang).*

Nguyệt : - Giữ hộ em *(Chạy vụt đi).*

Sang : - Ôi Nguyệt! Nguyệt ơi! Khúc sông này có vụng xoáy đấy phụ nữ không tắm được đâu... ôi! Nguyệt, Nguyệt ơi! *(Sang chạy lao ra một lát chạy vào kêu ngọng miệng)* Ôi các ông bà ơi! Cứu cứu.

Toàn : *(Chạy ra)* - Cái gì thế?

Sang : - M... inh Nguyệt... ch... ết đuối... v... ụng... xoáy...

Toàn : *(Hiểu ý lao đi một lát anh bế Nguyệt vào, Nguyệt vẫn mê man. Toàn đặt Nguyệt nằm dựa vào tường công viên)*

Sang : *(Gọi to)* - Nguyệt! Nguyệt ơi! Thôi thế là Nguyệt đi đứt rồi... thế là đời Sang tàn rồi hu hu. *(Khóc)* Nguyệt ơi sao em vội vàng thế Nguyệt ơi.

Nguyệt : *(Cười ngặt nghẽo)* - Ôi em đùa các anh một tí thế mà... hai anh ơi chết làm sao được tuyển thủ bơi lội đã đoạt giải bơi vượt sông Hồng năm ngoái... *(Đến bên*

Sang đang tiu nghỉu) Này người đàn ông dám chết vì tình yêu ơi! Em th... ư... ơng...

Sang : - Tiếc quá... biết thế này thì anh đã... để được bế em.

Nguyệt : - Thôi xin đủ, tạm biệt *(Giật lấy quần áo ở tay Sang và chạy đến túm lấy tay Toàn)* Anh Toàn ta đi đi thôi *(Cười vui kéo Toàn chạy đi).*

Sang : *(Nhìn theo uất ức).*

Tắt đèn

CẢNH BA

Cửa hàng mụ Phay - Đầy đủ tiện nghi sang trọng.

(Lan với bộ quần áo cầm một cuốn sách vừa đi ra vừa mải miết đọc, một giọng hát lả lướt từ băng nhạc phát ra...)

Phay : *(Nằm trên ghế xích đu tay ôm chiếc ra-đi-ô castte nhìn con gái thoả mãn)*

Ôi! Con gái mẹ xinh quá, diện quá

Cái áo mút Hồng Kông này rất thích hợp với con

Đúng như nhận xét của cậu Hùng

Nhất dáng, nhì da, thứ ba là mốt con gái mẹ đều đạt cả.

(Đứng dậy đến bên con)

Con gái mẹ trông cứ tươi như hoa đang nở

Cả cái phố huyện này chả có ai xinh đẹp được như con

Như mẹ đây tuổi chẳng còn son

Nhưng cái eo của mẹ còn hơn ối các cô em 18.

(Nhún nhảy hát)

Ta cũng xinh trong cái tuổi tứ tuần

Đôi mắt lá răm với cái cổ trắng ngần

Cái miệng cười tươi, quét trầu chúm chím

Những vết nhăn càng sáng vẻ thông minh

Ta bước đi trong điệu nhạc xập xình

Ta nhún chân trong hơi thở nhẹ nhàng

Làn tóc bay nghiêng theo chiều gió

Khách đến hàng khách phải vấn vương, khách nhớ

Nhà hàng, chẳng nỡ rời chân.

Có tiếng gọi: Chị Phay có nhà không đấy?

Phay : - Có đây! Ai thế? *(Lan khó chịu đi vào)*

(Một cán bộ và một lái xe vào).

Cán bộ : - Chào chị Phay, trời ơi trông bà chị cứ phây phây.

Phay : - Chú... sao lâu nay mất mặt... Chị mong đỏ cả mắt... Chở cám cho chị đấy ư? Vào đây! Vào đây!

Cán bộ : - Ch...o chị... cứ ngọt sớt *(Chỉ lái xe)* - Đây là chú Khoa lái xe của cửa hàng lương thực, chú ấy tích cực ủng hộ chị hết lòng đấy.

Phay : - Thế thì quý hoá quá... uống nước, hút thuốc đi em *(mời thuốc ba số)* may quá chị cũng vừa hết cám.

Cán bộ : - Nhà chị mà cũng hết cám cơ à?

Phay : - Chú tính ngót năm chục đầu lợn nó ăn như phá.

Lái xe : - Chị nuôi lợn công hay lợn tư đấy?

Cán bộ : - Gọi là công cũng được, mà tư cũng được, phải không bà chị?

Phay : - Hì hì... sao? Hai chú đã ăn cơm chưa?

Cán bộ : - Ai dại gì ăn cơm rồi mới đến chỗ bà chị.

Phay : - Thế thì xong ngay đây... Đợi chị một lát... chú tiếp chú gì lái xe hộ chị... Lan ơi! *(Dạ)* Cời than cho nước sôi lên cho mẹ...

(Xắn tay áo tìm con dao bầu mài lên một chiếc chậu rồi xăm xăm đi vào - Có tiếng lợn kêu, hai người đứng dậy ngó xem).

Lái xe : - Kìa anh xem! Bà ấy đang chọc tiết lợn có một mình.

Cán bộ : - Còn phải nói, cần câu cơm của mụ ta đấy.

Cậu mới về đây chưa biết
Mụ ta là ngữ rách giời rơi xuống
Chỉ quầy trưởng thịt thôi mà vương tướng ở vùng này
Sở điện phải mắc riêng đường dây hàng cây số về đây
Các cửa hàng ngành ta phải phân nhau hẹn ngày chở cám
Ai có công việc gì khó khăn đến nhờ mụ ta chạy chọt
Thì dẫu công an, toà án cũng xong ngay.

Lái xe : - Ghê thế cơ à?

Cán bộ : - Chứ sao? Bởi vì mụ ta có thịt... các thứ thịt ha ha

(Phay bưng một mâm đi lên)

Phay : - Này có giới thiệu chị với chú lái xe thì cứ nói tướng lên, việc gì phải thì thà thì thầm, sốt ruột.

Lái xe : - Có gì đâu... anh em đang ngợi ca chị đấy.

Phay : - Thôi... hai anh em uống rượu đi.

Lái xe : - Kìa có cả tiết canh, lòng lợn, giò nem ninh mọc, chúa thật.

Cán bộ : - Còn phải nói, thánh tiên sư đấy bà chị phải tiếp anh em chứ.

Phay : *(Cười)* - Chị không tiếp ăn.

Cán bộ : - Phải rồi! Phải rồi! Thế thì anh em vô phép nhé.

Tiết canh hết xảy... cứ gọi là búa bổ...

Chưa kịp nhai đã trơn tuột ngay vào cổ, tuyệt không? Chả mấy khi phải không

chú, uống đi! Uống đi! Kìa lại có cả lòng se điếu ha ha.

Phay : - Các chú cứ thưởng thức hết đi rồi hãy khen.

Cán bộ : - Có chú lái xe đây chưa biết chứ anh đây... còn lạ gì cái tài kinh bang tế thế của em... em là nữ hoàng ở cái huyện này mà.

Phay : - Quyền chức gì mà nữ với chả nam.

Cán bộ : - Thì đấy! Em chả đang điều khiển *(Chỉ lung tung).*

Phay : - Chị chỉ điều khiển được chú thôi.

Cán bộ : - Cả anh... cả thủ trưởng... cả cơ quan anh nữa ấy chứ *(Say...)* Chả là họ đang thiếu thịt mà *(Hì hì).*

Lái xe : - E... m Phay ơi! Cứ chiều bọn anh đi! Xong ngay! Một xe chứ 10 xe cũng có cả kho cũng có... của Nhà nước ấy mà, của đếch gì chú, của đếch gì tôi, vạ gì chả tìm nơi mà đổ *(Say ngật ngưỡng).*

Cán bộ : *(Lay lái xe đang gục xuống)* - Dậy đi! Dậy

đi chú mày! Say hả, ra quay đít xe vào cửa sau, bốc cám xuống cho bà chủ nhanh lên. Này, hôm nay chỉ có hơn chục bao bà chị dùng tạm, tuần sau sẽ... tái ngộ *(Họ lén lút chuồn ra cửa sau).*

Bà Phay : *(Tiễn bọn kia ra rồi quay vào).*

Lan : - Mẹ ơi! Cứ cái cảnh này diễn ra mãi ở nhà ta con thấy thế nào ấy...

Phay : - Th... ấy thế nào... nhào ôi! Không thế thì lấy đâu mà có cơ ngơi như thế này, lấy đâu mà nuôi cô ăn học, đỗ đạt như hôm nay, mà rồi cô có ở đây nữa đâu mà ngại. Chỉ nay mai về làm con dâu ông chủ tịch huyện rồi.

Lan : *(Giật mình)* Sao? Mẹ nói sao? Chuyện ấy thì chưa được đâu, mẹ hãy để cho con suy nghĩ thêm đã.

Phay : - Còn nghĩ suy gì nữa, chiều nay tao đã nhắn nó về. *(Vào).*

(Lan với tay lấy cây đàn ghi ta treo trên tường nẩy vài cung đàn lạc lõng, rồi vừa đệm đàn, vừa hát, bài hát mà ta đã từng nghe từ một băng nhạc ở lớp đầu.)

(Bài hát của Lan).

Còn gì nữa đâu thôi hết rồi, thôi hết rồi, thôi hết rồi

Ai biết tình yêu còn thắm hay nhạt phai

Thôi còn gì nữa đâu, ôi vết thương đau trong tâm hồn ai đã khắc sâu

Thôi hết rồi, thôi hết rồi đừng vương vấn thêm khổ đau.

Anh biết đấy có bao giờ em nói dối

Em yêu anh thiết tha sôi nổi

Mà tình em, mà tình anh như cơn gió thoảng qua thôi

Thôi hết rồi(3)

Hùng : *(Xuất hiện đột ngột, nhìn Lan say đắm, sau một lát khẽ gọi).* - Lan!

Lan : *(Quay lại thấy Hùng... cô sững sờ xúc động)* - Anh Hùng!

Hùng : - Anh vừa ở trên tỉnh về, qua đây thăm em... chắc mẹ đã nói với em về chuyện của chúng mình.

Lan : *(Hơi sợ hãi)* - Có... nhưng... em chưa quyết định được đâu. Sao vội vàng quá thế...

Hùng : - Có gì mà vội vàng, anh với Lan phải đâu người xa lạ.

Nay mai Lan được về công ty Thương nghiệp

Anh càng được gần gũi Lan hơn

Lan biết không, chạy được một chân bán hàng bây giờ đâu phải chuyện thường.

Nhiều người phải mất đến hàng cây mà vẫn còn chưa chắc.

Còn đối với Lan anh đâu dám tiếc công, tiếc sức

Vất vả đêm ngày cũng chỉ vì em

Cũng may mà tay Tuyển ở phòng tổ chức là chỗ bạn thân quen

Nể anh lắm họ đã nhận em về công tác.

Lan : - Cảm ơn anh... thế là số em cũng còn gặp may

Em không phải đi xa nữa.

Hùng : - Lan ạ! Để sẵn sàng cho lứa đôi hạnh phúc
Anh vừa mua được một mảnh đất tuyệt vời
Ngay cạnh hồ sen, gió mát, trăng soi
Lại sát mặt đường mở cửa hàng rất tiện
Gạch, ngói, xi-măng, bọn chiến hữu của anh đã lo cho sẵn.
Chỉ nay mai là nhà sẽ xây xong
Chỉ vì yêu em mà anh phải bỏ sức bỏ công
Lan hiểu cho anh, anh không muốn sau này Lan phải khổ.

Lan : *(Cảm động)* - Ôi anh Hùng! Anh quả là người biết lo toan chu đáo
Thế mà người ta cứ đồn anh là...

Hùng : - Là một thằng chỉ biết ăn diện, chơi ngông, lại thêm quan hệ rộng chứ gì?
Thời buổi này thiếu gì kẻ gièm pha
Em nghe họ làm gì, chính ra em nên tự hào về anh mới phải

Này nhé: Về tư cách chính trị: anh là con ông chủ tịch huyện. Về công tác thì anh là một cán bộ chuyên đi áp tải vật tư. Vừa biết ăn chơi vừa biết cách giao du. Như em đã biết mọi việc trên đời vẫn phải phụ thuộc vào hai chữ: Nhất thân nhì thế.

Lan : - Nhưng anh Hùng ơi! Anh có hiểu tâm trạng em lúc này thế nào không?

Em chán cảnh tù túng này lắm rồi, em chán cả nhà, cả mẹ em

Em cảm thấy cô đơn buồn tủi

Em chán cả tình yêu vì chả hợp nhau.

Hùng : - Việc gì mà Lan phải buồn, phải chán

Tình yêu hiện đại không vấn vương đau khổ theo cái kiểu cổ lỗ ấy đâu.

Đã không hợp nhau thì nên dứt điểm...

Còn về cậu Toàn thì em biết không?

Đang bị kỷ luật

Bị đi đày ở dưới xã một thời gian

Chức phó phòng đã chuyển cho Sang

Tương lai của cậu ta rồi đây sẽ còn mờ mịt.

Lan : *(Thở dài)* - Anh Hùng ạ! Cái số của em vất vả

Đường chồng con rồi cũng chẳng ra gì.

Hùng : - Đừng tin vào tướng số, em hãy tin anh

Anh sẽ đưa em đi trên con đường đầy hoa hạnh phúc.

(Đến cầm tay Lan).

Lan : *(Xúc động) (Hát)* - Anh Hùng!

Em như con chim non chưa rời khỏi tổ

Đã phải đắm mình trong nắng trong mưa

Một ánh chớp đêm giông, một cơn gió cuối mùa

Cũng làm em giật mình sợ hãi

Anh đến với em nơi bóng chiều đi vội

Qua đêm rồi liệu có thấy ánh bình minh.

Hùng : - Ôi Lan! Anh yêu em hãy tin ở anh...

Hãy tin ở lòng anh chung thuỷ *(Hát)*

Em là đoá hoa lan thơm ngát

Anh là con ong vàng say mùi mật ngọt
Ong đến tìm hoa, lẽ nào hoa lạnh nhạt
Hãy để ong đùa mây giỡn gió
Hãy để ong vờn hoa hút nhụy
Thời gian trôi nhanh, đừng để tuổi xuân hoài phí
Hỡi đài hoa thương yêu *(Trời bỗng nổi cơn giông gió có ánh chớp).*

Lan : *(Bối rối)* - Ôi! Anh Hùng! Trời đang nổi cơn giông gió... em thấy hơi choáng váng.

(Hùng sung sướng ôm lấy Lan).

(Giữa lúc ấy Toàn bước vào đột ngột).

Toàn : - Xin lỗi... tôi muốn gặp Lan một chút...

(Lan, Hùng giật mình ngượng nghịu...)

Lan : - Anh Toàn! Anh ngồi chơi... anh Hùng vừa ở tỉnh về ghé lại thăm em.

Toàn : - Tôi đang bận... phải đi ngay.

Lan : - Anh đi đâu... trời đang giông gió, sắp mưa to rồi đấy. Để em lấy nước hai anh uống nhé. *(Đi nhanh vào).*

Hùng : - Toàn ngồi xuống đây *(Rút ba số)* hút thuốc đi!

Toàn : - Cám ơn! Tôi không biết hút.

Hùng : - Cậu Toàn sống mẫu mực thật, một con người gần như hoàn hảo. Vừa có tài, có đức lại không bị vật chất; xa hoa quyến rũ. Dũng cảm cương trực ấy thế mà...

Toàn : - Thôi anh Hùng, anh đừng tâng bốc tôi... mà với những lời lẽ đầy ác ý như vậy, tôi không muốn thế đâu.

Hùng : *(Cười)* - Chết! Sao Toàn lại nóng thế? Cậu nên nhớ rằng mình không phải là người xa lạ đối với cậu đâu

Ngược lại với cương vị ngược và quan hệ xuôi của mình hiện nay

Cậu đang gặp khó khăn mình có thể giúp cậu được.

Toàn : - Cảm ơn! Tôi không cần sự giúp đỡ ấy.

Hùng : - Thế thì tuỳ thôi... Toàn ạ mình cũng rất thông cảm với các cậu.

Tuy mình là con cụ bô mịnh thật nhưng mình cũng chả hợp tính tình của cụ ấy đâu.

Ông ấy vừa cổ lỗ lại mắc bệnh gia trưởng Cứ trông cái lối ăn mặc, đầu tóc mình thế này là ông ấy đã phát sốt, phát rét lên rồi. Nhưng... cậu thì lại hơi quá đáng. Vuốt mặt thì cũng còn phải nể mũi một tí chứ, phải thức thời một chút. Cứ cái kiểu sống thẳng thắn như cậu chỉ tổ chuốc lấy vạ vào thân.

Toàn : *(Bực)* - Anh Hùng! Tôi đến đây đâu phải để nghe anh lên lớp.

Anh cứ việc sống theo cái kiểu khôn khéo hèn hạ của anh.

Còn tôi... tôi có cách sống của tôi... anh làm sao mà có đủ tư cách dạy khôn tôi được.

Hùng : *(Bật dậy)* - À thằng Toàn mày không được hỗn, một thằng kỹ sư quèn, mất chức lại bị kỷ luật thế mà dám lên mặt huyênh hoang hả? *(Xông vào định đánh).*

Toàn : - Hùng, sao anh lại làm thế, dẫu sao thì trước mặt Lan.

Hùng : - À mày cậy là đặc công về định doạ tao đấy phỏng. *(Định xông vào).*

Lan : *(Bưng nước ra... cô giật mình đánh rơi chiếc cốc vỡ tan... chạy lại)* - Em xin hai anh... sao hai anh lại nặng lời với nhau như thế.

Hùng : - Thôi được! Theo phép lịch sự... tôi là người phải rút lui khỏi đây để *(Quay lại)* - Lan - Anh đợi đấy nghe không?

(Đi) (Không khí nặng nề căng thẳng).

Toàn : - Mọi chuyện đều đã rõ.

Lòng dạ con người cũng đã dần dần được phơi bày tất cả.

Lan : - Anh Toàn ơi! Em biết nói thế nào

Khi lòng em đang rối bời ngàn nỗi lo âu.

Toàn : - Thôi đi! Tôi tưởng chuyện cậu Hùng chỉ là những lời thị phi đồn đại, có ngờ đâu ngang trái đã phơi bày.

Lan : *(Hát)* - Em mong anh hiểu cho em chuyện tình yêu.

Toàn : *(Hát tiếp)* - Anh hiểu em như tấm áo, năm tháng đã phai màu.

Lan : *(Hát tiếp)* - Em biết anh là một người cao thượng

Nhưng em thấy chẳng hợp nhau.

Toàn : *(Tiếp)* - Khi tình yêu nay đang còn trắc trở

Thì anh ơi, anh tha thứ cho em.

Toàn : *(Tiếp)* - Còn gì nữa đâu em, thử thách tình yêu đã cháy tàn trong tim *(Nói)* Thôi vĩnh biệt *(Đi ra).*

(Chạy vụt đi giữa lúc trời mưa sấm chớp).

Lan : *(Chạy theo giọng đau khổ)* - Anh Toàn!

Phay : *(Từ một góc bước ra chặn lại)* - Hết rồi!

Còn gì nữa đâu mà Toàn với vẹn

Lan : *(Quay lại)* - Mẹ ơi! Mẹ hãy trả lời con đi... mẹ có làm khổ con không?

Phay : - Không! Mẹ không làm khổ con đâu... mẹ đang đưa con vào nơi sung sướng đó.

Lan : *(Gục đầu vào mẹ nức nở)* - Mẹ!

(Giữa lúc đó Hùng từ trong đi ra - Bà Phay vẫy Hùng lại - Hùng quỳ xuống bên mụ Phay).

Đèn tắt

CẢNH BỐN

Hợp tác xã: Ninh Thượng.

(Ta lại bắt gặp cái cổng chào giống như cổng chào trên Huyện)

(Mở màn) Thuận đi ra, có Toàn theo sau.

Thuận : - Anh cứ mặc em, em không đi họp đâu.

Toàn : - Không được! Chủ nhiệm đã triệu tập, ta cứ phải đến họp hành cho nghiêm chỉnh chứ.

Thuận : - Đấy anh xem cứ ông Hội "tùng" thì ông Hoà "cắc".

Ông Hội "xướng" thì ông Hoà "hô"

Họp hành để rồi lại ép nhau có ích gì?

Toàn : - Thế cho nên ta càng phải đến để trình bày cho ra nhẽ *(Đưa tờ giấy)* Đây là ý kiến phân tích của tôi, Thuận xem đi.

Thuận : *(Xem và sáng mắt lên)* - Ôi hay quá! Cấu tạo đất... độ PH... thời vụ... hay lắm, đây là một bằng chứng khoa học không thể chối cãi được thế mà...

Toàn : - Ta cứ phải kiên trì, không nóng vội được đâu Thuận ạ.

Thuận : - Anh Toàn ạ! Em tưởng phải về xã anh sẽ buồn

Thế mà anh vẫn say sưa nghiên cứu

Chỉ một thời gian ngắn anh đã làm sáng rõ nhiều việc ở đây.

Bà con cả xã ai cũng quý mến anh.

Toàn : - Cô Thuận lại quá lời... quả là lúc đầu cũng có buồn

Nhưng sau tôi lại thấy: đây là một dịp nghiên cứu thêm thực tế để khẳng định quan điểm của mình. Tôi sẽ hoàn chỉnh đề án báo cáo với Tỉnh với Huyện Thuân a.

Thuận : - Thế thì hay lắm... nhưng tiếc quá... bác Hội không hiểu hết anh nên cũng khó lắm.

Toàn : - Không sao, anh biết, bác Hội cũng chỉ vì muốn nhanh chóng bốc năng suất ở Huyện mình lên chứ cũng chả ghét bỏ gì anh. *(Hai bà nông dân đi ra).*

Hai bà : - Kìa chào anh Toàn, chị Thuận.

Toàn : - Chào các bà... sao hôm nay đại hội các bà lại kéo nhau đi làm?

ND 2 : - Anh bảo họp làm gì, chúng tôi đi làm lại có lợi ích hơn.

Toàn : - Không được! Các bà phải đi họp, để gặp huyện trình bày cho hết nhẽ chứ.

ND 1 : *(Nháy bà kia)* - Nói thế thôi chứ đội tôi đã cử đại biểu rồi, này anh Toàn, chị Thuận ạ, đại biểu đặc biệt, được chỉ định hẳn hoi cơ.

ND 2 : - Đúng rồi đội tôi cũng thế... này đại biểu điển hình đấy *(Cười)* Còn chúng tôi anh cứ để chúng tôi đi làm, đến trưa chúng tôi lại về hội nghị.

Toàn : - Thôi được! Tuỳ các bà, Thuận ơi ta vào họp thôi. *(Họ kéo đi).*

ND 1 : - Này bà ơi tôi hỏi bà cái này, thế đội bà cử ai thế?

ND 2 : *(Cười)* - Đội tôi cử một người có tai lại không muốn nghe, thế còn đội bà?

ND 1 : - Đội tôi ấy à, đội tôi cử một người có mồm nhưng không muốn nói *(Họ cười vui vẻ - thì có tiếng trống ếch, họ kéo nhau đi).*

(Một đoàn thiếu nhi, đội những củ tỏi dài, đeo trống đi ra).

Hoà : *(Xuất hiện trong bộ quần áo gần giống như ông Hội).*

Nghiêm! Các cháu chú ý! Theo chỉ thị của Huyện, hôm nay toàn xã Phú Quý mở hội phát động đợt trồng tỏi.

Hôm nay, à hôm nọ cán bộ văn hoá Huyện đã về dạy các cháu hát bài "Hành khúc trồng tỏi". Lát nữa đây khi xe đồng chí chủ tịch huyện về dự lễ, từ từ tiến vào hội nghị, các cháu phải hát cho thật to, thật hùng tráng để cho Huyện biết

rằng xã chúng ta là xã đi đầu trong việc chấp hành chủ trương của Huyện... các cháu có làm được không?

Các em : - Chúng cháu làm được ạ.

Hoà : - Tốt lắm, phải làm đúng như thế nghe chưa, nghĩa là khi xe của chủ tịch từ từ tiến vào... nghe chưa... thôi bây giờ cho các cháu giải tán *(Cả bọn reo hò chạy đi, ném lại những vòng củ tỏi thành một đống).*

Hoà : - Hứ! Lũ ôn vật kia! Sao chúng mày lại ném những củ tỏi ở đây, chúng mày có mang đi không thì bảo *(Giơ nắm tay doạ nhưng lũ trẻ đã biến mất)* thế có khổ không cơ chứ... đứa nào dọn hết cái của nợ này đi bây giờ *(Nhìn quanh vẫy một người nông dân lại, đó là một người câm).*

Người câm : *(Ra).*

Hoà : - Chào ông Hoán! Ông ra dự hội nghị sớm thế?

Đại biểu đội 4 phải không?

Người câm : *(Gật gù, ú ớ)*

(Ông Hoà chỉ tay nhờ ông câm xếp lại đống hình nộm củ tỏi mà các em vừa vứt lại, ông câm không hiểu cứ ú ớ, rồi ông đội mũ tỏi lên đầu múa một điệu Chèo ngộ nghĩnh, bà Toan một người nghễnh ngãng đi đến trông thấy ông câm múa tỏi cười, ông Hoà phải lôi mãi ông câm mới vào).

Hoà : - Chào bà Toan... bà là đại biểu đội 3 ra dự hội nghị đấy phỏng.

Bà Toan : - Há.

Hoà : *(Nói to)* - Đội 3 cử bà đi họp phải không?

Toan : - Đội 3 à... phải! Phải, nhưng tôi hỏi ông chủ nhiệm câu này sao tỏi chưa trồng mà ông Hoán lại có tỏi để múa đấy.

Hoà : - Không phải tỏi thật đâu, tỏi giả đấy, tỏi giả để múa mừng hội nghị đấy bà ạ.

Toan : - À có thế chứ... thì ra là tỏi giả... tỏi không ăn được *(ông cào cuốc đi ra hát)*

Thọng dong tay cuốc tay cào
Sở xoay phải trái ai nào trách ta
Mọi người hãy tránh xê ra
(Nói) - Xê ra nào...

Bà điếc : - Này hôm nay đại hội trồng tỏi, ông lại định lủi ra đồng kiếm điểm hay sao?

Ông cào : - Tôi đại diện đội 2 đi họp đại hội đấy chứ.

Bà điếc : - Hở?

Ông cào : *(Ghé vào tai)* - Tôi đi họp.

Bà điếc : - Đi họp mà sao lại mang cả cuốc lẫn cào?

Ông cào : *(Với khán giả)* - Bà ấy lại hỏi tôi sao đi họp lại mang cả cuốc lẫn cào *(Vỉa)* Vì tôi biết cái thân tôi nên tôi mang cả cuốc lẫn cào.

Bởi chưng có họp đến mấy tôi cũng chả khi nào được nói cái ý của tôi.

(Hát) - Tay giỏ, tay mượn mà thôi

Miệng tôi chỉ nói mỗi cái lời hoan hô

Việc làm ăn tôi chả biết đường mò

Khoai gọi thì tôi cuốc, tôi hô tôi cào

Kế hoạch hợp tác ta nó như cái trận mưa rào

Cho nên tôi mang cả cuốc lẫn cào để kịp giở tay

Bà điếc : - Sao ông say à thảo nào?

Ông cào : - Ai bảo bà tôi say, điếc lòi ra, đi chữa tai đi!

Bà điếc : - Ấy tôi cũng muốn đi chữa lấy cái tai lành.

(Nói đếm)

Để lúc họp hành
Nghe cho sáng rõ
Nhưng nghĩ chẳng bõ
Khi có tai lành
Tam khoanh tứ đốm
Dồn về một chốn
Đổ về một tai
Ngậm miệng thì sai
Nói lên thành họa
Điếc lác ráo cả
Chẳng phải nghe gì
Phải trái cười khì
Ngu si hưởng lạc.

Cào cuốc : - Hay! Hay! Thâm thuý lắm!

Hoà : *(Ra từ nãy)* - Này bà điếc! Bà nói có ý cả đấy, đừng lấy mình bị điếc mà nói lung tung, điếc tôi cũng trị.

Điếc : - Hở?

Hoà : - Tôi nói điếc tôi cũng trị.

Điếc : - À... thế thì ối người phải trị... có phải không ông...

(Thuận ra)

Thuận : - Xin chào các bác... *(Họ xúm lại chào Thuận).*

Hoà : - Kìa cô Thuận! Đội 7 có mình cô lên họp thôi à?

Thuận : - Báo cáo bác, hôm qua đội 7 cháu đã họp, toàn đội quyết định không trồng tỏi đâu ạ.

Hoà : *(Bật dậy)* - A! Giỏi nhỉ, dám chống lại chủ trương của Huyện hả?

Thuận : - Thưa bác! Đội 7 rất nghiêm chỉnh chấp hành chủ trương của Huyện là phát huy tinh thần làm chủ tập thể đấy thôi.

Hoà : - À cô Thuận dạo này gớm thật

Chắc là ăn phải đũa của kỹ sư Toàn.

Thuận : - Đúng! Được anh Toàn hướng dẫn... không phải chỉ riêng mình cháu mà đó là ý kiến của 56 hộ nông dân trong đội.

Hoà : - Vậy đội cô không trồng tỏi thì trồng cái gì? Cái gì?

Thuận : - Trồng đúng như quy hoạch mà Huyện đã duyệt khoai tây còn xuất khẩu thì đội cháu vẫn kiên trì trồng đay, trồng lạc.

Đất ở đây không hợp với tỏi mà thời vụ thì muộn quá mất rồi.

Hoà : - Được! Tôi sẽ báo cáo với Huyện về vấn đề này

Các đội đều hưởng ứng, riêng có đội cô phản đối.

Thuận : - Vâng! Bác cứ báo cáo.

(Hát) - Vụ trước đội cháu đã chết vì dưa lê, dưa hấu... mất hàng chục tấn khoai tây bà con đói nhao nhao. Năm nay đội cháu không trồng tỏi, vì tỏi chẳng hợp đất hợp mầu.

Hoà : *(Hát)* - Thôi! Đây không phải là chuyện cãi tay đôi với cô

Cô nên nhớ rằng đây là chủ trương của Huyện, chủ nhiệm đây còn phải chấp hành.

Cô là đội trưởng mà cô dám chống lại cấp trên

(Nói) - Thôi xin mời bà con vào hội trường.

(Họ kéo nhau đi)

Sang : *(Vào).*

Hoà : - Ôi anh Sang đây rồi may quá.

Sang : - Thế nào anh Hoà, hội nghị tiến hành tốt chứ.

Hoà : - Đang rối tinh rối mù lên đây, chủ tịch Hội không về sao?

Sang : - Xe hỏng lại bị sa lầy, bà con đang đẩy ngoài kia.

Hoà : - Chết thật! Xe với pháo... khổ quá...

Anh Sang ạ! Tình hình rắc rối thế này cũng chỉ tại cậu Toàn.

Các đội nghe cậu ta họ đâm ra hoang mang không trồng tỏi.

Sang : - Sao? Lại cậu Toàn à? Cậu này tệ thật

Ở Huyện gây rối Huyện, về xã lại gây rối xã

Phải đình chỉ công tác cậu ta mới được.

Hoà : - Tôi đã biết ngay mà

Cái ngày cậu ta bị kỷ luật về xã cải tạo tôi có nhận đâu

Cái thằng đã viết báo đả kích cả Huyện thì nó còn coi cái xã mình ra cái gì cơ chứ, nhưng cũng tại cái Thuận cứ mê tít nó.

Xin cho nó về đội 7 để chỉ đạo điển hình

Để đến bây giờ các đội khác linh tinh

Nghe đội 7 chống lại cả tôi thì có gay go không cơ chứ.

Sang : - Ông báo ngay cho cậu Toàn đến gặp đồng chí chủ tịch và tôi.

Hoà : - Thế còn việc đại hội trồng tỏi.

Sang : - Cứ cho tiến hành. *(Hoà chạy đi... Sang*

đang lúng túng thì có tiếng hô nghiêm ở bên ngoài rồi đoàn thiếu nhi trống ếch tiến ra, các em xếp hàng danh dự để đón chủ tịch Huyện, chủ tịch Huyện quần xắn bước ra. Sang ra đón - Hoà đi theo. Giữa lúc đó ông Hoán câm lại đội cái đầu tỏi tiến ra múa, ông Hoà lại phải lôi mãi mới chịu vào, các em ôm bụng cười sặc sụa).

Các em : *(Đồng thanh)* - Chúng cháu chào ông chủ tịch ạ.

Hội : - Chào các cháu

Bác nghe nói các cháu hát bài hành khúc trồng tỏi hay lắm

Bây giờ thế này nhé. Bác bắt nhịp cho các cháu hát

Các cháu có nhất trí không nào.

Các em : - Chúng cháu đồng ý ạ.

Hội : - Bác đếm hai, ba các cháu bắt đầu hát nhé... hai... ba

(Các em hát xong Hội phấn khởi khen)

Hay lắm các cháu hát giỏi lắm cố nữa lên

nhé... tốt lắm *(Hội đi bắt tay từng em chợt đến một chiếc biểu ngữ một em vác, Hội nhìn kỹ và giật mình gọi)*

Anh Hoà! Lại đây! Lại đây! Anh viết cái gì thế này?

Hoà : *(Đọc)* - Hoan nghênh hội nghị phát động trồng h... ành... thôi chết rồi... đội trưởng đâu? Đội trưởng đâu?

Đội Trưởng : - Dạ!

Hoà : - Ai bảo mày viết thế này hả... hả...

Đội Trưởng : *(Đọc)* - Hoan nghênh hội nghị phát động trồng h... ành... chết rồi tao bảo mày viết thế này à thằng kia?

Một em : - Thì tao viết đúng như mày bảo.

Đội Trưởng : - Tao bảo mày viết thế a... tao bảo mày viết trồng tỏi cơ mà.

Một em : - Tỏi à? *(Quay tấm biển lại)* - Đây tỏi đây thôi.

Đội Trưởng : *(Mừng rỡ chạy đến)* - Thưa bác hì hì, chúng cháu nhầm khẩu hiệu trồng hành là khẩu hiệu năm ngoái cơ ạ.

Hoà : - Ừ có thế chứ. *(Với Hội)* Báo cáo anh đây mới đúng là ý đồ chỉ đạo của anh.

Hội : - Ừ phải rồi... phải như thế... trồng tỏi... tốt... tốt lắm thôi cho các cháu giải tán!

(Các em khua trống chạy ra chợt ông Hoán câm be lên ầm ĩ).

Hội : - Anh Hoà! Sao lại thế này?

Hoà : - Dạ báo cáo anh, đây là ông Hoán xã viên đội 4 đại biểu chính thức dự đại hội trồng tỏi đấy ạ.

Hội : *(Ngạc nhiên)* - Đại biểu chính thức mà lại một người câm à?

Hoà : - Báo cáo anh ông Hoán là người luôn đạt danh hiệu lao động giỏi ạ *(ông Hoán không hiểu sao cứ giơ tay ra hiệu lung tung).*

Hội : *(Bắt tay)* - Chào bà! Tôi chúc đội 3 của bà trồng tỏi thật giỏi thật nhiều.

Bà Toán : - Hở *(Nghễnh tai).*

Hoà : - Dạ bà cụ nghễnh ngãng đấy ạ!

Hội : - Hừ! Bốn đại biểu đi dự đại hội thì một

người câm, một người điếc. Cứ như là việc làng trong Quan âm Thị Kính ấy.

Anh Hoà! Có phải đây là ý đồ hợp tác xã xỏ xiên lại Huyện phải không?

Hoà : *(Giẫy nẩy)* - Ấy chết! Sao anh lại nói thế ạ? Việc đội 2, đội 3, đội 4 cử ba ông bà này đi hội nghị... chính tôi cũng không sao hiểu được ạ.

Hội : - Thôi thế thì đích rồi, ở dưới đội họ xỏ ta thật rồi.

Sang : - Dạ... Anh Hoà đã báo cáo, tất cả đều do cậu Toàn gây ra cả.

Hội : - Hừ! Lại cậu Toàn, cái cậu này gớm thật, ở Huyện gây rối Huyện về xã làm hỏng xã.

Anh Hoà, gọi cậu ta đến đây cho tôi.

Sang : - Cháu đã cho gọi cậu ấy lên đây gặp bác.

Thuận : *(Trông thấy Toàn đến)* - Dạ báo cáo chủ tịch huyện kỹ sư Toàn của chúng tôi đã lên đấy ạ.

Toàn : - Báo cáo các đồng chí lãnh đạo huyện tôi có mặt ạ.

Hội : - Anh Toàn ạ! Anh giỏi thật đấy! Lần này thì tôi chịu thua anh thật. Anh đã biến cái hội nghị trồng tỏi này thành cái việc làng của Quan âm Thị Kính thì thánh thật.

Mà tôi đây này... chắc anh coi tôi là thằng Xã trưởng cũng nên, còn mẹ Đốp ở đây là ai, thật quá rõ ràng, cô Thuận đó... một thanh niên hăng say mà ngỗ ngược.

Thuận : - Dạ báo cáo chủ tịch Huyện. Nhưng kỹ sư Toàn của chúng tôi đâu phải là nàng Thị Kính ạ *(Mọi người cười)*.

Sang : - Đồng chí Thuận, đây là hội nghị chứ không phải là chỗ để bông đùa.

Thuận : - Báo cáo đồng chí phó phòng nông nghiệp

Một phương hướng sản xuất mới có quan hệ trực tiếp đến đời sống của bao nhiêu xã viên chúng tôi sao có thể gọi là chuyện bông đùa được.

Một sự nhận xét đánh giá có quan hệ đến

phẩm chất chính trị và danh dự của một người trí thức sao lại gọi là chuyện đùa. Đảng và Nhà nước luôn kêu gọi chúng tôi phát huy tin thần làm chủ nhưng mỗi lần chúng tôi làm chủ thì lại bị chụp mũ là chống lãnh đạo, chống cấp trên thì còn biết làm chủ làm sao.

Nói tóm lại, hợp tác xã chúng tôi phản đối việc chỉ đạo phương hướng sản xuất tuỳ tiện, lung tung, chúng tôi yêu cầu Huyện phải đánh giá kỹ sư Toàn cho đúng.

Hội : - Hội nghị hôm nay không giải quyết việc ấy, chỉ bàn biện pháp thực hiện việc trồng tỏi mà thôi.

Toàn : - Báo cáo đồng chí quyền chủ tịch. Như đồng chí đã biết xây dựng những hướng sản xuất phải căn cứ vào quy hoạch, phải từ thực tế, từ cơ sở. Nhưng từ lâu, nhất là từ khi đồng chí chủ tịch đi học Huyện chúng ta đã xa rời thực tế, đi vào hành chính quan liêu, chúng ta đã vi phạm nghiêm trọng quyền làm chủ của nhân dân, như chủ trương tỏi hoá...

Hội : - Thôi thôi... không phải nói lôi thôi, đây là chủ trương của Huyện uỷ, anh và tôi đều phải chấp hành không được phép bàn ngang, bàn ngửa.

Toàn : - Thưa đồng chí quyền chủ tịch tôi có đủ căn cứ để báo cáo rằng Huyện uỷ không bao giờ có chủ trương tỏi hoá toàn Huyện mà chỉ trồng ở một số nơi có điều kiện mà thôi.

Hội : - Thôi...

Hoán : *(Bước ra giơ tay ra hiệu có ý tán thành ý kiến chủ tịch).*

Bà điếc : - Thưa ông chủ tịch... cô Thuận anh Toàn nói đúng đấy ạ.

Chúng tôi không dám chống lại chủ trương của Huyện nhưng chúng tôi muốn chủ trương của Huyện phải đem lại sự no ấm thực sự cho nông dân.

Chúng tôi không chống việc trồng tỏi vì xào rau muống, chấm thịt vịt vẫn phải dùng đến tỏi. Nhưng đất ở đây trồng khoai tây nó vẫn lợi hơn.

Hội : - A thế này thì ra dân chủ quá trớn mất rồi.

Anh Hoà! Giải tán ngay hội nghị, và ngày mai sẽ tiến hành một hội nghị khác, đại biểu phải chỉ định hẳn hoi. Còn anh Toàn hãy tạm thời đình chỉ công tác ở đây - phải thu xếp về ngay làm kiểm điểm.

Toàn : - Thưa đồng chí quyền chủ tịch...

Hội : - Thôi! Anh về Huyện ngay... còn chủ trương trồng tỏi cứ phải tiến hành...

Đèn tắt

CẢNH NĂM

(Cảnh kho vật tư, tại bến phà xã Phú Quý nơi Toàn mới bị điều về làm thủ kho) (Mở màn)

Xảo : *(Đi ra nhìn quanh rồi quay vào vỗ tay ba cái)*

Hùng : *(Cầm đèn pin đi ra)* - Xảo! Thế nào ổn chứ?

Xảo : - Tưởng ông anh cho mổ ở đâu, chứ ở đây tay Toàn là thủ kho hóc lắm.

Hùng : - Mày sợ thằng Toàn đến thế kia à?

Xảo : - Chứ sao? Từ ngày nó về đây giữ kho, bọn chúng em không còn xơ múi gì nữa.

Hùng : - Đúng! Nó là thằng thủ kho búa bổ Không những nó giữ vật tư như hổ giữ con. Mà nó còn xuất vật tư theo đúng lệnh của Ủy ban, chứ lệnh của cá nhân là nó cho de hết

Không biết tại sao bố tao lại đưa nó về đây.

Xảo : - Thế sao đại ca bảo...

Hùng : - Thôi được, đã thế ta phải tăng cường ăn cắp

Mất vật tư người ta mới có cớ để tống nó vào tù

Tao với mày mới có ổ mà tu

Đưa đứa khác về đây nó mới không gây khó dễ *(Hai đứa cười khoái trá).*

Thôi! Hôm nay thằng Toàn nó đi họp Huyện làm lẹ đi.

Xảo : - Rõ! *(Chạy vào).*

(Hùng cầm đèn pin đứng chỉ huy bọn chúng khuân những bao đạm đi qua) (Hùng cũng chạy theo)

Lan : *(Xuất hiện, dáng điệu bơ phờ buồn bã, cô đang đi tìm Hùng) (Vần)*

Chưa treo cưới nhưng một phút cả tin lầm lỡ

Tôi có ngờ đâu giống tố phũ phàng

Lỡ bước rồi đành phải đưa chân

Mịt mù tăm cá, âm thầm bóng chim

Hùng đi đâu mấy tháng nay biền biệt

Chẳng thư từ, không một lời nhắn gửi cho tôi

(Hát) - Tôi như con chim ham mồi sa lưới

Tôi như con cá ham mồi mắc phải lưỡi câu

Tình yêu kia như nước chảy qua cầu

Chợt đến, chợt đi để lại bao nỗi buồn cay đắng

Tôi biết đi đâu hay dừng chân bên sông vắng?

Đợi chờ ư... còn đâu nữa mà mong...

(Có tiếng chân người bước tới - Lan nép vào góc sân khấu lắng nghe).

Hùng : - Xảo, từ giờ phút này mày phải giữ kín cho tao nghe chưa?

Tao mà bị lộ thì chúng mày ăn cám, thôi đưa tiền đây.

Xảo : - Dạ phần của đại ca em vẫn để riêng đây

Tổng cộng tất cả vị chi là 50 lô rưỡi.

(Chúng trao tiền cho nhau trong bóng đêm. Xảo chạy đi, Hùng toan đi theo).

Lan : *(Chạy ra)* - Anh Hùng! *(Hùng giật mình quay lại, nhận ra Lan nói bình tĩnh)*

Hùng : - Kìa! Lan đấy à? *(Tên Xảo vội lủi nhanh)* Em đi tìm anh sao?

Lan : - Vâng! Em đi tìm anh.

Hùng : - Tìm làm gì?

Lan : - Làm gì ư? Trời ơi, sao anh lại hỏi tôi câu đó.

Hùng : - À, anh xin lỗi... anh bận quá, cứ phải nay đây mai đó, sông nước lênh đênh, anh đi áp tải hàng mà... Ôi anh vẫn nhớ em đấy chứ. Lúc nào anh cũng nhớ em... nhớ em không thể nào chịu được *(Định ôm lấy Lan).*

Lan : *(Đẩy ra)* - Thôi đi! Chắc anh đã biết...

Hùng : - Biết sao?

Lan : - Em đã... *(Nhìn xuống bụng)* - Vì vậy mẹ cứ giục em phải đến gặp ngay anh để bàn chuyện cưới.

Hùng : *(Cười)* - Ôi cưới à? Em, ngây thơ lắm, thời buổi này sao đã vội đi bàn cái chuyện sắm thòng lọng cho nhau sớm thế.

Lan : - Ôi! Anh nói cái gì lạ vậy.

Thế còn giọt máu trong bụng này thì...

Hùng : - Giọt máu à... phá mẹ nó đi chứ sao?

Lan : - Trời ơi! Anh nói gì thế?

Hùng : - Tôi bảo là hãy phá mẹ nó đi, tội vạ gì mà đeo cái của nợ.

Lan : *(Rú lên)* - Trời ơi! Anh đã làm hại đời tôi

Giờ anh nỡ độc mồm, độc miệng

Đồ dã man! Quân lừa đảo,

(Bài hát vỉa) - Một lầm hai lỡ, tôi đã hại đời tôi

Con sông kia tháng năm vẫn chảy

Mà sao bên lở bên bồi, ai biết đục trong

(Hát) Sao anh sớm vội thay lòng, anh đâu còn nhân cách

Anh nói điều thất đức

Anh bỏ mặc thân tôi một mình

Anh nỡ đang tâm giết hại đứa bé con anh

Sao anh không thấy thương tình

Anh chỉ là quân lừa dối, anh chỉ là tình yêu tội lỗi

Anh đâu phải là chồng tôi

Quân dã man lừa đảo

Anh đâu còn nhân cách để mọi người, mọi người tin anh.

Hùng : *(Cười đểu cáng)* - Lừa đảo à? Cô nói sai rồi

Tôi không bao giờ lừa cô... chính mẹ cô đã ép tôi yêu cô thì có. Mẹ cô đã nhận của tôi một đồng hồ, một chiếc xe đạp mini, chắc cô nhớ chứ. Thằng Hùng này bao giờ cũng sòng phẳng cũng cưa đứt, đục suốt và bây giờ nếu tôi chưa trả đủ cho mối tình tội lỗi ấy, tôi sẽ phụ cấp cho một số tiền nữa, gọi là đền bù danh dự. Thế là sòng phẳng... là nhân đạo quá còn gì.

Lan : *(Uất ức thét lên)* - Im đi! Đồ khốn nạn *(Ném tiền, tháo đồng hồ ném vào mặt Hùng rồi xông đến tát, giằng xé Hùng, Hùng đẩy ra...)*

Trời ơi! Sao cái thân tôi lại nhục nhã thế này...

Mẹ ơi! Mẹ đã làm khổ con *(Gục xuống khóc nức nở).*

Tiếng vọng của mẹ:

Không! Mẹ không làm khổ con đâu. Mẹ đang đưa con vào nơi sung sướng, mẹ đang đưa con vào nơi sung sướng.

Lan : - Mẹ!

Xảo : *(Xuất hiện, nhặt tiền, đồng hồ)* - Con đĩ nào mà nó dám hỗn với đại ca thế. Để em cho nó một trận *(Xông vào định đánh).*

Hùng : *(Ngăn lại)* - Cứ để mặc cô ấy.

Xảo : - Bồ của cưng à?

Hùng : - Không... người quen thôi.

Lan : *(Bỗng đứng thẳng lên)* - À... các người...

các người là những quân ăn cắp, chính mắt tao trông thấy các người ăn cắp phân đạm của Nhà nước, chia tiền cho nhau. Đến nước này tao cũng chả thiết gì nữa tao sẽ đi tố cáo bọn chúng mày *(Vùng chạy).*

Hùng : *(Quát)* - Đứng lại! *(Lan sững lại)* Cô muốn chết hay sao mà định đi tố cáo. Bằng chứng đâu? Ai người ta tin vào cái miệng của cô.

Lan : *(Kêu to)* - Ối các ông các bà ơi! Cướp cướp!

Hùng : - Bịt mồm nó lại *(Một đứa bịt mồm Lan).*

Xảo : - Thủ tiêu mẹ nó đi không thì lộ hết.

Hùng : - Vứt nó xuống sông mau *(Bọn chúng xúm lại định kéo Lan dìm xuống sông).*

Toàn : *(Đột ngột chạy vào)* - Tất cả hãy đứng lại!

(Bọn chúng sợ hãi buông Lan ra, một vài đứa bỏ chạy).

Toàn : - Kìa! Lan... sao lại thế này?

Lan : - Anh Toàn! Anh Toàn... bọn chúng ăn cắp phân đạm của Nhà nước.

Hùng : - Câm đi!

Toàn : - A thì ra thằng Hùng, lừa lúc tao đi vắng, chúng mày ăn cắp đạm trong kho, hãy trả lại đi.

Hùng : *(Cười nhạt)* - Trả lại... được chúng bay! Cho cả hai đứa đi chầu hà bá!

Toàn : *(Đẩy Lan)* - Lan chạy đi... chạy đi mau.

Lan : - Không! Chúng nó có dao, anh chết mất...

Toàn : - Cứ mặc tôi với chúng, chạy đi báo dân quân mau.

Lan : *(Ngần ngừ rồi chạy vụt đi).*

Hùng : - Đuổi theo, bắt bằng được, thủ tiêu ngay *(Một đứa chạy theo Lan trong đêm tối).*

(Chúng xông vào đánh Toàn. Anh chống đỡ quyết liệt, nhưng bọn chúng đông hơn lại có dao nên Toàn bị đánh trọng thương gục xuống, bọn chúng bỏ chạy còn lại Hùng và Xảo).

Xảo.: - Hất mẹ xác nó xuống sông đại ca ơi!

Hùng : - Khoan đã... chúng mày hại tao rồi, giấu nó xuống bờ đê *(Chúng lôi Toàn đi).*

Một tên : *(Quay lại)* - Anh Hùng ơi! Không thấy con bé đâu cả, nó trốn mất rồi *(Chuồn).*

Hùng : - Đồ ăn hại! Thế này thì lộ hết rồi còn gì.

Xảo : - Thôi chết rồi... thế này thì nguy đến nơi rồi đại ca ơi!

Hùng : - Đừng rối lên thế... phải nghĩ cách mà đối phó kịp thời *(Suy nghĩ)* Bây giờ thế này! Tương kế tựu kế. Xảo! Mày phải đứng ra nhận tội.

Xảo : *(Giãy nảy)* - Ôi thế thì chết em, em rũ tù mất, phân đạm bây giờ là hàng chiến lược, không khéo còn bị bắn bỏ chứ chẳng phải chuyện chơi.

Đại ca ơi! Sao đại ca lại hại em như vậy?

Hùng : - Không còn cách nào khác, tao sẽ trói mày lại và báo cáo cho dân quân là tao đã bắt được mày, mày phải khai hết cho nó, nó là thằng thủ kho tuồn phân cho bọn ăn cắp... còn mày chỉ là thằng a dua thôi... hiểu chưa...

Xảo : - Ôi đằng nào thì em cũng chết.

Hùng : - Không lo! Bố tao là chủ tịch Huyện, tao sẽ bảo ông ấy bảo lãnh cho mày, mày sẽ được tha ngay.

Xảo : - Nhưng còn vợ con em...

Hùng : - Đưa tiền đây tao chuyển hết... tao cho thêm một cây cho vợ con mày sống. Thôi đưa đây... chúng nó đến bây giờ. Tao đã nói là tao làm... mày đã biết tính tao rồi đó.

Xảo : *(Hát)* - Đại ca ơi đại ca có biết, em còn một vợ sáu con, em mà chết thì lấy ai nuôi chúng nó.

Chẳng kịp dối dăng, bố chết rồi bố chẳng kịp dối dăng

Để cho các con thơ nheo nhóc

Nó bò nheo, bò ngóc

Rồi trước sau mẹ nó cũng đi lấy chồng

Các con biết trông cậy vào ai.

(Nói) - Đại ca ơi! Sao đại ca lại hại em như vậy?

Hùng : - Thôi! Không nói lôi thôi đưa tay đây.

(Xảo còn đang chần chừ thì Hùng đã bẻ quặt tay nó ra và lấy dây thừng trói lại, vừa trói vừa kêu to).

Thuận : *(Dẫn một số dân quân chạy ra)* - Đâu? Đâu? Chúng nó đâu?

Hùng : - Trời ơi! Sao mà các ông bà chậm như rùa chúng nó tẩu tán hết rồi. Một mình tôi phải chiến đấu với bốn thằng tôi đã đánh gục một thằng cầm đầu, còn thằng này tôi tóm được may mà tôi có võ.

Thuận : *(Cũng chạy đến)* - Kìa anh Hùng! Sao lại thế này?

Một dân quân : - Chính anh ấy đã bắt được tên ăn cắp phân đạm.

Một dân quân : - Trời ơi! Anh Hùng! Anh giỏi thật, con nhà nòi có khác, thành tích to lắm đấy.

Hùng : - Tôi đã khả nghi và theo dõi từ chập tối... chúng nó có bốn thằng, chúng thật là ranh ma, xảo quyệt... tôi phải đợi khi nó chuyển đến bao đạm cuối cùng tôi mới xông ra...

Thuận : - Đồng chí Hà *(Có)* Đi báo công an mau *(Rõ)*.

(Đi) (Quay lại Xảo) - Thằng kia! Tên cầm đầu của mày là đứa nào? Nói mau!

Xảo : - Ối giời ơi... xin các ông các bà tha cho... con trót dại.

Dân quân : - Nó ngoan cố, đánh chết nó đi, quân ăn cắp!

Xảo : - Dạ, chị tha tội cho em, em xin khai hết. Chúng em giấu ở các nhà trong xóm, con sẽ dẫn các ông các bà đến tận nơi ạ.

Hoà : - Còn thằng cầm đầu, nói mau!

Xảo : - Dạ... nó *(Hùng liếc nhanh)* Nó nằm kia ạ!

(Lúc này mọi người mới nhìn thấy một người nằm ở góc).

Thuận : *(Chạy lại nâng dậy và bật kêu lên sợ hãi)* - Trời ơi! Anh Toàn!

Mọi người : - Sao? Anh Toàn à?

Hùng : - Đúng! Chính nó là thằng Toàn.

Thuận : - Không! Không thể nào anh Toàn được *(Quỳ xuống lay Toàn)*. Anh Toàn! Anh Toàn ơi! Anh có làm sao không *(Toàn nhìn Thuận nhưng không nói được)*.

(Một nữ công an xuất hiện)

Hùng : - Báo cáo đồng chí công an

Tôi là cán bộ áp tải vật tư đã bắt được hai tên ăn cắp phân đạm mà tên cầm đầu là kỹ sư Toàn thủ kho vật tư nông nghiệp huyện.

Công an : *(Lại quan sát)* - Anh này đã bị đánh trọng thương cần đưa đi bệnh viện ngay, sẽ lấy khẩu cung sau. Các đồng chí dân quân! *(Có)* Cử người canh gác hiện trường. Còn tất cả người có mặt ở đây hãy về đồn chúng tôi làm việc.

Tắt đèn

CẢNH SÁU

Trước cửa trụ sở (Màn mở có tiếng ồn ào rồi một giọng nói của anh Xẩm cất lên - anh Xẩm đi ra, một số bà con cùng đi ra)

Xẩm : - Ngồi ở đây hát có được không bà con nhỉ?

Đám đông : - Được đấy! Cứ ngồi xuống đấy mà hát.

Xẩm : - Vâng! Vâng! Nếu vậy thì tôi xin dừng chân ở đây để phục vụ bà con cô bác.

Đám đông : - Hay lắm! Bác hát cho bà con chúng tôi nghe đi.

Trong khi chờ đợi mà.

Xẩm : - Kính thưa bà con cô bác

Phương ngôn ta có câu giàu hai con mắt,

khó hai bàn tay

Người có đôi mắt sáng thì còn làm được

việc nọ, việc kia chứ em đây mù loà em chỉ biết lấy tiếng đàn, câu hát để làm vui cho cô bác.

Câu hát của em là hát về người thực việc thực

Hát về người nông dân đang làm chủ ruộng đồng

Cũng có khi hát về những lề thói bất công đang cản trở bước đi lên mà Đảng ta phải ngày đêm tháo gỡ

Bài hát ông Xẩm: - Hoà bình thống nhất Việt Nam

Nông dân làm chủ đàng hoàng từ đây

Sài lang đế quốc một bầy

Đánh cho tan tác những ngày năm xưa

Nước nhà độc lập tự do

Nông dân no ấm chăm lo ruộng đồng

Cớ sao lề thói bất công

Đó đây vẫn cứ cản bước nông dân từng giờ

Vẫn còn những kẻ tham ô

Nhà cao cửa rộng tha hồ ăn tiêu

Cậy quyền cậy thế làm liều

Sai lời Đảng dạy, trái điều Bác răn

(Tiếng cười vui tán thưởng)

Một người : - Hay đấy! Được đấy! Bác cứ hát nữa đi.

Người khác : - Bây giờ đang mở rộng quyền làm chủ - nội dung phê bình xây dựng bác cứ việc hát, mà chúng tôi cứ nghe phải không nào *(Cười vui).*

Một bà : - Này các bà ơi, tôi nghe ông hát Xẩm hát sao mà nó y như chuyện ở xã tôi ấy nhá.

(Ông Việt chủ tịch Huyện đến bên người hát Xẩm).

Ông Việt : - Chào bác! Bác hát hay đấy! Được đấy! Thế bác người huyện nào cơ?

Xẩm : *(Sợ hãi giật mình đứng dậy)* - Ấy ấy... bác là ai, lại hỏi tông tích xuất xứ của em thế? Nếu bác hỏi quê quán để thông cảm với nỗi khổ của đời em thì em nói, chứ nếu bác hỏi để... tra xét em thì xin phép

bác, em xin đi ngay ạ. *(Lập cập đi nhanh, Việt kéo lại).*

Việt : - Ấy bác đừng hiểu tôi như thế. Tôi thông cảm với bác mà. Tôi yêu tiếng hát của bác mà.

Xẩm : - Nhưng mà này tôi hỏi thật nhé! Thế bác là ai đấy?

Việt : - Tôi cũng là người dân, đến đây để nói điều phải trái thôi mà.

Xẩm : - Em không tin, bác không phải là người dân.

Tuy mắt em mù loà nhưng cái tai em thính lắm, em phân biệt được mà *(Kéo ra nói nhỏ)* Này! Bác không phải là công an đấy chứ?

Việt : - Bác sợ công an thế cơ à?

Xẩm : - Không! Công an thì việc gì em phải sợ. Các anh ấy vẫn đến nghe em hát luôn ấy mà.

Việt : - Nhưng sao bác lại hỏi tôi câu ấy?

Xẩm : - Hì hì... cũng nói cứng với bác thế thôi...

chứ gặp được các chú công an tốt thì mình không sợ thật nhưng nhỡ gặp phải chú công an xấu thì cũng khốn khổ đấy chứ không phải chuyện chơi đâu.

Việt : - Thế công an xấu thì họ làm gì bác?

Xẩm : *(Thân mật)* - Không có cái gì cho họ thì họ bảo mình hát như thế này là kích động quần chúng, là chống cán bộ, chính quyền, họ cắt suất mình không chỉ lai vãng đến những nơi tập trung đông. Bác bảo làm cái thân thằng hát Xẩm mà lại chỉ ngồi hát ở nơi đồng không mông quạnh thì còn ăn cái quái gì nữa, có phải không bác... *(Cả đám đông cười vui).*

Ấy chết! Mặt trời đã lên cao. Bóng quẩn cả dưới chân rồi. Em xin phép bác ở đây cũng sắp đến giờ Uỷ ban huyện tiếp dân rồi... em chào bác... ấy cứ nghe bác nói em cũng biết bác là người tử tế... đôn hậu... em đi bác nhé... *(Lập cập ra khuất).*

Thư ký : *(Ra)* - Bà con về chỗ ngồi cả đi! Sắp đến giờ làm việc rồi... Hôm nay ông Việt chủ tịch huyện vừa đi học về sẽ tiếp bà con...

(Mọi người tản ra khuất. Việt và thư ký đi thẳng vào trụ sở làm việc. Thư ký đưa cho Việt những tập đơn tố cáo và nội dung giải quyết công việc hôm nay).

(Ông đang xem thì có một bà xã viên rón rén đi vào).

Thư ký : - Này bà ở đâu mà vào đây thế này, phải ra phòng khách chờ ghi tên có thứ tự chứ!

Xã viên 1 : - Hì hì... chả là chúng em ở dưới quê lên. Chẳng hiểu mô tê thứ tự gì cả, thấy cửa mở là em vào thôi mà... *(Việt tiến lại nghe)* Ới giời ơi! Cơm đùm cơm nắm chầu chực tàu xe từ tối hôm qua.

Thật khốn nạn với cái đận tàu xe.

Xe Nhà nước mà nó bắt chẹt tiền vé đến gấp năm gấp sáu.

Lên xe thì cứ lộn xà lộn xộn, đường sá thì xóc ơi là xóc.

Đi trên đường mà cứ y như là lội ruộng ấy thôi.

Lại cái đận xuống được bến rồi

Có đồng nào kẻ cắp nó móc sạch sành sanh ráo cả

(Giữa lúc đó có một bà khác thò cổ vào vẫy vẫy).

Cả cái nhà bà kia nữa... vào đây! Vào đây *(Ra nắm tay lôi tuột vào - thư ký ra ngăn lại - hai người co kéo nhau).*

Thư ký : - Các bà sao mất trật tự thế chứ? Đi ra đã! Lát nữa hãy vào! *(Việt ra hiệu, cho bà kia vào).*

Việt : - Thì ra cả hai bà cùng mất cắp ư?

Xã viên 2 : - Vâng thưa ông tay trắng sạch rồi! Chỉ còn mỗi bị tỏi.

Việt : - Thế các bà mang bị tỏi đi đâu thế này?

Xã viên 1 : - À chả là chúng em ở xã Phú Quý. Ở trên Huyện cứ bắt phải trồng tỏi bỏ hết cả các cây khác để trồng tỏi, bà con chúng tôi phản đối nhưng lãnh đạo các ông ấy nhất định không nghe để đến bây giờ tỏi thối cả, chả là đất chúng tôi không hợp với tỏi mà...

(Giằng lấy củ tỏi đưa vào mũi thư ký). Đây ông xem có phải là nó đã thối hoắc lên không?

Xã viên 1 : - Bà này, bà ấy cứ đòi đem lên tận nơi cho Huyện biết, cho Huyện thực mục sở thị, kẻo sau này lại đổ riệt cho xã viên chúng em là không chấp hành chủ trương của Huyện.

Xã viên 2 : - Chả lại bảo là chúng em không chấp hành.

Việt : - Các bà thật thà quá, Đảng và Nhà nước đã khuyến khích nông dân phát huy tinh thần làm chủ, mình trồng cái gì thì mình được quyền tự do bàn bạc chứ ai lại để ông huyện ông ấy ép hành, ép tỏi như thế! Bây giờ còn đổ cho ai?

Xã viên 1 : - Gớm ông nói thế thì chúng em cũng chỉ biết thế *(Hát)* Suốt đời thức khuya dậy sớm mà cũng không xong ông cứ thử về đi cày đi cuốc, ăn mặc như ông thì ai mà chả nói hay nói tốt, ông huyện ông ấy bảo mình trồng mà mình không nghe thì cứ là điêu đứng. Phân đạm ông ấy không cho, máy bơm nước ông ấy không chạy thì mình cũng chết ngáp chết tiệt, chết tiệt, chết khô có phải không bà?

Xã viên 2 : - Phải rồi, em hoan nghênh, bà ăn với em miếng trầu *(Đến bên ông Việt)* ông ăn với em miếng trầu cho ấm, cũng là già nắn rắn buông thôi ông ạ.

Đấy cứ như cái nhà chị Thuận đội trưởng đội 7 ấy. Huyện bảo chị ấy trồng tỏi chị ấy không trồng. Họp lên họp xuống mấy lần cũng không xong. Chị ấy nghe anh Toàn nên bây giờ đội chị ấy sướng như mở cờ trong bụng.

Trong khi các đội khác tỏi chết thối thì khoai tây của đội chị ấy tốt ơi là tốt. Vụ vừa rồi thu hoạch cứ trông đống khoai ngồn ngộn của đội chị ấy mà thèm.

Việt : *(Cười to)* - Đấy! Các bà thấy chưa? Người ta khôn ngoan - có tinh thần đấu tranh, làm chủ được thì người ta sướng, còn các bà cứ quen cái lối bảo sao nghe vậy thì các bà khổ.

Xã viên 1 : - Thì đã có mấy người được như cái nhà chị Thuận...

Nhưng mà ông này! Thế mà không hiểu sao ở xã tôi mỗi lần bầu chủ nhiệm người ta lại không bầu cho chị ấy.

Còn cái nhà ông Hoà làm ăn chả ra làm sao, làm chủ nhiệm mấy năm mà đã xây nhà cao cửa rộng, vợ thì cứ như bà hoàng đẻ sòn sòn trắng như cái nhậy. Mấy năm nay cấm thấy đi cấy buổi nào. Thế mà chồng bầu chủ nhiệm lần nào cũng trúng.

Này tôi nói riêng cho ông biết thôi nhé. Hình như người ta nói ông Hoà là tay chân của ông Hội chủ tịch Huyện - ông huyện ông ấy định đặt ai lên thì việc bầu bán làm gì mà chẳng xong.

Còn xã viên chúng tôi thì chỉ biết có sớm ừ, trưa gật, trúng, trật mặc ai thôi.

Xã viên 2 : - Thì người ta bầu cho ông Hoà cũng phải.

Xã viên 1 : - Bà bảo phải cái nỗi gì?

Xã viên 2 : - Thì ông ấy đã no lưng lửng

Giờ có ăn thì cũng chỉ chấm mút thêm thôi

Bầu người khác họ đang háu ăn, họ đánh cả nồi

Thì xã viên lấy đâu là chu cấp

Chả là người gầy thầy cơm mà *(Cười vui)*

Mà ông này! Sao bảo ông Việt tiếp dân cơ mà, chả thấy ông chủ tịch đâu mà có bao nhiêu tôi lại đi trình bày hết với ông, lát nữa còn gì mà nói nữa.

Thật chẳng ai khảo mà xưng... rõ tội...

Thư ký : - Dạ báo cáo thủ trưởng Việt

Ý kiến các bà xã Phú Quý tôi đã ghi chép đầy đủ

Thủ trưởng dành thời gian chuyển sang tiếp chị Thuận ạ.

(Hai ba thấy người mình vừa nói chuyện là ông Việt thì sợ cuống cả lên).

Xã viên 1 : - Ô hay! Đây lại là ông Việt à?

Rõ khổ! Ông chả xưng danh cho chúng em biết

Thành thử chúng em ăn nói sống ít chả ra làm sao.

Hai bà : - Chúng em trót dại... quê mùa... mong ông bỏ lỗi.

Việt : - Không sao! Rất hoan nghênh tinh thần làm chủ của hai bà đấy. Thế bây giờ các bà còn điều gì nói nữa không?

Xã viên 1 : - Dạ thưa ông... hết cả rồi ạ.

Xã viên 2 : - Dạ, cũng còn đấy ạ *(Hai bà cứ hết còn còn mãi nhưng không nói được điều gì thêm).*

Xã viên 1 : - Dạ thưa ông kể thì còn đấy. Nhưng đứng trước mặt ông... chúng tôi nó cứ mất tinh thần chẳng nghĩ ra được cái gì nữa ạ.

Xã viên 2 : - Dạ nó cứ ngượng chết đi được ấy ạ *(Cười vui).*

Thư ký : - Xin mời chị Nguyễn Thị Thuận.

Thuận : *(Vào, các bà ùa đến chào hỏi tíu tít)* Kìa chị Thuận chúng tôi cứ đợi chị mãi Sao chị đi muộn thế chị Thuận?

Thuận : - Xin chào đồng chí ạ.

Việt : - Chị Thuận mà các bà vừa nói là đã phản đối chủ trương trồng tỏi phải không?

Thuận : - Vâng! Thưa các đồng chí chủ tịch

Tôi là người chịu chung số phận với anh Toàn, đã mang tiếng là chống lại chủ trương trồng tỏi. Nhưng thật ra cây tỏi cũng chẳng phải là điều đáng nói

Mà chuyện con người mới là chuyện đáng quan tâm

Sự phải trái mập mờ đổi trắng thay đen

Đã chà đạp lên phẩm chất một con người, gây nên bao điều oan khuất.

Việt : - Tôi hiểu

Chắc chị muốn nói đến kỹ sư Toàn.

Thuận : - Kỹ sư Toàn là một người rất am hiểu về nông nghiệp

Lại là người có tấm lòng nhân hậu, thuỷ chung

Được bà con chúng tôi yêu mến hết lòng.

Tôi đã học ở anh bao điều mới mẻ.

Các bà : - Vâng đúng như thế ạ.

Thuận : - Thế mà... *(Uất ức)* Tại sao Huyện lại đối xử với anh bất công như thế. Tại sao người ta lại bắt giam anh chỉ vì một chuyện vu khống đê hèn.

Tôi không phải là người nắm luật pháp nhưng tôi có lòng tin.

Một người như kỹ sư Toàn không thể xếp ngang hàng với quân ăn cắp.

2 xã viên : - Vâng thưa ông chủ tịch đúng như thế ạ! Chuyện xảy ra bà con chúng tôi chẳng còn hiểu ra làm sao cả.

Việt : - Chị Thuận ạ, tôi được biết kỹ sư Toàn từ khi còn đi học.

Anh ta vốn là người thẳng thắn cương trực...

Nhưng vụ án này lại có liên quan đến Hùng con trai anh Hội

Nên Huyện còn đang điều tra xem xét kỹ thêm

Nhưng lạ thật, sao tôi nghe anh Hội nói Hùng nó vẫn là một thanh niên tốt cơ mà.

Nguyệt : *(Đã ra từ nãy)* - Dạ thưa bác không phải như thế đâu ạ.

Việt : *(Quay lại ngạc nhiên)* - Kìa Nguyệt, cháu đến đây có việc gì... sao cháu lại...

Nguyệt : *(Nức nở nghẹn ngào)* - Cháu... cháu thương bố cháu... cháu thương anh cháu, cháu muốn cứu anh cháu nên cháu đến đây để nói lên sự thật về gia đình cháu.

Việt : - Tốt lắm, cháu cứ nói đi.

Nguyệt : - Thưa bác... bố cháu như thế nào thì chắc bác đã nghe bà con nói hết... bố cháu mắc sai lầm... bố cháu sẽ phải chịu trách nhiệm với bà con, còn chuyện anh Hùng:.. *(Quay ra gọi to)* Lan! Lan ơi!

Lan : *(Vào)* - Thưa bác đây là nhân chứng sẽ làm sáng rõ vụ án ở bến phà ngày nọ.

Việt : - Chị Lan, chị cứ nói đi.

Lan : - Vâng! Toàn bộ sự thật này hôm nay cháu xin nói hết

Hùng là một cán bộ vật tư thường xuyên thông đồng với bọn ăn cắp hàng Nhà nước

Dựa vào thế lực cha, lọc lừa đổi trắng thay đen

Cháu đã vì nhẹ dạ, cả tin nên một phút lỡ lầm

Khi biết cháu mang thai, Hùng đã ruồng rẫy cháu, lại còn định thủ tiêu cháu khi cháu tố giác

Hùng thông đồng với bọn lưu manh ăn cắp

Chính lúc đó kỹ sư Toàn đã xông vào cứu cháu chạy thoát

Bọn chúng đuổi theo cháu hòng dìm xác dưới sông

Nhưng cũng may cháu chạy tắt lối đồng

Nên chúng đã sục tìm không thấy

Chúng đã đánh anh Toàn trọng thương và vu cho anh ấy

Còn Hùng thì tự nhận là mình đã có tinh thần chiến đấu bảo vệ vật tư.

Việt : - Thôi được! Tôi hiểu rồi...

Cứ cho rằng những lời khai của chị là hoàn toàn sự thực, nhưng sao chị không trực tiếp tố giác việc này với công an Huyện.

Lan : - Vì cháu sợ... công an Huyện sẽ bao che cho con trai ông quyền chủ tịch.

Việt : - Thôi được, chị Lan, chị cứ yên tâm Uỷ ban huyện sẽ cho điều tra và xét xử công minh.

Xẩm : *(Vào)* - Đồng chí chủ tịch đâu? Ông Việt đâu? *(Sờ soạng đi vào tìm ông Việt, Việt ra đón người hát xẩm, ông xẩm ôm lấy ông Việt)*

Tôi đã biết ngay mà. Mắt tôi mù nhưng cái tai tôi thính lắm

Huyện ta còn có những người như ông thì mọi lẽ dở hay ở cuộc đời này sẽ ngày càng sáng tỏ.

Việt : - Bác! Tôi đã nói là tôi rất yêu tiếng hát của bác mà *(Quay ra)* Tôi xin cảm ơn bà

con, đã đến đây tỏ bày những lời trung thực *(Quay lại với thư ký).*

Đồng chí thư ký!

Hãy ghi lại đầy đủ những điều mà nhân dân hôm nay bày tỏ.

Và đừng bao giờ được quên rằng mọi việc đều phải vì dân...

Đèn tắt

CẢNH BẢY

(Cảnh nhà ông Hội - mở màn. Hội đang ngồi đọc báo thì Nguyệt về).

Nguyệt : *(Rụt rè đến bên bố)* - Bố! Bố vẫn chưa biết chuyện gì ư?

Hội : - Chuyện gì!

Nguyệt : - Chuyện anh Hùng.

Hội : - Lại thằng Hùng! Lại thằng Hùng, cái thằng con hư đốn, ăn chơi bừa bãi, bố đã bất lực với nó, thôi đừng nói đến nó nữa, để cho bố yên.

Nguyệt : - Không phải chỉ có như thế đâu bố ạ.

Hội : - Lại còn thế nào nữa... thôi đã bảo để cho bố yên cơ mà.

Nguyệt : - Thế bố có bao giờ nghĩ rằng anh Hùng phạm pháp không ạ.

Hội : - Con nói sao? Nó là gì mà phạm pháp? Chính nó đã bắt bọn lưu manh ăn cắp Bao nhiêu người có mặt ở hiện trường lúc đó chứng kiến Một mình nó đã chống chọi với bốn tên.

Nguyệt : - Thưa bố thế nhỡ đó chỉ là sự đổi trắng thay đen Mà chính anh Hùng nhà ta lại thông đồng với bọn lưu manh ăn cắp thì bố nghĩ sao?

Hội : - Không không! Con chỉ nói nhảm, thằng Hùng không đến nỗi hư đốn như thế được. Mà hôm qua có người bên Huyện công an đã nói với bố, vụ này sẽ được coi như một vụ xô xát nhỏ về chuyện ghen tuông. Họ sẽ dẹp đi, thằng Hùng chỉ phải bồi thường tiền thuốc men để cho Toàn phục hồi sức khoẻ. Để bố sang ngay bên công an Huyện bố hỏi xem sao *(Định đi).*

Nguyệt : *(Kéo lại)* - Bố! Bố đừng đi nữa! Con

thương bố con biết bố sẽ đau khổ về chuyện này... nhưng con không thể nào không nói... *(Hát)*

Nhiều nỗi xót xa, con biết giờ đây con nói ra
Thì cha sẽ lại buồn
Mái đầu bạc trắng, cha đã khổ vì con
Con thương cha phải lo toan mọi bề
Nỗi đau này đang vò xé trong tim
Con biết lòng cha đang bối rối
Trong nỗi niềm đau nhức nhối
Con phải làm gì cho nỗi sầu tan vợi
Sự thật quá phũ phàng... con thương cha
(Nói) Bố hãy nghĩ lại đi
Cả cái Huyện nay người ta đang trông vào bố
Người ta đang chờ đợi từng giờ vụ án sẽ được xử ra sao.
Họ còn nói rằng: con ông chủ tịch Huyện thì dù có phạm tội giết người, họ cũng cho qua hết.

Hội : - Không! Bố không phải là người như thế nếu thằng Hùng nó phạm pháp bố sẽ không tha.

Nguyệt : - Thế bố có nghĩ rằng, sự nghiệp công lao bao năm sẽ sụp đổ, bao nhiêu việc bê bối xưa nay ở cái Huyện này, nhân chuyện anh Hùng họ sẽ trút lên đầu bố cả hay sao?

Hội : - Dù có thế đi nữa... nhưng không bao... giờ... bố biết bố vẫn tin thằng Hùng nó không bao giờ như thế. *(Bỗng Hùng xuất hiện vẻ hoảng hốt, lén lút).*

Hùng : *(Gọi khẽ) (Hội và Nguyệt thấy Hùng quay đi không khí nặng nề căng thẳng).*

Hùng : - Sao? Các người nhìn tôi bằng con mắt lạnh lùng như vậy.

Các người định làm gì tôi?

Tôi không phản quốc! Tôi không giết người!

Tôi chỉ là thằng Hùng thích ăn chơi, tiêu tiền bừa bãi thế thì sao nào?

Nguyệt : - Cũng may mà anh không giết người
Nhưng anh đã thông đồng với bọn lưu manh ăn cắp
Anh đã đánh người phạm pháp
Rồi lại còn vu oan giáo họa cho người ta.

Hùng : - Mày câm đi! Con ranh con nứt mắt
Bằng chứng đâu? Đừng có ăn nói hồ đồ!

Nguyệt : - Bằng chứng ư?
Bằng chứng ở chính người tình mà anh đang ruồng bỏ chứ còn ở đâu nữa.
Cũng may mà cô ấy đã trốn thoát, không thì anh sẽ can tội giết người rồi còn gì.

Hùng : - À ra thế... thì ra con Lan nó đã đến chỗ mày và bây giờ mày đã nghe nó để đi tố cáo anh mày
Chắc mày đang mong tao vào tù lắm hả?
Đồ khốn nạn! Tao sẽ giết mày *(Định xông vào đánh Nguyệt)*.

Hội : - Thôi! Cút hết cả đi!
Hùng! Mày là thằng mất dạy

(Bỗng có tiếng bà Phay từ ngoài chạy vào lu loa)

Bà Phay : - Đâu? Đâu? Thằng mất dạy đâu?

Thằng khốn nạn đâu?

Ôi giời ơi! Thằng khốn nạn sở khanh đây rồi!

Anh Hùng! Con tôi đâu?

Anh đã quyến rũ con tôi! Anh đã làm hại đời con tôi...

Anh lại ruồng rẫy, tình phụ con tôi... anh hãy nói đi!

Bây giờ con tôi nó ở đâu?

Hay là anh đã giết nó rồi! Anh Hùng!

Hãy trả lại con tôi đây.

Hùng : - Bà cũng còn mở mồm ra mà nói thế hả, hãy trả đồng hồ, trả xe đạp tôi! Đồ con bợm.

Phay : - Ới ông Hội ơi là ông Hội ơi, ông bảo tôi phải xử sự thế nào. Tôi suốt đời trong trắng hầu hạ ông để đến bây giờ con ông như thế...

(Hát) - Ới con ơi là con ơi! Chỉ vì mẹ tham tiền, mà đời con phải khổ.

Bây giờ con ở đâu, con còn sống hay đã chết con ơi là con ơi.

Nguyệt : - Bà Phay! Bà không được làm ồn lên như thế

Bà không nên trách người khác mà nên tự trách mình

Tôi nói cho bà biết, cô Lan còn sống.

Và đứa trẻ tội tình kia sẽ được hồi sinh.

Phay : - Ôi chị Nguyệt! Tôi van chị, tôi xin chị

Chị biết em nó ở đâu? Chị hãy bảo giùm tôi, để tôi đi tìm nó.

Nguyệt : - Bây giờ thì bà chưa thể gặp cô ấy được *(Bỏ vào trong nhà).*

Phay : - Lại đến thế kia ư? Ới giời ơi thế thì tôi chết mất *(Bỗng giãy nảy lên)* và phải rồi *(Hát)* Hay là người ta đã bắt nó lên đồn. Tôi phải lên đồn công an tôi hỏi tôi phải đi tìm nơi tôi xoay xở, tôi phải đi tìm con tôi. Ối con ơi mẹ làm khổ con rồi. Ới con

ơi cái thằng sở khanh nó làm khổ con tôi rồi *(Vừa chạy đi vừa lu loa thì gặp Tòng đi đến hai người sững lại nhìn nhau).*

Tòng : - Sao Phay lại cứ lu loa lên thế?

Phay cũng chả nên oán trách thủ trưởng làm gì

Đừng động vào nỗi đau của thủ trưởng lúc này Phay ạ!

Phay : - Hừ! Vẫn rẻo mỏ gớm nhỉ...

Hót cứ như khiếu ấy!

Tòng : - Thôi không đùa đâu

Tôi đi tìm Phay đấy.

Phay : - Tìm Phay... còn sung sướng nỗi gì mà tìm Phay... tìm Phay.

Tòng : *(Nghiêm mặt)* - Tôi xin báo cho bà quầy trưởng quầy thịt Đào Thị Phay được biết, bà về ngay, công an đang đọc lệnh khám nhà...

Phay : *(Chết ngất)* - Trời! Sao? Khám nhà tôi ư? Tôi làm sao mà phải khám? Tội gì?

Tòng : - Chắc là tội thừa thịt

Bà cứ về hỏi các đồng chí công an khắc biết.

Phay : *(Uất)* - Quân khốn nạn *(Lại lu loa)* Ối giời ơi! Thế là tan cơ nát nghiệp nhà tôi rồi còn gì, ối giời ơi là giời ơi *(Đi khuất - Tòng định đến với ông Hội nhưng thấy không khí căng thẳng sợ sệ e ngại. Cuối cùng đánh bạo đến bên ông Hội).*

Tòng : - Báo cáo thủ trưởng gay go lắm rồi ạ... Đại hội bầu cử chủ nhiệm ở Hợp tác xã Phú Quý đã bế mạc.

Hội : - Bầu vẫn đúng như dự kiến chứ?

Tòng : - Dạ không mới chết chứ! Chủ nhiệm Hoà đã đổ, cô Thuận đội trưởng đội 7 đã nhận chức chủ nhiệm.

Hội : *(Lặng đi)* - Chà! Thế là hết rồi! *(Ông vã mồ hôi).*

Tòng : - Em không hiểu ra sao cả, xưa nay có bao giờ họ dám bầu sai dự kiến vậy đâu.

Hội : - Anh còn không hiểu ra sao nữa ư... như

thế là kỹ sư Toàn đã thắng mà chả lẽ như vậy là đúng hay sao?

... Ôi cay đắng quá anh Tòng!... Có đúng như vậy không? *(Tòng)* - Em cũng thấy đắng quá.

Tòng : *(Hốt hoảng)* - Dạ đúng như vậy ạ... còn đây nữa... công văn gửi cho thủ trưởng.

Hội : - Lại còn cái gì nữa?

Tòng : - Dạ công văn hỏi: Theo Nghị quyết NCNQ về phương hướng sản xuất do chủ tịch Huyện ký ngày... đến nay có gì thay đổi, xã Phú Quý chúng tôi có phải trồng tỏi nữa hay không?

Hội : *(Quát)* - Thôi! Đủ rồi!... Anh còn muốn chọc tức tôi nữa hay sao... Hừ! Các người... các người chỉ là một lũ đê hèn nịnh bợ.

Tôi đã tin các người... nghe các người... giờ như thế này đây... tay Hoà đổ kềnh ra... tôi đã tự hại tôi... cả anh nữa hãy bước đi cho khuất mắt tôi, đi đi...

(Tòng cụt hứng lùi ra) - Đắng thật *(Hội giận dữ quay lại nhìn Hùng).*

Hội : *(Quát)* - Hùng! Còn mày, sự thật như thế nào mày hãy nói ra đi!

Hùng : - Con không có tội...

Chỉ vì con Lan... con không yêu nó nữa nên nó đã phản bội con. Con chỉ ân hận là con không giết chết nó.

Hội : - Trời ơi! Hùng! Mày nói cái gì đấy hả?

Mày là thằng ăn cướp thật rồi.

Hùng : - Cũng chỉ tại ông!

Ông chẳng chịu đến công an mà xin mà chạy vạy cho tôi

Tôi mà có làm sao thì cái ghế chủ tịch của ông cũng đổ.

Hội : - Im đi!

Thế là rõ rồi! Con tôi nó đã giết tôi rồi...

(Giữa lúc đó đồng chí công an Huyện đến)

Công an : - Thưa đồng chí phó chủ tịch

Tôi xin phép được báo cáo với phó chủ

tịch về kết luận cuộc điều tra vụ ăn cắp phân đạm đêm 21-1 ở bến phà có liên quan đến anh Nguyễn Văn Hùng con trai của đồng chí.

Hội : - Đồng chí cứ báo cáo.

Công an : - Cuộc điều tra đã tiến hành cùng với các đương sự có mặt ở hiện trường ngay đêm đó. Sau đó chúng tôi gặp từng đương sự để lấy khẩu cung riêng. Chúng tôi đã có lời khai của anh Hùng, anh Toàn và đặc biệt là lời phản cung của tên Nguyễn Văn Xảo *(Hừng nghe giật mình lo sợ).*

Riêng cô Nguyễn Thị Lan nhân chứng quyết định sự sáng tỏ của vụ án thì đã có văn bản hồ sơ ghi chép trong buổi tiếp dân của Huyện đưa sang.

(Đưa văn bản) - Xin đồng chí xem và cho ý kiến.

Hội : *(Run run cầm văn bản xem qua rụng rời).*

Trời ơi... con tôi...

Hùng : *(Chạy lại quỳ sụp dưới chân ông)* - Bố.

Con xin bố! Bố cứu con! Bố tìm cách gỡ tội cho con đi!

Bố có nhiều quyền lực - Bố là phó chủ tịch Huyện ai cũng phải nể bố

Bố hãy xin cho con đi! Bố không thương con sao?

Bố không còn trách nhiệm gì với con nữa sao?

(Gào lên) - Bố định bỏ mặc con sao? Bố!

Hội : *(Đứng lặng như chết, ông lẩm bẩm)*

Muộn rồi, bố đã bất lực trong công việc

Còn bất lực cả với con

Không! Bố dứt khoát không bao giờ can thiệp

(Quay lại với công an) - Đồng chí hãy đưa hồ sơ này *(ông ký)*.

Hãy để cho pháp luật trừng phạt nó

Đó cũng là sự trừng phạt đối với tôi.

Hùng : *(Tuyệt vọng kêu lên)* - Bố!

Tắt đèn

(Ánh sáng bừng lên rực rỡ. Hội từ nãy vẫn đứng đó. Toàn bước ra).

Hội : *(Quay lại)* - Anh Toàn!

Toàn : - Bác Hội!

Hội : *(Quay ra nói với khán giả)* - Thưa bà con!

Câu chuyện ở Huyện tôi tuy đã qua rồi

Nhưng bài học đường đời làm tôi nhớ mãi

Mọi mặt ở Huyện tôi giờ đã có nhiều đổi mới

Các cây trồng đã được quy hoạch từng vùng do xã viên bàn bạc chăm lo.

(Việt và một số bà con: Thuận, Nguyệt, các bà nông dân, các em thiếu nhi...)

Việt : - Có được hôm nay điều quan trọng là do chúng ta có những người như anh Toàn, chị Thuận và bao nhiêu bà con đã dám đấu tranh nói lên những lời trung thực.

ND 1 : *(Cầm hoa đến bên Toàn, cô bẽn lẽn tặng Toàn rồi chạy đến bên ôm lấy bố)*

Thuận : *(Cầm hoa đến bên Toàn)* - Thay mặt bà con xã viên em xin chúc mừng thắng lợi của anh.

Toàn : - Cảm ơn Thuận, cảm ơn đồng chí chủ nhiệm và toàn thể bà con.

(Tiếng hát cất lên từ nãy các em nhảy múa vui vẻ)

Màn từ từ hạ

PHẠM NGỌC CÔN

ĐÊM HỘI LONG TRÌ

(Chuyển thể từ tiểu thuyết cùng tên của cố nhà văn Nguyễn Huy Tưởng)

NHÂN VẬT

1 - Hồng Ngọc Sơn	25 tuổi
2 - Ngọc Lan tức Quỳnh Lan	16 tuổi
3 - Quan hộ thành Phạm Mỹ (tức là người đeo mặt nạ)	28 tuổi
4 - Phù dung Nữ tỳ	18 tuổi
5 - Sử trung hầu	70 tuổi
6 - Khê trung hầu	70 tuổi
7 - Một số văn nhân	Từ 25 đến 28 tuổi
8 - Trịnh Sâm	45 tuổi
9 - Đặng Mậu Lân	26 tuổi
10 - Đặng Thị Huệ	28 tuổi
11 - Quận Huy	40 tuổi
12 - Nô ất	35 tuổi
13 - Nô giáp	32 tuổi
14 - Chúa Ngục tức Trịnh Mai	50 tuổi
15 - Trịnh Bảo (Nghệ sĩ điên)	58 tuổi
16 - Giám quan Trần Dũng	70 tuổi
17 - Đại quan	50 tuổi

ĐOẠN I

Ngoài màn Đặng Mậu Lân lấy kiệu của chúa Trịnh đi chơi. Hắn ngồi trong kiệu, lấp ló đầu ra ngoài, tỏ vẻ ngạo mạn. Dân chúng Thăng Long trông thấy, tưởng Chúa Trịnh dạo chơi, nên quì rạp xuống tung hô: "Chúc chúa công vạn tuế".

- Từ kiệu bước ra: Cho chúng mày đứng dậy. Tưởng tao là chúa hả? Tao còn hơn chúa, chúa là cái gì? Chị tao chỉ ho lên một cái là chúa run như cầy sấy... Chúa cũng phải làm theo lệnh chị tao. Chị tao muốn gì được nấy. Tất cả là của tao, triều đình cũng là của tao, xe kiệu thênh thang cũng là của tao... Ha! Ha! Ha!...

Tiếng hô: - Cậu trời! Cậu trời! Không phải chúa...!

(Mậu Lân và đồng bọn ngổ ngáo)

Mậu Lân: *(Càng vênh vang)* - Đúng tao là cậu trời. Em vợ chúa; Chúng mày tưởng trò đùa đấy hả? Hôm nay Hội Hoa Đăng kén phò

mã cho công chúa Ngọc Lan... Ta cũng vào hội thi thơ để tranh làm phò mã... Ta cũng là nhà thơ, chúng mày đừng tưởng tao là hạng xoàng... Hạng tầm cỡ đấy.

Đình Bảo: - Thưa quốc cữu: Thế con là trùm trò có được vào dự thi không ạ?

Mậu Lân: - Miễn là mày phải biết làm thơ... Thơ hay như thơ tao chẳng hạn.

Đình Bảo: - Dạ! Con làm thơ hay lắm chứ ạ. Thơ con giỏi mà trò tuồng con cũng giỏi... Nhà con hai ba đời làm thầy tuồng và làm thơ rồi ạ...

Mậu Lân: - Ừ, theo tao... Này bảo nghe...

Đình Bảo: - Dạ

Mậu Lân: - Tao làm thơ dù cho thối... dù gì gì đi chăng nữa... Mày phải bảo các lũ đàn em tâng bốc tao lên nhé... Cứ khen hay. Phải khen hay... Tao sẽ cho lên chức... Nếu không thì mọt đời đó các con... Tao sẽ cho lên chức...! Nếu không thì mọt đời đó các con!

Đình Bảo: - Dạ... Bạn con thì nhiều... Thầy con thì lắm, Quốc cữu cứ lệnh chúng con làm.

Mậu Lân: - Vua cũng phải nể tao, vì vua còn sợ chúa, mà chúa là anh rể của tao... Không những thế còn xung quanh tao nữa chứ? Quận Huy, tể tướng, đại thần... Thôi! ta vào hội... mà cuộc thi này, nếu ta được nhất thì không nói làm gì... còn nếu thua, thì ta có Tuyên phi... Chị ta là chỗ dựa chứ! Vào hội chúng mày. *(Quân reo)*

Quân I: *(Nhẩy vào báo)* - Tâu Quốc cữu, lệnh vây bắt gái đẹp trong đêm nay để dâng ngài, chúng con đã quây bắt... *(Đẩy một cô gái tuyệt đẹp vào).*

Dạ thưa quốc cữu. Đẹp như tiên sa giáng thế... Nhất Tràng Thi đấy ạ... Dạ xin ngài cứ tận hưởng.

Mậu Lân: *(Ngắm nghía)* - Ừ đẹp thật. Tuyệt trần gian... Má hồng. .. Môi thắm... Thân hình óng mượt... Được! Được lắm.

(Hắn xé áo cô gái ra từng mảnh, vai trắng tròn lẳn) - Ôi! Quý nương em! *(Hắn xuồng xã)*

Cô gái: - Ối *(Rú lên)* Con lạy Quốc cữu! Con lạy chúa...

Mậu Lân: - Chúa cũng như tao... Chúa cũng là tao... Chúa cũng thế thôi... Thằng nào cũng có máu ấy cả.

Cô gái: - Tâu Quốc hữu! Tha tội cho con, con còn ngây thơ trong trắng.

Mậu Lân: - Cái ngây thơ trong trắng mới là cái ta đáng yêu quí, kính trọng. Mà ta, ta chẳng thèm dùng lại của ai bao giờ, đến ngay cả tỳ thiếp trước khi đem vào dâng vua, hiến chúa... cũng phải qua tay ta... Hề hề hề. Quân bay... Cho quây màn. *(Màn được quây bằng điệu múa hết sức đẹp. Mậu Lân hiếp cô gái ngay trên đường phố. Hiếp xong, người con gái tả tơi. Mậu Lân xộc xệch).*

Tiếng loa: - Loa! Loa! Loa - Mời các thi nhân vào thi trường dự Hội Hoa Đăng kén phò mã... Loa! Loa!...

Mậu Lân: - Quân! Ta vào dự hội. Được biết Ngọc Lan công chúa xinh đẹp kỳ tài, nhưng ta chưa có lần gặp mặt... Hôm nay ta sẽ bẻ cành quế cho mà xem... Hoặc dù,... à... Nhất định Ngọc Lan sẽ về tay... Quân bay! Vào Long Trì đêm nay dự hội! *(Quan quân reo hò - Chiêng trống rầm trời - Nhạc hội).*

CHUYỂN CẢNH

Đêm hội Long Trì đèn hoa rực rỡ. Loa trên chòi canh. Loa loa! Thánh tổ Trịnh Vương kén rể cho Ngọc Lan công chúa! Xin mời các văn nhân, thi sĩ vào thí trường... Đức Trịnh Vương đã trao cho quân Tả tư giảng sẽ đọc đề thi... Chọn những ai văn hay chữ tốt vào triều. Loa! Loa

Tất cả các văn nhân ở các góc. Ồ! Quan Tả tư giảng sẽ đọc đề thi.

Văn Nhân I: - Chắc chắn lần này Hồng Ngọc Sơn sẽ đậu Trạng nguyên. Chức phò mã sẽ nắm chắc trong tay... *(Quay lại nắm tay Hồng Ngọc Sơn)* Xin chúc, Xin chúc!...

Hồng Ngọc Sơn: - Đa tạ các vị đã có lòng khích lệ, Hồng Ngọc Sơn tôi rất cảm động vô cùng... Còn đạt được hay không, ấy là nhờ Hồng phúc.

Văn nhân II: - Đại ca khiêm tốn, nhún nhường quá...

Thực tài đại ca phải là người đỗ đầu. Thôi! Mời các chư huynh ta vào quán dùng trà và chờ công bố.

Tất cả văn nhân: - Nào ta đi... Nào ta đi *(Vào quán)*

(Một quán hàng. Hồ Long Trì. Đèn lồng muôn màu, muôn sắc treo la liệt. Đây là quán bán hàng của Ngọc Lan công chúa để tiếp các văn nhân tài tử. Ngọc Lan cải trang trong vai chủ quán).

Ngọc Lan: - Các em! Hôm nay cha ta cho lệnh mở Hội Hoa Đăng, kén chọn phò mã cho ta. Còn ngôi quán này mục đích của ta là được trực tiếp đón các văn nhân sĩ tử... Ta muốn ngay từ đầu ta được tiếp kiến các vĩ nhân.

Các em. Cấm mọi người không được gọi ta là Ngọc Lan công chúa, mà phải gọi ta là tiểu thư họ Phạm. Phạm Quỳnh Loan, nghe chưa?

Ta sẽ trực tiếp chọn người đủ tài, đủ đức vào triều để giúp cha ta.

Nữ tỳ I: - Dạ.. Vào làm phò mã của Trịnh Vương? *(Cười rúc rích).*

Ngọc Lan: - Suỵt! Sao các em cười to thế? Kìa các văn nhân tài tử đang vào.

Nữ tì II: - Chúng em chỉ mong Công chúa sẽ chọn được một đấng anh hào, văn chương, cung kiếm thật giỏi, cho xứng với người đẹp đất Kinh kỳ.

Ngọc Lan: - Đúng ý ta... và cũng đúng với ý cha ta. Cho nên cha ta mới chọn nơi bồng lai tiên cảnh này. Các em xem... Sen hồng đua nhau chèn cánh, nước trong veo lấp lánh như sao. Hang hốc núi non ẩn hiện. Thật nơi này có khác chi nơi cung điện.

Nữ tỳ I: - Thưa công chúa, thật nước non, sơn thuỷ hữu tình.

Nữ tỳ II: - Nhạc du dương tiếng trầm tiếng bổng.

Ngọc Lan: - Thôi các em! Khách đã vào rồi kìa. Nhớ gọi ta là tiểu thư họ Phạm nghe không?

Nữ tỳ I và II: - Dạ... Chúng em nhớ rồi ạ.

(Hồng Ngọc Sơn và các văn nhân vào quán)

Văn nhân I: - Hồng Ngọc Sơn đại ca có trông thấy không? Quán Phạm tiểu thư thật là mơ

mộng... Bồng lai tiên cảnh có hơn gì... Cũng dương liễu, cũng phù dung, cũng đèn lồng như trong cung điện... và, những nàng tiên tha thướt cánh trần gian.

Văn nhân II: - Vào quán này ngồi đợi... Chờ đức Trịnh Vương ra đề thi. Ta ngắm trăm hoa đua nở.

Nữ tỳ I: *(Bước ra)* - Xin kính mời các quân tử vào quán tôi nghỉ tạm... Xin dùng gì cứ cho gọi để chúng tôi chuẩn bị món ăn. Quán chúng tôi có rượu ngon... rượu Làng Vân, Trương Xá, rượu Hoàng Hoa... Lộc Thọ...

Văn nhân I: - Vâng có rượu gì ngon nhất cứ cho bê ra, có món gì nhắm ngon nhất, cho chúng tôi xin vài đĩa.

Nữ tỳ I: *(Dạ - Đi vào).*

Nữ tỳ II: - Dạ... Thưa các vị, quán chúng tôi còn có cả múa hát ca sang... Các ngài muốn thưởng thức đều có cả.

Hồng Ngọc Sơn: - Ồ. Đã lâu lắm rồi không ra Kinh kỳ... Lần này ra thăm, có nhiều mới lạ.

Tôi cứ mải đèn sách, cung kiếm luyện rèn... Ôi! Thăng Long đã có nhiều thay đổi.

Văn nhân I: - Xin các đại huynh... Ta vừa uống rượu, ta vừa ngắm trăng... và tuôn châu, nhả ngọc ngay giữa Tràng An này.

Văn nhân II: - Phải đấy! Chắc chủ quán ở đây cũng là giai nhân tuyệt sắc... Cầm kỳ thi hoạ. Ta xin mời chủ quán ra cùng dự cho vui.

Tất cả: - Xin mời! Xin mời chủ quán ra hoạ thơ cùng chúng tôi.

Ngọc Lan: *(Bẽn lẽn)* - Chủ quán tôi xin có lời chào quý khách. Biết được rằng các vị đây từ ở chốn xa xăm... Từ bốn phương về tụ hội! Quán nhỏ bên đường, bên hồ vắng... Nhưng lòng chúng tôi rộng mở đón thi nhân. Nếu có gì khiếm khuyết, xin các ngài lượng thứ.

Tất cả: - Không! Không có gì là khiếm khuyết cả. Quán nên thơ lắm... rất nhiệt tình, mến khách. Thật hào hoa phong nhã khác

thường. Thăng Long - Kinh kỳ... Đông Đô... Diễm Lệ!

Hồng Ngọc Sơn: - Quán Phạm tiểu thư thật là mơ mộng, nằm cạnh một hồ trong... Hương sen tỏa ngào ngạt... Sao lấp lánh cùng trăng soi mặt nước. Liễu bên lẽn rủ bên hồ... Ôi cảnh nên thơ tuyệt diệu.

Ngọc Lan: - Thưa các quý vị!

Quán chúng tôi vừa mới dựng nên. Nó dung dị bình dân nhưng mến khách.

Xin các vị cần vịnh thơ, cần xướng hoạ... Cảnh vật hữu tình... Mây nước lung linh cùng sơn thuỷ. Xin các vị cứ tự nhiên... Ở đây có chè thang mộc, chè quê hương từ đất Tổ Hùng Vương. Uống chè và ngắm trăng xem sen hồng chen cánh... Hương tỏa ngát Long Trì.

Văn nhân I: - Tôi xin phép mạo muội... Đất Thăng Long này cũng nhiều văn nhân tài tử... Gần Kinh bắc với Phủ Thiên - Trường, tôi chợt nghĩ.

Chắc chủ quán đây cũng là một giai nhân tuyệt sắc... Một thi sĩ nơi kinh thành... Trong lúc chúng tôi ngồi ngắm trăng, uống rượu... xin chủ quán ra cho một đề thơ, để anh em chúng tôi bày tỏ nỗi lòng... Âu cũng là luyện rèn để trước khi vào dự hội.

Ngọc Lan: - Chết! Tôi đâu dám... Sợ múa rìu qua mắt thợ.

Văn nhân I: - Xin cứ ra... Xin cứ ra đề thơ... Đề thơ gì cũng được...

Ngọc Lan: *(Suy nghĩ)* - Vâng. Tôi xin chiều lòng quý khách, gái Thăng Long cũng xin mạo muội với các người. Nhưng có gì sơ suất xin các vị đại thứ. Vậy tôi xin phép ra đề như sau "Trung thu Long Trì đêm dạ Hội Hoa Đăng".

Tất cả: *(Reo lên)* - Ôi hay quá... Trung thu Long trì đêm dạ hội hoa đăng.

Ngọc Lan: - Vâng! Đúng thế ạ... Xin quý vị hưởng ứng... Tôi xin phép... *(lui vào trong rất tế nhị).*

Đình Bảo: *(Nhà thơ điên)* - Tôi... tôi xin hiến các vị đây những vần thơ... thơ tôi...

Thưa các ngài, tôi là nhà thi sĩ...

Suốt đêm ngày tôi chỉ nghĩ đến thơ.

Đời văn chương... tôi dựa dẫm nên trò.

Đừng phật ý quan trên... đừng sai lạc!

Thơ của tôi trong như tiếng hạc đi ăn đêm,

Đọc lên nghe nó rất là êm

Ai mà ngái ngủ... khi nghe thấy thơ tôi càng ngáp ngủ.

Ấy thế mà nhờ bút mực văn chương ăn cũng đủ...

Thơ mấy vò ấp ủ trái tim khô.

Thơ của tôi đã chất hàng bồ,

Hễ mà trời nắng đem phơi khô, rồi lại treo gác bếp, ấy thế mà hôm nọ... mẹ đĩ nhà tôi thổi nồi cơm nếp,

Để lửa quá cao cháy hết cả bồ thơ...

Tôi thương cho thơ, mà khóc mãi cho đến tận bây giờ.

Thơ cháy mất... thì sự nương nhờ của tôi cũng mất.

(Tất cả cười ầm cả lên, vài tiếng vỗ tay lẹt đẹt)

Sao? Không hay hả? Tôi sẽ ngâm tiếp...

Văn nhân I: - Lạc đề rồi...

Đình Bảo: - Lạc đề là thế nào... Đấy mới là mào đầu. Đây mới là vào vấn đề này... *(Vẻ kênh kiệu).*

Hồ trong như đáy mắt em,

Đẹp hơn đôi mắt toét nhèm Vương phi...

Vương phi... ơi hỡi Vương phi...

Mắt em đẹp nhất, anh thì yêu yêu...

(Tất cả lại cười ầm lên)

Long Trì in bóng trăng thu.

Đợi em anh đứng muỗi bu đầy mình

Người tình ơi hỡi người tình.

Thương anh thì đừng để bóng hình lìa xa:

(Phởn lên - Múa hát linh tinh)

Lìa xa... ấy đừng lìa xa *(Múa may, vì hắn là thầy tuồng)*

Á... em ơi, ta yêu em quá lắm.

Như người xưa ăn cá mắm quen mồm...
ăn mặn quen rồi...

Tình yêu nhạt nhẽo xin đừng.

Vài lời thưa gửi... nỗi mừng tim to!...

Tiếng đế: - Tim to thì mắc bệnh rồi.

Đình Bảo: - Không tim mạch co giãn, xúc động thì nó phình ra, bị la thì nó xẹp lại. Nó chỉ to ra khi nào Quốc cữu làm thơ và bảo mình tìm người chuẩn bị vỗ tay trước... Quốc cữu là nhà thơ nhất nước đấy... Là nhà thợ hay nhất nước đấy!

Tiếng đế: - Này ông tim to ơi... thế ông đứng giữa tài tử giai nhân thì tim ông nó thế nào?

Đình Bảo: - Ấy để xem đã... phải nghe đã... phải nghĩ đã... à nếu đứng giữa tài tử giai nhân thực sự thì tim tôi đứng im phăng phắc.

Tiếng đế: - Thế là tim chết rồi...

Đình Bảo: - Ế hế... Đứng trước những vĩ nhân, chết là phải chứ ạ... Vì tim nó đứng có một mình thôi... Nó có đi liền với ai đâu ạ!

Tiếng đế: - Thế tài năng của anh luôn dựa vào Quốc cữu mà sống à?

Đình Bảo: - Những thằng kém tài như tôi mà không dựa vào tàn, vào tán, ô lọng thì có mà đi tong từ đời tám hoánh ấy chứ ạ!...

Tiếng đế: - À... thành thật đấy!

Đình Bảo: - Trước những anh tài, nói láo, nói dối người ta biết ngay ấy chứ lại.

Tiếng đế: - Biết điều đấy...

Đình Bảo: - Cũng phải có nhà thơ biết điều chứ lại.

(Mọi người cười ầm lên)

Giọng ngâm: (Từ nơi nào đó)

Trăng soi nghiêng bóng nước hồ thu
Gươm báu trao tay rửa hận thù
Trí mài cho sắc hồn non nước!
Tài tử giai nhân lặng mãi ru?
Liễu rủ bên hồ ngắm trăng soi...
Trăng trong ngắm mặt nước sóng đôi,
Đèn lồng vây kín lòng e thẹn,
Tài tử giai nhân sáng nụ cười.

(Một tràng vỗ tay)

Văn nhân I: - Bài thơ của ai mà hay thế?

Văn nhân II: - Trời ơi! Của Hồng Ngọc Sơn. Thật không hổ danh thi sĩ đất Nghi Tàm - Thăng Long ngàn năm văn vật.

Tiếng reo: - Ngâm lại đi! Ngâm lại đi! Tài tử giai nhân sáng nụ cười... được đấy!

Hồng Ngọc Sơn: - Thưa các đại huynh, tôi mới vội nghĩ... chưa thực là chín lắm... Xin cho suy nghĩ thêm...

Tất cả: - Không sao! Luyện bút trước khi vào thi... Ngâm đi đừng khách sáo nữa.

Hồng Ngọc Sơn: - Vâng, Đệ xin vâng...

(Ngâm)

Trăng soi nghiêng bóng nước hồ thu,

Gươm báu trao tay rửa hận thù

Trí mài... cho sắc hồn non nước!

Tài tử giai nhân lặng mãi ru!

Liễu rủ bên hồ ngắm trăng soi!

Trăng trong với mặt nước sánh đôi,

Đèn lồng vây kín lòng e thẹn.

Tài tử giai nhân sáng nụ cười.

Tất cả: *(Reo lên)* - Ngắm trăng mà vẫn không quên mài kiếm, mài chữ... Cho sắc hồn non nước... và vẫn sáng nụ cười...

(Mấy nữ tỳ nhòm qua mành trúc, khúc khích cười).

Bỗng có ba người mặc võ phục đi vào. Cả ba đều đeo gươm ngang lưng, có một người che mạng mặt.

Võ sinh I: *(Vòng tay thi lễ)* - Xin các vị cứ vui tiếp đi, Anh cả tôi đây phải che mặt vì mới bị bệnh đậu chưa lành *(Hai người kia lễ phép vòng tay chào mọi người rồi tìm một góc vào ngồi. Lặng im không nói)*

Nữ tỳ I: - Xin chào công tử... Các người dùng gì ạ?

Võ sinh I: - Xin cho ít rượu và đồ nhắm.

Nữ tỳ I: - Dạ, thưa món ăn gì ạ?

Võ sinh I: - Rượu ngon. Còn thức nhắm là cái gì cũng được. *(Ngồi vào chỗ lặng im không nói)*

Văn nhân II: - Ô kìa, các đại huynh... Vào đề thơ đi chứ? lặng im cả à?

Hồng Ngọc Sơn: - Tôi vừa nghĩ thêm được dăm ý thơ, xin ngâm để các bạn thưởng thức.

Tất cả: - Lại vẫn Hồng Ngọc Sơn! Ôi thiên cố kỳ tài, bọn mình thật không sao sánh kịp.

Hồng Ngọc Sơn: *(Ngâm)*

- Hỏi trăng có thấu hiểu lòng ta?
Đất nước điêu linh tàn kiếp hoa,
Bên bờ sông rộng ta mài kiếm.
Hồn thiêng sông núi gọi lên đường.
Ta đến nơi đây chẳng hám giàu,
Ham gì phú quý, bả hồng lâu,
Chẳng mộng quân vương, tình quận chúa...!
Dẹp tan mộng bá - Loạn chư hầu.

(Tất cả vỗ tay rào rào, khen ngợi)

Tất cả: - Chí khí... Con người đầy chí khí.

Mậu Lân: *(Xồng xộc bước vào cùng bọn tay chân và tuỳ tùng đi theo)*

Mậu Lân: - Thơ hay!... Hay... Thơ! Cho ta dự với. Ta cũng là nhà thơ đây.

Mọi người: *(Hốt hỏang)* - Cậu trời!...

Mậu Lân: *(Ngạo mạn)* - Biết cậu trời đến, sao không đứng dậy chào bả?

(Một số ngồi im uống rượu, không trả lời. Đặc biệt là ban võ sinh)

Tuỳ tùng I: *(Đến trước mặt mọi người bắt đứng dậy)*

- Đứng dậy, đứng dậy, đứng dậy...

(Có một số uể oải đứng dậy)

Tuỳ tùng II: *(Hắn ngông nghênh giải thích)* - Các người có biết không? Cậu trời đây là em vợ của chúa công. Được đấng Trịnh Vương rất yêu quí. Trao quyền cao chức trọng nhất triều đình. Nhà cửa xênh xang. Bổng lộc rất nhiều, văn giỏi, võ giỏi. Cái gì cũng giỏi... Làm được tất, chẳng sợ cái gì... Đức Trịnh Vương phong cho là Quốc cữu... à mà lại là nhà thơ nữa... Nhà thơ vĩ đại đấy!

Tuỳ tùng I: *(Vênh váo)* - Các người đã nghe thấy chưa?

Đứng dậy, đứng dậy hết... (*Có một số nữ uể oải đứng dậy).*

Tuỳ tùng II: - Ê chủ quán! Mang đồ nhắm ra đây.

Nữ tỳ I: - Các ngài cần nhắm đồ gì ạ?

Tuỳ tùng II: - Thịt voi hầm, móng hổ... có không?

Nữ tỳ I: - Quán chúng tôi nghèo, nên chỉ bán những thức ăn bình dân thôi ạ.

Tuỳ tùng II: - Cá hấp, ếch tẩm bột rán, có không?

Nữ tỳ I: - Cái đó thì có ạ.

Tuỳ tùng II: - Lấy rượu hảo hạng và đồ nhắm ra đây.

Nữ tỳ I: - Xin vâng.

Mậu Lân: - Các người đang hoạ thơ hả! Ha, ha... ha! Thơ... ta cũng thích làm thơ đây. Ta cũng là nhà thơ đây. Ta thả hồn ta vào non nước. Cũng ngậm đắng cay với cuộc đời!

Văn nhân: - Vâng! Chúng tôi đang hoạ thơ của cô chủ quán Phạm tiểu thư.

Mậu Lân: - Chủ quán ra đề thơ à? Đâu cô chủ quán đâu, cho ra hầu ta nghe... Đâu?

Nữ tỳ II: - Thưa ngài: Cô chủ em đang bận.

Mậu Lân: - Không có việc gì bằng tiếp cậu trời này. Ôi sao quán này lắm gái đẹp quá hả. Thôi được... Nàng hãy ngồi đây hầu ta cũng được... Nào! Thơ hoạ ra sao nào?

Nữ tỳ II: - Dạ...! Trung thu Long Trì đêm Hội Hoa Đăng:

Mậu Lân: - À, à tưởng gì chứ đề thơ dễ ợt.. Người đẹp ngồi xuống đây... Ta cho phép... em hãy ngồi cạnh ta.

"Ôi! Đêm trăng... người đẹp... Hội Long Trì,

Anh đến cùng em, hỡi nữ nhi.

Có tình trăm năm cùng ta hỡi...

Người đẹp Long Trì có biết chăng?...

(Bọn chúng vỗ tay, còn những văn nhân và 3 võ sinh vẫn ngồi im lặng)

Sao? Ghê đấy chứ hả? Tuyệt đấy chứ hả? Thơ ta có nhất nước được không?

(Mậu Lân vênh váo đến trước mặt từng người một để hỏi)

Thằng này? Sao không trả lời? Thằng này... Thằng này nữa... *(Sắp đến người bịt mặt thì bỗng có tiếng loa)*

Loa: Loa! Loa!... - Cuộc thi kén phò mã hôm nay, Đức Trịnh Vương đã trao quyền cho quan Hộ thành Phạm Mỹ. Người luôn có mặt tại đây... Kẻ nào nhiễu loạn sẽ bị trừng trị thẳng tay... Loa! Loa!...

Tất cả: - Quan hộ thành Phạm Mỹ! Người trung thực liêm minh.

Văn nhân I: - Nghe tiếng người làm quan liêm khiết, từng nam chinh Bắc chiến xông pha... Người đánh hàng trăm trận chẳng bao giờ thua. Vừa được đức Trịnh Vương phong cho chức Hộ thành chỉ huy binh mã sứ.

Nữ tỳ I: - Vâng! Đúng thế đấy ạ. Trong kinh thành này, từ khi quan hộ thành nhận chức, bọn lưu manh cũng kiêng nể e dè... Thói cường quyền cũng giảm bớt. Quan hộ thành trị tất cả bọn tham quan ô lại.

Mậu Lân: - Ê! Chúng bay, sao trước mặt ta dám ca

ngợi tên vô lại? Nó là gì mà tâng bốc quá ghê! Chúng mày không biết ta là Quốc cữu à? Quận Huy, viên quận công Nguyễn Kiêm... rồi gì gì nữa mà tao cũng còn cóc cần nữa là cái thằng Phạm Mỹ, Phạm Mung gì đó? Hãy xem đây, Liệu nó có bằng ta...

(Dơ tay tát Hồng Ngọc Sơn, nhưng Hồng Ngọc Sơn không thèm tránh, dơ tay khẽ gạt. Mậu Lân rút gươm ra chém... Hồng Ngọc Sơn bắt được tay vặn chéo ra sau... Kiếm rơi xuống đất).

A! Thích khách! Thích khách! bắt lấy nó cho ta...

Ngọc Lan: *(Trông thấy lao ra)* - Thưa quý khách, xin dừng làm náo động.

Mậu Lân: *(Trông thấy Ngọc Lan đẹp quá, sững người ngỡ ngàng)* - Ôi nàng là ai... ở đâu ra thế này? Nàng là tiên hay là Phật? Nàng con cái nhà ai mà đẹp thế? Hi hi hi, ôi người đẹp ở đâu ra thế này?

Ngọc Lan: - Xin mời... mời quý khách đừng làm huyên náo... dùng chén trà của tiểu quán

chúng tôi. Vì hôm nay là ngày hội... Chúa đã ban lệnh cho mọi người đều vui chơi thoải mái... Trăng sáng... đèn lồng soi nước lung linh..

Mậu Lân: - Ừ... ta nghe lời người đẹp, ngồi đây uống rượu ngắm trăng... Nhưng nàng phải tiếp ta nhé? Tiếp Quốc cữu nhé? Chờ đề thi ta sẽ cùng làm thơ nhé.

Biết đâu đấy... Ta vừa được làm phò mã... lại vừa được cả nàng thơ... à à đề thơ vừa rồi là của nàng đấy hả?

Ngọc Lan: - Chính của thiếp! Đề thơ ca ngợi vầng trăng tỏa ca ngợi cảnh hội Long Trì... Và, xem ai có tài, có đức thì đó cũng là bước đầu vào Đại hội, dám thưa...!

Mậu Lân: -- À! à Ta chưa bao giờ được thấy Ngọc Lan công chúa... Giá mà nàng lại là công chúa nhỉ? Ôi! Tài ba sắc đẹp hài hoà...!

(Bỗng huyên náo, quan quân của Mậu Lân lại dẫn vào một cô gái nữa, lúc này Ngọc Lan rút vào trong)

Quân I: - Tâu Quốc cữu, chúng con lại lùng được

một con bé nữa. .. rất xinh, rất đẹp ạ... Dạ nó biết cả võ nữa. Hai chục đứa chúng con mới bắt nổi nó đấy ạ... Chúng con xin dâng Quốc cữu một hòn ngọc lưu ly.

Mậu Lân: *(Lại gần quan sát)* - Ôi, sao lại có sắc đẹp lạ lùng... So với chủ quán ở đây thì... Ôi, chủ quán đâu rồi? Chà! Tuyệt sắc giai nhân... đẹp quá.... má hồng, thân hình... Thôi được! Vứt nó vào góc kia... đợi ta. Sau ta sẽ ngắm lại. Đợi trăng lên cao. Ta vui thú cũng vừa.

Hồng Ngọc Sơn: *(Nổi giận, cố ghìm)* - Các bạn hữu! Ta cứ uống rượu, ngắm trăng và làm thơ...

Mậu Lân: - Này, Đình Bảo

Đình Bảo: - Dạ, Thưa Quốc cữu...

Mậu Lân: - Ngươi là thầy tuồng, ngươi quen bằng trò diễn. Riễu người thôi... Cấm không được riễu ta... Này... kìa... *(ghé tai)* Cái bọn văn nhân dởm này. Chúng cũng đi thi để kén làm phò mã đấy... Ngươi có thể

soạn ra một tấn trò riễu chúng mà khen ta... được chứ?

Đình Bảo: - Ý trên là sáng suốt... Muốn vươn lên là phải làm thế... Con mà đưa chúng nó vào trò, thì chúng nó cứ là cay như ớt mà không nói được. Hồn đứa này con cho vào xác thằng khác... Chửi bừa đi... Đố ai kiện nổi. Tích trò là của cha ông... Đố thằng nào dám ho he đấy... Con ăn cắp tích trò thì vào loại bậc cụ.

Mậu Lân: - Ừ, tao cũng nghĩ thế! Muốn có uy danh là phải dùng chúng mày... Cái bọn trùm trò như chúng mày là lắm mưu mẹo lắm... Đã chửi thì chửi thâm thuý... Đã tâng bốc nhau thì chúng mày cũng là loài khéo lắm. Tao cứ xem những trò của chúng mày đã bày ra là tao hiểu... Thằng ngốc trở thành thiên tài! Thằng hèn trở thành dũng sĩ! Con đĩ trở thành mỹ nhân. Chúng mày nặn cái gì là ra cái ấy. Thánh thật Đình Bảo ạ! Gửi mày sang Bắc Quốc học thật cũng chẳng uổng công. Mày bịp đời giỏi lắm!

Đình Bảo: - Thế thì cả nhà con mới sống chứ ạ... con phải dựa dẫm Quốc cữu thì con mới làm ăn nổi chứ ạ. Thân con là cây tầm gửi mà...

Mậu Lân: - Hãy đứng dậy mà xem. Xem xong ghi nhận lấy. Đó là tao trao hạnh phúc cho muôn người.

(Lệnh cho quan quân) Ê! Tụi bay, cho lột người con gái kia cho ta xem.

(Quân hầu xúm vào xé quần áo của cô gái)

Ngọc Lan: *(Chạy ra)* - Xin đừng... đừng làm điều ô uế ở đây.

Mậu Lân: - Ồ! Chủ quán chưa quen, Em chưa quen mà thôi. Cả em nữa. Sẽ quen thôi em ạ! *(Nó dục)* Cứ cho lột hết quần áo nó ra *(Chúng lột tiếp)*. Ồ... đẹp... Hi! Hi!

Hồng Ngọc Sơn: *(Đứng dậy - Chỉ thẳng vào mặt Mậu Lân)*

Thì ra đây là thằng Mậu Lân, mang danh Quốc cữu. Mày cậy quyền chị mày mà ra sức làm càn. Thì ra bao nhiêu đại thần đã

chết cũng bởi tay mày. Mày coi thường luật vua phép nước, dựa thế làm càn. Mày coi thường đạo lý làm người... Hôm nay, mày gặp tao đây, Hồng Ngọc Sơn tráng sĩ! Người phò vua giúp chúa rất trung thành. Ta khuyên mày đừng làm những điều gian tà, dâm ác nữa. Nếu không nghe thì đừng hòng thoát khỏi tay ta..

Mậu Lân: - Mày là thằng nào? Ta chưa hề nghe danh ở đâu cả... Còn ta... hãy đừng vuốt râu hùm... Đừng làm phật lòng Quốc cữu... Mày chưa biết à? Các đại thần... Các công hầu khanh tướng. .. Ta chỉ liếc mắt, phẩy tay là cái đầu sẽ rơi xuống đất.

Hồng Ngọc Sơn: - Chúng ta sẽ gặp nhau... Tao cho mày nợ cái đầu còn treo đó.

Mậu Lân: - Quân bay! Việc ta ta làm... Cho ta ngắm tiếp sắc đẹp tuyệt vời. Ta là chúa... Chứ còn ai hơn ta nữa.

Người che mặt: *(Phẫn nộ, lặng lẽ, lầm lỳ tiến đến trước mặt Mậu Lân)*

- Hôm nay chính mắt ta được trông thấy những hành động của mày.

Thật là một tên vô lại lọt vào triều đình... Mày là quân lộng hành, cậy quyền chúa, hà hiếp nhân dân. Mày hãy nhìn đây... *(Tát cho hai cái).*

Nếu là vua chúa như mày... thì ôi! Đất nước này suy vong! Tao gửi mày cái đầu... Sẽ có ngày tao rờ đến.

Mậu Lân: - Phản loạn... Bắt... bắt.

Người che mặt: *(Gạt, bắn quan quân đi ra đàng hoàng)*

- Nhớ! Ta là tráng sĩ vô danh

Mậu Lân: - Chúng bay, bắt! bắt!

(Nhưng ba võ sinh đã đi mất rồi)

Bắt lấy thằng bịt mặt... Thằng tiểu tốt vô danh.

(Chúng chạy theo ra ngoài hết)

Hồng Ngọc Sơn: *(Cởi trói cho cô gái)* - Em ở đâu? Tên là gì? Sao lại mắc nạn? Để yên ta cởi trói cho em...

Phù Dung: - Ôi Tráng sĩ... cứu em, em ghi lòng tạc dạ. Em tên gọi Phù Dung. Quê em ở đất hàng hoa, xóm Ngọc Hà, chỉ vì mải vui hội, em không chú ý nên để chúng nó bắt được. Em xa nhà đã mấy hôm nay, chắc giờ này mẹ em mong lắm. Ôi! Hàng tre... Ôi! Đường mòn, ngõ vắng, em đi đã mấy hôm rồi.

Hồng Ngọc Sơn: - Thôi em về mau, kẻo mẹ chờ mong. Đừng vào hội nữa, không có ngày mang vạ.

Phù Dung: - Em xin đa tạ. Xin đa tạ...

Ngọc Lan: - Ôi! Tưởng ai. Hóa Phù Dung, em từ đâu tới, sao lâm nạn thế này...?

Phù Dung: *(Suýt buột miệng)* - Ôi! Công...

Ngọc Lan: *(Vội tiến lên che miệng Phù Dung và nhắc luôn)* - Ta là tiểu thư Phạm Quỳnh Loan... miễn gọi ta là chúa.

Phù Dung: - Kìa... Công nương... Quỳnh Loan đi đâu vậy?

Sao lâu ngày vắng bóng chim oanh?

Hồng Ngọc Sơn: - Ồ thế hai người cũng biết nhau à?

Ngọc Lan: - Vâng, chúng tôi là bạn thân, hai người cùng học với nhau một thầy. Chuyện không may xảy ra tại quán tôi làm nhiễu việc của các văn nhân sĩ tử. Xin các đại nhân miễn thứ. Việc xảy ra trong hội này đã làm mất hứng thú của các văn nhân. Hơn nữa, tráng sĩ lại dám can ngăn cả thằng Quốc cữu!

Hồng Ngọc Sơn: - Không! Không có gì cả. Chỉ vì giữa đường thấy sự bất bằng chẳng tha. Còn việc đến đây dự thi là tôi mong đem tài ra giúp nước phò vua, chứ tôi không màng lương duyên, lầu hồng, gác tía.

Ngọc Lan: - Thưa tráng sĩ! Bây giờ đầy đường bọn phàm phu tục tử. Chúng có hiểu đâu quân vương, Sơn hà xã tắc!

Chúng có hiểu đâu là lợi nước, lợi nhà.

Chúng có hiểu đâu nỗi khổ của dân lành.

Đất đai, trời, biển, sông ngòi chúng nào có rõ.

Nghênh ngang đầy đường bọn nhố nhăng

dốt nát, ăn nói thì lỗ mãng ngông cuồng. Coi thường cả người già, con trẻ. Đầy đường bọn bất lương.

Phù Dung: - Ôi! Công...

Ngọc Lan: - Suỵt! Phù Dung em!

Phù Dung: - Ôi! Công nương từ xưa đến bây giờ vẫn thế, vẫn trâm oanh thế phiệt cao sang. Lòng nhân vẫn tràn đầy đức độ. Em lạy tạ công nương.

Ngọc Lan: - Phù Dung em! Thôi... tiện dịp này em ở lại đây cùng ta. Rau muối có nhau, sướng vui cùng hưởng. Chị sẽ cho người về đón mẹ lên đây để chúng ta cùng phụng dưỡng tuổi già.

Phù Dung: - Em đa tạ chị... Em cảm ơn chị. Nhưng em xin phép chị cho em về lạy trình mẹ. Không có mẹ em mong mỏi mòn con mắt. Em đi đã quá mất ba ngày. Để cho mẹ em yên dạ... Em mới tròn đạo làm con.

Ngọc Lan: - Ừ, thế cũng phải. Nhưng trên đường em phải thận trọng, bọn loạn quận bây giờ

nhiều lắm. Này! em cầm ít tiền để đi đường làm lệ phí.

Phù Dung: - Đa tạ. Đa tạ *(Ra đi)*

Văn nhân I: *(Có tiếng ồi ào bên ngoài)* - Hồng Ngọc Sơn! Anh ngồi lại đây. Chúng tôi ra ngóng xem ngoài đó, nếu có điều gì, chúng tôi sẽ hỗ trợ cho người che mạng mặt.

Hồng Ngọc Sơn: - Vâng. Các đại huynh cứ ra trước, tôi sẽ xin đi sau. Quyết không để chúng làm nhục dân tình.

(Chỉ còn lại có Hồng Ngọc Sơn và Ngọc Lan)

Ngọc Lan: *(Bẽn lẽn)* - Thưa chàng, em xin mạo muội... Chàng từ đâu về dự Hội Hoa Đăng này? Thế chàng cũng định dự thi để làm phò mã à?

Hồng Ngọc Sơn: - Thực lòng... Tôi đến đây dự thi là muốn đem tài năng để phục vụ sơn hà, phò xã tắc! Đem trí tuệ ra giúp vua, giúp nước... Nhưng... đến quán này may mắn lại được gặp tiểu thư. Chứ đâu tôi hám

phù hoa, danh lợi, đâu có mưu quyền cao chức trọng như một lũ hoạt đầu. Tôi thấy đất nước loạn ly, đói kém, thấy bọn bất tài đầy trong cung phủ, học đường. Nghĩ đến giống nòi con cháu của mình mà lên kinh thành này dự thi. Kìa công nương cho tôi biết quý danh, để mai này biết đâu có ngày gặp lại.

Ngọc Lan: *(Ngượng ngùng)* - Dạ... Thưa chàng! Em họ Phạm tên gọi Quỳnh Loan, Cha mẹ là quan chức nghèo đã về hưu bên xóm vắng. Em ở thôn Nhị, giáp ven hồ.

Hồng Ngọc Sơn: - Xin hân hạnh! Còn tôi là Hồng Ngọc Sơn tên gọi. Gia đình nghèo, bố chết sớm, mẹ nuôi... Bên sông Hồng, gần nương dâu, dệt vải. Mẹ già nuôi tôi từ tấm bé, ngày đêm tôi đèn sách học hành.

Ngọc Lan: - Ôi! Hồng Ngọc Sơn chàng ơi! Sao mới gặp chàng em đã thấy bồi hồi... Tim em đập rộn ràng như... đã dâng chiếm lòng em từ phút gặp! Nghe tiếng ngâm thơ của chàng em đã đoán... trí khí làm trai... và

tài đức làm người. Tiện đây... Em xin tặng chàng cành trâm cài, và tập giấy hoa tiên để chàng làm lưu niệm.

Hồng Ngọc Sơn: *(Lúng túng)* - Ta... Ta cũng tặng lại nàng... Cái vuốt hổ này... là kỷ vật thuở cha ông... từng giết ác thú để cho dân lành sống yên ổn... Ta tặng nàng. *(Đeo vào cổ cho Ngọc Lan)*

Thôi! Ta chẳng cần dự thi làm gì? Chẳng quan sang, chẳng chức trọng, chẳng quyền uy... Ta cần hạnh phúc cần người hiền đức độ.

Ngọc Lan: - Ấy chết! Hồng Ngọc Sơn chàng ơi! Chàng còn vì nước vì dân, chiếm bảng vàng có phải vì Ngọc Lan đâu. Còn em... Đúng vậy em cũng chán cảnh quan sang, lầu hồng gác tía. Em đang ước mong một tâm hồn cao cả, một con người vì giang sơn, tiên tổ vì giống nòi và vì nghĩa cả với non sông chứ. Chàng cứ vào thi, biết đâu lại bẻ cành quế thì sao... Với tài ấy, em tin chàng sẽ đỗ đầu.

Hồng Ngọc Sơn: - Rồi lại lấy Ngọc Lan... và làm phò mã?

Ngọc Lan: - Vâng! Rồi làm phò mã. Phò mã là phò vua giúp chúa... Đem tài năng phục vụ non sông.

Hồng Ngọc Sơn: - Thôi! Thế thì không.

Ngọc Lan: - Chàng cứ nên thi, cứ nên dự hội. Nếu đỗ đầu thì tâu với chúa xin chúa để phục vụ sơn hà, còn lương duyên thì từ chối, có sao đâu. Chàng nên nghe em vào dự thi. Chứ đừng vì Quỳnh Loan này mà hạnh phúc không thành. *(Bỗng có tiếng loa)*

Loa: - Loa!...Loa!... - Quan thị lang cho tuyên bố đề thi. Các thí sinh hãy vào hội dự thi. Đề rằng: "Sơn xuyên anh dục, Hà-hải tú chung". Ai làm bài thơ hay nhất sẽ được kén làm phò mã. Loa... Loa...

Hồng Ngọc Sơn: *(Lắng nghe dịch ngay trước mặt Ngọc Lan)*

- "Sơn Xuyên anh dục, Hà hải tú chung" là khí thiêng sông núi tụ anh hùng, hồ

biển đúc nên muôn điều đẹp. Ôi! Đề thi...
Đề thi sao tuyệt diệu!

Này! Ta xin nghe nàng, ta vào dự thi. Nếu ta bẻ cành quế thì không phải với Ngọc Lan mà với Quỳnh Loan em ạ, và hơn nữa vì đất tổ sơn hà, vì giang sơn gấm vóc mà ta đem tài ra phò vua giúp nước.

Ngọc Lan: - Vâng! Chàng cứ ra đi, Quỳnh Loan em ngóng chờ... Em xin chúc chàng đỗ đầu vinh hiển. Quỳnh Loan em tin tưởng ở chàng.

Hồng Ngọc Sơn: - Hãy chờ ta Quỳnh Loan em! Ta sẽ bẻ cành quế. Nhưng không phải với Ngọc Lan đâu nhé?

Ngọc Lan: *(Mỉm cười tế nhị)*

- Chúc chàng thượng lộ bình an,
Chúc chàng cùng với Ngọc Lan thắm tình...

(từ giã nhau)

ĐOẠN II

Triều đình chúa Trịnh Sâm

Trịnh Sâm: - Quan Trung nhuệ Hoàng Tô Lý *(Tức Quận Huy);* Ông hãy trình ta xem trong việc thi tài kén phò mã, ai là người xứng danh ngôi đó, cho vào hầu ta.

Quận Huy: - Muôn tâu Chúa Thượng, danh nhân tài tử thì nhiều, nhưng quan Ngô Thị Lang đã chấm được một người vừa có đức có tài lại văn võ kiêm toàn đầy đủ.

Trịnh Sâm: - Vậy ông hãy tâu trình ta rõ. Người đó là ai? Quê quán ở đâu? Cha mẹ làm chi?...

Quận Huy: - Dạ... Muôn tâu, người đó tên gọi Hồng Ngọc Sơn, quê quán Nghi Tàm, tổng Quảng Bá, thuộc quyền thần cai quản. Mẹ già yếu... Cả gia đình chỉ có một con

trai. Nhà nghèo, hai mẹ con tần tảo sớm hôm nuôi nhau ăn học.

Trịnh Sâm: - Khá lắm! Ông hãy truyền cho ta gặp mặt. Để ta được quan sát chàng phò mã của ta. Bởi vì con gái ta đã có lời thề. Tài giỏi nhất cuộc thi thơ này, nó sẽ kén làm chồng nó. Nào hãy cho ta tường mặt.

Quận Huy: - Quân bay!

Quân: - Dạ.

Quận Huy: - Truyền cho Hồng Ngọc Sơn vào hầu trước sân rồng, để chúa Thượng được hỏi han phân định.

Quân: - Dạ.

Hồng Ngọc Sơn: *(Đeo kiếm bước vào đĩnh đạc)*

- Muôn tâu chúa Thượng, kẻ hàn sĩ cúi đầu yết kiến. Chúc Chúa Thượng vạn thọ khang ninh. Chúc đấng tối cao sáng suốt anh minh. Chúc đất nước phồn vinh thịnh vượng.

Trịnh Sâm: - Cho khanh bình thân *(nhìn Hồng Ngọc Sơn chúa đã có vẻ hài lòng)*. Ta cho phép

Ngọc Lan công chúa mở Hội Hoa Đăng tại Long Trì, để kén chọn người tài và làm chàng rể tương lai, ai giỏi nhất sẽ là người chồng của nó. Hôm nay khanh là người đã dành được vòng nguyệt quế. Ta muốn gặp khanh để chính thức tỏ tường.

Hồng Ngọc Sơn: - Muôn tâu chúa Thượng, thần những muốn đem tài giúp nước. Chứ đâu dám... với công chúa Ngọc Lan. Bao nhiêu năm thần ăn học ở chốn quê hương, được như hôm nay là thần muốn phò chúa, giúp dân, giúp nước. Còn việc lương duyên, thần đã có chỗ định rồi.

Trịnh Sâm: - Giúp nước, phò vua, được lắm... Còn lương duyên mới định hay là...

Hồng Ngọc Sơn: - Dạ, mới hứa cùng nhau thôi ạ.

Trịnh Sâm: - Ồ *(cười)*! Mới hứa! Mới hứa thì chưa chắc... Có khi đã là vợ rồi, ta cho phép bỏ cũng chẳng sao. Luật vua cũng là ta. Phép nước cũng là ta. Ta muốn gì mà không được.

Hồng Ngọc Sơn: - Dạ muôn tâu! Đó là đấng bề trên có uy quyền rộng lớn, còn kẻ hàn sĩ này chẳng có chức có quyền, chỉ còn mỗi lời hứa là để giữ cho mình trong sạch thôi ạ.

Trịnh Sâm: - Quả ta thấy khanh là người khảng khái. Ta muốn khanh sẽ làm phò mã của ta. Với Ngọc Lan con gái ta, khanh xứng đáng là chồng của nó. Và, rồi khanh sẽ phò vua, giúp chúa...

Hồng Ngọc Sơn: - Xin chúa Thượng tha cho thật vạn phúc. Thần được chức quyền, vui thú lương duyên, quên mối tình cũ. Thì thật thần không yên trong dạ. Xin chúa công tha tội chết cho thần. Thần không dám lấy Ngọc Lan làm vợ đâu ạ.

Trịnh Sâm: *(Quắc mắt nhìn Quận Huy)* - Quan Trung nhuệ Tướng quân, ta trao cho ông khuyên giải cho chàng, nếu để Ngọc Lan buồn rầu, ta không tha tội chết... *(Ghé tai thì thầm với Quận Huy rồi vào)*

Quận Huy: - Ngươi thấy không? Chúa công đã tức giận, vì thương yêu công chúa, nên đã để

tự nàng kén chọn. Mới gặp ngươi có một lần, mà chúa Thượng đã chuẩn ưng. Đó là phúc lớn cho nhà ngươi. Sao nhà ngươi chẳng biết điều, đã được trời cho vào phủ chúa?

Hồng Ngọc Sơn: - Thưa đại quan, kẻ hàn sĩ này trộm nghĩ: Trí làm trai một lời hứa phải muôn ngựa chẳng kịp theo. Chớ nếu chỉ ham vinh hoa, phú quý, quên cả cảnh nghèo, một mình hưởng thì sao gọi là con người chung thuỷ. Hơn nữa kẻ bần hàn vội ra đi, chưa quay về tâu trình mẹ. Vậy kẻ bần này sẽ phải về trình lạy mẫu thân đã. Mong người lượng thứ.

Quận Huy: - Người phải nhớ, đừng làm sai ý chúa. Nhất là đối với công chúa Ngọc Lan.

(Bỗng có tiếng ồn ào. Mậu Lân cùng gia nhân xông vào)

Mậu Lân: - Quan tổng trấn! Quan tổng trấn! Đứa nào đoạt giải khôi nguyên? Đứa nào sẽ lấy Ngọc Lan công chúa?

Quận Huy: - Thưa Quốc cữu. *(Chỉ Hồng Ngọc Sơn)* Công tử đây đã được chúa công kén làm phò mã.

Mậu Lân: *(Nhìn chằm chằm, nhận ra)*

- À thằng này! Ta vừa gặp nó ở quán Quỳnh Loan bữa nọ. Thì ra mày chiếm khôi nguyên à?

Quận Huy: - Nhưng công tử đây đang chối từ, vì đã có lời ước nguyền với ai đó.

Mậu Lân: - Đúng rồi... loài cỏ dại sao lại mọc được trong vườn thượng uyển. Chim đồng khô, sao được hót trong hoàng cung? Xem ra chưa thấy ai xứng với Ngọc Lan công chúa. Vì chẳng phải loại nho gia Khổng Mạnh, nên toàn những loại chăn trâu, chăn ngựa...

Hồng Ngọc Sơn: *(Nói trống không)* - Nho cũng có hạng nho quân tử, nho tiểu nhân, chăn trâu cũng có kẻ chăn trâu anh hùng, kẻ chăn trâu tôi tớ, cao thấp không giống nhau, hiền nguy chẳng phải một. Chắc gì bọn mũ cao áo dài đã là kẻ trượng phu, trí sĩ!

Mậu Lân: - Ngươi bảo ai là nho quân tử? Ai là nho tiểu nhân. Nếu ngươi không giải được, ta sẽ cho quân đánh đòn!

Hồng Ngọc Sơn: *(Bình luận)*

- Phàm là nho quân tử, thì trên thông thiên văn, dưới hiểu địa lý, giữa thấu lòng người, ở nhà tất giữ đạo cha con, anh em bạn bè, chồng vợ.

Đối với nước phải biết mưu lược yên dân, giúp đời cứu hiểm phù nguy, bày binh dàn trận, vào chính ra kỳ, lập công danh chân chính ở đời này, lưu sự nghiệp cho đời sau, ngời ngời rực rỡ, nghìn thu không mờ. Còn như nho tiểu nhân thì ở chỗ chỉ tầm chương trích cú, cầu danh cầu lộc, gây bè kết cánh, chọn lọng, chọn tàn, tìm diệt người tài, màng vinh hoa phú quý, phản bạn phản bè, vong ân, bội nghĩa, bất nhân gây tội ác, cái loại ấy lại muốn rong ruổi trên chỗ bút mực văn chương, cậy danh nhà nho mà cười gió cợt trăng, coi thường cả những hào kiệt ở đời. Thế

thì làm sao hiểu được ý chí của thánh hiền? Đạo lớn của vua tôi? Huống chi nửa đường may được ra làm quan, nhất thời được giao cho việc coi sóc dân chúng, xử lý chính trị thì trăm phương nghìn kế mưu đồ lợi riêng, không nghĩ rằng sâu mọt hại dân là điều đáng sợ. Lại may hơn nữa bọn này lại được dự bàn kế sách lớn, xét quyết công việc đại sự của quốc gia thì mặc cho người khác hết lòng lo toan suy nghĩ, còn mình thì bàn tán rông dài, thao thao bất tuyệt như bọn Kiểu Hạo, Vương Diễn ở đời Tấn thì có gì đáng phải nói đến.

Mậu Lân: - Được, thế còn kẻ chăn trâu anh hùng, kẻ chăn trâu tôi tớ sao, khá nói luôn rõ ràng cho ta nghe thử.

Hồng Ngọc Sơn: *(Không trả lời, nói như giảng luôn)*

- Ngày xưa, có kẻ chăn trâu anh hùng thì như Ninh Thích phục hưng được nước Tề, Điền Đan tung lửa đốt giặc, thu lại hết thành trì đã bị mất vào tay nước Yên.

Hứa Do cho trâu uống nước ở khe mà có thể phân biệt được hưng suy trị loạn. Bách Lý Hồ chăn dê ở miền hoang nước Tần mà biết được thời vận thịnh bi, thái thịnh suy. Đó là những kẻ chăn trâu, dắt dê anh hùng. Còn những kẻ chăn trâu tôi tớ thì quẩn quanh trong cõi, xe chở đấu lường, no thì bỏ thừa, đói thì xin ăn. Ngày thì bắt trâu đi trộm quả, ban đêm ngủ khướt say mềm. Bọn ấy chỉ biết một thời cho mình, tắm mưa chải gió coi quỷ thần cũng chẳng có gì đáng sợ, coi cha mẹ là kẻ hững hờ, lêu lổng chơi bời không bờ bến, nghênh ngang nhắng nhít làm tựa mình trên hết mọi người, ngu muội vô chừng, thậm chí vui thì reo hò hô hoán, giận thì chẳng còn thân sơ, làm xấu lây cả bậc cha anh, để cho giận cả hàng xóm. Đấy là hạng chăn trâu tôi tớ.

Mậu Lân: *(Xấu hổ làm càn)* - Thôi! Dẹp văn chương chữ nghĩa lại đã. Thế là đủ rồi... Người có

nhường công chúa cho ta không? Ngươi cần bao nhiêu vàng? Muốn chức gì?

Hồng Ngọc Sơn: - Chức mà như bọn tham quan ô lại, bâu quanh ngai vàng như một lũ nhặng ruồi, dùng chức quyền mà hãm hại mọi người. Đạp lên lưng người khác để rồi leo lên đỉnh cao danh vọng. .. Chức như thế thì thật là quân hèn mạt. Đất nước suy vong đang trong cơn hoạn nạn, lũ nịnh thần vẫn phè phỡn vênh vang.

Quận Huy: - Ông Hồng Ngọc Sơn nên giữ ý

Hồng Ngọc Sơn: - Kính thưa ông Tổng trấn! Còn vàng... vàng thì quý thật, nhưng nếu vàng là của phi nghĩa, chẳng chính do tay mình làm nên, thì vàng ấy là thứ vàng nhục nhã.

Mậu Lân: - Thôi! Không nhiều lời... Mi không lấy công chúa Ngọc Lan thì ta lấy. Chỉ có Cậu trời này mới xứng đáng với nàng thôi.

Hồng Ngọc Sơn: - Đồ vô đạo... việc chọn chồng là do công chúa đặt ra. Lấy hay không là do

công chúa quyết định... Thật ngu si cuồng dại.

Mậu Lân: - Ha... Ha! Ta mà ngu si, ta mà cuồng dại... Đồ ngu, ta muốn lấy ai mà chẳng được. Ta muốn gì mà chẳng có. Ta là cậu Trời, ta là Quốc cữu. Công chúa Ngọc Lan sẽ phải là của ta... Phải là của ta.

Hồng Ngọc Sơn: - Cái đó tuỳ quyền quyết định do công chúa. Còn ta... chẳng màng. Vì ta đã có lời nguyền ước hẹn... Thôi! Xin chào quan Tổng trấn. Xin chúa công miễn tội cho ta. *(Bỏ ra đi)*

Khê Trung Hầu: *(Đứng im từ nãy, bây giờ mới lên tiếng)*

- Thưa Quốc cữu, tôi Khê Trung Hầu được công chúa trao trách nhiệm phải ngăn cản những kẻ làm càn.

Mậu Lân: - Ông là thằng nào? Mà dám ngăn cản ta?

Khê Trung Hầu: - Là người biết điều hay lẽ phải, ta can người đừng dùng cường bạo ép duyên. Vì công chúa Ngọc Lan là con rồng cháu

tiên. Biết chọn lọc người mình yêu... Đó là điều đạo lý. Như ông, không nên làm điều thất nhân tâm, vô nhân đạo, tỏ ra là một kẻ loạn thần. Chúa biết được, ông sẽ mang tội.

Mậu Lân: - Ô hô! Chúa là cái gì? Thằng già này lẩm cẩm, dám khinh ta, đồ hủ lậu! Không biết ta là ai à? Chị ta là ai à? Này ta báo cho ngươi biết: Vua cũng phải chịu, chúa cũng phải im khi chị ta hé miệng.

Khê Trung Hầu: - Đừng càn dỡ... Phải biết nể quân vương.

Mậu Lân: *(Rút gươm ra đâm chết Khê Trung Hầu)*.

- Này, xem ta hơn hay chúa hơn!

Khê Trung Hầu: *(Ôm lấy ngực, chỉ vào mặt Mậu Lân)*

- Mậu Lân! Hỡi những tên gian thần đang tác oai, tác quái, mày cậy quyền thế hà hiếp lương dân. Trong triều chính thì chúng mày hại bao đấng trung thần ái quốc. Đất nước còn chúng mày thì ôi thôi nhục nhã cha ông. Tao chỉ tiếc là tao đã già rồi. Nhưng đất nước này sẽ không

chịu để cho bọn ngu xuẩn chúng mày hoành hành mãi. Thăng Long này sẽ không bao giờ để cho lũ hại dân, hại nước bám đầy... Ôi! Ta chết giữa triều chính đang lâm nguy... Tạ tiếc...!

Mậu Lân: *(Cười khả ô)* - Những thằng ngu đần cho chết! Không biết thời thế mà sống... Cho đáng kiếp! *(Quay lại Quận Huy)*

Thưa ông Tổng trấn, còn ông đấy! *(Lau máu ở kiếm)*. Việc này nhờ ông mai mối. Tâu với chúa công, để công chúa cho tôi. Được việc, tôi sẽ nói với chị tôi phong thêm chức cho ông... Thế nào?

Quận Huy: - Việc này khó đấy, vì chúa công đã định rồi. Hơn nữa công chúa đã đồng ý chọn Hồng Ngọc Sơn.

Mậu Lân: - Mặc, mặc chúng nó. Ta không cần biết, mà khó gì? Chị ta... Tuyên phi Đặng Thị Huệ chỉ nói một lời. Chỉ một cái liếc mắt là chúa Trịnh Sâm sẽ phải gả con gái cho ta... Ngọc Lan,

Ngọc Lan công chúa sẽ về ta.

Quận Huy: - Quốc cữu ơi! Đừng vội... Đừng vội...

Mậu Lân: - Ồ! Chị ta đã ra kìa... Chị ơi! Tuyên phi ơi... Tuyên phi giúp em...

Tuyên phi: - Gì đó em! Kìa cậu Trời của chị, sao mà mặt mày nhăn nhó thế? Chắc có điều gì chẳng vừa ý vừa lòng...

Mậu Lân: - Đúng rồi đó. Chị hỏi nên em nói... Chị có thương em không.

Tuyên phi: - Cha mẹ mất sớm chỉ còn có chị em ta, sao chị chẳng thương em?

Mậu Lân: - Thế chị có quý em không?

Tuyên phi: - Sao lại không quý, gia đình ta, họ hàng ta, chỉ còn có em là nối dõi tông đường... là trưởng tộc, sao lại không quý, quý lắm chứ!

Mậu Lân: - Em muốn lấy vợ.

Tuyên phi: - Em muốn lấy ai mà chẳng được.

Mậu Lân: - Thế mà khó đó.

Tuyên phi: - Khó gì mà chẳng được.

Mậu Lân: - Chị giúp em.

Tuyên phi: - Ừ... Em yêu quý của chị, gì mà chị chẳng giúp em.

Mậu Lân: - Thiệt nhé!

Tuyên phi: - Ừ thiệt chứ sao?

Mâu Lân: - Em muốn cưới công chúa Ngọc Lan làm vợ

Tuyên phi: *(Hoảng hồn)* - Trời! Công chúa đã chọn người đỗ đầu làm thơ giỏi ở trên hội Long Trì... và công chúa đã chuẩn y.

Mậu Lân: - Thế mới gọi là khó... Mới nhờ đến tay chị chớ. Mà em muốn họ Đặng của mình phải nổi danh, làm nên nghiệp bá chứ!

Tuyên phi: - Phải tính! Khó khăn lắm đó. Chúa công đã định thì khó lòng thay đổi. Em phải giữ ý, phải có cách...

Mậu Lân: - Chị! Khó có bằng mấy cái đầu của những tên tể tướng khi mà chị không ưa, thế mà còn lấy được... Huống hồ là công chúa Ngọc Lan. Chị không giúp em thì em chết đây này. Ôi! Sống làm gì nữa... Ôi! Họ Đặng thế này thì còn danh giá gì nữa.

(Định cầm kiếm đâm vào ngực)

Tuyên phi: - Ấy! Ấy! Đừng... Để chị nghĩ cách...

(Ghé vào tai Quận Huy)

Quan Tổng trấn vốn là người mưu lược, lại là thân tín của ta, việc này ngoài ông ra không ai làm được. Ta tin ở ông. Kẻ tình địch với em ta không còn nữa...

(Nó bóp tay ra hiệu)

Chết! Là hết... Cho bắt... Giết! Và được quan Tổng trấn sẽ tâu thêm với chúa công. Còn ta sẽ lựa lời. Quan tổng trấn biết ta rồi chứ gì! Ta muốn gì là được nấy. Ai trái lời ta thì... kẻ ấy sẽ điêu tàn. Bởi vì em ta muốn lấy được nàng. Nhờ quan tổng trấn một tay cho nên việc. Xong rồi ta sẽ cất nhắc... Bởi vì ý ta, còn muốn cho em ta nên sự nghiệp. Nghiệp Đế vương... Hiểu chứ? Quan Tổng trấn... Phải là em ta nắm lấy sự nghiệp này.

Mậu Lân: - Đấy quan Tổng trấn đã rõ chưa? Hiểu ý chị ta chưa?

Quận Huy: - Ta hiểu.

Tuyên phi: *(Nói một mình)* - Họ Trịnh đã đến ngày tàn lụi, ai thay được.

Chỉ có họ Đặng. Mà họ Đặng thì có em ta. Đó là ý muốn của ta. Việc này phải chính là bàn tay chúa Trịnh. Từ xưa tới nay ta đã làm việc gì... thì chẳng bao giờ thất bại. Ta muốn là được, quyền lực trong tay ta. Chúa cũng là ta. *(Thị Huệ cười nham hiểm. Đèn bật sáng Thị Huệ quay lại Quận Huy).*

...Ông Quận Huy! Ông phải chú ý đến cái đầu của thằng Phạm Mỹ. Chính nó là mầm sống để gây phản loạn... chống lại chúa công, chống lại ta... Chính Phạm Mỹ cũng đang muốn mượn cái đầu của ông đó.

(Quận Huy hốt hoảng bàng hoàng).

ĐOẠN III

Trở lại cung đình, Trịnh Sâm họp quần thần do Đặng Thị Huệ điều khiển.

Trịnh Sâm: - Hỡi hàng bá trăm quan! Ta hôm nay long thể bất an. Ta trao quyền cho Tuyên phi điều khiển. Đã có ta bên cạnh, nếu có điều gì chưa phải... Ta sẽ phán định và có lệnh truyền. Các khanh rõ chứ?

Quần thần: - Thánh hoàng vạn tuế!

Tuyên phi: - Hỡi các khanh! Vừa qua trong triều đình có những kẻ phao tin nhảm, làm cho dư luận xôn xao. Về quốc cữu Đặng Mậu Lân ép Ngọc Lan công chúa làm vợ. Và, về việc giết Khê Trung Hầu. .. có dư luận cho rằng đó là hành động càn rỡ, lộng hành! Quốc cữu cậy quyền là em vợ chúa công!

Nay ta thay thánh hoàng xuống chỉ giải quyết việc chung. Những lời lẽ đó là lời sàm bậy. Việc lấy Ngọc Lan công chúa là do chúa công chuẩn ưng. Còn Khê Trung Hầu dám cản ý trung quân, tội ấy phải xử trảm để giữ kỷ cương phép nước. Các khanh hiểu chứ!

Quần thần: - Dạ... Hiểu! Tuyên phi vạn tuế!

Tuyên phi: - Còn ta quan hệ với các lận bang, là để gây quan hệ bán buôn tăng vốn, thêm nguồn cho đất nước. Bạc, vàng, ngọc, ngà, châu báu... Ta thu được đều xung kho của Thánh hoàng. Ai! Ai dám bảo ta lộng quyền chồng làm kỷ cương lỏng lẻo? Ai hả? *(Xỉ vả)*

Các ông làm quan... mà ngu... quên bổng lộc của chúa ban. Chẳng dạy dân để dân tình thở ra lời phản nghịch. Các ông ngồi ăn hại, làm ngơ... Trông mũ áo xênh xang thế kia mà đầu các ông như bã đậu...

Ta nói thật. Ta bảo làm gì thì làm nấy. Đừng có nho nhoe, đừng có thì thào to

nhỏ thậm thụt, biết điều im, ngậm miệng mà ăn tiền... Già hưởng già, dốt hưởng dốt! Đừng đảo điên... Hãy nhìn Khê Trung Hầu mà làm gương đó.

Trịnh Sâm: - Tuyên phi nói phải. Ta ghét những kẻ ăn lộc ta mà lại phản ta. Các khanh hiểu chứ?

(Cả triều đình im phăng phắc)

Tuyên phi: - Chúa công có mệt thì đi nghỉ. Ta ra lệnh bãi triều. *(Chúa Trịnh Sâm và các quan vào hết. Tuyên Phi gọi Nô ất và Nô giáp ra).*

Nô ất, Nô giáp đâu?

Nô ất, Nô giáp: - Dạ, thưa lệnh bà.

Tuyên phi: - Như ta đã dặn... Quốc cữu đã nói với chúng bay kỹ càng. Phải tìm cho được thằng Hồng Ngọc Sơn bắt nó đem về giam ở ngục.

Nô ất, Nô giáp: - Xin phụng mạng.

Tuyên phi: - Xong việc ta sẽ phong quan cho các chú.

Nô ất, Nô giáp: - Tuyên phi vạn tuế.

Tuyên phi: - Ta thao túng quần thần, ta sai khiến Trịnh Sâm, thật sắc đẹp của ta là bá vương. Ta sẽ gây dựng cơ đồ này cho em ta là Đặng Mậu Lân.

Trên đời này hiền tài thua sắc đẹp, trung thần thua mưu sâu, đạo lý thua sắc dục, vua chúa thua đàn bà. Đàn bà đẹp là vĩnh cửu! Thị Huệ này còn hơn vua. Ha! Ha!

(Cười man rợ và đôi mắt lộ gian hiểm mưu sâu).

NGOÀI MÀN

Cảnh bên hồ Long Trì - Một đêm trăng

Nô ất: - Này Giáp ơi! Tuyên phi và Quốc cữu sai tao với mày theo bóng thằng Hồng Ngọc Sơn để ám hại nó. Hoặc bắt nó đem về nhốt trong phủ của Quốc cữu. Nó là thằng văn võ kiêm toàn. Không khéo thì đầu tao với đầu mày sẽ rơi như củ chuối.

Nô giáp: - Mà hơn nữa, Chúa mới trao quyền cho cái ông Phạm Mỹ.

Làm quan hộ thành chỉ huy binh mã sứ. Người công minh, nghiêm khắc đến lạnh người. Ông điều khiển cả binh mã trong thành. Ai láo lếu ông được quyền chém rồi tâu sau với chúa Thượng. Ối leo ơi!

Nô ất: - Lại còn việc nữa, ít lâu nay ở kinh thành lại xuất hiện một người đeo mặt nạ rất giỏi võ, cũng rất nghiêm minh... Hay trị bọn cường quyền, bọn áp bức dân

lành... Bọn tham quan ô lại thường bị cắt mũi xỏ tai... Ôi leo ôi... Ghê quá... Mà lạ, người này lại hay bênh kẻ yếu hèn nghèo khổ.

Nô giáp: - Thế mày có biết thằng Hồng Ngọc Sơn nó mặt mũi ra sao chưa?

Nô ất: - Hình như cái thằng hôm mình gặp nó ở quán tiểu thư Quỳnh Loan trong đêm Hội Long Trì ấy.

Nô giáp: - Đúng! Đúng rồi... Thôi tao với mày vào gọi Đô uý ra đây để cùng đi, Quan Đô uý lại là tay chân của Quốc cữu... Tay này cũng giỏi võ đáo để... Không kém gì Phạm Mỹ, Hồng Ngọc Sơn đâu... Vào gọi nó ra đây...

(Hai đứa vào).

ĐOẠN III

(Mở màn) *Trăng chếch.*

Ngọc Lan: - Phù Dung em! Em đã gặp chàng cho chị chưa? Sao chờ mãi đến giờ này mà chàng vẫn chưa tới? Ôi sương buông lạnh cả người... Gió thu về đã muộn, canh đã khuya sao chị nhớ chị mong. Kìa sương thu như thánh thót nhỏ giọt buồn. Giọt nào thương, giọt nào nhớ!

Phù Dung: - Thưa công chúa, em đã gặp chàng và thưa rằng Tiểu thư Quỳnh Loan xin hẹn bên hồ thu nơi mở hội Long Trì ấy ạ! Em nhắc chàng, đừng để tiểu thư em đợi. Chàng theo em... Sao... bây giờ chưa thấy tới? Hay là chàng lạc lối rồi chăng?

Ngọc Lan: - Em quay lại đón chàng cho ta

(Phù Dung vào)

Phù Dung: - Em đi ngay

Ngọc Lan: *(Than)* - Hồng Ngọc Sơn chàng ơi! Em xa chàng... em tưởng chừng như cánh buồm đang tắt gió giữa trùng khơi. Sống trong cung đình lạnh lẽo, em chẳng có ai mà tâm sự. Ôi! Những đêm trong thâm cung hiu quạnh, tiếng ve kêu nỉ non như tiếng khóc thầm mong... Trong đêm vắng tiếng chim kêu khắc khỏa i, em mong chóng đến bình minh để tia nắng soi qua khung cửa sổ. Ôi! Ta yêu chàng... như búp non mong sương sớm, như đời thèm trái ngọt tươi ngon... Ta vui mừng vì chàng đã đỗ đầu. Chàng có ngờ đâu Quỳnh Loan tiểu thư lại là Ngọc Lan công chúa. Ta sẽ để cho phút hồi hộp ấy đến với chàng thật bỡ ngợ. Ta mong nỗi vui mừng hòa hợp rất tự nhiên. Chàng không yêu công chúa mà chỉ yêu Quỳnh Loan. Chàng có ngờ đâu Quỳnh Loan với Ngọc Lan chỉ là một.

Phù Dung: *(Chạy vào)* - Công chúa... Công chúa chàng đã tới kìa.

Hồng Ngọc Sơn: - Ôi! Quỳnh Loan... Quỳnh Loan em... mới có mấy hôm mà anh tưởng đã xa lắm. Anh mong chờ từng phút từng giây. Ôi! Đêm hội Long Trì... gặp nhau... Rồi vào hội... Gặp công chúa. .. Rồi anh trở về nhà, chắc em mong anh nhiều lắm hả?

Ngọc Lan: - Mong, em mong lắm... Được biết anh đỗ đầu trong đêm hội... Rồi vào gặp chúa... Rồi anh từ chối với Ngọc Lan. Nhưng ngược lại Ngọc Lan công chúa lại rất yêu anh, muốn anh làm phò mã có phải không nào?

Hồng Ngọc Sơn: - Ôi! Em ơi, đừng nhắc nữa anh đau lòng. Tình yêu đâu phải là bạc là vàng. Có phải đâu chức trọng với giàu sang? Quan với chức làm gì?... Khi triều đình đang thối nát. Những bất lực bất tài đang làm cho dân tình khổ đau, chua chát. Kỷ cương pháp luật rối bời. Kẻ xiểm nịnh

lộng quyền trong triều chính, các đại thần thì nhan nhản kẻ bất tài, bất lực. Người trung thần họ bãi miễn cả rồi còn đâu. Làm phò mã một đất nước mà toàn lũ hoạt đầu. Hơn nữa lại do một con mụ đàn bà là mưu cao danh vọng.

Không! Không sung sướng nào cho bằng ta có Quỳnh Loan em đó. Ngọc Lan công chúa ta không màng.

Ngọc Lan: *(Mỉm cười sung sướng)* - Anh ơi, em muốn cùng anh bỏ trốn đi. Em không màng hơi quyền quí. Chúng ta sống với nhau ở một túp lều... bên suối reo... nhưng tràn đầy hạnh phúc.

Hồng Ngọc Sơn: - Không được. Với mục đích gì... chẳng có lý, chỉ có cuộc sống riêng ta quên cả hạnh phúc mọi người. Không! Ta phải trụ lại đây... Xây hạnh phúc ngay nơi này. Vì đất nước đang cần những con người như chúng ta. Chúng ta phải vì vua, vì chúa... cứu lấy muôn dân đang đói khổ lầm than.

Ngọc Lan: - Ôi! Chàng ơi... em xin nghe chàng chỉ bảo, chàng là ánh sáng mặt trời. Chàng là niềm tin, niềm hạnh phúc của em. Em nghe chàng, em yêu chàng *(Hai người ôm hôn nhau).*

Nô ất, Nô giáp: *(Nói với Đô uý)* - Dạ, thưa Tướng quân, thằng Hồng Ngọc Sơn đấy ạ.

Đô uý: - Nó đấy à?

Nô ất: - Dạ! Thằng Hồng Ngọc Sơn đấy ạ

Đô uý: - Cho bắt đem về trình nộp Quốc cữu.

Hồng Ngọc Sơn: - Tại sao lại bắt tôi... Tôi tội gì?

Đô uý: - Không biết. Quốc cữu hạ lệnh bắt, ta cứ bắt.

Ngọc Lan: - Quan Đô uý! Không được như thế, đây là phò mã tương lai.

Đô uý: - Khi nào là phò mã hẵng hay. Bây giờ nó còn bé hơn Quốc cữu. Mà dù nó là gì. Quốc cữu ra lệnh là ta cứ thi hành... Ta cứ bắt... Bắt! Quân bay!

Hồng Ngọc Sơn: - Quỳnh Loan, em cứ đi trước đi, để

anh đối phó với bọn này *(Rút gươm ra đánh nhau với chúng).*

Hãy nhìn đây!

Đô uý: - Quân bay! Vây bắt!

(Đánh nhau với Hồng Ngọc Sơn)

Ngọc Lan: - Anh Hồng Ngọc Sơn! Anh Hồng Ngọc Sơn

Hồng Ngọc Sơn: - Em đi trước... để mặc anh... Hãy giữ gìn ngọc thể. *(Đánh nhau một lúc lâu. Hồng Ngọc Sơn bị Đô uý bắt được)*

Đô uý: - Ta đem về nộp cho Quốc cữu. Ta sẽ được thưởng to. Ta sẽ hiển vinh, xênh xang áo mũ chức quyền.

Hồng Ngọc Sơn: - Đồ khốn khiếp! Ta đã rõ âm mưu của chúng mày. Chúng mày tưởng tao hám danh hám lợi sao? Bắt ta để trừ tai hoạ, chiếm Ngọc Lan cho dễ. Ta đã nói rằng: Ta không lấy Ngọc Lan đâu nhé!

Đô uý: - Thôi im mồm. Mày là người khôn thì phải biết theo thời thế. Phải biết chiều Tuyên phi, chiều Quốc cữu. Có thế thì cái đời mày mới khỏi khổ.

Hồng Ngọc Sơn: - Thôi đồ súc sinh vô loài.

Nô ất: - Này! Ông ơi! Sao ông dại ơi là dại. Được lấy công chúa không lấy béng cho xong... ở đời này dại là đi tong.

Nô giáp: - Bẩm Đô uý! Quan hộ thành Phạm Mỹ tới

Đô uý: - Bỏ mẹ! Chết! Chạy đi thôi. Đem thằng này chạy sang ngõ khác để đưa về trình cậu Trời. Không có ông hộ thành Phạm Mỹ bắt được thì chết. Chạy đi!

Phạm Mỹ: *(Bắt được Nô ất)* - Thằng này... Cái gì nháo nhác ở đây? Cái gì mà bắt bắt bớ bớ hả?

Nô ất: - Dạ "Cậu Trời" Bẩm quan hộ thành?

Phạm Mỹ: - Lại thằng Mậu Lân Quốc cữu?

Nô ất: - Muốn chiếm Ngọc Lan công chúa, nên sai chúng con đi bắt Hồng Ngọc Sơn ạ. Dạ để diệt trừ mối hoạ về lương duyên ạ.

Phạm Mỹ: - Chúng nó đưa Hồng Ngọc Sơn chạy lối nào?

Nô ất: *(Chỉ)* - Dạ! Lối này ạ.

Phạm Mỹ: - Quân! Trói tên này cho ta... để sau này ta sẽ trị tội. Đuổi theo tên Đô uý.

Quân: - Dạ *(Phạm Mỹ đuổi kịp. Đánh nhau với Đô uý từ cánh gà bên kia ra)*

Phạm Mỹ: - Ta sẽ trị tội nhà ngươi, dám bắt người vô tội *(Bắt được Đô uý)*

Đô uý: *(Quỳ xuống)* - Xin quan hộ thành tha tội chết cho tôi. Xin ngàn lạy quan hộ thành.

Phạm Mỹ: - Sao người không chịu tội từ lúc ta đuổi theo. Đánh ta không nổi, ngươi mới xin chịu tội chứ gì? Ta phải giết mi để răn kẻ khác. Đồ tay sai... Quân càn rỡ.

(Lấy một mũi dao ra phóng vào ngực Đô uý. Mũi dao cắm sâu vào giữa ngực Đô uý)

Đô uý: -- Ối, cậu Trời ơi... Con chưa được cái gì đã chết...

Phạm Mỹ: - Đó là số phận của những quân tay sai su nịnh. Ta chỉ lo chưa cứu được Hồng Ngọc Sơn. Nhất định ta sẽ cứu... Ta phải cứu cho chàng hạnh phúc.

ĐOẠN IV

Trong cung đình, đêm. Một cây bạch lạp rất to. Ngọn nến như leo lắt. Ngọc Lan quỳ xuống vong linh mẹ.

Ngọc Lan: - Mẹ ơi! Con đứng trước vong linh hồn mẹ. Lạy mẹ về phù hộ độ trì. Mẹ ơi! Ngọn đèn leo lắt cháy, bóng tối dọi chập chờn. Con đang khóc cho tình con đứt đoạn...

Như thế là con đã nuốt lời ước hẹn cùng Hồng Ngọc Sơn, người đã thề thốt với con. Mẹ ơi! Như thế là cha đã giết tình trong trắng, đem gả bán con cho thằng Mậu Lân Quốc cữu... Nghe lời ngon ngọt của chị nó làm nhục con mà chẳng chịu xét suy. Con đau, đau vì yêu mà không được tự do. Mẹ ơi! Mẹ đã yêu lần nào chưa

nhỉ?... Bâng khuâng chờ, những chiều tím héo tim gan, đôi mắt xa xăm nhòa lệ... cánh hoa rơi lặng lẽ xuống đường, chỉ sợ đêm tàn, rùng mình nghe vượn hú... Ôi! Ta yêu chàng... yêu hơn cả thân ta đó, chàng như đã nhập hồn ta... Chàng là hoa là bướm lượn, là bài ca... là ánh sáng chiếu trong hồn ta trắng ngần, chàng như là ánh trăng rằm... soi trong đêm tối cho hồn ta theo. Chàng như cầu nối ngăn sóng dữ tràn về. Chàng là cánh buồm no gió chở ta theo chàng. Nhưng thôi! Cha ta đã làm cho đời ta như hoa nát tan rồi... Như cành lê rụng trắng đồi đau thương. Làm cho tan nát ngọc, làm cho duyên bẽ bàng. Chết đi... Ta sẽ chết đi, sống làm gì nữa cho nhục nhã. Chết đi mới giữ được tình yêu vẹn tròn.

(Lấy một khăn nhiễu điều ra thắt cổ)

Ngọc Lan: - Hồng Ngọc Sơn anh ơi! Em biết chỉ giây phút nữa thôi. Cha em cho gọi, để gả bán em cho thằng Mậu Lân tặc tử. Con chị nó

đã nhỏ to từ hôm nọ. Nó đang tìm mọi cách dồn cha em đến chỗ không thể nào từ chối nổi bởi ý chúng đã định rồi.

Thôi! Thà giữ trung trinh với anh, giữ trọn tình với anh... Dù cho hoa thơm này phải lìa cành... nhưng trọn tình chung thuỷ... Em xin lấy cái chết để trọn vẹn thuỷ chung... *(Thắt cổ)*

Sử Trung Hầu: *(Chạy ra)* - Ấy! Ấy! Ngọc Lan công chúa, đừng liều. Tôi đứng ngoài đã nghe thấy hết... Xin công chúa hãy nghe, tôi xin trình bày dăm điều đôi chữ.

Vì khi xưa lúc Hoàng phi sắp băng hà; người có gọi tôi vào dặn dò đôi lời, nhờ tôi chăm nom công chúa, bảo vệ công chúa lúc đau buồn, lúc gian nguy hiểm sự. Hôm nay thấy công chúa không vui, tôi đoán ngay ra có sự gì rồi... Đứng ngoài nghe trộm, tôi đã hiểu lòng công chúa... Thôi... Tôi can, tôi mong cộng chúa đừng liều mình nữa.

Ngọc Lan: - À, Sử Trung Hầu! Ông là người trung

thần ái quốc. Tôi tin ông. Nên xin ông cho phép tôi hỏi đôi lời:

- Sống mà không được yêu, không được sống với đúng ý nghĩa của một con người tự do được sống thì sống để làm gì?

- Người sống như loài vật, mất hết cả quyền hạn được chọn lựa người mình gửi gắm... Sống để làm gì? Thế thì thà chết còn hơn sống như sống thừa... sống nhuốc nhơ hèn yếu... Sống như một bầy thú thời hoang sơ... đến chim chóc nó cũng biết đau buồn khi cô độc! Thôi! Thà chết cho xong... *(Lại định thắt cổ)*

Sử Trung Hầu: - Thưa công chúa! Tôi khuyên công chúa là vì người xưa có trăng trối lại. Còn... nếu công chúa chối từ, không nghe lời khuyên của người già... thì tôi cũng cảm thấy nhục. Vì thấy mình đã hết lòng tin với lớp trẻ...

Thôi tuỳ... *(Rút gươm ra)*

Tôi cũng xin vĩnh biệt! Vì chẳng còn gì

nữa để mà nói mà làm... Xin vĩnh biệt! Vĩnh biệt!

(Toan tự tử thì Ngọc Lan ngăn lại vì nàng xúc động, Ngọc Lan quỳ xuống).

Ngọc Lan: - Ông Sử Trung Hầu! Ta kính phục lòng trung thành của ông đối với những người đã khuất, chắc nhiều người sẽ mỉm cười ở dưới suối vàng. Ông đã vì ta, vì lòng trong trắng, vì thuỷ chung của một con người. Ta cảm tạ tấm lòng cao cả của ông. Thôi! Ông đi đi... Cha ta sắp ra đó. Không ngộ nhỡ cha ta trông thấy lại hồ nghi ông xui dục ta điều gì... Người trị tội thì lòng ta ân hận. Thôi ông đi đi... Ta lạy tạ lòng nhân ái của ông.

Sử Trung Hầu: - Công chúa phải luôn luôn giữ mình

Ngọc Lan: - Ta cảm tạ lòng săn sóc của ông...

(Sử Trung Hầu vào, còn lại một mình Ngọc Lan)

Ôi! Hoàng cung. Hoàng cung sâu thẳm! Cái lạnh buồn càng buốt thấu tim gan.

Ôi! Sao lòng ta sầu muộn... Như mưa sầu trút hạt đến tan hoang!

(Nàng cứ như người mất hồn)

Trịnh Sâm: *(Đã ra từ lâu, nhưng cứ đứng ngắm con với thương cảm. Hai hàng nước mắt tuôn rơi)* - Ngọc Lan con!

Ngọc Lan: - Kìa, cha ra lúc nào vậy?

Trịnh Sâm: - Rạ từ lâu, cha đứng ngắm con và nhớ tới hình dáng mẹ... Mới ngày nào mà nay đã lớn khôn.

Ngọc Lan: - Cha! *(Ôm lấy Trịnh Sâm)*

Trịnh Sâm: - Con! *(Dơm dớm nước mắt)* Cha muốn nói với con một việc.

Ngọc Lan: *(nức nở)* - Con biết rồi... Con biết rồi...

Trịnh Sâm: - Cha chẳng giấu con. Chạ cũng rất thương con. Nhưng thằng Cán vừa mới ra đời. Tuyên phi năn nỉ xin con gả cho cậu Trời. Nếu không được thì Tuyên phi chết mất. Tuyên phi mà chết thì thằng Cán sẽ chết theo. Giữa hai con thì thằng Cán sẽ nối ngôi cha, khi cha qua đời. Còn con,

thân gái sẽ theo chồng... Mà Quốc cữu cũng dòng dõi hoàng thân... cũng nòi giống tiên rồng!

Ngọc Lan: - Cha ơi! Cha ngồi trên ngai vàng sao cha không nghĩ chín. Quanh cha một bè lũ nịnh thần, một lũ bất tài. Sao cha không sử dụng một chàng trai, vừa lợi nước, lợi nhà lại giữ được lời đã hứa... Cha bảo để tuỳ con... Ôi! Tuỳ con... tuỳ con tan mộng đẹp! *(Khóc)* Cha có biết không? Cha đã giết đời con rồi đó.

Hồng Ngọc Sơn chàng ơi! Em đang sống trong nỗi niềm cay đắng. Phụ tình anh bởi cha đã bạc tình.

Thế là hoa những nát tan,

Thế là hoa những héo tàn phôi pha

Đời ta tàn một kiếp hoa...

Tuyết buồn rơi trắng như là mưa tuôn.

Thật đau đớn cho em... Để đến tình lỡ hẹn, để biệt ly hận sầu.

Trịnh Sâm: - Con ơi! Cũng đã bao đêm cha trăn trở.

Suốt bao đêm canh tàn, cha nhìn trời xem sao đổi. Nghe tiếng ve sầu oán đêm khuya. Cha thương con cùng nước mắt sầu đọng ly hận. Nhưng cha cho là số phận của con người. Bởi chưng... Con là gái. Mà thằng Cán đã ra rồi... Con đi lấy chồng thì cũng phải. Chạ biết! Cha phải nuốt đau thương này vào tâm huyết... Vì một lẽ đơn giản. .. Con là phận gái.

Ngọc Lan: - Đời con... Đời con là phận gái! Thế là bao đau đớn nhục hèn con phải gánh mang? Ôi! Đời con như chiếc lá vàng... Như mầm mới nhú, không được người tưới bón. Ôi... cha! Đấng quân vương mà còn thất hứa...

Tuyên phi: *(Ôm thằng Cán ra)* - Muôn tâu!

Ngọc Lan: *(Khinh bỉ)* Lánh mặt. Nàng chỉ khóc. - Ôi đời tôi...

Tuyên phi: - Muôn tâu! Thiếp muốn gặp bệ hạ lần nữa, để tâu trình cho ra lẽ. Nếu thiếp đẻ con, thì thiếp có thể đẻ ra 10 đứa như thằng Cán này. Nhưng em thiếp là "cậu

Trời" thì chỉ có một mà thôi. Nó là người kế nghiệp tổ tiên nòi giống. Nếu lần này chúa công còn từ chối, thì thiếp còn gì mà ham sống nữa. Chết cho đành... để công chúa hưởng hạnh phúc một mình... Mẹ con thiếp sẽ chết ngay.

(Tuyên phi bóp cổ thằng Cán đang ôm trên tay. Thằng bé khóc thét lên).

Trịnh Sâm: *(Cuống quýt, sợ hãi)* - Ấy! Ấy! Tuyên phi... đừng làm quá, đừng liều lĩnh...: Trẫm chỉ có một niềm tin, một nguồn hy vọng... Thằng Cán sẽ nối dõi tổ tông.

Giám quan Trần Dũng: *(Đột ngột bước ra)* - Muôn tâu.

Trịnh Sâm: - Ai đó?

Giám quan Trần Dũng: - Dạ, thần là giám quan Trần Dũng, đứng hầu bên ngoài, thấy bệ hạ đang có nỗi lo buồn, thần liều mạng xin vào yết kiến.

Trịnh Sâm: - Sao?

Giám quan Trần Dũng: *(Quỳ xuống tâu)* - Ngọc Lan

là ngọc ngà châu báu, sao chúa công lại đem gả bán trái với ý Hoàng phi khi còn sống. Tâu chúa công! Khi xưa Đát Kỷ làm tan nát Trụ vương. Bàng Quý phi làm cho quân vương thối chí... Gương người xưa còn đó, chúa công đừng vì cả nể mà dìm ngọc nát ngà. Tôi là giám quan làm đúng với chức trách của mình, trình chúa công lượng xét...

Trịnh Sâm: - A! Quan nội gián Trần Dũng, ai cho phép ngươi được vào Hoàng cung khi chưa có lệnh... hử?

Tuyên phi: - Đấy chúa công xem, quần thần bây giờ loạn thế. Coi chúa công là cái thứ gì? Nếu không trị thì sẽ loạn nước, đất nước này sẽ hiểm nguy. Mầm loạn tặc sẽ từ đây mà ra mà nổi dậy.

Giám quan Trần Dũng: - Muôn tâu... Tôi làm theo phận sự.

Trịnh Sâm: *(Rút kiếm ra đâm Giám quan Trần Dũng)* - Làm theo phận sự này!... Nhưng

trái ý ta... vượt quyền ta, coi thường luật vua, phép nước! Mày phải chết!...

Giám quan Trần Dũng: *(Cứ ôm cả thanh gươm mà quay cuồng. Lần từng cái cột rồng một. Chơi vơi...)* - Ôi! Đất nước! Đến lúc suy vong thật rồi...!

(Gục xuống chân cột rồng mà chết)

Tuyên phi: - Ôi, triều chính. Sống làm chi... Chết đi! Chết đi cho hết nhục! Bọn loạn thần bêu xấu em ta. Đấy chúa công xem... Quốc cữu em ta toàn ra tay tế độ. Cứu người giúp người mà người ta còn vu oan cho đó. Thôi! Mẹ con ta thà chết còn hơn... *(Bóp mạnh thằng Cán đang ôm trên tay).*

Trịnh Sâm: - Ấy! Ấy! Tuyên phi! Ta vừa mới sinh ra quý tử. Nét rồng tiên đã biểu hiện rõ ràng, Phi ơi! Sao Phi quá vội vàng... để ta... để ta tuyên bố... cho Mậu Lân làm lễ cưới... *(Quay gọi)*

Quân bay! Lệnh cho văn võ bá quan...

chọn ngày lành tháng tốt, làm lễ thành hôn cho Ngọc Lan công chúa!

Đa quân: - Dạ! Phụng mệnh.

Trịnh Sâm: - Ta đã làm theo ý của phi rồi đó. Thôi phi đừng sầu muộn làm gì? Hãy vào trong an nghỉ. Đêm khuya sương lạnh, canh tàn.

Tuyên phi: *(Tỏ ra cao thủ)* - Muôn tâu bệ hạ, thiếp nghĩ lại rồi. Để phiền muộn đến chúa công là thiếp có tội... Vì trăm họ đang trông cậy vào chúa công. Nếu chúa công có mệnh hệ nào thì thiếp mang trọng tội.

Trịnh Sâm: - Sao... ái khanh nói sao? Ta biết ái khanh thương ta lắm, thương thằng Cán lắm.

Tuyên phi: - Vâng! Thiếp có thể hy sinh mình vì chúa công. Nên xin chúa công cho thôi việc cưới...

(Liếc nhìn chúa)

Bởi một lẽ... Sợ triều thần dị nghị làm ảnh hưởng đến uy tín của chúa công. Hơn

nữa thiếp vẫn băn khoăn em thiếp... Cái thằng Mậu Lân ấy không xứng với công chúa Ngọc Lan!

Trịnh Sâm: - Ấy! Không! Xứng, xứng lắm... Mà ta đã quyết rồi mà. Đừng... đừng làm thế, ái khanh, ta vì ái khanh. Tất cả vì ái khanh!

Tuyên phi: - Thôi! Chúa đừng vì thiếp, đừng vì thằng Cán, đừng vì thằng Mậu Lân em thiếp... mà nên vì Ngọc Lan công chúa. Phải tìm nơi xứng đáng mà trao duyên, chứ ạ!

Trịnh Sâm: *(Quỳ xuống chân Thị Huệ)* - Nàng ơi! Nàng hiểu cho ta. Tất cả vì nàng... Vì thằng Cán sẽ nối nghiệp cha ông!... *(Hét to ra chỉ).*

Quần thần! Chọn ngày lành tháng tốt làm lễ thành hôn cho Mậu Lân Quốc cữu! Cho Ngọc Lan công chúa xuất giá theo chồng.

(Dắt Tuyên phi vào. Thị Huệ có vẻ kênh kiệu)

Ngọc Lan: *(Chạy theo như chơi vơi)*

Cha! Cha! Sao cha đã vội vàng xuống

chỉ... Bắt đời con tàn lụi quá mau. Ôi, thế là tan nát đời tôi.

Thế là nước chảy, hoa trôi giữa dòng.

Còn đâu hương nhuỵ hoa hồng.

Còn đâu sắc thắm hoa lòng trung trinh...

(Ngất)

Phù Dung: - Công chúa! Công chúa! Lai tỉnh... lai tỉnh!

Ngọc Lan: *(Tỉnh dậy dần, nhưng như ngây như dại)* - Chồng ta... Đặng Mậu Lân? Đặng Mậu Lân chồng ta... Ha! Ha! Ha...

Phù Dung: - Chỉ vì một con mụ đàn bà mà chúa công ta mê muội... vì một con mụ đàn bà mà chúa công ta giết hại bao vị trung thần. Chỉ vì nghe lũ gian mà hại cả người thân. Thôi! Công chúa nghe em... Ta bỏ nơi đây mà trốn đi... Ta theo Hồng Ngọc Sơn đi tìm một nơi nào để xây đời hạnh phúc.

Ngọc Lan: - Ha! Ha! Bỏ lầu son gác tía... Trốn cùng ai?

Phù Dung: - Cùng Hồng Ngọc Sơn. Dù góc biển chân

trời... Chắc chàng sẽ chẳng bao giờ để cho công chúa phải khổ đâu?

Ngọc Lan: - Phải! Phải! Ta sẽ bỏ trốn cung đình. Nơi âm u lạnh lẽo... Nơi hoang vắng cô đơn. Ha! Ha! Chồng ta Đặng Mậu Lân! Đặng Mậu Lân là chồng ta?

Phù Dung: - Đi! đi!... Chúng ta đi đi công chúa.

(Định đi thì bị Sử Trung Hầu ngăn lại)

Sử Trung Hầu: - Khoan! Chúa công đã ban lệnh cho ta phải luôn luôn theo sát để bảo vệ công chúa. Dù cưới xong ta vẫn phải đứng hầu. Ta phải luôn bên công chúa giám sát, theo hầu. Không cho Đặng Mậu Lân động đến chân nàng... Ta là quan Sử Trung Hầu có mặt.

Ngọc Lan: - Ôi! Quan Sử Trung Hầu! Ngươi là quan trung thành... là người tốt. Nhưng lúc này, tình thế này, người giữ ta, là người sẽ đưa ta đến chỗ chết. Những người tốt như người... lúc này là bức tường ngăn ta trong xây dựng cuộc đời... là sự che chắn

cho thế lực suy đồi... cho nhà vua bạo tàn để làm mọi sự tự do. Đó, chính người lúc này mù quáng làm trở lực để hại cả thế hệ mai sau... Ôi! Ta mà là vợ Đặng Mậu Lân! Đặng Mậu Lân là chồng ta? Ha! Ha! Ha!

Phù Dung: *(Lừa quan Sử Trung Hầu)* - Kìa! Ông Sử Trung Hầu, có người gọi phía sau... Đi... ta đi nhanh... Phía chân trời đang hửng nắng!

(Sử Trung Hầu đi vào thì Phù Dung kéo Ngọc Lan chạy mất)

Mậu Lân: *(Cùng quan quân cho đuổi bắt)* - Quân bay! Đuổi mau... Chúng nó bỏ trốn rồi. Bắt cho được Ngọc Lan. Âm mưu này đúng con Phù Dung bày đặt. Ta bắt được thì ta sẽ cho chặt nó ra làm năm đoạn vứt xuống sông.

(Đuổi được một đoạn thì bắt được Phù Dung, còn Ngọc Lan trốn thoát)

Phù Dung: - Tôi... làm gì mà các người bắt tôi?

Mậu Lân: - Mày chủ mưu bày trò chạy trốn. Ngọc Lan đâu?

Phù Dung: - Đi theo Hồng Ngọc Sơn rồi...

Mậu Lân: - À! Quân hủ lậu! Thằng quê mùa... Ta bắt được, ta sẽ băm vằm mổ xẻ... Bay! Cho treo cổ con này lên...

(Tụi lâu la cho treo cổ Phù Dung lên một cành cây)

Phù Dung: - A! A! Vĩnh biệt công chúa. Chúc công chúa cùng Hồng Ngọc Sơn hạnh phúc.

Mâu Lân: *(Kéo chiếc thòng lọng lên cao, vừa kéo nó vừa hằn học)* - Này, hạnh phúc này! Con người sẽ không có hạnh phúc khi còn chúng tao... Chỉ có chúng tao mới là người hạnh phúc! Ha! Ha!... Theo Hồng Ngọc Sơn rồi. Vào ngục mà thăm nó!...

(Phù Dung bị treo cổ lên cành cây)

ĐOẠN V

Cảnh ngục tù

Hồng Ngọc Sơn bị nhốt trong ngục. Hai tên gác ngục đang trò chuyện.

Gác ngục: - Này mày ơi! Tại sao tao với mày bây giờ lại được đi gác ngục nhỉ? Mình là lính canh cổng cho nhà chúa cơ mà?

Gác ngục II: - Mày đần độn lắm, thế mà cũng hỏi. Mày có biết không? Bây giờ nó muốn bắt ai mà chẳng được. Dân làm gì có quyền! Mày xem, nhà tù bây giờ nhiều hơn nơi các cụ đồ dạy học, cho nên thiếu lính gác ngục.

Gác ngục I: - Này, tao nghe dân chúng người ta xì xào cái thằng đang bị nhốt trong này chẳng có tội gì đâu, trái lại, lại là hiền tài trí sỹ... Tráng sĩ yêu nước đấy! Người có tài đấy.

Gác ngục II: - Ôi! Tài bây giờ trở thành tai vạ. Thôi tao cũng ghét tài năng lắm... Tao chỉ sợ bây giờ tao lại nẩy tài ra thì bỏ mẹ. Cứ như tao với mày làm lính trơn lại yên thân. Xong phận sự về hú hí với mẹ đĩ và mấy đứa con... Tình tính tang khoai làng trộn mật, ngon thật là ngon...

(Bỗng vẳng tiếng ngâm thơ của Hồng Ngọc Sơn vang lên từ ngục tù)

Hồng Ngọc Sơn: *(Ngâm)*

- Hổ bị sa cơ nhốt ngục tù
Mắt quắc nhìn trăng dọi đêm thu
Móng sắc, văn mài trên đá lạnh!
Thu mình vẫn đợi bóng quân thù
Bốn bức tường vây... bẩy vía đau
Ba hòn, một kiếp hận dài lâu...
Nỗi đau oan ức tình đất nước!
Một nỗi thương dân nuốt hận sầu.

Gác ngục I: - Tráng sĩ ơi, còn ngâm thơ được nữa à?

Hồng Ngọc Sơn: *(Không trả lời... vẫn ngâm thơ hát một mình)*

- Ôi! Đất nước mang hình sông núi...

Lòng quặn đau, sóng biển vỗ bạc đầu

Ghập ghềnh thác lũ hang sâu...

Nỗi đau nhũ đá... nỗi đau thác ngầm

Dâu xanh đau nỗi tơ tằm...

Đục dòng nước chảy, sông Hồng phù sa

Mẹ ơi! Thương bụi tre già

Ngõ mòn nhớ lối, đường hoa nhớ mầu...

Con tằm nhớ tới lá dâu,

Bờ sông nhớ nước, ngọn cau nhớ buồng.

Con thương mẹ trăm đường cách trở...

Nào có xa mà con ngỡ trùng trùng!

Mẹ ơi, con thấy lạnh lùng.

Xa nơi ấm mẹ, xa vùng quê hương.

Nỗi đau mẹ thấu cho con.

Thờ vua giúp nước... lòng son chưa từng,

Muốn đem trí khí anh hùng

Hồn thiêng sông núi một lòng trung trinh.

Muốn đem tài đức của mình.

Giúp dân vì nước, trung thành với vua

Nào đâu xoay ngược thế cờ...

Hùm thiêng khi đã xa cơ... cũng đành!

(Mơ cưới Ngọc Lan... hai người nắm tay nhau bên đồng quê vàng lúa)

Gác ngục II: - Tráng sĩ ơi! Ngâm hay lắm... Ngâm nữa đi...

Hồng Ngọc Sơn: - Ta mượn gió nhắn về quê mẹ

Gửi tình ta theo ánh sáng tới cung đình

Nhắn người yêu... đang đau đáu trong mối tình!

Tình đứt đoạn... Bởi lòng người tàn ác

Quỳnh Loan em ơi, chốn lầu hồng gác tía

Có bao giờ thấy máu ứa cành dâu?

Có bao giờ thấy hoa tím héo sầu?

Hoa trắng rụng bên cầu Ô Thước?

Tiếng địch sông Ô làm tan quân xâm lược

Sáo Trương Lương réo rắt cảnh âu sầu!

Dòng sông Ô... Máu tráng sĩ đỏ ngầu...

Buồn Hạng Võ quận đau, tình tan vỡ!

Không! Em ơi... Ta không phải người xưa... thời cổ!

Mà nỗi đau Hàn Tín phá tan Tần

Ta không như Tần Sở với Trương Lương!

Mà thực chất Hồng Ngọc Sơn thời đại.

Ta không bao giờ như Hàn Tín lập tâm phản nghịch.

Như Lưu Bang mà sinh dạ bội ân!

Quỳnh Loan ơi! Ta thương em như hoa nở trắng ngàn

Đời chưa một cánh bướm vờn nhụy hoa

Đời em là cả đời ta

Hồn em như một rừng hoa sáng bừng

Yêu em trong sáng tâm hồn

Anh là sương đọng cánh hồng hoa em

Giọt thương, giọt nhớ lung linh...

(Có tiếng ồn ào. Đại quan mang chiếu chỉ đến)

Đại quan: - Quân!

Gác ngục I - II: - Dạ... bẩm đại quan

Đại quan: - Ta mang chiếu chỉ của Triều đình tới ngục. Để trị tội kẻ đã chẳng vâng mệnh của chúa công. Mở cửa ngục mau... Nơi giam thằng Hồng Ngọc Sơn đâu?

Gác ngục I: - Dạ... xin tuân lệnh. *(Mở cửa ngục)*

Đại quan: *(Bước vào có hai lính theo hầu)* - Hồng Ngọc Sơn quỳ mau!

Hồng Ngọc Sơn: - Ta quỳ trước ai! Sao mà ta phải quỳ?

Đại quan: - Lệnh của chúa. Chúa công có mật chỉ! Quỳ xuống!

Hồng Ngọc Sơn: - Ta nghĩ rằng ta không có tội. Còn ngươi đến đây muốn đọc lệnh gì, cứ đọc đi... Ta đứng nghe cũng rõ.

Đại quan: - Hồng Ngọc Sơn này thật bướng, sắp chết rồi mà còn dám chống triều đình.

Hồng Ngọc Sơn: - Nhưng hỏi rằng phép nước có công minh?

Đại quan: *(Đọc thánh chỉ)* - Nghe đây! Lệnh Đức Trịnh vương ban truyền chiếu chỉ. Trị phạm nhân đã chống lệnh chúa cộng. Tội

tử hình bằng ba phép chúa ban! Hồng Ngọc Sơn sẽ phải chết. Bằng thuốc độc, bằng dây thừng hay bằng kiếm sắc. Ban chỉ cho Hồng Ngọc Sơn tuỳ chọn, nếu không sẽ xử trảm hay vứt vào vạc dầu.

Hồng Ngọc Sơn: - Chống lại lệnh chúa là chống lại cái gì?

Đại quan: - Tội chúa cho lấy Ngọc Lan, sao ngươi lại dám chống Người. Người được sướng, không biết đường mà sướng.

Hồng Ngọc Sơn: - Thế rá vậy hả? Chỉ vì ta không hám giàu sang, không màng công danh, chỉ vì ta là kẻ chung tình với Quỳnh Loan người con gái bán hàng trong đám hội, ta không thích lầu hồng, xa nơi quyền quý... Thế mà phải thác oan? Thôi được, ta sẽ mượn lưỡi gươm để chết cho oai linh hiển hách. *(Cởi áo chậm chạp. Hồi hộp. Ngắm gươm thử xem có sắc)*. Ta sẽ móc tim ta để tế biển sông, ngòi... Để cho tụi bay biết Hồng Ngọc Sơn không phải là kẻ đê hèn sợ chết...

(Giơ gươm định tự tử. Thì bỗng một mũi tên từ đâu bắn trúng thanh gươm làm gươm rơi xuống đất)

Người che mặt: - Hồng Ngọc Sơn... không được chết mù quáng!

Hồng Ngọc Sơn: - Ôi! Tráng sĩ!

Gác ngục I - II: *(Hoảng hốt)* - Ôi! Tráng sĩ vô danh!

Đại quan: - Tráng sĩ vô danh!

Gác ngục I: - Xin tráng sĩ đừng giết con!

Người che mặt: - Hồng Ngọc Sơn! Sao lại chấp lệnh mù quáng? Đây là chiếu chỉ giả. Tuyên phi đã sai bọn loạn thần này núp dưới danh nghĩa chúa công để đến đây ám hại tráng sĩ

Đại quan: - Bẩm lạy tráng sĩ... Chúng con chỉ làm theo lệnh. Chúng con là người thừa hành.

Người che mặt: - Người thừa hành bây giờ cũng phải có trách nhiệm, đừng mù quáng làm liều, oan dân hại nước. Ta sẽ trị tội các người.

Hồng Ngọc Sơn: - Còn tráng sĩ là ai? Cho ta biết quý danh. Ta đã gặp tráng sĩ ở đêm Hội Long Trì dạo nọ... Có phải thế không ạ? Có

phải thế không ạ? Sao tráng sĩ lại biết ta đang lâm nạn tại đây.

Người che mặt: - Thôi tráng sĩ chớ dài dòng, ta đến đây trước hết vì một trang tuấn kiệt, người tài năng và có đức độ hơn người. Vì tình người... vì lương dân... Muốn mong giúp tráng sĩ thoát khỏi tai ương. Ta khuyên tráng sĩ nên về ngay cung phủ Mậu Lân cứu người yêu đang mắc nạn. Chính Ngọc Lan công chúa lại là Quỳnh Loan tiểu thư đó.

Người trung trinh hết mực yêu chàng. Nàng muốn dành cho tráng sĩ những phút bất ngờ... Nàng là một cô gái thông minh và không hám giàu sang quyền quý. Nàng bị Tuyên phi Thị Huệ ám hại không ngừng, không muốn cho con chồng mở mặt.

Chàng nên đi ngay... Không có Ngọc Lan sẽ bị nhục bởi Mậu Lân. Còn ta, ta sẽ đi theo tráng sĩ ngay.

Hồng Ngọc Sơn: *(Bịn rịn, hàm ơn)* - Tráng sĩ là ai? Người là ai. .. Xin cho ta biết.

Người che mặt: - Là ai rồi sau này tráng sĩ sẽ biết. Đi ngay đi. Để ta đối phó với lũ coi ngục này.

Hồng Ngọc Sơn: - Ôi! Hạnh phúc tưởng chừng êm đẹp...

Ai ngờ lại có sự léo lắt như thế này... Ôi Ngọc Lan! Tấm thân ngà ngọc. Tình yêu trong trắng... đẹp như một bông hồng mới hé nở đầu xuân. Thế mà bây giờ đang nằm trong bàn tay của tên quỷ Mậu Lân, ta quyết không tha mày.

Người che mặt: - Hồng Ngọc Sơn! Hãy đi đi... Bây giờ là phải bằng việc làm, đừng than khóc mãi nhiều lời. Thời gian bây giờ là vàng ngọc, chậm một khắc sẽ nguy hiểm đến tính mạng con người. .. Đừng chần chừ ái ngại. Chúng ta chỉ có thái độ dứt khoát thì mới cứu nổi công chúa mà thôi. Đi đi.

Hồng Ngọc Sơn: - Đa tạ... Biết ơn tráng sĩ.

Người che mặt: - Ta sẽ gặp nhau... đến trước đi, ta sẽ đến sau.

Hồng Ngọc Sơn: - Bây giờ ta hãy nhốt hai chú vào đâu đã. Không có lộ ra thì không cứu được Ngọc Lan.

Gác ngục I: - Lạy tráng sĩ. Ngài thương chúng con thì hãy thả chúng con ra cho chúng con đi trốn. Nếu không, nhốt chúng con vào đây thì Quốc cữu sẽ giết chết chúng con như giết rệp.

Gác ngục II: - Trình lạy tráng sĩ, ở đây có một thằng chúa ngục, nó là con cháu Trịnh Sâm. Trịnh Sâm trao cho nó cai quản cái ngục này, nó là thằng gian ác, ăn hối lộ, trai gái, rượu chè.

Nó có tàn, có tán, có lọng, có ô... Nó thường say, mồm nó kêu như lợn giống ạ... Xin tráng sĩ hãy ra ân... đem nó ra đây cho nó chết thay... Còn chúng con... dạ! chuồn thẳng ạ!

Người che mặt: - Được ta tha cho các ngươi. Còn các ngươi dụ nó ra đây.

Gác ngục I: *(Đi vào một phút, đi ra theo sau là tên chúa ngục)*

- Dạ lạy chúa!... *(Nói với khán giả)* Đây cũng là một loại chúa. .. Chúa dê cụ!

Chúa ngục: *(Trong cơn say mềm)* - Có cái gì đây?

Gác ngục I: *(Nói với Gác ngục II)* - Vào mặc giả con gái rồi ra đây. Nhanh lên... Rượu nữa nhé?...

Gác ngục II: - Yên trí.

Gác ngục I: - Dạ! Tâu chúa thằn lằn...

Chúa ngục: - Ồ... cái gì lại có cái nhùng nhằng đấy?

Gác ngục I: - Dạ... Không... có con bé nó cứ nhùng nhằng đấy ạ. ..

Chúa ngục: - Con bé nào? Nó ở đâu ra đấy?

Gác ngục I: - Dạ... bò lạc.

Chúa ngục: - Sao nó lại lạc vào cái ngục này?

Gác ngục I: - Dạ nó ngửi hơi thấy chúa ạ.

Chúa ngục: - À thế hả? Nó ngửi thấy hơi tao...? Láo, mày làm tao cứ như mùi thịt bò thiu trong chạn ấy hả?

Gác ngục I: - Dạ... Không, ngài thơm lắm ạ...

Chúa ngục: - Thơm như mùi gì?

Gác ngục I: - Dạ thơm như mùi mắm tôm chanh ớt ấy ạ.

Chúa ngục: - Này! Cái đứa mà mày bảo... Thế chúng mày đã làm gì nó chưa?

Gác ngục I: - Dạ... ngài chưa dùng, chúng con đâu dám. Chúng con chỉ mới giặt hộ nó cái yếm thôi ạ...

Chúa ngục: - Thế! Cái yếm của nó ở chỗ nào?

(Vừa lúc ấy gác ngục II đã mặc xong quần áo giả nữ đi ra. Gác ngục I chỉ vào vú giả của gác ngục II)

Gác ngục I: - Dạ nó ở chỗ này ạ...

Chúa ngục: *(Ôm lấy gác ngục II)* - Ôi! Em đây hả? Hả? Chỗ này đây hả...

Gác ngục II: *(Nói giả nữ)* - Vâng, em đây...

Chúa ngục: - Em ở đâu đến đây thế?

Gác ngục II: - Dạ... em ở phố Hàng Bồ

Chúa ngục: *(Mê mẩn)* - Ôi! Em yêu quí... Sao em đẹp thế... Thảo nào ta trông em cứ như cái bồ sứt cạp ấy... à! Mà ta vốn thích trần truồng... Em cởi quần áo ra cho ta coi. Ta là quần thần của Quốc cữu mà ly. Máu của Quốc cữu mà lị... Tụt quần ra...

Gác ngục II: *(Tụt quần)* - Dạ! Em tụt quần đây.

Chúa ngục: - Ôi! Đôi chân em đẹp quá... như chân cò ấy... cởi nữa ra... *(Gác ngục II cởi dần... cởi hết. Cuối cùng chỉ còn có cái quần đùi... coóc sê... đầu chít khăn nữ)*

Gác ngục I: *(Sợ lộ hết)* - Con kia! Rượu đâu? Chuốc cho chúa.

Gác ngục II: *(Cuống quýt lấy rượu)* - Đây... Rượu đây ạ.

Gác ngục I: - Tiếp rượu chúa đi! Chuốc rượu đi...

Gác ngục II: *(Uốn éo như vũ nữ, vừa chuốc rượu vừa hát)*

-...Trông thấy chàng. Lòng em đây xôn xao bồi hồi mơ màng! Chàng ơi! Chén quỳnh tương. Thôi say mẹ nó rồi...

(Tên chúa ngục say mềm, nằm sùi bọt mép)

Gác ngục I: - Dạ, thưa tráng sĩ... Tráng sĩ hãy tha tội chết cho chúng con. Còn thằng này là đại gian, đại ác... Nó là con cháu Trịnh Sâm. Nó đáng chết đâm chết chém.

Người che mặt: - Được! Ta tha cho các ngươi. Các

ngươi phải cải tà quy chính, về quê nhà mà làm ăn.

Đi ngay đi, còn thằng này để nó ở đây chịu chết.

(Chỉ vào tên chúa ngục) Chúng mày những quân tàn ác, sẽ chết bởi những bàn tay tàn ác.

(Xác nó nằm chắn ngang ngay cửa ngục. Người che mặt treo trước cửa ngục một mảnh giấy có viết chữ "PHẢI CHÉM ĐẦU NHỮNG TÊN TÀN BẠO".

Ký tên: TRÁNG SĨ VÔ DANH)

ĐOẠN VI

NGOÀI MÀN

Hai hề riễu

Nô ất: - Này Giáp ơi... Mày có biết sắp cưới ai không?

Nô giáp: - Không.

Nô ất: - Trời... Chuyện tày đình thế mà mày không biết à? Cưới con cóc!

Nô giáp: - Sao lại cưới con cóc? Con cóc lên làm người à

Nô ất: - Con cóc là cậu ông trời ấy mà...

Nô giáp: - À... cưới Cậu trời... Thế ai làm ông tơ bà nguyệt?

Nô ất: - Tao làm tất.

Nô giáp: - Thế mày định cho quan viên hai họ ăn gì?

Nô ất: - Húp nước sáo.

Nô giáp: - Thằng này láo! Mày định cho hai họ ăn một trăm con voi chắc! Trăm voi không được một bát nước sáo mà. Có nghĩa là mày không cho người ta ăn gì. Bậy thế không được.

Nô ất: - À... à thế thì tao cho họ ăn món khác. Hai họ này thì tao phải cho ăn toàn món lạ.

Nô giáp: - Món gì? Phải là món họ chưa ăn bao giờ... Bây giờ phải cho họ ăn luôn luôn cái thứ đó. Chứ nem công chả phượng thì họ ăn chán rồi.

Nô ất: - Ừ... ừ món ăn này... Sẽ tuyệt cú.

Nô giáp: - Nào! Món gì? Mày kể ra cho tao xem nào...

Nô ất: - Củ đậu bay

Nô giáp: - Ôi!

Nô ất: - Quai hàm sào

Nô giáp: - Ối!

Nô ất: - Giun đũa giả lươn

Thuỷ tinh thay yến

Móng lừa ninh miến

Củ từ ông sư

Mỗi ông một bát

Nô giáp: - Ngon thật... Những món ấy tao cũng chưa được ăn bao giờ.

Nô ất: - À... Mày muốn ăn những thứ đó, thì mày xin gia nhập vào họ nhà quan đi. Tao làm chủ trì tao cho ăn thử đấy. Mày muốn nếm không? Tao cho ngửi một tý đây này...

(Dơ ngón tay, thòi ngón cái ra ngoáy ngoáy...)

Nô giáp: *(Hít hít)* - Ôi sướng nhỉ? Làm công hầu khanh tướng cũng sướng, mày nhỉ? Ăn thì cũng ngon... mà nghe dân chửi cũng ngon... Ngon ơ đi! Nhưng làm thế nào mà nhập được vào cái món ấy hả?

Nô ất: - Mày có em gái đẹp không? Mày có chị đẹp không? Mày có vợ đẹp không? Mày có mẹ đẹp không? Có sắc đẹp là có tất cả.

Đấy Tuyên phi đấy. Bà đẹp kiều diễm, bà đẹp hơn cả tiên là bà có tất cả.

Nô giáp: - Đâu được mày. Nhận vào phủ chúa, làm quân thần phải chọn toàn những loại... khiêm tốn, chín chắn, thông minh, sáng suốt, toàn tâm toàn ý, bảo sao nghe vậy... dốt dốt một tý cũng được! Người vào đó phải là những người luôn luôn tỏ vẻ có suy nghĩ, đắn đo trong công việc, dù sau này công việc đó hỏng vứt cũng không sao... Nhưng thái độ là phải tỏ ra như thế thì mới là người mẫu mực chín chắn! Có như vậy thì mới nhập tịch được.

Nô ất: - Ừ! Thật đấy nhỉ... được nằm trong danh sách quan tâm của cấp trên cũng chẳng phải dễ. Muốn được các ông ấy chú ý thì trước hết mũi mình phải thật thính... Chúa ghét ai, yêu ai là mình phải tỏ thái độ theo liền. Phải biết tán... tán cho đúng chỗ, đúng lúc... Phải biết nhiều, nhiều những ai chúa ghét, để chứng tỏ rằng mình là kẻ trung thành đệ nhất chứ. Cái

ấy khó đấy, bởi vì mũi chúng mình là mũi người, mà mũi người bây giờ thì không thính bằng mũi của loài đánh hơi.

Nô giáp: - Kìa! Mày xem... Đám cưới "Cậu trời" cứ như là mở hội. Nhân dịp này khối thằng đến nịnh cho mà xem... Nịnh một tý được chức nọ, chức kia tội gì không nịnh. Ôi! giời ơi kìa. Mấy con mẹ Hàng ngang, Hàng đào, Hàng bạc õng ẹo cứ như mấy con đĩ thầy!... đi ra, đi vào bê quả... Ê! Hai cô kia đi đâu?

Gái Hàng bạc: - Dạ... thưa hai bác, em vào mừng Quốc cữu ạ.

Nô ất: - Thế hai cô không biết, được vào trong ấy phải qua bao nhiêu cửa à? Bây giờ muốn chui lọt vào đâu thì ở đấy cũng đều có cửa cả. Thậm chí đến nhà đi vệ sinh của Quốc cữu cũng phải qua vài cửa nữa là... là cửa công môn này! Láo! Lại dám coi thường. Này, thứ tớ đứng đây cũng là mang dòng máu của Quốc cữu đấy; vì thế phải khám, khám tuốt tuồn tuột luôn...

Gái Hàng đào: - Dạ... Chúng em biết, nhưng chúng em cứ tưởng...

Nô giáp: - Hừ! Cứ tưởng thì có ngày ôm bụng

(Chỉ vào cái quả đỏ)

Gái Hàng bạc: - Dạ! Đồ tặng lễ cưới cho Quốc cữu.

Nô giáp: - Mở ra xem. À... à... toàn vàng bạc à? Đút lót à?

(Toàn của đúc bằng vàng bạc thật. Như là cô gái khỏa thân chẳng hạn)

Này! Sao cô em xinh đẹp thế? Xinh thế mà vẫn phải tặng của quý như thế này à?

Gái Hàng bạc: - Mất một tý, được cả cửa hàng, được giàu sang, cả họ được bổng lộc.

Nô giáp: - À, vậy đó. Thế bây giờ hai cô em muốn qua cửa này, thì hai cô em phải cho ta cái gì nào? Cửa đầu có chui lọt thì cửa sau mới thuận.

Gái Hàng đào: *(Lẳng lơ)* - Thế hai bác muốn gì ở chúng em nào?

Nô ất: - Hì! Hì! Muốn hai cô em nộp mạng... Muốn cầm tay... Muốn, muốn...

Gái Hàng đào: - Đây! Thế thì có gì là khó *(Dơ tay mình cho Nô ất cầm)*

Nô ất: *(Vuốt ve)* - Ối... giời ôi! Mát dịu. Thảo nào khối thằng chết *(áp má vào tay)* Ôi giời ôi! Mát như nước suối róc rách chảy vào tim mình ấy...

Nô giáp: *(Nói với cô Hàng bạc)* - Còn em...

Gái Hàng bạc: - Anh cũng thích à...

Nô giáp: - Ế hế... Đến ông cụ anh ở nhà cũng thích nữa là anh.

Gái Hàng bạc: - Đây anh cầm đi...

Nô giáp: - Ối giời đất ơi! Trời đất quay cuồng, anh chẳng trông thấy gì nữa cả. Mát lạnh đi... Thế này thì chết cha Quốc cữu là phải.

Nô ất: - Này... Nô giáp ơi! Bây giờ mốt mới. Ta đổi đi, đổi... mỗi đứa cầm tay người lạ một chút...

Nô giáp: - Ừ phải đấy! Một tý hơi lạ... bằng một tạ hơi quen. Ối giời ơi! Mát lịm con ông cụ *(mê mẩn)*

Nô ất: - Ừ... vào đi, chốc nữa quay ra lại đến đây nhé, anh chờ.. Dân Hàng Đào nhé!

Hai cô gái: *(Từ biệt đi vào)* - Chúng em đi nhé... ừ chúng em chốc nữa quay lại *(vào mất)*

Nô giáp: *(Mắng Nô ất)* - Sao tao hẹn đầu phố, mày lại hẹn cuối phố?

Nô ất: - Trời ơi!Ngu đầy mình... Ngu bốc ra mùi... Hẹn thế để dễ làm ăn. Còn như vừa rồi, muốn đi sâu một tý... ngượng bỏ mẹ. Mắt mày cứ dương lên như mắt ếch... Bố ai dám làm gì.Ối giời ôi! Trông cái tý nó to quá... Tao thèm là *(nuốt nước bọt)* Chốc nữa phải chết với ông!

Nô giáp: - Ừ, ừ... Đúng thế.

Chốc nữa quay ra

Là mày phải chết

Chết mê chết mệt, chết đứ đừ đừ...

Mỡ đến miệng mèo

Không ăn cũng thiệt

Mày chết với ông... ông xơi trước!

(Hai đứa nhảy cỡn lên) Tình tính tang. Tang tình tình tang...

ĐOẠN VII

Phủ Quốc cữu Đặng Mậu Lân, hoa đầy nhà, trang hoàng lộng lẫy. Mậu Lân lố bịch ngồi giữa. Cạnh Quận Huy, bên là Ngọc Lan.

Các vũ nữ xếp hàng xung quanh.

Quần thần ngồi thứ tự

Quân sĩ oai nghiêm.

Mậu Lân: - Các khanh! Hôm nay ngày lành tháng tốt, trời đất ban cho ta được hưởng hạnh phúc ở trên đời. Trời đất cũng ban cho ta nàng Ngọc Lan công chúa xinh tươi.

Hôm nay làm lễ thành hôn, ta lệnh cho các người múa, hát vui chơi... và được say cho đến chết!

Quân bay! Mở hội!

(Chiêng trống... Nhã nhạc tưng bừng)

Quận Huy: - Được lệnh chúa công, được phép của Tuyên phi Đặng Thị Huệ, hôm nay nhân ngày lành tháng tốt, làm lễ vu quy cho công chúa Ngọc Lan về phủ Quốc cữu để xum vầy Tần Tấn loan phượng! Quần thần vui mừng, chúc hạnh phúc... Chúc vạn thọ... Chúc cho Quốc cữu từ nay phúc, thọ, khảng, ninh! Bổng lộc đầy nhà... Giòng giống nảy nở.

Mậu Lân: - Đa tạ! Đa tạ! Cho vui đi... Nào có gì hay nhất! Múa tinh hoa... của đất nước phồn vinh.

(Chỉ vào một vũ nữ đẹp nhất)

Nàng kia! Múa ta xem...

Vũ nữ I: *(Múa một mình, thân hình rất đẹp)*

Mậu Lân: - Thôi! Nàng kia... Thay đổi điệu múa đi, có gì lạ mắt!

Vũ nữ II *(Múa mạn rợ. Vừa múa, vừa hát)* - Hây! Hây! Hây! Những thân này... Những cánh tay... Đường cong... nét uốn... mộng mê say... Hây! Hây! Hây!

Mậu Lân: *(Cười tít mắt)* - Ôi! Đẹp quá... Tuy man rợ, nhưng sao đẹp thế... Múa nữa đi...

Vũ nữ II: - Hây! Hây! Hây! Ôi, tràn đầy... Nhựa sống... tràn đầy... Em đây... ước vọng của mùa xuân... Hiến dâng! Hiến tất cả. .. Tuổi xuân... *(càng ngày càng man rợ)*

Mậu Lân: - Ôi! Hay... Ôi! Đẹp quá *(Quay lại nói với Ngọc Lan)*

Kìa nàng xem đi... Xem đi... Sao em buồn thế?

(Vũ nữ múa rất hấp dẫn. Mậu Lân bước xuống ôm lấy vũ nữ hôn thắm thiết quanh người vũ nữ).

Ôi! Sao đẹp... Thân hình em đẹp lắm...

(Rồi đến bên Ngọc Lan)

Em ơi! Anh từng được nghe đồn là em hay thơ, hay hát. Em hát hay và múa cũng không kém nàng tiên. Hôm nay là ngày lễ cưới... Em là vợ ta, ta là phò mã!... Em nổi tiếng khắp Thăng Long này! Sắc đẹp kiều diễm... Ôi mỹ lệ. Em múa hát cho ta xem nhé...

(Đèn lúc này tắt hết. Chỉ còn một ngọn đèn dọi thẳng vào mặt Ngọc Lan).

Ngọc Lan: *(Bộc bạch)* - Hồng Ngọc Sơn chàng ơi! Chàng hiện nay ở đâu? Góc biển hay chân trời. Biên cương hay vùng thôn dã... Chúng ta cùng đau... đau vì đất nước!... Đau vì mối tình ly biệt, cách trở ngàn trùng! Ôi! những đêm Long Trì, những đêm dạ hội... Những đêm trăng sao chứng kiến cho mối tình của đôi ta... Em hát cho chàng nghe nhé... Em múa cho chàng xem nhé... Khúc hát thơ ngây từ những ngày bị nghiêm cấm trong thâm cung... Ôi! Chàng ơi!...

(Vẫn chỉ có một ngọn đèn. Ngọc Lan uyển chuyển dịu dàng. Múa và hát)

Tiếng tiêu não nùng... đau đớn giấc mơ huy hoàng ngày nào còn đâu? Rót bao giọt sầu, ôi đời biệt ly.

Xót xa lòng này, chàng, chàng ơi! Chốn phương xa vời, đoái hoài tình em, tình quê hương, chốn xa xăm chàng nơi đâu?

Trời tuôn mưa... Đời tuôn giọt sầu thương, khóc cho tình vấn vương... khóc cho lòng nhớ mong... Nếu trên đường chàng đang rong ruổi. Em chúc chàng chóng được thành công! Ôi! Đời biệt ly!

Mậu Lân: *(Trông thấy Ngọc Lan hấp dẫn và đẹp quá, hắn như cuồng dại, xông vào ôm lấy, đè Ngọc Lan)* - Ôi! Em đẹp quá... Mộng thần tiên... Em là của ta... là vợ ta. Ta hưởng... ta tận hưởng...

(Đèn quay tít muôn màu)

Ngọc Lan: - Không! Không! Mậu Lân không phải là chồng ta! Không phải là chồng ta... Không! Không!

Sử Trung Hầu: *(Chạy ra ngăn cản)* - Quốc cữu! Không được càn rỡ... Công chúa còn đang lâm bệnh.

Mậu Lân: - Sử Trung Hầu! Tránh ra... Không việc gì đến người... Mặc ta... Tránh ra!

Sử Trung Hầu: - Công chúa còn ngây thơ, còn nhỏ dại...

Mậu Lân: - Tránh ra!

Sử Trung Hầu: - Không được càn dỡ!... Chúa công đã ra lệnh cho ta phải can ngăn khi...

Mậu Lân: *(Chộp lấy thanh gươm bên giá)* - Này thì chúa công ra lệnh này *(Đâm chết Sử Trung Hầu)* Chúa là cái gì? *(Đâm thêm một nhát nữa... Rồi vứt gươm... ôm lấy Ngọc Lan định chạy vào trong).*

Sử Trung Hầu: *(Ôm vết thương ở ngực)* - Ôi! Ta phò Lê giúp chúa đã bao đời nay. Ta được cái gì?... Ta chỉ biết can ngăn những điều tai ác... Chỉ biết điều lành, điều thiện. Ôi! Sao triều đình... Triều đình lại có những người tàn bạo. Ôi! Ôi! Ôi suy vong thật rồi.

(Ngã xuống chết)

Phù Dung: *(Xách gươm chỉ vào mặt Mậu Lân)* - Mậu Lân! Mi đã làm nhơ nhục ta một lần trong đêm dạ hội. Lần thứ hai treo cổ ta lên cành cây.

Nếu không được quan hộ thành Phạm Mỹ

cứu cho, thì bây giờ ta đã thành người thiên cổ. Đến hôm nay mày lại làm nhục Ngọc Lan công chúa.

Vậy hãy nhận lưỡi gươm của ta... Ta quyết trả thù...

(Xông vào chém nó. Hai bên đánh nhau được một lúc, vì sơ ý nên bị quân của Mậu Lân đâm trộm một nhát từ sau lưng: Phù Dung lảo đảo)

Tiếng hô: - Cậu Trời! Cậu trời chạy đi...!

Phù Dung: *(Ôm vết thương)* - Chúng bay là lũ hèn nhát. Đâm trộm ta từ phía sau lưng. Lũ hung tàn! Ôi! Công chúa ơi, em chết mất. Mẹ ơi! Con chết mất. Chưa đền ơn được gì cho mẹ. Mẹ đừng oán con.

Con giữ cho hồn trong trắng... Con giữ chọ trọn thuỷ chung. Ối! Công chúa... Công chúa Ngọc Lan... Mong công chúa cùng với Hồng Ngọc Sơn hạnh phúc! *(Ngã xuống chết).*

(Mậu Lân từ trong trướng đi ra, quần áo tả tơi, người đầy máu, phờ phạc)

Mậu Lân: *(Hét)* - Thôi dẹp! dẹp hết! Hay ho gì nữa mà múa hát. *(Mọi người sợ hãi tan dần)*

Hồng Ngọc Sơn: *(Cầm kiếm nhảy vào)* - Mậu Lân! Hãy nhìn đây! Ta đến để trị tội mày... *(Xông vào đánh)*

Mậu Lân: - A! Ngài Tổng trấn... Xông vào... Quân! Xông vào! Xông vào bắt sống tên này cho tao.

(Chúng vây lấy Hồng Ngọc Sơn)

Hồng Ngọc Sơn: - Ta sẽ giết chết bọn loạn thần. .Chúng mày đừng hòng thoát khỏi tay ta... Ta vì phép nước luật vua... *(Đánh nhau rất ghê)*

Người che mặt: *(Nhảy vào)* - Hồng Ngọc Sơn tráng sĩ... Đã có ta giúp sức

Quận Huy: - Ôi! Thích khách! Thích khách!

(Đánh nhau một lúc thì bắt được bọn chúng. Mậu Lân và Quận Huy quì xuống chân người che mặt và Hồng Ngọc Sơn)

Người che mặt: - Hồng Ngọc Sơn tráng sĩ, ta muốn để cho chàng sử việc này.

Mậu Lân: - Con lạy hai người, cho con được sống ở đời. Con đền ơn ngàn vàng. Vàng, ngọc hoặc kim cương?

Quận Huy: - Xin hai người ân xá cho chúng con. Muốn gì chúng con cũng xin nộp.

Người che mặt: - Chúng bay làm quan hưởng lộc vua, lộc nước. Là đại thần nắm phép nước trong tay, chúng mày cậy quyền, cậy thế hà hiếp dân chúng, ám hại trung thần... Bao nhiêu trung thần chết vì tay chúng bay rồi, chúng bay có nhớ không?

Chúng mày làm đảo lộn cương thường đạo lý... Phép vua luật nước, chúng bay coi thường... Người tài chúng bay không dùng, toàn dùng loài xiểm nịnh. Trước khi xử chúng mày tao sẽ cho chúng mày biết tao là ai... Và ai xử chúng mày?

(Tháo mạng che mặt ra)

Mậu Lân - Quận Huy: *(Bàng hoàng, hoảng sợ)* - Ôi! Quan hộ thành Phạm Mỹ người nắm phép vua luật nước trong tay.

Hồng Ngọc Sơn: *(Cũng ngạc nhiên, kính phục)* Quan hộ thành Phạm Mỹ! Người nắm phép vua, luật nước nghiêm minh, người đánh đông dẹp bắc vì dân.

Phạm Mỹ: - Hồng Ngọc Sơn hãy vào cứu Ngọc Lan nhanh

Hồng Ngọc Sơn: *(Vào bế Ngọc Lan ra. Nàng đã chết trong tay chàng)*

Quan hộ thành ơi! Nàng đã chết rồi...
Nàng như một đóa hoa tươi,
Cánh tàn hoa trắng tả tơi trước mùa,
Lòng ta như táp cơn mưa
Giọt buồn, giọt nhớ, đời chua xót này
Mưa buồn thánh thót từng giây
Nỗi đau nhỏ giọt, máu đầy ứa tim!

Phạm Mỹ: - Tráng sĩ hãy đặt nàng trên bệ này... Ta sẽ moi tim hai thằng khốn nạn để tế nàng.

(Hoa đắp đầy người Ngọc Lan. Hàng hàng vũ nữ mang toàn đồ trắng... Hai tên loạn thần quỳ trước Ngọc Lan)

Hồng Ngọc Sơn: - Ngọc Lan em ơi! Hồn có linh thiêng... Hãy về đây chứng giám, chứng cho lòng anh thương xót vô cùng... Em hãy về đây cùng hồn sông núi hào hùng... Thù nhà... nợ nước... Tình anh... Em sẽ chứng giám cho sự thuỷ chung. Hãy phù hộ cho những người tài giúp nước... Hãy cùng góp vào vận nước. Nước có phồn vinh thì dân mới ấm no...

Phạm Mỹ: - Quận Huy! Mậu Lân nghe đây! Hai đứa mày ăn lộc vua lộc nước! Mà tàn bạo ức hiếp muôn dân. Coi thường kỷ cương phép nước, làm càn. Cậy quyền thế, có chị mày mà bạo ngược! Ta thay mặt cho phép vua luật nước. Cho những người trung trực kiên cường...

Trị chúng mày theo nguyện vọng của toàn dân.

Là bài học cảnh cáo bọn loạn thần còn lại,

Ta moi tim chúng bay để tế những oan hồn bi hại!

Hãy nhìn dây... Lưỡi kiếm của ta!

(Rạch bụng hai đứa moi tim ra. Bằng một điệu múa vô cùng trầm lặng)

(Hai người tế lễ xong rồi ra đi)

Hồng Ngọc Sơn: - Nàng hãy cùng ta theo chân lý
Bừng chân trời hửng nắng sớm mai...
Văn chương cung kiếm miệt mài.
Cho non sông hửng, nắng trời chói chang!

Phạm Mỹ: - Hồng Ngọc Sơn tráng sỹ! Thôi ta đi.
Chân trời đã dần hửng sáng rồi.

(Hai người lên ngựa ra đi. Tiếng vó ngựa rộn rã. Chân trời ửng hồng. Múa quanh xác Ngọc Lan. Nhạc trầm buồn... dần dần lạc quan... vui lên rạng rỡ. Chân trời bừng sáng).

MÀN

BÙI VŨ MINH

NGƯỜI THIÊN ĐÓ

NHÂN VẬT

Lý Công Uẩn: Tức Lý Thái Tổ

Ngọc Mai: Vợ Lý Công Uẩn

Thiền sư Vạn Hạnh: Thầy dạy Lý Công Uẩn

Lê Long Đĩnh: Vua cuối cùng nhà Tiền Lê

Hề:

Lê Thuyên: Cận thần của Lê Long Đĩnh

Kiều Liên: Vợ Lê Long Đĩnh

Lê Trung Tông: Anh trai Lê Long Đĩnh

Thái hậu: Mẹ đẻ Lê Long Đĩnh và Lê Trung Tông

Đào Cam Mộc: Quan Chi Hậu triều Lê

Thiền sư Quách Ngang :

Lý Đức Chính: Tức Lý Phật Mã, con trai của Lý Công Uẩn

(Dân chúng, lính tráng, cung nữ, vũ nữ v. v...)

CẢNH KHAI TỪ

(Trên đài cao là hình tượng đức Lý Thái Tổ in trên nền trời có những đám mây như rồng vàng đang bay lên. Dân chúng và văn võ bá quan hướng về Lý Thái Tổ. Đèn sáng lên trong âm nhạc)

Lời ngâm của Lý Thái Tổ:

Chí lớn non cao nổi đầu rồng

Ngũ sắc mây thiêng giấu đai công

Bao giờ nhà Lý gây cơ nghiệp

Cành gạo trổ hoa hiện hình long.

(Một điệu múa trang nghiêm và lộng lẫy, tất cả như hướng lên nền trời cao thẳm).

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH I

(Làng Diện Uẩn thuộc châu Cổ pháp. Một mái đình dưới gốc cây gạo. Phía xa là ngôi chùa Ứng Tâm ẩn hiện trong sương khói. Thấp thoáng dòng sông Tiêu Tương sáng lên như dải lụa... Lý Công Uẩn đứng một mình trầm ngâm, Ngọc Mai ra).

Ngọc Mai : - Công Uẩn... Chàng làm sao mà ánh mắt bần thần ngơ ngác?

Lý Công Uẩn : - Ngọc Mai ơi, tôi sắp phải xa em rồi, lòng tôi thương nhớ...

Ngọc Mai : - Chàng đi đâu?

Lý Công Uẩn : - Tôi định lên đường, vào kinh lập nghiệp

Ngọc Mai : - Chàng vào kinh thật ư? Chàng xa em thật ư?

Vậy là từ nay ở chốn làng quê

Mẹ con em sẽ tựa cửa ngóng đợi chàng về.

Lý Công Uẩn : - Ngọc Mai... Chúng mình sắp có con thật ư?

Ngọc Mai : - Vâng... Công Uẩn ơi.

Quan san nghìn dặm mong chờ

Mai đây thêm một trẻ thơ đợi chàng

Lý Công Uẩn : - Mai ơi, tôi chẳng muốn xa Mai, xa làng quê Diên Uẩn, xa hội làng Quan họ ngày xuân. Nhưng chí nam nhi phải ngang dọc tung hoành, cuộc đời lớn đang chờ ở phía trước.

Ngọc Mai : - Chàng ra đi em đâu dám cản ngăn

Lúc xa rồi, chàng còn nhớ xóm nhớ làng

Hay chỉ còn bóng mai gầy đợi mong bên thềm vắng.

Lý Công Uẩn : - Tôi làm sao có thể nguôi quên

Khi biết ở nơi đây em vẫn chờ vẫn đợi

(Vỉa quân tử vu dịch)

Em ơi... Lòng anh nặng một lời thề

Dù bão dông chẳng đổi vẫn trọn bề với em.

Ngọc Mai : - Rồi đây hai ngả cách ngăn
Nơi núi cao, mây trắng biết khi nao chàng về.

Lý Công Uẩn : *(Hát - chức cẩm hồi văn)*

Dù xa cách muôn trùng lòng vẫn nhớ
Ngọt bùi cay đắng đã từng
Ta cùng gánh chia
Nhớ lúc phân ly
Mây gió lưng trời
Nhớ đất nhớ người lòng trĩu nặng hồn quê.

Ngọc Mai : *(Hát tiếp).*

Chàng đi khuất nẻo xa mờ
Ở nơi quê nhà ngày trông tháng đợi năm chờ
Có con đường hoa sở
Nơi hẹn hò thành nỗi nhớ đôi ta
Cho dù muôn cách xa
Mộng ước lớn đang chờ ta

Tình gửi lại chốn quê nhà

Lòng vẫn bên lòng mãi mãi chẳng hề xa.

Lý Công Uẩn : - Mai ơi, tôi đi rồi, em ở nhà một mình rồi sẽ sinh nở ra sao?

Ngọc Mai : - Chàng đừng lo, em còn có họ hàng xóm làng đỡ đần lúc vượt cạn.

Lý Công Uẩn : - Cho dù có họ hàng làng xóm

Nhưng lòng tôi vẫn lo lắng khôn nguôi

Chỉ sợ mai sau tôi đã xa rồi

Con ra đời không được nhìn mặt bố

Sợ con chúng mình cũng lại giống như tôi.

Chịu cảnh mồ côi từ lúc chào đời.

Ngọc Mai : - Công Uẩn ơi!

Đã bao trăng hẹn gió thề

Sao chàng không kể em nghe đời chàng

Hay lúc chào đời, chàng chẳng còn cha mẹ cưu mang?

Lý Công Uẩn : - Tôi sinh ra dù chẳng còn cha mẹ

Nhưng đã có tình thương đùm bọc của xóm của làng

Lại được thiền sư Vạn Hạnh cưu mang dạy dỗ

Tôi vẫn coi người như cha đẻ của tội.

Ngọc Mai : - Kìa, thầy đã ra...

Lý Công Uẩn và Ngọc Mai : - Chúng con chào thầy ạ.

Vạn Hạnh : - Công Uẩn, hành trang của con đã chuẩn bị xong chưa?

Ngọc Mai : - Trình thầy, con đã sắp hành lý cho nhà con đầy đủ rồi đây ạ?

Vạn Hạnh : - Thầy hỏi Công Uẩn cơ.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, hành trang con mang theo là những bài học thầy dạy con từ tấm bé.

Con mang theo mình chữ Nhân chữ Nghĩa, chữ Dũng chữ Trí.

Lời phật dạy vẫn còn nguyên hào khí

Đánh thắng vạn quân không bằng tự thắng lòng mình.

Con đi xa mang theo cả nghĩa tình

Của làng quê Cổ pháp.

Vạn Hạnh : - Khá! Khá lắm!

Ta đã viết thư cho Thái uý Phạm Cự Lượng

Cùng các bậc chân tu được triều đình nể trọng

Là Khuông Việt Đại Sư

Và Pháp sư Đỗ Thuận.

Có thể giúp con những lúc con cần

Lý Công Uẩn : - Trình thầy,

Con sẽ tự mình dựng xây sự nghiệp

Xin thầy đừng bận lòng lo lắng cho con.

Vạn Hạnh : - Vậy là con chưa hiểu ý ta.

Công Uẩn, ta e con vẫn trẻ người non dạ

Có lẽ nào tài trí đã thừa

Có lẽ nào nhân đức đã đủ

Ta nhờ các bậc tiền bối không phải để nâng đỡ, mà là để dạy dỗ con thay ta.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, dạy dỗ ư?

Từ khi lớn lên,

Con chỉ biết tôn thờ một người là sư phụ

Đó là thầy!

Vạn Hạnh : - Công Uẩn. có lẽ nào con chẳng cần học nữa.

Thầy đã nuôi dạy con từ tấm bé.

Liệu con có coi thầy như cha?

Lý Công Uẩn : - Thầy... cha... sao thầy lại hỏi vậy?

Vạn Hạnh : - Nếu con coi ta như cha, thì hãy nghe ta nói.

Người xưa dạy con thường đổi cho nhau

Khuông Việt Đại Sư đức độ thâm sâu.

Quan Thái uý thì tài cao danh lớn

Nay ta xa nhau khuya sớm chẳng kề bên

Ta muốn họ thay ta giúp con để cốt cách sớm vững bền.

Lý Công Uẩn : - Con tạ ơn thầy...

Vạn Hạnh : - Nay con vào kinh, liệu đã hiểu rõ sự tình của xã tắc?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, nước Việt ta những năm qua đã trải bao chuyện kinh thiên động địa.

Đinh tiên Hoàng đế lập nước chưa lâu đã gặp loạn Đình Điền, Nguyễn Bặc.

Giặc Tống động binh, lấn vào bờ cõi, xâm phạm biên cương.

May mà Thập đạo tướng quân đã đứng lên đánh giặc ngoài, dẹp thù trong, dựng nhà Lê mà vỗ yên trăm họ.

Con nghĩ, Hoàng đế ta so với cao tổ nhà Hán, Minh Hoàng nhà Đường cũng không thua kém.

Vạn Hạnh : - Con nói vậy cũng kể là thấu tình đạt lý.

Việc trừ dẹp gian trong, đánh tan giặc ngoài, ra oai với người Tống, thì khó ai sánh nổi với Đại Hành Hoàng Đế.

Nhưng muốn hưởng nước lâu dài, bền sâu gốc rễ thì còn phải biết dựa vào dân.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, đó là đạo làm Vua, con chưa nghĩ tới.

Vạn Hạnh : - Ờ... Vậy cái đích chuyến đi này của con là ở đâu?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy... Liệu mai sau con có thể thống lĩnh ba quân mà phò Vua giúp nước...?

Vạn Hạnh : - Ta biết... tài của con có thể cầm quân trăm vạn... Nhưng điều ta mong là con phải biết trị quốc an dân

Người xưa bảo: Bậc Thánh nhân dùng *"Đạo"* để vỗ yên thiên hạ, dùng *"Nghĩa"* để trị lý quốc gia, dùng *"Lễ"* để động viên dân chúng, dùng *"Nhân"* để chăm sóc muôn dân. Có được bốn đức tốt đó thì đất nước hưng thịnh, bằng không thì đất nước suy vong.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy...

Vạn Hạnh : - Công Uẩn con... Ta còn nhớ khi con mới sinh ra, trong lòng bàn tay con có bốn chữ son "Sơn - Hà - Xã - Tắc". Con sinh ra không phải để nương nhờ nơi cửa Phật, đường con đi sẽ khác đường của ta. Con sẽ là bậc minh chủ trong thiên hạ, giải nguy gỡ rối cho nước nhà.

Công Uẩn : - Sơn - Hà - Xã - Tắc... Bạch thầy, xin phép thầy cho con được sang sông, hướng về Hoa Lư lập nghiệp.

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH II

(Kinh đô Hoa Lư, một khoảng sân rộng ngoài hoàng thánh).

Hề : *(Ra)* - Dữ vô thức giả

Như xí trung tọa

Tuy bất ô y

Thì thì văn xú

(Cứ đọc một câu lại túm áo lên ngửi)

Dữ vô thức giả

Như xí trung toạ...

Lê Long Đĩnh : - Hề! Mày làm sao thế?

Hề : - Bẩm vương gia, con chẳng làm sao.

Lê Long Đĩnh : - Không làm sao mà vừa lẩm bẩm, vừa ngửi áo?

Hề : - Bẩm vương gia, con vừa học được mấy

chữ, cho nên con phải vừa học vừa hành thì mới nhớ.

Lê Long Đĩnh : - Chữ thế nào mà lại phải ngửi áo?

Hề : - Dạ, chữ đó thế này ạ...

- Dữ vô thức giả

Như xí trung toạ

Tuy bất ô y

Thì thì văn xú...

Lê Long Đĩnh : - Thế nghĩa là làm sao?

Hề : - Thôi đúng rồi! Hề tưởng vương gia đọc thông viết thạo, hoá ra... Thảo nào áo hôi quá...

Lê Long Đĩnh : - Nói đi! Cứ ỡm ờ mãi!

Hề : - Vâng! Để con giảng nôm cho vương gia nghe... Dữ vô thức giả nghĩa là ở với kẻ ngu

Như xí trung toạ tức là như ngồi chuồng xí.

Tuy bất ô y nghĩa là tuy không bẩn áo.

Thì thì văn xú nghĩa là nhưng vẫn thấy

hôi... Bẩm vương gia, áo hề hôi quá. Vương gia ngửi thử xem.

Lê Long Đĩnh : - Thế từ sáng đến giờ, ngươi ở với thằng ngu nào?

Hề : - Bẩm vương gia, hề chẳng ở với ai, hề chỉ theo vương gia thôi. Vương gia đi một bước thì hề theo một bước, vương gia đi hai bước thì hề theo hai...

Lê Long Đĩnh : - Láo! Láo quá! Hề dám bảo ta ngu ư!

Hề : - Bẩm vương gia tự nhận, chứ hề đâu dám nói. Nhưng chẳng hiểu sao cái áo hề vẫn hôi.

Lê Long Đĩnh : - Thôi! Ngươi theo ta vào cung làm gì?

Hề : - Chẳng để làm gì? Đi theo chờ vương gia ngã để đỡ đấy thôi. Cẩn thận! Ối giời ơi, tý ngã. Khổ, hai mươi mấy tuổi rồi mà...

Bước đi chẳng vững

Chập chà chập chững

Như đứa lên ba

Phí cơm phí gạo mẹ cha...

Lê Long Đĩnh : - Sao? Ta đi không vững thật à?

Chẳng qua là đêm ta thức khuya lo việc nước

Nên trong đầu mới ngây ngất

Chân bước như trên mây

Hề : - Ối giời ơi, việc nước gì mà suốt ngày *(Hát nhịp một)* Một bầy thị nữ

Toàn những gái tơ

Suốt đêm nô đùa

Hết xoa lại bóp

Gối đầu rúc rách

Hết ngả lại nghiêng

Chán ở trên giường

Lại lăn xuống đất!

Nước thế, có mà nước mắm à? Này, thưa Lòng Thoi.

Lê Long Đĩnh : - Sao dám gọi ta là Lòng Thoi?

Hề : - Chẳng thoi thì đấm à? Này nhớ, tên vương gia là Lê Long Đĩnh, mà người ta vẫn nói thoi vàng đĩnh bạc đấy thôi. Đĩnh chả là thoi thì còn là gì nữa?

Lê Long Đĩnh : - Dân gian chúng bay hay thật! Đĩnh mà lại gọi là thoi! Được, đợi đấy! Rồi sẽ có ngày ông thoi cho không còn cái răng nào mà nhai nữa! Ấy... kìa..., nó ra kìa... chúng nó bay ra kìa...

(Một đoàn vũ nữ, dẫn đầu là Kiều Liên ra)

Kiều Liên : - Tiện thiếp xinh kính chúc vương gia vạn thọ.

Lê Long Đĩnh : - Kiều Liên, có việc gì mà nàng đưa bầy vũ nữ ra đây như một đàn bươm bướm thế hả?

Kiều Liên : - Dạ, trình vương gia

Khắp kinh thành treo đèn kết hoa

Mừng chiến công thắng giặc phương xa

Của thân vệ tướng quân hộ Lý

Cho nên

Huy động hết vũ nữ trong phủ đệ

Ra ngoài thành múa hát mừng công

Lê Long Đĩnh : - Mừng công... Mừng công ư?

Không công xá gì sất

Nàng hãy về cung đóng kín cửa hoa
Rồi để bọn vũ nữ ở đây với ta.

Kiều Liên : - Vương gia... Thiếp cũng muốn được ở bên vương gia...

Lê Long Đĩnh : - Kiều Liên, nàng là thiếp yêu của ta
Ta không muốn nàng ra ngoài, nói cười giữa thiên hạ.
Mắt đưa mày liếc người ngoài

Kiều Liên : - Nếu vương gia không muốn ai nhìn thiếp
Thì thiếp sẽ buông khăn che mặt.
Sẽ chẳng có kẻ nào biết thiếp là ai.

(Nũng nịu)

Còn... còn nếu vương gia chẳng bằng lòng
Thì thiếp đâm đầu xuống hồ sen mà chết cho xong

Lê Long Đĩnh : - Ấy... nàng chết thì ta ở với ai?
Thôi được rồi
Nếu nàng đã muốn vậy
Thì ta cũng chiều lòng cho một hôm nay

Nhưng múa hát xong thì phải về ngay

Chớ đong đưa với thằng nào mà mang vạ.

Kiều Liên : - Thiếp tạ ơn vương gia.

(Với vũ nữ) Đi, các em. *(Vào)*

Lê Long Đĩnh : - Hừ... Hội với hè, đón mới rước...

Chao ôi, sao ta lại chóng mày hoa mắt.

Hề : - Khổ, ham chơi quá đây mà. Này vương gia ơi, bơn bớt đi thôi cái trò chơi bời ong bướm.

Kẻo rồi sớm xuống đất ngủ với giun

Bỏ vợ, bỏ con, bỏ long sàng cho kẻ khác.

Lê Long Đĩnh : - Ờ, hề nói đến long sàng ta mới nhớ

Chao ôi, sao mà ta đau lưng quá

Hai cái gối này như sắp long ra

Hãy mau mang long sàng đến cho ta

Hề : - Phải rồi! Phải rồi! *(Chạy vào kéo giường ra)* Long sàng đây... Mã sàng đây, mời vương gia ngoạ.

Lê Long Đĩnh : - Sao lại mã sàng?

Hề : - Hề tôi trộm nghĩ:

Long sàng là chỗ Vua nằm

Chõng tre chiếu rách phần thằng dân đen

Hổ sàng là của võ quan

Mã sàng đích thị vương gian vẫn nằm

Lê Long Đĩnh : - Láo! Láo quá! Sao lại vương gian?

Hề : - Để cho nó vần ạ, quan ở trên thì gian phải ở dưới chứ.

Lê Thuyên : *(Ra)* - Phải! Hề láo quá! Không biết rằng vương gia đây sẽ là... Mà thôi, cút ngay khỏi đây!

Hề : - Dạ dạ... Không đuổi hề cũng cút ngay.

Bởi vì... Dữ ác nhân xử

Như đao kiếm trung

Tuy bất thương nhân

Thì thì kinh khủng

Lê Thuyên : - Thằng hề lầm bẩm gì thế?

Hề : - Dạ, hề lại học bài đấy ạ. Nguyên văn là thế này:

Ở với kẻ xấu

Như đứng trong gươm

Tuy không bị thương

Nhưng lòng kinh sợ *(Chạy vào)*

Lê Long Đĩnh : - Tướng quân Lê Thuyên, ông biết ta sẽ là gì thật ư?

Lê Thuyên : - Trình vương gia, người ta vẫn nói: Khôn làm cột cái, dại làm cột con... Lẽ nào vương gia lại dại mà chịu làm cột con?

Lê Long Đĩnh : *(Sau một lúc im lặng)* - Ha! Ha ha... Ha ha!

Lê Thuyên : - Vương gia có điều gì phải nghĩ ngợi chăng?

Lê Long Đĩnh : - Phải! Ta đang nghĩ đây! Ta đang nghĩ làm sao biết được dạ cá lòng chim? Ta đang nghĩ không biết làm sao hiểu được bụng dạ của tướng quân Lê Thuyên.

Lê Thuyên : - Ấy... Sao vương gia lại nghĩ như vậy ạ? Từ nhỏ tôi luôn luôn được gần gũi vương gia, nay cho dù người trên kẻ dưới phận đã chia. Nhưng vẫn còn in sâu tình bằng hữu.

Lê Long Đĩnh : - Tình bằng hữu à?

Lê Thuyên : - Thần trộm nghĩ, tính vương gia khoáng đạt, chấp nê chi những lời nói thô vụng của hạ thần. Miễn là vì việc lớn.

Lê Long Đĩnh : - Ông nói việc lớn nào. Mà ta đã lên ngôi đâu mà ông vội xưng thần?

Lê Thuyên : - Dạ, thần cứ xưng trước là vừa ạ.

Lê Long Đĩnh : - Nhưng làm sao ta tin ông được. Không phải là tám tháng nay, từ ngày Tiên đế băng hà, ông đã theo Long Việt, bức ta về tận Đằng Châu đó sao?

Lê Thuyên : - Ấy vương ơi, vương mới thấy một mà chưa thấy hai.

Bởi chưng thế cuộc xoay vần
Bấy giờ Tiên vương vừa mới mất
Triều đình dưới trên đều nhớn nhác
Thần thế cô đơn độc
Trong tay Long Việt
Không theo sao được.
Nên phải nép mình để giữ lấy thân.
Bây giờ Long Việt mới lên ngôi, lòng

người còn chưa yên. Đã thế vương lại được Long Việt thương yêu... Đây là thời cơ của vương đó!

Lê Long Đĩnh : - Này Lê Thuyên, ta muốn hỏi tướng quân một câu.

Lê Thuyên : - Thần xin chờ thánh ý.

Lê Long Đĩnh : - Tại sao tướng quân phản lại anh ta, đức đương kim Hoàng đế?

Lê Thuyên : - Xin vương cho thần được nói thật

Vua Trung Tông lâu nay tin dùng
Công Uẩn
Bắt thần đây phải chịu lép một bề
Nay nếu vương ra tay phế bỏ
Thì Thuyên này chắc sẽ được hưởng ơn
Thần sẽ vì vương mà chẳng dám quên.

Lê Long Đĩnh : - Nhưng ta chỉ e có một mình Công Uẩn.

Lê Thuyên : - Muốn làm việc lớn thì phải bất ngờ. Công Uẩn mới dẹp loạn ở phương Nam về, còn phải nghỉ ngơi, không kịp phòng bị - thần sẽ nhân cơ hội đưa quân vào cung. Bấy giờ ta...

(Hát sắp) Chỉ cần chớp mắt là xong
Thẳng tay một cái là tong thôi mà

Lê Long Đĩnh : *(Cười)* - Ông không hiểu ý ta. Công Uẩn là một người tài, từ lúc ông ta còn trẻ, cầm quân theo hầu Tiên đế đánh đông dẹp bắc, văn võ song toàn, lại được lòng trăm quan và dân chúng. Nếu như được lên ngôi, ta vẫn muốn dùng người ấy. Có Công Uẩn trong triều, như có khiên có mộc.

Lê Thuyên : - Hừ! Liệu một người tài giỏi như thế, có chịu làm khiên làm mộc cho vương không? Hay là...

Lê Long Đĩnh : - Ta hiểu ý ông rồi. Nhưng khi nào ngôi báu đã vững, lúc ấy xử trí cũng chưa muộn!

Lê Thuyên : - Thần e, nếu không trừ Công Uẩn sớm thì hậu hoạ khó lường.

Lê Long Đĩnh : - Hình như ông có thù riêng với Công Uẩn thì phải?

Lê Thuyên : *(Cười)* - Thần chỉ lo cho bệ hạ... à quên, cho vương đó thôi.

Lê Long Đĩnh : - Này tướng quân. Ta chỉ e đám quân của ông không đối địch được với quân cấm vệ dũng mãnh của Công Uẩn đâu.

Lê Thuyên : - Vương nói như vậy là có ý kinh thường tôi chăng?

Lê Long Đĩnh : - Không phải vậy, nhưng mỗi người mỗi việc. Có những việc ông không so với Công Uẩn được đâu.

Lê Thuyên : - Vâng! Quả có vậy. Vương không muốn giết Công Uẩn, nhưng còn Long Việt thì sao ạ?

Lê Long Đĩnh : - Long Việt ư? Hắn là anh trai ta, nhưng hắn lại cướp mất cái ngai vàng của ta. Thôi được, mọi việc ta trông cậy vào ông. Nhưng ông phải nhớ làm cẩn thận. Đừng có đánh vịt để kinh uyên, đốt lan để héo huệ, nghe chưa!

Lê Thuyên : - Thần xin hết lòng phụng sự, không phụ công trông cậy của vương gia.

Lê Long Đĩnh : - Được, ta đi!

(Lê Thuyên đẩy Long sàng cho Long Đĩnh vào. Kiều Liên ra, mặt che tấm mạng mỏng).

Kiều Liên : - Ta đêm ngày khao khát

Ta thèm một ngọn lửa nồng nàn trong ánh mắt

Thèm được vuốt ve dưới bàn tay thô ráp

Thèm được nghe một lời nói yêu thương

Của tướng quân họ Lý can trường

(Lý Công Uẩn trong bộ võ phục bám đầy bụi đường, nhanh nhẹn đi ra).

Tướng quân... Lý tướng quân...

Lý Công Uẩn : - Nàng vừa gọi ta?

Kiều Liên : - Dạ vâng, nghe tin tướng quân thắng trận trở về, thiếp vội ra đón để được chiêm ngưỡng dung nhan.

Lý Công Uẩn : - Đa tạ thịnh tình của nàng. Nhưng... nàng là ai?

Kiều Liên : - Thiếp là người người mộ tướng quân.

Lý Công Uẩn : - Tại sao nàng lại phải che mặt thế?

Kiều Liên : - Tướng quân muốn nhìn mặt thiếp ư? Vậy thì... xin tướng quân hãy đi cùng thiếp.

Lý Công Uẩn : - Đi đâu? Tôi có thể giúp gì được cho nàng?

Kiều Liên : - Thiếp muốn được tướng quân đoái hoài tới.

Lý Công Uẩn : - Ta đa tạ tấm thịnh tình của nàng, nhưng ta không thể chiều theo ý nàng được.

Kiều Liên : - Xin tướng quân đừng nói những lời cứng rắn như thế.

Công Uẩn : - Nàng là ai?

Kiều Liên : - Thiếp là người sẵn sàng dâng hiến

Lý Công Uẩn : - Tránh ra! Nàng đừng làm mất thì giờ của ta

Kiều Liên : - Có thật tướng quân muốn biết ta là ai không?

(Giở tấm khăn che mặt) Hãy nhìn đi!

Lý Công Uẩn : *-(Hơi lùi lại)* - Nàng là Kiều Liên, người thiếp yêu của vương gia Long Đĩnh?

Kiều Liên : - Phải!

Lý Công Uẩn : - Thưa lệnh bà, một người đàn bà đoan chính không làm như lệnh bà.

Kiều Liên : - Phải, ta cũng biết thế...

Nhưng trái tim ta đã thuộc về tướng quân

Ngày đêm ta nhớ vụng mong thầm

Lý Công Uẩn : - Lệnh bà cũng biết rằng không thể được!

Kiều Liên : - Tại sao không?

Ta đã vì tướng quân mà sẵn lòng bỏ đi tất cả

Có lẽ nào tướng quân chẳng vì ta?

Thiếp với chàng rồi sẽ như Phạm Lãi và Tây Thi

Ta sẽ cùng nhau về một nơi hoang vắng

Sống những ngày bình lặng

Bỏ triều đình, bỏ tất cả phù hoa.

Lý Công Uẩn : - Không thể được đâu, thưa lệnh bà

Đối với lệnh bà, tôi chẳng phải như Phạm Lãi yêu Tây Thi. Trái tim tôi đã dành cho

vợ con và những người thân thích. Tôi đang sống một cuộc đời thực, vì nước non này tôi chẳng thể viển vông.

Kiều Liên : - Tướng quân coi tình cảm của ta là viển vông ư?

Lý Công Uẩn : - Lệnh bà làm vậy mà không sợ vương gia trị tội sao?

Kiều Liên : - Người khác sợ vương gia, chứ ta đây không sợ.

Ta không thể sống mãi bên một người đàn ông có tâm hồn ác độc.

Ta muốn phá tung mọi ràng buộc

Cho thoả nỗi khát khao trong trái tim này

Lê Thuyên : *(Đã ra được một lúc, đứng nghe)* - Chào thân vệ tướng quân, chào vương phi...

Lý Công Uẩn : - Lệnh bà hãy tỉnh táo lại! Hãy về đi!

(Chợt dân chúng ùa ra, vui vẻ)

Mọi người : - Chúc mừng quan thân vệ

Chúc mừng tướng quân thắng trận trở về

Lý Công Uẩn : - Đa tạ, đa tạ bà con...

(Các thiếu nữ múa điệu dâng hoa lên Công Uẩn)

Lý Công Uẩn : - Đa tạ bà con đã có lòng quý mến Nhưng Công Uẩn tôi còn phải vào triều kiến đức vua

Xin được hẹn bà con một dịp khác

(Chắp tay chào - vào)

Kiều Liên : - Thôi! Múa may thế đủ rồi! Đi hết đi! Không được làm náo động Hoàng thành! Chúc với tụng mãi! Đi mau! Cả ông nữa, tướng quân Lê Thuyên!

Lê Thuyên : - Vương phi đừng lo, khi nãy tôi không nghe thấy gì đâu.

(Mọi người vào. Đúng lúc đó Ngọc Mai gánh một gánh rượu ra).

Ngọc Mai : - Công Uẩn... Ai như Công Uẩn... Tôi vừa nhìn thấy chàng ở đây cơ mà... Đâu rồi? *(Với Kiều Liên).* Thưa bà, bà làm ơn cho tôi được hỏi...

Kiều Liên : - Hãy gọi ta là lệnh bà!

Ngọc Mai : - Dạ vâng, thưa lệnh bà...

Kiều Liên : - Nhà chị là thế nào với tướng quân họ Lý

Ngọc Mai : - Thưa lệnh bà, tôi là vợ của Lý Công Uẩn

Kiều Liên : - Vợ ư?... *(Một mình)* Chả lẽ Công Uẩn lại giữ thuỷ chung với người đàn bà quê mùa này hay sao?

Ngọc Mai : - Thưa lệnh bà, lệnh bà dạy điều gì ạ?

Kiều Liên : - À không... Ta chỉ tiếc thay cho nhà chị...

Ngọc Mai : - Lệnh bà tiếc cho tôi điều gì vậy?

Kiều Liên : - Nhà chị không biết ư?

Từ ngày Công Uẩn xa quê
Trở thành tướng quân thân vệ
Trong tư dinh bây giờ năm thê bảy thiếp
Quên cả người vợ nơi xóm thôn cực nhọc
Tần tảo nuôi con mà ngóng đợi chồng

Ngọc Mai : *(Cười)* - Âu đó cũng là lẽ thường
Dù sao tôi vẫn cứ là đệ nhất phu nhân của quan thân vệ tướng quân.
Nhưng nói thế thôi, tôi biết.
Phu quân tôi không có thói trăng hoa

Kiều Liên : - Hừ! Nhà chị này không biết ghen tuông là gì à?

Ngọc Mai : - Tôi là vợ của thân vệ tướng quân

Vậy lệnh bà hãy gọi tôi là phu nhân.

Kiều Liên : - Phu nhân? *(Chợt thay đổi thái độ)* À phải rồi, xin phu nhân thứ lỗi...

Chẳng qua hôm nay là ngày hội

Tôi muốn đùa một chút cho vui

Thế... phu nhân gánh rượu vào kinh làm gì vậy?

Ngọc Mai : - Tôi thay mặt dân làng, gánh rượu vào kinh để khao quân, mừng chiến công của Công Uẩn.

Lê Thuyên : *(Ra)* - Mừng Công Uẩn ư? Phải rồi, hay lắm! Rượu... Rượu mừng đây!

Tình quê rượu ngọt chén đầy

Biết đâu bọt đắng tăm cay đổi mầu...

Ngọc Mai : - Xin kính chào tướng quân, chắc tướng quân là đồng ngũ với nhà tôi

Lê Thuyên : - Phải rồi! Phải rồi...

Kiều Liên : *(Kéo Lê Thuyên ra một góc)* Tướng quân nói:

Biết đâu bọt đắng tăm cay đổi mầu...

Là nghĩa làm sao?

Lê Thuyên : - Thưa vương phi... Thân vệ tướng quân Lý Công Uẩn là người được vương phi sủng ái?

Kiều Liên : - Không! Ta căm thù người ấy!

Lê Thuyên : - Như thế tức là Lý Công Uẩn không ngưỡng mộ vương phi. Vậy vương phi có chuyện gì để nói với tôi chăng?

Kiều Liên : - Gánh rượu... Tướng quân có nhìn thấy gánh rượu kia không?

Lê Thuyên : - Có.

Kiều Liên : - Nó để dành cho Lý Công Uẩn đấy!

Lê Thuyên : - Tôi đã hiểu ý vương phi. Nhưng...

Kiều Liên : *(Móc trong người ra một gói nhỏ)* Đây! Ông hãy cầm lấy và làm đi!

Lê Thuyên : - Lẽ nào vương phi luôn có sẵn bên mình cái thứ chết người này?

Kiều Liên : - Ông hỏi vậy là không hiểu gì về đàn bà. Đàn bà luôn có hai thứ trong người Đó là hương thơm và độc dược. Thôi! Làm mau đi.

Ngọc Mai : - Xin lệnh bà và tướng quân cho tôi được biết, hiện Công Uẩn đang ở đâu?

Kiều Liên : - Tôi vừa hỏi tướng quân Lê Thuyên đây. Tôi sẽ dẫn phu nhân tới chỗ quan thân vệ

Ngọc Mai : *(Đỡ gánh rượu)* - Đa tạ lệnh bà.

Kiều Liên : - Ấy, vào trong cung không được gánh rượu thế này. Phu nhân cứ để đây đã có tướng quân Lê Thuyên đứng trông lát nữa sẽ có người mang vào tận nơi dâng lên tướng quân Lý Công Uẩn.

Ngọc Mai : - Đa tạ tướng quân.

(Ngọc Mai và Kiều Liên vào)

Lê Thuyên : *(Một mình)* - Cả gói độc dược này thì hổ báo cũng phải chết... Công Uẩn, hôm nay người sẽ được nếm vị ngọt của chén rượu quê hương đây.

(Cười lớn) Tình quê rượu ngọt chén đầy

Biết đâu bọt đắng tăm cay đổi mầu

(Bỏ độc dược vào vò rượu, vào)

Ngọc Mai : *(Ra)* - Lệnh bà... lệnh bà đâu rồi! Bảo ta ngồi chờ rồi bỏ đi?... Tôi biết tìm Công Uẩn ở đâu bây giờ?

Công Uẩn : *(Ra)* - Kìa... Ngọc Mai phải không?

Ngọc Mai : - Giời ơi... Công Uẩn.

Công Uẩn : - Mai, nàng vào kinh làm gì thế này?

Ngọc Mai : - Nghe tin chàng đã dẹp xong loạn ở phương Nam, các cụ bô lão trong làng cho em gánh rượu vào kinh để chàng khao quân.

Công Uẩn : - Ngọc Mai... Nàng thật là vất vả.

Ngọc Mai : - Vì chàng... vất vả bao nhiêu em cũng chịu được

Công Uẩn : - Ở nhà thế nào? Mọi người có được bình an?

Ngọc Mai : - Mấy năm rồi, chàng đi biền biệt, chẳng ngó ngàng gì đến vợ con.

Công Uẩn, chàng có biết không...

Chiều chiều ra bến Tiêu Tương

Bâng khuâng mong nhớ dặm trường người xa

Đường khuya một mảnh trăng tà

Đôi vai em gánh mộng hoa tìm chàng...

Công Uẩn : - Ngọc Mai ơi!

Từ ngày Tiên đế băng hà

Triều đình hữu sự, nước nhà ngả nghiêng

Xin nàng thôi chớ ưu phiền

Xa xôi tôi vẫn chẳng quên tình nàng

Ngọc Mai : - Thiếp đâu dám tránh chi chàng

Chỉ thương chàng có một mình nơi đây.

Công Uẩn : - Rồi tôi sẽ thu xếp để đón mẹ con nàng vào kinh.

Ngọc Mai : - Công Uẩn, sự nghiệp của chàng là ước vọng của đời em xin chàng chớ bận tâm.

Công Uẩn : - Tôi được như ngày nay, cũng là nhờ công nàng nhiều nắm... Ôi, Ngọc Mai, đã lâu tôi không được nếm vị thơm của

hương rượu nàng cất, chén rượu quê kinh Bắc. Nào, nàng cho tôi một chén đi.

Ngọc Mai : - Vâng, thiếp thật vô ý...

(Ngọc Mai rót rượu mời Công Uẩn. Công Uẩn định uống)

Kiều Liên : *(Ra)* - Khoan! Đừng uống! Xin tướng quân đừng uống!

Công Uẩn : - Có chuyện gì?

Ngọc Mai : - Đúng rồi trong hương rượu có mùi độc dược! Ai? Ai đã đang tâm định hại thiếp, hại chàng? Công Uẩn, hãy chờ thiếp. Thiếp sẽ trở về quê ủ men cất rượu, chắt. cho chàng vò khác.

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH III

(Điện Thiên Tuế - Kinh thành Hoa Lư

Không khí ngột ngạt - Vua Lê Trung Tông và các quan lại hoảng hốt...)

Lê Trung Tông : - Hề! Ngươi mang cung nữ vào đây làm gì?

Hề : - Dạ, thần mang vào để mua vui cho bệ hạ

Lê Trung Tông : - Thôi! Lui hết cả đi!

Quan hầu : *(Ra)* - Muôn tâu... muôn tâu... Hoàng cung đã bị vây kín rồi ạ.

Lê Trung Tông : - Sao?

Thái hậu : *(Ra)* - Hôm nay là buổi thiết triều đầu tiên của con ta, các quan đâu sao không vào chầu?

Hề : - Muôn tâu Thái hậu, thần không rõ ạ.

Lý Công Uẩn : *(Ra)* - Muôn tâu, có kẻ định tiếm ngôi, tâu Thái hậu.

Thái hậu : - Ai?

Lý Công Uẩn : - Khai minh vương Lê Long Đĩnh!

Thái hậu : - Trời... Con ta... Chẳng lẽ nó định cướp ngôi của anh nó hay sao?

Lê Trung Tông : - Em ta? Đứa em cùng mẹ của ta ư? Vô lý, ba ngày nay từ lúc lên ngôi ta đã ban cho nó bao nhiêu ơn huệ. Có lẽ nào nó lại phản ta? Công Uẩn, tại sao lại như thế?

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, thần e lỗi là tại bệ hạ!

Lê Trung Tông : - Sao lại lỗi ở ta?

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, khi Tiên đế mới băng hà, các vương nổi lên tranh giành ngôi báu mà không theo di chiếu của người. Nay các vương đã bị bệ hạ diệt hết cả rồi. Chỉ còn lại một mình Lê Long Đĩnh mà thôi.

Lê Trung Tông : - Phải! Ta đã tha thứ cho nó, vì nghĩ rằng nó là đứa em cùng mẹ cùng cha. Sao bây giờ nó lại phản ta.

Lý Công Uẩn : - Việc trong nhà, bệ hạ xử như thế là hậu. Nhưng việc giang sơn xã tắc phải giữ đúng đạo Vua tôi. Phép tắc kỷ cương phải minh bạch rạch ròi. Không thể vì tình riêng mà buông lơi phép nước. Chu công giết Quản Thúc, bài học của người đời trước, sao bệ hạ không lấy đó làm gương? Nếu bệ hạ vì bách tính muôn dân, thì bệ hạ phải xử tội Long Đình từ lâu rồi mới đúng, hoặc ít ra phải giam cầm tù túng, bắt lưu đầy nơi đảo vắng rừng hoang. Nhưng than ôi, chỉ vì tình riêng, vì bệ hạ đánh mất kỷ cương thả lỏng cho Long Đĩnh thì việc sinh biến này cũng là lẽ thường, tâu bệ hạ!

(Tiếng quân lính reo hò rồi Lê Long Đĩnh, Lê Thuyên cùng đám thủ hạ ào vào).

Lê Long Đĩnh : - Các khanh, ngồi!

Thái hậu : - Long Đĩnh, con hãy lui quân ra khỏi điện Thiên Tuế ngay!

Lê Long Đĩnh : - Mẫu hậu, mẫu hậu hãy để anh em

chúng con nói chuyện phải trái với nhau. Long Việt, lại đây ngồi với em.

Thái hậu : - Long Đĩnh, mẹ xin con, con hãy nhìn lên đầu mẹ đây. Mẹ để tang cha con vành khăn chưa kịp cũ. Tấm áo gai này vẫn còn nguyên nếp hồ. Vậy mà con nỡ để mẹ phải chịu thêm một cái tang nữa hay sao?

Lê Long Đĩnh : - Mẫu hậu cứ bảo anh Long Việt lại đây ngồi với con.

Lê Trung Tông : - Đệ... Đệ định làm gì vậy?

Lê Long Đĩnh : - Em đã nói rồi!

Lê Trung Tông : - Không... Đệ không được làm thế!

Lê Long Đĩnh : - Huynh tưởng huynh cản được ta chăng!

Lý Công Uẩn : - Vương gia không được phạm thượng.

Lê Long Đĩnh : - Lui ra! Hôm nay ta không muốn giết người.

Lý Công Uẩn : - Xin vương gia đừng phạm vào tội giết Vua

Lê Long Đĩnh : - Giết vua? Vua nào? Ai? Đây á? Không phải! Khi xưa Tiên hoàng đã định

phong cho ta làm Hoàng thái tử. Nhựng chỉ vì các ngươi buông lời dèm pha mà cha ta đổi ý. Vậy thì bây giờ ta phải đòi lại ngôi báu. Vua là ta chứ không phải cái tên bạc nhược kia!

Thái hậu : - Long Đĩnh! Con hãy rời khỏi ngai vàng ngay! Tiên đế ơi, người ở đâu hãy về đây chứng kiến các con đang tranh giành ngôi báu đây này.

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, kẻ sẽ chết vì bạn, tôi trung chết vì Vua. Nếu đại vương cứ khăng khăng giết Vua thì trước tiên hãy giết tôi đi đã.

Lê Long Đĩnh : - Thân vệ tướng quân! Tướng quân cứ một lòng trung thành với người anh bạc nhược của ta sao?

Lý Công Uẩn : - Trình đại vương. Tiên đế đã phó thác thiên hạ cho đức Vua. Nay đại vương đem quân vào cung cấm là đã trái mệnh của Tiên đế, có khác nào làm giặc. Nếu đại vương cứ khăng khăng giết Vua, thì tôi xin được dâng lưỡi gươm này!

(Chĩa gươm về phía Long Đĩnh)

Lê Long Đĩnh : - Ta đã nói rồi, hôm nay ta không muốn giết người.

Thái hậu : - Thân vệ tướng quân! Long Đĩnh không giết nhà Vua đâu. Tình anh em máu mủ, nỡ lòng nào... Công Uẩn, ta chỉ lo thiên hạ không hiểu chuyện gì, dễ sinh biến loạn. Tướng quân hãy ra ngoài, đem quân cấm vệ bố phòng cẩn thận. Đừng để cho trăm quan và dân chúng phải kinh động. Việc trong nội cung đã có ta lo, lẽ nào Long Đĩnh không nể mặt ta?

Lê Long Đĩnh : - Mẫu hậu nói phải lắm. Thân vệ tướng quân, tướng quân đừng lo, ta đã nói rồi, ta không muốn giết người. Ở đây có mẹ ta, có hương hồn cha ta, lẽ nào ta tự tay giết anh ruột của mình!

Lý Công Uẩn : - Xin bệ hạ và Thái hậu cẩn trọng

(Vào)

Thái hậu : - Long Đĩnh, con sẽ không giết anh con chứ.

Lê Long Đĩnh : - Sao mẫu hậu chỉ thương hắn mà không thương con? Sao lúc hắn bức con phải chạy về tận Đằng Châu, mẫu hậu không ngăn hắn lại?

Thái hậu : - Lúc đó con đã không nghe theo di chiếu của cha con. Anh con nó là đứa độ lượng khoan hoà. Bằng chứng là nó đã không giết con đấy thôi.

Lê Long Đĩnh : - Lỗi là ở hắn đã tha cho con... Cho nên hôm nay con mới về đây để ngồi vào chỗ này.

Lê Trung Tông : - Được rồi, nếu đệ muốn... Mẫu hậu ơi, con xin nhường lại ngôi báu cho em con. Con xin trở về làm một thường dân, sống nốt những ngày còn lại.

Thái hậu : - Long Đĩnh, mẹ xin con, mẹ xin con, con hãy tha cho anh con và tha cho cả mẹ nữa. Con hãy để mẹ và anh con đi khỏi nơi này, đi khỏi cái kinh thành Hoa Lư tang tóc này.

(Lê Long Đĩnh bước tới sau lưng Trung Tông, Lê Thuyên tay cầm gươm bước theo).

Lê Long Đĩnh : - Ông lại định giống tôi chứ gì? Ông là ông khôn lắm... Thần phục, ngoan ngoãn như con mèo ngủ ngày... Ngủ đấy nhưng lại ngấm ngầm chờ đợi... Ngủ đấy nhưng mà chuột chết lúc nào không biết.

(Bất ngờ vỗ vào vai Lê Thuyên. Mũi gươm của Lê Thuyên đâm vào Trung Tông)

Thái hậu : - Long Đĩnh! Trời ơi... Long Việt con ơi... Long Đĩnh ơi, mày đã giết chết anh ruột mày rồi.

Lê Long Đĩnh : - Lê Thuyên! Sao nhà ngươi dám giết chết đức Vua? Quân phản nghịch! Người đâu, bắt Lê Thuyên giam vào ngục tối, đợi triều đình xét xử.

(Lính lao vào bắt giữ Lê Thuyên)

Lê Thuyên : *(Kinh ngạc)* - Vương gia...

Lê Long Đĩnh : - Đưa nó đi!

Lê Trung Tông : *(Gượng nói)* - Mẫu hậu... Con không có cái minh để xét ra kẻ gian, cái cứng để chế phục kẻ ác... Vì nhu nhược mà hỏng việc... Lỗi ở con... Chỉ có điều tại sao trời lại bắt con chết bởi chính bàn tay của em ruột mình... *(Chết)*

Công Uẩn : *(Lao ra)* - Sao lại thế này? Sao lại thế này? Trời ơi...

(Rỉ vong) Hỡi bệ hạ ơi

Hồn phiêu bạt biết về đậu

Kinh đô đá lạnh trước sau không người

Ngai vàng kia máu tuôn rơi

Non cao nước thẳm muôn đời cười chê

Lê Long Đĩnh : - Thôi! Không khóc nữa, đau lòng lắm!

Công Uẩn : - Hãy để cho tôi được khóc. Khi một linh hồn từ bỏ thế gian này ra đi, mà không có một giọt nước mắt, không có một tiếng khóc tiễn đưa thì linh hồn ấy đau khổ biết chừng nào. Bệ hạ ơi, ngai vàng làm chi, ngôi báu làm chi, quyền lực làm gì!

Thái hậu : - Long Việt con ơi... Con nằm đây, ngủ đi con... Mẹ ru con nào...

Con ơi mây rợn lưng trời

Sương đêm giăng lạnh, buốt nơi con nằm

Mẹ ru con tới vầng trăng

Để con ngủ giấc vĩnh hằng con ơi...

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH IV

(Tháng 1 năm Mậu Thân 1008,

Điện Trường Xuân

Cung điện vắng lặng.

Một người cổ đeo gông, hai tay bị xích đứng quay mặt vào trong sân khấu, đó là Lê Thuyên. Hai người lính đứng hai bên.

Một lúc, Kiều Liên ra, nhìn thấy thế sững lại...)

Kiều Liên : - Ai như... Lê Thuyên? Tại sao...?

Lê Thuyên : *(Quay ra)* - Có phải Hoàng hậu định hỏi tại sao tôi lại ở đây mà không phải ở trong ngục tối, đúng không?

Kiều Liên : - Ta không cho phép ông ăn nói với ta như vậy!

Lê Thuyên : - Vậy thì... Trình Hoàng hậu, hạ thần được đức Vua cho gọi vào cung.

Kiều Liên : - Ông nói vậy là ý làm sao?

Lê Thuyên : - Tướng quân Lý Công Uẩn vẫn được an khang đấy chứ?

Kiều Liên : - Im ngay! *(Cười khẩy)* Sao ông lại hỏi ta?

Lê Thuyên : - Chắc Hoàng hậu vẫn còn nhớ câu:

"Người khác sợ vương gia, chứ ta đây không sợ

Ta không thể sống mãi bên một người đàn ông có tâm hồn ác độc.

Ta muốn phá tung mọi ràng buộc

Cho thoả nỗi khát khao trong trái tim này".

Trình Hoàng hậu, bây giờ vương gia đã là Hoàng đế! Không hiểu trái tim của Hoàng hậu có còn khao khát nữa hay không?

Kiều Liên : *(Giật thanh kiếm của người lính)* - Ta sẽ giết ông!

Lê Thuyên : - Đức Vua còn cần đến hạ thần, Hoàng hậu chưa giết được đâu!

(Với những người lính) Cac người hãy lui ra

(Những người lính đi ra).

Lê Thuyên : - Hoàng hậu cho phép hạ thần được hỏi thật.

Đây không phải chuyện riêng tư, mà là đại sự quốc gia...

Kiều Liên : - Ông cứ nói.

Lê Thuyên : - Hoàng hậu có muốn giống như Thái Hậu Dương Vân Nga.

Phế bỏ nhà Đinh mà phò giúp Đại Hành Hoàng đế?

Kiều Liên : - Ông muốn ta giúp ông, phế bỏ Lê Long Đĩnh ư?

Ông tự ví mình với Đại Hành Hoàng đế hay sao?

Lê Thuyên : - Hoàng hậu nhầm rồi, hạ thần đâu dám thế.

Kiều Liên : - Không phải ông đang thù hận đức Vua ư?

Lê Thuyên : - Hoàng hậu lại nhầm rồi, kẻ này đâu dám thù hận đức Vua.

Kiều Liên : - Thế ông ví ai với Đại Hành Hoàng đế?

Lê Thuyên : - Ví người đã làm trái tim Hoàng hậu thổn thức.

Đó chính là Lý Công Uẩn tướng quân.

Kiều Liên : - Bây giờ thì đến lượt ông nhầm rồi.

Gói độc dược ta trao cho ông để hại Công Uẩn, ông đã quên rồi sao?

Lê Thuyên : - Hạ thần đâu dám quên. Nhưng đó chỉ là cơn cuồng giận khi tình yêu không được đền đáp. Chứ chẳng phải mối hận thù không đội trời chung. Hạ thần biết, trái tim của Hoàng hậu không thể quên được thân vệ tướng quân.

Kiều Liên : - Nói láo!

(Định đâm Lê Thuyên thì Lê Long Đĩnh xuất hiện)

Lê Long Đĩnh : - Dừng tay! Có chuyện gì vậy ái khanh? Sao ái khanh lại định giết người thế?

Kiều Liên : - Muôn tâu bệ hạ. Thần thiếp thấy kẻ tội nhân này một mình vào nơi ngự tẩm của bệ hạ. Thần thiếp sợ hắn giở trò ám muội, cho nên...

Lê Long Đĩnh : - Trẫm khá khen cho ái khanh... Nhi nữ mà cũng cao cường. Nhưng không phải đâu, ta cho gọi Lê Thuyên vào chầu đó.

Lê Thuyên : - Thánh thượng vạn tuế. Hạ thần thật đắc tội vì không có lễ vật mừng sinh nhật của Thánh thượng.

Lê Long Đĩnh : - Ở nơi ngục tối ông vẫn nhớ ngày sinh nhật của trẫm ư? Thật là trung thần! Trung thần!

Kiều Liên : - Muôn tâu, thần thiếp đã cho treo đèn kết hoa ở điện Bồng Lai, Cực Lạc, trăm quan đã chầu bên điện Bách Bảo Thiên Tuế để mừng sinh nhật của bệ hạ. Thiếp còn cho bọn cung nữ luyện tập múa hát mấy ngày hôm nay...

Lê Long Đĩnh : - Được rồi! Được rồi! Hôm nay trẫm thấy trong người mệt mỏi. Trẫm muốn ở lại cung Trường Xuân này... ái khanh hãy cho người báo với trăm quan, đợi tới giờ hoàng đạo thì vào đây mừng trẫm.

Kiều Liên : - Thiếp tuân chỉ.

Lê Long Đĩnh : - Ừ, thôi đi đi! Đi đi...

(Kiều Liên vào)

Lê Long Đĩnh : - Tướng quân Lê Thuyên, tại sao Hoàng hậu lại muốn giết ông?

Lê Thuyên : - Muôn tâu, quả thật Hoàng hậu sợ tội thần ám hại bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : *(Cười lớn)* - Đúng thế mà cũng không phải thế. Nhưng đó là việc của ta, không bận đến tướng quân đâu.

Lê Thuyên : - Muôn tâu, bệ hạ đoán việc như thần. Không việc gì qua được mắt bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : - Lê Thuyên, hôm nay ta muốn bàn với ông một việc.

Lê Thuyên : - Dạ...

Lê Long Đĩnh : - Mấy tháng qua, ông bị giam giữ trong ngục tối, có trách ta không?

Lê Thuyên : - Muôn tâu, tội thần đâu dám trách. Tội thần nhận việc giết Trung Tông thay bệ hạ, cũng là để cho trăm quan và dân chúng khỏi ghép bệ hạ vào tội giết Vua anh đó thôi.

Lê Long Đĩnh : - Ông hiểu ra việc đó là tốt. Ta sẽ không quên!

Lê Thuyên : - Đa tạ bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : - Vừa rồi ta cùng đại quân của Lý Công Uẩn diệt Long Ngận, Long Kính, bắt Ngự Man Vương Long Đĩnh phải đầu hàng.

Các vương nay đã quy phục cả. Ta đã dẹp yên mối hoạ từ trong nhà. Chỉ còn lo...

Lê Thuyên : - Muôn tâu, bệ hạ chỉ còn lo Lý Công Uẩn nữa mà thôi.

Lê Long Đĩnh : - Ông thực đã đoán rõ được bụng ta. Vậy phải làm thế nào?

Lê Thuyên : - Muôn tâu, tội thần tay bị xích, cổ bị đeo gông, nên không dám trả lời bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : *(Cả cười)* - Trẫm hiểu rồi! Người đâu, mang phẩm phục ra đây và tháo gông xích cho tướng quân Lê Thuyên.

(Kính mang áo mũ ra, tháo gông xích và mặc áo đội mũ cho Lê Thuyên)

Lê Long Đĩnh : - Ta đã ra uy được với trăm quan, nên

đã đến lúc tha cho tướng quân được rồi. Việc ông giết Trung Tông chẳng qua là lỡ tay mà thôi.

Lê Thuyên : - Đa tạ bệ hạ tha tội chết.

Lê Long Đĩnh : - Trẫm đợi nghe khanh nói đây.

Lê Thuyên : - Muôn tâu, khi xưa, lúc còn nhà Đinh. Tiên đế ta vốn là Thập đạo tướng quân, Điện tiền chỉ huy sứ. Rồi lấy ngôi của nhà Đinh, vỗ yên trăm họ, nay Công Uẩn cũng được bệ hạ phong cho làm Điện tiền chỉ huy sứ Tứ sương quân.

Hạ thần e là điềm giời báo trước tai ương.

Lê Long Đĩnh : - Chính vì thế nên ta muốn bàn với tướng quân.

Lê Thuyên : - Lý Công Uẩn trí dũng song toàn lại cầm quân cấm vệ.

Được lòng trăm quan cùng với muôn dân
Vây rộng cánh lớn không dễ mà giết
Nếu muốn trừ diệt phải có mưu sâu.

Lê Long Đĩnh : - Mưu sâu... khanh đã nghĩ ra chưa?

Lê Thuyên : - Muôn tâu... *(Ghé vào tai Long Đĩnh nói thầm)*

Lê Long Đĩnh : - Hay lắm! Hay lắm! Bay đâu, chuẩn bị yến tiệc, mừng sinh nhật trẫm.

(Âm nhạc nổi lên rộn rã, các quan ra)

Các quan : - Kính chúc Thánh thượng vạn thọ vô cương.

Lê Long Đĩnh : - Tốt! Trẫm miễn lễ. Hôm nay không phải giữ lễ nghi. Trẫm cho phép các khanh được vui. *(Với cung nữ)* Dâng rượu đi!

Cung nữ : *(Múa hát)* - Rượu thơm chén ngọc dâng lên

Mừng đấng quân vương vạn thọ bền

Non sông thụ hưởng ơn mưa móc

Ngai vàng rồng hiện cõi thiên tiên.

Lê Long Đĩnh : - Sao lại ngai vàng? Phải hát là sập vàng chứ.

Đây này! *(Vỗ tay xuống sập)* Trẫm bấy lâu nay lưng đau gối mỏi, không ngồi

được ngai. Phải ngoạ thế này cũng là vạn bất đắc dĩ. Nhưng việc không phải ở chỗ ngồi hay nằm, nằm mà vẫn an dân trị quốc mới là người giỏi. Có phải thế không các khanh? Nào thôi, các khanh... Hôm nay là ngày vui của trẫm. Trẫm ban rượu, các khanh cứ uống thoả thuê, đừng e ngại chi cả.

Hề : - Muôn tâu, hề có được vui không ạ?

Lê Long Đĩnh : - Được, trẫm cho hề cùng vui.

Hề : - Hề có được uống không ạ?

Lê Long Đĩnh : - Được, cho uống.

Hề : - Có thế chứ, có uống mới có vui. Hề xin bệ hạ ba chén.

Chén đầu, chén chú chén anh
Chú lên ngôi báu, anh đành ra đi
Máu anh chú uống chén nhì
Ngậm oan chín suối anh thì đớn đau
Chén ba là chén âu sầu
Giang sơn u ám, nhuốm màu tóc tang

Lê Thuyên : - Đuổi thằng hề ra khỏi đây!

Hề : - Ấy cứ để hề tự đi, không cần đuổi. *(Vào)*

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, Lê Thuyên mang tội giết Vua, sao hôm nay lại được đứng ở đây?

Lê Long Đĩnh : - Trẫm đã xét lại rồi, Lê Thuyên vô tình giết anh trẫm chứ không phải cố ý. Vậy thì trẫm tha, các khanh ai có ý gì khác không?

Các quan : - Bệ hạ sinh phúc cho Lê Thuyên, thật là bao dung như trời biển ạ.

Lê Long Đĩnh : - Các quan đã hết lòng vì trẫm, mà người có công đầu giúp trẫm vô yên trăm họ chính là Lý Công Uẩn. Trẫm muốn tự tay mời Lý tướng quân một chén.

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, Công Uẩn này đâu dám nhận công.

Lê Long Đĩnh : - Tướng quân từ chối chén rượu này của trẫm ư?

Lý Công Uẩn : *(Sau một lúc)* - Tay nâng một chén rượu nồng.

Chén vui hay lệ muôn dòng đớn đau

Vinh là đâu, nhục là đâu?

Ngai kia điện nọ nhuốm mầu tóc tang

Nghe buốt lạnh tiếng ai gào than

Nỗi đau dân lành

Hồn oan quằn quại

Rên siết lầm than

Muôn trùng gươm giáo

Ngai vàng, nhuốm máu

Sao bách thần rủ áo buông tay

Trăm đắng ngàn cay

Nỗi đau này nào biết ai hay

Muôn đời thẹn cùng trời đất

Nhuốc với cỏ cây, hổ thay giống nòi

Rượu mừng nước mắt lại rơi

Lê Long Đĩnh : - Tướng quân không uống ư?

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, thần đang có điều lo lắng

Lê Long Đĩnh : - Lo ư? Lo việc gì vậy?

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu

Thần nghe tin Long Đề đã chạy sang nước Tống.

Kêu với người Tống mang quân xuống đánh nước ta

Thần lo lắng cho bờ cõi nước nhà

Không khéo rơi vào tay giặc dữ

Bởi vậy, thần không dám vui cùng bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : - Khá! Khá!

Trẫm khá khen cho lòng ái quốc của khanh

Nhưng hôm nay là ngày vui,

Không bàn đến chính sự

Vả lại, ta đã cho người sang sứ

Vua Tống đã vui lòng, còn ban cho ta một bộ giáp trụ

Kèm một thanh gươm báu bằng vàng

Đây, gươm đây, mà sắc lắm nhá! *(Vung gươm chém vào cột - Tất cả im lặng)* Lý Công Uẩn, ông hãy nghe đây, ta biết, ông vẫn còn thương tiếc vua cũ.

Lý Công Uẩn : - Thần đã không được chết theo Vua cũ, không xứng là một tôi trung, thần thấy mình thật có tội.

Lê Long Đĩnh : - Tôi trung? *(Cười lớn)* Trung với anh trai ta, hay là trung với ta? Không! Không, ta biết, ông chẳng trung với ai cả.

Lý Công Uẩn : - Thần trung với xã tắc Đại Cồ Việt này.

Lê Long Đĩnh : - Đúng! Ta biết thế, nhưng ta cũng không lấy thế làm phiền lòng. Ta cũng muốn trăm quan hãy giữ chữ trung với xã tắc này, và cả với trẫm nữa. Nào, bây giờ thì Lý tướng quân sẽ uống với trẫm vì nước non xã tắc này chứ. Sao? Không uống à? Hay ông cần một người khác dâng rượu? *(Với thị nữ)* - Mời Hoàng hậu ra đây!

Kiều Liên : *(Ra)* - Bệ hạ cho gọi thần thiếp?

Lê Long Đĩnh : - Ái khanh, nàng hãy thay ta mời rượu Lý tướng quân được chứ?

Kiều Liên : - Muôn tâu, bệ hạ bắt thần thiếp mời rượu Lý tướng quân không phải là định hạ nhục thần thiếp hay sao? Vì cớ gì mà bệ hạ lại muốn vậy?

Lê Long Đĩnh : - Nàng không muốn mời rượu Lý tướng quân ư? Chẳng phải đã có lần nàng muốn mừng chiến công cả quan thân vệ đó sao?

Kiều Liên : - Muôn tâu, lúc đó khác, bây giờ khác... Nay thiếp đã là Hoàng hậu... *(Nũng nịu)* Hay là bệ hạ muốn ghép thiếp vào tội chết?

Lê Long Đĩnh : - Không... Nàng xinh đẹp, thế, ai nỡ giết... *(Đổi giọng)* Mời rượu đi!

Kiều Liên : *(Đến gần Lý Công Uẩn)* - Tướng quân, xin tướng quân hãy vì tôi, vì mạng sống của cả hai mà uống chén rượu này đi.

Lý Công Uẩn : *(Cầm chén rượu, hướng về Lê Long Đĩnh).* Muôn tâu, nếu bệ hạ muốn giết thần, thì không cần phải làm thế này.

Lê Thuyên : - Lý tướng quân, chớ phạm thượng.

Lê Long Đĩnh : *(Cả cười)* - Vừa rồi, hai người nói thầm với nhau những gì?

Quách Ngang : *(Bước lên)* - Muôn tâu bệ hạ, bần tăng liều chết cúi xin bệ hạ hãy ngừng việc này lại.

Các quan : *(Quỳ xuống)* - Chúng thần cúi xin bệ hạ...

Lê Long Đĩnh : - Sao? Các khanh không thích à?

Quách Ngang : - Tâu bệ hạ, bần tăng trộm nghĩ. Người đứng đầu trăm họ phải làm gương cho thiên hạ, lấy chữ nhân chữ nghĩa làm đầu. Nay bệ hạ vì một nỗi uất hận trong lòng mà làm nhục Hoàng hậu, bần tăng e bệ hạ phạm vào tội bất nghĩa.

Lê Long Đĩnh : - Bay đâu, lôi tên này ra, chém lấy cái đầu trọc cho ta!

Đào Cam Mộc : - Muôn tâu bệ hạ. Tiệc mừng sinh nhật của bệ hạ đang vui, không nên giết người. Vả lại, thiền sư Quách Ngang can gián bệ hạ là có ý tốt. Chẳng qua lòng thẳng mà không biết lựa lời. Xin bệ hạ tha cho nhà sư tội chết.

Các quan : *(Đồng thanh)* - Xin bệ hạ tha cho tội chết ạ.

Lê Long Đĩnh : *(Sau một thoáng yên lặng, rồi cười nhạt)* - Được! Nể lời quan chi hậu, ta tha tội chết cho sư già.

Các quan : - Đội ơn bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : - Ta say quá, phải không? Bay đâu, mang mía vào đây để trẫm và các quan ăn cho rã rượu? Các khanh răng còn khoẻ, ăn được mía chứ? Hoà thượng, lại gần đây.

Ta muốn tự tay róc tấm mía này mời Thiền sư Quách Ngang. Chỉ phiền nhà sư cho mượn cái đầu trọc thay thớt kê mà thôi.

Tất cả : *(Sợ hãi)* - Muôn tâu bệ hạ...

Lê Ngoạ Triều : - Im! Nếu không muốn mất đầu thì lần này đừng có ai cảm ta! Đừng sợ, ta đã nói rồi, ta không giết lão trọc này đâu. *(Với Quách Ngang)* Đừng sợ, cứ kê đầu xuống đây!

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu bệ hạ...

Lê Ngoạ Triều : - Quan Thân vệ! Có phải nhà ngươi cậy được cầm quân Tuỳ Long mà dám trái ý của trẫm không? Công Uẩn, từ ngày trẫm lên ngôi, khanh đã cản trở

trẫm rất nhiều. Trẫm không nể tài thì cái đầu của khanh cũng không yên trên cổ đến bây giờ được đâu. Đừng làm trẫm nổi giận!

Lý Công Uẩn : - Muôn tâu, dù bệ hạ có nổi giận thì thần cũng xin liều chết để can ngăn...

Lê Ngoạ Triều : *(Quát lớn)* - Bay đâu!

(Cả triều đình ngưng lặng)

Đào Cam Mộc : *(Bước lên, nắm tay áo Lý Công Uẩn)* - Xin tướng quân hãy nén lòng. Hãy nhớ đến chữ nhẫn, đừng phí tính mạng vì một việc nhỏ.

Quách Ngang : - Xin tướng quân cứ yên lòng. Chắc hoàng thượng không nỡ hại lão tăng này đâu.

(Công Uẩn lùi xuống. Quách Ngang kê đầu xuống sập. Lê Ngoạ Triều đặt tấm mía lên rồi bổ dao xuống, lưỡi dao trượt ra ngoài tấm mía, chém xuống đầu nhà sư, nhà sư ngã xuống)

Lê Ngoạ Triều : *(Quẳng dao xuống đất)* - Đưa nó đi cho khuất mắt ta! Tất cả các khanh, hãy

vui lên! Không ai được lộ ra nét mặt ủ ê. Nếu không, đừng trách ta tàn ác. *(Ngả mình xuống sập, cười ha hả).* Ta không thích ăn mía nữa. Có cái gì chua chua không nhỉ.

Lê Thuyên : - Bệ hạ có dùng một trái khế không ạ?

Lê Ngoạ Triều : - Khế hả? Được!

Lê Thuyên : *(Với thị nữ)* - Dâng khế để Hoàng thượng thưởng lãm!

Lê Ngoạ Triều : - Sinh nhật của trẫm vui chứ hả?

(Thị nữ mang đĩa khế ra, Lê Thuyên cầm lên một quả, quỳ xuống dâng lên nhà Vua).

Lê Thuyên : - Thần kính dâng bệ hạ.

Lê Ngoạ Triều : - Phải, ăn miếng khế chua này thì mới rã được rượu... Trẫm say quá... Trẫm vui quá... các khanh có vui không? *(Chợt nhè ra một cái hạt)* Sao trong quả khế lại có cái hạt to thế nhỉ? *(Với Lê Thuyên)* Nhặt lên xem cái gì!

Lê Thuyên : *(Cúi xuống nhặt, xem xét)* - Tâu Hoàng thượng, hạt mận ạ...

Lê Ngoạ Triều : - Sao trong quả khế lại có hạt mận?

Lê Thuyên : - Muôn tâu... Hay là điềm giời...

Lê Ngoạ Triều : - Điềm giời? Điềm gì vậy, khanh có biết không? Mận là cái gì?

Lê Thuyên : - Dạ... hạt mận tức là mầm của cây mận.

Lê Ngoạ Triều : - Phải! Sao nữa?

Lê Thuyên : - Mà cây mận có tên chữ là Lý.

Lê Ngoạ Triều : - À... ra vậy... Trẫm hiểu rồi! Đây là điềm giời báo.

Biến loạn sẽ sinh ra từ kẽ nách đây... người phản ta mang họ Lý, có đúng không?

Lê Thuyên : - Tâu bệ hạ, đúng thế. Hơn thế, trong dân gian còn đang nổi lên một bài sấm..

Lê Long Đĩnh : - Sấm thế nào?

Lê Thuyên : - Dạ lời lẽ xấc xược, thần không dám đọc.

Lê Long Đĩnh : - Cứ đọc lên!

Lê Thuyên : - Dạ... Vậy thì thần xin đọc.

Gốc lê chìm biển Bắc

Chồi Lý mọc trời Nam

Bốn phương tan giáo mác

Tám cõi được bình an.

Lê Long Đĩnh : - Hừ... Gốc Lê chìm biển Bắc, chồi Lý mọc trời Nam. Ta sẽ làm cho lời sấm đó không trở thành hiện thực.

(Tất cả im lặng sững sờ).

Các khanh hãy nghe đây! Trẫm truyền lệnh: Phải giết hết những người mang họ Lý trong thiên hạ!

Lê Thuyên : - Muôn tâu, có mấy kẻ tội nhân họ Lý, thần xin được đem lên để bệ hạ rửa gươm. Người đâu! Đưa bọn họ Lý lên đây.

(Lính giải những người họ Lý ra).

Lê Long Đĩnh : - Việc này, trẫm giao cho quan thân vệ Điện tiền tướng quân *(Ném gươm xuống đất)* Công Uẩn, hãy lấy máu của bọn này hoà vào rượu cho trẫm.

Lý Công Uẩn : *(Nhặt gươm)* - Muôn tâu, thần cũng mang họ Lý.

Đào Cam Mộc : - Tâu bệ hạ, Công Uẩn vốn không phải người họ Lý.

Lê Long Đĩnh : - Không phải họ Lý ư?

Đào Cam Mộc : - Muôn tâu, Công Uẩn chỉ là con nuôi nhà họ Lý mà thôi.

Lê Thuyên : - Con nuôi cũng vậy! Đã nhổ cỏ thì phải nhổ tận rễ.

Cứ dính dáng đến họ Lý là phải giết hết.

Đào Cam Mộc : - Muôn tâu, Công Uẩn là một trung thần, được cả triều đình và dân chúng ngưỡng mộ, lại nắm trong tay nhiều binh quyền. Mà thực ra lại không phải người họ Lý. Nay bệ hạ giết đi, thực là giết oan, e lòng người sinh biến, thì hậu hoạ không biết đến thế nào.

Các quan : *(Quỳ xuống)* - Xin bệ hạ gia ân.

Lê Long Đĩnh : *(Sau một lúc ngừng lặng)* - Không phải họ Lý thật ư?... Lòng người sinh biến ư? Oan ư?... Trăm quan đồng lòng xin cho Lý Công Uẩn ư?... Thôi được tha! Bãi triều!

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH V

(Thành Đại La - Một phiên chợ)

Những người đi chợ : *(Ra trong điệu múa)*

- Ai mua lụa nào...

Lụa tươi mầu sợi bền lại óng

Mời quý ông, quý cô hãy dừng chân

Mua giùm tấm lụa La thành

Đây lụa cống trăm phần

May áo chàng cùng là áo thiếp

Tình lứa đôi trắng trong mãi bền lâu

Trăm năm tấm lụa tươi mầu

Ai mua lụa nào...

(Lý Công Uẩn cùng Đào Cam Mộc mặc giả thường dân, ra)

Lý Công Uẩn : - Đại La đây rồi.

(Ngâm) Xa kia non Tản, uốn lượn sông Tô
Núi Nùng duyên dáng, thấp thoáng Nhị Hà
Ơi đất Đại La núi sông linh tụ
Cảnh đẹp dân giầu, sự thật hay mơ
Đã lâu ta mới có dịp trở lại thành Đại La. Mọi thứ thay đổi khác quá, nhà cửa mọc lên nhiều hơn, chợ búa sầm uất hơn, bao phường nghề tụ lại... Hình như Đại La tự nó đã trở thành một trung tâm để con người làm ăn sinh sống. Nơi đây quả là thiên thời địa lợi...

Đào Cam Mộc : - Hình như thân vệ tướng quân có ý mến đất Đại La này?

Lý Công Uẩn : - Đào Cam Mộc, ông nói vậy là ý làm sao?

Đào Cam Mộc : - Với tướng quân, đất Đại La này có cả nhận hoà nữa đấy.

Lý Công Uẩn : - Nhân hoà?... với ta ư?...

Đào Cam Mộc : - Có tiếng hát đấy, tướng quân nghe mà xem...

(Hai em bé ra)

Em bé 1 : *(Hát)* - Hướng Bắc Phù Cầm, ngôi Bạch Hổ

Trai gái yên vui đời hết khổ

Thọ lạc dài lâu chính đất này

Cầu chúc ngôi trời muôn vạn thuở...

Lý Công Uẩn : - Cháu bé, lại đây, cháu vừa hát gì vậy?

Em bé 1 : - Hai bác thích cháu hát phải không, cháu hát lại cho mà nghe.

(Hát) Hướng Bắc Phù Cầm, ngôi Bạch Hổ...

Lý Công Uẩn : - Câu ấy có nghĩa gì?

Đào Cam Mộc : - Tướng quân quên rồi sao? Phù Cầm là một hương ở phía Bắc hương Cổ pháp quê hương của tướng quân đó. Còn Bạch Hổ thì theo "Tam Phụ Hoàng đồ" là một trong tứ linh, Thương Long, Bạch Hổ, Chu Tước, Huyền Vũ...

Lý Công Uẩn : - Vậy ư?

Em bé 2 : - Bài này không hay bằng bài của cháu. Để cháu hát cho các bác nghe.

(Hát) Trong vòng ba tháng nữa.

Thân vệ lên nối ngôi

Cây đa in chữ "Quốc"

Đất Cổ pháp này thôi...

Các bác có biết thân vệ là ai không ạ?

Lý Công Uẩn : - Các bác cũng không biết... Nhưng tại sao lại có câu hát này?

Em bé 2 : - Các bác không biết chứ, người lớn ở đây ai cũng mong ông thân vệ lên nối ngôi. Họ bảo nhau, nếu được như thế thì dân sẽ đỡ khổ. Ai cũng được ăn no mặc ấm.

Đào Cam Mộc : - Thân vệ tướng quân nghe rõ đấy chứ...

Trong vòng ba tháng nữa

Thân vệ lên nối ngôi...

Lý Công Uẩn : - Ai dạy các cháu vậy

Các em bé : - Chả ai dạy, bài hát tự nhiên có, ai ai cũng hát như thế.

Đào Cam Mộc : - Lòng dân đấy... Lòng dân mong muốn, sinh ra sấm truyền, sinh ra đồng dao, gắn vào miệng trẻ nhỏ...

Các em bé : - Thôi, chúng cháu đi đây... *(Vào, vừa đi vừa hát)*

Lý Công Uẩn : - Lòng dân ư? Nhưng... ta đã cởi áo bỏ mũ...

Lý Công Uẩn : *(Cười lớn)* - Quan Chi Hậu không thấy sao, ta đã bỏ chức thân vệ như bỏ đôi dép nát, mặc tấm áo thường dân này thì còn sợ gì nỗi gì?

Đào Cam Mộc : - Ông định từ quan thật ư? Tôi cứ ngỡ ông rủ tôi mặc giả thường dân thế này là để thăm thú dân tình, để dễ tìm ra lẽ đúng sai, phải trái.

Lý Công Uẩn : - Ta muốn bỏ tất cả, quan Chi Hậu ạ. Ta muốn tìm về sự thanh- thản trong tâm hồn.

Ta muốn được theo trâu, cầy ruộng trên cánh đồng.

Được bắt cá dưới dòng Tiêu Tưởng thời nhỏ.

Đào Cam Mộc : - Không được đâu. Muốn từ quan thì phải đàng hoàng. Lẳng lặng bỏ đi thế này khác nào đi trốn. Nhà Vua sẽ vin vào cớ đó mà bắt tội tướng quân.

Lý Công Uẩn : - Ta không thể hàng ngày ngồi nhìn nhà Vua ăn chơi phè phỡn, giết người tìm vui. Ta không thể ngồi nhìn những người họ Lý vô tội bị giết dần dưới bàn tay tàn bạo, quan Chi Hậu, ông hãy về triều đi. Tiễn nhau đến đây là đủ, hẹn có một ngày nào được trùng phùng tái ngộ.

Đào Cam Mộc : - Bây giờ tướng quân định đi đâu?

Lý Công Uẩn : - Ta tìm về làng quê, xem vợ con sống chết ra sao.

Đào Cam Mộc : - Tôi không dám ngăn cản tướng quân, chỉ hy vọng một lúc nào đó tướng quân hãy nghĩ lại. Bá quan và trăm họ đang trông chờ ở tướng quân.

Lý Công Uẩn : - Đa tạ ân tình của quan Chi Hậu.

Đào Cam Mộc : - Tôi rời triều đình lâu sẽ bất lợi. Xin phép được cáo từ. Mong thân vệ bảo trọng.

(Đào Cam Mộc vào, hề ra)

Hề : - Hình như tráng sĩ cũng chưa biết đi đâu về đâu thì phải.

Vậy thì hãy dừng chân ở quán tôi, làm một chén.

Lý Công Uẩn : *(Không nhận ra hề)* - Phải đó, ta đi đường xa, chân đã mỏi...

Hề : - Chân mỏi không đáng sợ. Chỉ sợ trong lòng mỏi mệt mà thôi.

Lý Công Uẩn : - Chủ quán nói hay lắm, rượu đâu?

Hề : - Tráng sĩ muốn uống rượu gì?

Lý Công Uẩn : - Chủ quán có những loại rượu gì?

Hề : - Nhiều, nhiều loại...

Rượu nhà nông men nồng ngô sắn

Rượu đắng, rượu cay, rượu pha nước mắt

Rượu tiên một chén Hoàng Hoa

Máu pha rượu đỏ gọi là tiến Vua

Rượu bầu lưng chén túi thơ

Uống bất đắc chí đâm ra chán đời

Từ quan từ cả mọi người

Rượu quê kinh Bắc xa xôi bỏ về

Lý Công Uẩn : - Người biết ta chăng? Người quen ta chăng?

Hề : - Đâu dám! Đâu dám!... Khi xưa tôi còn làm quan trong triều. thì có quen một người gần giống như tráng sĩ. Đó là Lý Công Uẩn tướng quân... à, dạ vâng, thoạt trông, tôi cũng tưởng ngài là tướng quân họ Lý. Nhưng nhìn kỹ hoá lại là không, Lý Công Uẩn xưa kia lẫm liệt oai phong, chứ đâu có thất thần mặt mày ngơ ngác. Nhưng... cũng chẳng biết thế nào, phật đã bảo không không. Sắc sắc. Sắc tức là không, không tức là sắc. Hay là sợ bị chết, nên mới cởi áo bỏ khăn, trốn khỏi Hoa Lư, lưu lạc ở La Thành?

Lý Công Uẩn : - Hề! Chú hề phải không?

Hề : - Thì ra tướng quân đã nhận ra hề. Tướng quân đi đâu mà ăn mặc thế này?

Lý Công Uẩn : - Ta muốn rũ áo, bỏ triều đình về quê.

Hề : - Về quê theo trâu cầy ruộng, cất vó bè ở sông Tiêu Tương ư?

Lý Công Uẩn : - Phải?

Hề : - Này tướng quân ơi, cái áo của thường dân, tướng quân mặc không vừa nữa đâu.

Lý Công Uẩn : - Thì hề cũng bỏ cung điện mà về đấy thôi.

Hề : - Hề khác, tướng khác.

Hề chẳng qua là phường con hát
Cung cấm ra vào cũng là thứ lồng son
Hát thuận tai Vua thì ban áo ban cơm
Đổi giọng ca lấy miếng ăn
Hót như khiếu mà nhiều khi bị ghét
Hề bèn về cùng dân dã
Sống hồn nhiên vui giữa dân lành.

Lý Công Uẩn : - Ta cũng muốn được như thế!

Hề : - Không phải cứ muốn là được. Dù triều đình có mục ruỗng, thì cũng là trụ cột của quốc gia. Nay Vua chẳng ra Vua, quan không ra quan. Thiên hạ chỉ nhìn vào một mình thân vệ. Thân vệ bỏ về thì nước Đại Cồ Việt này dựa vào ai? Thân vệ không nhớ ư, mùa đông qua, thế nào mùa xuân cũng đến. Trời đất luân chuyển

chẳng bao giờ ngừng. Triều đại phải đổi thay là do ở thế nước lòng dân...

Lý Công Uẩn : - Triều đại đổi thay là do ở thế nước lòng dân ư?

Hề : - Thôi, không nói nữa, không nghĩ ngợi nữa. Từ ngày hề bỏ Hoa Lư về Đại La có mở một quán rượu nhỏ. Tướng quân hãy uống với hề một chén, rồi quay về kinh đô đi tướng quân còn có trọng trách với dân, còn phải vực dậy đất nước này tướng quân cứ bước vào đây, ngồi xuống ghế, rồi có người sẽ tiếp rượu tướng quận. *(Vừa đi vào vừa gọi)* Bé con, mang rượu ra tiếp khách.

Đức Chính : *(Bê rượu ra)* - Cháu mời ngài xơi rượu.

Lý Công Uẩn : - Đức Chính, sao con lại ở đây? Mẹ con đâu?

Đức Chính : - Cha!...

Lý Công Uẩn : - Trời ơi tại sao con lại đến nông nỗi này?

Đức Chính : - Cha không biết gì ư? Triều đình cho

quân về làng tìm giết người họ Lý. Mọi người chạy trốn cả, mẹ cũng đưa con về Đại La để trốn, may gặp được chú hề, chú ấy giúp cho mẹ mở quán rượu này.

Lý Công Uẩn : - Thế mẹ con đâu?

Ngọc Mai : *(Ra)* - Em đây.

Lý Công Uẩn : - Tôi thật có tội với mẹ con nàng

Ngọc Mai : - Không! Chàng không có tội, đừng nghĩ thế mà nhụt chí. Mẹ con em có thể hy sinh tất cả để chàng làm nên nghiệp lớn. Chàng đừng lo cho mẹ con em. Kìa Đức Chính, con vào sửa soạn cơm cho cha đi.

Lý Công Uẩn : - Những ngày qua, ở Đại La, mẹ con nàng sống thế nào?

Ngọc Mai : - Bình yên... bình yên chàng ạ.

Lý Công Uẩn : - Bình yên ư? Phải lưu lạc như thế này, mà nàng vẫn thấy bình yên ư?

Ngọc Mai : - Vâng... Mỗi sớm mai, nhìn những hàng cây, nhìn những hạt sương long lanh trên lá. Nghe tiếng chim hót trong lành... Lòng thiếp yên tĩnh làm sao...

Thân như bóng chớp, có rồi không
Cây cối xanh tươi thu não vùng
Mặc cuộc thịnh suy đừng sợ hãi
Kìa kìa ngọn cỏ giọt sương mai.

Lý Công Uẩn : - Những câu thơ của thiền sư Vạn Hạnh, thầy tôi.

Ngọc Mai : - Vâng, mỗi khi trong lòng bất an, em lại đọc lên, và lòng mình yên tĩnh trở lại.

Lý Công Uẩn : - Vậy mà tôi... tôi không bằng được nàng. Lòng tôi đây giờ không yên tĩnh.

Ngọc Mai : - Xin chàng đừng lo gì cho mẹ con em. Chàng hãy uống rượu đi, rồi trở về Kinh đô. Đừng vì những điều nhỏ mà làm lỡ sự nghiệp của mình. Mẹ con em sẽ chờ chàng, đợi chàng mà.

Lý Công Uẩn : - Vậy thì tôi phải quay về triều đình. Tôi hiểu rồi, tôi phải xứng đáng với sự mong đợi của nàng. Hai mẹ con phải giữ gìn, chờ tôi. Rồi tôi sẽ trở về, không phải như thế này. .. *(Vào)*

Ngọc Mai : - Công Uẩn đi rồi

Thân như bóng chớp có rồi không

Cây cối xanh tươi thu não nùng...

(Hát) - Em không quên được đêm trăng ngày ấy

Câu hát trao duyên em đã tặng anh

Người ơi xin ở đừng về

Người ơi xin ở đừng về

(Lê Thuyên cùng bọn lính ra).

Lê Thuyên : - Hừm!... Sao phu nhân lại giật mình sợ hãi. Phu nhân có bán rượu đấy chứ... Mà rượu của phu nhân có thuốc độc không nhỉ.

Ngọc Mai : - Tướng quân hỏi vậy là ý làm sao?

Lê Thuyên : - Ta hỏi chén rượu này có giống chén rượu ngày xưa nàng mời Lý Công Uẩn uống không?

Ngọc Mai : - Tôi không hiểu.

Lê Thuyên : - Hừ! Ta hỏi rượu đâu?

Ngọc Mai : - Vâng! Để tôi vào lấy rượu mời tướng quân.

Lê Thuyên : - Dừng lại! Ta không cần rượu.

Ngọc Mai : - Tướng quân cần gì?

Lê Thuyên : - Ta cần thằng con trai của phu nhân.

Ngọc Mai : - Nó đã theo người ta trốn đi rồi.

Lê Thuyên : - Đừng có giấu ta. Thằng bé phu nhân vẫn nuôi không phải thằng Lý Đức Chính con trai phu nhân chắc.

Bay đâu, vào trong nhà lôi cổ thằng Đức Chính ra đây!

(Bọn lính ùa vào trong, lôi Đức Chính ra)

Ngọc Mai : *(Nhặt cây gậy, đánh dạt bọn lính ra, chắn ngang Đức Chính).* Không được động đến con ta. Đức Chính, con hãy chạy đi!

Đức Chính : - Mẹ...

Ngọc Mai : - Hãy đi mau đi.

Lê Thuyên : - Nàng giỏi thật. Thật không hổ danh là phu nhân của Lý Công Uẩn?

(Rút gươm xông vào đâm Ngọc Mai, bất ngờ hề chạy ra đứng chắn trước Ngọc Mai, mũi gươm của Lê Thuyên đâm trúng hề).

Lý Công Uẩn : *(Ra)* - Dừng tay! Lê Thuyên, ngươi đến đây làm gì?

Lê Thuyên : - Thừa lệnh đức Vua, ta mang sắc chỉ của triều đình đến bắt thằng bé Lý Phật Mã, tức là thằng Lý Đức Chính, con của tướng quân đó.

Lý Công Uẩn : - Nó có tội gì?

Lê Thuyên : - Nó có tội vì đã mang họ Lý.

Lý Công Uẩn : - Vậy thì ta là người họ Lý đây, giết ta đi.

Lê Thuyên : - Tướng quân dám chống lệnh của đức Vua, chống lệnh của triều đình ư?

Lý Công Uẩn : - Ta chống lại cái tàn bạo, cái mục nát.

Lê Thuyên : - Lính đâu! Hãy bắt tên phản nghịch Lý Công Uẩn, giải về triều xét xử.

(Cả bọn xông vào Lý Công Uẩn, Lý Công Uẩn đánh rơi kiếm của Lê Thuyên).

Lý Công Uẩn : - Đi đi! Ta chưa muốn giết nhà ngươi đâu!

(Bọn Lê Thuyên tháo lui).

Lý Công Uẩn :*(Với Ngọc Mai)* - Ta linh cảm thấy điều chẳng lành, liền quay lại. Ngờ đâu... Kìa chú hề, chú hề ơi...

Đức Chính : - Chú ơi...

Hề : - Tướng quân... được chết như thế này là đời hề có ích, hề không ân hận điều gì nữa... Thành Đại La này đất lành, khí thiêng linh tụ... Hề sẽ mãi mãi được nằm ở đây... mãn nguyện lắm rồi. Chỉ thèm... Chỉ thèm một chén rượu thôi. Đức Chính, cho chú một chén rượu... một chén cuối cùng...

Đức Chính : - Rượu đây, chú uống đi rồi tỉnh lại nhé.

Hề : - Một chén này thôi, một chén này thôi
Hãy uống cùng tôi ly biệt
Trả buồn vui cho khoang trời mong manh bất trắc
Trả cay đắng về trong lòng đất
Trả thịt da cho cát bụi âm thầm...

(Uống - Chết)

Lý Công Uẩn : - Hề ơi... Không! Ta sẽ không đi đâu nữa! Ta không trở về triều đình nữa ta không thể để mặc vợ con ta cho kẻ khác giết hại. Ta sẽ ở lại đây! Ở lại đây.

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH VI

(Chùa Tiên Sơn, không khí trang nghiêm tĩnh lặng. Một nhà sư đang ngồi tụng kinh, quay lưng về phía khán giả. Tiếng chuông mõ phảng phất, lúc xa lúc gần).

Nhà sư : *(Tụng)* - Cảnh chúng sinh tính thường không tịnh

Đạo cảm thông không thể nghĩ bàn

Lưới Đế Châu ví Đạo Tràng

Mười phương Phật Bảo hào quang sáng ngời

Nam mô Tây Phương An Lạc thế giới đại từ đại bi tiếp dẫn đạo sư A di đà Phật...

(Nhà sư buông dùi mõ xuống).

Chao ôi, lẽ nào ta lại trở về kiếp tu hành, tụng kinh gõ mõ? Mà tâm ta có yên để gõ

mõ tụng kinh được không? Không... tâm ta chỉ yên khi nào đất nước đã thái bình thịnh trị. Nhưng ta phải làm gì lúc này đây?

.... A di đà Phật, trót sinh ra mang thân xác con người, biết đời là bể khổ, vậy mà sao vẫn chìm đắm trong cõi u mê tục luỵ. Theo được năm điều thánh giới của Phật tổ khó lắm thay.

Sao lòng ta không yên ổn. Ta đã cởi áo bỏ mũ của triều đình mà về đây, khoác tấm áo tu hành này mà cũng không được yên ư?

Vạn Hạnh : *(Ra)* - Da thịt kia cũng chỉ là cái túi thôi, nữa là tấm áo.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy...

Vạn Hạnh : - Triều đình trăm công nghìn việc mà thân vệ tướng quân cũng có thì giờ về quê tụng kinh gõ mõ ư?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, đã lâu con không về. Nay được ở trong ngôi chùa mà từ nhỏ con đã

được sống, được học đạo. Con thấy lòng mình chợt thanh thản...

Vạn Hạnh : - Bao giờ thì tướng quân lại trở về Hoa Lư?

Lý Công Uẩn : - Bạch thầy, con không muốn trở lại triều đình nữa. Con muốn được như thầy, được như Khuông Việt thiền sư. Tham chính mà vẫn đứng ngoài vòng cương toả của triều đình, khoác áo nâu sồng, ung dung tự tại. Vua sáng thì giúp dập, vua tối thì về chùa niệm Phật ăn chay, mong một cuộc đời bình yên, đợi ngày thoát xác.

Vạn Hạnh : - Đấy là đối với Vua, thế còn đối với dân?

Lý Công Uẩn : - Dân ư?

Vạn Hạnh : - Công Uẩn con. Con đừng so sánh với thầy, với Khuông Việt thiền sư. Thời của con khác thời của ta. Vì vậy đường của con cũng khác đường của ta. Ta dạy con học đạo để hành ở đời, ta đâu có dạy con để trở thành một hoà thượng. Con cũng biết điều đó mà, con cũng biết thầy kỳ vọng ở con mà.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, nhưng bây giờ Vua u mê bạo ngược lại muốn trừ diệt con...

Vạn Hạnh : - Con sợ ư? Vì sợ hãi nên con mới bỏ áo mũ mà về chùa phải không?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, không phải vậy. Con không sợ, con không tiếc mạng sống của mình. Nhưng con thấy, mình làm quan thật là vô dụng... Hàng ngày, phải sống giữa cảnh nhơ nhớp, thủ đoạn lừa gạt, con không chịu nổi. Trình thầy, tại sao lại thế? Tại sao bếp của nhà Vua thì chứa đầy thịt, còn dân thì gầy đói xanh xao. Vua bạo ngược không khác gì thú dữ ăn thịt người. Loài thú ăn thịt lẫn nhau người ta còn ghét thay. Nay làm cha mẹ dân, cai trị dân mà ăn thịt dân thì có đáng làm cha mẹ dân không?

Vạn Hạnh : - Chính vì thế cho nên con mới phải quay về triều đình. Nếu lúc này mà con chán nản, buông tay rủ áo thì thời cơ quý nhất sẽ qua đi.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, hơn mười năm trước, con

tìm đường vào Hoa Lư, mong để giúp nhà Vua trị nước, bình thiên hạ. Vậy mà.

Vạn Hạnh : - Ta biết lúc này, triều đình ngả nghiêng, dân tình đói khổ, xóm thôn tan rã, sự bất an gây ra sự bất bình. Ai ai cũng mong có một trật tự mới, triều đại mới.

Lý Công Uẩn : - Con không hiểu ý thầy?

Vạn Hạnh : - Công Uẩn, mới rồi cây gạo đầu làng ta bị sét đánh, ta ra xem dấu sét có chữ.

Gốc cây thăm thẳm, ngọn cây xanh xanh
Cây Hòa đao rụng, mười tám hạt thành
Cành đâm xuống đất, cây khác lại sinh
Đông mặt trời mọc, Tây sao náu mình
Khoảng sáu bảy năm, thiên hạ thái bình

Ý nói: Vua non trẻ, bề tôi cường thịnh, nhà Lê mất, nhà Lý nổi lên. Thiên tử ở phương Đông mọc ra thì thứ nhân ở phương Tây sẽ lặn.

Lý Công Uẩn : - Thầy hy vọng họ Lý nhà ta sẽ thay họ Lê chăng?

Vạn Hạnh : - Ta không chỉ hy vọng... Công Uẩn,

tấm gương của Lê Đại Hành vẫn còn nguyên đó.

Lý Công Uẩn : - Thầy nhắc con chuyện Đại Hành Hoàng đế lấy ngôi của nhà Đinh phải không ạ? Nhưng trình thầy, việc hôm nay không thể so với việc của Đại Hành Hoàng đế. Lúc đó, bên trong thì rối ren, bên ngoài thì giặc Tống đem quân đánh chiếm. Nên Lê Đại Hành mới có cớ để lấy ngôi, vỗ yên xã tắc, chống giặc ngoại xâm. Nay Vua có suy đồi, nhưng dù sao đất nước vẫn bình yên. Vả lại, còn một điều nữa, con e thầy chưa xét tới: Giặc phương Bắc đang dòm ngó, chỉ chờ đất nước không yên, mượn thời cơ, lấy cớ mà đánh xuống. Đất nước lại rơi vào cơn binh lửa. Liệu có nên chỉ vì cái ngai vàng mà đẩy muôn dân vào cảnh nồi da nấu thịt hay không?

Vạn Hạnh : - Vì thế, xã tắc mới cần một người như con. Công Uẩn, hãy nhớ câu: Người trên như gió, kẻ dưới như cỏ, gió lướt tới đâu

cỏ rạp tới đó, hễ mình nêu gương tốt cho dân thì dân tất theo.

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, con thực phân vân. Không phải thực tâm con muốn cởi áo từ quan. Vậy con về đây, trước để xin ý thầy, sau là nghe ngóng lòng dân... Còn chưa biết phải làm gì lúc này.

Giết Vua thì mang tội bất trung, vết nhơ ấy nghìn năm không rửa sạch. Nhưng trung với Long Đĩnh mà bỏ mặc dân làng nheo nhóc, bỏ mặc đất nước thì lòng con áy náy chẳng yên.

Vạn Hạnh : - Ta không xui con giết Vua. Lòng dân con đã rõ, ý trời cũng chẳng khác đâu. Nhà Vua ngày đêm ăn chơi dâm loạn, tinh lạc, thần mất, còn sống được bao ngày. Rồi trời đất sẽ phải đổi thay.

Đào Cam Mộc : *(Ra)* - Bạch thiền sư, trình tướng quân, lúc này mà vẫn ngồi rủ áo, đợi trời đất đổi thay thì đến bao giờ?

Lý Công Uẩn : - Ông xui ta làm phản đó ư?

Đào Cam Mộc : - Lý thân vệ, ông hãy nghĩ mà xem. Từ ngày Đại Hành Hoàng đế mất đi, Long Việt tự lập, Long Đĩnh giết anh mà cướp ngôi, việc can quan đều là người trong nhà gây ra cả. Ôi, nhà Vua làm mười điều ác mà không có một điều thiện. Cội gốc đã mất, cành lá bị diệt trừ. Sao lúc này ông không đứng ra để gây lại cơ đồ?

Lý Công Uẩn : - Ta biết! Long Đĩnh tàn bạo có thừa mà học vấn không đủ, không chính được tâm, không sửa được mình, gần gũi bọn tiểu nhân, say đắm vui chơi yến tiệc, đặt vạc dầu làm hình phạt, muôn dân thì khổ sở đói khát. Chao ôi, hay là vì đất Hoa Lư trũng hẹp, chẳng phải nơi địa hình tốt đẹp. Cho nên thế nước không vững, lòng người dao động. Ba thứ thiên thời địa lợi nhân hoà không được lấy một, thì nước Đại Cồ Việt này bền vững làm sao?

Đào Cam Mộc : - Vì thế cho nên lúc này thân vệ ra tay là phải?

Lý Công Uẩn : - Ta chỉ e nhà Tống, nhân cớ ấy đánh xuống nước Nam, rồi can qua trăm họ phải lầm than.

Đào Cam Mộc : - Thế lúc này trăm họ vẫn chưa đủ lầm than hay sao? Xin quan thân vệ đừng đắn đo nhiều nữa. Trăm quan đang một lòng hướng về thân vệ đó.

Lý Công Uẩn : - Trăm quan một lòng hướng về ta ư?

Đào Cam Mộc : - Vâng! Tôi đã gặp Thái uý Phạm Cự Lượng. Tôi đã gặp Tăng thống Khuông Việt Đại Sư, Đỗ Pháp Sư và Đại sư Vạn Hạnh, những người đã từng khuông phò nhà Đinh rồi Tiên đế Đại Hành: Vả lại, xem trong kinh dịch có quẻ "Thiên địa bĩ", rồi đến quẻ "Địa thiên thái". Cho nên Bĩ cực thái lai. Vận nước cũng vậy, biến dở thành hay. Vận hội mới cho Đại Cồ Việt ta trông cả ở tay ông đấy.

Lý Công Uẩn : - Quan Chi Hậu, đừng nói nữa!

Vạn Hạnh : - Việc này không thể nóng vội, quan Chi Hậu hãy về triều đi!

Đào Cam Mộc : - Xã tắc đều kỳ vọng vào một người. Vậy mà... chao ôi, cứ như thế này, chúng ta sẽ không có đất mà chôn đâu.

Lý Công Uẩn : - Nếu không muốn mất đầu, thì đừng nói nữa!

Đào Cam Mộc : *(Sau một lúc ngừng lặng)* - Xin bái biệt thiền sư, bái biệt quan thân vệ. *(Vào)*

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, tất cả ước vọng của chúng ta, con muốn được giữ kín.

Vạn Hạnh : - Vậy thì cả con nữa, con hãy về Hoa Lư đi. À, nhân nói tới Hoa Lư, con thấy kinh đô Hoa Lư thế nào?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy: Từ thời Đinh Tiên Hoàng đế, nước Việt ta đã trở thành một quốc gia với đầy đủ ý nghĩa. Trên có Vua, dưới có bề tôi và trăm họ. Nhưng các Vua vẫn mang nặng ý nghĩ phòng thủ thụ động theo cách của các Vua nhược tiểu chư hầu, nên mới giữ mãi Kinh đô ở Hoa Lư. Chỉ thuận cho việc phòng thủ, không mạnh cho việc mở mang. Nay nước Việt ta muốn vươn lên ngang hàng với lân bang phía Bắc thì phải tìm đất mới để định đô.

Chứ, đất Hoa Lư sơn lâm hiểm trở, đầm ao khó đi... Cứ cho là Đinh Tiên Hoàng đế gốc người động Hoa Lư, nên dời kinh ấp về quê, xây cung điện, đặt triều nghi. Còn như Đại Hành Hoàng đế là người Trường Châu, không hiểu sao vẫn đóng đô ở Hoa Lư? Hay là lúc đó đang mải chống giữ với người phương Bắc, nên không kịp nghĩ đến việc lập kinh ấp muôn đời?

Vạn Hạnh : - Vậy ra tướng quân cũng thấy đất Hoa Lư không xứng là Kinh đô của một nước ư? Thế tướng quân thấy thành Đại La thế nào?

Lý Công Uẩn : - Trình thầy, đã từ lâu dân chúng vẫn coi Đại La là trung tâm của cả nước. Đại La có sông có núi, tiến thoái đều thuận tiện... Con nghĩ, khi xưa Lý Nam Đế lập nước Vạn Xuân, cũng dựng thành ở cửa sông Tô Lịch...

Vạn Hạnh : *(Cười lớn)* - Ta cũng nghĩ thế! Ta cũng nghĩ thế! Nhưng đấy là chuyện mai sau. Còn bây giờ con hãy mặc lại chiếc áo của triều đình họ Lê đã ban, và quay lại Hoa Lư. Ta đoán, tấm áo ấy con sẽ không mặc lâu đâu.

Lý Công Uẩn : - Nhưng còn vợ con con, còn những người họ Lý đang bị triều đình truy đuổi. Con nỡ lòng nào để họ bị lưu đày giết chóc.

Vạn Hạnh : - Muốn họ Lý khỏi bị tuyệt diệt, muốn muôn dân thoát khỏi lầm than thì con phải về triều ngay. Con ở đây sẽ làm được gì? Một cánh tay khoẻ mạnh bất quá chống đỡ được mươi người.

Nhưng một trí óc minh mẫn có thể cứu giúp trăm họ.

Ngọc Mai : *(Ra)* - Công Uẩn em mãi mãi muốn chàng ở lại làng quê này, mãi mãi ở bên mẹ con em. Nhưng như thế chàng không còn là chàng Lý mà em vẫn mong ước nữa. Công Uẩn ơi, hơn mười năm trước, em tiễn chàng vào kinh lập nghiệp. Vậy mà bây giờ chàng trở về đây, chí lớn không thành. Hay là vì em mà chàng vướng víu?

Nếu phải như vậy, em xin được chết đi, cho chàng được nhẹ gánh với non sông.

Lý Công Uẩn : - Ngọc Mai... Nếu mai sau vinh hiển, đó là nhờ ở nàng cả... Lạy thầy, con xin nghe lời thầy, con lại lên đường lần nữa.

Ngọc Mai : - Công Uẩn ơi, vì nước vì dân thiếp lại tiễn chàng

(Quân tử vu dịch)

Thiếp xin lạy một lạy này
Đường xa dặm thẳm nước mây chập trùng
Xót thương cảnh hai lần ly biệt
Vì non nước thiếp đành mong đợi
Thương ai buốt lạnh cuối trời
Gánh nặng đè vai
Non sông rối bời
Mịt mù muôn ngả xa cách đôi nơi
Gươm vây giáo bủa quanh người
Phân ly hay mãi muôn đời biệt ly

Lý Công Uẩn : *(Tiếp)* - Giữa cơn nhiễu loạn, tóc tang khốn nguy.

U ám bốn bề, phủ đầy trời quê
Hồn đau máu rỏ, oán hờn đòi chia
Thân đơn phận mỏng xá gì
Non sông gánh nặng chẳng hề gian nguy.

Đèn tắt - chuyển cảnh

CẢNH VII

(Kinh đô Hoa Lư - Nội cung

Lê Ngoạ Triều nằm trên Long sàng - Hoàng hậu

Quỳ ở bên. Các quan đứng chầu

Trong không khí căng thẳng, ngột ngạt...)

Lê Long Đĩnh : - Đỡ trẫm dậy!

Kiều Liên : - Bệ hạ, xin bệ hạ cứ nằm nghỉ cho long thể chóng hồi phục ạ.

Lê Long Đĩnh : - Trẫm không hồi phục được nữa đâu... Nằm mãi, chán rồi! Bốn năm làm Vua trẫm toàn nằm bây giờ trẫm muốn đứng dậy để nhìn lại cơ nghiệp của trẫm một lần cuối, nhìn lại uy quyền của trẫm một lần cuối... sao lại tối thế này? Các khanh, trẫm biết các khanh muốn trẫm chết lắm. Được, trẫm sẽ chết. Mà không biết chết có là hết không nhỉ?

Kiều Liên : - Bệ hạ...

Lê Long Đĩnh : - Ở dưới âm cung trẫm sẽ được gặp cha trẫm, anh trẫm... chắc là vui lắm đây.

Kiều Liên : - Bệ hạ, xin bệ hạ đừng nói nữa.

Lê Long Đĩnh : - Ái khanh... ái khanh đấy ư? Ái khanh có thương ta thật không... Chắc ái khanh cũng giống chúng nó, cũng muốn ta chết chứ gì?

Kiều Liên : - Xin bệ hạ... Rồi bệ hạ sẽ khoẻ... Thiếp sẽ lại được hầu bệ hạ.

Lê Long Đĩnh : - Sao? Nàng thích hầu hạ ta lắm ư?

Kiều Liên : - Vâng...

Lê Long Đĩnh : - Không! Không! Ta sợ lắm... ở dưới âm cung ta cũng bị phỉ nhổ khinh ghét... chẳng ai dám gần ta cả... Các khanh cứ đứng đấy, giương mắt ra mà nhìn trẫm chết... Được! Trẫm sẽ chết! Trẫm sẽ đợi các khanh ở sông Mê bến Lú!...

Kiều Liên : - Bệ hạ...

Lê Long Đĩnh : - Không! Trẫm không muốn chết...

Trẫm còn trẻ kia mà... Tất cả các khanh hãy nghe trẫm phán đây: Lê Ngoạ Triều không chết! Đồng xướng!

Tất cả : - Lê Ngoạ Triều không chết!

(Lê Long Đĩnh gục chết)

Kiều Liên : - Bệ hạ... Bệ hạ... Chết rồi... chết thật rồi...

Thái hậu : *(Ra)* - Long Đĩnh... Long Đĩnh con ơi... Thế là cuối cùng con cũng ra đi, chỉ còn lại một mình mẹ trên cõi đời này... Con ơi, bốn năm con làm Vua mà sao con không làm người hở con? Mẹ đã thề không nhìn mặt con... Nhưng hôm nay mẹ đến nhìn con một lần nữa. Long Đĩnh con ơi, mẹ thật có tội với muôn dân, có tội với bách gia trăm họ vì đã trót sinh ra con mà không nuôi dạy con thành người. Lẽ ra mẹ phải là người sung sướng nhất vì mẹ là mẹ của hai Vua kia mà. Nhưng bây giờ chỉ còn lại mẹ cô độc trên cõi đời này thôi. Long Đĩnh con ơi...

(Tử quy) Lầu son ngai vàng tan nát

Giang sơn kia sẽ mất hay còn

Vì đâu hỡi cao xanh

Lý Công Uẩn : - Xin Thái hậu hãy bớt đau thương... Mời Thái hậu về cung an nghỉ để chúng thần lo tang lễ cho nhà Vua.

Thái hậu : - Điện tiền tướng quân... Ta có hai điều ước, *điều thứ nhất:* Khi chôn cất con ta, đứa con độc ác này, các ngươi hãy lật úp mặt nó xuống để không bao giờ nó đầu thai làm người được nữa. Để không bao giờ nó làm khổ những người mẹ như ta.

Điều thứ hai: Con lớn ta phận mỏng, không được ở ngôi lâu. Con bé ta thất đức để đến nỗi giang sơn nghiêng ngả, nay nó chết đi là trời đã sinh phúc cho nước Đại Cồ Việt ta đó. Ta muốn người có tài đức kế vị ngôi báu, trị vì muôn dân.

Lê Thuyên : - Bệ hạ ơi, ngai vàng này rồi sẽ để lại cho ai? Không! Dòng dõi nhà Lê vẫn còn! Ngai vàng kia phải thuộc về Ấu chúa!

Thái hậu : - Lê Thuyên, ngươi hãy rời khỏi ngai vàng!

Lê Thuyên : - Không! Ngai vàng phải thuộc về Ấu chúa!

Thái hậu : - Khi quân! Cấm vệ quân, tước gươm! Công Uẩn, ông nhận lời giúp ta chứ!

Lý Công Uẩn : - Tâu Thái hậu, dòng dõi nhà Lê vẫn còn đó, thần đâu dám.

Thái hậu : - Không!... Cháu ta ư? Cháu ta nó còn quá nhỏ mà vận nhà Lê đã hết rồi. Công Uẩn, giờ đã đến lúc trời trao người theo, ông còn chần trừ gì nữa?

Các quan : - Xin điện tiền tướng quân đừng từ chối nữa.

Lý Công Uẩn : - Kìa, mọi người hãy đứng dậy, đừng làm thế.

Tôi tài hèn đức mỏng, e không gánh vác được giang sơn xã tắc.

Đào Cám Mộc : - Tướng quân sao không quyết đoán, xa thì theo trời, dưới chiều lòng người. Tướng quân cứ giữ mãi tiểu tiết ấy làm gì.

Lý Công Uẩn : *(Sau một lúc)* - Nay mọi người đã tin mà đặt gánh nặng giang sơn lên đôi vai ta, ta đâu dám chối từ. Ta chỉ lo làm sao quy phục được lòng người, giữ yên trăm họ.

Tất cả : - Thánh thượng vạn tuế, vạn vạn tuế.

Kiều Liên : *(Trên tay bế đứa con nhỏ, lao ra)* - Muôn tâu Thánh thượng!

Lý Công Uẩn : - Có chuyện gì vậy?

Kiều Liên : - Muôn tâu đây là đứa con của Lê Long Đĩnh, nó còn nhỏ lắm, nó không có tội tình gì, xin bệ hạ hãy tha cho nó. Hãy để cho nó được sống.

Lý Công Uẩn : - Nàng nói gì vậy? Ta đâu có định giết nó!

Kiều Liên : - Muôn tâu, thần thiếp biết, cha nó có tội với dân với nước. Nhưng nó không có tội gì, nó còn nhỏ lắm...

Lý Công Uẩn : - Nàng đừng lo lắng. Ta sẽ chu cấp để mẹ con nàng được sống một cuộc đời bình yên.

Kiều Liên : - Muôn tâu, thiếp muôn ngàn lần đội ơn bệ hạ. Nhưng thiếp không thể sống để nuôi nó được. Nếu bệ hạ thương nó, thì thiếp xin được gửi nó lại cho bệ hạ.

Lý Công Uẩn : - Sao?

Kiều Liên : - Thần thiếp xin được đi theo Lê Long Đĩnh.

Lý Công Uẩn : - Nàng giữ trung tiết với Lê Long Đĩnh như vậy ư?

Kiều Liên : - Không chỉ là trung tiết, không phải vì ngại vàng, đã mất, không phải vì lầu son gác tía chẳng còn. Thiếp biết trong mắt người đời và bá quan văn võ, Long Đĩnh thật đáng trách.

Thiếp ngày đêm chỉ mong cho Long Đĩnh sớm ra khỏi con đường lầm lạc, để đưa đất nước này thoát khỏi chốn lầm than. Vậy mà không được, bây giờ thì muộn quá rồi...

Lý Công Uẩn : - Không phải mấy ai đã nghĩ được như nàng. Kể cả những kẻ nam nhi, cân đai

áo mũ. Nhưng nàng hãy bình tâm mà nghe trẫm khuyên một lời. Đằng nào thì Long Đĩnh cũng mất rồi, nàng hãy nghĩ đến con đỏ, hãy vui sống mà nuôi nó.

Kiều Liễn : - Đa tạ bệ hạ đã khuyên nhủ. Nhưng thiếp không thể sống được nữa. Lúc sinh thời, thiếp đã không khuyên được Long Đĩnh đi theo đường ngay lối thẳng. Thiếp tự thấy mình có tội với triều đình, xã tắc. Nay thiếp muốn được xuống dưới âm cung để tiếp tục khuyên giải Long Đĩnh, để ở dưới ấy, Long Đĩnh đừng bất hiếu với cha, bất kính với anh nữa. *(Đứa trẻ cất tiếng khóc)* Con ơi... Đừng khóc nữa, mẹ đây, mẹ đây mà... Con ở lại với đức Vua, với mọi người, để mẹ đi tìm cha cho con. Con ơi, mẹ thương con lắm, nhưng mẹ phải đi, phải đi con ạ. Con đừng oán trách mẹ, con nhé. Rồi con sẽ lớn lện, con sẽ thành người, con sẽ có ích cho non sông đất nước... Bệ hạ, bệ hạ hãy đỡ lấy nó... chất độc đã ngấm rồi... *(Loạng choạng, Lý Công Uẩn đỡ lấy đứa bé).*

Lý Công Uẩn : - Tình nghĩa như Kiều Liên, trên đời này không dễ có được.

Kiều Liên : - Bệ hạ tha tội cho thần thiếp... một kết cục như thế này chẳng là tốt ư? *(Chết)*

Lý Công Uẩn : - Hãy đưa nàng vào nội cung và làm tang lễ xứng với một vương phi. *(Lính chuyển xác Kiều Liên vào)*

Tất cả : - Thánh thượng vạn tuế.

Lý Công Uẩn : - Hỡi tướng sĩ ba quân, hỡi muôn dân trăm họ. Ta nay trên vâng mệnh trời, dưới theo lòng người, mong làm sao cho trăm họ được ấm no, giang sơn được thái bình thịnh trị.

Tất cả : - Thánh thượng vạn tuế, vạn vạn tuế.

Lý Công Uẩn : - Ta muốn trăm quan hãy cùng ta hết sức siêng năng, hết lòng lo tính cho xã tắc muôn dân, phải biết lưu ý đến công sức của dân, quan tâm đến chính sự của nước, chú trọng nghề làm ruộng, nghiêm mật việc biên phòng, quy định pháp lệnh, tuyển lựa quân ngũ, đổi lại các châu phủ,

chia đặt các giậu phên, để cho nước Đại Cồ Việt ta muôn đời bền vững.

Tất cả : - Chúng thần tuân chỉ.

Lý Công Uẩn : - Vì vậy, ngay từ bây giờ, trẫm muốn đốt lưới đi săn, bãi việc kiện tụng đại xá thuế khoá. Những người mồ côi, goá chồng, già yếu, sổ thuế thiếu đã lâu, đều miễn cho cả.

Tất cả : - Thánh thượng vạn tuế

(Âm nhạc đèn tắt rồi sáng lên, thêm quốc sư Vạn Hạnh)

Lý Thái Tổ : - Bấy lâu nay, trong lòng trẫm có điều trăn trở, trẫm thấy thành Hoa Lư ẩm thấp, chật hẹp, không phải là trung tâm của đất nước. Vì vậy, trẫm muốn đem chuyện dời đô bàn với các khanh.

Tất cả : - Dời đô?

Một viên quan : - Muôn tâu, thầm trộm nghĩ cứ đóng đô ở Hoa Lư là hay nhất. Đất ấy tuy hẹp nhưng hiểm trở, mặt sau có Hoan Ái vững chắc làm phên giậu, mặt trước vươn

ra Bắc cũng gần, nếu có động tĩnh gì ta cũng đủ thời giờ trở tay ứng phó.

Một viên quan khác : - Muôn tâu, chọn Kinh đô là việc hệ trọng, Hoa Lư đã là Kinh đô của nước Đại Cồ Việt suốt từ thời Đinh Tiên Hoàng đế, nay bệ hạ mới lên ngôi đã vội muốn dời đổi, thần e lòng dân bị xáo động.

Lý Thái Tổ : - Ngày xưa, nhà Thương đến Bàn Canh dời đô 5 lần, nhà Chu đến Thành Vương 3 lần dời đô, đâu phải các Vua đời Tam đại ấy theo ý riêng mình mà tự tiện dời đô! Chỉ vì muốn đóng đô ở nơi trung tâm để mưu toan việc lớn, tính kế muôn đời cho con cháu mai sau. Trên kính mệnh trời, dưới thể theo lòng dân, nếu có chỗ tiện lợi thì dời đổi. Bởi thế vận nước được dài lâu, trăm họ được phồn thịnh.

Vạn Hạnh : - Bệ hạ định dời đô về đâu?

Lý Thái Tổ : - Chả lẽ quốc sư lại hỏi trẫm câu đó. Quốc sư không thấy đất Đại La là tốt nhất hay sao?

Đào Cam Mộc : - Muôn tâu, bệ hạ lên ngôi, chưa vội làm việc khác, mà trước tiên mưu tính việc định đô đặt đỉnh, xét về sự quyết đoán sáng suốt, mưu kế anh hùng, thực những Vua tầm thường không thể theo kịp.

Vạn Hạnh : - Muôn tâu, bệ hạ chọn đất Đại La làm Kinh đô thật không nơi nào hơn. Nơi ấy có núi Tản Viên chống vững một cõi, có hai sông Thiên Đức, Nhị Hà như hào trời sinh ra, ngàn dặm bằng phẳng, trăm họ giàu có, là nơi trung tâm của bốn phương chầu về. Núi là vạt áo che, sông là dải đai thắt, sau lưng là sông, trước mặt là biển, địa thế hùng mạnh mà hiểm, rộng mà dài. Hình thế nước Việt thật không nơi nào hơn được.

Một viên quan : - Muôn tâu, sao bệ hạ không theo cách của nhà Đinh, lập đô ở quê hương mình, đất Cổ pháp cũng là nơi thoáng địa.

Lý Thái Tổ : - Đành rằng ai cũng lấy quê hương làm

gốc. Nhưng việc nước là trọng. Cổ pháp quê trẫm không có sông che núi chắn, lại gần phương Bắc quá, nếu có động e trở tay không kịp. Trẫm thấy thành Đại La ở vào nơi trung tâm của trời đất, được cái thế rồng cuộn hổ ngồi, lại đúng ngôi Nam Bắc Đông Tây, lại tiện hướng nhìn sông dựa núi, địa thế rộng mà bằng, đất đai cao mà thoáng, dân cư khỏi phải chịu cảnh khốn khổ ngập lụt. Khắp đất Việt ta chỉ nơi này là thắng địa, thật là chốn tụ hội trọng yếu của bốn phương đất nước, cũng là nơi kinh đô bậc nhất của Đế vương muôn đời. Trẫm muốn nhân nơi tiện lợi ấy mà định nơi ở. Các khanh thấy thế nào, hãy cho trẫm rõ.

Đào Cam Mộc : - Bệ hạ vì thiên hạ mà lập kế dài lâu, để trên cho cơ nghiệp to lớn được thịnh vượng, dưới cho trăm họ được giầu của nhiều người, việc lợi như thế, ai dám không theo?

Tất cả : - Ai dám không theo.

Lý Thái Tổ : - Nếu trăm quan đã đồng lòng thì nay trẫm làm lễ tế cáo trời đất và bá cáo cùng muôn dân trăm họ đặt nền móng cho kinh thành Đại La...

Đúng vào thời khắc đặt nền móng xây dựng Kinh đô mới thì trời đã ban xuống một điềm lành để cho trẫm và muôn dân trăm họ chứng kiến một cảnh tượng kỳ lạ. Rồng vàng đã bay lên từ thành Đại La. Trẫm hứa sẽ cùng với trăm họ đưa nước Việt ta vươn lên như rồng bay. Phải rồi! Rồng bay!... Trẫm sẽ đặt tên cho Kinh đô mới là Thăng Long.

(Bài hát) Thăng Long nơi rồng bay lên.

Núi sông linh tụ khí thiêng muôn đời

Ngàn năm vận nước sáng tươi...

Đóng màn

ĐÀO THIỆM

NGƯỜI ANH HÙNG ĐẤT VÕ

NHÂN VẬT

Phạm Văn Sâm - Anh Hùng

Nguyễn Thị Trang - Vợ Sâm

Trần Thị Huân - Mẹ Sâm

Anh Hai - Tư lệnh quân khu

Anh Năm - Cán bộ mặt trận

Anh giải phóng An

Lê Ngụy - Đại tá ngụy tỉnh trưởng Cần Thơ

Bà Liên - Vợ Lê Ngụy

Anh Lạc - Cận vệ của Lê Ngụy

Người giáo đầu.

Một số lính ngụy khác

NGƯỜI GIÁO ĐẦU

Thưa bà con!

Hai cuộc chiến thánh thần của dân tộc.

Triệu triệu người dốc sức, hy sinh.

Mới làm nên Điện Biên lừng lẫy hành tinh.

Mới đại thắng chiến dịch Hồ Chí Minh vĩ đại.

Bổn đoàn tôi nay xin kể lại.

Một con người yêu nước thương dân.

Tuổi vị Thành niên đã quyết chí tòng quân.

Trên chưa tuyển, chờ lớn thêm vài năm nữa.

Trả thù nhà, máu sôi, tim rực lửa.

Tình nguyện khẩn cầu, xin để ở giao liên.

"Cái gai nhọn đầu, nó nhọn tự đầu tiên".

Tinh thần dũng cảm anh em đều thán phục.

Làm đại đội trưởng ở tiểu đoàn Thiên Đức.

Rồi bổ sung chủ lực thắng Điện Biên.

Về lập gia đình, chưa kịp đoàn viên.

Lại xẻ dọc Trường Sơn đi cứu nước.

Truyện từ đây bổn đoàn xin diễn tiếp.

Một mảnh đời đẹp nhất cuộc đời.

Của người anh hùng Đất võ quê tôi.

Hát cách: - Thời gương sáng ngời ngời

Tấm gương dũng cảm suốt đời thuỷ chung

Góp nên sự tích anh Hùng.

Hạ

CẢNH I

(Tại tập bãi Thượng Thanh Hoá, nơi rèn quân để đi chiến trường B)

MỞ MÀN

Anh Hai: - Ban chỉ huy có ý định vậy!

Đồng chí Sâm còn ý kiến gì không?

Sâm: - Thưa sư trưởng!

Tôi đã hết mình rèn luyện hành quân.

Từ viên gạch ban đầu cho đến đeo nặng bốn mươi cân.

Trong sáu tháng, vai trai; chân dẻo.

Đủ sức vượt đường xa, mọi nẻo.

Nếu không được đi đợt này sẽ lỡ thời cơ.

Anh Hai: - Kể ra ở chiến trường đang cần một đại đội trưởng như cậu bây giờ.

Để bổ sung cho đồng bằng Nam Bộ.

Có tính tình cởi mở, kỷ luật rất nghiêm minh.

Đã trải qua một đơn vị điển hình.

Trong tiểu đoàn lừng danh Thiên Đức.

Nhưng người bé nhỏ e không đủ sức.

Đeo gạo và quân trang vượt dốc Trường Sơn.

Chỉ huy cân nhắc rồi, cậu ở lại lợi hơn.

Để huấn luyện cho quân vào trận tuyến.

Sâm: - Tôi tha thiết xin sư trưởng cho đi đợt này.

Anh Hai: - Thôi cho cậu nghỉ phép tại đây.

Nghĩ cho kỹ, rồi trình bầy nguyện vọng.

Sâm: - Báo cáo rõ! *(Ra)*

Anh Hai: - Một con người có chí!

Một sĩ quan có ý nghĩ tầm xa!

Ta giữ lại cũng là có tội.

Người anh hùng mất đi cơ hội.

Mà cho vào Nam thì... một nỗi băn khoăn!

Còn mẹ già còm cọm, cô đơn!

(Sử:) - Vừa gái, vừa trai, dâu rể, sáu người con.

Đi chiến đấu, thoát ly vắng cả.

Miệng mẹ vẫn cười, nhưng tôi cảm thấy lòng lạnh giá!

Con dâu thứ ba cưới đã ba đông.

Gối lẻ chăn đơn, vắng vẻ cô phòng.

Tuần trăng mật cũng không trọn vẹn.

(Nói vần) - Nên hôm nay tôi hẹn lên đây

Nhường cho chiếc lều bạt của chỉ huy này.

Để đáp ứng từng giây người mong đợi.

Kìa... hình như cô ta đang tới!

Trần Thị Trang: - Anh cho em hỏi thăm.

Anh Hai: *(Giấu mặt)* - Thăm ai?

Trang: - Đây có phải Đập Bái Thượng không ạ?

Anh Hai: - Phải!

Trang: - Cho em hỏi đơn vị...

Anh Hai: - Đơn vị nào?

Là "gián điệp" hay sao mà lùng đơn vị?

Ngày mai có bom Mỹ là chúng tôi bắt cô!

Trang: - Vâng, anh cứ bắt ngay bây giờ.

Bởi bụng em đang đói.

Cơm đùm, khăn gói, từ Bắc Ninh tới đây.

(Hát sa lệch chênh) - Đến đây mong được chia tay

Người chồng yêu quý bao ngày ước mong.

Sắp đi xa, lòng hẹn với lòng.

Anh Hai: *(Vẫn giấu mặt)* - Vậy thì muộn rồi!

Đơn vị mới hành quân hôm qua.

Trang: - Sao! Đơn vị mới hành quân hôm qua à?

Vậy mà anh Hai biên thư cho tôi...

(Vỉa) - Bồi hồi, bồi hổi, lắm nỗi gian truân.

Ới ới ai ơi, thương chồng hơn cả thương thân bây chầy.

(Hát màn loan) - Gió gió lạnh heo may

Thiếp vì thương chàng tới đây tiễn biệt.

Trách trời sao ác nghiệt?

Duyên cớ sao, trời ác nghiệt lắm thay?

Song từ bấy đến nay.

Cưới xong anh lên đường từ bấy đến nay.

Ba năm chưa trọn một ngày đoàn viên.

Xa anh em với mẹ ưu phiền.

Đã thưa tiếng trẻ lại u phiền lo âu.

Xa xôi anh có hiểu nỗi lòng nhau.

Anh Hai: - Ừ, vì hiểu nỗi lòng nhau.

Nên anh mới bắc "Cầu ô Thước"

Cho cô nàng được, gặp đức anh chường!

Trang: - Anh Hai! Có vậy chứ, anh trêu em! Làm em lo hết hồn!

Anh Hai: - Bây giờ Trang sang là may quá!

Anh nhường cho cô chú cái lều bạt của chỉ huy.

(Sử) - Mà dốc bầu tâm sự mối tình si.

Bao giờ thấy thèm chua thì mãn hạn.

Trang: - Anh Hai thật là...

Anh Hai: - Thật là đúng ý em. *(Cười)* - Thôi cô vào lều bạt nghỉ.

Sâm: *(Ra)* - Báo cáo Sư Trưởng!

Anh Hai: - Đã hết phép đâu mà báo cáo!

Tôi cho cậu nghỉ ở lều bạt này kia mà!

Sâm: - Báo cáo Sư Trưởng.

Anh Hai: - Muốn đi đợt này chứ gì? Hãy vào lều bạt đã!

Trình bày nguyện vọng sau! *(Vào)*

Trang: - Anh Sâm!

Sâm: - Trang em! Anh thật bất ngờ!

Ước mơ thành sự thật!

Trang ơi! Anh thương Trang tất bật.

Lăn lộn từ nhà đến xứ Thanh.

Trang: - Vất vả sao bằng anh sắp quân hành.

Nghìn cây số rừng xanh, gậy mòn, chân mỏi.

Sâm: *(Hát vu dịch)* - Em ơi, đất đang vẫy gọi.

Chắp nối hai miền.

Trang: *(Hát tiếp)* - Anh ơi giây phút thiêng liêng.

Chia tay tạm biệt.

Tình đôi ta mặn nồng tha thiết.

Giờ xa nhau biết nói điều gì!

Sâm: *(Hát tiếp)* - Anh bước chân đi xa người vợ trẻ

Chốn quê cũ cô phòng quạnh quẽ.

Thay chồng nuôi mẹ.

Gái đảm đang việc nước, việc nhà.

Trang: *(Hát tiếp)* - Ở chốn trường xa, thương anh lẻ bạn, mũi tên hòn đạn

Em cầu mong, nạn khỏi tai qua.

Ở chốn quê nhà, mẹ già mong đợi

Bi bô tiếng gọi, của trẻ thơ, yêu mẹ

Thương bà, phúc ấm thăng hoa.

Đòi cha dạy chữ, ước mơ đầy đủ.

Chỉ còn là thiếu anh.

Sâm: *(Hát tiếp)* - Em ơi mái tóc còn xanh.

Bế bồng chưa vội

Đất chia cắt, tuổi xuân vẫy gọi

Hiến sức mình làm việc bằng hai

Đảm đang gái giỏi. trai tài.

Ngày xum họp sẽ là ngày đâu xa.

Trang: - Nghe Sư Trưởng nói: Để anh ở lại

Nghề luyện quân từng trải trong anh.

(Sử ghé dầu): - Anh ơi, mẹ khô héo như cành rũ tán.

Anh về thăm như hạn hán gặp mưa rào.

Lá lại tươi, tán rộng cành cao,

Mầm lại nẩy biết bao chồi biếc.

Sâm: - Trang ơi! Anh yêu em tha thiết.

Nhưng thời chiến, ta mỗi người mỗi việc.

Em lên cực bắc, anh về cực nam.

(Sử): Nỗi nhớ thương thể hiện ở việc làm.

Tình đất nước không thể nào chia cắt.

Như hai ta, như mặt đất với cỏ cây.

Như anh với em, nỗi thương nhớ mỗi ngày.

Trang: - Anh ơi! Ta họp mặt hôm nay.

Dù ngày mai xa cách

Hai tâm hồn trong sạch

Hai trái tim một nhịp đập cùng.

Sâm: - Ngày mai anh tiễn em.

Trang: - Em cũng tiễn anh.

Một cây mà nở hai nhành hoa thơm!

Anh Hai: - Hay lắm! Hai hoa cùng nở là đậu quả đấy

Sâm + Trang: - Chúng em đề nghị...

Anh Hai: - Không phải lúc đề nghị.

Cô chú vào lều nghỉ.

Bao giờ thèm chua đề nghị cũng vừa.

Trang: *(Đấm anh Hai)* - Anh Hai thật!

Anh Hai: - Thật đúng ý em! *(Cười)*

Sâm + Trang: *(Hát đường trường tiếng đàn):*

Vui nhất có dịp này

Đời chúng em vui nhất có dịp này.

Nhờ anh Hai xếp đặt, ơn này bao quên.

Lấy chi ơn tạ đáp đền

Một ngày kỷ niệm biết bao quên.

Màn

CẢNH II

(Tại Cần Thơ miền Tây Nam Bộ)

Sâm: (Hát đường trường trong rừng)

Bước chân đi, sao tôi nhớ mãi cái chốn trong rừng.

Chim kêu vượn hót, hát cùng đoàn quân rẹo.

Dãy Trường Sơn lắm dốc nhiều đèo.

Vai đau lưng sún, máu đổ chân đèo dốc trơn.

Măng rừng, quả chín thay cơm.

(Nói vần): Thế rồi tôi được bổ sung chiến đấu ở miền tây Nam Bộ .

Đánh ngụy tan, Mỹ ồ ạt đổ quân vào.

(Sử): Cuộc chiến tranh, đẩy tới điểm cao.

Bom đạn Mỹ như mưa rào không ngớt.

Hai cây số đóng liền một bốt.

Dồn dân vào ấp chiến lược, tách xa quân.

Lái Hiếu trận càn là đọ sức, so gân.

Giữa giải phóng với liên quân Mỹ ngụy.

Ta chiến thắng nên quân dân đầy ý chí!

Địch thua to Mỹ ngụy mất tinh thần!

Mặt trận mời tôi lên báo cáo trước toàn quân.

Những kinh nghiệm bản thân trong chỉ huy chiến đấu.

Anh Hai: - Kìa... Chú Ba Sâm!

Sâm: - Báo cáo tư lệnh, tôi đã có mặt

Anh Hai: - Kìa! Vẫn chính quy như chỉ huy đại đội ở Thiên Đức.

Vẫn tác phong như đúc ở lục quân ra.

Ta coi như tình ruột thịt một nhà.

Mà trò chuyện, anh em ta càng thân mật.

Sâm ơi! Bộ tư lệnh phấn khởi nhất.

Trận chống càn Lái Hiếu vừa rồi.

Một gương trung đoàn trưởng tuyệt vời.

Đã đối đầu với tám tiểu đoàn của địch.

Hai tiểu đoàn chúng bị diệt.

Ba tiểu đoàn và năm đại đội khác bị đánh tan.

Mà bên ta chỉ có một trung đoàn.

Bộ tư lệnh yêu cầu;

Sâm làm bản tường trình cách đánh Mỹ.

Sâm: - Báo cáo anh Hai, tôi đã chuẩn bị.

Địch có âm mưu tách cá khỏi hồ ao.

Thì ta có chủ trương thả cá: Nơi nào có nước.

Học bài học của cha ông ngày trước.

"Quân biến vi dân, dân biến vi quân

Xuất nhập như thần, hành quân như ảo

Cường kích táo bạo, biết địch hiểu mình.

Muốn nắm được địch tình.

Chỉ huy phải thực tế vào trinh sát.

Địch nuôi dân bằng sữa thừa, pho mát.

Ta bồi dưỡng sức dân bằng tinh thần.

Địch dùng thép gai để ép dân.

Ta mở rộng dân chủ trong quần chúng.

Địch lấn ra mà đất không rộng.

Ta rút vào lòng dân mà trời thênh thang.

Địch nhập vũ khí của ngoại bang.

Ta tự vũ trang bằng "Nội công, ngoại kích".

Thực thi lối đánh địch.

Của Chủ tịch Hồ Chí Minh.

(Sử): Thì cuộc chiến tranh tất thắng về mình.

Trang sử đỏ trong chiến tranh giữ nước.

Anh Hai: - Hay quá! Cách thực thi đường lối quân sự ở tầm chiến lược!

Kết hợp tài tình của thủa trước, với hôm nay.

Từ điểm này, ta tổng kết một bài học hay.

Trong cuộc chiến tranh nhân dân vĩ đại.

Trước đây anh còn e ngại.

Không tin rằng: Sâm giấu hết quân ở đâu.

Sâm: - Báo cáo anh, ở các hầm kèo:

Ở các hố bom sâu.

Ngay trung đoàn bộ với đồn địch, đóng cách nhau ba nghìn mét!

Anh Hai: - Sao! Trung đoàn bộ đóng cách đồn địch có ba cây số? Sao địch không biết?

Sâm: - Địch có biết, nhưng quân địa phương chúng sợ chết. Mà quân cơ động ở chi khu thì...

Không dám tìm diệt như xưa.

Nên thỏa thuận đóng gần nhau; con gà gáy sớm trưa, hai bên đều nghe tiếng.

Anh Hai: - Thật à? Vậy Sâm đưa anh đến.

Xem một kiểu "thích nghi" tuyệt vời!

Sâm: - Vâng, xin mời tư lệnh. *(Vào)*

(Hai anh lính: Một bên là giải phóng, một bên là lính ngụy, bồng súng đứng nghiêm)

Lính Ngụy: - Anh giải phóng ơi!

Giải phóng: - Ơi! Chú gọi gì anh đấy?

Ngụy: - Ai xui anh đi giải phóng?

Giải phóng: - Tại dân cần, nước khiến!

Và còn tình nguyện tự lòng anh.

Thế thế còn chú? Ai bắt chú đi lính ngụy?

Ngụy: - Tại ngụy quyền, với đồng tiền nó thúc.

Giải phóng: - Thế thì hỏng rồi!

(Hát hề sông đào):

Thế là đem nhục vào thân.

Cầm súng cho ngụy, ôm chân Huê Kỳ.

Tội này, tội đáng lăng trì.

Phản dân hại nước, mất đi tình đời.

Đánh thuê mang tội giết người.

Ngụy: - Thôi đi anh!

Anh bảo tôi là cầm súng giết người!

Thế dễ anh cầm súng giết súc vật chắc?

Giải phóng: - Anh cầm súng là giết giặc.

Ngụy: - Anh gọi tôi là giặc!

Tôi gọi anh là đối phương.

Mỗi người đi một con đường.

Biết ai sai, ai đúng!

Giải phóng: - Ta phục vụ dân chúng,

Chú đánh thuê cho Huê Kỳ.

Hỏi rằng: Nếu Mỹ thắng ta, thì chú được cái gì?

Hay lại được làm cu ly, bồi bếp?

Ngụy: - Nếu Việt cộng thắng thì anh được cái gì?

Giải phóng: - Nếu ta thắng Mỹ thì dân vui như tết.

Vui cả tổ tiên, con cháu đời đời.

Được độc lập tự do, quyền bình đẳng, quyền làm người.

Nối tiếp truyền thống ông cha bất khuất!

Sao chú không chọn đường đi đẹp nhất?

Mà đi làm bia đỡ đạn cho ngoại bang?

Ngụy: - Thôi việc đó hãy khoan bàn.

Giờ chúng em rất hoang mang!

Vì các anh đóng gần bốt em quá.

Một sự kiện lạ, quân giải phóng đóng gần bốt quốc gia.

Giải phóng: - Việc đó có gì làm lạ!

(Hát hề cắc thùng):

Đồn mình đến với đồn ta.

Cách vài ba cây số cũng là điều hay.

Chú mày nhích lại gần đây.

Để cho im ắng đồn mày, đồn tao.

Ngụy: *(Hát tiếp)* - Em lo đầu rụng lúc nào.

Bởi quân giải phóng mưu cao, kế dày.

Đêm đêm vuốt bụng em thở dài.

Giải phóng: - Thế thế... chú mày run lắm à?

Ngụy: - Nhắc đến Ba Sâm thì từ tỉnh trưởng... trở xuống run như cầy sấy.

Mà nói đến tiểu đoàn 307 thì các trưởng đồn: "dãy như ếch chặt đầu".

Giải phóng: - Toàn là đơn vị và chỉ huy của anh mày đấy!

Ngụy: - Trời ơi! *(Thét lên)* - Thế anh ở đơn vị tiểu đoàn 307 à?

Giải phóng: - Chứ sao?

Ngụy: - Có nghĩa là 307 đang đóng ở cạnh đồn em?

Giải phóng: - Đúng!

Ngụy: - Trời ơi! Vậy thì anh là quân của Ba Sâm?

Giải phóng: - Chính vậy!

Ngụy: *(Trợn mắt)* - Đất ạ!

(Sắp chợt): Thế là tôi sắp chầu trời.

Hay chui xuống đất, hai nơi đang gần.

Giải phóng: - Trước đây tìm giải phóng quân

"Chiến dịch tìm diệt", giờ gần lại run!

Ngụy: - Ai bảo run, ăn phải cầy sấy đấy chứ!

Giải phóng: *(Cười)* - Hát nón Thúng quai Thao:

Cái mối *(Thời)* - tương quan.

Bây giờ cái mối tương quan.

Nghiêng về quân giải phóng miền Nam anh hùng.

Hai bên mới tạm sống chung.

Bờ sông quân giải phóng đóng.

Giữa các vùng sậy lau.

Bên kia ảm đạm một mầu.

Hàng rào dây thép, hai đầu bốt canh.

Nhốt người vào "ấp dân sinh".

Lọc cá khỏi nước, cắt tình quân dân.

Bởi do Mỹ ngụy mắc sai lầm!

Ngụy: - Sai lầm ở chỗ nào?

Giải phóng: - Cá tách sao khỏi nước được!

Có nước là có cá, có dân là có quân!

Ngụy: - Tôi đố anh tìm được một người

Giải phóng nào trong ấp này đấy.

Giải phóng: - Có đấy, nhiều là đằng khác.

Bởi vì: - Dân là nước, nhà nước là thuyền

Nước nổi thuyền lên!

Nước xô thì thuyền lật!

Ngụy: - Nước xô thuyền lật!

Giải phóng: - Đến như hiện đại nhất:

Hàng rào điện tử Mác-na-ma-ra.

Vào tay giải phóng hóa ra ma-bùn.

(Hát sắp) - Bốt canh các chú liệu hồn.

Báo cho quân cơ động, chẳng còn bốt canh.

Ngụy: - Có mà rỗi hơi! Chúng mà về càn thì, nó đẩy bọn em đi trước.

Thế là sẽ được, xơi kẹo đồng đầu tiên.

Cho nên cứ ngậm miệng là yên.

Ta cùng chung sống, hai bên hòa bình.

Các anh xin hãy thương tình.

(Hát tiền sướng ca hậu lâm khốc):

Thương tình chúng em.

Em ngồi, em gác, em trông.

Giả câm, giả điếc như không thấy gì.

Các anh đóng ở đâu tuỳ.

Xin đừng lộ liễu để chi khu nó báo về.

Nó bắt em đi càn, thì em chết thảm thê.

Giải phóng: - Bọn các chú biết điều thế là được.

Chẳng như trước đây các chú.

(Hát hề sông Đào):

Hết tình người!

Vốn xưa kia lính ngụy hết tình người.

Ngụy lê máy chém khắp nơi hãi hùng.

Chém cha, hiếp vợ, giết chồng.

Gây bao phẫn nộ trong lòng nhân dân.

Bây giờ nhờ giải phóng quân.

Ngụy quân mới biết cái thân phận mình.

Ở ăn phải có nghĩa, có tình.

Nếu mà bạc ác các anh cho ăn đòn.

(Hai lính bắt tay nhau cùng hát)

Còn trời, còn nước, còn non.

Dù sao ta vẫn là con một nhà.

Mỹ cút đi ta sống cùng ta *(Cười)*

(Họ lại bồng súng đứng nghiêm tại vị trí cũ của mình; Anh Hai và Sâm ra)

Sâm: - Anh xem, giấu quân kiểu ấy đấy!

Anh Hai: - Giỏi, giỏi quá!

Cách giấu quân của Sâm là kiểu mới.

Giấu trong lòng dân

Giấu cả trong lòng quân địch.

Đưa chiến tranh nhân dân tới đích điểm cao.

Từ đây anh nẩy ý nghĩ sẽ giao...

Giao thêm cho đơn vị Sâm một việc.

Sâm: - Việc gì vậy anh?

Anh Hai: - Một cán bộ cao cấp của ta.

Bị địch bắt chúng khảo tra ác nghiệt.

Nếu đồng chí đó bị chết

Thì cách mạng rất thiệt thòi.

Nhỡ hoảng mê... vô thức thốt ra lời.

Hoặc mất tài liệu thì cơ sở ta vỡ hết.

Chúng đang nhốt trong phòng đặc biệt.

Ở trại giam Cần Thơ.

Từng phút đang chờ, Đặc công ta cứu thoát.

Bộ tư lệnh bàn bạc, nên giao cho ai?

Và tháo gỡ kiểu gì?

Sâm: - Anh cứ tin và giao cho chúng em đi.

Chúng em sẽ vào trinh sát.

Vị trí này canh gác nhiều vòng.

Đến con chim sẻ cũng không bay lọt.

Nếu chỉ một ly sai sót.

Là sẽ nướng hết quân

Phần thắng ước ba, mà bại ước bẩy phần.

Nếu anh giao, phải cần xuất tướng.

Anh Hai: - Chú Sâm, chú nói thế có nghĩa là...

Sâm: - Vâng! Em phải dẫn tổ đặc công đi.

Anh Hai: - Chú ba Sâm! Chú trực tiếp đi...

Gỡ... thế... cho... cách mạng!

Sâm: - Anh Hai! Gỡ thế cho cách mạng, dù có.

Phải hy sinh.. em cũng hả lòng!

(Ôm nhau giàn nước mắt)

Anh Hai: *(Hát vu dịch):*

Em ơi! Anh quý trọng em, dũng cảm muôn phần

Sâm: *(Hát tiếp)* - Anh ơi vì nước vì dân.

Đâu cần ta có mặt, trong đấu tranh với giặc

Ai thắng ai thua là mưu mẹo, biệt tài.

Một phút đơn sai, chủ quan khinh địch, bại hoài, thảm thương.

Anh Hai: *(Hát tiếp)* - Anh vẫn biết trong em

Tấm gương quả cảm

Nhiều chiến tích huy hoàng dọi sáng

Vì dân, vì Đảng.

Khiến lòng anh ghi nhận suốt đời.

Em đi nhớ lấy những lời anh trao.

Sâm: *(Hát tiếp)* - Anh ơi vào trận mới biết bao ác liệt!

Đời em có rủi ro - Vĩnh biệt.

Lá thư này em viết

Mười năm nay chưa có dịp gửi về.

Thăm mẹ, thăm quê!

Anh Hai: *(Hát tiếp)* - Anh vượt hết nguy nan hoàn thành nhiệm vụ.

Việc em giao, đầy đủ vẹn toàn.

Đem bức thư sang, tận tay người quan họ.

Khao khát thư về lệ tràn, mắt đỏ.

Mười năm trôi, không có một tin về.

Sâm: - Em đi, anh Hai!

Anh Hai: - Ba Sâm!

Anh nhắc với Sâm câu này hơi thừa...

Nhưng anh vẫn cứ nhắc.

Phải thận trọng! Thận trọng nghe em!

Sâm: - Vâng! Em nghe anh.

Thận trọng, nhưng không trì trệ!

Bởi tình thế đang cần... em đi!

Anh Hai: - Khoan đã! Hãy ngồi thêm với anh một lúc! *(Ngắm Sâm rồi nẩy ý định khác)*

(Một mình) - Lại mất thêm một nhân tài.

Hay là ta tính toán sai?

Để mất một, hay cả hai cùng mất?

"Cơ sở tại chỗ" bí mật quan trọng vô cùng.

Nhưng người chỉ huy lập nhiều chiến công.

Càng vô cùng cần thiết.

Sâm: - Thưa anh, nếu để "cơ sở tại chỗ" vỡ hết.

Thì thế cờ sẽ chuyển về đâu?

Anh Hai: - Đó là nhận định ban đầu, có khả năng ấy.

Nhưng thế nổi dậy,

Phải là lực lượng vũ trang!

Nếu thấy không an toàn,

Cũng không nên "húc đầu vào đá"

Rồi phải trả giá "mất cả chài, lẫn chì"

Hay là ta thay đơn vị khác đi...

Sâm: - Thưa anh, sẽ không đạt được gì; khi nắm địa hình không vững. Em lo thất bại!

Anh Hai: - Vậy càng phải giữ lại: Ba Sâm!

Sâm: - Anh Hai, anh tin ở Ba Sâm!

Ba Sâm đã ra quân là sẽ thắng!

Anh Hai: *(Suy nghĩ)* - Ừ, anh tin Ba Sâm!

Anh tin Ba Sâm!

(Hát sa lệch bằng)

Bởi tin nhập, xuất như thần.

Hóa thân như ảo, khiến địch quân bất ngờ!

Chúc em đi toàn thắng! Anh chờ!

(Họ ôm hôn nhau)

Màn

CẢNH III

(Phòng riêng của Đại tá Tỉnh trưởng Lê Ngụy

Lê Ngụy nằm mơ ngủ, rồi vùng dậy thốt lên: Ba Sâm... Ba Sâm... Ba Sâm!

Chạm vào điện bảo vệ, thét lên rồi gục xuống. Lạc - một sĩ quan tâm lý chiến đồng thời là vệ sĩ cho Tỉnh trưởng. Chạy vào)

Lạc: - Ba... ba... ba! Ba bị điện giật rồi!

Bà Liên: *(Vợ Lê Ngụy)* - Ông ơi! Ông ơi! Ông làm sao thế? Ới ông Ngụy ơi, là ông Ngụy ơi!

Lạc: - Ba con bị điện giật, may mà con tắt điện kịp!

Bà Liên: - Trời ơi! Ông Ngụy ơi, ba thằng Biện ơi! Ông đừng bỏ tôi ông đi... Ba thằng Biện ơi!

Lạc: - Không sao đâu má ạ!

May mà con tắt điện kịp. Nếu chậm thì...

Bà Liên: - Trời ơi! Ai bảo con căng điện Trần ở trong lầu?

Lạc: - Tại ba! Ba bắt con phải đặt điện để đề phòng Ba Sâm nó vào!

Bà Liên: - Từ hôm Ba Sâm đưa tối hậu thư vào đầu giường tới nay, ông ấy hoảng; Lúc nào cũng ám ảnh Ba Sâm!

Hôm nay thì hoảng hốt hét to lên Ba Sâm... Ba Sâm, Ba Sâm, rồi vùng dậy chạy!

Trời ơi không hiểu Ba Sâm mặt mũi ra sao mà ghê gớm vậy?

Lạc: - Nó là tên Việt Cộng từ Bắc vô đây: Từ bấy đến nay, bên ta: Nào Tớ, nào Thầy, ai ai cũng khiếp vía!

Bà Liên: - Dáng hình nó chắc như Hạng Võ!

Lạc: - Không!

Bà Liên: - Hay như Lâm Xung?

Lạc: - Không!

Bà Liên: - Như Võ Tòng! Hay như Lưu Bị?

Lạc: - Về mặt mưu trí, về tả đột, hữu xung. Nó cũng giống các anh hùng Lương Sơn Bạc. Nhưng nó có khác.

Bà Liên: - Nó khác sao?

Lạc: - Xưa đánh nhau đôi bên cân sức.
Thắng hay bại là do tài vũ lực.
Nhưng anh hùng ngày nay, lấy ít thắng nhiều, lấy yếu thắng khoẻ.
Lấy nhân nghĩa thắng hung tàn.

Bà Liên: - Nó giết nhiều người như vậy, thì nhân nghĩa ở chỗ nào?

Lạc: - Chiến tranh thì còn cách nào khác!
Nhưng nó chỉ ác với người gian ác!
Mà thiện với người thiện tâm.

Bà Liên: - Nó thiện với người thiện tâm! Sao con biết?

Lạc: - Trong tối hậu thư gửi ba nó nói rõ.
Hơn nữa con làm nghề tâm lý chiến,
Con phải hiểu cái tâm.

Biết cách chống Ba Sâm.

Biết ngăn ba con đâm đầu vào đá.

Biết khuyên má làm điều đức âm.

Bà Liên: - Ừ má nghe con, làm điều âm đức;

Nhưng ba mày vậy, anh mày vậy..

Con khuyên má sao đây?

Lạc: - Má cứ về lầu ở ngoại thành, cầu nguyện hàng ngày.

Rồi cầu sẽ được, ước sẽ thấy...

Bà Liên: - Ừ má cũng định nay về, nhưng lại sẩy ra

Ba con thế này!

Trời ơi! Ông có tội tình gì mà khốn khổ thế này?

Lạc: - Tội của ba con, không phải là không có;

Nếu Phật ở trong tâm, tự thấy chất lên dần

Từ lính trơn đến đại tá Tỉnh trưởng...

Ít nhất cũng hưởng hàng trăm bộ gan người.

Bà Liên: - Lạc! Sao con biết?

Lạc: - Má quên, con là thầy đoán rồi sao?

Bà Liên: - Ừ con đoán tài thật đấy!

Lạc: - Cứ cái đà như vậy, gia đình ta sẽ tuyệt tự mất thôi!

Bà Liên: - Lạc ơi! Con khuyên má một lời...

Lạc: - Con đã nói nhiều lần rồi, má phải về lầu, quy Phật, tu nhân, tích đức.

Bà Liên: - Ừ, má về... lần này thì ba mày không ngăn cản được nữa.

Má sẽ về lầu để tu nhân, tích đức.

Lạc: - Ấy là nhà còn có phúc.

Hồi ấy con cứu được ba, nên ba coi như con đẻ.

Bà Liên: - Ừ, vì ân nhân cứu tử mà!

Má biết từ ngày, con là con cái trong nhà

Ba và má nghe con.

Làm ăn mới được khấm khá.

Mới làm nên, ăn ra, mới có lầu, có toà.

Lạc: - Và có cả con trai làm giám thị?

Nhưng cũng bắt đầu suy rồi!

Bà Liên: - Bắt đầu suy rồi à?

Có "giải" được không cọn?

Lạc: - Các thầy cao tay đều biết cách làm:

Tăng thịnh, bớt suy. Nhưng ở nhà ta rất khó!

Vì má tu một, thì ba và anh Biện phá mười!

Nên má phải khấn phật cầu trời; Bởi phúc đức tại Mẫu!

Bà Liên: - Ừ, má nghe con, nhưng con phải nói với ba giúp má; nhà này chỉ có con nói là ba nghe. Vì ông ấy tin thầy đoán mà.

Lạc: - Vâng hai má con ta dựa vào nhau.

Kìa ba con tỉnh rồi.

Lê Ngụy: - Tao nằm sàn nhà, mà má con mày vui vậy à?

Bà Liên: - Vui cái nỗi gì, ông làm tôi hết hồn.

Lê Ngụy: - Bà hết hồn thì tôi chỉ còn cái xác!

Một cơn mộng ác, Ba Sâm lừng lững đứng giữa nhà, nó chĩa súng vào ngực ta.

Ta hoảng hốt kêu la, vùng dậy chạy...

Thế là thiếp đi...

Bà Liên: - Thế mới va vào điện.

Ai đời mắc điện trần trong lầu bao giờ!

Lê Ngụy: - Bẫy thằng Ba Sâm!

Tôi không thể ngờ, nó lọt được vào lầu Tỉnh trưởng!

Bà Liên: - Bẫy nó hay bẫy cả nhà?

Lê Ngụy: - Nó đã hai lần vào lầu ta.

Lần thứ ba nó sẽ chết!

Lạc: - Thưa ba, nó chết không thấy đâu.

Nhưng mình đâm đầu vào chết trước.

Lê Ngụy: - Vệ sĩ kiểu my, là không được.

Sao tao kêu trước mà my không tắt điện ngay?

Lạc: - Con biết đâu ba mơ kiểu này mà con tắt điện!

Ba như vậy là còn may đấy!

Lê Ngụy: - Lại còn may nữa!

(Hát sắp) - Ta nuôi ong tay áo.

Chính là mày.

Hay chính là mày gửi tối hậu thư?

Lạc: - Trời ơi! Ba lại vu cho con cái tội tày đình, vậy thì thôi.

Lê Ngụy: - Tao sẽ cho điều tra việc này.

Nếu quả là mày thì tao sẽ giết.

Lạc: - Ba giết con cũng không chết, vì số của con đang vượng. Nhưng con lo cái số của ba!

Bà Liên: - Số của ba sao? Con nói đi...

Lạc: - Con không nói.

Bà Liên: - Má van con, con nói đi... Số của ba năm nay ra sao?

Kìa ông, xin lỗi con đi. Nếu có hạn.

Nó "giải" được hạn kia mà.

Lê Ngụy: - Nó "giải" được hạn!

Lạc, mày học đâu được cách "giải" hạn?

Lạc: - Một chuyên viên tướng số của ông Thiệu.

Lê Ngụy: - Chuyên viên tướng số của ông Thiệu!

Đúng rồi! Ông Thiệu làm gì cũng xem cẩn thận.

Vậy thì ba xin lỗi con!

Năm nay vận của ba ra sao?

Lạc: - Con không nói được!

Bà Liên: - Thôi, má lạy con, con nói đi.

Lê Ngụy: - Ba cũng lạy con, con nói đi.

Lạc: - Nể lời ba, má con cũng xin nói thật!

"Nói thật nó chật lỗ tai

Các bậc hiền tài, mới vểnh tai nghe nói thật"

Lê Ngụy: - Đúng! Con cứ nói thật!

Lạc: - Năm nay ba đại hạn!

Nó được biểu hiện ở hai bức tối hậu thư của Ba Sâm.

Nó đã vào được trong lầu,

Chắc việc lấy đầu ba không khó.

Lê Ngụy: - Nên mới phải rào, phải bẫy bằng hàng rào điện tử.

Lạc: - Bẫy được Ba Sâm không phải dễ đâu.

Lê Ngụy: - Vì sao?

Lạc: - Vì nó hơn ba một cái đầu.

Lê Ngụy: - Nó hơn ở chỗ nào?

Lạc: - Thưa ba: Hắn chỉ huy quân giải phóng.

Ba cầm đầu quân lực quốc gia.

Cùng ở một tỉnh coi là chức vụ ngang nhau

Mà nó thì đánh đâu được đấy.

Quân của ba chỉ giơ lưng ăn gậy.

Chứ chưa tìm cách đánh địch được trận nào.

Nó thân vào sào huyệt đối phương để trinh sát.

Còn ba thì nhút nhát, không dám ra

Vùng họ kiểm soát để dò tăm.

Các đồn của ba run khi nghe tiếng Ba Sâm

Quân giải phóng mừng thấy ba cầm quân xuất kích.

Ba dùng siêu âm để nắm địch.

Hắn dùng người của ta để nắm tin ta.

Nên mọi kế con bàn với ba

Là Việt Cộng đã biết trước hết.

Lê Ngụy: - Tại cái nha cảnh sát chết tiệt.

Toàn một lũ hại cơm!

Lạc: - Trời ơi! Ngành quân lực của ba có gì hơn.

Cũng một đám phí cháo!

Lê Ngụy: - Thằng này nói láo!

Hay lộ bí mật chính my?

(Một mình) - Bao nhiêu việc đáng nghi?

Hình như nó là người của quân giải phóng cài vào!

Trận nó cứu ta... phải xem lại xem sao!

Cũng có thể đối phương bày ra như vậy.

Lạc: - Ba không tin con thì thôi, con không nói nữa.

Bà Liên: - Con nói đi... đại hạn có sao không?

Lạc: - Con không biết được!

Bà Liên: - Kìa, ông nói đi, nói là ông tin con đi.

(Hát đào liễu): - Ông hãy lượng tình.

Thôi tôi van ông, ông hãy lượng tình.

Đền ơn cứu tử cho mình năm nao.

Nghe lời nói thật xem sao.

Lời nói thật tuy nó khó vào.

Ông ơi hai ta cùng nghe lời nói thật tuy nó khó vào.

Nhưng còn tránh được biết bao tội tình

Tấm gương soi tỏ thật minh.

Hai cha con ông tội đã tày đình.

Giờ tôi về lầu, để sống an bình, tích đức, tu nhân.

Về vì tâm tưởng lúc về âm.

Lê Ngụy: - Không được, sống ở trên đời, thì hãy biết việc đời.

Chứ chẳng rỗi hơi mà sống vì kiếp khác.

Mình về lầu, Việt cộng sẽ gây tội ác, họ sẽ giết mình!

Bà Liên: - Chẳng ai người ta giết con người cầu phúc.

Tôi mà không tu nhân tích đức thì...

Cha cũng chết, mà con cũng chết theo sau

Quả báo nhỡn tiền, họa chẳng xa đâu.

Mà khi chết còn đớn đau, khốn khổ.

Ở dưới Diêm Vương tội nào vào tội đó.

Chứ không như ở trần gian.

Còn lầm: Người trung thì kết tội oan.

Kẻ tham nhũng gian ngoan thì trọng dụng.

Lê Ngụy: - Mình ám chỉ ai vậy?

Bà Liên: - Đây là lời phật dậy, chứ tôi có ám chỉ ai đâu. *(Với Lạc)* - Con nói đi: "giải hạn" cách nào?

Lạc: - Bằng cách má tu cho sớm.

Lê Ngụy: - Thôi được, để tôi bắt lính nó rào kín!

Bà Liên: - Rào chi cho khó.

Rào cổng rào ngõ, chứ ai rào được số đỏ vận đen!

Tôi về giữ lấy đạo Thiền.

Để khi quy phật được lên Niết Bàn.

Lê Ngụy: - Bà giữ đạo Thiền, thì tôi giữ đạo tiền.

Bà lên Niết Bàn, thì tôi sang rinh bộ tổng

Bà Liên: - Vắng tôi, mà đem con nào vào thì...

Đừng hòng sống.

Mà chết cũng không nhắm mắt được đâu.

Lê Ngụy: - Thôi bà cứ về đi.

Cái vận thế, thế thì phải thế!

Phải đưa vợ về cầu lễ, để thoát cái "đại hạn" này!

Lạc, con đưa má về ngay.

Bà Liên: - Con đưa má về, sắm đồ cúng cho má!

(Họ tiễn nhau, Lê Ngụy một mình ngẫm nghĩ lo âu thì hai lính khiêng một cái hòm đựng đầu người vào)

Hai lính ngụy: *(Hát hề sông Đào)*

Cái đầu người!

Tạo hóa sinh ra quý nhất cái đầu người.

Cái đầu thông tuệ, cái đầu văn minh.

Đầu lên sao hoả, sao tinh.

Đầu xuống đáy biển tìm kim mới tài.

Máu tham đem chặt cái đầu hoài.

Chẳng ngoài thù hận, chẳng ngoài hám danh.

Cái đầu nhơ nhuốc hôi tanh.

Bán đi nhân phẩm, thành anh buôn đầu:

Thế gian lắm cách làm giầu.

Buôn Tiên bán Tổ, mưu cầu vinh hoa.

Mặt hàng nó mở rộng đến mồ cha.

Lính A: - Sao lại buôn đầu người vậy mày?

Lính B: - Số là quan Tỉnh trưởng đây, có treo cái giải. Ai lấy được đầu Ba Sâm, thưởng nửa triệu USD.

Lính A: - Giải to thế kia à?

Lính B: - Chứ sao! Con trai người là giám thị trại ta.

Lính A: - Thế thế... Đại uý Biện là con trai Tỉnh trưởng à?

Lính B: - Chứ sao!

Lính A: - Thảo nào, "giỏ nhà ai, quai nhà ấy" ác lắm!

Lính B: - Hắn mới đưa hàng giả để mà kiếm lãi.

Lính A: - Hàng giả à? Tưởng đầu thật đấy chứ!

Lính B: - Giả... giả... giả!

Lính A: - Đầu thật... tao cam đoan là đầu thật!

Lính B: - Khổ lắm! Thật thật, giả giả, nào ai biết mặt. Mà cái đầu đã chặt, thì có cãi lại được đâu! Tao lỏm nghe thấy họ bàn nhau, làm sây sát cái đầu, rồi biến thành hàng hoá.

Lính A: - À ra thế! Gian ngoan nhỉ?

Hai lính: - Bẩm đại tá Tỉnh trưởng!

Lê Ngụy: - Có việc gì?

Lính A: - Bẩm đại tá:

Đêm qua quân Ba Sâm nhập trại ạ!

Lê Ngụy: - Sao! Quân Ba Sâm nhập trại à?

Có thiệt hại gì không?

Lính B: - Bẩm đại tá thiệt hại lớn lắm ạ!

Lê Ngụy: - Sao! Thiệt hại lớn! Lớn sao?

Lính A: - Bẩm ngài, nó giết bốn lính canh.

Đánh tháo một anh tử tù khỏi trại.

Lê Ngụy: - Trời ơi, đồ hại cơm! Đồ cơm hại!

Để sổng một tên tử tù, đáng giá ngàn vàng.

Lính A: - Sao Việt cộng mà ngài bảo đáng giá ngàn vàng? Tưởng ngài ghét cộng sản kia mà...

Lính B: - Vì món hàng có giá, ở trong tay thương nhân.

Lê Ngụy: - Tụi bay nói chi vậy?

Lính B: - Dạ, không, không nói chi đâu ạ!

Lê Ngụy: - Liệu hồn!

Sao giám thị không sang báo cáo?

Hai lính: - Dạ bẩm đại tá, giám thị còn đang say.

Lính B: - Đang tơ lờ mơ đấy ạ!

Lê Ngụy: - Còn sung sướng gì mà say!

Để sổng tên Việt cộng này,

Thì rũ tù cả nút!

Lính B: - Bẩm, quý tử của ngài chết hụt.

Lê Ngụy: - Sao, con trai ta chết hụt à?

Thằng Lạc đoán đúng, tuổi ta đại hạn.

Lính A: *(Ngâm)* - Trên này cha suýt thành than
Dưới kia con cũng suýt ăn kẹo đồng.

Lính B: - Bẩm, đại uý Biện chết hụt nhưng lại gặp may ạ!

Lê Ngụy: - Gặp may à? May sao?

Lính B: - Bẩm bọn chúng vào không ai biết,
Ra chẳng ai hay.
Chúng con thấy một vùng điện tắt
đoán ngay
Là quân của Ba Sâm, xâm nhập.
Cả đồn sợ đặc công cứ run cầm cập.

Lê Ngụy: - Sao chúng bay nhát thế?
Địa vị tao thì...

Lính B: - Thì tao run hơn dẽ...

Lê Ngụy: - Tao bắn chứ!

Lính A: - Vâng run bắn!

Lê Ngụy: - My nói chi?

Lính A: - Dạ chúng con nói bắn ạ!
Bắn đạn như mưa rào.
Chúng chết nhiều lắm ạ.

Lê Ngụy: - Chúng chết nhiều! Chết bao nhiêu?

Lính B: - Bẩm, chúng chết nhiều vô kể.

Lê Ngụy: - Hay quá, giỏi quá, tao sẽ thưởng.

Thế nó bỏ lại mấy cái xác?

Lính B: - Có một cái xác thôi a.

Lê Ngụy: - Chết nhiều mà lại để lại chỉ có một cái xác?

Lính B: - Bẩm, đối với phụ tử ngài thì...

Một cái xác hơn nhiều cái xác!

Lê Ngụy: - Sao vậy?

Lính B: - Bởi cái xác đó đã hóa thành xác Ba Sâm!

Lê Ngụy: - Xác Ba Sâm! Hay quá! Tuyệt diệu quá!

Thảo nào đêm qua hồn nó vào báo mộng.

Nó linh thiêng thật!

Người ta nói: sống khôn, chết thiêng quả là đúng! Ha ha ha. May quá, sướng quá!

Bà ấy cầu Phật vậy mà linh ứng ngay.

Cứu khổ cho ta, thoát được tử thần!

Ba Sâm... Ba Sâm... Ba Sâm!

(Hát lão say): - Ám ám ảnh Ba Sâm

Ấy đến hôm nay, hết ám ảnh Ba Sâm.

Trời đang u ám, bỗng có vầng quang mây.

Hai lính: *(Hát tiếp)* - Dâng dâng cái đầu này.

Chúng em xin dâng cái đầu này.

Xin ngài Tỉnh trưởng, thưởng ngay đống vàng

Tiền vàng trao tay.

Lê Ngụy: *(Hát tiếp)* - Ký ký nhận vào đây

Tụi bay ký nhận vào đây.

Lên kho bạc lĩnh, lộc này chia hai.

2 lính: *(Hát sắp)* - Xin dã ơn ngài,

Chúng em xin dã ơn ngài

Phần trong cha nhậm, phần ngoài con xơi!

Còn của nặng mùi,

Khó nhai là của nặng mùi.

Cha vặt chưa sạch, con thui giả cầy.

Lê Ngụy: - Ừ cái món giả cầy... Thế mà được đấy. Ha ha ha

Màn

CẢNH IV

(Trại giam Cần Thơ nơi Sâm đặc công vào)

Sâm: *(Nói vần)* - Đã qua được bốn lần hào.
Năm lần gai thép, gỡ bao trái mìn.
Rào ken khó lọt cánh chim.
Chuột chạy va điện, máy báo tin hơi người.
Bốn tên thú gác trên chòi.
Một đàn chó Béc, chó người chong chong.
Làm sao mà hạ cho xong!
Mở toang cửa ngục, địch không hay gì.
Các đồng chí! *(Có)*
Hãy phun thuốc cho "Béc" say đi.
Rồi tiếp tục hạ gác như khi đã bàn.
Còn tôi và anh An vào mở cửa ngục *(Rõ)*

(Những động tác thành thạo hạ lính canh, rồi Sâm và An cõng Năm ra)

(Đồng chí An dẫn anh Năm về)

Năm: *(Xúc động)* - Anh Sâm, anh An!

Ơn người cứu tử, ơn các ân nhân!

Sâm: - Ơn huệ gì. Đây là nhiệm vụ quân nhân.

Cứu đồng chí cách mạng!

Năm: - Vẫn biết là nhiệm vụ cách mạng

Vẫn hiểu rằng nhiệm vụ Đảng giao.

Nhưng công người thực thi, tôi biết nói làm sao?

Các anh đã lọt vào nơi nguy hiểm nhất.

Tưởng thần thông phép thuật.

Cũng không lọt được vào.

Trời ơi! Nơi địa ngục trần gian rào kín tường cao.

Tưởng có cánh cũng không vào được.

Sau nhiều trận đòn, tôi người hao, sức nhược.

Định đêm nay theo bước tiền nhân!

Đang rảo chân đến với tử thần.

Thì hai anh vào phá ngục!

Trong hoàn cảnh vô cùng bức xúc.

Tôi vẫn cứ vái hai vị ân nhân.

Lời ơn các anh không thừa, khi nhắc tới ngàn lần!

Sâm: - Nếu phải trả ơn thì bao giờ chúng ta trả hết công ơn cách mạng?

Ta từ bùn đen, lên ánh sáng giữa trời.

Từ thân ngựa trâu, nên quyền làm chủ, làm người.

Anh Năm ở tù, chúng tôi cứu tù, đều là đền ơn cách mạng.

Năm: - Anh Sâm! anh An! *(Ôm hai người xúc động)* Trong tình cách mạng có tình riêng chúng ta.

Đúc kết lại là tình đồng chí.

An: - Tình đồng chí, tình cao cả nhất!

Sâm: - Thôi hai anh về đi.

Tư lệnh chỉ thị, phải cứu anh ra ngay.

(Nói sử):

- Mặt trận chờ anh từng phút, từng giây Anh về sớm để bàn xoay trận thế!

Năm: - Tôi cũng rất nóng lòng, bởi đầu mối bên trong phần lớn tôi nắm chắc.

Sâm: - Anh An cõng anh Năm đi cho chóng.

(An cõng Năm ra, Sâm một mình)

Qua hai phút nữa là ta hoàn thành nhiệm vụ, cứu được anh Năm ra.

Giờ chắc ở nhà, tư lệnh nóng lòng lắm!

Các anh về tới nơi, tư lệnh mừng quá trời.

Ôi! Tâm hồn ta đang bay bổng lòng ta thảnh thơi.

(Có tiếng súng nổ dữ dội)

Lộ rồi! Không hiểu anh Năm đã ra khỏi tầm đạn chưa?

Dù sao ta phải cản, đánh lạc hướng về phía tây

(Bắn trả lại, vừa rút vừa bắn)

Trời! Sao chân tôi... không nhấc nổi thế này!

Bị thương vào chân rồi! *(Băng chân)*

Giờ đã im tiếng súng, chúng không dám truy tìm.

Không hiểu, anh Năm, anh An và đồng đội ta có ai bị sao không?

Tại cái chân chết tiệt này, ta không vào quan sát được. Đành phải lết ra xa trại địch.

Mười hai lần bị thương, lần này là nguy kịch!

Cạnh trại tù, đồng đội chẳng còn ai!

Không nhấc nổi chân, sao lết được ra ngoài!

Trời sắp sáng, dân xa ai giúp đỡ.

Ồ! Trước mắt ta, có một ngôi nhà lầu.

Chắc chủ nó không ưa cách mạng!

Mà trời đã sáng, chẳng lết được thêm.

Đành vơ lá khô phủ lên.

Che kín thân mình, đến đêm ta lại liệu!

(Vơ lá khô tự lấp mình)

Bà Liên: *(Ra vườn)* - Đêm qua lại giao chiến.

Về phía trại tù, thằng Biện con tôi.

Tôi nóng lòng điện lên, nó đã trả lời.

"Con còn sống, lại gặp may lắm má!"

Ôi! Sao mà kỳ lạ!

Giết nhiều người nó lại gọi là may!

Đã là cối xay, có bao giờ mòn một thớt

Nó khoe: "Đã lấy được cái đầu của Ba Sâm

Để ba con đỡ mất tinh thần.

Để lính nó hết lo đại hoạ.

Con còn được cả tăng hàm, tăng tiền".

(Sử dầu) - Nghĩ con vui mà dạ mẹ khó yên.

Mẹ tu một, con gây thêm mười tội ác!

Lạy phật trời cứu con được thoát.

Cảnh gia đình lầm lạc, tai ương.

(Hát thẳm) - Quy, quy một con đường.

Chân tu quy một con đường.

Làm điều từ thiện, lòng thương mọi người

Cầu xin đức Phật xét soi.

(Nói) Ồ! Hôm qua người dọn vườn quét lá.

Thu một đống to, sao chẳng đốt đi?

(Bà đổ do chân hương vào đống lá)

Ta vào lấy quẹt đốt đi cho sạch. *(Vào)*

Sâm: *(Ngồi bật dậy)*

Bà chủ đốt đống lá!

Định biến mình thành "giả cầy" hay sao?

Biết đối phó cách nào?

Cảnh chớ trêu, tình vào thế bí!

Nói làm sao cho đạt lý, thấu tình.

Ở vườn một gia đình:

Chồng Tỉnh trưởng, con làm giám thị.

Mà ta vừa mới đánh vào vị trí của con bà.

Nhưng theo lời mụ thốt ra:

Là hướng thiện, thành tâm quy Phật!

Thủa nhỏ ta đi học chữ nho tại chùa nhà,

Thượng tọa Phan Thanh Trúc dạy ta thuộc mấy bài kinh.

Ta nghĩ ra rồi, nói chuyện "tâm linh",

Hợp với người tín Phật!

Có sẵn máy sì cửa sắt.

Đống chân hương còn nén dở dang.

Thắp nén hương, phát ánh hào quang

Cho người tới kêu van,

Kẻo la làng thì hỏng chuyện!

(Đốt sẵn nén nhang rồi vùi lá vào người)

(Bà Liên ra, bắt đầu đốt lá, thấy nén hương cháy dâng cao dần lên, và đống lá động đậy)

Bà Liên: - Sao! Lá khô động đậy! Nén hương cháy!

Hương tự cao dần...

Chúng con mắt thịt, người trần.

Xin trời phật, quỷ thần xá tội!

(Cúi xuống lễ bái, một tia điện sáng xuỳ lên, Sâm trỗi dậy ngồi kiểu "kiết già" chắp tay trước mặt)

Trời! Thích khách? Thích khách!

Ai cứu tôi với! Ai cứu tôi với!

Sâm: - Không phải thích khách mà là

Thích-ca-mầu-ni nhập vào người!

Để báo cho vãi đôi lời.

"Chớ để chồng con, buôn bán đầu người.

Là tội tầy trời Phật không dung thứ"

Bà Liên: - Trời! Sao người biết rõ!

Tội ác chồng, con tôi?

Người là ai? Sao vào đây, để đức Phật nhập vào người?

Sâm: - A-di-đà-phật!

(Kể hạnh) :

- Tôi là người vì nước, quên mình

Cũng vì tất cả chúng sinh trên đời.

Bà Liên: *(Tiếp)* - A-di-đà-phật!

Chúng con có tội với Phật trời!

Chồng gian, con ác, tội thời khôn dung.

Riêng con quy Phật thực lòng.

Để gánh tội ác, để dung tội trời.

Lạy Phật mớ bái, cầu trời ngàn phương!

Sâm: - Thấy người lòng thực mà thương.

Phật giao cho người mắc nạn, để thử đường thiện tâm.

Bà Liên: - Lạy Phật mớ bái.

Con xin thành tâm cứu khổ, cứu nạn ạ!

Sâm: - Lời vừa nói là của Phật!

Bây giờ là người trần.

Bà Liên: - Vậy người là ai. Tại sao mà bị nạn?

Sâm: - Tôi là giải phóng quân!

Đi cứu nạn nhân trong tù,

Khỏi nanh vuốt kẻ thù,

Khỏi người ta giết hại.

Bà Liên: - Giải phóng quân!

Chắc người giao trận đêm qua?

Không! Người ta đồn:

Cộng sản là một bóng ma.

Cành đu đủ treo ba người không gẫy

Bên ngoài là vậy!

Bên trong:

- Vô đạo, vô thần, vô tín, vô thân!

Chắc là kẻ bất nhân!

Chìa khóa đây ông muốn lấy những gì cần!

Xin làm phúc tha cho mạng sống!

Sâm: - Không, vãi đã hiểu sai về quân giải phóng.

Từ sợi chỉ, cái kim không đụng đến của dân.

Các đạo: Lương, giáo, cao đài, hòa hảo

Các tín ngưỡng thánh thần...

Đều đoàn kết xung quanh mặt trận.

Bà Liên: - Cả bên giáo, đạo phật, bên lương...

Đều đoàn kết xung quanh mặt trận!

Vậy ông cần gì?

Sâm: - Cần vãi tế độ chữa lành vết thương.

Bà Liên: - Điều đó là lẽ thường, là lẽ đương nhiên.

Nhưng "tai vách mạch rừng" quốc gia họ chẳng để yên.

Họ sẽ ghép ta vào tội phản!

Sâm: - A di đà Phật:

Phật dạy ta cứu người gặp nạn.

Sao cảnh này vãi chẳng ra tay?

Chỉ xin giữ kín ban ngày.

Khi chập tối "ngã" ăn mày cửa khác!

A-di-đà-phật!

Bà Liên: - Ăn mày cửa khác!

Phật đưa vào cửa ta,

Sao ta để lạc sang cửa khác!

Sâm: *(Kể hạnh)* - Vâng, muốn về chốn "Niết-bàn" cực lạc.

Hãy cứu người phù các sinh linh.

Âm đức dầy thêm mỏng tội tầy đình.

Còn hy vọng phúc kia tại mẫu.

A di đà phật!

Bà Liên: *(Tiếp)* - Người càng nói tôi càng thấm thấu!

Biết rõ mọi điều ẩn náu tại tâm can.

Cảnh chớ trêu: Khác phía, ngược đàng.

Họa sẽ lớn, tội gian, khôn lường được.

Sâm: *(Tiếp)* - Chữ đứng trong kinh, chữ tình bao tác trước.

Chữ nhẫn, chữ tu, thắng được mọi nguy nan.

Bà Liên: - Quả Thích Ca người xuống cứu khổ chốn trần gian.

Nhập vào anh giải phóng phước ban, truyền đạo.

A-di-đà Phật!

Xin người khuyên bảo, dạy dỗ chúng sinh.

Thầy ở lại đây, con chữa vết thương lành.

Dù ai ghép tội tầy đình.

Thì con cũng hết mình cứu nạn

A-di-đà-phật.

(Dìu anh giải phóng vào)

Màn

CẢNH V

(Tại Phù Sơn quê Phạm Văn Sâm. Đã mười năm không nhận được thư của Sâm)

Bà Huân: *(Mẹ Sâm)*

Nghe tiếng thầm, tiếng gió.

Khe khẽ tiếng xì xào.

(Sử) - Con trai tôi có mệnh hệ nào.

Thì đau nhất là mất dâu thảo hiếu.

Sáu con đi xa, mẹ tuổi già sức yếu.

Chỉ trông vào dâu út đảm đang.

Làm dâu vắng chồng, vẫn ròn rã tươi ngoan

Việc đoàn thể, việc xóm làng vẹn cả.

(Nói vần) - Nghe tin bạn đồng ngũ của chồng nó về trên xã.

Hồi hộp, vui buồn nó vội đến hỏi han.

(Hát sa lệch chênh):- Còn được chu toàn.

Tin về còn được chu toàn.

Mẹ còn dâu thảo, mẹ còn tựa nương.

Nếu tin lạnh lẽo ở chiến trường.

Nỗi đau quặn ruột. Nỗi thương nẫu lòng.

Sao tôi ruột tựa bòng bong.

(Nói) - Kìa... dâu tôi đang về...

Tôi tạm lánh xem cơ mầu ra sao?

Nếu tốt mừng cũng vừa.

Mà có xấu thì... lựa lời khuyên giải nó.

Trang: *(Vợ Sâm)* - Lững thững đi vào

(Ngâm thơ) - Chàng vào chốn chiến trường ác nghiệt.

Ngày lại ngày, biền biệt mười đông.

Mỏi mòn nhạn vắng thư không.

Tưởng ngoài lặng gió mà trong sóng trào.

Gương mách bảo, phai đào đậm nét.

Cảnh binh hùng ai biết rủi may.

Nỗi tình ai thấu, ai hay!

Chong chong đèn thức, cay cay lệ nhoà.

Đành sáng tỏ "đài hoa liệt sĩ"

Sóng trào dâng cũng chỉ qua cơn.

Yên bề quả phụ, cô đơn.

Mẹ quy tiên tổ, con hòn vọng phu.

Bà Huân: *(Ra)* - Trang con!

Trang: - Dạ, mẹ dạy gì con ạ?

Bà Huân: - Đêm đã khuya sao con không ngủ?

Vẫn u hoài... ủ rũ mày châu.

(Hát sa lệch chênh)

Bớt nỗi âu sầu,

Mẹ khuyên con, bớt nỗi âu sầu.

Thân già trông cậy vào dâu thảo hiền.

Con vui cho mẹ đỡ ưu phiền.

Trang: *(Hát tiếp)* - Mẹ hết ưu phiền.

Nhà con sẽ được bình yên vẹn toàn.

Trở về chiến thắng vinh quang.

Bà Huân: - Nó lại giấu mẹ nó đây.

Chắc nó e rằng:

"Bão to khó đứng nổi cây xa rừng"

Nhưng cây già gỗ sẽ như sừng.

Chỉ e cây mọc lưng chừng lẻ loi.

Gió to chột ngọn, thui chồi.

Trang: *(Một mình)* - Tôi thương mẹ, mẹ thương tôi.

Hai người quả phụ, hai người sắt son.

Bà Huân: - Con ơi, chồng con sẽ trở về chiến thắng vinh quang.

Gia đình ta càng được vẻ vang bội phần.

Trang: - Vâng, mẹ ơi, chồng con sẽ về!

Trong cuộc chiến thánh thần của dân tộc.

Triệu triệu người dốc sức hy sinh.

Chứ đâu chỉ có riêng mình. -

Bà Huân: *(Hài lòng)* - Trang con! Ôi, con dâu của mẹ!

Trang: - Mẹ! Con sẽ ở với mẹ!

Có điều gì mẹ cứ coi còn như con gái!

Bà Huân: - Ừ, mẹ quý dâu hơn gái!

Sáng rồi, hai mẹ con ta cùng ra lò, cho nó khuây khỏa đi con.

(Hai mẹ con ra, một lát anh Hai và anh Năm vào)

Anh Hai: - Nhà đây rồi! Sao vắng vẻ thế này.

Mười năm không hiểu đổi thay thế nào!

Anh Năm: - Từ Hà Nội tới đây dễ đến năm mươi cây số chứ không kém!

Anh Hai: - Theo đường bay chim én, là đúng ba mươi.

Anh Năm: - Anh Hai nắm vững địa hình quá trời.

Anh Hai: - Bởi trước đây là đơn vị phòng không mình đóng.

Anh Năm: - Có vậy chứ. Anh hiểu tường tận gia đình Ba Sâm.

Anh Hai: - Đúng! Một gia đình toàn gia cách mạng.

Một con người dũng cảm kiên cường.

Hôm quyết định lên đường cứu anh Năm.

Tôi định cử đơn vị khác, người khác, nhưng Ba Sâm cho rằng:

Nếu cử người khác cùng đơn vị anh

Thì thắng không thành mà chỉ giành thất bại.

Suy đi tính lại: Sâm tình nguyện xin đi.

Chỉ có anh chỉ huy, thì mới hy vọng thắng.

Tôi phân vân... nhưng đành chấp thuận mà thôi.

Anh Năm: - Anh Ba Sâm quên thân để cứu mạng tôi.

Công ơn ấy đời đời ghi tạc.

Chuyện hôm ấy anh Ba Sâm phá cửa ngục.

Đưa tôi ra giao cho đồng chí khác.

Rồi lại vào.

Chúng tôi ra khỏi hàng rào,

Thì địch phát hiện ra. Chúng trút đạn về phía anh Ba.

Sau mới biết: Bên ta một hy sinh

Còn anh Ba thì mất tích.

Bọn chúng đem nộp đầu đồng chí đó để bêu, nói là đầu Ba Sâm.

Để lấy đô la, và lấy lại tinh thần quân lực

Nghe tin này tôi cực!

Khóc hoài... khóc hoài!

Anh Hai: - Trên bộ tư lệnh không ai là không lau nước mắt!

Bởi vì đã mất một người kế cận có tài.

Anh Năm: *(Sụt sùi thắp ba nén nhang lên bàn thờ khấn)* - Anh Ba Sâm ơi!

Hai anh em tôi được mặt trận cử ra họp và nghỉ phục hồi sức khoẻ,

Chúng tôi về nhà dã ơn người mẹ, người vợ của ân nhân.

Cho tôi được thắp nén nhang trầm tạ anh.

Đọc điếu văn:

Nhớ anh xưa

Mặc áo rằn ri, chân đi giày sợi.

Đầu đội mũ tai bèo.

Mắt sáng như sao, miệng nở hoa đào.

Nước da tựa phấn.

Mặt vuông, tai phật, vầng trán bao la.

Tính nết hiền hoà, dưới yêu, trên quý.

Đồng bào, đồng chí, coi tựa thân nhân.

Trăm trận ra quân là trăm trận thắng.

Địch nghe danh anh lo lắng, phấp phỏng thâu đêm.

Lính ta hồ nhắc đến tên, hân hoan triền miên suốt sáng.

Đáng khen thay:

Trận Long Vĩ ngày 4 tháng 10 năm 66.

Sau một giờ chiến đấu

Một tiểu đoàn Mỹ ngụy chầu trời.

Một phản lực Mỹ bị rơi.

Dùng súng bộ binh chính tay anh bắn.

Dũng cảm lắm!

Mùa xuân năm 68

Địch huy động thuỷ lục không quân bao vây.

Cán và quân ta bị xiết chặt chín mươi ngày.

Hai lần bị thương vẫn chỉ huy chiến đấu.

Mở con đường máu.

Đich cắt khẩu ba tiểu đoàn về diêm vương.

Hai đại đội khác bị tang thương!

Xoay thế tận đường, thành thế chẻ tre đè lòng mặt.

Anh Hai: - Thôi! Anh Năm hãy lau nước mắt.

Vợ Ba Sâm đang về!

Kìa - tắt hương đi.

(Hai người giấu hương đang cháy vào sau lưng, bị nóng bỏng)

Ơ kìa cô Trang!

Trang: - Anh Hai! Anh Hai mới về...

Anh Hai: - Ừ, giới thiệu với Trang: đây là anh Năm, người cùng đơn vị về thăm!

Giới thiệu với anh Năm. Đây là phu nhân của Ba Sâm.

Trang: - Cảm ơn hai anh đã về thăm mẹ em và gia đình; Mời hai anh xơi nước.

Kìa mắt anh Năm làm sao mà...

Anh Năm: - Không, không sao cả, tôi bị cái gẩy.

Anh Hai: - Ồ! Đó là bụi, bụi khói lò mà.

Trang ạ. Anh Năm và anh ra Hà Nội họp ghé về thăm mẹ và gia đình.

Anh có đem lá thư

(Hát đào liễu):

Đã hứa nhận lời

Anh với Sâm gặp nhau, thân thiết

Thời Sâm ngỏ đôi lời.

Anh có về thăm quê, cho em gửi lá thư về tận tay:

Cho người em thương nhớ bấy nay.

- Gánh nặng mối tình này.

Bao dốc cao đường trơn

Anh gánh nặng mối tình này.

Vượt qua bao sông, bao suối, bao núi, bao đồi về tới nơi đây.

Đem về trao đến tận tay.

Trang: *(Đón thư)* - Hát tiếp:

Ao ước mong đợi tháng ngày

Mười năm trôi đi, ao ước em mong đợi tháng ngày.

Ba ngàn sáu trăm ngày, bặt vô âm tín, chẳng hay tin chồng.

Khiến lòng như nấu, như nung.

Xiết nỗi vui mừng.

Nhận được thư anh, xiết nỗi vui mừng.

Điều gì đang mong mà gặp như rồng gặp mây.

Ơn này biết trả sao đây!

Anh Hai: - Ơn với huệ gì.

Hãy coi anh như người nhà.

Như cái hồi anh nhường cho cô chú, cái lều bạt của chỉ huy, ở đập Bái Thượng Thanh Hóa ấy *(Cười)*

Trang: - Anh Hai chỉ được cái... *(Xem thư)*

Sao! Thư viết cách đây mười năm rồi!...

Anh Hai: - Tuy thư viết cách đây mười năm.

Nhưng tấm lòng thì mới ngỏ.

Vì chiến trường trong đó
Thật ác nghiệt vô cùng.
Chú Sâm viết thư xong cứ giữ trong lòng
Sau mười năm mới gửi được!
Thảo nào, bao thư em gửi đến, đều thất lạc đi đâu.

(Nói dầu) - Bao thư thất lạc đi đâu?
Để thương, để nhớ... hai đầu khôn nguôi!
Tiếng than thấu cả đất trời.

Bà Huân: *(Vào)* - Chào các anh!
Các anh là bạn của cháu về chơi?
Ơ... ơ... kìa.. Chào thủ trưởng!
Thủ trưởng mới về chơi?

Anh Hai: - Con chào mẹ!

Anh Năm: - Con chào mẹ!

Bà Huân: - Không dám, chào hai anh.

Anh Hai: - Con giới thiệu với mẹ: Đây là anh Năm, cùng đồng đội với chú Sâm về thăm sức khoẻ mẹ.

Mẹ còn minh mẫn lắm! Vẫn còn nhớ con.

Bà Huân: - Cái gì có thể quên, chứ tôi không bao giờ quên thủ trưởng.

Từ ngày đóng ở đây, thủ trưởng chu tất lắm.

Anh Hai: - Con cũng vừa nhắc với cô Trang.

Bảo cô chú cứ ở cái lều bạt hồi ở Bái Thượng, bao giờ thèm của chua mới về.

Vậy mà cứ nằng nặc đòi về ngay. Lẽ ra đến hôm nay có thằng cún lên mười rồi đấy.

Bà Huân: - Nếu được vậy thì còn gì hơn nữa.

Anh Hai: - Mẹ ạ, nhân đi công tác ngoài này

Con đem thư của chú Ba Sâm về.

Bà Huân: - Trời ơi, quý hóa quá!

Lạy phật mớ bái! Con tôi còn sống rồi!

(Hát sắp) - May sao nhận được tin này.

Mở cờ trong dạ, cỏ cây vui cười.

(Nói) - Sung sướng quá Trang ơi...

Bà con ơi! Thằng Sâm còn sống rồi!

Kìa đúng là con tôi cười ra nước mắt!

Trang: - Mẹ ơi! Thư viết cách đây mười năm rồi.

Bà Huân: - Sao! Thư trước mười năm à?

Anh Hai: - Vâng, chú ấy viết trước mười năm.

Không gửi được.

Trước giờ xuất kích mới đưa cho con.

Nhiệm vụ ấy, chú giao con đã làm tròn.

Bà Huân: - Tự tay nó giao cho thủ trưởng?

Hay lục trong "di sản" của người đã qua rồi.

(Sử dầu) - Nhìn giọt ngọc châu, lăn trên má hai người.

Thì đoán biết con mẹ đã rời trần thế

Con ơi, nỗi mong ước kể sao xiết kể.

Đoán sự tình, sao dễ vận vào thân.

(*Hát thảm*): - Đêm đêm mẹ những khóc thầm

Thương dâu vất vả, bao năm đợi chờ

Nay thành quả phụ bơ vơ.

Anh Hai: - Không hẳn như vậy đâu mẹ ạ.

Trang: - Anh Hai ơi, anh Năm ơi!

Các anh là những người cộng sản;

Hãy nói thật cho mẹ con em hay

Bởi sự kiện này, không thể giấu mãi được đâu.

Vết thương sâu, không rửa cho sâu!

Rửa hời hợt rồi sau khó liền.

Anh Năm: *(Với anh Hai)*

Anh Hai ơi. Biết nói với gia đình sao bây giờ.

Anh Hai: - Tôi cũng thật bất ngờ!

Con người mang "đảng tính"!

Tuy vậy, ta phải giữ kín.

Báo vội gây hoang mang *(Với Trang)*

Anh nói thật với Trang.

Quả thư này anh mới nhận

Trước khi Sâm ra trận, thì anh ra ngoài này.

Còn ở chiến trường cái sự rủi may,

Từ hôm ấy tới nay, không ai đoán trước.

Bà Huân: - Có các anh mặt trận về là được.

Gia đình cũng vẻ vang với nước, với dân

Cơn bão tan đi, trời êm ả dần dần.

Anh Năm: - Mẹ ơi! Anh Sâm đã cứu con thoát khỏi tử thần.

Vinh hạnh thay, con được gặp mẹ của ân nhân.

Mẹ cho phép con được làm con của mẹ.

Bà Huân: - Thằng Sâm cứu anh thoát chết?

Có đúng vậy không thủ trưởng?

Anh Hai: - Thưa mẹ đúng ạ!

Ý kiến anh Năm là chính đáng.

Mẹ nên nhận làm con.

Trang: - Mẹ ơi mẹ nhận đi.

Anh Năm, anh của em.

Bà Huân: - Trời ơi!

Một anh cán bộ mặt trận, là người lính cụ Hồ nhận làm con tôi ư?

Anh Năm: - Vâng, con xin mẹ nhận con.

Bà Huân: - Ừ, mẹ nhận! Mẹ nhận con!

Trang: - Anh Năm!

Năm: - Chị Trang! Chị là chị dâu của em!

Bà Huân: *(Hát sa lệch chênh)*

Nhận con chia sẻ nỗi buồn.

Bắc Nam nhưng vẫn là con một nhà

Đào mai chung một mùa hoa.

(Ôm Năm) - Trời đã bù cho tôi phần mất mát.

Nhưng trời vẫn còn ác nghiệt khôn cùng

Thương dâu tôi, chồng chất, sầu đong.

Trang con! *(Ôm Trang ngất)*

Trang: - Mẹ ơi! Mẹ tỉnh dậy đi! Mẹ!

Anh Năm: - Mẹ tỉnh dậy đi!

Anh Hai: *(Anh Hai ôm mẹ)* - Mẹ sao thế này! Mẹ!

(Đồng ca hát bài tử quy):

Nỗi thương con, nỗi nhớ chồng

Biết bao đêm cực lòng.

Nào ai đâu có biết, nỗi đau, đau sâu thẳm.

Ngày đợi tháng năm trông lệ nhào thắm tà áo.

Đón tin về cùng sống vui vầy trong mái tranh.

CẢNH VI

(Một cái lầu Tây, vườn cây rậm nát ở ngoại thị Cần Thơ. Mở màn bà Liên đang tụng kinh)

Mở màn

Bà Liên: *(Tụng kinh)*

Na mô Phật, na mô Pháp, na mô Tăng.

Na mô tứ hướng, cửu tầng, thập phương

Na mô cầu thiện, quy lương.

Tu nhân tích đức, ta thương nhau cùng.

Đừng thù hận, truy lùng giết chóc.

Chớ gây tai eo óc mọi nhà.

Con xin cầu đức Phật Bà.

Cho con quy phật; tại nhà, tại tâm!

Na mô bồ tát quan thế âm.

Na mô a di đà Phật!

(Xưng danh) - Thưa bà con!

Tôi Thị Liên, quy phật, tu nhân.

Tai đã qua, mà nạn cũng giảm dần.

Trời xui khiến vị thánh nhân về truyền đạo

Sáng hôm ấy như có gì mách bảo.

Tụng kinh xong tôi vô thức bước ra vườn.

Dưới đống lá khô có chuyện khác thường.

Có một người thoi thóp, trọng thương.

Lòng từ thiện tôi mang về cứu chữa.

Phật độ trì, một tuần trăng sẻ nửa.

Vết thương chưa lành, đã truyền thụ đường kinh

Đây, điềm Phật trời cứu giúp chúng sinh

Người đã nhập vào hình anh giải phóng.

A di đà phật!

Sâm: - Chùa làng tôi, có Hòa thượng dạy chữ nhỏ.

Ngoài giờ học người còn cho đọc kinh, đọc sách.

Vốn tôi ham sách, mau thuộc mấy đường kinh.

Hoàn cảnh này truyền thụ cho chúng sinh.

Là việc thiện, cứu mình qua cảnh ngộ!

Bà Liên: - Bạch thầy! Năm đường kinh, con học nhanh, thuộc chóng giờ xin thầy truyền tiếp ạ.

Sâm: - Hôm qua già đã học xong nghĩa câu:

Đại từ, đại bi, a-di-đà-phật

Hôm nay học sang bài khác.

(Kể hạnh) - Đức phật bà nghìn mắt nghìn tay!

(Bà Liên kể theo)

Theo dõi bốn phương, thấu cả thế gian này.

Nay học đến bài:

Cứu khổ cứu nạn quan thế âm bồ tát.

Ghét người gian ác, yêu kẻ thiện tâm.

Cứu khổ cứu nạn quan thế âm độ trì gặp người sa cơ, thấy kẻ lâm nguy.

Hết lòng cứu vớt, tiếc gì tấm thân.

Đến khi quy phật, thoát trần!

Một trăm cái tội, trăm phần xá cho a-di-đà-phật!

(Tiếng gõ cửa)

Lê Ngụy: - Mở cửa! Mở cửa mau!

Bà Liên: - Ai đấy!

Lê Ngụy: - Tôi đây! Lê Ngụy đây, mở cửa ngay!

Bà Liên: - Tôi đang tụng kinh!

Lê Ngụy: - Không tụng niệm gì hết! Mở cửa mau!

Bà Liên: *(Càng đọc to)*

Na mô, đại từ, đại bi, a di đà Phật!

Na mô cứu khổ, cứu nạn, quan thế âm bồ tát.

Sâm: - A-di-đà-Phật

Đã đến lúc quan thế âm bồ tát,

Thử lòng già lúc cứu nạn rồi đây.

Bà Liên: - A di đà phật!

Phật thử lòng con, con vâng lời phật dạy

Dù lầu này bốc cháy.

Dù thân con thành than!

Cứu khổ, cứu nạn, cứu oan cho thầy, A di đà phật.

Bạch thầy, thầy vào phòng trong,

Dù sống mái con không cho họ vào!

(Sâm và Bà Liên khóa cửa)

Lê Ngụy: - Mở cửa ra, đừng để tôi cho quân phá.

Bà Liên: - Ông đem lính về nhà thì tôi không mở.

Lê Ngụy: - Lính về có việc của lính. Mở ra!

Bà Liên: - Lầu này không phải trại lính.

Càng không phải nơi lính vô kiểm soát.

Lê Ngụy: - Bởi nhà chứa giặc *(Đẩy cửa vào)*

Bà Liên: - Làm gì có giặc!

Có ông đem một lũ giặc về phá lầu của tôi thì có.

Trời ơi! Không bao giờ tôi bị sỉ nhục như thế này.

Nếu ông không đuổi chúng đi.

Thì tôi cũng chẳng tiếc gì tấm thân.

Lê Ngụy: - Yên trí! Khi đã xích tay thằng Ba Sâm thì lính sẽ về ngay tức khắc.

Bà Liên: - Làm gì có Ba Sâm nào?

(Thấy lính đi vào phòng trong, bà quát)

Này, tao cấm tụi bay bước vào!

Lê Ngụy: - Tại sao?

Bà Liên: - Để giặc vào, ô uế nơi thờ Phật!

Lê Ngụy: - Vậy là chính xác! Chính xác có nó rồi!

Bay phá cửa mà vào.

Bà Liên: - Hãy bước qua xác tao mà vào!

Lê Ngụy: - Ha ha... Tên trung đoàn trưởng Ba Sâm.

Tên việt cộng uyên thâm quỷ quái.

Bà Liên: - Hỏi, Ba Sâm đầu mọc lên mấy cái?

Lê Ngụy: - Cái đầu bêu hôm nọ không phải,

Là đầu của Ba Sâm!

Mà Ba Sâm bị thương nặng lết vào lầu ô ngoại!

Vợ Tỉnh trưởng tỏ ra thương hại.

Chữa bệnh, nuôi ăn, học các đường kinh.

Sự kiện này mà loang tới tận dinh!

Tổng thống ổng nghe, thì rũ tù cả nút!

Bà Liên: - Vì mấy lần ông chết hụt.

Nên lúc nào cũng hoảng hốt Ba Sâm.

Nếu muốn được yên thân.

Thì không phải cần đến lính.

Để trong nhà tự tính lấy thì hơn.

Lê Ngụy: - Chớ có mắc kế "Điệu hổ ly sơn"

Không có lính ta đâu còn sức mạnh.

Mà có khi còn dẫn đến lâm nguy.

Tiếng lành đồn xa, tiếng dữ cũng bay đi.

Thì hiểm họa những gì chưa lường hết.

Bà Liên: - Vậy thì cả nhà cũng chết với quả tạc đạn này!

Lê Ngụy: - Ối! ối... Kìa mình! Mình điên đấy à?

Buông xuống, tôi van mình, mình buông xuống!

Tại sao lại tình nguyện chết?

Vì kẻ thù không đội trời chung?

Bà Liên: - Kinh phật dạy đã ghi lòng.

(Đọc kệ) - Thấy người gặp nạn lâm nguy.

Cứu khổ cứu nạn tiếc gì tấm thân.

Na mô bồ tát Quan thế âm.

Lê Ngụy: - Ba Sâm quả có mưu thâm!

Khiến vợ ta dần dần, quá tín thành mê!

Sống ở trần gian mà tâm tưởng sống về địa ngục.

Tình thế bức xúc, khó tính toán ra!

Cơ hội này không để Sâm thoát khỏi tay ta.

Mà bắt nó thì cả nhà lâm nạn!

(Với vợ) - Tôi van mình, tôi lạy mình!

Mình hãy buông quả lựu đạn xuống!

Bà Liên: - Chỉ khi nào ông cho lính ra khỏi lầu.

Lạc: *(Một mình)*

Tình thế lâm vào nguy cơ khó gỡ!

Nếu mình cứu Ba Sâm thì sẽ lộ.

Mà nhiệm vụ trên giao ta phải ở lâu dài.

Biết làm sao cho trọn cả hai?

(Suy nghĩ, với Lê Ngụy)

Thưa ba, ba cứ cho lính về

Ở đây con với ba xử lý

Bởi ba với con có vũ khí!

Còn Ba Sâm một mình tay không

Về mặt võ công, một mười, một chín rưỡi.

Ta ở thế có lợi. Bắt sống khai thác được nhiều hơn.

Lê Ngụy: - Thôi cũng nể má con.

Cho lính về nhưng cấm đứa nào bép xép.

Lạc: *(Phấn khởi)*

Tất cả các cơ đội,

Hãy nghe lệnh sau đây:

Vì nghe có Ba Sâm nên điều lính bao vây.

Thực không có lệnh; cho lính về nhập trại.

(Bọn lính kéo nhau về)

Thôi má buông lựu đạn xuống.

Bà Liên: - Tao không buông!

Lê Ngụy: - Vậy bà cứ cho nổ.

Tôi bị lừa một vố!

Là quả na ống nhổ sơn mài

Không hiểu là vì ai?

Mà quên thân cứu giúp!

Thôi biết điều thì cho gọi gã ra đây.

(Ba Sâm ra, Lê Ngụy và Lạc chĩa súng vào Sâm. Bà Liên lấy thân mình chắn đạn).

Bà Liên: - Các người bắn đi. Hãy bắn vào ta trước.

Lê Ngụy: - Tránh ra! Mình tránh ra, nên nhớ là:

Đường đạn không biết né tránh người thân với kẻ sơ!

Bà Liên: - Đây là thời cơ để trả bài đức Phật!

"Quên thân cứu nạn"

Tuy vậy vẫn chưa giải hạn.

Hết tội của ba con ông.

Lê Ngụy: - Chắn đạn để làm gì?

Có tránh ngay không?

Bà Liên: - Để mang lại âm đức cho nhà chồng,

Để giữ lấy người nối dõi tổ tông

Còn một mống đấy! Nếu không khéo thì...

Cả dòng họ Lê, hương tàn khói lạnh!

Lê Ngụy: - Đừng có ương ngạnh, hãy tránh ngay ra.

Bà Liên: - Lạc ơi, con hãy khuyên ba buông súng xuống.

Lạc: - Ba ơi

Hai người cần gì phải giương súng.

Khi có một người tay không!

Thôi ba hãy buông nòng.

Ta bàn đường nào là lợi nhất.

Lê Ngụy: - Không! Với Ba Sâm không thể từ bi kiểu đạo Phật!

Cận vệ như mi là phạm luật chiến trường.

Với Ba Sâm chớ có rủ lòng thương.

Mà chỉ có một đường giết và giết!

Sâm: - Trước khi Sâm chết.

Xin nói được một đôi lời.

(Sử)- Ai cũng chỉ một lần phải chết mà thôi.

Có người chết, đời đời dân ghi nhớ.

Có kẻ chết mọi người nguyền rủa.

Buôn đầu người để lắm của nhiều tiền.

Ai oán này muôn thuở không quên.

Khi đặt tiền đầu tôi cao giá.

Đơn vị tôi đồng thanh tất cả!

Phải lấy đầu, kẻ lấy đầu cúng.

Buổi giỗ đầu, cho hả nỗi hờn căm.

Nhiệm vụ này không phải thiếu khả năng.

Của bộ đội đặc công điêu luyện.

Mà chúng tôi đã bàn đến, trong tối hậu thư.

Tăng bạn, bớt thù, ủng hộ người tu nhân tích đức.

Lạc: - Ba ơi! Nếu Ba Sâm có lòng thực.

Kiềng mạng ba con ta.

Thì số phận của ba

Đã qua cơn "đại hạn"

Cách bớt thù, thêm bạn.

Phép giải hạn tố linh

Con mong ba đồng tình.

Bí mật đưa Ba Sâm về bên ấy.

Lê Ngụy: *(Suy nghĩ rồi buông súng)*

Nhưng còn e lộ tẩy, thì nguy hiểm vô cùng.

Lạc: - Ba hãy tin ở con.

Một thầy đoán thông tường,

Một sĩ quan tâm lý chiến.

Mọi việc sẽ giữ kín

Trên dưới đều không hay.

Lê Ngụy: - Vậy, tôi chấp thuận điều này.

Xin ông Ba Sâm giữ lời hứa.

Sâm: - Tôi cũng mong ngài không thay đổi.

Những điều có lợi cả hai bên.

Lê Ngụy: - Tôi sẽ giữ đúng lời nguyền.

(Cho súng vào bao rồi đi ra)

Bà Liên: - Ôi! Ông Ba Sâm!

Nghe danh tưởng như hạng võ.

Hoặc như Trương Phi có lửa trong đầu.

(Sử) - Đến hôm nay, nào có ngờ đâu.

Người tốt bụng, mưu cầu lòng từ thiện!

Lạc: - Bạch thầy! Chân thầy còn đau để thầy đi sao tiện!

Chúng con sẽ tiễn khi vết thương lành.

Bà Liên: *(Sử)* - Thầy ở lại đây chữa bệnh, truyền kinh.

Để thắt chặt mối tình cá nước.

Sâm: *(Sử)* - Do hoàn cảnh tôi không ở được.

Tấm lòng thành, xin được bái ân nhân.

(Hát đào liễu): - Sức mạnh thiên thần.

Chiến tranh nhân dân, sức mạnh thiên thần.

Dựa vào nhân dân việc khó trăm lần cũng xong.

(Cùng hát) - Trọng điều dân ước, dân mong.

NGƯỜI GIÁO ĐẦU

Thoát tử thần anh lại về chỉ huy trung đoàn chiến đấu

Diệt mười chi khu

Hai trăm đồn nợ máu đầu hàng.

Đưa hai tỉnh đến giải phóng hoàn toàn.

Cả tập thể trung đoàn.

Tuyên dương anh hùng chói lọi.

(Sử) - Mở trang sách nhà ấn hành quân đội

Một trăm bốn nhăm vị anh hùng tài giỏi kiên trung.

Quê hương tôi tiêu biểu một anh hùng

Trò nhời tích mới xin dâng cùng quý vị.

Có công của mẹ hiền yêu quý *(Mẹ ra)*

Có người vợ đảm đang, bền chí thuỷ chung. *(Trang ra)*

Có khí thiêng của sông Cầu truyền thống cha ông.

Mới tạo được "người anh hùng đất võ".

(Tập thể hát cách):

Người đất võ anh hùng

Có công với tổ, có lòng vì dân.

Tấm gương sáng tỏ bội phần.

Màn

TRỌNG KHUÊ

GIỌT TÌNH
CAY ĐẮNG

NHÂN VẬT

- **Thẻ**
- **Nhẫn**
- **Hồn Nhẫn** (cùng một diễn viên thể hiện)
- **Chiến**
- **Chiến con** (cùng một diễn viên thể hiện)

CẢNH MỘT

Chỗ ở của Thẻ. Nông trường vùng biển.

Đêm.

Vào kịch:

Ánh sáng chập chờn. Nhạc huyền ảo.

Hồn ma Nhẫn đang điên loạn múa hát:

"Ha ha ha! Ta là hồn ma! Bạn với phong ba,
Hải triều khi đầy khi cạn
Hai mươi năm nổi chìm trong biển mặn
Nước biển hay nước mắt đời ta?
Ha ha ha! Ta là hồn ma
Hát một câu cho vơi hận oán
Hát mươi câu cho hận oán dâng đầy.
Bồng bềnh đầu sóng chân mây
Lang thang ngọn gió, lắt lay mảnh tình

Dập dềnh này dập dềnh

Lênh đênh này lênh đênh

Lênh đênh, dập dềnh

Ta như con thuyền không lái

Bốn bề sóng gió dập vùi

Ta khóc hay cười

Giọt tình cay đắng nỗi đời xót đau

Ớ này thương, ớ này sầu,

Hỏi vì đâu? Vì đâu?

(Cười ré lên rồi biến)

Thẻ: *(Đã đứng đó từ nãy).* Hồn ma con Nhẫn! Lại hiện về quáy quả tôi đây! *(Rút súng ngắn)* Tôi từng là chiến sĩ quân đội trong những năm chiến tranh ác liệt. Hiện tại, tôi là giám đốc nông trường vùng biển này. Tôi không tin chuyện ma quỉ nhảm nhí, ấy thế mà... tại căn phòng này, chính tôi đã chứng kiến, đã phải đối mặt với hồn ma con Nhẫn. Đêm nay hồn ma lại xuất hiện. Được lắm *(lên đạn)* Phát thứ

nhất: bắn chỉ thiên cảnh cáo! Phát thứ hai: vẫn bắn chỉ thiên! Phát thứ ba: hồn ma ngoan cố, nhất định nó phải trúng đạn.

(Có tiếng cười của một cô gái)

- Nó! Lại nó! Hồn ma con Nhẫn đấy!

(Tiếng cô gái hát)

"Hỡi ai đã đi năm châu bốn biển..."

- Nó hát! Bài hát nó thường hát trong những năm chống Mỹ. *(Cười gằn)* Hừ! Hồn ma con Nhẫn, mi còn dám hát những lời hát ấy ư?

Chao ơi, lẽ ra mi phải tự nguyền rủa: - Đồ đĩ! Đồ phản bội!

(Hồn ma tái hiện)

Hồn Nhẫn: - Trời ơi, kìa chị Thẻ! Chị vẫn mắng nhiếc em cay độc như thế kia ư?

Thẻ: - Thế cũng chưa xứng đáng với tội lỗi của mi. Hồn ma, đêm nay tao sẽ xử mi bằng khẩu súng này. Dù mi có thoắt ẩn, thoắt

hiện, thoắt biến hóa thành muôn hình vạn trạng... Mi không thoát được đâu!

Hồn Nhẫn: - Thế cơ đấy. Nhưng chị Thẻ, nỡ nào chị dùng súng nói chuyện với kẻ sâu tình nặng nghĩa với chị? Đừng, đừng thế chị ơi!

Thẻ: - Tao căm thù mi! Tao không chịu được nữa. Tao phải bắn.

Hồn Nhẫn: - Quá quắt! Thôi thì chị cứ bắn. Nhưng gượm chút, chị cho em phát biểu đôi lời.

Thẻ: - Được! Mi nói chi thì nói đi, vắn tắt thôi, tao không có thì giờ nghe mi lải nhải. Nói!

Hồn Nhẫn: - Cứ từ từ, đi đâu mà vội nào.

Thẻ: - Nói đi. Tao nổ súng đây này!

Hồn Nhẫn: - Nó gì nhỉ (*hong ra một tấm áo)* Chị nhận ra tấm áo này không? Hi hi, đố chị nhận ra đấy? Nào!

Thẻ: - Áo... xống... Mi giở trò ma quỷ gì vậy?

Hồn Nhẫn: - Chị không nhận ra ư? Tấm áo ở chiến trường xưa đó.

Một mảnh đạn quân thù văng qua vai em cắm vào sườn chị. Chúng mình cùng bị thương, nhưng em bị nhẹ hơn. Em cõng chị vượt qua bom đạn rút về tuyến sau. Máu chị, máu em cùng nhuộm đỏ tấm áo này đấy. Hi hi, một kỷ niệm thú đấy chứ nhỉ?

Từ một đống thời gian! Lộn xộn, lỉnh kỉnh...

Hai mươi năm còn gì, vất vả lắm em mới tìm thấy nó.

Thẻ: - Để làm gì? Hả? Con ma lẩm cẩm?

Hồn Nhẫn: - Chị trông kìa, tấm huân chương của chị có hiện tượng han gỉ? Để em treo tấm áo này cạnh nó, nó sẽ sáng sẽ lấp lánh cho mà xem *(toan treo áo vào đó)*.

Thẻ: - Dừng lại! Tao bắn mi vỡ sọ bây giờ!

Hồn Nhẫn: - Thôi vậy *(vẫn hướng lên chỗ đó)* Hi hi... Huân chương han gỉ... Này, chị hạ xuống đi, cả cái bằng gia đình liệt sĩ, chị cũng nên hạ xuống.

Thẻ: - Hả, tại sao?

Hồn Nhẫn: - Chị Thẻ, chị không thấy chị không xứng đáng sao?

Thẻ: - Hai mươi lăm tao lăn lộn với sóng, với gió... Những trận bão xoáy, những cột sóng thần... Tao có mặt ở nông trường kể từ lúc cắm cây cói đầu tiên.

Hồn Nhẫn: - Xin lỗi nhé. Huân chương thưởng cho người có công; có công chứ không phải có nhiều năm nhiều tháng. Hi, hi, hai mươi năm chị làm ăn thua lỗ, thua lỗ liên miên... Này, chỉ riêng hai mươi cây số đê ngăn mặn, bốn mạng người đã chết, hàng trăm tấn gạo, mấy chục tỷ đồng... Tất cả, tất cả đã tan thành bọt biển... Hì hì, công của chị đó ư?

Thẻ: - Nói láo! *(Nổ một phát súng chỉ thiên)*

Hồn Nhẫn: - Quá quắt, chị hạ huân chương xuống, cả cái bằng gia đình liệt sĩ...

Thẻ: - Tao là vợ của một liệt sĩ...

Hồn Nhẫn: - Về pháp lý thì thế. Chị có giấy đăng ký

kết hôn với anh Chiến, có chung chăn gối... Nhưng chị đã phản bội... Chị phản bội anh ấy...

Thẻ: - Câm! *(Lại một phát súng chỉ thiên)* Tao đã cảnh cáo mi bằng hai phát súng chỉ thiên rồi đó. Mi còn nói thêm câu nào nữa tao sẽ bắn vỡ sọ! Cút! Khôn hồn thì cút về với bồng bềnh sông nước, nơi hồn mi đắm chìm, trôi nổi suốt hai chục năm qua.

Hồn Nhẫn: - Phải! Hai chục năm trôi nổi xác em đã làm mồi cho cá. Còn hồn em... ờ mà chị tệ quá, chị nhắc đến cái chết của em sao không được một lời nhắc đến đứa hài nhi trong bụng em ngày ấy? Chao ơi là chao ơi, nó là giọt máu duy nhất của chồng chị, là ước mơ, là khát vọng người lính trước lúc ra trận.

Thẻ: - Mi im ngay! Im ngay! Tao cấm mi nhắc đến chuyện ấy nữa.

Hồn Nhẫn: - Dễ nghe nhỉ! Cùng một lúc chị giết hai mạng người! Phải, chị đẩy mẹ con em...

Thẻ: - Nói láo! Chính ngày ấy mi đâm đầu

xuống sông tự tử. Trước đó ba hôm. mi còn gửi thư vĩnh biệt tao. Hai mươi năm nay, bức thư đó tao còn lưu giữ. Đây, thư đây! *(Đưa cho Hồn Nhẫn)* Mi đọc xem có đúng là nét chữ của mi?

Hồn Nhẫn: *(Mở thư đọc)* - "Chị thẻ muôn nghìn lần thương yêu, muôn nghìn lần oán giận của em! Khi chị đọc những dòng thư này là khi mẹ con em đang bồng bềnh trôi nổi trên sông quê hương ra biển Đông! Chao ôi là chao ôi, nếu người chết còn có linh hồn mẹ con em sẽ chơi vơi, làm một cuộc du ngoạn biển cả. Mẹ con em sẽ phù hộ cho những thuyền đánh cá ngoài khơi. Cũng có thể em luôn ở quanh chị, em theo dõi cuộc lấn biển mở rộng nông trường. Nhưng... chị hỡi, liệu nghìn trùng sóng biển có rửa được nỗi oan cho hai mẹ con em? Vĩnh biệt chị! Nhẫn".

- Ờ, đúng lời em, chữ em viết đây thật. Hi hi, thư viết trước lúc chết mà em vẫn nắn nót. Văn em cũng lâm li, lãng mạn đấy nhỉ.

Thẻ: *(Giật bức thư)* - Tao lưu giữ thư không phải vì chữ đẹp văn hay.

Hồn Nhẫn: - Chị giữ làm bằng chứng là em đã tự tử. Chị sợ phải liên luỵ đến cái chết của em.

Thẻ: - Phải! Chính mi đã tự tử. Bằng chứng thứ hai là trước lúc đâm đầu xuống sông, mi còn để lại chiếc mũ bộ đội cũ của mi, một đôi dép nhựa và mảnh giấy viết gọn bốn chữ "Vĩnh biệt cuộc đời!"

Hồn Nhẫn: - Ôi! Chị nhớ đấy! Nhưng kìa, sao mặt chị bỗng tái xanh, tái xám? Hẳn chị nhớ tới bản quyết định buộc em thôi việc? Bản quyết định hay bản án tử hình hai mẹ con em do chính tay chị ký.

Thẻ: - Phải! Chính tay tao ký, chính tay tao giao nó cho mi. *(Ánh sáng. Thẻ nhớ lại phút trao quyết định kỷ luật Nhẫn)*

Thẻ: - Cô Nhẫn, hôm nay giám đốc nông trường mời cô đến để thông báo quyết định của Hội đồng kỷ luật. Một: căn cứ vào hành vi hủ hóa với mục đích phá hoại hạnh phúc, tranh cướp chồng người của đương sự Phạm Thị Nhẫn...

Nhẫn: - Em phản đối! Em nhờ chị vả vào mồm đứa đặt điều cho em như vậy!

Thẻ: - Cô bình tĩnh. Đây là quyết định của Hội đồng kỷ luật...

Nhẫn: - Bọn quan liêu! Nếu họ đọc bản kiểm điểm của em, họ sẽ không kết luận như vậy. Nói cho chị biết, chỉ còn ít ngày nữa đứa con của chồng chị sẽ cất tiếng chào đời. Nó sẽ giống cha nó như đúc. Nó sẽ là niềm an ủi của chị, của anh Chiến đang chiến đấu ở chiến trường xa. Chị ơi, chúng mình sẽ nuôi con, dạy con. Con chúng mình sẽ lớn, sẽ là một tài năng, một vị anh hùng như cha nó, chị ạ!

Thẻ: - Hừ! Lòng dạ phản trắc! Lý lẽ mơ hồ! Cô mạt sát cả Hội đồng kỷ luật đấy nhé!

Nhẫn: - Em lên án họ. Ờ mà Hội đồng kỷ luật là ai vậy? Chị! Chị là chủ tịch Hội đồng ấy chứ ai?

Thẻ: - A! Nghĩa là cô mạt sát, cô lên án tôi phỏng? Hừ! Được lắm!

Nhẫn: - Thôi thì em xin chị. Nếu chị coi em là tội lỗi... ờ mà không! Đứa con đang trong bụng em đây, chính là con của chị. Của chị với anh Chiến...

Thẻ: - Hả? Con trong bụng mi mà của tao?

Nhẫn: - Đúng thế. Chị nhớ lại đi, nhớ cái hôm đi khám phụ khoa, bác sĩ bảo: vì ảnh hưởng vết thương, chị đã mất khả năng sinh nở.

Thẻ: - Phải! Tao không còn khả năng sinh nở!

Nhẫn: - Vâng. Chị khóc lóc, chị năn nỉ với em. Chị nhớ, chị nói những gì không?

Thẻ: - Tao nói gì? Có ai chứng kiến?

Nhẫn: - Có trời cao biển cả, có lòng chị, lòng em. Chao ơi, chị ôm em vào lòng, chị nức nở van vỉ: Nhẫn ơi thương chị, hãy có con với anh Chiến giúp chị... ấy vậy mà...

Thẻ: - Ha ha... Tao thử lòng mi đó!

Nhẫn: - Cái gì? Chị thử lòng em?

Thẻ: - Phải! Tao tưởng mi trung thành khảng khái; nào ngờ mi cướp ngãi đoạt tình. Ôi rõ thật là dơ dáng dại hình...

Nhẫn: - Không! Không! Không!... Trời đất ơi! Thì ra là chị thử. .. Chị bủa lưới... giương bẫy... *(nói riêng)* - Chao ơi! Bấy lâu tôi như con chim đã vào lồng. Sao cho thoát khỏi vòng hiểm độc?

Thẻ: - Mi còn lợi dụng vụ vỡ đê ngăn mặn, mi phanh phui khuyết điểm của tao. Mi muốn lật tao! Mi muốn nhảy lên làm giám đốc!...

Nhẫn: - Trời! Chị nói cái gì vậy? Em vì chị. Muốn chị sửa khuyết điểm chứ phải đâu vì đoạt chức tranh quyền? Chị... Chị nghĩ lại đi. Tình chị tình em bấy lâu gắn bó, đắng ngọt có nhau... từng chung một chiến hào...

Thẻ: - Thôi xin đủ! Xin đủ! Không lời lẽ nào biện minh cho tâm địa của mi. Đồ phản bội!

Nhẫn: - Chị! Chị có thể mắng mỏ, chị trừng phạt em thế nào cũng được. Nhưng... *(khóc)* thề với chị, lòng em trong trắng vô tội! Vô tội!...

Thẻ: - Hừ! Mi ngủ với chồng ta. Mi ấp, mi ôm, mi hôn, mi hát, mi quằn quại trong ái ân nhục dục với chồng yêu quí của ta. Trời đất ơi, mi còn dám mở mồm rằng lòng mi trong trắng. *(Cười điên dại)* A ha ha... Ta nhổ bọt! Ta đổ a xít! Ta bắn đại bác vào cái gọi là lòng trong trắng của mi!

(Một loạt đại bác nổ. Sân khấu tối rầm rồi lại dần dần sáng lên. Người lính xuất hiện. Đó là Chiến).

Chiến: - Quá quắt lắm trời ạ. Giấc ngủ cũng không yên. Đại bác nổ. Đại bác của ta hay của địch thế hả?

Nhẫn: - Không phải của ta, cũng không phải của địch. Chiến sĩ ơi! Đó là đại bác của tình yêu!

Chiến: - Ha ha ha... đại bác của tình yêu! *(Như hạ mệnh lệnh)* Các khẩu đội chú ý: Mục tiêu hạnh phúc, độ hướng tương lai, góc bắn thẳng, đạn xoè, ngòi hương thơm nhuỵ ngọt. Một triệu phát, bắn!

Nhẫn: - Hi hi, rõ thật là tuyệt vời!

Chiến: - Hả? Tiếng ai như tiếng Nhẫn? Cô Nhẫn đấy phải không?

Nhẫn: - Vâng, Nhẫn đây. Trước mắt anh, cả chị Thẻ nữa kìa!

Chiến: - Trời ơi Thẻ! Thẻ không nhận ra anh? Anh là Chiến, chồng của Thẻ đây mà!

Thẻ: - Trời ơi chồng! Chồng của tôi đấy ư? Chồng yêu tôi. Tôi yêu chồng. Ôi chồng ơi là chồng...

Chiến: - Thẻ! *(Ôm thốc vợ vào lòng, hôn lấy hôn để).*

Thẻ: *(Thều thào)* - Ngạt thở mất... chết mất...

Chiến: - Bậy nào. Tình yêu là bất tử! Anh chẳng từng nói với Thẻ thế sao?

Thẻ: - Phải! Anh từng nói với Thẻ thế thật. Nhắc lại đi xem nào.

Chiến: - Nhé. Anh nhắc lại một nghìn lần! *(Nói to)* Tình yêu là bất tử! Tình yêu là bất tử! Tình yêu là...

Thẻ - Thôi thôi thôi... Xin đủ! Anh thuộc loại đàn ông nịnh vợ.

Chiến: - Ha ha ha... Nịnh vợ thì có gì xấu đâu?

Thẻ: - Không xấu. Nhưng nịnh vợ để dễ lừa dối vợ thì xấu lắm... Xấu lắm!

Chiến: - Một kẻ lừa dối vợ thì chỉ đáng nguyền rủa! Đáng chôn vùi xuống tận đất đen.

Thẻ: - Thật thế không anh Chiến?

Chiến - Thật!

Thẻ - Ô hô! Miệng lưỡi ơi, miệng lưỡi!

Chiến: - Em nói gì vậy Thẻ?

Thẻ: *(Rời khỏi Chiến)* - Hỡi những người bạn gái đã yêu, đang yêu và sắp bước vào yêu! Cảnh giác, các bạn nhé! Hãy cảnh giác với miệng lưỡi đàn ông.

Chiến: - Thẻ! Thế nghĩa là thế nào? Có phải em hô hào bạo động?

Hả? Một cuộc bạo động tình yêu đó phải không?

Thẻ: - Phải! Bạo động!... *(như đọc lệnh)* - Hỡi tình yêu! Tất cả hãy cầm lấy vũ khí. Hãy xiết chặt đội ngũ và tỏa ra các hướng. Hãy truy lùng, lục soát... quyết không để

một sự lừa dối nào tẩu thoát. Tiêu diệt nó. Quét sạch nó đi!

Chiến: - Hay lắm! Hay lắm! *(Đến trước vợ)* Báo cáo vị Đại tướng, tôi tình nguyện làm người lính tiên phong!

Thẻ: - Tốt lắm! Hay lắm! *(Với Nhẫn)* Còn mi? Mi cũng sung vào đội cảm tử quân ấy chứ?

Nhẫn: - Sẵn sàng!

Thẻ: - Tốt lắm! Tất cả hãy nghe đây! Mệnh lệnh: các người hãy tự bắn vào trái tim các người! Nó ở phía trái lồng ngực các người đó. Bắn!

Chiến: - Trời ơi Thẻ! Em điên rồi đấy à?

Nhẫn: - Chị Thẻ!

Thẻ: - Dũng cảm lên! Hãy chĩa súng vào hang ổ của sự lừa dối, bắn!

Chiến: - Điên thật rồi! Thẻ hãy tỉnh lại đi. Thẻ...

Thẻ: - Ha ha ha... Thế đó. Nói trúng tim đen các người, tôi sẽ bị các người gán cho bệnh điên. Vâng, tôi điên! Tôi đang điên.

Tôi điên nên tôi nhớ lời thề của các người với tôi. Còn các người? Các người tỉnh thì các người quên lãng. Quên lãng hay cố tình quên lãng?

Chiến: - Không đâu Thẻ. Những gì anh thề thốt cùng Thẻ vẫn chói ngời trong trái tim đây!

Nhẫn: - Em cũng thế. Chưa bao giờ em phản bội chị đâu.

Thẻ: - Ô hô hô... cái bụng mi to đùng ra kia. Mi từng khoe: có một "thiên thần" đang cựa quậy trong đó. Trớ trêu chưa? Thiên thần!

Chiến: - Trời đất ơi! Thế là thế nào vậy cô Nhẫn?

Nhẫn: - Chiến sĩ ơi, niềm khát vọng của anh trước lúc ra trận đang giãy đạp trong lòng dạ em đây *(ôm bụng)* - Ối ối... vừa vừa chứ kẻo đau mẹ con ơi!

Chiến: - Hả? Thiên thần?

Nhẫn: *(Thều thào)* Phải! Thiên thần!

Chiến: - Có nghĩa là tôi sẽ làm bố? Và vợ tôi, Thẻ của tôi cũng được làm mẹ?

Nhẫn: - Đúng thế!

Chiến: - Kỳ diệu! Kỳ diệu! Ngàn vạn lần cám ơn Nhẫn. Nhưng gượm hẵng, gượm hẵng... Xin có một đề nghị, tôi trân trọng đề nghị cô cho tôi được phép kiểm tra.

Nhẫn: - Trời đất ơi, anh định làm gì?

Chiến: - Cô thông cảm. Nghề lính chúng tôi vốn quen tính chuẩn xác, tôi cần phải xem xét kỹ lưỡng, có đúng là thiên thần của chúng ta không?

Nhẫn: - Xin sẵn sàng. Yêu cầu của người lính ra trận vì sự nghiệp giải phóng Tổ quốc, em nào dám chối từ.

Chiến: - Hoan hô! Hoan hô! Tôi xin bắt đầu đây *(áp tai vào bụng Nhẫn)* - Trời ơi! Tuyệt ! Tuyệt ! Tuyệt !... Thánh thoát... du dương... oai nghiêm... hoành tráng... Không bản nhạc nào ở thế gian này lại tuyệt vời như bản nhạc này! A ha ha... Đúng rồi! Chính xác là thiên thần! *(nói to)* Thiên thần !... A ha ha ... ta có thiên thần, ta còn sợ gì nữa! Hỡi lũ giặc điên

cuồng, dù chúng bay có mưu thâm kế độc, "Thần sấm" "Con ma" cả đến bom nguyên tử, ta cũng cóc sợ nữa! Anh em ơi đi nào! Ta say sưa lao vào trận chiến như say sưa dạo bản hùng ca.

(Nhạc "Anh vẫn hành quân...")

Thẻ: - Ghê chưa thiên thần... Thiên thần là kết quả của cái gì vậy hả? Tà dâm cộng với sự phản trắc!

Chiến và **Nhẫn**: *(đồng thanh)* - Không! Không! Không!

Nhẫn: - Chị Thẻ, làm thế nào cho chị hiểu được nhỉ. Chao ơi, bắt đầu cái đêm giông tố mịt mùng...

Chiến: - Gọi là đêm rực rỡ ánh hào quang!

Thẻ: - Gọi là đêm nhớp nhơ tội lỗi!

Nhẫn: - Thôi được! Ai gọi thế nào thì tuỳ ý *(chậm rãi)* - Đêm hôm ấy... Trời đất ơi! Cái đêm hôm ấy....

(Đèn tắt. Tất cả biến đi. Tiếng gió. Tiếng sấm sét. Nhẫn đang ráng sức đẩy một tấm phên cửa. Cổ vừa cài then thì có tiếng đập mạnh phía ngoài).

Nhẫn: - Ai thế? Ai?

Tiếng Chiến: - Anh! Chiến đây! Thẻ mở cửa cho anh.

Nhẫn: - Trời đất ơi! Anh Chiến! *(Mở cửa)*

(Chiến lao vào. Ba lô, súng đạn... có cả cây đàn).

Chiến: - Ôi! Thì ra là cô Nhẫn.

Nhẫn: - Anh! Anh ở đâu về vậy? Đêm tối... lại mưa gió thế này?

Chiến: - Chúng tôi đang trên đường ra trận. Thủ trưởng đơn vị cho phép tôi được tạt về thăm Thẻ. Thẻ đâu cô? Ờ mà sao Nhẫn lại ở đây?

Nhẫn: - Hi hi... không may cho anh rồi! Anh Chiến...

Chiến: - Cô bảo sao? Chị Thẻ đâu rồi?

Nhẫn: - Anh bỏ cái áo mưa ra đã. Ấy đấy, gió mạnh quá! Giúp em một tay chống tấm cửa này đã nào!

(Chiến giúp Nhẫn chống cửa)

Chiến: - Cô Nhẫn, tại sao không thấy Thẻ ở đây? Thẻ đi đâu? Nhẫn cho tôi biết đi!

Nhẫn: - Anh Chiến, chị Thẻ lên Bộ họp. Ba hôm nữa, tức đến chiều thứ bảy mới về.

Chiến: - Trời ơi Bộ? Tại sao cái Bộ quỉ quái các cô lại họp hành vào những ngày này?

Nhẫn: - Hi hi, biết làm sao?

Chiến: - Ờ mà làm sao Thẻ phải đi họp? Nghe nói cô thay Thẻ làm giám đốc kia mà!

Nhẫn: - Đó là dự kiến của tổ chức. Chắc gì em đã nhận? Nhưng sao anh biết. Chị Thẻ viết thư à?

Chiến: - Thẻ có nhiều nhược điểm. Vả lại, trình độ Thẻ không thể bằng Nhẫn...

Nhẫn: - Em bổ sung cho chị Thẻ thì được. Còn thay thế? Không đâu. *(Một lát)* Anh được về mấy ngày?

Chiến: - Đúng bốn giờ sáng mai tôi phải có mặt ở đơn vị để tiếp tục hành quân.

Nhẫn: - Chao ơi! Bây giờ đã là mười giờ đêm *(im lặng)*.

Chiến: - Có lẽ tôi phải quay lại đơn vị.

Nhẫn; - Ơ hay! Đang mưa to gió lớn. Ít nhất anh

cũng phải nghỉ ngơi một chút. Anh thay quần áo đi. Có cơm nguội, cá kho, em rang nóng anh dùng tạm nhớ!

Chiến: - Cảm ơn Nhẫn. Tôi không đói. *(Một lát)* Bây giờ đi cũng dở mà ở thì rõ ràng là không thể được rồi!

Nhẫn: - Đài báo có gió xoáy cấp 11, làm sao anh đi ngay cho được?

Chiến: - Thế thì làm thế nào? Tôi với cô, một nam, một nữ, một túp lều sơ tán ở giữa nơi đêm vắng thế này?

Nhẫn: - Đừng ngại. Anh cứ vào giường chị ấy mà nghỉ. Ba giờ sáng em gọi. Lúc ấy có thể gió ngớt, mưa tạnh, anh lên đường thế có khoẻ hơn không?

Chiến: - Thế còn cô? Cô nghỉ ở đâu?

Nhẫn: - Mặc em. Chờ ngớt mưa, em chạy xuống lán đội. Hoặc là em cứ thức, em ngồi đây nghe nhạc, thế cũng tuyệt chứ sao?

Chiến: - Ồ, cô nói cái gì vậy? Nghe nhạc? Nhạc nào vậy hở Nhẫn?

Nhẫn: - Hi hi. Nhạc của em... đấy... đấy... đấy nhé! Tiếng mưa gào, gió giật, phi lao réo rắt, sóng biển gầm ghì... Tất cả... tất cả đang hòa thành khúc trường ca vĩ đại của biển.

Chiến: *(Cười)* Cô nói năng như một nhà thơ ấy. Thảo nào, thảo nào mà chị Thẻ...

Nhẫn - Chị Thẻ sao hở anh?

Chiến: - Bức thư nào gửi tôi, chị Thẻ cũng kể chuyện về Nhẫn. Chị ấy viết... Mà thôi, các cô cứ tha hồ yêu nhau, tôi không biết ghen đâu.

Nhẫn: - Hi hi, hồi còn ở bộ đội, có lần chúng em cũng tham gia đóng kịch. Nhộn lắm nhớ. Chị Thẻ trong vai chồng, em vai vợ. Eo ơi, chị ấy cứ làm như thật ấy thôi.

Chiến: - Bộ đội thông tin cô nào cũng nghịch như quỉ sứ.

Nhẫn: - Ứ! Pháo binh các anh thì hiền lành lắm đấy! *(Một lát)* Thôi anh đi ngủ đi!

Chiến: - Ngủ thế nào được chứ. Chờ ngớt mưa, tôi đành về đơn vị vậy thôi!

Nhẫn: - Khổ *(im lặng)* Anh nói chuyện gì đi. Chẳng lẽ cứ im lặng thế này? *(Vẫn im lặng)*. Hay em về lán đội, anh ngủ lấy sức mai mà đi *(khoác áo mưa)* nhé, em về!

Chiến: - Đừng! Cô cứ ở lại đây. Tôi đi bây giờ.

Nhẫn: - Để cho gió nó cuốn anh lên mây, rồi quẳng ra giữa đại dương.

Chiến: *(Cười)* Kể thế cũng khoái. Được bay bổng lại được trôi nổi...

Nhẫn: - Ứ! Để chị Thẻ khóc hết nước mắt. Chị ấy thi hành kỷ luật em về tội không bảo vệ chiến sĩ. Mà kìa, anh đi chiến trường cũng đem theo cả đàn đi à?

Chiến: - Anh em yêu cầu. Những phút nghỉ sau giờ hành quân hoặc sau mỗi trận đánh, giọng hát, tiếng đàn đối với người lính là quí lắm Nhẫn ạ!

Nhẫn: - Tuyệt quá. Nghe anh nói, em lại muốn ra trận *(thở dài)*.

Giá đừng bị thương thì em với chị Thẻ chưa phải chuyển ngành. *(Một lát)* Anh

Chiến đánh đàn đi. Coi như chúng mình vừa sau trận chiến thắng. Nào!

Chiến: - Nhẫn hát nhé! Bài hát tôi tập cho Thẻ và Nhẫn dạo nào ấy. Còn nhớ chứ.

Nhẫn: - Nhớ!

(Chiến dạo đàn. Nhẫn hát. Họ tưởng có cả Thẻ cùng hát)

Lời hát: "Hoàng hôn buông; trời giăng màn sương; biển mông lung huyền mơ đại dương; bồng bềnh bồng bềnh nhịp sóng vỗ; và dập dìu gió; như hơi thở; ai trăn trở nhớ ai, ai nhớ bồi hồi. Sóng! Hồn ta bơi theo sóng! Mây! Lòng ta vương theo mây! Bản tình ca biển chiều nay; là thương là nhớ, xốn xang tim này...".

Nhẫn: - Tuyệt quá! Ước gì giờ chị Thẻ về nhỉ?

Chiến: - Nếu cầu được ước thấy, điều duy nhất, tôi ước một thiên thần.

Nhẫn: - Ồ! Thiên thần? Thiên thần sẽ cho anh đôi cánh, và một cái anh vượt qua đêm tối, qua bão giông đến với chị Thẻ.

Chiến: - Được thế thì thật tuyệt. Nhưng... *(một lát)* Tôi đã 12 lần ra trận. Lần này tôi cảm thấy... ờ... có thể... Biết đâu đấy.... Trận chiến này ác liệt lắm Nhẫn ạ!

Nhẫn: - Đừng! Đừng nghĩ chuyện vớ vẩn. Người chiến sĩ trước lúc ra trận chỉ được phép nghĩ đến chiến thắng. Chiến thắng. Trở về!

Chiến: - Tất nhiên là chiến thắng. Nhưng... trở về... (?)

Nhẫn: - Nhất định anh sẽ về.

(Im lặng)

Chiến: - Tôi ước một thiên thần... Khó nói quá. Nó... nó ví như hạt giống... Hạt giống tốt, tôi ươm vào vườn Thẻ, hạt giống nảy mầm. Và Thẻ sẽ tưới vun chăm sóc...

Nhẫn: - Em hiểu. Thôi đừng nói nữa anh *(ứa nước mắt)*

Chiến: - Hạt giống sẽ đâm chồi nảy lộc, đơm hoa kết trái... Nó sẽ là niềm an ủi, niềm vui mãi mãi cho Thẻ. Nhưng...

Nhẫn: - Kìa, anh Chiến! Không chỉ anh có khát vọng ấy đâu. Chị Thẻ nữa, nhiều lần tâm sự với em, chị ấy ước: có một cu Chiến con thì Chiến bố dù phải đi cùng trời cuối đất, chị ấy cũng vẫn yên tâm, anh ạ!

Chiến: - Khổ... Chúng mình cưới nhau đã ngót ba năm, mình mấy lần về phép mà vẫn không kết qủa. Khám bệnh, bác sĩ bảo vết thương của Thẻ ảnh hưởng đến sinh nở.

Nhẫn: - Vì chiến tranh, vì đất nước đấy thôi!

Chiến: - Gần đây Thẻ báo tin cho mình là Thẻ đã khỏi bệnh. Nghĩa là Thẻ có thể có con. Mình mừng quá! Mừng quá!

Nhẫn: *(Nói riêng)* - Ôi! Chị viết thư động viên anh thế. Sự thật thì...

Chiến: - Mình về chuyến này với một niềm hy vọng... Rất hy vọng! Ấy vậy mà...

Nhẫn: - Nói chuyện khác đi anh. Buồn! *(Ứa nước mắt)*

Chiến: - Nhà mình cây chỉ có một chồi. Chuyến này chồi gãy coi như xóa sổ. Xóa sổ dòng họ Quách!

Nhẫn: - Anh Chiến...

Chiến: - Rồi đây làng Hương Hải sẽ không còn họ Quách. Ngôi từ đường họ Quách...

Nhẫn: - Kìa anh Chiến...

(Im lặng)

Chiến: - Bố mình là liệt sĩ trong kháng chiến chống Pháp. Bố hy sinh trong trận đánh đồi A1 ở Điện Biên Phủ. Lúc ấy mình còn trong bụng mẹ. Mẹ thường bảo: không có mình, mẹ không thể sống nổi! *(Nhẫn lau nước mắt, im lặng)* - Nhẫn à...

Nhẫn: - Dạ!

Chiến: - Mai đây nếu mình có thế nào... Mình có thế nào, Nhẫn phải động viên Thẻ...

Nhẫn: - Không! Không thể như thế được. Em cấm anh không được nói gở. Anh phải trở về. Nhất định sẽ trở về! *(Khóc)*

(Im lặng)

Chiến: - Ờ, mình sẽ về. Chiến thắng trở về. Nhẫn nín đi Nhẫn! *(Nhẫn vẫn khóc)* - Mình hát

Nhẫn nghe nhé! *(Dạo đàn và hát).*

"Tưởng là đêm nay

Bên em trước lúc chia tay

Mộng đời mai sau

Hai đứa ta cùng xây

Nào ngờ phong ba

Giông tố trong lòng này

Mỗi bước xa nhau

Một nhớ thương thêm đầy..."

Thôi nhé! Nhớ mãi đêm nay. Chào Nhẫn.

Tôi đi.

Nhẫn: Đừng! Đừng đi vội anh Chiến!

(Chiến mở cửa. Luồng gió mạnh ập vào. Cùng một lúc tiếng sét dữ dội, những ánh chớp loé sáng. Nhẫn vụt dậy, chạy đến chắn trước Chiến).

Nhẫn: - Anh ở lại.

Chiến: - Chẳng để làm gì. Thôi, Nhẫn để mình đi *(toan đi).*

Nhẫn: - Không! Anh ở lại. Hãy coi em là Thẻ. Em là Thẻ! Anh Chiến!

Chiến: - Nhẫn... Thế là thế nào Nhẫn?

Nhẫn: - Dòng họ Quách... Anh cần gì ở chị Thẻ, em thay chị ấy...

Chiến: - Trời ơi Nhẫn... Bấy lâu mình coi Nhẫn như em gái của Thẻ. Nhẫn còn trẻ. Nhẫn như bông hoa đang chúm chím trước ánh bình minh. Nhẫn ơi, nỡ nào vì anh mà em phải hy sinh, một sự hy sinh quá lớn! Không! Anh không thể... không thể...

Nhẫn: - Tuỳ anh! Đây là lúc một còn một mất. Biết làm sao? Phải vượt qua những suy nghĩ tầm thường.

Chiến: - Nhẫn... Em tuyệt quá!

Nhẫn: - Và dòng họ Quách... ước mơ... khát vọng của anh... Ngày mai anh ra trận, tính mạng anh không tiếc. Lẽ nào em... *(khóc).*

Chiến: - Cảm ơn Nhẫn. Nhưng... Liệu thế, Thẻ có cho chúng mình là phản bội Thẻ không?

Nhẫn: - Trời ơi... Thế thì anh đi đi. Hãy xóa những gì em vừa thổ lộ. Coi như không có chuyện gì xảy ra nhé! Anh đi đi!

Chiến: - Nhẫn!

Nhẫn: - Không Nhẫn nhiếc gì nữa. Anh tưởng em là con bé tầm thường. Em thèm khát...? Không! Anh lầm! Mà em cũng lầm nữa. Em tưởng, vì yêu anh, vì dòng họ Quách, chị Thẻ sẽ đồng tình... Nhưng... đúng như anh nghĩ đấy, đừng phản bội chị Thẻ. Anh đi đi!

Chiến: - Nhẫn cho anh nói đã.

Nhẫn: - Không. Em không nghe nữa đâu. Đừng có đụng vào em. Anh đi đi. Vĩnh biệt!

(Chiến toan nói gì, nhưng qua thái độ kiên quyết của Nhẫn, anh phải lặng lẽ ra và khuất).

Nhẫn: - Ôi! Chuyện gì vừa mới xảy ra vậy? Anh ấy đi thật rồi! Có thể... Có thể mãi mãi đi vào xa vắng... Dòng họ Quách... Trời! Khát vọng của anh ấy trước lúc ra trận... Chị Thẻ... Giờ phút này chị có nóng lòng sốt ruột không? *(Gục xuống khóc)*

Tiếng Thẻ: - Sao lại không? Nhẫn ơi, chị như đang đi đứng trên than, nằm ngồi trên lửa, chị đã

cầu xin em rồi đó. Hãy có con với anh Chiến giúp chị. Nghìn lần trông cậy Nhẫn, Nhẫn ơi!

(Chiến trở lại)

Chiến: *(Ngồi xuống cạnh Nhẫn)* - Nhẫn... Tôi không thể đi được. Nhẫn tha thứ... Đúng là lúc một còn, một mất... chẳng còn cách nào khác... Phải vượt lên những suy nghĩ tầm thường. Anh nghĩ lại rồi. Không thể để Thẻ đơn côi, héo hắt mòn mỏi trông chờ... Nhẫn... nếu chúng mình có con thì sẽ là con chung chắc Thẻ sẽ vì thế mà khuây khỏa phần nào.

Nhẫn: - Súng sắp nổ! Lửa sắp cháy! Cực chẳng đã, đã phải chấp nhận thôi. Em xin thề: có bầu trời giông tố kia, có biển cả mênh mông sóng dữ kia làm chứng. Lòng em trong sáng. Em vì chị Thẻ, vì anh và vì dòng họ Quách...

Chiến: - Nhẫn! Em là người con gái anh hùng. Ân nhân của anh và của Thẻ nữa. *(Ẵm*

Nhẫn) - Ân nhân hỡi, hãy cho họ Quách, anh và Thẻ một thiên thần, Nhẫn nhé!

Nhẫn: - Không! Kể từ phút này em là Thẻ. Thẻ của anh đây!

Chiến: - Nhất trí! Trời ơi Thẻ của anh!

(Hôn Nhẫn và ẵm Nhẫn vào khuất. Ánh sáng sân khấu tiếp tục lớp kịch trước đó)

Thẻ: - Không thể nào chấp nhận. Xin hỏi khắp Đông Tây, Kim Cổ, có đạo lý ở đâu thế không? Hồn ma, mi khéo phịa chuyện đấy. Nhưng mi đừng hòng lừa dối ta. Đồ phản bội!

Hồn Nhẫn: - Chính chị mới là đồ phản bội. Trong tình bạn, chị phản bội em. Trong tình yêu, chị phản bội anh Chiến. Tiếc thay hạt gạo tám xoan, thổi nồi đồng điếu lại chan nước cà! Ô hô! Đàn gẩy tai trâu. Ngọc quí lọt tai thằng hoáng.

Thẻ: - Mi còn nói thêm câu nào nữa, tao sẽ xiết cò súng.

Hồn Nhẫn: - Tính ích kỷ làm mờ lương tri chị. Chao

ơi, chị biết chị không thể có con với anh Chiến. Vậy mà khi anh ấy có con thì chị đang tâm... Độc ác! Độc ác quá chị ơi!

Thẻ: - Câm! Tao bắn mi vỡ sọ đây này!

Hồn Nhẫn: - Vì ghen tuông hay vì sợ tranh quyền đoạt chức? Trời ơi! Chị có nghe tiếng gào khóc của hồn con trẻ - đứa con của chồng chị đó không?

(Tiếng khóc của trẻ thơ vang lên giữa gió giật, sóng gào. Nhẫn như nói với con mình).

- Trời ơi con... Hồn con đang nổi chìm trôi giạt giữa mênh mông sóng gió biển khơi...

(Hát)

Vì đâu khổ thế con ơi!
Đêm nay gió lạnh xui trời đổ mưa
Con gào trong cõi hư vô
Nát tan lòng mẹ đáy mồ biển sâu!
Nào ai rửa túi, vớt sầu?
Nào ai xóa được nỗi đau nhân tình?

Thẻ: - Thôi, tao không chịu được nữa. Mi có câm đi không? *(Tiếng trẻ lại khóc).*

Hồn Nhẫn: - Hồn con đâu? Hồn con đâu? Cố ngoi vào tay mẹ đây con! Lại hát:

Gắng mà chịu khổ nghe con
Giọt tình của mẹ, nỗi oan của đời
Ai làm gió giật sóng vùi
Ới đời ơi! Ới tình ơi là tình!

Thẻ: *(...)* Này thì tình này! *(Liên tiếp nhiều phát súng)*

Hồn Nhẫn: *(Ngừng hát)* - Ư hết đạn rồi ư chị? Hừ! Độc ác thế là cùng. Nhưng chị ngốc lắm. Người ta chỉ chết có một lần. Người ta đã chết chẳng bao giờ chết nữa.

Thẻ: *(Quẳng súng)* - Mi là một con ma quỉ quyệt. Tao không triệt được mi bằng súng, tao sẽ triệt mi bằng cách khác. Rồi mà xem mi sẽ phải tiêu tan.

Hồn Nhẫn: *(Nhặt khẩu súng)* - Được lắm! Nhưng chị phải trả giá *(nạp đạn)* Nào, bây giờ đến lượt chị. Em cũng phải nhè súng vào chị mà xiết cò một phát chứ nhỉ!

Thẻ: - Hả? Mi bắn tao? Mi hạ sát tao ư?

Hồn Nhẫn: - Chị bình thản mà chết. Có gì đâu. "Đòm" một phát là hồn lìa khỏi xác.

Thẻ: - Không! Tao không thể chết... Tự vệ đâu? Công an đâu? Cảnh sát...

Hồn Nhẫn: - Đừng rối tinh lên thế. Cửa đóng then cài. Chẳng ai thèm đến cửa chị đâu. Nào hãy nhìn thẳng vào họng súng này!

Thẻ: - Không! Trời ơi đừng có bắn! Đừng bắn!

Hồn Nhẫn: - Chao ơi là chao ơi, chị sợ chết đến thế kia ư? Hi hi, nhớ hồi ở quân ngũ, chị từng gan góc lắm kia mà. Nào, đừng hoảng hốt, đừng co rúm người lại như vậy. Đứng thẳng lên. Chết cũng phải trong tư thế đẹp. Ngẩng lên đi. Tươi tỉnh lên đi. Em đếm một, hai, ba... Em xiết cò đấy nhé. Bắt đầu! Một...

Thẻ: *(Quì mọp xuống)* - Trời ơi đừng. Tao vãn mi! Tao lạy mi! Mi buông tha tao ra!

Hồn Nhẫn: - Hi hi, ngày xưa giữa bom gầm đạn rú, cái chết kề sát nách, chị có hèn như thế này đâu? Phải rồi, ngày ấy chị là một

người lính. Người lính thì chỉ có khẩu súng, tính mạng với tấm lòng quả cảm. Còn bây giờ chị là bà thủ trưởng. Đặc quyền, đặc lợi... Chị sợ chết vì sợ mất những thứ đó phải không? Hi hi, dù sao thì cũng phải công bằng. Em bắn nhé! *(Nhè súng vào Thẻ bắn vờ)* "Pằng pằng pằng..."

Thẻ: *(Rú lên như bị trúng đạn ngã vật ra)*

Hồn Nhẫn: - Hi hi, chị bắn em bằng súng thật, đạn thật, em không biết. Còn chị, em bắn vờ, em đùa thì chị lại ngã gục, chị tắt thở đó ư? Hi hi...

Tắt đèn

CẢNH HAI

Vẫn tại nơi ở của Thẻ.

Thẻ: - Sau cái đêm khủng khiếp ấy, tôi phải đi bệnh viện. Bác sĩ bảo tôi mắc bệnh hoang tưởng. Riêng tôi, tự thấy sức khoẻ vẫn bình thường, tinh thần vẫn minh mẫn. Nhưng tổ chức cán bộ thì lại căn cứ vào kết luận của bệnh viện, họ cho tôi nghỉ hưu. Chao ơi, thế là tôi hết quyền hết chức, tôi không được hy sinh phấn đấu cho Đảng cho dân đến hơi thở cuối cùng. *(tiếng cười của hồn Nhẫn)* - Hừ, lại hồn ma con Nhẫn phải không? Mi cười gì? Cười gì tao vậy hả?

Tiếng nói của hồn Nhẫn-- Giả dối! Giả dối lắm chị ơi! Hi hi, làm gì có chuyện hy sinh phấn đấu đến hơi thở cuối cùng? Đối với chị, quyền

chức chỉ là phương tiện để chị dễ xoay xỏa kiếm chác...

Thẻ: - Nói láo!

Tiếng nói của hồn Nhẫn: - Lại không ư? Nhờ quyền chức mà chị có thứ này thứ khác. Hi hi, bây giờ chị hết quyền hết chức, chẳng ma nào đến nịnh nọt biếu xén... một lời thăm hỏi suông cũng không. Lủi thủi, cô đơn, chị có buồn không chị?

Thẻ: *(Thở dài)* - Đời nó thế. Hồn ma, vào đây nào. Đấu khẩu với mi thì mệt. Nhưng dù sao vẫn là hơn là trống rỗng. Vào đây!

(Hồn ma vào với một vòng hoa tang)

Hồn Nhẫn: - Em mang hoa đến tặng chị đây!

Thẻ: - Trời ơi kìa! Hoa của người chết. Tao đã chết đâu mà mi mang hoa tang đến hả?

Hồn Nhẫn: - Chị còn sống như bao người đang sống. Nhưng quyền chị, chức chị đã chết. Đúng không? Vả lại, em là em, em chỉ có thể kiếm được thứ hoa này. Nào, xin kính cẩn nghiêng mình tặng chị.

Thẻ: - Không! Tao không... Trời ơi! Mi tàn nhẫn! Mi độc ác!

Hồn Nhẫn: - Ơ hay! Sao chị vô lý? Vật tặng là biểu hiện tấm lòng người tặng mình. Chẳng lẽ cứ những "chỉ" những "cây", ti vi, tủ lạnh... Chị mới coi là những tấm lòng quí? Còn vòng hoa đây, vòng hoa duy nhất trên nấm mồ em, em đem tặng chị. Nó cũng quý, cũng có giá đấy chứ. Nào! Nổi nhạc lên! Nhân danh hồn ma oan khuất, em xin trao tặng chị.

(Nhạc đám ma. Hồn Nhẫn trịnh trọng bê vòng hoa tan tiến dần đến trước Thẻ. Thẻ thất kinh lùi dần, lùi dần... Cuối cùng ngã khuỵu. Hồn Nhẫn đặt vòng hoa, với ba vái như đọc văn tế:)

"Than ôi! Quyền ôi là quyền,
Chức ơi là chức
Tiếc thủa vì dân
Nhớ khi vì nước
Vui đành vui sau
Khổ nguyện khổ trước

Thanh liêm là thước

Công lý là cân

Tiếng thơm từ ấy

Nay còn vang ngân

Nào hay

Môi trường ô nhiễm

Bởi cơn lợi hẩm danh hôi

Chứng bệnh quan liêu hống hách

Cậy quyền cậy chức hại đời

Thoái hóa biến chất

Chết đành vậy thôi

Ô hô hô..."

- Thôi thế là xong thứ quyền rởm chức rởm *(vỗ vai Thẻ)* - Dậy! Dậy thôi nào chị Thẻ (...) Trời đất ơi, chị Thẻ! Chẳng lẽ chị cũng chết theo quyền chức của chị rồi ư?

Thẻ: *(Thều thào)* - Cút đi... Cút...

Hồn Nhẫn: - Trời đất ơi! Chị thế này em cút sao được? Nào! Em dìu chị dậy nào!

Thẻ: *(Vẫn thều thào)* - Mặc xác tao!

Hồn Nhẫn: - Chị ngã em nâng. Em mặc chị sao được? Nào! *(Dìu Thẻ ngồi vào ghế)* Em lấy nước cho chị uống nhé!

Thẻ: - Không khiến... Không khiến...

Hồn Nhẫn: - Trời ơi, chị toát hết mồ hôi. Em quạt cho chị nhé! *(Vớ lấy vòng hoa quạt cho Thẻ)* Gió lên đi, mát này. Gió lên đi, mát này! *(Hát ru)*

À ơi... Em ru chị tỉnh mau nào
Danh hư lợi hẩm chuốc vào làm chi
Em ru chị tỉnh mau đi
Hại nhân ích kỷ chị thì chớ nên
Vườn quả đắng, nước độc tuyền
Quạ đen móc mắt, mãng xà thiêng vặn mình.

(Tiếng mãng-xà phì. Tiếng quạ kêu rùng rợn. Ánh sáng chập chờn. Hồn Nhẫn vụt ra rồi vào ngay với một vật trong tay giống hình một con rắn gớm ghiếc).

- Mãng xà đây! Mãng xà sẽ cùng em làm cho chị tỉnh nhé. Bắt đầu! *(Dí đầu mãng xà vào người Thẻ).*

Thẻ: *(Rú lên quằn quại)*! Ối! Ối! Cứu tôi với! Có ai cứu tôi! Cứưưuu...!

Hồn Nhẫn: *(Cười khanh khách)* - Ác giả ác báo. Ai thương? Ai cứu chứ?

Thẻ: - Trời ơi Nhẫn! Chị lạy em! Trăm nghìn lần lạy em. Lạy em. ..

Hồn Nhẫn: - Em không cần chị vái lạy như thế. Chị có thôi ngay không!

Thẻ: *(Vẫn lạy)* - Chị lạy em! Em tha tội cho chị, ối, ối!...

Hồn Nhẫn: - Tư thế quân nhân? Phong cách cán bộ? *(hô)* Nghiêm!

Thẻ: *(Đứng nghiêm)*

Hồn Nhẫn: - Chị đã nhận là chị có tội. Vậy thì tội gì nào? Nói!

Thẻ: - Ối! Ối! Để chị nói. Chị xin thú nhận hết mọi tội...

Hồn Nhẫn: - Nói mau! Tội thứ nhất?

Thẻ: - Thứ nhất... thứ nhất... chị không nhường chồng chị cho em...

Hồn Nhẫn: - Ngoan cố! Ngoan cố! *(Lại dí đầu mãng xà vào Thẻ)*

Thẻ: - Ối! Ối!... Để chị nói...

Hồn Nhẫn: - Em đã nói với chị bao nhiêu là bao nhiêu lần rồi? Hả? Nhắc đi xem nào? Nhắc lại! (...)

Thẻ: - Ối! Em... em nói là... em không tranh chồng chị, không phá hoại hạnh phúc của chị.

Hồn Nhẫn: - Hừ! Và những gì nữa hả?

Thẻ: - Em... vì dòng họ Quách... vì anh Chiến... vì chị...

Hồn Nhẫn: - Nói tiếp!

Thẻ: - Em... em đẻ giúp chị em nuôi con giúp chị...

Hồn Nhẫn: - Thế đó. Một sự hy sinh cao cả! Chị công nhận thế không?

Thẻ: *(...)*

Hồn Nhẫn: - Hả? Chị không nói? Mãng xà phun đi này! Mổ đi này!

Thẻ: - Ối! Ối!... Để chị nói... chị nói... Trời ơi, em... em ngủ với chồng chị, em có chửa, em hy sinh cao cả... (!)

Hồn Nhẫn: - Hừ! Thế tại sao chị lại hại một người đã vì chị mà hy sinh cho chị? Chị biết chị không thể có con, không được đáp ứng được yêu cầu về bảo tồn nòi giống của chồng và dòng họ. Người giúp chị việc này, lẽ ra chị phải ơn. Cớ chi chị đổi ơn thành oán? Hả? Cớ chi? Cớ chi?? *(Vừa nói vừa dí mãng xà vào Thẻ).*

Thẻ: - Ối! Ối! Ối trời đất ơi chết mất!

Hồn Nhẫn: - Chị không trả lời hả? Có phải vì hồi ấy chị sẵn oán giận do em phê bình khuyết điểm vụ làm đê ngăn mặn thất bại? Chị tưởng em đoạt chức giám đốc, em vượt chị. Do vậy mà oán giận chồng lên oán giận, chị thẳng tay trừng trị? Chị giết người không một chút đắn đo, ân hận? Phải không? Phải không? Phải không? *(Lại dí mãng xà vào Thẻ).*

Thẻ: - Ối! Ối! Ối... Chết mất... Hừ... hừ... hừ... Hồn ma kia! Tao thế đấy. Tao ganh ghét... Tao đố kỵ... Tao ích kỷ hại nhân. Tao... tao không thiết sống nữa! Mãng xà

đâu. Quạ đen mỏ đỏ đâu? Giết tao đi! Xé xác tao đi! Tao thà làm con ma thanh thản còn hơn sống trong cực hình! Hừ... hừ... hừ... Giết đi!

Hồn Nhẫn: *(Cười khanh khách)* - Đừng hòng. Những kẻ làm điều ác sẽ phải hai lần sa địa ngục. Địa ngục trần gian và địa ngục âm phủ. Sống cực hình, chết cũng cực hình.

(Lại tiếng mãng xà phì. Tiếng quạ kêu rùng rợn. Thẻ quằn quại. Những tiếng rú thất kinh. Một lát, tiếng gõ cửa và tiếng gọi phía ngoài).

- Mở cửa! Mở cửa!

Hồn Nhẫn: - Ai?

Chiến: - Chiến đây! Thẻ mở cửa cho anh!

Hồn Nhẫn: - Có đúng là hồn ma anh Chiến đó không?

Chiến: - Đúng! Mở cửa!

Hồn Nhẫn: - Tốt lắm. Hồn anh về đúng lúc! *(Với Thẻ)* Chị nghe thấy rồi chứ? Ra mở cửa cho anh ấy vào đi *(im lặng)* - Ơ hay? Chị không muốn gặp anh ấy hả?

Thẻ: *(Vẫn không nhúc nhích)* - Mở cửa! Mở cửa!

Hồn Nhẫn: - Kể cũng ngại đấy nhỉ? Ăn làm sao nói làm sao bây giờ? - Ơ hay! Thẻ, mở cửa! Thẻ!

Hồn Nhẫn: - Thôi được. Chị không mở thì em mở.

(Mở cửa)

(Chiến vào, vẫn cây đàn trên vai)

Chiến: - Chà! Thì ra là cô Nhẫn! Chị Thẻ đâu? Vợ của tôi đâu?

Hồn Nhẫn: - Gượm hẵng. Anh về từ nơi nào?

Chiến: - Từ dưới chân Ngũ Hành Sơn, nơi phát triển chiến dịch Hồ Chí Minh lịch sử. Nghìn trùng cách trở, nay hồn mình mới về được nơi đây.

Hồn Nhẫn: - Vất vả cho anh quá. Xin hỏi anh hy sinh trong trường hợp nào?

Chiến: - Ồ... Đơn vị mình chặn đánh giặc phản công. Mình nã pháo, hai xe tăng giặc cháy. Bộ binh ta xông lên! Tiếng xung phong vang dậy. Giữa lúc ấy, một loạt bom của giặc dập xuống. Thế là mình...

Hồn Nhẫn: - Giỏi! Giỏi lắm! Anh thật xứng đáng là trai dòng họ Quách!

Chiến: - Ha ha ha... Họ Quách... ờ mà Nhẫn, vợ mình đâu? Con của mình đâu?

Hồn Nhẫn: - Ồ... âm dương cách biệt... Chị đó *(chỉ Thẻ)*, anh đây *(chỉ Chiến)*. Rõ gang tấc mà biệt vô giao tiếp. Kẻ sống người chết mà.

Chiến: - Khổ! Vậy thì làm thế nào bây giờ?

Hồn Nhẫn: - Dễ thôi, nhưng tuỳ thuộc vào người còn sống, chỉ cần người sống nghĩ đến người chết, thì người chết sẽ giao tiếp được với người sống.

Chiến: - Trời ơi! Thế ra Thẻ không nghĩ đến tôi? Thẻ quên tôi rồi ư?

Hồn Nhẫn: - Chị vẫn nhắc đến anh. Nhưng lúc này thì không. Bây giờ thế này nhé. Hồn anh cứ lảng vảng quanh đây, em nhắc chị ấy cho.

Chiến: - Cảm ơn Nhẫn. Nhẫn giúp mình với. Chà! Thương vợ nhớ con... những lúc nhớ,

chỉ biết lấy tiếng đàn tâm sự... A.. Mình nghĩ ra rồi! Mình có cách làm Thẻ nhận ra mình ngay cho Nhẫn coi.

Hồn Nhẫn: - Cách gì vậy? Anh thực hiện coi nào!

Chiến: - Nhé *(dạo đàn và hát)*

Hoàng hôn buông... Trời giăng màn sương.

Biển mông lung... huyền mơ đại dương

Bồng bềnh, bồng bềnh nhịp sóng vỗ

Và dập dìu gió

Như hơi thở

Ai trăn trở

Nhớ ai? Ai nhớ?

Bồi hồi..."

Thẻ: *(Tỉnh dần)* - Ôi! Giọng hát... Tiếng đàn... Da diết niềm thương nỗi nhớ. Nghe xôn xao của một thời quá khứ. Ái ân... Trách móc... Giận hờn... *(Chiến vẫn đàn)*... Chao ơi... Nghe vời vợi xa mà cảm thấy gần... ấm áp... nồng nàn hơi thở! Anh ấy đã về! Trời ơi kìa! Đúng là anh ấy!

Chiến: *(Ngừng đàn)* - Có tiếng Thẻ xen trong trầm bổng... Thẻ đâu rồi? Anh là Chiến, chồng của Thẻ đây mà!

Thẻ: - Đúng rồi! Trời đất ơi! Anh Chiến!

Chiến: - Thẻ! *(Họ sững lại nhìn nhau)*

Hồn Nhẫn: *(Cười vang)* - Hoan hô... Rõ thực là kỳ ngộ! Như chuyện xưa "tích tịch tình tang". Tiếng đàn Thạch Sanh thức tỉnh nàng công chúa.

Chiến: - A ha ha... Thế đó. Nhưng này, nàng công chúa nói gì đi chứ? Nói gì đi vợ tôi ơi!

Thẻ: *(Khóc)*... Ngỡ mình giận em rồi! Mình không về nữa. Và khối tình ta thôi đành tan vỡ?

Chiến: - Ơ hay! Mình nói chi điều gở? Tôi hỏi mình: con của chúng ta đâu?

Thẻ: - Con của chúng ta? Làm gì có! Ngày tháng lê thê... Em tủi, em buồn, em góa bụa đơn côi... *(khóc)*

Chiến: - Ồ! Thế là thế nào? Sao có thể thế được?

Thẻ: - Còn sao nữa? Héo hắt lòng em... Em cực lắm mình ơi...

Chiến: - Khổ! Vậy thì thiện thần đâu? Tôi ký gửi thiên thần ở nơi cô Nhẫn, cô ấy không trao lại cho Thẻ ư?

(Im lặng)

- Hả? Thế là thế nào? Tôi hỏi Thẻ: Thiên thần của chúng ta - con chúng ta đâu?

(Vẫn im lặng)

Hồn Nhẫn: - I hi hi... Sao lại im lặng? Phải trả lời anh ấy chứ nhỉ!

Chiến: - Cô Nhẫn đó ư? Thiên thần đâu? Đã có lần Nhẫn cho tôi biết niềm khát vọng của tôi trước lúc ra trận đã trở thành hiện thực kia mà!

Hồn Nhẫn: - Chứ sao! Liệt sĩ hãy đoán xem thiên thần của anh bây giờ ở đâu?

Chiến: - Có thể con chúng ta đã tốt nghiệp đại học. Một kỹ sư nông nghiệp? Địa chất? Cơ khí? Một nhà giáo hay một thầy thuốc?...

Hồn Nhẫn: - Một nhà văn, một thi sĩ, kịch sĩ hay nhạc sĩ...

Chiến: - Chà chà, nhạc sĩ thì tuyệt quá. Nhạc là hồn của non sông đất nước; là tinh hoa của quá khứ, hiện tại, tương lai... Trời ơi! có thật con tôi - Thiên thần của tôi là nhạc sĩ không hả?

Hồn Nhẫn: - Hãy cứ cho rằng anh đoán trúng!

Chiến: - A ha ha! Tôi nghìn lần ơn Thẻ, ơn Nhẫn. Nhẫn Thẻ - Thẻ Nhẫn - hai người mẹ tuyệt vời của thiên thần của tôi!

Hồn Nhẫn: - I hi hi... liệu có bốc quá chăng?

Chiến: - Không đâu, không đâu. Các bạn vĩ đại lắm! Các bạn đã vượt lên sự tầm thường của những người phụ nữ tầm thường. Tôi, nhân danh liệt sĩ, cũng là đại diện toàn thể các anh lính liệt sĩ xin được ôm hôn các bạn nào *(ôm hôn Thẻ và Nhẫn)* - A ha ha! Vui quá! Vui quá! Mình xin hát một bài. *(Dạo đàn và toan hát)*

Hồn Nhẫn: - Khoan. Em đề nghị chúng ta cùng hát.

Chị Thẻ, mời chị ra đây nào. Ô hay? Vui lên chứ, sao lại ỉu xìu như bánh đa dấp nước thế này?

Chiến: - Ha ha ha! Thẻ của tôi xúc động quá đấy. Hát Thẻ nhé! Nào! *(Thẻ ôm mặt nức nở. Hồn Nhẫn cười vang)*

Chiến: - Ơ hay! Kẻ cười người khóc! Thế này là thế nào?

*

* *

CẢNH BA

Vẫn địa điểm cũ

Thẻ: - Đến hôm nay tôi mới thật tỉnh táo. Tôi khẳng định: tất cả những gì xảy ra đến với tôi trong thời gian qua đều do kết quả của chứng bệnh hoang tưởng. Tôi tưởng tượng ra chứ làm gì có ma. Ngoài việc dùng thuốc, bác sĩ khuyên tôi nên có những chuyến đi du lịch vãn cảnh để bồi bổ tinh thần. Có người lại khuyên: Thủ sẵn một con dao - bởi ma chúa sợ đồ kim khí. Tôi hiểu đây là cách chữa bệnh bằng mẹo *(chìa ra con dao)*. Quả nhiên, từ khi tôi thủ sẵn con dao này trong người, hồn ma con Nhẫn không xuất hiện quấy quá tôi nữa.

Tiếng gọi: - Bác Thẻ sang trạm xá tiếm thuốc. Mau lên! Quá giờ, nghỉ khoẻ. Đừng có trách đấy!

Thẻ: - Vâng! Tôi sang ngay đấy! Chao ơi, tử tế... chả bù khi còn chủ còn quyền, chị chị em em, cô cô cháu cháu... này lời thiết tha này của thơm thảo... Tưởng đâu ruột thịt không bằng. Ấy vậy mà giờ thì nước lã ra sông, đã nhạt thếch lại vương mùi. *(Thở dài)* - Đời... Nghĩ đời mà ngán cho đời *(dắt dao vào lưng rồi ra khuất).*

(Một lát sau, Nhẫn và Chiến con vào. Về hình thể Nhẫn giống hệt Hồn Nhẫn nhưng có phần già dặn hơn. Chiến con giống hệt Chiến nhưng có phần trẻ trung hơn Chiến).

Chiến con: - Nhà riêng bác đây hở mẹ?

Nhẫn: - Gọi là chỗ ở của bác ấy. Vì bác ấy không có gia đình, nông trường sắp xếp cho bác ấy hưu tại chỗ con ạ!

Chiến con: *(Quan sát quanh nhà)* - Rộng, mát, khang trang... Nhưng như mẹ nói thì bác ấy hơn

20 năm làm giám đốc nông trường xem ra vẫn nghèo, chẳng mấy tiện nghi gì đáng giá...

Nhẫn: - Ờ, bác ấy ưa giản dị, lại vốn tính liêm khiết... .Có lần mẹ kiếm chác... Mẹ bị bác ấy mắng một trận nên thân.

Chiến con: - Thế ạ. Nhưng cho đến bây giờ con vẫn chưa hiểu mối quan hệ giữa mẹ với bác Thẻ. Tại sao mẹ thường nói: mẹ sinh con là sinh giúp bác Thẻ. Mẹ nuôi con cũng là nuôi giúp bác Thẻ. Thế là thế nào ạ?

Nhẫn: - Rồi con sẽ hiểu. Không phải bỗng dưng mẹ khẩn khoản yêu cầu con cùng mẹ về đây giữa lúc chỉ còn nửa tháng, con sẽ lên đường dự cuộc thi ca nhạc quốc tế.

Chiến con: - Chính thế nên con càng thắc mắc. Có điều chi uẩn khúc? Mẹ cho con biết đi!

Nhẫn: - Chuyện dài lắm, lúc khác mẹ sẽ kể. Đại khái, mẹ với bác Thẻ là chị em kết nghĩa, từng vào sinh ra tử có nhau. Bác ấy bị thương, vì vết thương ảnh hưởng đến khả năng sinh nở... bác ấy... *(khóc)*

Chiến con: - Mẹ... mẹ đừng khóc, con khộng hỏi nữa đâu.

Nhẫn: - Đáng lẽ con là con của bố với bác Thẻ cơ đấy. Nhưng... đúng ra thì... con là con của sự hy sinh... *(vẫn khóc)* Một sự hy sinh...

Chiến con: - Thôi! Lúc khác mẹ hãy kể. Mẹ... mẹ vui lên đi mẹ!

Nhẫn: *(Lau nước mắt)* - Ờ, mẹ vui. Con ơi, ngày mà con mới còn là ước mơ của bố... biển lúc ấy hoang vắng... Một bãi sú vẹt... Một trận địa pháo... Mấy túp lều sơ tán... ấy vậy mà giờ đây...

Chiến con: - Đồng cói bạt ngàn... Ngư trường... Cảng đá... Mẹ ơi. Những tòa nhà ẩn hiện dưới ngàn phi lao kia là nhà nghỉ mát phải không mẹ?

Nhẫn: - Phải đó. Nơi ấy ngày xưa chính là nơi đã khắc in những kỷ niệm tuyệt vời giữa bố con và mẹ. Một đêm giông... một túp lều sơ tán *(một lát)*... Trước đó, chính bác Thẻ với mẹ đã cùng đội tự vệ nông trường bắn rơi máy bay giặc...

Chiến con: - Thật ư mẹ? (...) Trời ơi! *(Ôm mẹ)* Mẹ anh hùng! Các mẹ anh hùng!

Nhẫn: - Kìa! Bỏ ra không mẹ ngạt thở mất.

Chiến con: - Mẹ tuyệt vời! Mẹ ơi, sau chuyến đi này thế nào con cũng viết được một nhạc khúc xứng đáng về mẹ.

Nhẫn: - Cảm ơn con. Nhưng hãy viết về biển. Biển giận dữ, biển yêu thương, biển chứng kiến lời thề xưa của mẹ với bố.

Chiến con: - Biển là mẹ! Mẹ là biển... Trời ơi nhạc! *(Ẵm mẹ)* Nhạc của con đây rồi! Mẹ ơi, ngày xưa mẹ ru con, giờ thì con ru mẹ.

Nhẫn: - Ơ hay kìa! Ngã... ngã mẹ!

Chiến con: - Yên nào. Yên nào mẹ. Con hát mẹ nghe nhé! *(Hát)*

Cao xanh trời quê hương
Mênh mông lòng đại dương
Cao xanh mênh mông tình mẹ tôi yêu thương
Mẹ biển ơi - lửa cháy dầu sôi
Gió dập sóng vùi - Nước mắt mồ hôi

Và máu mẹ từng rơi...

Mẹ hiền ơi

Năm tháng cần vai

Gập ghềnh chơi vơi

Gánh tình đời

Dặm đường xa xôi...

Mẹ hiền ơi!

Đắng cay qua rồi

Đời đang vui - Đất tươi hoa, biếc lộc, xanh chồi...

À ơi... À ơi... À ơi...

- Trời ơi này! Làm sao mà mẹ khóc? Mẹ?

Nhẫn: - Con hát hay lắm! Mẹ khóc vì mừng quá đấy thôi!

Chiến con: - Ồ, bác Thẻ vẫn chưa về? *(Một lát)* Mẹ ơi, con muốn dạo quanh đây một lát. Được không mẹ?

Nhẫn: - Được! Rồi trở lại ngay nhé! Con nhé!

Chiến con: - Dạ! *(Khuất ra)*

Nhẫn: *(Rút một thẻ hương khuất vào giây lát rồi*

trở ra) - Ông Chiến, mới đây mà đã 20 năm. Từ sau cái đêm mịt mùng giông tố ấy, ông đi chiến trường, em ở lại với lời thề nặng nghĩa núi sông. Hai mươi năm, đối với em là một trận cuồng phong - một trận cuồng phong triền miên không ngớt. Hai mươi năm nổi chìm trôi giạt... Nào ngờ còn có hôm nay. Em đưa con trở lại nơi đây để trọn lời thề với ông khi trước. Ơi linh thiêng, hồn ông lẩn khuất... xin hãy về chứng giám tấm tình em!

Tiếng vọng của Chiến: - Cảm ơn Nhẫn, trung hậu đảm đang, anh hùng bất khuất... Tên em đáng ghi vào sổ vàng cứu nước. Vinh quang thay người con gái Việt Nam!

(Thẻ về. Thẻ sững lại trước cảnh tượng trước mặt)

Thẻ: *(Nói riêng)* - Trời! Thế này là thế nào? Khói hương nghi ngút! Hồn ma con Nhẫn dám hiện về giữa bạch nhật thanh thiên! *(Rút dao tiến đến trước Nhẫn)* - Hồn ma! Giữa ban ngày ban mặt, mi hiện về đây định giở trò quỉ gì nữa vậy?

Nhẫn: - Trời ơi kìa chị Thẻ! Em đây mà. Nhẫn đây, chị không nhận ra ư?

Thẻ: - Đừng có lôi thôi. Ta ngỡ mi cút khỏi đây rồi! Ra mi vẫn chứng nào tật ấy.

Nhẫn: - Chao ơi! Chị nói lời chi vậy? Chị Thẻ?

Thẻ: *(Hươ dao)* - Hồn ma, bấy lâu mi làm ta thân tàn ma dại... Ta không thiết sống nữa. Nhưng trước lúc ta chết, ta phải cho mi một trận đáng đời! *(Lao vào chém Nhẫn)* - Chết này! Chết! Chết... chết...!

Nhẫn: *(Né tránh)* - Kìa chị Thẻ! Ối... ối... chị Thẻ... *(Thẻ vẫn lao vào Nhẫn. Nhẫn tránh đỡ... Dao bật văng ra)*

Thẻ: - Hừ! Hồn ma, mi giỏi lắm. Thôi được, tao không hạ được mi thì mi hạ tao đi. Nào! Ngực tao đây. Cổ tao đây, mi cho tao một nhát!

Nhẫn: - Chị Thẻ, em không phải hồn ma con Nhẫn, mà là Nhẫn bằng xương bằng thịt về đây. Trời ơi, hai mươi năm qua đi, em tưởng chị bây giờ đã khác. Ngờ đâu má

nhăn tóc bạc mà ngọn lửa lòng còn gay gắt hơn xưa.

Thẻ: - Trời đất ơi, đây là thật hay mơ? Không! Không phải! Trước mắt tôi vẫn chỉ là ảo ảnh. Ảo ảnh ơi, ảo ảnh... Mi hành ta thế chưa đủ sao? Hai mươi năm, ta ruột thắt gan bào; thân goá bụa mỏi mòn héo hắt... Hồn ma ơi, ta thú nhận vì ta dã gây nên cái chết, để hồn mi can khuất bấy lâu. Thôi thì hôm nay, ta với mi cùng sòng phẳng với nhau. Ta tự chết để đền mi cái chết. Thôi nhé, kể từ đây, chẳng phải lo âu, chẳng giận hờn chi hết.

Ta cũng theo mi... *(nhặt dao toan đâm mình)* - Vĩnh biệt cuộc đời.

Nhẫn: - Trời ơi, kìa chị Thẻ! *(Vội đến, giữ Thẻ lại)*

Thẻ: *(Thều thào)*... Buông tôi ra! Tôi cần phải chết...

Nhẫn: - Chị Thẻ... Em đưa con từ miền Tây Tổ quốc về đây, tưởng để mẹ gặp con, để em gặp chị, để trọn lời thề xưa với hồn người

Liệt sĩ... Nào ngờ, chưa kịp đôi lời... Chao ơi, chẳng lẽ em nhẫn nhục hy sinh hai chục năm trời, chưa đủ chuộc một giọt tình cay đắng?

Thẻ: - Thế là thế nào? Mi chết rồi kia mà? Mi chết rồi mà!

Nhẫn: - Kể thì thế đấy. Nhưng hình như dòng sông đêm ấy có thần linh phù hộ mẹ con em. Chị biết không, trời lúc ấy quay cuồng, đất lúc ấy ngả nghiêng... Tất cả ùa vào cùng xoáy sóng... Em chỉ thấy như lâng lâng bềnh bồng... giữa chơi vơi nhòa động ánh trăng sao...

(Đoạn này có thể biểu hiện bằng một điệu múa tả lúc Nhẫn gieo mình xuống sông tự tử)

Thẻ: - Rồi sau nữa thì sao?

Nhẫn: - Kể thì dài đấy. Chỉ biết lúc em hồi tỉnh dậy, đã thấy Chiến con cất tiếng chào đời! Một ông già đánh cá tuổi ngoại sáu mươi, ông nuôi nấng mẹ con em không tiếc công tiếc sức...

Thẻ: - Thật thế ư? *(Gạt nước mắt)* Rồi sao nữa?

Nhẫn: - Em bồng con nhập vào đoàn đi khai hoang ở miền Tây Tổ quốc. Hai mươi năm mồ hôi nước mắt, em nuôi con khôn lớn trưởng thành.

(Chiến con về với một bó hoa biển trong tay)

Chiến con: - Mẹ! Mẹ ơi! Hoa này là hoa gì vậy mẹ?

Nhẫn: - Hải lan, hoa hải lan đấy, con ạ.

Chiến con: - Hải lan, tên hoa đẹp quá! Ai hay giữa đất biển mặn mòi... Một loài hoa tuyệt vời! Tuyệt vời!

Nhẫn: - Ờ! Con ơi *(chỉ Thẻ)* Mẹ con đã về kia. Đến chào mẹ con đi!

Chiến con: - Ôi! Con anh Chiến đây ư?

Nhẫn: - Chị thấy đấy, hệt anh Chiến khi xưa!

Thẻ: - Phải, khuôn mặt, dáng người... cả giọng nói...

Nhẫn: - Giống bố xưa cả giọng hát, tiếng đàn. Con đã tốt nghiệp trường Âm nhạc Việt Nam, con đã thành nhạc sĩ.

Thẻ: - Hả? Con là nhạc sĩ?

Chiến con: - Dạ! Trước lúc lên đường dự cuộc thi âm nhạc quốc tế, con về thăm mẹ... Nhưng kìa! Mẹ ơi, cớ sao mà mẹ khóc?

Thẻ: *(Nghẹn ngào)* - Trời hỡi trời! Thì ra bấy lâu tôi có mắt mà như đui; có tai mà như điếc. Nghe chim câu gù ngỡ tiếng kêu quạ ác; nhìn trăng lên ngỡ đốm ma trơi! Nhẫn còn đây, tôi ngỡ Nhẫn chết rồi! Hai mươi năm trời, tôi tự hành mình bằng những cơn ác mộng. *(Khóc).*

Nhẫn: - Kìa chị Thẻ...

Thẻ: *(Vẫn khóc)* - Nhẫn ơi, bấy lâu chị tưởng em đã thành một con ma tàn ác. Ngờ đâu... ngờ đâu chính chị là ma!

Nhẫn: - Ơ hay! Chị nói cái gì vậy?

Thẻ: - Chị là con ma nhỏ nhoi ích kỷ; cặp mắt đục mờ với cái nhìn ti hí, không thấy cao sâu của biển của trời! Chao ơi, chị còn mặt mũi nào sống ở cõi đời! *(Ôm mặt gục xuống nức nở)*

Nhẫn: - Chị!

Chiến con: - Mẹ!

Nhẫn: - Chị ơi đêm tối qua rồi; mặt trời đã hửng! Chuyện đau lòng nhắc lại nữa mà chi! *(Với con)* Con trai ơi, lấy đàn ra đi. Mẹ muốn khúc đàn của bố năm xưa được sống dậy trong phút giây tưởng niệm.

Chiến con: - Tức là khúc tình ca của biển, mẹ hằng ru con từ bé bỏng thơ ngây!

Nhẫn: - Ờ, khúc đàn của bố đó con ạ! Con đàn lên đi nào!

Chiến con: - Dạ!

(Trao hoa cho mẹ rồi dạo đàn)

(Nhẫn đỡ. Thẻ đứng dậy. Hai người lặng nhìn Chiến con đàn)

Thẻ: - Trời ơi kìa! Vẫn dáng hình xưa! Vẫn tiếng đàn, giọng hát... Một trăm phần trăm là anh Chiến!

Nhẫn: - Anh ấy bất tử. Bởi ước mơ xưa của anh ấy đã thành sự thật, chị ơi!

(Tiếng đàn vẫn tiếp tục vang lên)

Màn

TRẦN ĐÌNH NGÔN

Đêm trăng huyền thoại

Viết về Chủ tịch Hồ Chí Minh thời kỳ ở chiến khu Việt Bắc

Đây là vở Chèo đầu tiên thử nghiệm xây dựng hình tượng Chủ tịch Hồ Chí Minh trên sân khấu Chèo có vận dụng cách xử lý yếu tố huyền thoại của Chèo truyền thống. Viện Sân khấu và Đoàn Chèo Thái Nguyên đã phối hợp dàn dựng thử nghiệm năm 1999, tham dự Liên hoan Sân khấu chèo toàn quốc năm 2000, được tặng giải thưởng dành riêng cho tác phẩm thử nghiệm. Vở diễn do Đoàn Văn Hiệp (tức Trần Đình Ngôn) đạo diễn, nhạc sĩ Đôn Truyền viết nhạc, NSƯT Dân Quốc thiết kế mỹ thuật, NSƯT Ngọc Cường biên đạo múa, Trưởng đoàn Mông Đông Vũ chỉ đạo nghệ thuật, và cố vấn chính của công trình là NSND Dương Ngọc Đức, Tổng thư ký Hội NSSKVN.

Kịch bản cũng đã được tặng giải ba (không có giải nhất) trong cuộc thi kịch bản năm 1999 do Bộ Văn hoá Thông tin tổ chức (quỹ Ford tài trợ), Và giải C (không có A) cuộc vận động sáng tác về đề tài chiến tranh cách mạng và lực lượng vũ trang do Bộ Quốc phòng tổ chức năm 1999 – 2000.

CÁC NHÂN VẬT

- Già Thu
- Nguyệt
- Cảnh
- Vệ
- Ông Kế
- Bà Kế
- Đoàn
- Nụ
- Quân
- Bưởi
- Các anh bộ đội
- Dân bản
- Hằng Nga
- Ông Tơ
- Dàn cây

CẢNH I

Một đêm trăng sáng. Nơi làm việc của Già Thu (Bác Hồ). Một lán nhỏ trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp tại chiến khu Việt Bắc. Già Thu đang ngồi suy nghĩ - Bài hát đồng ca như tiếng núi rừng vọng ra.

Trăng trải ánh vàng
Rừng rộn ràng gió reo muôn lá,
Hoa càng khoe sắc ngát hương
Sức xuân nay lạ thường...

Tiếng ngâm vang lên:

Tiếng suối trong như tiếng hát xa.
Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa.
Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ,
Không ngủ vì lo nỗi nước nhà" [1].

Tiếng hát vang lên (Phổ nhạc bài thơ trên):

Tiếng suối trong như tiếng hát xa.

---

(1) Thơ Hồ Chí Minh

Trăng lồng cổ thụ bóng lồng hoa.
Cảnh khuya như vẽ người chưa ngủ,
Không ngủ vì lo nỗi nước nhà.

Dàn đế - Già Thu ! Già Thu ơi !
Đêm tĩnh mịch hương ngàn gió thoảng.
Trăng đã vào cửa sổ đòi thơ.

Hằng Nga - *Hát "Tình thư hạ vị":*
Năm tháng đợi chờ
Có duyên nên giờ
Được gặp người giữ nơi mái cỏ,
Dưới bóng cờ vàng sao, chốn rừng sâu.
Tình quạnh quẽ bóng trăng thâu.
Thơ Người viết có hay rằng cung Quảng
bóng đơn côi lòng xao xuyến
Muốn xuống trần gian làm một khách
tri âm.
Gánh nước non, nên chẳng nhớ duyên sắt cầm.
Hồn thơ lớn cũng khiêm nhường quên
trong việc lớn.

Hằng Nga - Hoa lá rừng xanh ! Các em ơi có biết
Mười năm về trước,
Quê người đất khách chốn lao lung,
Lòng ai theo vời vội bóng trăng trong,
Cho thi hứng ngời soi trang giấy nhỏ.

Ngâm: "Người ngắm trăng thanh ngoài cửa sổ.
Trăng vào theo cửa ngắm nhà thơ" (1).

---

(1) Trích dịch thơ Hồ Chí Minh.

Thương người lại trách ông Tơ
Chẳng xe duyên thắm còn chờ chi đây ?

Dàn đế - Chị Hằng trở lại cung mây
Hỏi xem nguyệt lão xe dây thế nào ?

Hằng Nga và dàn đế vào khuất.

Già Thu từ từ xuất hiện:

Già Thu - Trăng lại vào đánh thức những niềm riêng.
Trăng thơ mộng gợi tình đời thơ mộng.
Nhưng chiến sĩ giờ này đang xung trận.
Đồng bào còn cơ cực đau thương...
Ta đã thề, dù đốt cháy cả dải Trường Sơn
Cũng phải giành cho được độc lập.
Nay giặc Pháp quay trở lại xâm lược.
Ta kháng chiến trường kỳ ! Kháng chiến
ắt thành công !.
Lời núi sông vang dậy núi sông
Như thuở trước nửa đêm truyền hịch.
Cả nước một lòng quyết đánh tan cường địch
Như ngày xưa hào khí Đông – A.

Tiếng chuông reo - Chú Cảnh chạy vào báo tin:

Cảnh - Dạ, báo cáo Bác !...

Già Thu - Có chuyện gì thế chú ?

Cảnh - Dạ, thưa Bác, có tin thắng trận báo về ạ !

Già Thu - Tin thắng trận báo về ! Giỏi, giỏi !
Bộ đội ta giỏi lắm ! Thật đúng là:

"Tam quân tì hổ khí thôn ngưu" (1)

Đọc thơ: "Trăng vào cửa sổ đòi thơ.
Việc quân đang bận, xin chờ, trăng ơi !
Giấc nồng chưa kịp thảnh thơi.
Chuông reo, thắng trận, tin vui báo về !" (2)
Chú Cảnh ! Chú thấy được không ?

Cảnh - Dạ ! Cháu thuộc ngay rồi ạ !

Già Thu - Chú Cảnh ! Chú chuẩn bị gấp, Bác cháu ta đi ngay bây giờ.
Mang tin thắng trận này, ta đến họp Hội đồng Chính phủ.

Cảnh - Dạ ! Cháu luôn sẵn sàng ạ !

Già Thu - Tốt lắm ! Vậy ta đi thôi !

Già Thu và Cảnh vào khuất - Ông Tơ xuất hiện cùng dàn đế trong bài hát "Lão say".

Ông Tơ - Nhắp chén rượu ngon
Gật gù lão đây nhắp chén rượu ngon.
Để xe dạ sắt với lòng son một nhà
Dở hay thời chớ đổ tại ta !

Dàn đế - Dạ ! Chúng cháu chào ông Tơ,
Ông đi đâu về qua đây ạ !

Ông Tơ - Ông vừa đi uống rượu về đây !

---

(1) Một câu thơ của Phạm Ngũ Lão, dũng tướng đời Trần.
(2) Dịch thơ Hồ Chí Minh.

Dàn đế - Này ông ơi ! Nhất ông đấy ! Một mình áo gió hài mây,
Bao phen ngất ngưởng cơn say giữa trời.
Cõi trần gian còn biết bao người.
Phải cúng rượu, nhờ ông xe chỉ thắm.

Ông Tơ - Đừng có tưởng ai cũng say cũng đắm,
Thao thức đêm dài vì cái chuyện nhân duyên.
Thiên hạ còn có người như nhãng như quên,
Như chẳng thiết mặn nồng hương lửa.

Dàn đế - Như các bậc đại hiền trong truyện cổ,
Như người ở trong thơ, người ở trong tranh.

Hằng Nga - Xin chào ông Tơ.

Ông Tơ - Kìa ! Chị Hằng !

Hằng Nga - Thấy tiếng Già Thu vội vàng giáng hạ,
Chưa kịp nghe thơ thì Người đã đi rồi.
Yêu thơ, theo dấu chân Người
Thương ai lẻ bóng bên trời cô đơn.
Ông Tơ bà Nguyệt xe duyên,
Nhà thơ chưa vẹn niềm riêng sao đành ?

Ông Tơ - Vì dân vì nước quên mình,
Già Thu gác lại duyên tình lứa đôi.
Nhưng... Nhưng đến nay lão có thể xe tơ kết tóc được rồi.
Bởi hai chữ Nhân Hoà đã tỏ.

Hằng Nga - Hai chữ Nhân Hoà đã tỏ.
Lại có sẵn sàng địa thế, thiên cơ ?

Ông Tơ - Cô có biết không ?

Bao chiến sĩ đồng bào yêu kính Già Thu ,
Đều mong muốn Già Thu lấy vợ.

Hằng Nga - Vậy thì có cách rồi ông ạ !

Ông Tơ - Cách gì ?

Hằng Nga - Quân vương chi hà sự,
Dĩ thần dân khởi nguyện chi tâm (1).

Ông Tơ - Ờ, lão chắc là: Người không thể chối từ được nữa.

Dàn đế - Già Thu trở lại với tình xuân.

Hằng Nga - Già Thu trở lại với tình xuân.

Cùng dàn đế hát "Lới lơ":

Trong xanh con suối mát, thành câu hát
cứ vang ngân.
Suối trong mang ánh trăng ngần trong thơ.

Hằng Nga hối hả đi theo hướng Già Thu.

Đèn tắt

---

(1) Ý nói: Từ ý nguyện của dân mà lo việc của vua.

CẢNH II

Trên đường rừng.

Nguyệt ra trong điệu hát "Lới lơ".

Nguyệt - Bên suối hôm nào gặp anh bộ đội,
Cái lòng mình khấp khởi làm sao.
Ríu đôi chân tất tả ra vào;
Mắt cứ thèm trông, miệng thì muốn hát.

Nhìn quanh nói:

Sao chẳng thấy người hôm trước
Đã hẹn em bên suối chiều nay ?
Được vào bộ đội đánh Tây
Để giành tự do - độc lập,
Còn gì vui hơn thế được ?
Trốn nhà, trốn mẹ em theo

Hát "Sa lệch chênh" cải biên:

Ghềnh đá treo leo,
Trông ra nắng đổ rừng chiều.
Em như suối cạn chân đèo đợi mưa.
Những là ngày ước đêm mơ...

Hằng nga xuất hiện hát tiếp trổ 2:

Những là ngày ước đêm mơ,
Muôn trông ngàn đợi mà chưa thấy người.
Hẹn em, anh có nhớ lời.

Hằng Nga - Hẹn em anh ấy nhớ lời.
Nhưng bận việc chung, thành ra lỡ hẹn.
Em đã quyết xung phong tình nguyện,
Thì chị sẽ giúp em tìm đến chốn đến nơi.

Nguyệt - Chị ở đâu ra mà cái mắt cái lời
Thấy hết ruột gan em rồi đó !
Em trông chị đẹp quá
Cứ như là bụt hiện tiên sa.

Hằng Nga - Chị là Hằng Nga,
Đêm đêm trải ánh vàng lấp lánh.
Chị biết chàng trai mà em trông ngóng
Bận việc chung, nhưng vẫn nhớ lời.

Nguyệt - Chị Hằng ơi ! Chị ở cung trăng mà thấu hiểu lòng người.
Chị hãy giúp em chị nhé !
Không phải em đợi người thương nhớ
Mà đợi người dìu dắt em đi.
Nghe câu "Kháng chiến trường kỳ",
Đánh Tây thì thích, thích chi lấy chồng.

Hằng Nga - Đánh Tây thì thích, thích chi lấy chồng !

Nguyệt - Em đã nói với chị Bí thư chi đoàn.
Nhưng nhiều chị xung phong nên em không tranh được.

Hằng Nga - *Nói riêng:*

Cô gái này nết ngoan người đẹp
Chẳng kém gì Hoàng hậu, Quí phi xưa.
Có thể là người xứng đáng với nhà thơ.
Ta... Ta giúp đỡ để rồi mai mối.

Với Nguyệt:

Này em ơi, theo kháng chiến thì
gian khổ đấy.

Nguyệt - Nhưng em chẳng ngại gì gian khổ hy sinh
Giặc Pháp kia dày xéo nước non mình
Nên em phải góp phần đánh giặc !

Hằng Nga - Thế thì chị sẽ đưa em đến gặp
Một ông Ké ở Mặt trận Việt – Minh.
Ông Ké sẽ coi như là con cháu của mình
Rồi đưa đến gặp các anh bộ đội.

Nguyệt - Ôi ! Em nhớ ra rồi, ông Ké bản Hạnh Hoa
cũng trạc tuổi ông nội
Đã có lần ghé tới nhà em !

Hằng Nga - Chính ông Ké ấy là cán bộ
Mặt trận Việt Minh
- Chị em mình hãy đến ngay gặp Ké.

Nguyệt - Ôi ! Thế thì hay quá !
Em chẳng ngại chi vượt suối băng rừng.

Cùng hát "Quá giang":

Cho ta được thoả lòng
Quyết gắng công mai đây mới được thoả lòng.
Phải theo bộ đội để lập công diệt thù.

Góp chiến công cho tươi thêm sắc đỏ ngọn cờ.

Hằng Nga, Nguyệt vào khuất.

Già Thu, cảnh vệ lội suối xuất hiện trong điệu hát "Sắp dựng":

Đồng ca - Suối dù sâu chẳng sợ
Bao gian khổ cũng không sờn dạ
Dẫu đường quen lối lạ
Theo chân Bác vững tâm mà đi.
Đá bỗng chen vai xếp hàng ngang suối
Để cho Người sang qua.
Suối hôm nay hiền hoà.
Nước xiết bỗng ngừng sa.

Ba người đã qua một đoạn đường.

Cảnh - Dạ thưa Bác ! Đến chỗ này phong quang mát mẻ
Lại cách xa nơi ở của dân
Cháu xin Bác tạm nghỉ chân.
Rồi chuẩn bị đi tiếp.

Già Thu : Chú chọn chỗ này nghỉ chân được đấy.
Giữa lưng đồi, tầm mắt dễ nhìn xa.
Trước khó khăn cần phải vượt qua,
Lại có chút thời gian chuẩn bị.
Chú cảnh giới xung quanh rồi hãy mục sở thị,
Xem con suối lớn nông sâu, thế nào !

Cảnh Dạ ! Vâng ạ !

Cảnh đi khuất.

Vệ Dạ ! Thưa Bác... *(Đỡ chiếc gậy có phơi chiếc áo mà Già Thu vừa vác trên vai rồi vào trong).*

Già Thu - Đứng giữa lưng đồi bồi hồi lại nhớ:
Mới hôm nào quan sát trận Đông Khê.
Cảnh thơ này gợi nhớ mấy vần thơ:

Ngâm: "Chống gậy lên non xem trận địa
Muôn trùng núi ấp với mây giăng
Quân ta khí thế nuốt ngưu đẩu
Quét sạch sơn hà, diệt sói lang" (1)

Một ông Ké xuất hiện - Già Thu quay lại).

Già Thu - Ờ ! Chào Ké !

Ông Ké - Ơ... Chào Cụ cán bộ Việt Minh !
Hẳn là Cụ cao số cứng vía,
Chứ đường này dân bản chẳng ai qua.
Họ bảo rằng, nó có cái ma.

Vệ - *(Ra)* Dạ ! Chào Ké ạ !

Ông Ké - À ! Có hai người thì cũng thêm vững dạ.

Già Thu - Ké đi một mình vậy sao không thấy sợ ?

Ông Ké - Đã muốn lận rừng thì không được sợ ma !
Vả chăng, cái chính trong tâm, sẽ át cái tà.
Ma càng thiêng, càng biết phân thiệt ác !

---

(1) Dịch thơ Hồ Chí Minh

Già Thu - Ké tuổi đã cao, còn lận lội chông gai ghềnh thác.
Con cháu ra sao mà Ké phải đi rừng ?

Ông Ké - Con lớn có một thằng
Đã cho theo bộ đội.
Vừa rổ rá cạp lại.
Con nhỏ mới có lên ba.

Già Thu - Con thơ, vợ trẻ, chồng già,
Cụ ông chiều được cô bà, giỏi thay !

Ông Ké - *(Cười khà)* Cây già nẩy lộc như tôi
Chưa có phúc bằng cụ Vi ở Uỷ ban Mặt trận
Bẩy mươi tuổi, vẫn luôn khoẻ mạnh
Bà thiếp lại vừa mới đẻ con trai.
Chả giấu gì Cụ, từ mờ sáng hôm nay,
Tôi lên rừng, để kiếm chút mật ong về mừng cụ Vi sinh quí tử đấy !

Già Thu - Tôi cũng có nghe danh cụ ấy.
Đã làm quan Tuần Phủ dưới thời Tây !

Ông Ké - Nhưng kể từ khi cách mạng đến nay
Lại kính phục Cụ Hồ, theo Việt Minh kháng chiến.

Già Thu - Cụ Vi là một tấm gương sáng
Cho các bậc nhân sĩ nước nhà.

Ông Ké - Ngẫm lại, càng thương Cụ Hồ...
Ấy chết, tôi nói thương Cụ Hồ, như thế liệu có phạm thượng không nhỉ ?
Cụ Chủ tịch đứng đầu Chính phủ,

Cũng như là các bậc minh quân, thánh chúa ngày xưa.
Quần thần ai dám nói "thương vua"
Huống một lão già ở nơi sơn cước.

Già Thu - Người cách mạng bây giờ khác trước
Vừa là người lãnh đạo, vừa là người đầy tớ của nhân dân.
Chính phủ là cơ quan lãnh đạo, chứ không phải triều đình vua quan.
Cụ Hồ mà được dân thương, thì là vạn phúc!

Ông Ké - Cụ Chủ tịch đã suốt đời vì dân vì nước,
Vẫn chưa hề nghĩ đến chuyện riêng tư.
Mà Cụ mải lo việc đại sự Quốc gia,
Thì Chính phủ phải quan tâm việc ấy chứ nhỉ ?

Già Thu - Ké mà có chân trong Hội đồng Chính phủ,
Chắc là Ké phải đưa việc Cụ Hồ lấy vợ, vào một chương trình của Hội nghị cũng nên !

Ông Ké - Chứ sao ! Cụ cũng biết đấy, ngày xưa các bậc đế vương
Coi việc lập Hoàng hậu, Hoàng phi là quốc gia đại sự.
Chọn lập người làm mẫu nghi thiên hạ
Cũng là việc Triều thần lo giúp nước phò vua.

Già Thu - Nhưng bây giờ đã khác ngày xưa.
Không còn có Vương phi, Hoàng hậu.
Nếu như Cụ Chủ tịch có bằng lòng lấy vợ;

Thì người vợ ấy, cũng chỉ như một thiếu
phụ bình dân.

Ông Ké - Thế cho nên càng bớt khó khăn
Trong cái việc giúp Cụ Hộ lập thành gia thất.
Nếu cụ Hồ không nghe, thì Hội đồng cứ
giơ tay biểu quyết.
Cụ một mình, thiểu số, Cụ phải chấp hành.

Hát "Sa lệch bằng":

Vì dân Cụ đã quên mình
Chỉ lo trọn nghĩa vẹn tình nước non.
Tuổi già nhưng vẫn còn son.

Già Thu - Phải lắm ! Tuổi già nhưng vẫn còn son.
Còn xuân, xuân với nước non ngại gì !
Thôi ! Ké hãy cùng góp sức mọi nhà,
Giúp vào việc kháng chiến, kiến quốc,
Quyết đánh đuổi giặc Pháp,
Giành lấy hoàn toàn độc lập – tự do.
Đấy mới là việc lớn phải lo.
Còn bây giờ... Tôi cũng phải cáo lỗi cụ,
còn phải đi xa !

Ông Ké - Vâng ! Xin gửi Cụ lời chào... kháng chiến,
chào các anh bộ đội...

Cảnh + Vệ - Dạ ! Chào Ké !

Ông Ké bắt tay Già Thu rồi đi khuất

Vệ - Dạ ! Từ nãy đến giờ chúng cháu lo cảnh giới,
Nhưng cũng nghe không sót một câu.
Dạ ! Thưa Bác ! ý kiến của ông Ké vừa rồi

Cũng chính là ý nguyện của đồng bào,
chiến sĩ đấy ạ !

Già Thu - Lại chú nữa !
Chắc đã được ai giao nhiệm vụ
Tuyên truyền vận động Bác phải không ?

Cảnh Dạ ! Thưa Bác không ạ ! Chúng cháu nghĩ
sao nói vậy.
Chúng cháu theo bộ đội,
Được chọn vào phục vụ Bác bấy nay.
Chúng cháu lo cảnh giới đêm ngày,
Được Bác yêu thương đã nên tình phụ tử.
Bác lãnh đạo toàn dân, đứng đầu Chính phủ,
Mà như thể người Cha trong đại gia đình.
Cho nên, cháu cũng xin được nói thực tình
Cháu xin Bác yêu thương cho một người
phận gái !

Già Thu - Thì các chú cũng biết đấy !
Bác rất yêu thương các cháu thanh niên
và nhi đồng !

Cảnh - Dạ ! Nhưng cháu nói yêu thương là yêu
thương đằm thắm, yêu thương mặn nồng,
Yêu thương như thể...vợ chồng yêu thương !

Già Thu - Không được ! Dưới ra dưới, trên ra trên.
Cái chú này là... ý thức tổ chức, kỷ luật kém!
Đòi hỏi dân chủ quá trớn !...

Cảnh - Dạ ! Mong Bác có tình riêng đầm ấm
Là nguyện vọng thiết tha của chiến sĩ
đồng bào.

Chúng cháu không biết nói thế nào
Để bày tỏ tấm lòng tha thiết...

Vệ - Dạ ! Thưa Bác !
Đã bao đêm lặng nhìn bóng Bác,
Mà tự dưng nước mắt cứ trào ra.
Bao năm vì nước xa nhà,
Bác từ tuổi trẻ, bôn ba nước người.

Hát "Du xuân vịnh khúc":

Lênh đênh góc bể chân trời.
Nằm gai nếm mật trọn đời vì dân.
Nào ai khuya sớm ân cần.

Già Thu - Thôi được ! Hẹn mai ngày kháng chiến thành công,
Thiện chí ấy của chiến sĩ đồng bào Bác sẽ xem xét.

Cảnh + Vệ - Dạ ! Vâng ạ !

Già Thu - Còn bây giờ, ta đi thôi !

Vệ - Dạ ! Vâng ạ ! *(Chạy vào lấy gậy và ba lô ra, đi cùng Già Thu)*

Cảnh - Ôi ! Thế là Bác đã hứa:
Bao giờ kháng chiến thành công
Cái chuyện vợ chồng Bác sẽ xét ngay.

Hát "Sắp mưa ngâu":

Phấp phới tung bay, cờ đỏ cao bay.
Khắp nơi kiên cường anh dũng, đánh giặc Tây tan tành
Để đời vui, Bác lập gia đình.

Cảnh cũng vào khuất, ông Ké quay trở lại.

Ông Ké - Thế là qua suối mất rồi !
Mình đúng là người trần mắt thịt.
Ông già ấy đúng là Hồ Chủ tịch.
Vậy mà lúc gặp Người, mình chẳng nhận ra ngay.
Không biết vừa rồi mình có nói gì sai,
Hoặc thất lễ với Cụ Chủ tịch.
Ôi ! Thế mới biết vị cha già dân tộc
Đại lượng, bao dung, lại giản dị, khiêm nhường...
Vậy mà... Thiên duyên chẳng chịu tác thành ?
Ngẫm càng trách ông Tơ bà Nguyệt.

Ông Tơ xuất hiện cười:

Ông Tơ - Ơ này ông Ké ơi ! Việc khó tôi đã không làm được.
Chỉ còn trông cậy ở đồng bào, chiến sĩ các vị đấy thôi.

Ông Ké - Kìa ông ! Ông hãy cố gắng giúp chúng tôi,
Xây tổ ấm gia đình cho Cụ Chủ tịch !

Ông Tơ - Vậy thì... ! Chính ông, ông phải làm ông Tơ mới được.

Ông Ké - Tôi phải làm ông Tơ à ! Tôi biết làm thế nào ?

Ông Tơ - Ông phải chọn một người con gái xinh đẹp,
Mà Công, Dung, Ngôn, Hạnh vẹn toàn.
Trước hãy cho theo Vệ quốc đoàn

Làm cấp dưỡng hay làm y tá,
Qua lửa đỏ thử xem vàng đá,
Bấy giờ mới giới thiệu làm cán bộ cơ quan...

Ông Ké - Nếu quả là người đẹp nết ngoan,
Lại đủ tứ đức: Công, Dung, Ngôn, Hạnh...
Lúc bấy giờ...

Ông Tơ - Lúc bấy giờ đã xứng bậc Mẫu Nghi thiên hạ,
Ta sẽ lựa lời tiến cử với Già Thu.
Thế có phải là ông Ké đã làm ông Tơ ?...

Ông Ké - Người như thế biết tìm đâu ra !

Ông Tơ - Tôi đã nhờ cô Hằng Nga tìm giúp.
Nhưng để ân cần dìu dắt,
Ông phải nhận cô gái ấy là con.

Ông Ké - Nhận làm con ? Như vậy...

Ông Tơ - Kia rồi ! Kia rồi ! Cô Hằng Nga đã tới.

Hằng Nga và Nguyệt ra.

Nguyệt - Dạ ! Cháu chào ông Tơ !
Cháu chào ông Ké !

Hằng Nga - Dạ ! Xin thưa với Ké, đây là...

Ông Ké - Là cháu Nguyệt, nhà ở đầu sông,
Cùng một huyện phải đâu người xa lạ !

Ông Tơ - Còn đây ! Cô Hằng Nga giáng hạ
Từ những câu thơ tuyệt diệu của Già Thu,
Theo bóng hình người con gái quê ta,
Duyên thơ ấy muốn nên tình thơ ấy.

Ông Ké - Thế thì hay biết mấy.
Lại có cả chị Hằng giúp đỡ chúng tôi.

Này cháu ! Ta sẽ nhận cháu làm con nuôi,
Rồi xin được theo vào bộ đội.

Nguyệt - Dạ ! Gian khổ hy sinh con dám đâu quản ngại,
Đền đáp ân tình Ké đã thương con.

Hằng Nga - Cùng chung một tấm lòng son,
Mong sao nghĩa lớn vẹn tròn mai sau.
Cánh chim nhỏ khát khao mơ ước
Mang nghĩa tình non nước bay lên.

Ông Tơ - Sáng lòng có ngọn lửa thiêng
Mấy ai biết được khách tiên hay trần !

Hằng Nga - Trao em vẻ đẹp cung Hằng
Để em làm một khuôn trăng giữa đời.

Hát phỏng điệu "Cờn" - (Chầu văn).

Đẹp tình nên nghĩa mình ơi
Để cho hương sắc đất trời trao duyên.
Gắng công sẽ được phỉ nguyền.
Kìa đôi con mắt hạt huyền long lanh.
Miệng cười thắm cả rừng xanh.
Đã thương nhau phải chung tình thiết tha.
Đây người đấy cũng là ta.

Trong khúc hát, một khúc múa diễn tả việc Hằng Nga và dàn đế là những cây rừng làm đẹp cho Nguyệt

Đèn tắt

CẢNH III

Bên cánh rừng tre nứa - Các cô gái đang xách dậu [1] đi hái măng, xuất hiện trong điệu hát "Sắp cổ phong":

Bước (bước) chân em băng ngàn lội suối,
ấy gian nan đã từng
Có thương nhau thì đi hái măng rừng.

Cảnh xuất hiện vẻ như đang tìm kiếm ai.

Cảnh - Mới hôm nào trên đường đi công tác,
Tôi đã gặp một người con gái hái măng.
Có thể là người việc lớn phải cần chăng,
Nên tôi phải gắng tìm gặp lại.

Các cô gái từ trong rừng ra thấy Cảnh liền nấp sau cây, ném sỏi trêu đùa.

Cảnh - Ai trêu tôi đấy ?

(Cảnh nhìn quanh và phát hiện các cô gái trêu mình, và lại ngồi vào tảng đá - Các cô gái ném lần nữa, Cảnh ôm đầu kêu)

---

(1) Một thứ đồ dùng được ken bằng sợi dây ràng ràng.

Ối trời ơi ! Ai ném vỡ đầu tôi rồi !...

Các cô gái - *(Vội ra)* Trời ơi ! Anh có làm sao không ?
Có làm sao không ?

Cảnh chộp lấy tay một cô gái.

Cảnh - Đây rồi ! Bắt quả tang rồi nhá !

Các cô gái - Chúng em chào anh bộ đội !

Cảnh - Chào các cô.

Các cô gái - Trông dáng vẻ ngẩn ngơ trông đợi,
Hẳn là cháy ruột cháy gan.

Cảnh - Các cô... Các cô có thấy một cô gái hái
măng đi qua đây không ?

Các cô gái - Anh nhìn kỹ lại xem.
Không phải một, mà là bốn cô gái hái măng
đấy chứ !

Cảnh - Vâng ! Nhưng mà...

Một cô - "Nhưng mà..." "Nhưng mà"
Em biết anh muốn nói là:
Bốn cô đây, bốn cô măng già.
Còn cô gái ấy hẳn là măng non ?

Cô khác - Ví dụ đấy cũng còn son,
Thì đây quả quyết rằng non, không già !

Cảnh - Chịu các cô rồi đấy !

Cảnh định chạy đi. Các cô gái giữ lại.

Các cô gái - Toan chuồn sớm hả !
Ngồi đây cái đã,
Vội vã làm gì ?
Đã có câu: Mình về ta chẳng cho về

Ta níu vạt áo, ta đề câu thơ.

Cảnh - Thơ thế nào ?

Các cô gái - Quân dân cá nước nghĩa tình
Câu thơ ai viết hộ mình đấy thôi !
"Giọt giọt mồ hôi rơi
Trên má anh vàng nghệ
Anh vệ quốc quân ơi
Sao mà yêu anh thế ! " (1)

Các cô gái trêu Cảnh rồi cười khúc khích. Tốp bộ đội xuất hiện.

Bộ đội - Chào các cô !

Các cô gái - Chào các anh bộ đội, chào anh Quân !

Quân - Cô Quỳnh, cô Dung – Các cô đang bắt nạt đồng chí Cảnh hả ?

Cảnh - Ấy ! Các cụ xưa có câu:
Ba đồng một mớ đàn ông,
Chị bỏ vào lồng, chị xách đi chơi.
Bây giờ, một mình cô độc lẻ loi.
Bốn cô bắt nạt lại đòi thoát chăng ?

Hát "Hề sư cụ":
Nghĩ đi nghĩ lại chi bằng...
Chi bằng chiều luôn cả bốn !
Một cô nấu nướng,
Một cô may vá,

---

(1) Trích thơ Tố Hữu.

Một cô trồng lúa,
Một cô đi rừng.
Đêm về thì !...

Bộ đội Cảnh - Thì sao ?

- (*Tiếp*) Đêm về ngồi giữa bốn cô. Ấy mấy hời chưa ?

Các cô gái đấm vào lưng Cảnh, cười.

Các cô - Này hời này ! Hời này !

Một cô - Anh Quân ! Các anh hành quân đi đâu đấy ?

Sao anh không đến chia tay chị Bưởi của chúng em ?

Quân - Hẹn khi chiến thắng trở về, làm lễ cưới luôn.
Chứ chia tay bây giờ... nhớ lắm.

Một cô - Họ nhà gái chúng em thách cưới bằng một trận đánh thắng.
Nếu không có chút lễ ấy dẫn cưới
Chúng em xui chị Bưởi "Phăng teo".

Cảnh - Im lặng ! Có tiếng máy bay !

Đoàn Quốc - Máy bay "Bà già" ! (1)

Đoàn - Hình như tiếng máy bay "Khu trục" (2) đấy ! (*Với các cô*) Máy bay "Khu trục" nó mới oanh tạc
Còn loại "Bà già" chỉ do thám thôi.

---

(1) Một loại máy bay do thám.

(2) Một loại máy bay chiến đấu

Cảnh - Xa rồi ! Đi xa rồi !...
Này, mình mới nghe được câu chuyện "Bà già" hay "Khu trục" thú vị lắm !
Thật đúng là nụ cười kháng chiến.

Các cô gái - Anh kể cho chúng em nghe có buồn cười không nào ?

Cảnh - Có một hôm, máy bay địch lao vào.
Một cậu thanh niên nhảy xuống hố "tăng xê" [1] ẩn nấp.
Có một bà già tới sau không biết
Lại nhảy dù luôn xuống hố "tăng xê".
Cái váy đen lập tức phồng ra
Chụp gọn anh chàng thanh niên dưới hố.
Anh ta ngạt thở quá,
Vội kêu lên: Ối giời ơi ! Bà già !... Bà già !...
Bà lão bảo ngay: không phải "bà già" mà là "Khu trục" đấy "Khu trục" đấy !

Các cô đấm Cảnh nói:

Các cô gái - Chuyện bịa, tếu ! Không nghe nữa đâu !
Chúng em chào các anh bộ đội nhé !

Cười khúc khích rồi chạy đi.

Quân - Mấy hôm nay, máy bay địch dò la thám thính.
Chắc là đúng như trên nhận định:

---

(1) Hố cá nhân để tránh máy bay bắn xuống.

Giặc có thể mở trận càn lớn đánh lên chiến khu.

Cảnh Quân - Cho nên chúng mình phải hành quân xa ?

- Để kịp tăng cường ra tuyến trước Chặn đứng quân thù, không cho chúng càn lên Việt Bắc, Bảo vệ an toàn tuyệt đối cho Trung ương và Bác

Đoàn - Giữ mãi những ngọn cờ phấp phới tung bay !

Bộ đội *Cùng hát "Sắp đan lồng":*

Để chiến thắng mai ngày,
Ra đi quyết lập công trận này
Để chiến thắng mai ngày.
Quyết đánh cho tan kẻ thù xâm lược,
để biết tay anh hùng,
Để toàn dân phấn khởi tưng bừng
Bác Hồ khen, hạnh phúc vô cùng.

Bộ đội vẫy tay nói vọng vào phía rừng:

Này các cô bạn hái măng ơi ! Cánh mình đi nhá !...

Tắt đèn

CẢNH IV

Lán trại ẩn mình trong một khu rừng rậm rạp tre, nứa. Bưởi trong bộ quần áo chị nuôi bước ra.

Bưởi - Ơ này anh chị em ơi !

Đế - Sao ?

Bưởi - Sáo làm khoai, nó mới sáo làm khoai

Đế - Có món gì mà sáo làm khoai thế ?

Bưởi - Ấy ! Sáo làm khoai có nghĩa là nó mới khoái làm sao !

(*Ngâm*) Những là dày ước mai ao.

Ngày qua tháng lại biết bao thì giờ.

Hát "Hề mồi thắt lưng xanh":

Trông thì chờ.

Bấy lâu nay tôi đây sốt cái ruột tôi trông thì chờ

Cái nỗi lòng tôi nung nấu, đến bây giờ chín cả ước ao.

Nỗi sướng vui, y như lửa bốc nước sôi thì trào!

Sau điệu hát - Nguyệt, Dung, Quỳnh cấp dưỡng ra.

Nguyệt + Dung - Có tin gì mà chị phấn khởi thế ?

Bưởi - Một là: Đơn vị anh Quân vừa đánh tan
trận càn của giặc,
Không cho chúng tiến lên An toàn khu.
Hai là: Thủ trưởng vừa đi dự họp thi đua;
Tổ cấp dưỡng của chúng mình và cá nhân
đồng chí Nguyệt được tuyên dương đấy !

Cả 3 cô - Ôi ! Thế thì vui biết mấy.
Chị em ta thêm phấn khởi tự hào.

Bưởi - Còn phải phấn đấu làm sao,
Để được nhận thư của Bác Hồ khen ngợi.
Chị em ta được theo vào bộ đội.
Áo giáp xông pha nơi tro bụi không sờn.
Nào nồi đất, nồi đồng, chảo gang, sanh đồng,
Nào dao rựa, dao bầu, dao bài, dao găm,
dao díp,
Tay chúng ta dùng như nữ tướng ngày xưa
vung đao múa kích,
Còn cái chuyện đánh sanh, dẹp thớt là việc
thường ngày.
Dù chị em ta đã được tuyên dương đợt này,
Cũng phải củng cố lập trường để phát huy
hơn nữa.

Bưởi lên giọng, huấn thị cho các chị em:

Trước tiên là các em phải hiểu rõ, nhớ kỹ:
Kháng chiến trường kỳ, chia làm ba giai
đoạn: Phòng ngự, cầm cự, rồi tổng phản công!

Bây giờ chúng ta đã tiến sang giai đoạn
"cầm cự" rồi, phải phấn khởi nghe không?
Cho nên càng phải góp công mình vào...
công cuộc kháng chiến kiến quốc !
Ở đây, kỷ luật nghiêm khắc.
Phải tuyệt đối tránh mọi khuyết điểm, lỗi lầm:
Chẳng hạn như chị em ta:
Làm nhiệm vụ nuôi quân là cũng phải hết
sức trong sạch.

Quỳnh - Đi chợ mua rau, mua thịt,
Không được tính gian, giá tám bảo mười.

Dung - Không được mượn cớ làm bếp mà ăn hơn
mọi người,
Miếng ra miếng vào, miếng dưới đất rồi
miếng trên thớt.

Bưởi - Không được mượn cớ nếm náp,
Mà miếng ngon ăn trước nghe chưa ?

Nguyệt - Vâng ạ !

Bưởi - Ở đây, phụ nữ chỉ có mấy chị em chúng ta.
Còn bộ đội toàn là nam giới.
Cho nên từ đi đứng vào ra đến nhời ăn
tiếng nói
Phải chín chắn, dịu dàng.
Con mắt không được liếc ngang.
Miệng cười không được toe toét !
Nếu như không giữ cho đẹp cái nết,
Thì cái vẻ đẹp người cũng vứt, nghe không?

Nguyệt - Vâng ạ !

Bưởi - Phải đề phòng tính xấu của đàn ông.
Họ lợi dụng bông đùa, cợt nhả.
Không nói chua như chanh, như mẻ.
Cũng không ngọt nhạt, ỡm ờ !
Phải giữ thân từng phút từng giờ.
Rơm bén lửa, là cháy bùng ngay đấy !

Nguyệt - Vâng ạ !

Bưởi - Còn đối với cấp trên: Mệnh lệnh
thì chỉ đâu đánh đấy.
Nhưng ngoài nhiệm vụ thì chớ có chấp hành!
Dù sợ oai hay nhẹ dạ, nể tình,
Đều có thể đau lòng, sượng mặt.
Nếu "phòng ngự" chuyện ấy không chặt,
Hở cơ là họ "phản công" ngay.

Nguyệt - Dạ ! Thưa chị ! Em tưởng là chỉ lo kháng
chiến đánh Tây.
Chứ còn "Cảnh giác" với cả cấp trên thì...
Em là em khó "phòng ngự" lắm ạ !

Bưởi - Trông kìa, trông kìa ! Trông cái bộ nhà
cô hai mắt cứ lúng la lúng liếng,
Thì cấp trên thành cấp dưới như chơi.
Không khéo tôi lại phải trả cô em về chỗ
chú Cảnh thôi,
Chứ người đẹp thế này, khó phòng ngự
thật đấy !

Nguyệt - Nghĩ vậy thôi, chứ những lời chị nói,

Em xin hứa là khắc cốt ghi tâm.

Bưởi - Tốt ! Nhưng mà tôi phải ra bài tập thử cô xem:
Bây giờ giả dụ như có cậu trêu cợt em thế này, em thử đối đáp lại cho chị coi nhá !
Nghe đây ! (*Hát ví*):
Ba đồng một chục hồng ngâm.
Yêu em anh chỉ muốn cầm cổ tay.

Nguyệt - Vâng ! Em xin đáp là:
Ba đồng một mớ ớt cay.
Ăn ớt thì được, cổ tay chớ cầm.

Bưởi - Giỏi ! Thế là được !
Thôi, bây giờ chị phải đi chuẩn bị cho lễ cưới tối mai.
"Vui duyên mới không quên nhiệm vụ" !
Các em ở nhà giúp chị.
Xắn tay lên gọt bí băm bầu.
Bầu bí chị để kia kìa !
Chị đi nhá ! Giúp chị nhá !

Ba cô - Vâng ạ !

Dung - Chị cả đi rồi, chị hai làm thủ trưởng.
Nào theo tớ phân công:
Quỳnh sắp bát đũa chia cơm.
Nguyệt chuẩn bị bữa chiều, băm bầu gọt bí.
Phải tưng bừng khí thế,
Vừa làm vừa hát cho vui.

Các cô hát "Lên núi Thiên Thai":

Mừng tin chiến thắng nơi nơi.
Đánh tan quân giặc sáng ngời non sông.
Sắp tới (đông) thu đông,
Đốt bừng thời sáng thêm lửa bếp
để góp công em diệt thù.

Dung và Quỳnh vào khuất. Còn lại mình Nguyệt. Già Thu ăn mặc như một ông Ké cùng Cảnh và Vệ đi tới.

Già Thu - Kìa, các cháu !

Các cô - Chúng cháu chào Ké ạ !

Già Thu - Các cháu ! Các cháu có thể tạm nghỉ giải lao một lát được không ?

Các cô - Dạ thưa Ké...

Cảnh - Ké đây là cán bộ của Mặt trận Việt Minh,
Muốn hỏi chuyện các cô về tình hình bếp ăn của cơ quan đơn vị,
Để còn vận động đồng bào ủng hộ,
Lương thực, thực phẩm góp phần nuôi quân.

Già Thu - Các bữa ăn hàng ngày, Ban chỉ huy đơn vị có cấp cho nhà ăn đủ định lượng không ?

Dung - Thưa Ké, Ban chỉ huy vẫn cấp đầy đủ ạ !

Nguyệt - Dạ, thực phẩm mua ngoài chợ,
Rồi lợn gà do đơn vị tăng gia.

Quỳnh - Cán bộ chiến sĩ vẫn được ăn no,
Ngày chủ nhật còn có khi cải thiện.

Già Thu quan sát.

Già Thu - Tốt lắm ! Ờ, các cháu siêng năng cần kiệm,

Lại đảm bảo vệ sinh nơi bếp núc, nhà ăn.
Các cháu làm giỏi nhiệm vụ nuôi quân.
Ké sẽ đề nghị với cấp trên khen ngợi.

Các cô - Chúng cháu cảm ơn Ké ạ !

Già Thu - Ờ, còn cháu (*Với Nguyệt*) Ké trông ngờ ngợ
Giống một người Ké đã từng quen.
Có phải bố cháu tên là Nông Quốc Kiên ?

Nguyệt - Dạ vâng ạ !

Già Thu - Nhà ở bên sông Cầu, bản Hiệp.

Nguyệt - Dạ vâng ạ.

Già Thu - Còn cháu, tên là Nguyệt phải không ?

Nguyệt - Dạ thưa vâng. Nhưng... sao Ké lại biết tên bố cháu ạ ?

Già Thu - Đã có một lần bố cháu làm nhiệm vụ
Đưa Ké đi qua một đoạn đường rừng.
Ké đã hỏi han về chuyện gia đình,
Cho nên Ké mới nhận ra, gương mặt cháu mười phần giống bố.

Nguyệt - Dạ vâng, bản làng ai cũng bảo thế.

Già Thu - Bố cháu đang làm gì? Có mạnh khoẻ không?

Nguyệt - Dạ thưa... Bố cháu đã hy sinh
Từ trước khi nước nhà độc lập.

Sử rầu:

Thoắt đã trải tám năm dài ly biệt,
Phận mồ côi chẳng được ấm tình cha.
Vì quê hương xa mẹ, xa nhà,
Thương những lúc sương sa gió lạnh.

Già Thu - (*Trầm tư giây lát*) Làm cách mạng, giành tự do, độc lập,
Biết bao người đã phải hy sinh.
Nhưng rồi đây, đánh thắng giặc Pháp, ta sẽ lại sống yên vui trong một đại gia đình.
Sớm hôm đầm ấm nghĩa tình quê hương.

Dung + Quỳnh - Quản gì năm nắng mười sương,
Bản làng đùm bọc yêu thương chúng mình.
Hát "Đào liễu một mình":
Đầm ấm biết bao tình
Quê hương ta bấy lâu cùng nhau đầm ấm biết bao tình.
Kia ngàn cây xanh kia dòng suối nhỏ (mà để) như hình bóng cha.
Ngọt bùi năm tháng khoai sắn nuôi ta.

Già Thu - Cháu Nguyệt ! Các cháu ! Các cháu hãy gắng công tác
Để xứng đáng là những đứa con của liệt sĩ Quốc Kiên !

Dung + Quỳnh + Nguyệt -Dạ, chúng cháu xin hứa ạ!

Già Thu - Chú Cảnh này, chú vào gặp Ban chỉ huy cho biết là cấp trên đã đến kiểm tra nhà ăn
Và..:. bảo các chú ấy phải quan tâm giúp đỡ cháu Nguyệt. *(Cảnh đi).*

Cảnh - Dạ vâng ạ !

Già Thu - Chú Vệ ! Ta đi thôi !
Ké chào các cháu !

Các cô - Chúng cháu chào Ké ạ !

Già Thu cùng Vệ đi khuất.

Phía sau, ông Ké vừa tới.

Ông Ké - Ô kìa Nguyệt !

Nguyệt - Bố !

Các chị ơi ! Có bố em đến thăm đấy !

Dung + Quỳnh - Dạ ! Chúng cháu chào Ké ạ !

Ông Ké - Chào các cô ! Nhân thể hôm nay đi họp mặt trận Việt Minh,
Tôi ghé qua thăm chị Bưởi và các cô, và hỏi về tình hình công tác của em Nguyệt.

Dung - Dạ ! Em Nguyệt rất ngoan, công tác tích cực,
Nhanh chóng thành thạo kỹ thuật nấu ăn.
Lúc lên rừng tranh thủ hái măng,

Quỳnh - Khi xuống suối dẻo dai gáng nước,
Hát hay lại hay hát,
Biết câu Then, lại biết cả điệu Chèo.

Ông Ké - Ấy ! Chị cứ khen em nó quá nhời.
Dễ lại sinh ra chủ quan tự mãn đấy.

Dung + Quỳnh - Hôm mới vào nhác trông bạn ấy,
Chúng cháu cho là mấy bữa phải về ngay.

Hát "Đường trường vị thuỷ":

Gió thoảng mây bay
Trông cô em dường phất phơ gió thoảng mây bay.

Khéo nhìn đôi con mắt (ấy mấy để)
bàn tay vụng làm.

Nguyệt - *(Tiếp)* Quen trải những áng vàng,
Nơi thôn quê từng khéo tay, quen trải
thóc vàng,
Khó chi nơi bếp núc, chịu làm em đã quen.

Ông Ké - Cảm ơn các chị đã giúp em !
Vạn sự khởi đầu nan, như thế là rất tốt.
Nguyệt con, con phải chịu khó, chịu khổ
nghe không ?
Muốn được tin yêu, không có gì bằng phải
công tác cho thật tốt.
Thôi, bây giờ bố phải về. Tôi xin phép các
chị tôi về. Cho tôi gửi lời cảm ơn chị Bưởi nhé.

Dung - Dạ ! Ké về ạ !

Tiếng kẻng ăn cơm điểm một hồi.

Dung - Cơ quan đã nghỉ ăn cơm,
Chúng mình tranh thủ hội ý một lát.
Ngày mai chị Bưởi, anh Quân tổ chức.
Chúng mình lo tặng phẩm có nên chăng ?

Quỳnh - Ai có sổ, tặng sổ. Ai có khăn, tặng khăn.

Nguyệt - Nếu không có sổ, không có khăn thì...

Dung - Thì Nguyệt cứ hát tặng một bài hát hay
là được.

Bưởi - *(Gọi từ xa)* Các cậu ơi ! Các cậu ơi ! Có
tin đột xuất đấy !

Các cô - Có tin gì thế chị ?

Bưởi Một là [1]: Liên Xô - Trung Quốc tiếp tục viện trợ cho ta.
Hai là [2] : Khắp chiến trường ta thắng địch thua,
Ba là: Sản xuất tăng gia ngày càng tấn tới.
Vậy cho nên, căn cứ vào tình hình trong nước và thế giới,
Mình với anh Quân đã quyết định, hoãn ngay lễ cưới ngày mai !

Các cô - Sao lại hoãn ?... Sao lại hoãn ?

Bưởi - Tình hình mới, nhiệm vụ mới:
Đơn vị anh Quân đã được điều động bổ sung,
Tập trung lực lượng để chuyển sang giai đoạn tổng phản công.
Hoãn cưới để anh Quân ra trận.
Đêm nay sẽ có cuộc liên hoan lửa trại.
Các cậu hãy cùng mình đến chia tay các anh ấy có được không ?

Các cô - Nhất trí !

Bưởi - Nhưng mà đường đi xa đấy,
Mãi tận bản Hạnh Hoa cơ.

Các cô - Xa mấy chúng em cũng đi.

Bưởi - Thôi ! Vào việc ngay, để chiều tối chúng ta đi cho sớm !

---

(1) + (2) Cách nói phổ biến thời kháng chiến chống Pháp.

Nguyệt, Dung, Quỳnh vào, còn lại
Bưởi. Bưởi giở khăn tay ra.

Bưởi - Ôi ! Khăn hồng thêu ghép trái tim.
Chữ hoa lồng giữa cánh chim hoà bình [1].
Để anh nhẹ bước quân hành,
Ngày vui gác lại vẫn thắm tình thuỷ chung.
Anh đi, ngày tháng chờ mong.
Anh về mang cả chiến công theo về
Vào hát "Luyện năm cung":
Lời đã hẹn thề – Bao nỗi nhớ thương.
Giếng nước quê hương
Đã từng đôi bóng sáng gương soi lòng.
Người ơi em đợi chờ
Năm tháng có ngại ngần chi.
Nhớ lúc anh đi, lời anh đã dặn, còn ghi khắc trong lòng
Trông theo bóng quân hành
Chờ tin thắng trận sắt son tình thuỷ chung.

Hết bài hát Nguyệt ra.

Nguyệt - Chị Bưởi, chị Bưởi ơi !
Em chưa hề nghĩ đến chuyện chồng con.
Nhưng em hiểu nỗi lòng của chị.

Bưởi - Chị chẳng buồn đâu em ạ.
Nỗi niềm xao xuyến chút thôi.

---

(1) "Mốt" khăn thêu tặng người yêu của thanh niên thời kháng chiến chống Pháp

Nguyệt - Đã từng lửa tắt cơm sôi
Chị em mình bên nhau sớm tối.
Biết chẳng thể nào thay được anh ấy.
Nhưng chúng em đã yêu quí chị vô cùng.

Bưởi - Cảm ơn em đã quan tâm đến chị.

Cảnh trở lại, vẻ rất vui.

Cảnh - Nguyệt ! Chị Bưởi ! Xin báo một tin vui:
Hội nghị thi đua khối các cơ quan
Đã nhất trí suy tôn Tổ cấp dưỡng của chúng ta đây là một trong năm đơn vị xuất sắc.
Riêng cô Nguyệt đã được cử vào Đoàn đại biểu lên báo công dâng Bác.
Cô Nguyệt có được thành tích này là nhờ chị Bưởi và các chị em đây giúp đỡ tận tình.

Nguyệt - Dạ ! Vâng ! Nhờ chị Bưởi và các chị đây chứ em thì...

Cảnh - Cô Nguyệt ! Được gặp Bác là niềm vinh dự lớn.
Mong cô hãy hết sức cố gắng,
Để có thể gánh vác nhiệm vụ vinh quang và nặng nề hơn.
Đây ! Tôi đã nhận chuyển giúp giấy triệu tập cô đến địa điểm tập trung.
Giờ xin phép gặp chị Bưởi để trao đổi công tác.
Mời chị đi gặp các đồng chí trong cơ quan.

Cảnh và Bưởi vào khuất.

Nguyệt - Ôi ! Được lên gặp để báo công dâng Bác.
Thật là vinh dự biết bao.
Ai mà không mơ ước khát khao,
Mong có được một lần gặp Bác.
Nghe nói, giời sinh ra Người là để cứu dân,
cứu nước,
Nên đôi mắt của Người sáng rực như sao.
Chị Hằng ơi ! Chị ở nơi đâu ?
Niềm vui lớn có lẽ nào vắng chị !...

Hằng Nga - *(Nói vọng ra):* Nguyệt ơi ! Chị vẫn là
Hằng Nga giáng hạ.
Từ những câu thơ tuyệt diệu của Già Thu.

Nguyệt - Chị Hằng ơi ! Vinh dự này là thực hay mơ ?

Hằng Nga - Là thực đó, mà cũng là mơ đó.
Hạnh phúc nào hơn thế Nguyệt ơi !

Nguyệt - *Ngâm Sổng:* Niềm vui phơi phới
Mơ ước bao đời
Cờ bay đỉnh núi
Gió lộng ngàn khơi
Đường lên hạnh phúc người chỉ lối.
Tình đời trải rộng khắp muôn nơi.

Nguyệt quì xuống hướng về phía xa ngưỡng vọng và tôn kính.

Đèn tắt

CẢNH V

Bên lán ở và làm việc của Già Thu.
Vệ đang đứng lặng lo âu.
Bài hát đồng ca như tiếng của núi rừng vọng lại.

Bác thương yêu mọi gia đình,
Trăm năm bóng lẻ riêng mình Bác ơi !
Bác thương yêu mọi cuộc đời,
Chẳng dành riêng lấy một lời cùng ai.

Nguyệt bưng rổ cam nhỏ cùng Cảnh đi tới.

Cảnh - Đồng chí Vệ !...

Vệ - Đồng chí Cảnh !...

Cảnh - Đồng chí trực ban tiếp.
Tôi có việc đột xuất, chưa thể thay phiên.
Các đồng chí khác cũng đã thức nhiều đêm.
Vệ cố gắng, đến khuya, cùng lắm là đến khuya mình sẽ về thay cậu.

Vệ - Cậu đi đâu vậy ?

Cảnh - Đi lên rừng tìm một thứ lá cây.

Đã điều trị bằng thuốc Bắc, thuốc Tây,
Bệnh của Bác chưa chuyển được mấy.
Có một ý kiến mới:
Dùng bài thuốc cổ truyền của đồng bào
miền núi chúng ta.
Chuyện Bác ốm không được để lộ ra.
Cho nên... Mình xin được lên ngàn tìm
cây thuốc quí.
Ông nội mình xưa biết nhiều thứ lá.
Mình đã từng theo ông đi hái thuốc trên ngàn.

Nguyệt - Chiều tối phải lên rừng.
Anh nhớ cẩn thận đấy.
Chọn đúng lá mà hái.
Nhớ rõ đường mà về.

Vệ - Mình trực ban thay, cậu không phải lo gì.
Cậu đi đi, rồi mau mang lá thuốc về sắc
cho Bác uống.

Cảnh - Mình đi nhé !

Vệ - Ừ ! Cậu đi đi !...

Nguyệt - Em được phép chuyển quà của bà con
dân bản.
Có ít cam ngon, em có thể mang vào mời
Bác được không ?

Vệ - Theo yêu cầu chuyên môn.
Chưa được vào thăm Bác.

Nguyệt - Ôi ! Cầu mong sao anh Cảnh lên ngàn tìm
được ngay lá thuốc

Cho cái bệnh chẳng còn, cái hạn chóng qua.
Trăng ngàn ơi ! Trăng ngàn ơi hãy sáng lên đi,
Cho anh Cảnh lên ngàn tỏ lối.
Cây thuốc quí đừng nấp trong bóng tối,
Hãy cứu bệnh cho Người mau khoẻ lại
cây ơi !

Hát "Vãn cầm":

Cầu phật khấn trời
Xin rằng có thương dân nước, hãy giúp
Người nạn qua.

Nguyệt (*Nói*) - Anh Vệ !...
Quả cam nhỏ nhưng tình dân tha thiết.
Bác yếu đau xin có chút ngọt ngào.
Xin anh hãy cho em được vào.
Không thấy Bác, em yên lòng sao được.
Đứa con nhỏ biết cha già yếu mệt,
Có lẽ nào không được chăm nom.

Vệ - Theo yêu cầu chuyên môn...
Thôi được !... Nhưng phải im lặng, đi nhẹ
nhàng đấy nhá !

Nguyệt - Vâng ạ !

Nguyệt và Vệ đi vào khuất. Hằng Nga cùng dàn đế là cây rừng xuất hiện.

Dàn cây - Chị Hằng ơi ! Già Thu yếu, bệnh tình chưa
thuyên giảm
Cho nên Người không thể làm thơ...

Hằng Nga - Không ! Hằng Nga chung một nỗi âu lo,

Nên xuống để mong Người chóng khoẻ,
Cùng thao thức, lắng nghe từng hơi thở,
Cầu chúc cho Người vạn sự bình an.

Dàn cây - Bác yếu mệt toàn dân không được biết.
Nhưng những người gần gũi Bác là dân.

Một cây - Một anh vệ quốc quân như muôn ngàn anh vệ quốc quân.

Một cây khác - Một cháu gái, như muôn ngàn cháu gái.

Dàn cây - Bác đến nơi nào, có tình dân ở đấy.
Chiến sĩ đồng bào nghĩa nặng tình sâu.

Hằng Nga - Nhớ cảnh người khi xưa:
"Ngoại cảm trời Hoa cơn nóng lạnh.
Nội thương đất Việt cảnh lầm than" (1)
Cho nên:
"Một canh, hai canh, lại ba canh
Trằn trọc băn khoăn giấc chẳng thành.
Canh bốn, canh năm, vừa chợp mắt
Sao vàng năm cánh mộng hồn quanh" (2)

Nguyệt ra, tay áo chấm nước mắt.

Hằng Nga - Nguyệt ! Em đừng khóc nữa !

Nguyệt - Chị Hằng ! Chị Hằng ơi !
Mới hôm nào như nhà thơ đã viết:
"Không gì vui hơn mắt Bác Hồ cười,
Quên tuổi già vui mãi tuổi đôi mươi" (3)

---

(1) + (2) Trích thơ Hồ Chí Minh

(3) Trích thơ Tố Hữu.

Vậy mà, mấy hôm nay vầng trán đẫm mồ hôi.
Vắng giọng nói ân cần ấm áp.

Dàn cây Suối trong bỗng ngừng tiếng hát.
Núi Hồng đứng lặng lo âu.

Nguyệt - Em cầm lòng được sao ?

Hằng Nga - Em phải bình tâm mới được.

Nguyệt - Cảm ơn chị đã giúp em có đủ tinh thần,
có thêm sức lực.
Em chỉ muốn được chính mình sắc thuốc,
bưng canh...
Thôi ! Chị hãy lên ngàn soi ánh trăng thanh
Giúp anh Cảnh rẽ tìm cây lá thuốc.

Hằng Nga - (*Nhắc lại*) Chị hãy lên ngàn soi ánh
trăng thanh
Giúp anh Cảnh rẽ tìm cây lá thuốc.

Dàn cây - Rồi chị sẽ được nghe bài thơ của Bác,
Lại có trăng vàng bát ngát những dòng xuân.

Hằng Nga cùng dàn cây rừng từ từ vào khuất. Vệ từ trong phía lán ra vẫn vẻ lo âu.

Nguyệt - Anh Vệ ! Bác có dùng cam không ?

Vệ - Cam dẫu ngọt nhưng miệng Người
đắng chát.
Bát cháo thơm ngon còn bỏ lại bên giường.
Bác đã bảo mời các chú ở Trung ương
Đến nghe Bác dặn dò việc nước.
Cứ như là Người đã biết trước,
Có thể Người vĩnh biệt non sông.

Nguyệt - Trời ơi ! Bác ! Bác ơi !...

Vệ - Có thể nào Bác phải ra đi,
Khi cả nước đang trường kỳ kháng chiến.
Chỉ mong Bác có tình riêng đầm ấm
Vậy mà chưa kịp có ngày vui thì...
Trời cao ơi, không thể phụ lòng dân !

Hát "Trần tình":

Muôn người cậy trông điều nghĩa điều nhân.
Non sông còn đang đánh giặc, khó khăn muôn vàn,
Thương người chèo chống giang san.

Nguyệt - (*Tiếp*) Chèo chống giang san
Lẽ đâu nước mất nhà tan sao đành,
Muôn nỗi dân tình, có thấu chăng trời xanh!

Trong bài hát, Vệ vào phía lán Bác - Ông Ké tới trong lúc Nguyệt ngồi lo âu.

Ông Ké - Kìa ! Nguyệt con !...

Nguyệt - Bố ! Bố ơi !...

Ông Ké - Ơ kìa, có chuyện gì vậy con, hãy nói cho bố biết !

Nguyệt - Bố ơi !... Bác Hồ ốm nặng...

Ông Ké - Trời ơi ! Cụ Hồ !...

Toan chạy vào Vệ ra ngăn lại.

Vệ - Dạ ! Chào Ké !
Xin Ké hãy hiểu cho:
Ngoài những người có nhiệm vụ ra,
Không ai được vào nơi Bác ở.

Ông Ké - Nhưng tôi muốn được nói cùng Chính phủ
Rằng bà con dân bản sẵn sàng,
Xin đổi ngay sinh mệnh của mình
Để Cụ Hồ được bình an mạnh khoẻ !

Vệ - Dạ ! Xin cảm ơn Ké !
Các giáo sư, bác sĩ cũng đang cứu chữa tận tình.
Ai cũng sẵn sàng hy sinh cả tính mệnh của mình
Vì Bác cũng là vì dân tộc.
Ké hãy bình tâm, mong Ké hiểu cho, sức khoẻ của Bác cũng là điều bí mật.

Ông Ké - Tôi hiểu !... Đồng chí cứ yên tâm.
Tôi hứa sẽ giữ gìn bí mật.
Thì ra sức khoẻ của Cụ Chủ tịch
Liên can đến vận mệnh toàn dân.
Cho nên, mình mới thấy bồn chồn trong dạ không yên.
Nhưng... Biết làm gì ? Bố có thể làm gì hả Nguyệt ?

Nguyệt - Bố ơi ! Các giáo sư, bác sĩ vẫn luôn túc trực.
Thượng Bác, bố con mình chỉ biết cầu mong, lo lắng, đợi chờ thôi...

Ông Ké - Trời ơi !...
Con bệnh đang muốn cướp Người đi mà mình chịu bó tay.
Cũng hận thay, một ông Ké chẳng hơn gì

đứa nhỏ !

Quay đi, ngồi xuống tảng đá khóc.

Nguyệt - Kìa bố !... Bố ơi !... (*Khóc nức nở*)

Vệ - (*Cũng chấm nước mắt và ngẩng lên*):
Ôi !... đồng chí Cảnh đã về !...

Cảnh ra mang theo một túi lá thuốc

Cảnh - Chào Ké !... Các đồng chí ơi !...
Nhờ có ánh trăng ngàn mà tìm được tới nơi.
Hái ngay một túi đầy lá thuốc.

Vệ - Bệnh tình của Bác hiện đang nguỳ cấp,
Hãy mang lá vào cho dược sĩ mau lên !

Cảnh - Ờ !... (*Mang lá thuốc vào khuất*)

Ông Ké - Cách chữa bệnh bằng lá thuốc Nam,
Nhiều khi cũng thần kỳ công hiệu.

Vệ - Giờ mới có dược liệu,
Còn đợi kiểm tra cân nhắc kỹ càng.
Sinh mệnh của Bác là hệ trọng vô cùng.
Nên việc dùng thuốc Nam phải chờ sau hội chẩn.

Cảnh từ trong ra, vẻ trầm lặng.

Vệ - Đồng chí Cảnh ! Thế nào rồi ?

Cảnh - Các dược sĩ còn đang thử độc, kiểm tra.
Bài thuốc này trong cuốn sách chép tay của các lương y
Nhưng... Các giáo sư, bác sĩ chưa ai qua một lần sử dụng.
Chữa bệnh cho Bác là việc hệ trọng,

Cho nên các giáo sư, bác sĩ còn đang lo lắng, băn khoăn.

Ông Ké - Ờ ! Ở gần nhà tôi có một ông lang.
Nhưng... bệnh nặng lại không chữa được.
Giá như ngày xưa mà mình chịu học
Thì bây giờ có ích cũng nên.

Vệ - Biết tìm đâu ra thầy lang
Đã nhiều năm quen dùng bài thuốc ấy !

Nguyệt - À ! Gần bản Thi có một bà lang
Cả vùng đều lấy thuốc của bà ấy.
Em còn nghe nói, có lần bà đã được mời vào chữa bệnh cho một chú ở Trung ương.

Cảnh - Có bà lang thì hay biết mấy !

Nguyệt - Vậy thì để em băng rừng đón gấp về đây !

Vệ - Trăng sắp lặn, đường rừng lại lắm chông gai ?

Nguyệt - Em đi được ! Phải đón gấp bà lang về đây mới được.

Nói xong Nguyệt chạy đi. Ông Ké chạy theo.

Ông Ké - Nguyệt ! Nguyệt !... Đợi bố với !

Tắt đèn

CẢNH VI

Nhà ông Ké bên cạnh rừng - bà vợ ông Ké đang mong ngóng chồng.

Bà Ké - Ông Ké nhà tôi bận việc dân việc nước
Dễ đến quên cái lối về nhà.
Hôm trước đã lên tới tận rừng già,
Có cán bộ yếu đau phải đi tìm thuốc.
Mặt trận Việt Minh đã giao công tác
Chẳng biết có làm tròn nhiệm vụ hay không?

Vào "hát Then cải biên"

Sớm hôm ngóng trông người về,
Người về chăm con giúp vợ, chứ có mong chi được nhiều đâu
Đã thương nhau nắng xế khi nhạt chiều...
vẫn cứ thương thôi...

Nụ đeo tay nải đen bước vào.

Nụ - Dạ ! Cháu chào bác ạ !

Bà Ké - Ờ ! Chào chị !

Nụ - Dạ thưa bác ! Cháu ở dưới xuôi lên,
Buôn bán thuốc lào, nhân thể tìm người nhà trong bộ đội.

Bà Kế Buôn bán thuốc lào... ?
Tìm người nhà trong bộ đội ?...

Nụ Dạ ! Vâng ạ !

Bà Kế *(Tự nhủ)* Buôn bán thuốc lào lại dò la bộ đội,
E chừng quân gián điệp Việt gian đây.
Quay lại nói với Nụ:
Chị ơi ! Thế là chị chẳng gặp may.
Bán thuốc lào thì... Ông Ké nhà này
không nghiện.
Còn bộ đội thì... theo Cụ Hồ đi kháng chiến
Nào tôi có biết họ ở đâu, đi đâu.
Chị tìm hỏi người khác xem sao,
Chứ tôi thì: Không biết, không nghe,
không thấy !

Nụ Dạ thưa bác !

Bà Kế Ờ... thật đấy.

Nụ *(Tự nhủ)* Không biết, không nghe,
không thấy ...
Bốn năm người đều nói một câu.
Hình như họ bảo nhau
Giữ bí mật, đề phòng gián điệp.
Em nhớ thương chồng từ xuôi lên ngược,
Phải luồn sau lưng địch qua vùng giáp gianh.
Biết làm sao mà gặp được anh.
Núi biếc một mầu, rừng xanh bốn mặt.
Quay vào với vợ ông Ké:

Bác ơi ! Cháu không phải Việt gian, gián điệp,
Chỉ đi theo mấy bà buôn chuyến lên đây.

Hát "Nhịp đuổi":

Chồng đi bộ đội đánh Tây.
Thương chồng cháu phải lên đây tìm chồng.
Tưởng đâu như lửa đốt trong lòng.

(*Quay vào gọi*) Bác ơi ! Bác ơi !...

Bà Ké - Tôi đã nói rồi mà, không biết là không biết.

Nụ Dạ ! Cháu có giấy thông hành của Uỷ ban xã cấp.
Cháu xin đưa bác đọc làm tin.

Bà Ké - Thôi thôi ! Cái chữ nhìn chưa quen,
Không đọc được đâu nhá.
Nói cho mà biết chứ:
Cứ đến Uỷ ban kháng chiến mà hỏi tin chồng là sẽ tìm ra...

Nụ - Vâng ! Cháu đi ạ ! (*Đi khuất*)

Bà Ké - Trông vẻ người cũng tinh khôn đấy.
Mà... Ông Ké nhà mình đã dặn là phải nhớ ba không.

Bà con dân bản kéo vào.

Dân bản - Chào bà Ké ! Ông Ké đã về chưa ?

Bà Ké - Lại đi đâu từ sớm hôm qua.
Ngóng trông mãi giờ còn chưa thấy.

Dân bản - Chúng tôi mang gạo tiết kiệm đóng góp để nuôi quân.

Bà Ké - Ờ ! Các bác cứ để vào trong kia.

Lát nữa ông Ké về, tôi sẽ bảo ghi vào sổ sách.

Bà con dân bản đem gạo vào khuất.

Tiếng hát vang lên điệu "Sắp qua cầu".

Các cô gái gánh thóc xuất hiện trong điệu hát:

Quê ta mừng vui nương lúa chín
Chắc hạt vàng bông
(Ơi à) Thuế nông (ấy là tình dân)
Thuế nông ta đóng nuôi quân diệt thù
(ta diệt thù)
Nuôi quân diệt thù giành lại non sông.

Bà con từ trong ra, cười nói với nhau:

Bà con - Kìa ! Các cháu gái quê ta đang gánh thóc đi đóng thuế nông nghiệp đấy !
Vào đây uống nước đã các cháu ơi !

Các cô gái gánh thóc vào sân nhà bà Ké nghỉ giải lao. Bà Ké mang nước ra mời.

Bà Ké - Các cháu ! Các cháu uống nước đi rồi còn đi tiếp.

Các cô gái - Cháu xin ! Bây giờ chúng cháu phải đi tiếp kẻo muộn ạ !

Các cô gái vội vã gánh thóc đi tiếp trong điệu hát "Sắp qua cầu" điệp lại.

Một bà - Này ! Lại còn chuyện bộ đội về bản
Chúng tôi sang hỏi xem, ta đón tiếp bộ đội thế nào đây ?

Bà Ké - Ấy ! Phải bí mật, nói nhỏ thôi.
Coi chừng có gián điệp mò về các bản.

Nó dò la lảng vảng,
Giả làm dân buôn bán thuốc lào.

Một ông - Bọn Việt gian, gián điệp đố dám mò vào.
Đây là A.T.K. tức là An Toàn khu, các ngả
đường đều canh gác cẩn mật.

Một bà - Bản mình ở A.T.K. thật.
Nhưng cứ là cảnh giác vẫn hơn.

Bà Ké - Đấy ! Vừa có một chị đeo tay nải đen
Vào đây rao bán thuốc lào, hỏi dò bộ đội đấy.
Tôi không biết, không nghe, không thấy !...
Mình "ba không" là chị ấy phải đi thôi.

Một bà - À ! Chị ấy vừa mới hỏi thăm tôi
Hỏi đường tới Uỷ ban, nhưng mình chẳng nói.

Một ông - Thế thì phải theo dõi chị ấy
Hay là báo Công an – Du kích kiểm tra.
Không phải kẻ gian, thì giúp người ta.
Chứ ở dưới xuôi lên còn lạ thung lạ thổ,
Biết nhờ ai nơi ăn chốn ngủ...

Một bà - Cái nhà ông này ! Mới nghe nói đến phụ
nữ là đã rủ lòng thương...
Ông mà hoạt động ở vùng địch hậu, thì chắc
hẳn là mắc kế mỹ nhân.
Này ! Đã cảnh giác là không mềm lòng thế được.

Một ông - Thôi ! Không nói chuyện gián điệp !
Hãy bàn nhau đón tiếp quân ta.
Ông Ké Trưởng ban Mặt trận vắng nhà.
Thì chúng mình phải phát huy dân chủ,

Nhường chỗ tốt cho bộ đội ngủ,
Ủnghộ lợn, gà, khoai sắn để nuôi quân.

Một bà - Phải tổ chức liên hoan,
Cho thắm tình cá nước.

Một ông - Còn cô con gái nào bà cứ đem gả nốt
Cho các anh bộ đội Cụ Hồ !

Mọi người cười vang - Một bà phát hiện:

Một bà - Kìa ! Ông Ké đã về !

Bà con - Ông Ké đã về !

Bà Ké - Ông đi đâu lâu thế ! Dân bản đang chờ !

Ông Ké - Bà con cứ vào đây đã...
Tôi đang phải góp phần lo một việc đại nghĩa !

Bà con - Việc đại nghĩa ? Là việc gì ?

Ông Ké - Là lo cho hạnh phúc của một người
Đã tận tuy suốt đời vì dân vì nước.
Người chỉ mong đánh thắng giặc Pháp
Để dân mình có hạnh phúc, tương lai !
Hát then cải biên phỏng điệu "Đặt để mà chơi":
Gắng để ngày mai,
Quê hương mình gắng để ngày mai,
Hãy đem trí lực, hãy góp tiền tài
Cho kháng chiến mau đến ngày đại thắng.

Mọi người - (*Tiếp*): Lo việc lớn Ké vì nghĩa lớn.
Việc đại thành dân bản cũng thơm lây.
Trên đường hành quân bộ đội ghé qua đây.
Dân bản vui cùng chào đón, cho trọn tình vẹn nghĩa quân dân.

Trong bài hát, ông Ké đi ra đón bộ đội.

Hết bài hát, ông Ké vào cùng với Nụ.

Ông Ké - Bà con ơi ! Đây là chị Nụ, vợ anh Đoàn bộ đội.
Chị ấy đã nói đúng số hiệu đơn vị
Mà tôi thì đã được gặp anh Đoàn trong một cuộc hành quân.

Nụ - Dạ ! Cháu chào các bác ạ !

Bà Ké - Xin chị hiểu cho, vì lúc trước cảnh giác,
Nên chẳng ân cần tiếp chị.

Ông Ké - Thôi ! Bà con hãy về tích cực chuẩn bị,
Như mọi lần thôi, cứ thế phát huy lên !
Hễ nghe loa gọi là tập trung liên hoan.
Ai cũng phải góp phần văn nghệ đấy !

Mọi người - Thôi ! Chúng tôi về nhá !
(*Với Nụ*) Chúc chị chóng gặp được anh Đoàn nhé.

Mọi người ra về.

Ông Ké Chị Nụ cứ yên tâm, có bộ đội ghé qua bản làng,
Ta sẽ hỏi thăm chắc là biết được.
Nếu đơn vị anh Đoàn chưa đi chiến dịch,
Thì chị có thể tìm đến được tận nơi.

Có tiếng reo ở ngoài:

- Bộ đội về rồi bà con ơi !
- Bộ đội về rồi bản làng ơi !

Bà Ké - Kìa ! Ông chạy ra nhận phần kẻo hết.
Người ta tranh đón mất,
Nhà mình lại chẳng có ai...

Ông Ké - Bà cứ để tôi !

Vội vã đi.

Bà Ké - Chị ạ ! Ông Ké nhà này tuổi tác vậy thôi,
Nhưng thương vợ, thương con, lại gắng gỏi
tham gia kháng chiến.
Chị cứ yên tâm, sắp được gặp chồng rồi.

Ông Ké kéo tay Đoàn vào.

Ông Ké - Đây rồi ! Đây rồi ! Thật là trời phật thương
cho nên xui khiến.
Có phải anh Đoàn của chị đây không ?

Đoàn - Nụ !

Nụ - Trời ơi ! Anh !...

Ông Ké - Thôi ! Bây giờ anh chị cứ tâm sự tự nhiên.
Tôi phải ra xem đón tiếp bộ đội thế nào...
Ơ kìa bà !... Bà vào lo đón tiếp bộ đội đi chứ.

Bà Ké - Ơ... ờ ! Để tôi vào chuẩn bị nhá, anh chị
cứ tự nhiên.

Ông Ké và bà Ké cùng đi khuất.

Nụ - Anh ơi ! Quê ta vừa giải phóng,
Cả huyện mình thành đất tự do.
Mẹ bảo em lên tận chiến khu,
Báo tin để anh mừng anh ạ !

Đoàn - Thế còn hai bên thày, mẹ
Cùng bà con cô bác ra sao ?

Nụ - Nhà khó, tuổi cao,
Nhưng thày mẹ hai bên vẫn đều mạnh khoẻ.

Đoàn - Còn em ?...

Nụ - Em chẳng quản ngày đêm vất vả,
Chỉ thương mình ra chốn tiền phương:

Hát "Chinh phu tống biệt":

Bao nhiêu đêm trường,
Gối lẻ em mong nhớ,
Nghĩ đến ngày anh về.
Tưng bừng vui chốn quê.
Lúc tiễn anh ra đi,
Biết gian lao trường kỳ,
Dẫu còn muộn cách xa,
Sắt son xin trọn tình.

Đoàn - (*Tiếp*) Người đi cách trở bao năm tháng.
Núi thẳm sông sâu.
Nước non xanh một mầu.
Ruột tằm thương lá dâu.
Có biết anh nơi đâu.
Mái hiên rơi giọt sầu.
Thương người trông ngóng nhau,
Mấy sương sa gội đầu...

Nụ - Anh ơi ! Em vừa xin vào đội du kích.
Anh có bằng lòng không ?

Đoàn - Sao lại không ?
Em hãy giữ làng để anh đi cứu nước.
À ! Anh đã chép được bài thơ của Bác
Gửi chị em phụ nữ hậu phương.
Định có ai về thì gửi cho em.

Nụ - Lại có cả thơ của Bác ! Đưa em xem nào !

Đoàn trao cho Nụ tờ giấy. Nụ mở ra đọc:

Thương chồng, hãy gắng đảm đang.

Nhớ chồng, phải gánh giang san cùng chồng.
Mai ngày kháng chiến thành công.
Gia đình sum họp mặn nồng lứa đôi.

Cả hai bồi hồi xúc động. Nụ thốt lên:

Trời !... Bác Hồ !

Ông Ké - (*Ra*) Bà nó ơi !... Bà nó ơi !...

Bà Ké - (*Ra*) Tôi đây !... Có việc gì mà ông vui thế ?

Ông Ké - Vinh dự, vinh dự quá ! Đồng chí Chủ tịch xã đã chọn nhà ta vì có sân rộng, làm địa điểm liên hoan lửa trại, và đón cấp trên tới thăm hỏi động viên chiến sĩ đồng bào.

Bà con dân bản, bộ đội vào trong tiếng cười nói vui vẻ.

Ông Ké - Ơ kìa ! Đồng bào, các anh bộ đội đã tới. Mời bà con vào trong này.

Thưa bà con, thưa các anh bộ đội, trong khi chờ cấp trên đến thăm, chúng ta hãy tiến hành liên hoan văn nghệ. Nào! Các cháu thanh niên nam nữ và các anh bộ đội, hãy ra múa hát cho vui.

Bộ đội - Bắt hò đi bà con ơi !

Dân bản - Hò lơ ! Hò lơ đi !

Bộ đội - Hò nhá ! (*Bắt hò*) Cơm nắm ăn với muối vừng...

Tất cả đế: Ai đi hò lờ...

Lấy chồng bộ đội... (Ai đi hò lờ)

Xin đừng chê đen !

Tất cả - Hò lơ hó lơ, lắng tai nghe tiếng ai đi hò lờ.

Một cô - (*Hò tiếp*) Da đen mà lập chiến công...

(*Đế*: Ai đi hò lờ !)

Thì xin cùng bạn... (Ai đi hò lờ !)

Má hồng nên duyên !

Tất cả - Hò lơ hó lơ, lắng tai nghe tiếng ai đi hò lờ.

Ông Ké - Bây giờ bà con cùng bộ đội ta hãy...

Một thanh niên tiếp lời Ké:

Thanh niên - Cầm tay nhau nhảy bài "Sòn đô" !

Tất cả reo vang rồi cầm tay nhau nhảy điệu "Sòn đô" - Một điệu nhảy tập thể phổ biến ở chiến khu Việt Bắc những năm kháng chiến chống Pháp:

Sòn sòn sòn đô sòn, sòn sòn sòn đô rê, rê rê rê mí sì rê, rê rê mí rê đô là, đố la đố la sòn la, đố la đố la son rề, son rề son rề son lá, sòn là sòn là đô đô.

Bà con, bộ đội đang vui múa hát tập thể bài "Sòn đô") thì Cảnh vào.

Ông Ké - Ơ ! Anh Cảnh !

Cảnh - Dạ ! Chào Ké ! Cấp trên đã tới !

Ông Ké - Bà con ơi ! Cấp trên đến rồi !

Già Thu vào cùng Vệ đi sau.

Dân làng - Ôi ! Bác Hồ... ! Bác Hồ... !

Già Thu - Xin chào tất cả chiến sĩ và đồng bào !

Dân làng *(Vỗ tay ran).*

Già thu Chào Ké ! (*Già Thu bắt tay ông Ké, vẫy tay bảo mọi người ngồi xuống rồi ân cần nói):*

Dân bản Hạnh Hoa đây cùng bà con trong xã vừa lập thành tích xuất sắc trong phong trào thi đua tăng gia, sản xuất, đóng thuế nông nghiệp tốt, thực hành tiết kiệm tốt, giúp đỡ bộ đội cũng rất tốt. Tôi xin chuyển lời khen ngợi của Hội đồng Chính phủ tới toàn thể đồng bào. Còn các chú bộ đội, Bác rất vui mừng, vì các chú vừa lập công xuất sắc, đẩy lùi các trận càn của giặc, mở rộng An toàn khu. Giờ đây, lại lên đường ra phía trước, Bác có lời khen ngợi các chú, các chú phải nhớ luôn thực hiện: Đi dân nhớ, Ở dân thương, Trung dũng kiên cường, Bách chiến bách thắng. Các chú có làm được vậy không nào ?

Bộ đội - Dạ thưa Bác, có ạ !

Già Thu - Vậy thì tốt !... Còn đồng bào, lương thực hiện giờ liệu có đủ ăn đến lúc giáp hạt không ?

Bà Ké - Dạ thưa Bác, dân bản... Nhà nào cũng đủ ạ !

Già Thu - Như vậy thì tốt !...

Mùa đông sắp tới, đã có đủ áo ấm cho cụ già và cháu nhỏ chưa ?

Một ông - Dạ thưa Bác, cũng tạm đủ ạ !

Già Thu - Tạm đủ là chưa thật đủ, phải cố gắng nhiều hơn nữa.

À ! Thế còn phong trào bình dân học vụ ra sao nhỉ ?

Ông Ké - Dạ ! Thưa Cụ Chủ tịch ! Đã tổ chức được ba lớp bình dân học vụ ạ !

Già Thu - Như vậy là rất tốt. Trước đây, giặc Pháp dùng chính sách ngu dân để dễ bề cai trị. Nhưng giờ ta có mở mang dân trí, thì công cuộc kháng chiến kiến quốc mới mau chóng thành công. Nhất định chúng ta phải đánh thắng giặc đói, giặc dốt, và giặc ngoại xâm. Chiến sĩ, đồng bào có quyết tâm như vậy không nào ?

Tất cả - *(Cùng hô vang)* Quyết tâm ! Quyết tâm ! Quyết tâm !

Già Thu - Muốn đánh thắng cả ba thứ giặc đó, thì chiến sĩ, đồng bào phải hăng hái đẩy mạnh phong trào thi đua kháng chiến kiến quốc. Người người thi đua, nhà nhà thi đua, ngành ngành thi đua, ta nhất định thắng, địch nhất định thua *(tất cả vỗ tay)* Còn bây giờ, tất cả mọi người hãy cùng vui liên hoan lửa trại đi nào ! Ai xung phong làm tiết mục đầu tiên nào ? Ai nào ?

Bưởi - Dạ thưa Bác ! Tổ cấp dưỡng của chúng cháu xin có một tiết mục ạ !

Bưởi cùng mọi người bảo Nguyệt ra hát.

Cảnh - Dạ thưa Bác ! Đồng chí Nguyệt đây là người trẻ tuổi nhất trong các cá nhân xuất sắc thuộc các khối cơ quan, đã được chọn vào Đoàn đại biểu lên gặp Bác để báo công mà đồng chí

Trưởng ban thi đua đã đăng ký xin phép Bác định cho ngày nào đấy ạ !

Già Thu - Ờ ! Cháu Nguyệt đây đã tích cực công tác tốt, lại hăng hái tham gia văn nghệ, các cháu gái ở đây, có làm được như cháu Nguyệt không nào ?

Các cô gái - Dạ thưa Bác, có ạ !

Già Thu - Vậy thì tốt lắm ! Nào cháu hãy hát cho tất cả cùng nghe.

Nguyệt - Dạ thưa Bác ! Thưa bà con, thưa các đồng chí !

Gặp nhau đây rồi chia tay lưu luyến,
Bên ánh lửa hồng đưa tiễn người đi.
Nhớ câu kháng chiến trường kỳ,
Đi thì anh dũng, ở thì đảm đang.
Hoà trong nghĩa nước tình làng.
Anh Quân, chị Bưởi đá vàng thuỷ chung.
Dạ thưa Bác ! Cháu vừa mới học được của đội văn công
Một bài hát chèo nhan đề là: "Tiễn anh ra trận".
Cháu cũng xin mạnh dạn,
Thay lời chị Bưởi hát tặng anh Quân và tất cả anh chị em ạ !

Già Thu - (*Khẽ gật đầu, cười*)

Nguyệt - *Hát "Quân tử vu dịch"*:

(*Vỉa*) Anh đi đền nợ non sông.
Hậu phương tình mặn nghĩa nồng sắt son.
(*Hát*) Xiết kể nhớ thương, đêm trường thao thức

Tưởng những lúc người đi cứu nước,
Bao khốn nguy, bao đận hiểm nghèo.
Nước ngả non xiêu, sóng xô dâng triều.
Thuyền qua biển động, vượt lúc gieo neo.
Anh đi làm một mái chèo.
Quê hương yêu dấu vẫn sớm chiều đợi trông...

Tất cả - *Hát tiếp trổ cuối:*
Dù còn kháng chiến lâu dài
Ai thương ai nhớ vẫn người nhớ thương.

Già Thu chăm chú nghe và cùng vỗ nhịp với mọi người. Dứt điệu hát, Già Thu ân cần nói với đồng bào.

Già Thu - Cuộc liên hoan sẽ còn tiếp tục,
Nhưng Bác phải tạm chia tay chiến sĩ đồng bào.
Trước khi lên đường ,
Bác muốn được nghe,
Chiến sĩ đồng bào có ai đề đạt nguyện vọng gì với Chính phủ với Bác !

Ông Ké - Thưa Cụ Chủ tịch !
Toàn dân ta kháng chiến kiến quốc
Đó là nhiệm vụ hàng đầu là mục đích lớn lao.
Nhưng còn một nguyện vọng thiết tha của chiến sĩ đồng bào
Là xin đề nghị Cụ Chủ tịch cũng sớm lo cho mình có một gia đình riêng hạnh phúc.
(Tất cả hô) Nhất trí ! Nhất trí ! Nhất trí !

Già Thu - Chiến sĩ đồng bào thương tôi cảnh chăn đơn gối chiếc

Nên mong muốn vị Chủ tịch nước nhà cũng
có chút tình riêng.
Nhưng tôi bây giờ tóc đã pha sương
Mà dân tộc đang trường kỳ kháng chiến.
Cho nên chiến sĩ đồng bào cứ bảo lưu ý kiến
Ta không tiến hành biểu quyết hôm nay !
Thôi nhé ! Cuộc liên hoan cứ tiếp tục
chương trình.
Hẹn gặp lại trong ngày vui đại thắng !

Mọi người quây quanh một lát rồi Già Thu vẫy chào chiến sĩ đồng bào, đi khuất. Mọi người tiễn chào Già Thu bằng những tràng pháo tay, rồi vẫy tay lưu luyến.

Đèn xuống dần rồi tắt

VĨ THANH

Cảnh rừng bên lán Già Thu.
Nguyệt ra trong tiếng nhạc rừng.

Nguyệt - Em được cử tới trường theo học
Lớp quân y phục vụ tiền phương.
Em gắng học làm y tá cứu thương,
Chiến dịch lớn đang cần phục vụ.
Ôi ! Vừa chia tay anh Cảnh anh Vệ
Lại gặp ánh trăng vàng thêm nhớ chị
Hằng Nga

Hát "Đường trường bắn thước":

Tiếng con suối xa
Thì thầm như đang nhắn nhủ,
Thiết tha bao nhiêu tình
Trăng chờ ai mà chênh chếch đứng bên ghềnh

Hằng Nga cùng dàn cây xuất hiện.

Hằng Nga - Nguyệt ơi ! Bấy lâu tha thiết nghĩa tình
Chị như chiếc bóng nương hình theo em.

Dàn cây - Xuống trần được gặp khách tiên,
Chẳng như chiếc bóng ngoài hiên đợi chờ.
Vẫn còn duyên nợ cùng thơ,
Người xưa cùng với trăng xưa trọn tình.

Nguyệt - Bác không lập gia đình
Hình như là phải thế.
Cô gái nào có thể
Xứng với tình Bác yêu ?
Gần gũi mà cao siêu,
Thân thương mà tôn kính.
Hình như là xao xuyến ?...
Hình như là bâng khuâng ?...
Lại có gì thiêng liêng
Khiến cho lòng ngưỡng vọng,
Không phải người trong mộng
Mà lung linh bóng hình...

Nguyệt, Hằng Nga cùng dàn cây đều bồi hồi ngưỡng vọng. Tiếng Già Thu vọng ra:

Tiếng Già Thu - Cả đời tôi chỉ có một ham muốn, ham muốn tột bậc là: Làm sao cho nước nhà được độc lập, dân ta được tự do, đồng bào ta ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành.

Nguyệt - Bác thương yêu mọi gia đình
Ngàn năm vẫn thắm là tình nước non.

Đá mòn ân nghĩa chẳng mòn
Tình thơ của Bác vẫn vẹn tròn với trăng...

Tiếng ngâm ở trong và vào bài hát đồng ca (làn điệu mới).

(*Ngâm*) Trên cao vời vợi,
Lấp lánh cung hằng.
Mênh mang huyền thoại,
Bát ngát tình trăng.
(*Hát*) Tiếng suối chảy như dàn ca.
Gió đưa hương rừng,
Tiếng suối chảy như đàn ca.
Đêm trăng thanh, chốn núi thẳm, khác chi là bức tranh.
Gấm hoa ai dệt thành ?
Người thương nước thức trọn suốt năm canh.
Đại nghiệp người lo sao đại thành.
Người thương nước, thức trọn năm canh...

Dàn cây rừng múa phụ hoạ rồi kết thành hình hoa sen. Hình ảnh Già Thu hiện ra ở phía sau.

MÀN HẠ

Viết xong bản thảo đầu tại Hà Nội tháng 5 năm 1999
Sửa chữa nhiều lần trong quá trình dàn dựng tại Đoàn Chèo Thái Nguyên. Tháng 6-12 năm 1999.

KÍNH CHIẾU YÊU

NHÂN VẬT

Trần Tuấn Sinh: - Quan Nghè được cử làm Khâm sai (gọi tắt là cậu Nghè)

Mỹ Hương: - Vợ quan Nghè (gọi là mợ Nghè)

Phó đô Tâm Phúc

Quan phủ An Tịnh

Trầm Hương

Bà phủ An Tịnh

Bà huyện Thanh Lâm *(gọi là bà Thừa)*

Kim Loan: - Con gái quan phủ

Đỗ Trọng: - Con trai bà huyện

Đội lệ

Ba Búa

Hồng Nương

Bà Béo, bà Hớn, bà Còm, các vai vệ sĩ, lính lệ, gia nhân và dân chúng.

I

DINH QUAN NGHÈ

Tiếng vọng: (Ngâm)

Từ buổi chàng đi lo việc nước
Đông tàn xuân đã nở nhành mai
Chén trà khuya sớm ai tâm sự
Gánh nặng, nào ai kẻ ghé vai...
Tuấn Sinh chàng ơi!
Chàng kinh lược dặm trường mê mải
Thiếp bên thềm tựa cửa ngóng trông

(Bỗng Hồng Nương vui vẻ chạy vào).

Hồng Nương : - Mợ Nghè ơi! Bà lớn Khâm sai ơi!

Mợ Nghè : - Có chuyện gì mà ầm ĩ vậy?

Hồng Nương : - Em có tin mừng đây!

Mợ Nghè : - Tin mừng gì vậy? À, ta nghĩ ra rồi!

Có phải chàng Tuấn Sinh xong việc đã trở về?

Hồng Nương : - Đúng đấy ạ!

Mợ Nghè : - Tuấn Sinh chàng ơi!

Chàng lên đường kinh lược

Em ghi lời chàng hẹn lúc ra đi

Lòng ta vui như thấy dáng ai về

Ôi, xao xuyến bên thềm, tiếng chim oanh hót.

Hát chinh phụ:

Nghe như xe dồn vó ngựa

Nẻo biếc, bóng cờ khoe hồng

Nỗi mừng em đang mong

Chí lớn anh nên công

Khắp chốn tưng bừng

Xóm làng nay câu ca

Khắp nơi nơi vui thuận hoà.

Hồng Nương : *(Hát tiếp)*

Người đi vào chốn chông gai ngăn lối
Chí cả tài trai, mây đen tan rồi.
Người về trong nắng mai,
Cờ thắm tung bay, rạng rỡ đất trời.
Nỗi mừng không vơi, bõ công mong đợi
tháng ngày.

Hồng Nương : - Quan Khâm sai đã về! Về thật kia rồi!
Nhưng mợ ơi!
Khi cậu đi thì trống dong cờ mở
Hôm nay về sao lại thế kia!

Mợ Nghè : - Hồng Nương! Ta hãy tạm lánh vào trong nhà xem sự thể ra sao! *(Hai người vào. Cậu Nghè, Phó Đô cùng lính thất thểu ra trong bài hát xẩm).*

Phó Đô, hai lính : *(Hát)*
Đôi chân thất thểu đường dài,
Cơm Vua lộc nước, tháng ngày long đong.
Theo quan một dạ, một lòng,
Chỉ thương mẹ đĩ chờ mong nơi quê nhà.

Phủ gần cho chí huyện xa.

Đã đi là đến mới là trang nam nhi!

Cậu Nghè : - Thôi, chao ôi! Một ông Nghè Khâm sai có cờ có kiếm,

Một nho sinh mặt trắng ngu đần là ta đây ư?

Không! Ta không xứng ăn cơm Vua, không xứng đi hia đội mũ

Ta thua rồi.

Ta không lập nổi một trang hình án.

Chúng phủi tay sạch trắng như không!

Chúng có lọng tre đầu, có cả đám theo chân.

Còn ta? Một thân một mình, óc thì mịt mờ, bụng đầy sách vở.

Ngâm

Uổng công đèn sách với bút nghiên

Phụ chức Vua ban, phụ vợ hiền

Việc lớn chẳng nên đành mang nhục

Sức mọn, thân cô chịu tiếng hèn.

Trời ơi! Chả lẽ cứ để rừng xanh cho chúng phá,

Cứ để nơi cửa biển vùng vẫy lũ gian thương?

Cứ để người nghèo cúi cổ chịu oan khiên?

Cứ mặc chúng lầu sang vợ đẹp?

(Quát) - Phó Đô tâm phúc! Hãy mau đem cả kiếm lẫn cờ

Để ta vào cung Vua. Xin chịu tội, xin từ quan, giáng chức.

Mợ Nghè : - Xin chịu tội, xin từ quan, giáng chức?

Cậu Nghè : - Mỹ Hương! Mỹ Hương nàng ơi!

Mợ Nghè : - Tuấn Sinh chàng ơi!

(Hát) - Chàng kinh lý vâng lời hoàng chiếu

Có lẽ nào chàng cam chịu lũ gian tà,

Hỡi người em mến yêu?

Này hỡi chàng ơi! Lời hứa lúc lên đường, lẽ nào anh đã quên.

Cậu Nghè : *(Hát tiếp)*

Lòng ta nặng nỗi u phiền

Hỡi nàng ơi! Thôi đành cam chịu, để luỵ phiền cái chức Vua ban,

Hỡi người anh thương.

Có biết cho anh chăng, chữ nghĩa giỏi trăm phần.

Cũng đành thua lũ tham.

Mợ Nghè : - Tuấn Sinh chàng ơi!

Chàng kinh lược đường xa mệt mỏi

Hẳn có vụ án nào chưa tìm ra manh mối

Nên lòng chàng day dứt không yên?

Cậu Nghè : - Đúng như vậy?

Vùng An Tịnh, Thanh Lâm rất nhiều điều đen tối.

Nhưng có một vụ làm ta nhức nhối,

Đó là sự mất tích của một chủ thuyền buôn

Ta nghi có bàn tay của bọn phủ quan

Mưu chiếm đoạt thuyền hương liệu quý,

Nhưng

Không chứng cớ, không đủ đầy lý lẽ,
Ta đành bó tay trước bọn giết người.

Mợ Nghè : - Tuấn Sinh chàng ơi!
Đôi ta đã nguyện một lòng chung lo việc nước,
Nay mới gặp khó khăn cản bước
Chàng đã toan bề trốn chạy, có nên chăng?

Cậu Nghè : - Mỹ Hương nàng ơi! Không phải là ta thoái chí, nản lòng
Nhưng... nhưng ta chưa có cách nào mà thi thố quyền uy
Để vạch mặt lũ tham quan ô lại!

Phó Đô : - Cậu Nghè! Mợ Nghè ơi! Có hai mụ vợ phủ quan An Tịnh và quan huyện Thanh Lâm cứ xin đòi vào gặp mợ ạ!

Mợ Nghè : - Ta có quen biết gì hai người đó đâu?

Cậu Nghè : - Ta hiểu! Ta hiểu rồi!
Chúng biết ta chợt bỏ về
Bởi vô kế khả thi và hoàn toàn bất lực.

Không! Ta không tiếp! Ta không tiếp! *(Định vào).*

Mợ Nghè : - Khoan! Chàng nói rõ xem nào?
Vợ quan Phủ, vợ quan Huyện, tại sao chàng không tiếp?

Phó Đô : - Ối giời ơi! Mợ không biết đâu!
Hai mụ này là nữ quái vùng An Tịnh, Thanh Lâm đấy.

Mợ Nghè : - Thật vậy sao?

Phó Đô : - Đúng! Hai bà ấy là yêu tinh thần nữ
Trùm các phường mua bán bất lương
Nắm gáy quan trên, quan dưới, và đủ các hạng quan
Chúng tha hồ dối trên lừa dưới.

Cậu Nghè : - Mình ơi! Kể cũng lạ
Sáng nay ta mới gặp hai mụ này đi chùa An Tịnh,
Giờ mới về đây, chúng đã vội theo chân.
Phải chăng việc thanh tra, ta như kẻ rút dây đã làm động cánh rừng
Khiến cầy cáo đã phải chui ra từ hang tối?

Mợ Nghè : - Em cũng nghĩ như chàng!

Phó Đô : - Đúng! Không có lửa thì làm sao có khói ạ!

Mợ Nghè : - Họ đến gặp chàng, chắc có chuyện chi đây!

Phó Đô : - Mợ biết không! Hai mụ này rất chăm lạy thần vái thánh

Cầu Phật chở che xoá tội ngày ngày

Vàng mã đầy nhà, hương khói như mây

Rất mực tin lời cô đồng thầy bói!

Mợ Nghè : - Có thật vậy không?

Phó Đô : - Đúng ạ! Tuần rằm mồng một nào mà con chẳng gặp ở chùa.

Mợ Nghè : - Mình ơi! Tôi nghĩ ra rồi! Có cách rồi!

Cậu Nghè : - Mình nghĩ ra cách gì vậy?

Mợ Nghè : - Chú Phúc! Ra tôi nhờ một việc!

Chú hãy vào nhà trong và... *(Nói nhỏ vào tai Đô Phúc)*... cứ thế... cứ thế nhé!

Phó Đô : - Mợ nói, Phúc này hiểu ngay ạ!

Cậu Nghè : - Mình định đối phó thế nào?

Mợ Nghè : - Mình ơi! Đi với Bụt mặc áo cà sa
Đi với ma mặc áo giấy.
Đối với bọn gian manh quỷ quái
Không thể chỉ đem sự thật thà mà kêu gọi lương tâm.
Những hạng người leo tới đỉnh cao sang
Cái tham càng nhiều, cái mê càng lớn
Chúng như vỏ quýt dầy, thì móng tay ta phải nhọn.
Mình hãy cho phép em bầy một trò, nhử lũ chúng vào tròng.
Bây giờ mình hãy vào nhà trong,
Nếu chú Phúc có việc nhờ, thì mình hãy vào giúp sức cùng chú ấy!

Cậu Nghè : - Được! Tôi nghe mình, ta cùng thử xem sao!

Mợ Nghè : - Hồng Nương! Mau tiếp khách!

(Bà Phủ, bà Thừa tới)

Bà Thừa : - Chúng em xin chào bà lớn quan Khâm sai!

Mợ Nghè : - Em không dám, mời hai chị ngồi!

(Hai mụ vội ngồi tót, vẻ sỗ sàng)

Bà Phủ : - Đây là cô huyện Thanh Lâm

Còn em là vợ phủ quan An Tịnh!

Mợ Nghè : - Hân hạnh quá! Chả mấy khi rồng đến nhà tôm!

Bà Thừa : - Hí hí... sao bà lớn lại nói thế!

Tôm đến nhà rồng đấy chứ!

Bà Phủ : - Thưa phu nhân quan Khâm sai! Chả là thế này!

Ông Phủ nhà em cùng là chú Huyện

Biết được tin quan Nghè lặng lẽ trở về đây

Đoán ngay ra là quan lo việc đêm ngày

Vất vả xét soi cho Thanh Lâm, An Tịnh.

Bà Thừa : - Đúng! Vất vả xét soi cho Thanh Lâm, An Tịnh.

Bà Phủ : - Được sáng như gương, được trong như kính

Nên hao tâm tốn sức, cần phải nghỉ ngơi.

Các vị sai chúng em đến đây để thăm hỏi quan ngài

Cho trọn nghĩa vẹn tình trên dưới.

Bà Thừa : - Đúng! Cho trọn nghĩa vẹn tình trên dưới!

Bà Phủ : - Vậy cho chúng em gặp quan Khâm sai để tỏ sự tri ân!

Mợ Nghè : - Rất tiếc là lúc này quan nhà em không thể...

Bà Phủ, bà Thừa : - Sao! Quan Khâm sai ốm bệnh rồi chăng?

Xin để chúng em đây được vào thăm!

Mợ Nghè : - Mong hai chị hiểu cho, đó là điều cơ mật.

Quan Nghè nhà em đang tĩnh tâm niệm Phật,

Khấn nguyện ngài ban phép lạ dẫn đường...

Bà Phủ, bà Thừa : - Hả! Quan Nghè xin Phật ban phép lạ!...

Có thật vậy không?

Mợ Nghè : - Xin giữ kín hộ cho.

Chả là đêm qua quan Nghè nằm mộng

Thấy trong đêm thanh vắng rợn người,

Giữa ánh hào quang, một vị thần cưỡi đám mây trôi,

Tay trái cầm phất trần,

Tay phải cầm cái gì, như cái gương loé sáng.

Ngài phán rằng: Nội trong hôm nay sẽ phái người tìm đến

Ban cho chồng em chiếc kính chiếu yêu!

Bà Phủ, bà Thừa : - Hả! Kính chiếu yêu? Kính chiếu yêu là kính gì?

Mợ Nghè : - Kính chiếu yêu là kính chiếu vào vụ án nào... à... mà...

Đã là phép thiêng thì không nên dò hỏi.

Em cứ phải ngồi đây sớm tối

Để chồng em tĩnh trí nguyện cầu.

Nói để hai chị hay! Chồng em tướng số rất cao,

Con cầu tự đức Như Lai Phật Tổ đấy!

Bà Phủ, bà Thừa : - Con cầu tự đức Như Lai Phật Tổ?

Mợ Nghè : - Mới sinh ra đã có nốt ruồi son dưới cổ,
Ngực bên phải có dấu ấn ngũ hành,
Tay bên trái có thuỷ hoả thần châu.
Vì quý tướng nên vừa mới đỗ đầu
Vua đã sai làm kinh lược sứ.
Vừa qua chồng em đi tuần tra thử
Đã có mộng gọi về để nhận thần uy.

Bà Phủ, bà Thừa : - Mộng gọi về, chứ không phải tự về?

Mợ Nghè : - Đấy! Các chị nghe xem!
Trong điện thờ có tiếng rầm rì
Ánh lửa lập loè... bát hương đang hoá...
Có khi là đạo sĩ tới nơi rồi!

(Có tiếng hô lớn: Quan Nghè mau tiếp nghênh đạo sĩ!)

Trời ơi! Người của thần linh đã phái đến đấy
Thôi! Nào các chị ơi! Hãy tạm lánh sang bên, kẻo mà lộ thiên cơ thì chết!

(Hai mụ đi, tiếng trống phù thuỷ, kèn cất lên... một đạo sĩ râu tóc trắng xuất hiện. Bà Phủ, bà Thừa thập thò nhòm ngó...)

Đạo sĩ : - A... Mão nhật tinh quân, Bát tiến quá hải

A... Tản viên sơn thần, Đồng Tử Tiên Dung

Phù Đổng Thiên Vương, Liễu Hạnh bà nàng

Tứ bất tử giáng trần hưởng lễ...

Mợ Nghè : - Dạ! Lậy Phật lậy Mẫu, lậy chư vị Thần tiên

Xá u, xá mê, xá lầm, xá lỗi

Ngài báo mộng, ngài sai người tới.

Ban phép thiêng giúp rập trần gian

Con nam mô a di đà Phật...

Đạo sĩ : - Mời quan Nghè tín chủ ra cho thần tiên ban báu vật.

Mợ Nghè : - Dạ! Kính bẩm đạo sĩ! Có ngay ạ!

(Dẫn cậu Nghè ra ngồi trước bàn lễ. Đạo sĩ múa gươm gỗ quành cậu Nghè, cậu Nghè lắc lư như người lên đồng):

Đạo sĩ : *(Hát)* - A... tín chủ lĩnh cờ lĩnh kiếm Vua ban

Tuần sát một vùng Thanh Lâm, An Tịnh.

Mắt như bịt kín, tai như nút bông.

Trọng án không thông, tội hình không tỏ... Ấy bởi vì...

An Tịnh, Thanh Lâm quỷ vương trú ngụ

Biến quan Huyện, Phủ, thành kẻ tà ma.

Mọi sự tra hỏi, thảy đều vô hiệu.

Kể hạnh:

Nay tín chủ thành tâm cầu cứu

Đức Như Lai giáng chỉ giúp người

Kính chiếu yêu một tấm rạng ngời

Sẽ soi tỏ mọi điều gian xảo... A di đà Phật!

Tín chủ mau cúi đầu nhận kính chiếu yêu!

Mợ Nghè : - Kìa! Lạy tạ ơn Phật Tổ đi! Chàng Tuấn Sinh! *(Với đạo sĩ)* - Bẩm đại sư! Vậy ra trong hộp kia đựng kính chiếu yêu ạ?

Phó Đô : - Đúng thế!

Mợ Nghè : - Xin hé mở cho biết phép nhiệm mầu sẽ ra sao?

Phó Đô : - Đây là lẽ huyền vi cơ mật

Cấm nhà ngươi để hé lộ ra.

Câu thần chú chỉ có hai người được biết,

Đó là tín chủ và viên thơ lại của người!

Kẻ nào làm hỏng thiên cơ vì chót hở môi

Sẽ bị thần linh đánh cho hộc máu!

Mợ Nghè : - Nhà con xin kín mồm, kín miệng ạ!

Phó Đô : - Tín chủ hãy mau theo ta vào điện thờ,

Nuốt lửa cáo thần linh chịu phép!

(Đạo sĩ lôi cậu Nghè vào)

Mợ Nghè : - Hồng Nương! Mau hoá vàng tạ ơn cao minh phật pháp!

(Mợ Nghè quỳ vái, hai mụ Phủ, Huyện lò dò ra).

Bà Thừa : - Ối chị ơi... em sợ quá...

Bà Phủ : - Bà Nghè ơi!... *(Không tiếng đáp lại)*

Bà Thừa : - Bà ấy đang tạ ơn thánh thần ban phép!

Bà Phủ : - Làm thế nào bây giờ.

Bà Thừa : - Đi thôi chị ơi!

Ta phải về ngay báo cho các ông liệu bề chống đỡ,

Lão quan Nghè nay đã có kính thần

Chắc sẽ xuống ngay An Tịnh, Thanh Lâm

Ta mà không nhanh chân thì chết cả lũ!

Chuồn thôi!

Bà Phủ : - Ừ... cứ lẳng lặng mà đi... *(Lùi).*

Hồng Nương : - Kìa! Hai bà chị đi đâu đấy ạ?

Bà Phủ, bà Thừa : *(Ngượng nghịu)* - Ờ... ờ... đi về... *(Khuất).*

(Phó Đô bỏ râu tóc và cậu Nghè cùng ra).

Cậu Nghè : - Khá lắm! Khá lắm!

Chú Phó Đô đóng vai đạo sĩ tài giỏi vô cùng.

Vậy là mọi người đã bị lôi cuốn vào cái trò diễn khôn khéo của nàng!

Mỹ Hương! Ta khen! Ta khen nàng đấy.

Hai mụ vừa rồi đã tai nghe, mắt thấy,

Nhất định sẽ đem chuyện kính chiếu yêu về nói với chồng.

Lũ tham quan sẽ hoảng sợ cuống cuồng,

Chúng sẽ tố cáo nhau hòng tính đường chạy tội.

Phó Đô : - Cứ thế bao xấu xa tội lỗi

Sẽ như kim trong bọc tự lòi ra.

Mưa ngâu

Ta chờ xem chúng nó

Ngược xuôi lo đối phó

Phen này

Bọn chúng phen này chẳng khảo cũng xưng.

Mợ Nghè : - Đúng thế.

An Tịnh, Thanh Lâm mới chỉ một vùng

Ta vạch mặt bọn tham quan cũng chỉ được vài ba đứa.

Vậy chuyện kính chiếu yêu phải được lan truyền xa hơn nữa

Tới mọi làng quê cho cả kinh thành!

II

CHỢ PHỦ

Bà Béo : *(Với bà Còm)* - Này, bà vẫn mang cái cân đi đấy à?

Bà Còm : - Chứ sao!

Bà Béo : - Giời ơi! Một cân ăn tám lạng...

Bà Còm : - Suỵt!... Không thế thì lấy gì mà hốc!

Bà Hớn : - Còn đứng ở đây à! Vào chợ đi!

Bà Béo : *(Với bà Hớn)* - Còn cô nữa! Chuyên bầy hàng thật bán hàng giả, người ta mà biết thì...

Bà Hớn : - Hừ! Thì đã sao!

Bà Béo : - Này, quan Khâm sai về lần này, ngài có kính chiếu yêu... Cái tội buôn gian bán lận, không cẩn thận thì chết cả lũ!

Bà Còm : - Việc gì phải sợ! Tội gian lận của ta chỉ là nhỏ nhặt, nếu đem so với bọn quan nha...

Bà Hớn : - Khẽ cái mồm chứ. Ở đây tai vách mạch rừng đấy!

Bà Còm : - Sợ quái gì! Bọn ta chỉ là hạng gà què ăn quẩn góc sân. Người ta muốn giết gà thì cần gì đến dao mổ trâu cho phí!

Một bà : - Mấy bà còn đứng đấy mà bàn tán... thằng ăn trộm kia kìa... Quân chuyên đâm thuê chém mướn đấy. Cẩn thận!

Bà Còm : - Trộm hả? Có kính chiếu yêu về... ngài sẽ nhìn thấy hết... Này... Chặt tay đấy!... *(Tự nói)* - Cân ăn tám lạng này... *(Ném cân đi)* - Bây giờ thì cho kính chiếu yêu cứ việc chiếu thoải mái!...

(Trầm Hương - vợ chủ thuyền buôn xuất hiện vẻ đau đớn, thẫn thờ).

Trầm Hương :

Vãn canh

Người đi đi mãi nơi đâu

Để chia lìa đau xé lòng nhau! Ơi hỡi chàng ơi.

Kìa núi thẳm sông sâu mờ mịt

Nơi sóng xô, nơi hoang rừng

Tìm đâu bóng ai nơi thác ghềnh

Tìm đâu bóng ai ở phương nào hỡi người chồng tôi.

(Dân làng bàn tán)

Bà Hớn : - Ai thế hở bà?

Bà Béo : - Cô Trầm Hương đấy. Khổ, chồng cô ấy là chủ thuyền buôn vừa bị mất tích, cô ấy đang chạy ngược chạy xuôi đi tìm chồng.

Bà Hớn : - Tội nghiệp quá!

Bà Còm : - Cô ấy mang đơn đi kiện khắp nơi đấy.

(Mợ Nghè xuất hiện).

Mợ Nghè :

Xẩm chợ

Hỡi ai buôn ngược bán xuôi,

Hãy nghe tôi kể đôi lời thành tâm.

Khắp vùng An Tịnh, Thanh Lâm

Dân tình đói khổ kêu thanh thấu trời.

Người giầu sung sướng thảnh thơi
Chẳng thương kẻ khó sống đời xót xa
Kêu Vua, Vua ở tận nơi xa,
Cường hào, ác bá, quan nha thì gần.
Ếch kêu trong vũng tre ngâm
Ếch kêu mặc ếch, tre dầm mặc tre

Ngâm

- Ếch kêu trong vũng tre ngâm
Ếch kêu mặc ếch, tre dầm mặc tre.

Hát tiếp

- Thế rồi Vua cũng đã nghe
Cho Khâm sai lặng lẽ về xét tra.
Những quân tham nhũng xa hoa
Tiền dư, thóc mục khó qua phen này!
Đồn rằng quan lớn Khâm sai,
Có cờ, có kiếm, có tài quái chiêu.
Người còn có kính chiếu yêu,
Đem soi là rõ mọi điều ngay gian,
Người oan chờ được giải oan,

Lưới trời chờ lũ gian tham lộng quyền,

Cho đời hạnh phúc bình yên.

Bà Béo : - Bác xẩm ơi! Dân quê chúng em cơ cực đã nhiều

Nghe bác hát mà thấy mừng trong dạ.

Bà Hớn : - Bác xẩm hát hay quá! Bác hát nữa đi!

(Đỗ Trọng cõng Kim Loan ra)

Đỗ Trọng : - Lui rả! Dẹp ra cho ông đi!

Đỗ Trọng : - Kim Loan, ta về thôi! Chợ sắp tan rồi!

Kim Loan : - Ứ ừ! Em không về đâu.

Em thích ở đây xem ông đồ viết chữ cơ.

Đấy! Chàng nhìn xem.

Đỗ Trọng : *(Khinh mạn)* - Thôi hay hớm gì thứ đồ nho cổ hủ

Dẫu văn hay chữ tốt cũng nằm co.

Cũng một phường với bọn xướng ca,

Chỉ biết sống bằng những đồng tiền bố thí.

Con gái phủ quan có thần có thế

Phải nhớ câu gần mực thì đen

Thôi! Ta về đi em!

Kim Loan : - Ứ ừ... Em ứ về đâu. Em thích ở đây nghe hát.

Đỗ Trọng : - Kim Loan! Ta đâu phải đến đây để nghe cái thứ hát xẩm dở hơi. Hai chúng mình phải đi tìm Ba Búa.

Kim Loan : - Ba Búa như con ma, thoắt ẩn, thoắt hiện, ai mà tìm được. Họa chăng chỉ có kính chiếu yêu...

Đỗ Trọng : - Trời ơi, Kim Loan! Em nói gì thế? Chính vì kính chiếu yêu nên mẹ chúng ta bắt đi tìm Ba Búa đấy.

Kim Loan : - Thì ra mọi người ai cũng sợ kính chiếu yêu... Chàng có sợ không?

Đỗ Trọng : - Không... Ta không sợ. Nàng chớ dọa ta.

Ta không tin vào chuyện tà ma

À... mà có kính chiếu yêu thật thì...

Người chết trước phải là... bố chúng mình!

Nào, Kim Loan! Đi thôi!

Kim Loan : - Ứ ừ... Bế cơ... *(Hai người bế nhau chạy vào).*

Dân làng : - Bác xẩm ơi! Bác hát lại vài lần nữa đi!

- Khúc hát vừa rồi sao mà chí lý.

- Xin bác hát lại vài lần để chúng tôi cố nhập tâm.

- Để cả vùng An Tịnh, Thanh Lâm

Chuyện kính chiếu yêu sẽ truyền nhau tới từng mái rạ.

Mợ Nghè : - Vâng, tôi xin hát để bà con cùng nghe nhé! *(Dạy quần chúng cùng hát).*

Hát:

Những quân tham nhũng xa hoa

Tiền dư, thóc mục khó qua phen này...

(Mọi người đang hát thì Đội lệ xuất hiện).

Đội lệ : - Dẹp! Dẹp hết! Ai cho các ngươi quần tam tụ ngũ, hả?

Mợ Nghè : - Đứa nào mà hống hách thế?

Dân làng : - Đội lệ, người của phủ quan đấy!

Mợ Nghè : - Thầy Đội à! Khất lỗi thầy nhé! *(Đội lệ sờ*

vào má mợ Nghè) - Đứa nào sàm sỡ tao thế?

Đội lệ : - A! Cái con mụ xẩm này vừa thấy hát chợ bên kia, bây giờ đã thấy ở đây rồi!

Mợ Nghè : - Tôi hát chợ bên ấy, việc gì đến chú?

(Vung cao chiếc hồ gáo, vẻ bướng bỉnh).

Đội lệ : - A! Cái con mụ này dám vác hồ gáo đánh lại ông. Con mụ xẩm này ghê thật.

Miệng mụ nói ra toàn điều ghê sợ.

Nào là chuyện dân tình đói khổ,

Nào là chuyện cướp chặn của quan.

Chuyện kính chiếu yêu tà pháp lăng nhăng

Thôi! Lệnh quan phủ cấm không được hát!

Mợ Nghè : - À á! Sợ dân nói lên sự thật à!

Một người : - Cậu Đội ơi! Cậu nói thế nào chứ quan Phủ là phụ mẫu...

Đội lệ : - Đúng. Quan Phủ là phụ mẫu! Cho hát... nhưng riêng con mụ xẩm thì không được hát.

Dân chúng : - Này, làm ăn thất đức có ngày quả báo.

- Này, có kính chiếu yêu rồi đấy.

Đội lệ : - Không được tung tin đồn nhảm. Lính, về! *(Nhìn thấy Trầm Hương)*

Này! Con vợ chủ thuyền buôn

Có trát mời cô về ngay dinh quan phủ.

Phủ quan là đèn giời soi tỏ,

Muốn kêu oan... sẽ được giải oan.

(Bỗng Trầm Hương phát hiện chiếc dây mặt ngọc Đội lệ đang đeo).

Trầm Hương : - Ơ... chiếc mặt ngọc... của chồng tôi...

(Túm Đội lệ)

Đội lệ : *(Lúng túng)* - Bay đâu! Bắt trói nó đem về Phủ cho tao!

(Lính xông vào bắt Trầm Hương, dân chúng cản lại).

Dân chúng : - Không được bắt người ta!

- Thả người ta ra!

(Trong lúc Đội lệ lúng túng thì Phó Đô nhanh tay giật lấy chiếc dây mặt ngọc)

Phó Đô : - Ông Đội ơi! Mời người ta về Phủ sao lại bắt người ta thế? *(Giấu chiếc dây mặt ngọc).*

Đội lệ : - Mày là thằng nào? *(Dân chúng phản đối)* - Lính! Chuồn!

Mợ Nghè : - Này cô gái! Có phải chiếc dây mặt ngọc ấy của chồng cô phải không?

Trầm Hương : - Dạ! Đúng ạ!

Mợ Nghè : - Thế chồng cô là ai?

Trầm Hương : - Chồng em là một chủ thuyền buôn trầm hương...

Dân chúng : - Chắc là chồng cô ấy bị giết rồi... *(Bàn tán).*

Trầm Hương : - Dạ, thuyền thì bị cướp sạch trơn, còn chồng em thì mất tích.
Em nghe người ta đồn là chồng em bị giết
Nhưng không tìm ra kẻ độc ác bác ơi!

Mợ Nghè : - Em cứ yên tâm. Em hãy làm đơn giải trình sự việc, nhất định có người sẽ giúp được em.

Dân làng : - Cô hãy làm đơn đi, mọi người sẽ giúp.

Trầm Hương : - Em muốn viết đơn mà chữ nghĩa chẳng ra gì.

Hay là... em kể sự tình, bác viết giúp em đi.

Ơn cứu giúp em xin hậu tạ.

Hồng Nương : - Bác Xẩm thì viết làm sao được? À, may quá, có hai thầy trò ông đồ bán chữ kia thôi. *(Gọi)* - Thầy đồ ơi, nhiều chữ thơ văn sao chẳng giúp người!

Cậu Nghè : *(Giả trang vai thầy đồ ngồi bán chữ)* - Có ngay. Các cô, các cậu cần gì, thầy trò lão có ngay

Trầm Hương : - Thầy ơi! Thầy viết giúp em,

Em suốt đời mang ơn thầy.

Cậu Nghè : - Đô Phúc... à... có giấy bút sẵn đây! Nào bây giờ bà con có điều gì oan khuất hãy nói ra, rồi chúng tôi sẽ giúp.

(Dân làng từng người một vào nhờ viết đơn... màn múa diễn tả những nỗi oan ức của dân chúng và cảnh quan Nghè cùng Phó Đô viết giúp đơn cho mọi người...).

Tiếng vọng:

Người An Tịnh sống lầm than cơ cực

Kiếp tha phương nước lã cầm hơi.

Rừng ruộng kia, chúng chiếm sạch rồi.

Đâu cũng thấy ngăn sông cấm chợ.

Mọi thứ vào tay cường hào ác bá

Dân đói nghèo biết cậy vào đâu.

Lũ gian tham lo vơ vét làm giầu,

Bọn vô lại tha hồ gây tội ác.

Kêu Phủ quan, Phủ quan không xét

Dân chúng tôi còn biết kêu ai?

III

DINH QUAN PHỦ

Quan phủ : - Quan phủ ta đây

Là con cụ Thượng, cháu ông Nghè.

Thét lác trên trời, dưới đất nghe

Hát

- Sức khoẻ Hạng vương cho một búng.

Cờ cao Đế Thích chấp đôi xe

Nhảy ùm xuống biển lôi thuyền lại

Chạy tót lên non bắt cọp về

Dạo nọ vào chơi trong động Phủ

Ba nghìn Công chúa phải lòng mê.

Ông đứng nghênh ngang ông hát câu này:

Cho dù mưa giông sấm sét đã có đủ đầy ô lọng ông che.

(Bà Phủ hớt hải chạy về).

Bà Phủ : - Trời ơi ông Phủ!

Quan phủ : - Kìa bà!

Bà Phủ : - Sao ông không ra công đường làm việc,
mà còn ở đây mà hát với hò?

Quan phủ : - Hơ... hơ... Trong lúc này ta không đáng
hát hay sao?

Bà Phủ : - Quan nghè Tuấn Sinh , Khâm sai
kinh lược
Lại xuống đây thanh sát một lần
nữa đấy.
Lần này thì chết chứ không bỡn đâu.

Quan phủ : - Hơ... hơ... Lại dám xuống đây thanh sát
nữa cơ à!
Này! Ta nói cho mà biết nhá.
Ta đã từng ra tử vào sinh, công tích
đầy người,
Bảng vàng, sắc phong treo đầy bức vách.
Dưới ta có liêu thuộc, trên ta có lọng dù.
Tả, hữu dưới quyền thừa đủ mưu cơ.

Nó dứt dây, ắt sợ động rừng

Nên ta cứ đàng hoàng yên vị.

Bà Phủ : - Đến giờ này mà ông vẫn còn đàng hoàng yên vị à!

Tôi đã nói với ông rồi mà...

Hát:

Ông đâu có nghe.

Bây giờ Khâm sai có gương thần trong tay soi nơi nơi.

Nếu Khâm sai lại đến

Thì kim kia dẫu bọc kín

Rồi cũng có ngày lòi ra.

Khi gương chiếu

Bao mưu chước, bao kho báu, sẽ dần phơi ra

Mất nghiệp ông ơi!

Quan phủ : - Thôi! Này, bà nói gã Khâm sai có kính thần à?

Bà Phủ : - Nó có cái kính chiếu yêu đức Phật vừa ban.

Quan phủ : - Kính chiếu yêu... có thật à...! Nhưng... ta không tin. Ai trông thấy cái kính ấy nào?

Bà Phủ : - Thì chính tôi với mụ huyện Thanh Lâm đã nhìn tận mắt.

Một đạo sĩ như Tiên như Phật.

Đã trao cho gã Tuấn Sinh hộp đựng kính chiếu yêu.

Quan phủ : - Hai người nhìn thấy tận mắt à? Có thật không?

Bà Phủ : - Chả lẽ tôi lại đùa cợt với ông sao!

Đạo sĩ truyền rằng: Nếu đem kính chiếu yêu đi thị sát

Thì mọi việc mờ ám sẽ bị phanh phui!

Quan phủ : - Quái nhỉ! Chả lẽ lại có kính chiếu yêu thật!

Bà Phủ : - Mình là người dương gian, biết làm sao được phép của Trời.

Vợ gã Khâm sai khấn nguyện thành tâm, nên thần tiên phù hộ.

Còn như ông ấy à!

Mới bữa nọ, ông vừa cất lời báng bổ.

Trước đền mẫu

Ông đã bị ngã suýt lòi xương.

Lại một lần ông chế nhạo quỷ thần,

Giông bão đã nổi lên, sét đánh xuống công đường vỡ toang mái ngói.

Quan phủ : - Ờ... ta nhớ ra rồi!

Ừ, bà nói đúng. Xưa nay xem ra vẫn có quỷ thần.

Bà Phủ : - Vậy thì chắc chắn là tai họa sắp theo chân

Hẳn cái vạ nhà mình to lắm đấy.

Quan phủ : - Vậy thì bà kíp lấy máu chó, máu gà rẩy lên chỗ chôn vàng, chắc là kính thần khó lòng dò thấy được. Bà làm ngay đi!

Bà Phủ : - Vàng bạc thì chôn đã đành, còn nhà cửa, ruộng vườn, ngựa xe sờ sờ ra thế kia, che giấu làm sao được ông ơi!

Quan phủ : - Vậy... vậy có cách nào đây?

Bà Phủ : - Ông Phủ! Tôi báo với ông một tin nữa,

Tôi đã cho người đi tìm thằng Ba Búa, nó cho tôi hay: Chiếc vòng mặt ngọc thằng Đội lệ đang đeo, là của gã chủ thuyền buôn trầm hương, nó đã lấy khi vác xác đi chôn dạo nọ.

Quan phủ : - Trời ơi! Cái thằng sao mà ngu đến thế! Biết làm thế nào bây giờ? *(Đi lại lo lắng).*

Bà Phủ : - Phải đoạt ngay cái kính chiếu yêu và lời thần chú.

Quan phủ : - Sao? Lại còn lời thần chú?

Bà Phủ : - Lời thần chú để kính chiếu yêu ứng nghiệm!

Quan phủ : - Thế à!

Bà Phủ : - Tôi nghe rõ đạo sĩ truyền rằng,

Lời thần chú chỉ hai người được biết,

Đó là quan Khâm sai và viên Thơ lại cùng đi.

Quan phủ : - Lại còn viên Thơ lại nào nữa?

Bà Phủ : - Tôi đã cho người dò hỏi. Hình như viên Thơ lại là em vợ quan Nghè Tuấn Sinh Khâm sai kinh lược!

Quan phủ : - Em vợ quan Nghè Tuấn Sinh, Khâm sai kinh lược!

Bà Phủ : - Tôi nghe nói nó vừa trẻ tuổi lại rất đẹp trai. Con Kim Loan nhà mình nhìn thấy, ắt sẽ say như điếu đổ.

Quan phủ : - Bà định bày trò Trọng Thuỷ - Mỵ Châu để đánh cắp nỏ thần chứ gì?

(Kim Loan đứng ngoài nghe rõ chạy vào).

Kim Loan : - Ứ ừ... Con không nghe đâu! Con ứ chịu đâu!

Con đứng ngoài nghe rõ mọi điều.

Con ứ chơi trò Lã Bố hí Điêu Thuyền đâu, mẹ đừng có ép.

Quan phủ : - Kim Loan!

Bà Phủ : - Thôi, ông cứ để mặc tôi.

Ông hãy ra đón quan Khâm sai cho kịp!

(Quan phủ khuất) - Kim Loan! Mẹ hỏi này, thế... con có đoán ra mẹ định sai con làm thân với ai không?

Kim Loan : - Con không biết.

Mẹ ơi! Con đâu phải một con mồi,

Bao nơi hò hẹn để rồi phòng không!

Bà Phủ : - Kim Loan! Lần này mẹ sẽ gả con cho viên Thơ lại - một chức sắc trong phủ Khâm sai.

Vừa trẻ tuổi lại rất đẹp trai...

Kim Loan : - Đẹp trai như... con bà Thừa chứ gì!

Bà Phủ : - Đời nào mẹ gả con cho thằng Đỗ Trọng dở hơi.

Có gả thì mẹ gả con cho con quan Thừa tướng!

Kim Loan : - Thì mẹ đã hứa hẹn với Thừa tướng rồi còn gì?

Bà Phủ : - Con ơi! Nếu duyên trời gán gẩm

Con lấy cậu nho sinh...

Người ta là viên Thơ lại bộ hình,

Ắt hẳn sau này ngôi cao bổng hậu đấy con ạ.

Kim Loan : - Nhưng mà... con ứ chịu đâu!

Bà Phủ : - Kim Loan con ơi!

Sa lệch chênh

Con ơi có nhớ nàng Kiều

Đành thôi anh Kim Trọng, phải chiều Mã Giám Sinh

Con ơi hãy cứu lấy cha mẹ mình.

Kim Loan :

Bắn thước

- Nhưng con còn nhớ câu ước hẹn

Với mối tình chưa phai, con đâu dám đơn sai.

Chả lẽ con đi ve vãn người ngoài!

Bà Phủ : - Con ơi! Lúc này con còn lần chần tính toán

Thì nguy tai sẽ ập xuống đầu.

Gã Khâm sai có kính chiếu yêu.

Nó sẽ vạch tội cha con, rồi cả nhà ta mất cơ mất nghiệp và có thể bị chu di tam tộc đấy con ạ!

Kim Loan : - Mẹ! Con xin vâng theo lời mẹ!

Bà Phủ : - Con nghe lời mẹ rồi à? Có thế chứ.

Kim Loan ơi! Con hãy bằng mọi cách để đoạt được kính chiếu yêu.

(Tiếng hô: Kinh lược sứ quan Khâm sai đã đến)

Bà Phủ : - Kìa, họ đến rồi! *(Cùng vào với Kim Loan)*

(Đoàn tuỳ tùng của phủ Khâm sai).

Cậu Nghè : - Ông Phủ! Ông định đặt hành dinh quan Khâm sai ở chỗ nào vậy?

Quan phủ : - Bẩm quan, đặt ở đây ạ!

Cậu Nghè : - Ở đây à?

Quan phủ : - Dạ! Ở đây thoáng mát, lại kề cận phủ đường,

Nếu ngài có việc cần thì hạ quan liền có mặt ngay ạ.

Cậu Nghè : - Được. Nhưng ta cần một nơi để thắp hương hành lễ.

Quan phủ : - Thắp hương hành lễ à?

Cậu Nghè : - Đúng vậy.

Quan phủ : - Dạ! Trên lầu kia có đủ để ngài thắp hương khấn thần linh và ở ngay trên đó!

Còn dưới này dành cho viên Thơ lại. Được chứ ạ?

Cậu Nghè : - Được. Còn điều này nữa.

Ta cần có ba ngày ăn chay khấn nguyện.

Vậy cấm không được để hàng thịt, hàng cá lai vãng nơi cửa công đường.

Quan phủ : - Dạ, xin yết bảng cấm ngay ạ.

Cậu Nghè : - Ông hãy cho lính dọn sạch rác bùn trên ngõ dọc đường ngang.

Tránh ô uế để bản quan hành sự, nghe!

Quan phủ : - Xin cho dọn ngay ạ!

Cậu Nghè : - Không được dẹp đường, ngăn sông cấm chợ

Như đã diễn ra tại chợ Phủ sáng qua.

Phải để cho dân tụ họp hát ca,

Phải mở rộng cửa tiếp dân, không được gây khó dễ!

Quan phủ : - Dạ, dạ... Bản chức xin làm đúng như lời ạ!

Gia nhân : - Thưa quan Khâm sai, có cô vợ chủ

...Khâm sai,

...quan, dám vào

Cậu Nghè : - C...

Quan phủ : - Cô kia! v...

đơn... bản quan ...

người chu cấp bạc tiền,

chưa?

Trầm Hương : - Dạ bẩm quan! Con đã nhận đượ...rồi.

Con đội ơn quan lớn ạ!

Quan phủ : - Nhận được rồi hả?

Cậu Nghè : - Cô gái kia, có oan khuất điều gì? Đã vào đây... cứ nói!

Trầm Hương : - Biết quan lớn Khâm sai về thị sát

Dân An Tịnh chúng con ai cũng vui mừng.

Bao nỗi oan khiên năm tháng chất chồng

Chờ quan lớn đèn trời soi tỏ!

Quan phủ : - Đúng! Quan Khâm sai về đây như đèn trời soi tỏ!

Cậu Nghè : - Cô gái hãy nói tiếp!

Trầm Hương : *(Hát)* - Con chắp tay con cúi lậy quan!

Đoái thương thân hèn chịu bao đau khổ.

Nước mắt cạn khô, thương người oan thác

Kêu cửa này, nào ai xét, nay quan về con cúi kêu oan!

Cậu Nghè : - Nào, có điều gì kêu oan cô cứ nói!

Trầm Hương : *(Tiếp)* - Nay con có hay đâu, bến sông tiễn đưa chồng,

Đợi chờ mỏi mắt ngóng tin.

Nào ngờ thuyền trầm hương chúng cướp.

Biết chồng con thác oan nơi nào?

Nỗi oan này, con kêu tới trời cao!

(Nói)

- Trình lạy quan! Con ngày đêm cố dò tìm dấu vết

Mong được thắp lên mộ anh ấy một nén hương,

Thề quyết tìm ra những kẻ bất lương

Để chồng con được ngậm cười nơi chín suối!

Cậu Nghè : - Phó Đô! Nhận đơn!

Quan phủ : - Hừ... quan lớn nhận đơn rồi. Cho lui!

Cậu Nghè : - Lính! Hãy đưa chị ta về phủ Khâm sai!

Trầm Hương : - Sao? Sao lại đưa tôi về phủ Khâm sai?

Cậu Nghè : - Chị kia! Đừng sợ!
Ta chỉ giữ chị lại để tìm thêm manh mối!

Trầm Hương : - Bẩm quan! Tôi tưởng quan có kính chiếu yêu để tìm ra kẻ ác nên tôi mới tìm tới đây! Nào ngờ... Không! Tôi phải đi tìm kẻ đã giết chồng tôi! Tôi đi tìm người có kính chiếu yêu! *(Chạy đi).*

Quan phủ : - Đội lệ! Bắt giữ cô ta nhốt trong Phủ đường!

Cậu Nghè : - Khoan! Đây là thân nhân của người bị hại
Vụ việc đang cần nhân chứng xét tra.
Lính! Hãy theo sát chị ta!
Nếu chị ta có mệnh hệ nào
Ta sẽ trị tội nhà ngươi đó!

Quan phủ : - Dạ, bẩm quan! Việc đã xong, xin mời quan lên trên lầu ạ.

Phó Đô : *(Nhìn theo quan phủ rồi nói với mợ Nghè)*
- Gớm! Quan phủ hôm nay sao mà tử tế, lễ phép thế! Chả bù lần trước hống hách, coi thường...

Mợ Nghè : - Chú chớ có lỡ miệng mà lộ hết!

Phó Đô : - Dạ! Mợ quả là người có tài xét soi tình lý.
Mợ biết không,
Chuyện kính chiếu yêu nay đã lan truyền tới khắp mọi nơi.
Người lương thiện nghe hớn hở mừng vui,
Lũ bất lương thì rụt cổ, co vòi khiếp hãi.

Mợ Nghè : - Đó là cách rung chà cho cá nhảy.
Khiến ai kia có tật giật mình!

Phó Đô : - Trình quan Thơ lại, theo lệnh ông bà Phủ, tiểu thư Kim Loan xin vào diện kiến!

Mợ Nghè : - Tiểu thư Kim Loan à, mời vào!

Kim Loan : - Xin chào quan lớn ạ!

Mợ Nghè : - Ấy chết, tôi chỉ là một viên quan nhỏ. Xin mời cô ngồi. Cô đến đây có việc gì?

Kim Loan : - Dạ, thưa chàng! *(Đưa mắt về phía Phó Đô).*

Mợ Nghè : - Tất cả hãy lui ra, để mình ta tiếp khách!

Kim Loan : - Dạ thưa công tử!

Phủ An Tịnh chúng em lại được đón quan lớn Khâm sai

Cha em mừng vui khó nói nên lời,

Chỉ biết sai em dâng cây đàn này để quan ngài giải trí.

Dạ! Bởi quan đang ăn chay, khộng ưa bày vẽ

Cha em không dám dâng hải vị, sơn hào.

Chỉ có cây nguyệt cầm này chẳng đáng là bao,

Mong chàng thu nhận cho...!

Mợ Nghè : - Ôi! Quà tặng là cây đàn, xiết bao tao nhã.

Vâng! Thay mặt quan Khâm sai, Vãn sinh xin cảm tạ!

(Mợ Nghè đón cây đàn, so dây rồi gẩy đàn).

Kim Loan : - Trời ơi... hoá ra là... công tử cũng biết gẩy đàn.

Mợ Nghè : - Vãn sinh chỉ võ vẽ thôi.

Kim Loan : - Nếu không thấy phiền, thì mong chàng cho em được nghe tơ đồng đôi tiếng.

Mợ Nghè : - Xin vâng!... nhưng...

Nếu có múa rìu qua mắt thợ, mong nàng lượng thứ cho... *(Vừa đàn vừa hát).*

Đường trường tiếng đàn:

Vỉa:

Nguyệt cầm ai khéo trao nhau,

Tay buông tơ trúc để sầu ai mang...

Hát:

Tay dạo cung đàn

Chờ xem cái tấn trò hay

Ai khéo xếp, khéo đàn

Cảnh tình nhởn nhơ như ong bướm rộn ràng đùa hoa.

Ông tơ bà nguyệt khéo ỡm ờ

Cho tình ai những ngẩn ngơ...

Khát khao đợi chờ

Thuyền tình nay đã cập bến mơ

(Mợ Nghè làm ra bộ một chàng trai đa tình, cợt ghẹo Kim Loan)

Kim Loan : *(Hát tiếp)* - Chàng buông phím nhẹ tiếng tơ

Để cho lòng em thẫn thờ,

Để cho lòng em xao xuyến nỗi đợi chờ ai

Đắm say tơ tình quyện với phím dây

Để lòng em bồi hồi...

Tình này chàng có biết hỡi chàng ơi!

(Cô nàng vừa hát vừa quấn lấy mợ Nghè).

Mợ Nghè : - Ấy ấy, xin tiểu thư nhớ cho

Đây là dinh quan lớn Khâm sai, nhiều người qua, kẻ lại...

Kim Loan : - Chàng sợ gì nào?

Đã phải duyên nhau thì trời cũng bé

Ôi, chỉ cần một lần được gặp quý nhân trắng trong như huệ

Con bướm đa tình không thể bay đi...

Chàng ơi...

Vỉa:

Chông chênh là chiếc thuyền tình

Một duyên hai nợ, cho mình gặp em.

Hát quá giang:

Kìa là khéo chông chênh một mảnh thuyền tình

Là duyên hay nợ cho mình gặp em.

Chót say nhau, xin chữ hẹn nguyền...

(Bất chợt Đỗ Trọng, người yêu của Kim Loan chạy vào, hung hăng tức giận).

Đỗ Trọng : - Dẹp ra! Dẹp ra! Các người không cản được ta đâu! Ta phải vào, nhìn tận mặt con người lẳng lơ, kẻ đã sớm thay lòng đổi dạ kia!

Kim Loan : - Trời ơi!... anh... anh Đỗ Trọng...

Đỗ Trọng : - Phải! Tôi đây! Con trai quan huyện Thanh Lâm, chồng chưa cưới của cô đây! Nhìn kỹ chưa! Ta phải giết cô!

Mợ Nghè : - Đây là dinh Khâm sai,

Ai cho phép cậy thế con quan, dám vào gây náo loạn?

Đỗ Trọng : *(Gào lên)* - Con Kim Loan kia! Con lăng loàn kia! Mày đã phụ tình tao, rồi bố con mày sẽ biết!

(Cậu Nghè xuất hiện)

Cậu Nghè : - Đô Phúc! Buông chàng trai ra!

Đỗ Trọng : - Ông là ai?

Cậu Nghè : - Ta là quan Khâm sai Trần Tuấn Sinh!

Đỗ Trọng : - Ông là quan Khâm sai Trần Tuấn Sinh?

Cậu Nghè : - Đúng!

Đỗ Trọng : - Nghe đồn ông có chiếc kính chiếu yêu đáng sợ?

Cậu Nghè : - Đúng thế!

Đỗ Trọng : - Đem kính chiếu soi là ông biết rõ,

Ai hiền lương, ai kẻ gian tà?

Cậu Nghè : - Đúng thế đấy.

Đỗ Trọng : *(Rất vui mừng)* - Vậy thì ông hãy lấy kính chiếu yêu ấy chiếu vào con Kim Loan kia

xem nó đã phản bội tôi bao nhiêu lần rồi, xem nó có thuỷ chung với tôi không!

Kim Loan : *(Cong cớn)* - Hứ... Đây... chiếu thì chiếu, sợ gì?

Cậu Nghè : *(Ôn tồn)* - Được. Công tử hãy bình tâm ngồi xuống đây, ta sẽ đem kính chiếu yêu giúp công tử một lần.

(Với Kim Loan) - Cô gái cũng ngồi xuống kia,

Đô Phúc, hãy giúp ta dẹp tà ma, thu pháp!

Thơ lại! Đem hộp kính chiếu yêu ra đây cho ta!

Bây giờ, muốn kính chiếu yêu ứng nghiệm

Thì hai người hãy xích lại gần nhau.

Quỳ xuống... chắp tay... nhắm mắt... nguyện cầu,

Chờ kính chiếu yêu soi tìm sự thật!

(Đỗ Trọng, Kim Loan sợ hãi làm theo như bị thôi miên. Phó Đô cùng lính Khâm sai múa gươm giả làm phép).

- Thấy rồi! Qua kính chiếu yêu ta thấy cô ấy không bội ước công tử. Cô ấy buộc phải làm theo ý cha mẹ.

Kim Loan : - Ôi! Kính chiếu yêu nhìn thấy hết rồi!

Đỗ Trọng : - A! Thế này là thế nào?... Kim Loan... Tại sao vậy?

Kim Loan : - Tại vì... kính chiếu yêu... có thế thôi!

Cậu Nghè : - Qua kính chiếu yêu ta thấy công tử biết nhiều điều mờ ám.

Đỗ Trọng : - Tôi biết nhiều điều mờ ám?

Cậu Nghè : - Đúng! Bây giờ chỉ có công tử mới cứu được cha!

Biết được điều gì, công tử hãy nói ra

Ta hứa sẽ giảm tội cho cha công tử.

Đỗ Trọng : - Tôi không tin. Ông nói dối!

Cậu Nghè : - Tin hay không thì tuỳ công tử.

Nhưng qua kính chiếu soi ta còn biết điều này:

(Chỉ Kim Loan) - Cha công tử định ép gả cô đây

Cho một người ở phủ Khâm sai, đó là viên Thơ lại!

Kim Loan : *(Sợ hãi, xấu hổ)* - Ôi!... Kính chiếu yêu biết cả rồi... *(Chạy).*

Đỗ Trọng : - A... Định gả cho viên Thơ lại! Bố con mày đã phản tao... được rồi... đã thế ông tố cáo... ông tố cáo tất!

Cậu Nghè : - Công tử hãy bình tĩnh. Tôi nhắc lại: Muốn cứu người thân thì công tử hãy đi theo ta.

Đỗ Trọng : - Cứu người thân... ông nói rõ xem người thân của tôi mắc tội gì?

Cậu Nghè : - Nhiều... nhiều lắm, trong đó có vụ trầm hương!

Đỗ Trọng : - Vụ trầm hương... Không, bố tôi không giết người... bố tôi chỉ liên quan... Bố tôi không có tội.

IV

DINH QUAN PHỦ

Kim Loan : *(Giậm chân, mếu khóc)* - Hu hu! Nhục quá!

Con quan phủ có tàn có tán

Chẳng gì ta cũng lá ngọc cành vàng

Cũng nang nở nét ngài, cũng đầy đặn khuôn trăng

Tuyết ngán màu da, mây thua nước tóc.

Cũng đoan trang, hoa cười, ngọc thốt

Cũng cầm, kỳ, thi, hoạ kém chi ai?

Hứ... mẹ ta vẫn khen ta rằng ta còn đẹp hơn cả nàng Kiều... thế mà...

Ta đã chịu thua trước một chàng trai

Ôi chàng Thơ lại sao đẹp trai đến thế...

(Lại giậm chân, bứt tóc, vung kéo) - Nhục! Nhục quá. Con quan tri phủ mà bị xử nhục. Nhục! Đã thế thì ông cắt tóc đi tu đây này... Ông tự tử đây này... Ôi chàng Thơ lại đẹp trai quá. Ta yêu chàng mất rồi!

Bà Phủ : - Kim Loan... Kim Loan... con ở đâu?

Kim Loan : - Ứ ừ... mẹ đừng lại gần con... con chết đây này...

Bà Phủ : - Kim Loan... con yêu của mẹ... Con hãy bình tĩnh nào.

Kim Loan : - Tại mẹ cả đấy... Con nhục lắm...

Bà Phủ : *(Dỗ dành)* - Thôi! Rồi con sẽ lấy được viên Thơ lại đẹp trai ấy!...

Kim Loan : - Ứ ừ... Nhưng giờ thì không được rồi... Tại mẹ đấy. Mẹ biết không...

Hát thánh trị vì:

Con đây như một con mồi
Mẹ làm con muối mặt giữa nơi phủ đường.
Cho họ Đỗ xỉ mắng phũ phàng.

Bà Phủ : - Thì mẹ đâu có ngờ xảy ra cơ sự này cơ chứ!

Kim Loan : *(Tiếp)* - Cho ai xỉ mắng phũ phàng.

Tơ duyên đứt đoạn giữa đường mẹ ơi!

Chẳng muốn sống thêm nhìn ai, cái thân con.

Con đi nương nhờ cửa Phật đành nhẽ chán đời con đi tu!

Con đi tu đây! Con đi tu đậy!

Bà Phủ : - Thôi mẹ xin con! Mẹ xin con! *(Hai mẹ con đang giằng nhau chiếc kéo thì quan phủ xuất hiện).*

Quan phủ : - Này, hai mẹ con bà làm gì mà ầm lên thế? Kim Loan, con hãy vào trong nhà cha nhờ một việc.

Kim Loan : - Việc gì ạ?

Quan phủ : - Việc... về... viên Thơ lại thôi!

Kim Loan : - Nhưng... con không còn mặt mũi nào gặp người ta nữa... Con... cắt tóc đi tu đây... hu hu... *(Chạy vào).*

Bà Phủ : - Ông Phủ! Thế là việc mua chuộc gã Thơ lại giờ đã thành xôi hỏng bỏng không.

Thằng Đỗ Trọng sẽ khai báo lung tung.

Ối chao ôi!... Vì họ mang kính chiếu yêu ra khảo tra thì nguy lắm.

Quan phủ : - Bà hoảng sợ! Chứ tôi không sợ!

Thằng Đỗ Trọng khai ra nhưng ta đây bác bỏ

Chứng cớ nào vu đặt nổi cho ta?

Được! Cho là chúng có kính chiếu yêu dở phép tà ma.

Ta sẽ có cách ngăn đường chúng lại.

Hát

Mặc cho bay soi mói, ta che trên chắn dưới.

Quyết phen này thắng gã Khâm sai.

Bà Phủ : - Bấy lâu nay ông chắn được trên, ông che được dưới

Nhưng lần này ông chắn che sao được kính chiếu yêu!

Quan phủ : - Bà yên tâm! Tôi sẽ sai tìm người tâm phúc

Khoét vách, leo tường, đột nhập dinh Khâm sai

Lấy kính chiếu yêu về là hết chuyện.

Này! Bà nói là bà nhìn rõ hộp đựng kính chiếu yêu, đúng thế không?

Bà Phủ : - Thì chính tôi với cô Thừa Thanh Lâm đã nhìn tận mắt.

Cả con Kim Loan nhà mình cũng thấy rõ ràng.

Quan phủ : - Vậy chuyện kính chiếu yêu bà cứ để tôi lo!

Giờ tôi có việc cần bàn với quan tri huyện.

Bà Phủ : - Chú ấy đang công cán tỉnh xa.

Quan phủ : - Vậy bây giờ bà phải gặp cô Thừa tính chuyện

Gấp về quê sang tên cho họ hàng nhà cửa ruộng vườn.

Rồi phải lo cất giấu trầm hương.

Chuyện bọn Khâm sai để tôi thu xếp!

Chúng có kính chiếu yêu đâu chỉ mình ta chết

Mà nhiều vị ở trên ta, cũng chẳng thoát phen này.

Bọn Khâm sai ta phải tính ngay

Còn chiếc kính chiếu yêu, phải đoạt bằng mọi cách.

(Làm động tác bóp nát)

Bà Phủ : - Ông cứ yên tâm ...tôi sẽ về Thanh Lâm gặp cô Thừa ngay bây giờ *(Bà Phủ chạy vào).*

Quan phủ : - Đội lệ!

Đội lệ : - Dạ bẩm... con đang chờ lệnh quan ạ!

Quan phủ : - Việc ta sai, ngươi làm đến đâu rồi?

Đội lệ : - Dạ ! Con sang phủ Khâm sai, nhưng phủ Khâm sai then cài cửa đóng.

Con dò hỏi lính canh, họ bảo là quan đi tuần thám ạ!

Quan phủ : - Đi tuần thám à?

Đội lệ : - Con nghe nói là có thằng Đỗ Trọng dẫn đường ạ!

Quan phủ : - Thằng Đỗ Trọng dẫn đường à? *(Nhìn Đội lệ)* - Đội lệ! Ngày nọ ta sai anh và Ba Búa chôn xác gã chủ thuyền ở chỗ nào? Ngươi còn nhớ không.

Đội lệ : - Dạ... còn nhớ ạ!

Quan phủ : - Vậy thì... ngay đêm nay, phải đào lên, chôn vào chỗ khác!

Đội lệ : - Bẩm, sao lại thế ạ?

Quan phủ : - Vì con vợ nó đã gửi đơn lên phủ Khâm sai,

Gã Trần Tuấn Sinh sẽ động tới việc này.

Hắn đã biết được nhiều điều qua con trai quan huyện Đỗ.

Đội lệ : - Bẩm... thế thì nguy quá.

Cậu ta trẻ tuổi, lại nhát gan.

Quan phủ : - Nhưng ta chỉ cần mất chứng, phi tang.

Nhằm xoá băng, vụ chủ thuyền mất tích.

Hiểu chưa?

Đội lệ : - Dạ! Con hiểu ạ! Đêm nay con sẽ chuyển dời ngay.

Quan phủ : - Nhưng còn thêm việc này!

Ta muốn anh lo chuyện tên Ba Búa *(Làm động tác giết chết Ba Búa).*

Đội lệ : - Dạ... nghĩa là... nghĩa là phải phi tang, diệt khẩu ạ?

Quan phủ : - Đúng thế!

Ngay đêm nay, phải dời ngay mả cũ.

Và phải cho Ba Búa chết dìm sông.

Xong việc này, tội hôm xưa vẫn kín như bưng.

Và nhất định ta còn trọng thưởng!

(Đe dọa) - Bằng không... cái đầu của nhà ngươi sẽ chẳng còn chỗ ngồi trên cổ, nghe chưa!

Đội lệ : - Dạ! Con xin đi ngay! *(Đội lệ vào).*

Quan phủ : - Hỡi gã Khâm sai khốn kiếp

Cứ thử xem ai thắng ai thua

Không! An Tịnh này là tất cả của ta. Ta

sẽ bóp chết mọi kẻ nào dám nho nhe kình chống.

Ngâm

- Hơn nhau chỉ một nước cờ
Trẻ ranh sao dễ dở trò hại ta?...
Chót rồi đành liệu bẩy, lo ba
Xưa nay phân rõ chính - tà dễ đâu! *(Cười khoái trí).*

Gia nhân : - Trình quan lớn! Viên Thợ lại đã tới!

Quan phủ : - Hà... hà... Hay lắm!
Vậy là nó không dám tránh mặt ta! Bay đâu! Chuẩn bị tiếp!

(Mợ Nghè ăn vận giả trang Thơ lại xuất hiện).

Mợ Nghè : - Xin chào phủ quan!
Hẳn phủ quan có điều dạy bảo, nên ngài cho mời tôi đến đây.

Quan phủ : - Tốt! Tốt! Ngươi quả thực biết điều. Đất có thổ công, sông có hà bá, qua mặt ta sao được!

Mợ Nghè : - Dạ. có chuyện gì. Vãn sinh xin nghe đây ạ?

Quan phủ : - Nghe nói bên phủ Khâm sai bắt giữ con trai huyện Thanh Lâm. có đúng không?

Mợ Nghè : - Bẩm quan! Không phải bắt giữ. Mà... cậu Đỗ Trọng lưu lại để hầu chuyện quan Khâm sai!

Quan phủ : - Hả? Hầu chuyện gì?

Mợ Nghè : - Vãn sinh không được phép trình ngài
Nhưng có lẽ cũng là chuyện tình nhà, nghĩa nước thôi ạ!

Quan phủ : - Hừ... tình nhà, nghĩa nước!
Quan triều đình mà lại phải hỏi han một gã trai nhãi nhép
Vậy, bọn ta đây là phỗng đất à!

Mợ Nghè : - Dạ! Đã phải phiền đến quan thì việc ắt rầy ra.
Vâng! Tiên sinh chắc rằng
Đã sắp tới lúc cần có phủ đường trợ lực rồi ạ.

Quan phủ : - Hừ! Nhà ngươi xem thường ta, nên ăn nói ỡm ờ, ngọt nhạt. Vậy ta hỏi ngươi: Ngươi có nghe thiên hạ loan truyền chuyện kính chiếu yêu không?

Mợ Nghè : - Xin được hỏi lại quan lớn, về chuyện này quan lớn nghĩ sao?

Quan phủ : - Ta cho rằng, đó là chuyện tào lao.

Mợ Nghè : - Vãn sinh vẫn nghe, xin quan cứ nói ạ!

Quan phủ : - Nhưng nếu quả đúng là Trần Tuấn Sinh Khâm sai có chiếc kính chiếu yêu ma, soi tìm sự thật, thì...

Mợ Nghè : - Thì sao ạ?

Quan phủ : *(Gầm lên)* - Thì đây rõ ràng là điều phạm pháp.

Thầy trò nhà ngươi định đem trò phù thủy, lũng đoạn xứ này chăng?

Việc cai trị dân phải theo lẽ công bằng

Đã có phép Vua, luật hình Nhà nước

Lấy pháp thuật hại người, biến ngược thành xuôi, biến xuôi thành ngược.

Phủ Khâm sai khinh mạn cả Vua ta.

Sự thể thế nào, ngươi phải nói ra,

Có kính chiếu yêu không?

Mợ Nghè : - Vãn sinh không được phép trả lời quan lớn.

Quan phủ : - Được! Ta sẽ cho người sang khám

Mợ Nghè : - Ngài định cho người sang khám?

Ngài quyền gì mà lục soát phủ Khâm sai?

Này! Quan lớn ơi! Trần đại nhân được cờ lệnh Vua ban cùng thượng phương bảo kiếm.

Là có đủ quyền uy, không cho ai đụng đến.

Ngài có gan liều mạng được chăng?

Quan phủ : - Ngươi quả là xứng trang tu mi nam tử.

Mợ Nghè : - Xin đa tạ ngài về lời khen.

Quan phủ : Này... ta hỏi thật.

Lương bổng của ngươi ở phủ Khâm sai thế nào?

Mợ Nghè : Bẩm! Lương Thơ lại không hơn viên Phó Đô tuần sát ạ!

Quan phủ : Ồ!... Thế thì hẳn ngặt nghèo túng bấn

Mà nhà ngươi, ta xem ra tài trí chẳng thua ai!

Bát môn

- Hãy theo ta về ở đất này.
Công danh ắt hẳn có ngày vượt lên.
Bám lũ Khâm sai rồi sẽ luỵ phiền.
Theo ta ngươi được tước quyền
Có bóng ta che rợp đất
Ngươi sẽ có nhiều lợi riêng.

Mợ Nghè : - Quan lớn ơi!
Quan lớn khuyên tôi về theo quan lớn
Để có chức quyền, có bổng lộc như quan.
Tôi ăn cơm Vua phải lo việc cho dân
Mong quan lớn hiểu cho Vãn sinh này ạ.

Quan phủ : *(Ngọt nhạt)* - Hay là thế này!
Vợ chồng ta số cũng hiếm hoi
Chỉ sinh được Kim Loan là gái,
Đạng độ sắc hương như anh đã thấy
Cũng cầm, kỳ, thi, hoạ, xứng con nhà...
Ta muốn Kim Loan sớm an phận thất gia.

Thấy anh với nó cũng xứng đôi.

Ta rắp định kỳ duyên kim cai.

Nếu anh ưng thì anh cứ nói,

Ta sẽ cho hai người loan phượng nên đôi.

Mợ Nghè : - Đội ơn quan! Vãn sinh rất tiếc.

Nhưng đã chót theo đòi nghiên bút

Nên hiểu thế nào là chữ thủy chung.

Dạ! Có vậy thôi!

Nếu quan lớn không còn gì nói với kẻ thư sinh... thì xin phép! *(Toan đi).*

Quan phủ : - Đứng lại! Bước vào thì dễ đấy. Nhưng không dễ ra đâu!

Mợ Nghè : - Ngài định làm gì Vãn sinh?

Quan phủ : - Bắt giam ngươi!

Mợ Nghè : - Ngài muốn thử lưỡi sắc của thượng phương bảo kiếm đó sao?

Quan phủ : - Câm ngay! Tên Thơ lại kia!

Mợ Nghè : - Không có tội gì, ngài giữ tôi sao được?

Quan phủ : - Ta có cớ bắt ngươi! *(Quát lớn)*

Bay đâu! Dẫn tiểu thư Kim Loan ra đây!

Kim Loan : - Dạ... thưa cha... *(Nhìn thấy mợ Nghè, vẻ lúng túng).*

Quan phủ : - Kim Loan! Con hãy nhìn kỹ xem.

Đây có phải là gã Thơ lại của phủ Khâm sai đã giở trò ong bướm,

Làm nhục con giữa công đường ngang nhiên trắng trợn,

Vấy bẩn thanh danh Đại phủ quan An Tịnh nhà ta?

Kim Loan! Con hãy nói ra.

Rồi ta sẽ bắt nó cùng con nên duyên cầm sắt!

Kim Loan : - Chàng ơi! Chuyến đò nên quen, đoạn đường nên nghĩa.

Hai đứa mình đã biết nhau rồi nhỉ!

Chàng ơi!

Hát nhện giăng mùng

Ai xui con nhện nó giăng mùng

Em nghe tiếng tơ đàn ai dìu dặt, chàng ơi!

Để nỗi lòng em xao xuyến chơi vơi...

Hay đâu lòng chàng hững hờ
Cho lòng em những ngẩn ngơ
Ai hay lòng này! Tình em đắm say chàng ơi!
Chàng ơi! Hãy quỳ xuống xin cha em tha tội cho chàng.
Để hai ta được nên duyên cầm sắt!

Mợ Nghè : - Không! Cô biết rõ ràng là ta không có tội!

Quan phủ : - Tên vô lại kia, câm ngay!
Mi là kẻ dâm ô bậy bạ
Dám nương náu trong phủ Khâm sai.
Ta là phủ quan trấn trị đất này,
Quyết bắt giữ ngươi, ngăn ngừa tên phiến loạn!
Bay đâu? Giam ngay tên này vào ngục thất!

Mợ Nghè : - Khoan! Các ngươi muốn dẫn ta đi đâu cũng được.
Nhưng... không được phép động tới ta!

Quan phủ : *(Lồng lộn)* - Giam ngay vào ngục thất!

V

RỪNG ĐÊM

Ba Búa : *(Thắp hương khấn vái)*

Ông chủ thuyền ơi!

Tôi thắp ba nén hương để xin tạ tội

Ông sống khôn chết thiêng hãy chứng giám cho tôi

Ông ơi! Tôi cũng đã từng biết mơ ước khát khao

Có được một gia đình êm ấm.

Có ruộng cấy, trâu cày, có quê hương bản quán...

Vậy mà lũ ác bá đã đẩy tôi vào kiếp sống lang thang.

Ân hận giờ đây thì đã muộn màng.

Ông chủ thuyền ơi!

Biết ra đau xót trăm chiều.

Để cho người sai khiến làm điều bất nhân.

Ăn năn giờ đã muộn màng.

Ông ơi! Cứ tưởng giết ông, có ít tiền công sẽ được đổi đời.

Sẽ được giàu sang, nhà cao cửa rộng.

Nhưng khi giết ông rồi, tôi đây càng ân hận.

Vì phải sống trọng lo sợ, giày vò.

Tôi biết làm gì để chuộc tội bây giờ?

Ông có linh thiêng hãy về đây mách bảo!

(Có tiếng động. Ba Búa toan vào. Đội lệ xuất hiện)

Đội lệ : - Ba Búa! Đứng lại!

Bà Phủ : - Thì ra thằng Đội lệ. Mi đến đây làm gì?

Phải chăng trước linh hồn người chết... ngươi đem trả lại chiếc dây mặt ngọc hòng xin xá tội?

Đội lệ : - Còn ngươi, chắc ngươi định tới đây sám hối?

Tội lỗi đã chất đầy mình, ai chứng nhận lời ngươi?

Ba Búa : - Chính nơi đây! Ta với mi theo lệnh phủ quan

Hạ thủ tên lái buôn rồi chôn xác ở chỗ này thì phải.

Và hôm nay... đến lượt ai đây?

Đội lệ : - Ngươi giỏi lắm... ta cũng đang tìm ngươi đây!

Ba Búa : - Tìm ta có việc gì?

Đội lệ : - Theo lệnh phủ quan, ta và ngươi phải đào ngay ngôi mộ này lên,

Rồi phải chuyển thật nhanh đi chỗ khác!

Bởi cơ sự nguy lắm rồi,

Vụ án giết người không chừng lộ hết!

Ba Búa : - Rồi sau đó...

Mi sẽ giết ta để diệt khẩu phi tang!

Đội lệ : - Sao ngươi dám nói vậy? Ta với ngươi như thể chân tay cơ mà.

Ba Búa : - Mi toan đánh lừa ta sao được?

Ta còn lạ gì bụng dạ bọn bay.

Nhưng bây giờ mi đã tới đây

Ta cũng báo cho mi một tin này nữa:

Quan phủ đã lấy cắp được kính chiếu yêu!

Đội lệ : - Sao ngươi biết?

Ba Búa : - Thầy trò mi che mắt ta sao được!

Đội lệ : - Đúng là không hổ danh Ba Búa!

Thì ra ngươi đã biết quá nhiều.

Bây giờ hãy quỳ xuống cầu khấn tổ tiên.

Ta sẽ cho ngươi về chầu âm phủ!

Ba Búa : - A... mày giết ta sao nổi, hỡi thằng Đội lệ?

Chính nơi đây là nơi chôn xác của mày!

(Xông vào định đánh nhau thì có tiếng vó ngựa)

Đội lệ : - Bọn Khâm sai...

Thằng Đỗ Trọng là đứa dẫn đường.

Nguy rồi! Ta phải về báo ngay quan phủ!

(Vào)

Phó Đô : - Đỗ công tử! Có phải lối này không?

Đỗ Trọng : - Dạ! Thưa bác Phó Đô!

Đây đúng là khu rừng bữa nọ

Tiểu sinh đã đi cùng quan phủ

Chứng kiến tên Ba Búa hạ sát gã lái buôn.

Rồi hắn cùng Đội lệ đem chôn

Ngay ở mé rừng, kề bên mép nước!

Phó Đô : - Tốt lắm! Công tử đã làm một việc thật là phải lẽ

Bởi việc giết chủ thuyền, chiếm đoạt trầm hương

Tội ác này là do lão phủ quan

Còn cha cậu, chỉ theo đóm ăn tàn nhận phần chia chác.

Nay cậu biết nói ra sự thật

Chính là cậu đã làm giảm tội cho cha.

Tội giết người trời đất không tha

Sớm muộn sẽ bị phanh phui, bại lộ.

(Hát) - Công tử đã làm tròn bổn phận

Một người con gỡ tội cho cha

Cũng là lo cho nước cho nhà

Thoát khỏi lũ tham tàn đang lẩn khuất!

Đỗ Trọng : *(Tiếp)* - Quan lớn đã lấy lời tâm huyết

Khéo khuyên răn nên cháu thực tường khai

Mong lượng trên phân tỏ rạch ròi.

Còn bao nỗi đau thương oan trái.

Phó Đô : - Công tử cứ yên tâm, chớ băn khoăn lo lắng

Quan Khâm sai sẽ xem xét công bằng.

Giờ thì công tử hãy dẫn đường

Để chúng ta khai quật ngôi mộ trước khi trời sáng!

Anh em! Chúng ta đi thôi!

(Tất cả vào. Trầm Hương ra).

Trầm Hương : - Đây đúng là khu rừng chồng tôi thường mua bán trầm hương...

Chàng ơi!

Chàng có linh thiêng hãy về chỉ lối

Giúp em tìm ra nơi chúng vùi thây

Nếu oan hồn chàng đang ở nơi đây

Hãy mách bảo để em tìm ra kẻ ác!

Sử rầu

- Chàng ơi!

Em thương thân mình phận bạc.

Vẫn tưởng cùng chàng mãi sống yên vui,

Có ngờ đâu thuyền ngược, gió xuôi

Chồng vợ chia lìa, âm dương đôi ngả!...

(Có tiếng động, giật mình cảnh giác)

Hình như có người đang đi tới

Ta phải nấp ở đây xem họ làm gì mới được!

(Bà Phủ, bà Thừa cùng đám người bị trói buộc xuất hiện, trên vai họ là trầm hương, của cải).

Bà Phủ : - Ta đi đến đâu rồi cô Thừa? Tôi mệt lắm rồi.

Bà Thừa : - Chị Phủ ơi, hãy cố lên!

Ở dãy núi đằng kia mới có nhiều hang động.

Đó mới thật là nơi khuất vắng

Để chị em mình chôn giấu bạc vàng và cất giữ trầm hương.

Bà Phủ : - Ừ, mình làm thế này là để phòng xa

Nếu chồng chị, chồng cô chẳng may bị giáng chức đuổi về

Thì cũng chẳng có gì lo lắng

Nếu nhà cửa, ruộng vườn chẳng may mất trắng

Thì ta cũng thừa vốn làm lại to hơn...

Bà Thừa : - Chị lo xa thế là đúng rồi!

Bà Phủ : - Thỉnh thoảng cô quay lại xem có ai theo ta không nhá!

Bà Thừa : - Chị yên tâm! Này chị Phủ!

Ta phải chuyển nhanh số hàng trước khi trời sáng.

Chị giục chúng nó nhanh lên!

Bà Phủ : - Chúng bay! Chuyển hàng!

(Giữa lúc đó Trầm Hương xuất hiện).

Trầm Hương : - Đứng lại! Các người định mang hàng đi đâu?

Bà Thừa : - Chị Phủ ơi, làm thế nào bây giờ? Em sợ lắm!

Bà Phủ : - Gia nhân đâu! Bắt trói nó lại cho ta!

(Gia nhân vây quanh Trầm Hương)

Các cửu vạn : - Khoan! Bởi đói nghèo phải gánh thuê vác mướn

Mà vẫn còn bị trói thành xâu

Cùng cảnh cơ hàn sao chẳng giúp nhau *(Chỉ vào bà Phủ, bà Thừa)*

Kẻ đáng bị xiềng... chính là hai bà đó!

Bà Phủ : *(Tức giận)* - Á à! Quân này lại dám phản tao à?

Bay đâu! Đánh què chân thằng này cho tao!

(Gia nhân định xông vào thì Ba Búa xuất hiện)

Ba Búa : - Khoan!

Bà Phủ : - Kìa Ba Búa! Anh giúp ta đi, ta sẽ thưởng nhiều tiền! *(Chỉ vào Trầm Hương)* - Hãy trói con kia làm mồi cho cọp!

Ba Búa : - Các người không được động tới người này!

Bà Phủ : - Ba Búa! Ngươi định cướp hàng của bà à?

Ba Búa : - Ba Búa này không thèm làm trò nhơ bẩn ấy! *(Với bọn vác thuê)* - Các người hãy đi đi!

(Giữa lúc đó có tiếng hô bên ngoài: Quân Khâm sai tới).

Cậu Nghè : - Ba Búa! Đầu hàng đi!

Ba Búa : - Ta đầu hàng ai đây?

Ta đầu hàng chính ta hay đầu hàng phép nước?

Cậu Nghè : - Ta nghe tiếng nói sao quen quen?

Thành Long! Có phải Thành Long đó không?

Ba Búa : - Đúng! Thành Long là ta mà Ba Búa cũng là ta!

Cậu Nghè : - Trời ơi! Ta thật không ngờ.

Bạn đèn sách của ta xưa lại chính là Ba Búa.

Nghe nhắc đến tên người đã sợ.

Khét tiếng cả vùng An Tịnh, Thanh Lâm!

Ba Búa : - Cuộc đời bể dâu, thấm thoắt đã bao năm
Vâng, tôi với ông, xưa cùng học một thầy, cùng thi một khoá.
Ông giờ đây đã làm quan Nghè Khâm sai kinh lược sứ,
Còn tôi, tưởng hoá rồng... lại thành kẻ chém mướn đâm thuê.
Tuấn Sinh! Tôi quỳ trước mặt ông không phải sợ quyền uy
Mà bởi day dứt, giày vò, và lương tâm ân hận.
Hồn người thác oan hãy về đây chứng dám.
Lời sám hối muộn màng của một kẻ vô lương!

(Ba Búa đặt búa xuống và quỳ chịu tội).

Cậu Nghè : *(Chỉ vào bà Phủ, bà Thừa)*
Quân! Hãy trói mấy người này lại,
Tịch thu tang chứng giải về phủ đường!

Bà Phủ, bà Thừa : - Ới ông Phủ ơi! Ới ông Huyện ơi!

(Tất cả khuất)

VI

DINH QUAN PHỦ

Quan phủ : *(Ngạo mạn)* - Hừ! Lũ chúng bay toàn là đồ ăn hại.

Không giúp gì được ta trong lúc hiểm nghèo.

Nhưng không sao! Ta đã lấy được kính chiếu yêu.

Đội lệ! Hãy gọi cô Kim Loan ra cho ta hỏi!

Đội lệ : - Mời cô Kim Loan ra cho ông gặp!

Kim Loan : - Cha! Cha cho gọi con ạ?

Quan phủ : - Con hãy nhìn xem đây có phải là hộp kính chiếu yêu mà con nhìn thấy?

Kim Loan : - Ứ ừ! Con không nói đâu!

Quan phủ : - Kim Loan! Con hãy nói đi để cha được rõ!

Kim Loan : - Nhưng... tại sao cha lại bắt giam chàng Thơ lại của con?

Quan phủ : - Ha ha... Bây giờ thì cha không giấu con nữa

Cha bắt viên Thơ lại là vì cha, vì con, vì cả cơ nghiệp này.

Con biết không? Cha dùng một mũi tên bắn hai cái đích.

Kim Loan : - Hai cái đích?

Quan phủ : - Đúng! Cha mượn cớ bắt giam tên Thơ lại.

Ngoài thì cha sẽ nói: Vì giữ tiếng cho quan Khâm sai nên phải ra tay.

Nhưng bên trong thì cha phải kịp thời

Tìm mọi cách đoạt kính chiếu yêu và câu thần chú.

Kim Loan! Con nhìn xem có đúng nó đây không?

Kim Loan : - Nhưng cha phải thả chàng Thơ lại ra cơ!

Quan phủ : - Được rồi cha sẽ thả.

Kim Loan : - Ôi! Thế là ta lại được gặp chàng...

Dạ! Đây đúng là hộp kính chiếu yêu mà chính mắt con nhìn thấy!

Quan phủ : - Đúng à! Ha ha...

Kim Loan : - Thế là chàng Thơ lại được tha... cha nhớ đấy nhé! *(Sung sướng chạy vào).*

Quan phủ : - Đội lệ! Bây giờ ngươi hãy mở hộp kính chiếu yêu ra cho ta xem!

Đội lệ : - Dạ! Quan cứ nhìn thẳng vào kính chiếu yêu này là quan sẽ soi rõ hết!

Quan phủ : - Ta không thích nhìn, nhìn thì... lộ hết... ta thích sờ thôi! Ôi... nhỏ nhỏ xinh thế này mà gớm thật... tý chết vì nó đấy. Lính! Mang vồ ra đây cho ta! *(Hai lính mang vồ ra).*

- Đập nát kính chiếu yêu này thành cát bụi! *(Hai lính đập kính).*

- Hãy quẳng ra sông ra suối cho ta! *(Hai lính dạ rồi đi).*

Phen này thì gã Khâm sai của triều đình

Không có kính chiếu yêu, đố làm gì ta nổi!

Lính : - Dạ, chúng con đã lẳng đi xa lắm rồi ạ!

Quan phủ : - Tốt! Tốt lắm! Bây giờ ông lại hát được rồi!

Hát

- Quan phủ ta đây
Là con cụ Thượng, cháu ông Nghè,
Thét lác trên trời, dưới đất nghe
Sức khỏe hạng vương cho một búng,
Cờ cao Đế Thích chấp đôi xe.
Nhảy ùm xuống biển lôi thuyền lại,
Chạy tót lên non bắt cọp về.
Dạo nọ vào chơi trong động phủ
Ba ngàn Công chúa phải lòng mê!

Ông đứng nghênh ngang ông hát câu này:

Phủ quan mãi mãi vẫn là phủ quan!

(Quát) - Chúng bay đâu?

Xe ngựa sẵn sàng

Để ta về triều báo công với quan Thừa tướng!

(Có tiếng dân chúng) - Chúng tôi gặp quan phủ! Quan phủ phải trả lời!

Quan phủ : - Ngoài kia có gì mà ầm lên thế? Dẹp, dẹp đi cho tạo!

Dân chúng : - Đơn kiện của dân, cớ sao im nghỉm?

- Cớ sao vẫn ngăn sông cấm bến?

- Cớ sao cho người chặt phá cây rừng?

- Sao để cường quyền ức hiếp chúng dân?

- Thuế má cớ sao phụ thu lạm bổ?

- Ruộng đất cớ sao vào tay tổng Lý?

- Thóc chẩn cấp lụt lội, tại sao ăn chặn của dân?

- Tiền dân góp làm đường tại sao bớt xén?

Quan phủ : - Không được làm náo loạn phủ đường!

Bay đâu! Đuổi hết lũ chúng ra!

Dân chúng : - Quan lớn ơi! Ngài có biết không,

Vua đã cho người mang kính chiếu yêu về tra xét đấy!

Đúng rồi! Kính chiếu yêu sẽ soi rõ hết,

Đừng hòng bóp cổ dân!

(Dân chúng dồn lên đấu tranh).

Quan phủ : *(Cười đắc thắng)* - Kính chiếu yêu! Ha ha...

(Có tiếng hô: Quan Khâm sai đã tới! Quan phủ và Đội lệ sợ hãi. Mọi người dẹp chỗ đón quan Khâm sai. Cậu Nghè, Phó Đô cùng lính mang cờ, kiếm xuất hiện).

Quan phủ : - Xin chào quan Khâm sai!

Cậu Nghè : - Chào ngài!

Quan phủ : *(Với dân chúng)* - Dân chúng hãy ra ngoài, để quan Khâm sai làm việc!

Cậu Nghè : - Khoan! Hãy để mọi người ở đây chứng kiến.

Sự công minh phép nước, đâu phải chuyện riêng tư.

Dân chúng : - Quan Khâm sai nói đúng! Quan Khâm sai nói đúng!

Quan phủ : *(Ngồi)* - Bẩm quan Khâm sai!

Bản chức thật không ngờ,

Ngài tới đây sao không báo trước?

Cậu Nghè : - Lệ Vua giành cho người đi kinh lược
Được phép tuần tra phủ đệ bất kỳ.

Quan phủ : - Vậy ngài định hỏi tra việc gì?

Cậu Nghè : - Việc trước tiên, ta đòi quan phủ phải thả ngay viên Thơ lại của phủ Khâm sai!

Quan phủ : - Không được! Thằng ấy có tội...
Đã làm nhục thanh danh Kim Loan tiểu thư, là con bản chức.

Cậu Nghè : - Có nhân chứng không?

Quan phủ : - Bay đâu! Mở ngục dẫn gã Thơ lại ra đây.
Rồi mời Kim Loan sang đối chất!

(Lính dẫn mợ Nghè, Kim Loan ra).

Mợ Nghè : - Xin kính chào quan Khâm sai!

Cậu Nghè : - Thơ lại, ngươi đã mắc tội...

Mợ Nghè : - Dạ... oan cho Vãn sinh quá!

Quan phủ : *(Gầm lên)* - Oan à!
Kim Loan! Con hãy vạch tội thằng nho sinh mặt trắng,

Trả lời đi! Trả lời đi!

hỏi ông, ông phải trả lời:

Kim Loa lại dám cải

Quan phủ : - B

Một bậc t

Mà gã đó dám

ôm ấp,

Con gái tôi nói ra, ngài c êm

xấu mặt,

Bởi đã dung dưỡng cho viên Thơ lại làm càn.

Cậu Nghè : - Được! Ta hỏi, Thơ lại hãy trả lời!

Ngươi có sàm sỡ với tiểu thư không?

Mợ Nghè : - Dạ! Hạ chức không có tội ạ!

Kim Loan : - Chàng ơi! Em yêu chàng mà. Chàng cứ nhận đi, rồi quan lớn sẽ cho hai ta hợp thành gia thất. *(Với cậu Nghè)* - Bẩm quan Khâm sai! Lỗi là do cả hai bên...

Tiện nữ đã...

Quan phủ : - Kim Loan! Mi đừng có chở che

Tội của nó, ta không tha được!

Cai lệ đâu! Đưa gã kia trở lại ngục đường!

Cậu Nghè : - Khoan! Hãy nhìn đây! *(Cậu Nghè ra hiệu cho mợ Nghè cởi mũ. Sau giây lát, mợ Nghè đã để lộ rõ mái tóc dài và y phục của một bà Nghè rực rỡ. Mọi người kinh ngạc).*

Trời ơi! Thế này là thế nào?

Hoá ra... mi là một nữ nhân!

Cậu Nghè : - Và là vợ của bản quan, ngài ạ!

Quan phủ : - Vợ ngài?... Bà Khâm sai đây ư?

Kim Loan : - Trời ơi... hoá ra chàng là... con gái.

Khốn khổ thân ta... nhục quá. Đến nước này thì

Ta đi tu đây... à không... ta đi tự tử đây!

Lần này ta đi tự tử thật đây! *(Khóc chạy vào).*

Cậu Nghè : - Phủ quan! Phải chăng dọa dẫm không được, mua chuộc không xong, nên ông vu khống bắt người vô tội? Ông trả lời thế nào trước công chúng.

Dân chúng : - Trả lời đi! Trả lời đi!

Quan phủ : - Vậy ta cũng hỏi ông, ông phải trả lời:
Tại sao vợ quan Khâm sai lại dám cải trang thành viên Thơ lại, một chức sắc trong phủ Khâm sai?

Cậu Nghè : - Với tư cách quan Khâm sai, ta có quyền làm mọi việc để phanh phui vụ án.

Mợ Nghè : - Ta phải cải trang, mới có thể lọt vào phủ đường An Tịnh,
Mới có thể thấy và nghe bao điều đau đớn.
Mà người dân cam chịu dưới tay ông!

Cậu Nghè : - Phủ quan nghe đây!
Thừa lệnh đức Vua, ta có Cờ khâm sai, Thượng phương bảo kiếm.
Nhà ngươi nhìn rõ chưa?
Trước Thượng phương bảo kiếm, chứng cớ đủ đầy,
Nay dẫn ngươi về triều để nhà Vua phán quyết!

Quan phủ : - Khoan! Vậy chứng cớ đâu?

Cậu Nghè : - Được! Ngươi sẽ được thấy chúng cớ! *(Với Đội lệ)*

Đội lệ! *(Đội lệ run sợ bước tới)*

Quay mặt lại! Quỳ xuống! *(Lấy dây mặt ngọc ra)*

Bản quan hỏi ngươi: Ngươi có biết dây mặt ngọc này của ai không?

Có phải của gã chủ thuyền buôn trầm hương

Mà khi vác xác đi chôn ngươi đã lấy? Có đúng không?

(Đội lệ hoảng sợ ấp úng)

Lính! Giam vào ngục!

Dẫn tất cả nhân chứng vào đây!

(Đỗ Trọng, Ba Búa, Trầm Hương, bà Phủ, bà Thừa được đưạ ra)

- Ông Phủ, ông có nhận ra những người này không?

(Trước các nhân chứng, quan phủ hoảng sợ).

- Lính! Dẫn các nhân chứng đi!

Trầm Hương : - Thì ra kẻ giết chồng tôi lại là quan phủ! Hãy trả chồng tôi! Hãy trả chồng tôi!

Dân chúng : - Kẻ giết người chính là quan phủ!
Quan phủ phải đền tội!

Cậu Nghè : - Phủ quan! Ngượi có nghe dân chúng nơi nơi.
Phẫn nộ kêu oan, đòi ngươi trả nợ?
- Quân đâu! Khiêng chiếc cũi vào đây! Lột mũ áo phủ quan! Truyền cho tội hình tự bước vào trong cũi! *(Quan phủ run sợ nhưng vẫn ngoan cố).*

Quan phủ : - Bắt ta chui vào cũi? Không!
Ngài Khâm sai! Hãy chém đầu ta bằng Thượng phương bảo kiếm
Nếu nhốt ta vào cũi giải về trước nhà Vua thì ngài nói ra.
Rằng có phải do ngài có kính chiếu yêu nên mới vạch tội được ta?
Hay chỉ dối lừa mà thực ra chẳng có?
Có kính chiếu yêu không?

(Cậu Nghè đưa mắt nhìn mợ Nghè mỉm cười).

Mợ Nghè : - Kính chiếu yêu?

Chẳng có kính chiếu yêu nào cả.

Không có phép thần, mà tà thuật cũng không

Hãy nhớ rằng kính chiếu yêu là tự ở lòng dân.

Sáng suốt chiếu soi, trăm tai nghìn mắt,

Những kẻ gian tà, khuất tất

Ắt phải phơi ra dưới ánh mặt trời.

Kính chiếu yêu ở chính mỗi con người

Tự vấn lương tâm, tự xét soi phải trái.

Dân chúng : *(Đồng thanh)* - Tự vấn lương tâm, tự xét soi phải trái!

Mợ Nghè : - Kẻ nào tự đánh mất kính chiếu yêu của mình, cứ mù quáng đâm đầu vào tội lỗi.

Sẽ chờ coi sấm sét giáng trên đầu!...

Dân chúng : *(Đồng thanh)* - Sẽ chờ coi sấm sét giáng trên đầu!...

Mợ Nghè : - Như vậy là,

Không có kính chiếu yêu, mà vẫn là có kính chiếu yêu!

Cậu Nghè : - Nhà ngươi nghe rõ chưa?

Ngươi, một viên quan ngày xưa, công lao không nhỏ

Được cất nhắc đứng đầu một Phủ,

Thay mệnh vua chăm sóc dân lành

Nhưng thói say quyền và say cả bạc vàng

Ngươi đã tự dẫm lên chiếc kính chiếu yêu của bản thân ngươi đó.

Ngươi đã tự đánh chìm mình trong vũng lầy hoen ố

Nuốt miếng cao lương mỹ vị trên máu thịt bao người.

Hãy vì chút lương tâm còn sót lại giờ đây,

Mau vào cũi, về triều nhận tội.

Mau vào cũi, về triều nhận tội!

Quan phủ : *(Mếu máo thảm hại)* - Chao ơi! Chiếc cũi, chiếc cũi... Chiếc cũi trầm luân, ta cho người làm ra, ta lại tự nhốt mình.

Xin một lậy! Xin một lậy mong mọi người tha thứ!

Tôi xin chui vào cũi! *(Toan chui vào cũi nhưng bỗng lại đổi ý, quay phắt lại).*

Không! Ta chỉ tạm chui vào cũi,

Biết đâu sự đời... Ta lại gặp may!

Dân chúng : - Hãy chui vào cũi đi! Chui vào đi!

Quan phủ : *(Hoảng sợ trước sức mạnh của dân chúng)* - Chui thì chui! Ta sợ gì! *(Chui vào cũi).*

Cậu Nghè : - Mau giải về triều đợi nhà Vua xét xử!

Dân chúng vây quanh chiếc cũi, múa hát mừng vui: -

Vén mây đen cho tươi sáng đất trời

Muôn nhà no ấm sáng ngời niềm tin.

Chiếu yêu gương sáng nhỡn tiền.

Hồi quang phản chiếu chớ quên luyện rèn.

Cho cuộc đời thơm ngát hương sen.

Màn

MỤC LỤC

1. ***Lời giới thiệu*** 5

2.*Tình rừng* 9

3. ***Tô Hiến Thành*** 87

4. ***Đôi bạn quê hương*** 181

5. ***Cô gái làng chèo*** 290

6. ***Những người nói thật*** 380

7. ***Đêm hội Long Trì*** 511

8. ***Người Thiên Đô*** 634

9. ***Người anh hùng đất võ*** 745

10. ***Giọt tình cay đắng*** 841

11. ***Đêm trăng huyền thoại*** 909

12. ***Kính chiếu yêu*** 979

KỊCH HÁT VIỆT NAM CHỌN LỌC

CHÈO

☆ ☆

NHÀ XUẤT BẢN SÂN KHẤU XUẤT BẢN

Chịu trách nhiệm xuất bản

NGÔ THẢO

Chịu trách nhiệm bản thảo

NGÔ THẾ OANH

Biên tập

THẾ NGỌC

Trình bầy bìa

LƯƠNG XUÂN ĐOÀN

Sửa bản in

VIỆT HÀ - THỊ ĐOAN

In tại: Xưởng in NXB Văn hóa Dân tộc
Số lượng: 500 cuốn. Khuôn khổ 13x19cm
Giấy phép xuất bản số: 1/517XB-QLXB ngày 14/5/2002
IN xong và nộp lưu chiểu tháng 12/2002.

CÔNG TRÌNH KỶ NIỆM 45 NĂM
THÀNH LẬP HỘI NGHỆ SỸ SÂN KHẤU VIỆT NAM
1957 - 2002

SÁCH NHÀ NƯỚC ĐẶT HÀNG